REGESTA
PONTIFICVM ROMANORVM

IVBENTE REGIA SOCIETATE GOTTINGENSI

CONGESSIT

PAVLVS FRIDOLINVS KEHR

ITALIA PONTIFICIA

VOL. V

AEMILIA SIVE PROVINCIA RAVENNAS

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCCXI

ITALIA PONTIFICIA

SIVE

REPERTORIVM PRIVILEGIORVM ET LITTERARVM
A ROMANIS PONTIFICIBVS ANTE ANNVM MCLXXXXVIII
ITALIAE
ECCLESIIS, MONASTERIIS, CIVITATIBVS SINGVLISQVE PERSONIS
CONCESSORVM

IVBENTE REGIA SOCIETATE GOTTINGENSI

CONGESSIT

PAVLVS FRIDOLINVS KEHR

VOL. V

AEMILIA SIVE PROVINCIA RAVENNAS

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCCXI

PRAEFATIO.

Quintum Italiae pontificiae hoc volumen acta Romanorum pontificum continet, quae ad Aemiliam sive Ravennatensium archiepiscoporum provinciam pertinent. Habes igitur praeter ipsam Ravennatem has dioeceses: Cerviensem sive Ficoclensem, Sarsinatem sive Bobiensem, Caesenatem, Foropopiliensem, Foroliviensem, Faventinam, Imolensem sive Corneliensem, Comaclensem, Adriensem, Ferrariensem, Bononiensem, Mutinensem, Reginensem, Parmensem, Placentinam. Invenies autem acta summorum pontificum num. 1474, quorum 800 iam inveniuntur in regestis Jaffeanis; integra 939, autographa 341, spuria 61.

Denique adde notitias, quae, completo volumine, mihi occurrerunt:

pag. 9 n. 36: cf. pag. 301 n. 2.

pag. 12 n. 57: lege *Laterano 1196 aug. 14.*

pag. 15 (Ravenna): cf. Augusto Gaudenzi Gli arcivescovi di Ravenna ed i Romani pontefici dal VII al XII secolo in: Annuario della R. Università di Bologna (Bologna 1901) p. 53 sq.

pag. 41 n. 108: cf. pag. 301 n. 2.

pag. 49 n. 151: verba „Sergii papae filius" delenda sunt.

pag. 52 n. 166: ed. Ph. Argelati De monetis Italiae III 116.

pag. 53 n. 170: cf. G. B. Castiglioni Del ius metropolitico della chiesa di Milano (1771) et G. Mercati in Anal. Bolland. XV 196 not.

pag. 54 n. 174: de Wiberti iuramento cf. Köhncke Wibert von Ravenna p. 17 sq.

pag. 56 n. 186: cf. Vitam Gregorii VII, quam attribuunt Petro Pisano (ed. Duchesne Lib. pontif. II 289).

pag. 62 n. 210: ed. P. Piacenza Cronotassi dei vescovi di Piacenza p. 8.

pag. 62 n. 212: transactio haec ad a. 1151 spectare videtur.

pag. 73 n. 271: lege *Laterano 1196 aug. 14.*

pag. 77 (Eccl. cathedr. Agiae Anastasiae): cf. Giuliano Berti Sull' antico duomo di Ravenna e il battistero e l' episcopio e il tricolo (Ravenna 1880).

pag. 93 n. 39: Mortuo Heinrico archiepiscopo a. 1072, Alexander II Petrum Damiani card. Ravennam misit, ut Ravennates ab excommunicatione absolveret; cf. Vitam Petri Damiani auctore Iohanne Laudensi c. 21. 22.

pag. 93 n. 40: ed. Bull. Rom. ed. Taur. II 101 n. 44.

pag. 96 n. 1: Cop. a. 1338 Parma Arch. di stato (Pergamene Affò).

pag. 107 linea 11: lege Ottonis IV a. 1210 (BF. 355).

pag. 109 n. 3: ed. Bull. Rom. ed. Taur. I 168 n. 12.

pag. 114 n. 5: lege *881 iul. 17.*

pag. 132 n. 1: lege *JE. I p. 274.*

pag. 138 (Mon. s. Hilarii de Galeata): cf. iuramentum Hermenfridi abbatis mon. b. Hillari in Galligata Iohanni archiepiscopo Ravennati a. 997 praestitum, quod ex archivo Bononiensi A. Gaudenzi vulgabit (Bullett. dell' Ist. stor. ital. XXXII 77 n. 18).

pag. 145 (Polenta): Gregorii pp. charta locationis laudatur insuper in Alexandri IV privilegio a. 1258 mart. 20 Clarae de Polenta indulto (ed. Mon. Germ. Epp. s. XIII t. III 442 n. 476; cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 37 not. 4, ubi male legitur „in Lunensi dioecesi").

pag. 161 (Imola): cf. L. Baldisserri L' episcopato Imolese nel secolo XII in: Rivista storico-critica delle scienze teologiche VI (1910) 580 sq.

pag. 163 n. 2: cf. pag. 301 n. 2.

pag. 163 n. 5: ed. L. Baldisserri l. c. p. 588.

pag. 165 (Eccl. cathedr. s. Cassiani): Ecclesiam Imolensem ditavit Stephanus V (a. 885—891); cf. Lib. pontif. ed. Duchesne II 195.

pag. 172 n. 2: ed. L. Baldisserri l. c. p. 582. — Conf. etiam Köhncke Wibert von Ravenna p. 23.

pag. 215 n. 30: rectius ad a. 1151.

pag. 248 n. 12: Reg. Mittarelli Ann. Camald. II 366.

pag. 251 n. 25: ed. Gaudenzi in Studi e Mem. per la storia dell'Università di Bologna I (1907) 91.

pag. 267 (Mon. s. Proculi): cf. Cronologia del monastero di S. Procolo e della religione Benedettina Cassinese in Bologna vol. I—IV, ms. s. XVII, Parma Bibl. Palatina; cf. Fr. Brandileoni in Studi e Mem. per la storia dell' Università di Bologna I (1907) 9 sq.

pag. 268 (Archigymnasium Bononiense): cf. Giacomo Cassani Dell' antico studio di Bologna e sua origine (Bologna 1888). — Studi e Mem. per la storia dell' Università di Bologna I (Bologna 1907).

pag. 269 n. †1: ed. Gaudenzi in Bullett. dell' Istituto stor. ital. XXXII 125 n. 32.

pag. 321 (Eccl. s. Georgii de Ganaceto): cf. Gius. Grandi Cenni storici intorno alla chiesa e parrocchia di S. Giorgio in Ganaceto (Modena 1893).

pag. 390 n. 21: cf. Wiberti epistolam ad Hugonem cardinalem missam (v. Parma, Episc. n. 12).

pag. 391 n. 25: edd. Migne CLXIII 458 n. 12 = Duff Matilda of Toscany p. 293.

pag. 441 (Piacenza): cf. G. Tononi, G. Grandi, L. Cerri Addizioni alle Memorie storiche di Piacenza del proposto Cristoforo Poggiali (Piacenza 1911).

Restat, ut gratias agam viris doctis, qui mihi in instruendo hoc volumine auxilium praebuerunt, et inprimis bibliothecarum et tabulariorum praefectis et custodibus, qui summa cum liberalitate perscrutanti mihi operam dederunt. Interque omnes grato animo prosequor Augustum Gaudenzi Bononiensem, Fedorum Schneider et Hermannum Kalbfuss Romanos, qui plagulas legentes me adiuverunt.

Scr. Romae kal. ian. MDCCCCXI.

KEHR.

RERVM INDEX.

RAVENNA

CERVIA

SARSINA

CESENA

FORLIMPOPOLI

FORLI

FAENZA

IMOLA

pag.

COMACCHIO

ADRIA

FERRARA

BOLOGNA

MODENA

REGGIO-EMILIA

PARMA

PIACENZA

ELENCHVS PONTIFICVM ROMANORVM
QVORVM ACTA IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

(JK. = Jaffé-Kaltenbrunner; JE. = Jaffé-Ewald; JL. = Jaffé-Loewenfeld, Regesta pontificum Romanorum ab condita ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII ed. Ph. Jaffé, Lipsiae 1885—88. — * = acta deperdita sive quorum simplex notitia habetur. — † = acta spuria. — Numeri documentorum, quorum autographa adhuc conservantur, typis crassioribus excussi sunt.)

				pag.
			Innocentius I.	
†*1	(402—17)	JK. —	Ravenna, Archiepisc. n. 1	20
			Zosimus.	
2	418 oct. 3	JK. 345	Ravenna, Archiepisc. n. 2	20
			Celestinus I.	
†*3	433 mai. 9	JK. —	Bologna, Archigymnasium n. 1	269
†*4	(433)	JK. —	Bologna, Civ. n. 1	271
			Leo I.	
*5	(449)	JK. —	Ravenna, Archiepisc. n. 3	20
†6	(440—50)	JK. 446 α	Ravenna, Archiepisc. n. 4	20
7	458 oct. 24	JK. 543	Ravenna, Archiepisc. n. 5	21
†*8	(440—61)	JK. —	Ravenna, Archiepisc. n. 6	21
			Simplicius.	
9	482 mai. 30	JK. 583	{Ravenna, Archiepisc. n. 7 {Modena, Episc. n. 1	21 301
			Gelasius I.	
10	(495—96)	JK. 707	{Ravenna, Archiepisc. n. 8 {Cervia, Episc. n. 1	21 114
11	(496)	JK. 714	Ravenna, Archiepisc. n. 9	21
12	(496)	JK. 739	{Ravenna, Archiepisc. n. 10 {Cervia, Episc. n. 2	22 114
†*13	(492—96)	JK. —	Ravenna, Archiepisc. n. 11	22
			Iohannes I.	
†*14	(523—26)	JK. —	Ravenna, Archiepisc. n. 12	22
			Felix IV.	
15	(526—30)	JK. 877	{Ravenna, Archiepisc. n. 13 {Ravenna, Civ. n. 1	22 87

				pag.
			Agapitus I.	
†*16	(535—36)	JK. —	Ravenna, Archiepisc. n. 14	22
†*17	(535—36)	JK. —	Bologna, Episc. n. 1	246
			Vigilius.	
*18	546 oct. 14	JK. I p. 120	Ravenna, Archiepisc. n. 15	22
			Pelagius I.	
19	(558—60)	JK. 996	Ravenna, Archiepisc. n. 16	22
20	(558—60)	JK. 1007	Ravenna, Archiepisc. n. 17	23
21	(558—60)	JK. 1009	Ravenna, Archiepisc. n. 18	23
22	(558—60)	JK. 1010	Ravenna, Archiepisc. n. 19	23
23	(558—60)	JK. 1032	Ravenna, Archiepisc. n. 20	23
†*24	(555—60)	JK. —	Ravenna, Archiepisc. n. 21	23
†*25	(555—60?)	JK. —	Bologna, Episc. n. 2	246
			Iohannes III.	
26	(569 sept. 22)	JK. 1041	Ravenna, Archiepisc. n. 22	23
			Pelagius II.	
*27	(585—86)	JK. —	Aemilia n. 1	2
			Gregorius I.	
28	(591)	JE. 1094	Ravenna, Archiepisc. n. 23	24
29	(591 feb.)	JE. 1090	Aemilia n. 2	3
30	(591 feb.)	JE. 1101	Aemilia n. 3	3
31	(591 mart.)	JE. 1105	Ravenna, Archiepisc. n. 24	24
32	(591 iul.)	JE. 1125	Cervia, Episc. n. 3	114
33	(592 april.)	JE. 1181	Ravenna, Archiepisc. n. 25	24
34	(592 iul.)	JE. 1194	Ravenna, Archiepisc. n. 26 Ravenna, Civ. n. 2	24 87
35	(592 iul.)	JE. 1198	Ravenna, Archiepisc. n. 27	24
36	(593 april.)	JE. 1232	Aemilia n. 4	3
37	(593 april.)	JE. 1235	Aemilia n. 5	3
*38	(593)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 28	25
39	(593 iul.)	JE. 1259	Ravenna, Archiepisc. n. 29	25
40	(594 sept.)	JE. 1317	Ravenna, Archiepisc. n. 30	25
41	(594 oct.)	JE. 1326	Ravenna, Archiepisc. n. 31	25
42	(594 nov.)	JE. 1330	Ravenna, Archiepisc. n. 32	25
43	(594 dec.)	JE. 1333	Aemilia n. 6	3
44	595 feb. 10	JE. 1335	Ravenna, Archiepisc. n. 33 Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 1 Ravenna, Civ. n. 3	26 74 87
45	(595 feb.)	JE. 1336	Ravenna, Archiepisc. n. 34 Cervia, Episc. n. 4	26 114
46	(595 feb.)	JE. 1337	Ravenna, Archiepisc. n. 35 Ravenna, Civ. n. 4	26 87
47	(595 feb.)	JE. 1338	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 2 Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 1	74 108
48	(595 mai.)	JE. 1349	Aemilia n. 7	4
*49	(595 feb.—iul.)	JE. —	Aemilia n. 8 Ravenna, Archiepisc. n. 36	4 26
50	(595 iul.)	JE. 1367	Aemilia n. 9 Ravenna, Archiepisc. n. 37	4 26

				pag.
51	(595 aug.)	JE. 1377	Ravenna, Archiepisc. n. 38	26
52	(595 sept.)	JE. 1380	Ravenna, Archiepisc. n. 39	27
			Ravenna, Civ. n. 5	87
			Mon. s. Apollinaris in Classe n. 1	102
53	(595 sept.)	JE. 1381	Ravenna, Archiepisc. n. 40	27
			Ravenna, Civ. n. 6	87
54	(596 ian.)	JE. 1404	Ravenna, Archiepisc. n. 41	27
			Ravenna, Civ. n. 7	88
			Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 2	108
55	(596 mart.)	JE. 1408	Ravenna, Archiepisc. n. 42	27
			Mon. s. Apollinaris in Classe n. 2	103
56	(596 april.)	JE. 1411	Ravenna, Archiepisc. n. 43	28
			Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 3	74
*57	(596)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 44	28
58	(596 april.)	JE. 1413	Ravenna, Archiepisc. n. 45	28
59	(596 april.)	JE. 1414	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 4	75
			Ravenna, Civ. n. 8	88
*60	(597 iul.)	JE. —	Aemilia n. 10	4
61	(597 aug.)	JE. 1485	Ravenna, Archiepisc. n. 46	28
			Imola, Episc. n. 1	163
62	(597 aug.)	JE. 1486	Ravenna, Archiepisc. n. 47	28
63	(597 nov.)	JE. 1497	Ravenna, Archiepisc. n. 48	29
64	(598 april.)	JE. 1504	Ravenna, Archiepisc. n. 49	29
			Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 3	108
65	(598 april.)	JE. 1505	Ravenna, Archiepisc. n. 50	29
			Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 4	109
66	(598 april.)	JE. 1508	Ravenna, Archiepisc. n. 51	29
			Ravenna, Civ. n. 9	88
*67	(598)	JE. —	Aemilia n. 11	4
*68	(598)	JE. —	Aemilia n. 12	4
69	(598 oct.)	JE. 1568	Aemilia n. 13	5
70	(599 ian.)	JE. 1617	Aemilia n. 14	5
71	(599 ian.)	JE. 1620	Aemilia n. 15	5
72	(599 ian.)	JE. 1626	Aemilia n. 16	5
73	(599 feb.—april.)	JE. 1642	Aemilia n. 17	5
74	(599 feb.—april.)	JE. 1643	Ravenna, Archiepisc. n. 52	29
75	(599 april.)	JE. 1658	Ravenna, Archiepisc. n. 53	30
76	(599 april.)	JE. 1659	Aemilia n. 18	5
77	(599 mai.)	JE. 1663	Ravenna, Archiepisc. n. 54	30
78	(599 mai.)	JE. 1666	Aemilia n. 19	6
79	(599 mai.)	JE. 1674	Ravenna, Archiepisc. n. 55	30
*80	(596—99)	JE. —	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 5	75
			Mon. s. Apollinaris in Classe n. 3	103
*81	(599 mai.)	JE. —	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 6	75
82	(599 mai.)	JE. 1677	Aemilia n. 20	6
			Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 7	75
83	(599 mai.)	JE. 1679	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 8	75
84	(599 mai.)	JE. 1680	Aemilia n. 21	6
85	(599 mai.)	JE. 1681	Ravenna, Archiepisc. n. 56	30
86	(599 iun.)	JE. 1694	Ravenna, Archiepisc. n. 57	31
			Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 9	75
87	(599 iun.—iul.)	JE. 1695	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 10	75
			Mon. s. Apollinaris in Classe n. 4	103
88	(599 iul.)	JE. 1700	Aemilia n. 22	6

				pag.
89	(599 iul.)	JE. 1704	Ravenna, Archiepisc. n. 58	31
90	(599 iul.)	JE. 1705	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 11	76
91	(599 iul.)	JE. 1706	Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 5	109
92	(599 iul.)	JE. 1715	Ravenna, Archiepisc. n. 59	31
93	(599 aug.)	JE. 1767	Aemilia n. 23	6
94	(600 mart.)	JE. 1775	Aemilia n. 24	6
95	(600 nov.)	JE. 1805	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 12	76
96	(601 feb.)	JE. 1810	Ravenna, Archiepisc. n. 60	31
*97	(600–01)	JE. —	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 13	76
98	(602 ian.)	JE. 1857	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 14	76
			Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 6	109
99	(601–02)	JE. 1407	Ravenna, Archiepisc. n. 61	32
†100	(595–602) mart. 24	JE. †1883 a	Ravenna, Archiepisc. n. 62	32
101	(603 ian.)	JE. 1884	Ravenna, Archiepisc. n. 63	32
			Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 15	77
102	(603 feb.)	JE. 1892	Aemilia n. 25	7
103	(603 mart.)	JE. 1895	Ravenna, Archiepisc. n. 64	32
104	(603 iun.)	JE. 1901	Aemilia n. 26	7
105	(603 oct.)	JE. 1919	Ravenna, Archiepisc. n. 65	33
			Cesena, Episc. n. 1	128
			Cesena, Mon. ss. Laurentii et Zenonis n. 1	130
†*106	(590–604)	JE. —	Ravenna, Civ. n. 10	88
†*107	(590–604)	JE. —	Bologna, Episc. n. 3	246
			Honorius I.	
108	(625 nov.—dec.)	JE. 2012	Aemilia n. 27	7
			Martinus I.	
*109	(649)	JE. 2057	Ravenna, Archiepisc. n. 66	33
			Vitalianus.	
*110	(666?)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 67	33
*111	(666–71)	JE. 2096	Ravenna, Archiepisc. n. 68	33
*112	(666–71)	JE. 2097	Ravenna, Archiepisc. n. 69	33
†113	(657–72)	JE. 2102 a	Ferrara, Episc. n. 1	206
			Ferrara, Eccl. cathedr. n. 1	221
			Ferrara, Civ. n. 1	234
			Agatho.	
*114	(680)	JE. 2107	Ravenna, Archiepisc. n. 70	33
			Leo II.	
*115	(682–83)	JE. 2123	Ravenna, Archiepisc. n. 71	34
			Conon (?).	
116	(686?)	JE —	Aemilia n. 28	7
117	(686?)	JE. —	Aemilia n. 29	7
118	(686?)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 72	34
119	(686?)	JE. —	Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 16	77
120	(686?)	JE. —	Ravenna, Civ. n. 11	88
			Paschalis (antipapa).	
*121	(687)	JE. I p. 243	Aemilia n. 30	8
*122	(687)	JE. I p. 243	Aemilia n. 31	8

			Iohannes VI.	pag.
†*123	(701—05)	JE. —	Imola, Eccl. s. Laurentii n. 1	167
			Constantinus.	
*124	(708)	JE. I p. 247	Ravenna, Archiepisc. n. 73	34
			Gregorius II.	
*125	(715—31)	JE. 2192	Cesena, Patrimonium S. R. E. n. 1	131
			Gregorius III.	
*126	(731)	JE. 2233	Ravenna, Archiepisc. n. 74	34
†127	738 mart. 13	JE. †2244	Bologna, Civ. n. 2	271
			Stephanus II.	
*128	(754)	JE. I p. 274	Forlimpopoli, Episc. n. 1	132
*129	(754)	JE. —	Ravenna, Civ. n. 12	88
*130	(756)	JE. —	Aemilia n. 32	8
			Ravenna, Civ. n. 13	89
†*131	(752—56)	JE. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 1	403
*132	(757)	JE. I p. 276	Ravenna, Archiepisc. n. 75	34
			Paulus I.	
*133	(757—58)	JE. —	Forlimpopoli, Episc. n. 2	133
134	(758)	JE. 2338	Ravenna, Archiepisc. n. 76	35
135	759 feb. 5	JE. 2342	Ravenna, Archiepisc. n. 77	35
			Stephanus III.	
*136	(769)	JE. 2378. 2379	Ravenna, Archiepisc. n. 78	35
			Ravenna, Civ. n. 14	89
*137	(770—71)	JE. I p. 287	Ravenna, Archiepisc. n. 79	35
			Ravenna, Civ. n. 15	89
			Hadrianus I.	
*138	(772)	JE. I p. 290	Ravenna, Archiepisc. n. 80	35
*139	(772)	JE. I p. 290	Ravenna, Archiepisc. n. 81	36
*140	(772)	JE. I p. 290	Ravenna, Archiepisc. n. 82	36
			Ravenna, Civ. n. 16	89
*141	(772)	JE. 2399	Ravenna, Archiepisc. n. 83	36
142	(774 ex.)	JE. 2408	Ravenna, Archiepisc. n. 84	36
*143	(774—75)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 85	36
*144	(775)	JE. —	Gavello, Comitatus n. 1	198
*145	(775)	JE. —	Imola, Civ. n. 1	171
*146	(775)	JE. —	Bologna, Civ. n. 3	271
147	(775 oct. 27)	JE. 2415	Ravenna, Archiepisc. n. 86	36
148	(775 nov.)	JE. 2416	Ravenna, Archiepisc. n. 87	37
†*149	— —	JE. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 1	334
†*150	— —	JE. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 2	334
†151	(776)	JE. †2309 †2421	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 3	334
†152	776 ian. 13	JE. †2310 †2421	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 4	335
†153	780 mart. 9	JE. †2430	Ferrara, Episc. n. 2	207
154	782 nov. 1	JE. 2437	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 5	103
155	(787?)	JE. 2470	Ravenna, Civ. n. 17	89
156	(788—89)	JE. 2467	Ravenna, Archiepisc. n. 88	37

				pag.
157	(789—90)	JE. 2442	Ravenna, Civ. n. 18	89
158	(790—91)	JE. 2478	Ravenna, Civ. n. 19	89
*159	(787—91)	JE. —	Aemilia n. 33 Ravenna, Archiepisc. n. 89	8 37
*160	(787—91)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 90	37
161	(787—91)	JE. 2480	Ravenna, Archiepisc. n. 91	37
162	(784—91)	JE. 2471	Mon. s. Hilarii de Galeata n. 1	139
*163	(780—95)	JE. 2490	Ravenna, Archiepisc. n. 92	37
			Leo III.	
164	(808—14)	JE. 2528	Ravenna, Civ. n. 20	90
*165	(795—816)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 93	38
†*166	(795—816)	JE. —	Ferrara, Episc. n. 3	208
			Paschalis I.	
167	819 iul. 11	JE. 2551	Ravenna, Archiepisc. n. 94	38
			Eugenius II.	
*168	(824—27)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 95	38
			Gregorius IV.	
†*169	(827—44)	JE. —	Imola, Eccl. s. Laurentii n. 2	167
†*170	(827—44)	JE. —	Correggio, Eccl. s. Mariae et s. Quirini n. 1	401
			Theodorus episc. et missus s. sedis apost.	
171	(838 april. 22)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 96 Gavello, Comitatus n. 2	38 198
			Sergius II.	
*172	(846—47)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 97	39
			Leo IV.	
*173	(847—50)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 98	39
174	850 aug. 31 (sept. 5)	JE. 2606	Ravenna, Archiepisc. n. 99	39
175	(853 mart.—april.)	JE. 2627	Ravenna, Civ. n. 21	90
176	(853)	JE. 2628	Ravenna, Archiepisc. n. 100	39
†*177	(847—55)	JE. —	Mon. s. Benedicti de Bifurco n. 1	158
			Nicolaus I.	
*178	(860—61)	JE. 2687	Ravenna, Archiepisc. n. 101 Ravenna, Civ. n. 22	39 90
*179	(860—61)	JE. 2689	Ravenna, Archiepisc. n. 102	40
180	(861 in.)	JE. I p. 344	Ravenna, Archiepisc. n. 103	40
*181	(861)	JE. 2694	Ravenna, Archiepisc. n. 104	40
*182	(861)	JE. 2696	Aemilia n. 34 Ravenna, Archiepisc. n. 105 Ravenna, Civ. n. 23	8 40 90
*183	(861)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 106	40
*184	(861) nov. 17	JE. I p. 345	Ravenna, Archiepisc. n. 107	40
185	861 nov. 18	JE. I p. 343. 345	Aemilia n. 35 Ravenna, Archiepisc. n. 108	8 41
186	861 nov.	JE. I p. 343. 345	Aemilia n. 36 Imola, Episc. n. 2 Modena, Episc. n. 2	9 163 301

				pag.
187	863 (?) mart. 14	JE. 2848	Adria, Episc. n. 1	189
188	(865)	JE. 2791	Piacenza, Episc. n. 1	443
*189	(865)	JE. —	Piacenza, Episc. n. 2	443
*190	(865)	JE. —	Piacenza, Episc. n. 3	443
191	(862—67)	JE. 2868	Ravenna, Archiepisc. n. 109 Gavello, Episc. n. 1	41 197
192	(858—67)	JE. 2841	Ravenna, Archiepisc. n. 110	41
193	(858—67)	JE. 2842	Ravenna, Archiepisc. n. 111	42
194	(858—67)	JE. 2843	Ravenna, Archiepisc. n. 112	42
*195	(858—67)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 113	42
			Hadrianus II.	
*196	(867—69)	JE. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 5	336
197	(870?)	JE. —	Massa Firminiana n. 1	241
198	872 nov. 13	JE. 2952	Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 1	124
*199	(870—72)	JE. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 1	489
			Iohannes VIII.	
200	(872—73)	JE. 2963	Ravenna, Archiepisc. n. 114	42
201	874 ian. 29	JE. 2989	Ravenna, Archiepisc. n. 115	42
202	(875 in.)	JE. 3014	Piacenza, Episc. n. 4	444
203	(876 nov. 16)	JE. 3065	Parma, Episc. n. 1	415
204	(873—76)	JE. 3028	Ravenna, Archiepisc. n. 116 Ravenna, Civ. n. 24	42 90
*205	(872—77)	JE. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 2	489
206	877 mart. 27	JE. 3086	Parma, Episc. n. 2	415
*207	(872—77)	JE. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 6	336
*208	(876—77)	JE. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 7	336
*209	(876—77)	JE. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 8	336
210	(877 april. 17)	JE. 3093	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 9	337
211	877 april. 28	JE. 3098	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 10	337
212	(877 april.)	JE. 3094	Ravenna, Archiepisc. n. 117 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 11	43 337
213	(877 mai. 27)	JE. 3102	Aemilia n. 37 Ravenna, Archiepisc. n. 118	9 43
214	877 (iun.)	JE. 3106	Aemilia n. 38 Ravenna, Archiepisc. n. 119	9 43
215	877 iul. 24	JE. 3109	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 3	489
*216	877 aug.	JE. I p. 394	Aemilia n. 39	9
217	(878)	JE. 3122	Ravenna, Archiepisc. n. 120	43
218	(878)	JE. 3146	Ravenna, Archiepisc. n. 121	43
219	(878)	JE. 3164	Ravenna, Civ. n. 25	90
220	(878)	JE. 3165	Parma, Episc. n. 3	415
221	(878)	JE. 3166	Parma, Episc. n. 4	415
222	(878)	JE. 3192	Aemilia n. 40 Ravenna, Archiepisc. n. 122	9 44
223	(878 nov.)	JE. 3202	Modena, Episc. n. 3 Reggio, Episc. n. 1 Parma, Episc. n. 5 Piacenza, Episc. n. 5	301 366 416 444
224	(878)	JE. 3213	Ravenna, Archiepisc. n. 123 Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 17	44 77
225	(878)	JE. 3212	Ravenna, Archiepisc. n. 124 Ravenna, Civ. n. 26	44 91

				pag.
226	(879) mart. 5	JE. 3222	Aemilia n. 41 Ravenna, Archiepisc. n. 125	9 44
*227	(879)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 126 Sarsina, Episc. n. 1	44 117
228	(879)	JE. 3223	Ravenna, Archiepisc. n. 127 Sarsina, Episc. n. 2	44 118
229	879 mart. 29	JE. 3230	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 4	490
*230	(872—79)	JE. —	Comacchio, Episc. n. 1	175
231	(879 april. 3)	JE. 3237	Comacchio, Episc. n. 2	175
232	(879)	JE. 3235	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 5	490
233	(879 mai. 2)	JE. 3245	Parma, Episc. n. 6 Piacenza, Mon. s. Sixti n. 6	416 490
234	(879 mai. 6)	JE. 3250	Parma, Episc. n. 7	416
*235	(879)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 128	45
236	(879 aug. 16)	JE. 3290	Ravenna, Archiepisc. n. 129	45
237	879 sept. 21	JE. 3292	Aemilia n. 42 Ravenna, Archiepisc. n. 130	10 45
238	(879)	JE. 3293	Reggio, Episc. n. 2 Carpi, Eccl. s. Mariae n. 2	366 403
239	(879)	JE. 3295	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 3	404
240	(879)	JE. 3298	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 8	491
241	(879)	JE. 3299	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 9	491
242	(879)	JE. 3297	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 10	491
243	(879)	JE. 3300	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 11	492
244	(879)	JE. 3301	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 12	492
245	879 oct. 19	JE. 3302	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 13	492
246	(880 iul. 18)	JE. 3321	Parma, Episc. n. 8	416
247	880 sept. 29	JE. 3325	Ravenna, Archiepisc. n. 131 Ravenna, Civ. n. 27 Bologna, Episc. n. 4	45 91 246
*248	880 nov. 8	JE. —	Ravenna, Civ. n. 28	91
249	880 (nov. 8)	JE. 3328	Ravenna, Archiepisc. n. 132 Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 18 Ravenna, Civ. n. 29	45 77 91
250	881 mart. 4	JE. 3338	Ferrara, Episc. n. 4 Bologna, Episc. n. 5	208 246
*251	(881)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 133	45
252	(881 april.)	JE. 3347	Ravenna, Archiepisc. n. 134 Ravenna, Civ. n. 30 Faenza, Episc. n. 1	46 91 148
253	(881 april.)	JE. 3348	Ravenna, Archiepisc. n. 135 Ravenna, Civ. n. 31	46 91
254	881 iul.	JE. 3349	Ravenna, Archiepisc. n. 136 Piacenza, Episc. n. 6	46 444
255	881 iul. 17	JE. 3351	Faenza, Episc. n. 2 Bagnacavallo, Eccl. s. Petri in Silvis n. 1	148 155
256	881 iul. 17	JE. 3350	Cervia, Episc. n. 5 Faenza, Episc. n. 3	114 148
257	881 iul. 27	JE. 3352	Aemilia n. 43 Ravenna, Archiepisc. n. 137	10 46
258	(881 aug.)	(JE. 3352)	Aemilia n. 44 Ravenna, Archiepisc. n. 138	10 46
*259	(881 sept.)	JE. I p. 419	Ravenna, Archiepisc. n. 139	47

				pag.
260	881 oct. 4	JE. 3354	Ravenna, Archiepisc. n. 140 Ravenna, Civ. n. 32	47 91
261	(881)	JE. 3361	Ravenna, Archiepisc. n. 141	47
262	(878—81)	JE. 3025	Reggio, Episc. n. 3 Reggio, Civ. n. 1	367 383
*263	(882)	JE. —	Ravenna, Civ. n. 33 Bologna, Episc. n. 6	92 247
*264	(882)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 142 Bologna, Episc. n. 7	47 247
*265	(882)	JE. —	Ravenna, Archiepisc. n. 143	47
266	882 aug. 28	JE. 3383	Ravenna, Archiepisc. n. 144	48
267	882 aug. 28	JE. 3384	Ravenna, Civ. n. 34 Bologna, Episc. n. 8	92 247
268	882 aug. 28	JE. 3385	Ravenna, Civ. n. 35 Bologna, Episc. n. 9	92 247
269	882 (aug. 28)	JE. 3386	Ravenna, Civ. n. 36 Bologna, Episc. n. 10	92 247
*270	(872—82)	JE. —	Piacenza, Episc. n. 7	444
			Iohannes et Paschalis epp. S. R. E.	
271	879 aug.	JE. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 7	491
			Marinus I.	
*272	(883)	JL. 3387	Piacenza, Episc. n. 8	444
*273	(883 iun. 20)	JL. I p. 425	Piacenza, Episc. n. 9	444
274	(883)	JL. †3390	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 12	337
*275	(883—84)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 14	492
			Hadrianus III.	
276	885 april. 17	JL. 3401	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 15	492
*277	(884—85)	JL. —	Comacchio, Ducatus n. 1	187
			Stephanus V.	
*278	(885)	JL. —	Comacchio, Ducatus n. 2	187
279	(886)	JL. 3410	Comacchio, Ducatus n. 3	187
280	(886)	JL. 3411	Comacchio, Ducatus n. 4	187
281	(886)	JL. 3418	Piacenza, Episc. n. 10	444
282	886 mart. 10	JL. †3421	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 13	338
*283	(887—88)	JL. —	Parma, Episc. n. 9 Piacenza, Episc. n. 11	417 444
284	(887—88)	JL. 3435	Ravenna, Archiepisc. n. 145	48
285	(887—88)	JL. 3438	Parma, Episc. n. 10 Piacenza, Episc. n. 12	417 445
286	(888)	JL. 3449	Ravenna, Archiepisc. n. 146 Imola, Episc. n. 3	48 163
287	(888)	JL. 3450	Ravenna, Archiepisc. n. 147 Imola, Episc. n. 4	48 163
*288	(885—89)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 148	48
289	890 mart. 25	JL. 3455	Ravenna, Archiepisc. n. 149 Piacenza, Episc. n. 13	48 445
290	(890)	JL. 3456	Ravenna, Archiepisc. n. 150 Piacenza, Episc. n. 14 Piacenza, Civ. n. 1	49 445 510
291	891 feb. 26	JL. 3465	Piacenza, Episc. n. 15	445

				pag.
			Formosus.	
292	891 nov. 13	JL. 3473	Piacenza, Episc. n. 16	445
*293	(896 mart. 1)	JL. I p. 439	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 16	493
*294	(891—96)	JL. 3504	Bologna, Episc. n. 11	247
*295	(891—96)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 14	338
			Iohannes IX.	
296	899 ian. 13	JL. †3524 †3525	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 15	338
			Benedictus IV (?).	
*297	(900—03?)	JL. —	Mon. s. Remigii de Berceto n. 1	434
			Leo V.	
*298	(903)	JL. 3531 *a*	Bologna, Eccl. cathedr. n. 1	256
			Sergius III.	
*299	(907)	JL. 3540	Ravenna, Archiepisc. n. 151	49
*300	(907)	JL. 3541	Ravenna, Archiepisc. n. 152	49
301	(904—07)	JL. 3539	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 16	339
302	(910)	JL. 3546	Ravenna, Archiepisc. n. 153	49
			Anastasius III (?).	
†*303	(911—13?)	JL. —	Mon. s. Severi in Classe n. 1	107
			Iohannes X.	
304	920 mai.	JL. 3561	Adria, Episc. n. 2	190
305	921 mart.	JL. 3563	Ravenna, Archiepisc. n. 154	49
*306	(914—28)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 17	446
307	(914—28)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 18	446
			Stephanus VIII.	
308	939 oct.	JL. 3616	Mon. s. Salvatoris et s. Galli de Tolla n. 1	529
			Marinus II.	
†309	944 iun. 11 (?)	JL. †3627	Adria, Episc. n. 3	190
*310	(942—46)	JL. 3629	Ravenna, Archiepisc. n. 155	50
			Agapitus II.	
311	948 oct.	JL. 3665	Ravenna, Archiepisc. n. 156	50
			Iohannes XII.	
*312	(955—63)	JL. 3698	Ravenna, Archiepisc. n. 157	50
			Leo VIII.	
†313	964 iun. 13	JL. †3703	Mon. s. Mariae in Aula regia n. 1	176
*314	(963—65)	JL. 3709	Ravenna, Archiepisc. n. 158	50
†*315	(963—65?)	JL. —	Mon. s. Severi in Classe n. 2	107
			Iohannes XIII.	
*316	(967)	JL. —	Ravénna, Archiepisc. n. 159 Ravénna, Civ. n. 37	50 93
317	967 april. 15	JL. 3714	Bologna, Eccl. cathedr. n. 2	256
318	967 april. 17	JL. I p. 472	Ravenna, Archiepisc. n. 160 Ravenna, Civ. n. 38	50 93
319	(967 april.)	JL. 3718	Ferrara, Episc. n. 5	208
320	967 april. 29	JL. 3713	Ravenna, Archiepisc. n. 161	50

				pag.
†321	967	JL. †3711	Ferrara, Mon. s. Bartholomaei n. 1	232
*322	(965—70)	JL. 3740	Ravenna, Archiepisc. n. 162	51
*323	972 mai. 25	JL. I p. 477	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 6	103
			Benedictus VII.	
324	975 dec. 29	JL. 3787	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 1	393
325	978 april.	JL. 3797	Ferrara, Episc. n. 6	208
†326	980 aug. 20 (22)	JL. 3802	Forlimpopoli, Mon. s. Rufilli n. 1	133
327	981 mart.	JL. I p. 482	Ravenna, Archiepisc. n. 163 Ferrara, Episc. n. 7	51 209
*328	(974—83?)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 1	80
†*329	(974—83?)	JL. —	Mon. s. Severi in Classe n. 3	107
			Iohannes XV.	
*330	(988)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 19	446
†331	995 (?) feb. 19	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 4	404
*332	(985—96?)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 1	387
			Gregorius V.	
333	997 ian. 24	JL. I p. 491	Reggio, Eccl. s. Prosperi n. 1	375
334	997 ian. 28	JL. 3873	Ravenna, Archiepisc. n. 164	51
*335	(997 feb.)	JL. 3893	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 1	408
336	997 iul. 7	JL. 3878	Ravenna, Archiepisc. n. 165	52
337	998 april. 28	JL. 3883	Ravenna, Archiepisc. n. 166	52
338	(998)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Savini n. 1	500
			Silvester II.	
*339	999 april. 15	JL. I p. 496	Reggio, Episc. n. 4	367
340	1001 april. 4	JL. I p. 499	Ravenna, Archiepisc. n. 167	52
*341	(999—1003)	JL. 3934	Vangadizza, Mon. s. Mariae n. 1	195
†*342	(999—1003)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Savini n. 2	501
			Sergius IV.	
343	1011 mai. 27	JL. 3971	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 17 Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 1	339 359
			Benedictus VIII.	
344	1013 iul. 6	JL. 3999	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 1	180
†*345	(1014)	JL. —	Borgotaro, Eccl. s. Georgii n. 1	530
*346	(1012—16)	JL. 4008	Ravenna, Archiepisc. n. 168	53
347	1022 iul.	JL. 4041	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 2	181
348	(1023)	JL. 4046	Massa Fiscalia n. 1	115
349	(1017—24)	JL. 4055	Reggio, Gens Canusina n. 2	387
350	(1012—24)	JL. 4052	Piacenza, Mon. s. Savini n. 3	501
			Iohannes XIX.	
*351	1027 april. 6	JL. I p. 517	Ravenna, Archiepisc. n. 169	53
			Benedictus IX.	
*352	(1041)	JL. —	Sarsina, Episc. n. 3	118
			Clemens II.	
353	(1047 ian. 5)	JL. 4141	Ravenna, Archiepisc. n. 170	53

			Leo IX.	pag.
354	1049 mai. 20	JL. 4167	Mon. s. Mariae de Castellione n. 1	437
355	(1049)	JL. 4168	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 18	340
*356	1050 (sept.)	JL. I p. 538	Ravenna, Archiepisc. n. 171	53
*357	(1050)	JL. —	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 7	103
358	1052 mart. 18	JL. 4268	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 3	181
*359	1053 april. 8	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 172	53
360	(1049—54)	JL.†4310	Modena, Episc. n. 4	302
361	(1049—54)	JL. 4312	Eremus Ocri n. 1	120
			Victor II.	
362	1055 iun. 14	JL. 4337	Bologna, Eccl. cathedr. n. 3	256
363	1055 iun. 14	JL. 4338	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 2	221
364	1055 nov. 8	JL. 4351	Ferrara, Episc. n. 8	209
			Stephanus IX.	
365	1057 dec. 4	JL. 4376	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 1	379
			Nicolaus II.	
366	1059 ian. 29	JL. 4393	Reggio, Eccl. cathedr. n. 1	371
367	(1059 ian. 29)	JL. 4393 a	Reggio, Mon. s. Thomae n. 1	382
368	1059 dec. 26	JL. 4419	Faenza, Eccl. cathedr. n. 1	150
369	1060 feb. 10	JL. —	Mon. s. Mariae de Monte Mauri n. 1	131
			Alexander II.	
†370	1062 dec. 27	JL. †4492	Mon. s. Severi in Classe n. 4	107
371	(1064)	JL. 4545	Modena, Episc. n. 5	302
372	(1064—65)	JL. 4560	Modena, Episc. n. 6	302
373	(1065)	JL. 4578	Ravenna, Archiepisc. n. 173 Ravenna, Civ. n. 39	54 93
374	1066 aug. 18	JL. 4595 a 4571	Bologna, Eccl. cathedr. n. 4	257
*375	(1063—67)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 20	446
376	1067 iul. 9	JL. 4634	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 19	340
377	1068 iun. 20	JL. 4650	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 3	221
378	(1068)	JL. 4651	Ferrara, Episc. n. 9	210
*379	1070 nov. 17	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sepulcri n. 1	505
†380	1072 mart. 12	JL. 4702	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 2	379
*381	(1072)	JL. —	Mon. s. Petri de Maone n. 1	200
382	(1061—73)	JL. 4729	Ferrara, Episc. n. 10	210
†*383	(1061—73)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Savini n. 4	501
			Honorius II (Cadalus).	
384	1069 april. 20	JL. I p. 594	Parma, Eccl. cathedr. n. 1	421
			Gregorius VII.	
385	1073 april. 26	JL. 4774	Ravenna, Archiepisc. n. 174	54
*386	1073 april. 28	JL. 4775	Reggio, Gens Canusina n. 3	387
*387	(1073 mai. 6)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 4	387
388	1073 iun. 1	JL. 4781	Ravenna, Archiepisc. n. 175 Imola, Civ. n. 2	54 171
389	1073 iun. 24	JL. 4782	Reggio, Gens Canusina n. 5	387
*390	(1073 ex.)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 6	387
391	1074 ian. 3	JL. 4816	Reggio, Gens Canusina n. 7	388
392	1074 feb. 16	JL. 4824	Reggio, Gens Canusina n. 8	388

				pag.
*393	(1074)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 9	388
394	1074 mart. 4	JL. 4827	Reggio, Gens Canusina n. 10	388
*395	(1074 mart. 17)	JL. —	Modena, Episc. n. 7	302
396	1074 mart. 23	JL. 4847	Bologna, Episc. n. 12	247
*397	(1074)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 11	388
398	1074 april. 15	JL. 4858	{Reggio, Gens Canusina n. 12 {Piacenza, Episc. n. 21	388 447
399	1074 oct. 16	JL. 4882	Reggio, Gens Canusina n. 13	389
400	1074 nov. 27	JL. 4900	{Piacenza, Episc. n. 22 {Piacenza, Mon. s. Savini n. 5 {Piacenza, Mon. s. Sepulcri n. 2	447 501 505
401	1074 nov. 27	JL. 4901	Piacenza, Mon. s. Savini n. 6	501
402	(1074 dec. 16)	JL. 4911	Reggio, Gens Canusina n. 14	389
403	1075 ian. 4	JL. 4919	Ravenna, Archiepisc. n. 176	54
*404	1075 feb.	JL. I p. 612	Piacenza, Episc. n. 23	447
405	1075 mart. 3	JL. 4935	{Piacenza, Episc. n. 24 {Piacenza, Civ. n. 2	447 510
*406	(1075)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 177	55
407	1075 sept. 11	JL. 4966	Reggio, Gens Canusina n. 15	389
*408	(1075 dec. 7)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 16	389
*409	(1077 in.)	JL. 5020	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 2	393
410	1077 feb. 11	JL. —	Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 1	324
411	1078 ian. 28	JL. 5063	{Aemilia n. 45 {Ravenna, Archiepisc. n. 178	10 55
*412	1078 mart. 3	JL. I p. 625	Ravenna, Archiepisc. n. 179	55
*413	(1078 nov. 19)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 180	55
414	1078 nov. 25	JL. 5091	{Ravenna, Archiepisc. n. 181 {Ravenna, Civ. n. 40	55 93
*415	1079 feb. 11	JL. I p. 629	Bologna, Episc. n. 13	248
416	1079 feb. 14	JL. 5104	Parma, Episc. n. 11	417
417	1079 mart. 3	JL. 5113	Reggio, Gens Canusina n. 17	390
*418	1080 mart. 7	JL. I p. 634	Ravenna, Archiepisc. n. 182	55
419	(1080)	JL. 5179	Ravenna, Archiepisc. n. 183	55
420	(1080) oct. 15	JL. 5186	{Aemilia n. 46 {Ravenna, Archiepisc. n. 184	10 56
421	(1080) oct. 15	JL. 5187	{Ravenna, Archiepisc. n. 185 {Ravenna, Civ. n. 41	56 93
422	(1080) dec. 11	JL. 5189	{Aemilia n. 47 {Ravenna, Archiepisc. n. 186	10 56
*423	(1077—80)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 18	390
*424	(1082)	JL. —	Reggio, Episc. n. 5	367
*425	(1081—84)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 19	390
*426	(1073—85)	JL. —	Mon. s. Iohannis inter ambas Paras n. 1	120
†*427	(1073—85)	JL. —	Imola, Mon. s. Mariae in Regula n. 1	169
*428	(1073—85)	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 5	404
*429	(1073—85?)	JL. —	Polenta n. 1	145
			Anselmus ep. Lucensis, vicarius Gregorii VII in Longobardia.	
*430	(1082)	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 3	393
			Clemens III (Wibertus).	
431	1086 feb. 27	JL. 5322	Ravenna, Archiepisc. n. 187	56
432	1092 iun. 13	JL. 5333	Reggio, Eccl. cathedr. n. 2	372
433	(1098)	JL. 5320	Parma, Episc. n. 12	417

			Hugo S. R. E. card.	pag.
434	(1098)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 21	390
			Urbanus II.	
435	(1088)	JL. 5354	Piacenza, Episc. n. 25	448
436	(1088)	JL. 5355	Piacenza, Episc. n. 26	448
437	(1088)	JL. 5356	Piacenza, Episc. n. 27	448
*438	(1088)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 20	390
439	1094 iun. 29	JL. 5526	Mon. s. Gervasii de Montebello n. 1	533
440	1095 mart. 31	JL. 5559	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 2	408
†441	(1095 mart.)	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Mariae de Campagnola n. 1	487
442	(1096) sept. 19	JL. 5670	Bologna, Episc. n. 14	248
			Bologna, Civ. n. 4	272
443	(1096) oct. 7	JL. —	Marradi, Mon. s. Reparatae n. 1	156
444	(1097) april. 17	JL. 5694	Bologna, Episc. n. 15	248
445	(1088—99)	JL. 5738	Reggio, Gens Canusina n. 22	391
*446	(1088—99)	JL. 5749	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 6	404
			Paschalis II.	
*447	(1099)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 23	391
448	1101 mart. 7	JL. —	Piacenza, Mon. s. Savini n. 7	501
†449	1101 mart. 7	JL. 5859	Piacenza, Mon. s. Savini n. 8	502
450	(1099—1103)	JL. —	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 3	379
451	(1101—03) mai. 12	JL. 6491 *a*	Piacenza, Civ. n. 3	510
452	1105 april. 8	JL. 6023	Ferrara, Episc. n. 11	210
			Ferrara, Civ. n. 2	235
453	(1104—05)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 25	391
454	1105 (iul.)	JL. —	Domus hosp. s. Geminiani n. 1	326
*455	1106 oct. 8	JL. I p. 726	Modena, Eccl. cathedr. n. 1	310
456	1106 oct. 11	JL. 6582	Brescello, Mon. s. Genesii n. 2	431
457	1106 oct. 22	JL. I p. 726	Aemilia n. 48	10
			Ravenna, Archiepisc. n. 188	57
			Bologna, Episc. n. 16	249
			Modena, Episc. n. 8	302
			Reggio, Episc. n. 6	367
			Parma, Episc. n. 13	417
			Piacenza, Episc. n. 28	448
*458	1106 nov. 4	JL. I p. 726	Parma, Eccl. cathedr. n. 2	421
*459	(1106)	JL. —	Parma, Episc. n. 14	418
*460	(1106)	JL. —	Parma, Civ. n. 1	428
461	(1106)	JL. 6081	Parma, Episc. n. 15	418
462	1107 dec. 5	JL. 6176. 6600	Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 2	325
463	1112 oct. 30	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 7	404
464	1112 nov. 10	JL. 6332	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 21	340
465	(1112) nov. 13	JL. —	Modena, Episc. n. 9	302
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 22	341
466	1113 iun. 11	JL. 6354	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 23	341
467	1114 mart. 6	JL. 6387	Bologna, Episc. n. 17	249
468	1114 iul. 5	JL. 6398	Eccl. s. Mariae in Portu n. 1	96
469	(1112—14)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 5	181
470	1115 oct. 30	JL. 6472	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 17	493
*471	(1112—15)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 24	341
*472	(1112—15)	JL. —	Eccl. s. Caesarii de Wilzacara n. 1	328
473	(1108—15) april. 21	JL. 6616	Bologna, Episc. n. 18	249

				pag.
474	(1100—15) april. 26	JL. 6436	Reggio, Episc. n. 7	367
			Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 3	325
475	(1099—1115)	JL. 6427	Reggio, Gens Canusina n. 26	392
			Carpi, Eccl. s. Mariae n. 8	405
476	1116 feb. 26	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 6	394
477	1116 dec. 21	JL. 6533	Eccl. s. Mariae in Portu n. 2	96
478	1116 dec. 22	JL. 6534	Eccl. s. Mariae in Portu n. 3	97
*479	(1108—18)	JL. —	Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 4	325
*480	(1102—18)	JL. —	Marola, Mon. s. Mariae n. 3	397
†*481	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Mariae de Trivio n. 1	121
*482	(1099—1118)	JL. —	Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 2	124
*483	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Christinae de Pastino n. 1	289
*484	(1099—1118)	JL. —	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 3	423
*485	(1099—1118)	JL. —	Parma, Mon. s. Iohannis ev. n. 1	408
*486	(1099—1118)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 29	448
			Paganus S. R. E. diac. card.	
*487	(1099 nov. 12)	JL.	Brescello, Mon. s. Genesii n. 1	431
			Bernardus S. R. E. card. presb., postea Parmensis ep., vicarius Paschalis II in Longobardia.	
488	(1102 oct. 18)	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 4	394
489	(1102 nov. 17)	JL. —	Reggio, Gens Canusina n. 24	391
*490	(1102)	JL. —	Marola, Mon. s. Mariae n. 1	397
*491	(1102)	JL. —	Marola, Mon. s. Mariae n. 2	397
*492	(1103 mart. 18)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 20	340
493	1106 oct. 26	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 5	394
*494	(1106)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 4	181
			Soliera, Eccl. s. Michaelis n. 1	323
*495	(1109 mai. 9)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 12	210
*496	(1109 iun. 9)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 13	211
			Gelasius II.	
497	1118 aug. 7	JL. 6647	Ravenna, Archiepisc. n. 189	57
			Calixtus II.	
*498	(1119—20)	JL. 6797	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 18	493
499	1121 ian. 7	JL. 6889	Ravenna, Archiepisc. n. 190	57
500	1121 mart. 4	JL. 6894	Modena, Episc. n. 10	303
501	1121 mart. 7	JL. 6895	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 19	493
*502	(1121 mart. 7)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 20	494
503	1121 april. 2	JL. —	Sarsina, Eccl. cathedr. n. 1	118
504	1123 feb. 10	JL. 7013	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 9	405
505	1123 feb. 26	JL. 7017	Eccl. s. Caesarii de Wilzacara n. 2	328
506	1123 mart. 6	JL. 7019	Vangadizza, Mon. s. Mariae n. 2	195
507	1123 mart. 27	JL. I p. 810	Aemilia n. 49	11
*508	1123 mart.	JL. I p. 810	Ravenna, Archiepisc. n. 191	58
			Ferrara, Episc. n. 14	211
*509	1123 iul. 1	JL. —	Mon. s. Adalberti in Pereo n. 1	112
†*510	1123 oct. 14	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 1	461
			Ravenna, Archiepisc. n. 192	58
*511	(1123—24)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 15	211
			Ferrara, Civ. n. 3	235

				pag.
512	(1124) mart. 14	JL. 7144	Ravenna, Archiepisc. n. 193	58
			Ferrara, Episc. n. 16	211
			Ferrara, Civ. n. 4	235
513	1124 april. 11	JL. 7149	Mon. s. Benedicti de Bifurco n. 2	159
514	1124 april. 13	JL. 7151	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 25	341
515	1124 oct. 16	JL. 7168	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 6	182
*516	(1120—24)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 1	519
			Honorius II.	
517	1125 mai. 4	JL. 7209	Eccl. s. Mariae in Portu n. 4	97
518	1125 mai. 6	JL. 7233	Ravenna, Archiepisc. n. 194	58
519	1126 mart. 9	JL. 7249	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 2	461
520	1128 april. 4	JL. 7298	Faenza, Eccl. cathedr. n. 2	150
521	1128 april. 25	JL. 7309	Modena, Episc. n. 11	303
*522	(1125—28)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 21	494
523	1129 mart. 15	JL. 7363	Bologna, Eccl. cathedr. n. 5	257
†524	(1124—29)	JL. †7391	Bologna, Episc. n. 19	249
525	(1126—30)	JL. 7390	Imola, Episc. n. 5	163
526	(1124—30)	JL. 7390 α	Ravenna, Archiepisc. n. 195	59
			Ravenna, Civ. n. 42	93
*527	(1124—30)	JL. —	Marradi, Mon. s. Reparatae n. 2	156
*528	(1124—30)	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 7	394
*529	(1124—30)	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 10	405
†*530	(1124—30)	JL. —	Castrum Flagnani n. 1	173
†*531	(1124—30)	JL. —	Bologna, Archigymnasium n. 2	269
			Iohannes Cremensis tit. s. Chrysogoni et Petrus tit. s. Anastasiae presb. card., legati Honorii II.	
*532	(1128)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 22	494
533	1129	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 23	494
			Innocentius II.	
534	1130 aug. 8	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 3	461
†535	(1132) april. 17	JL. †7566	Ravenna, Archiepisc. n. 197	59
*536	(1132)	JL. —	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 4	380
			Campiliola, Eccl. s. Mariae n. 1	400
537	1132 iul. 14	JL. 7581	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 24	494
538	1132 iul. 14	JL. 7582	Piacenza, Mon. s. Savini n. 9	502
539	1132 iul. 15	JL. 7584	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 1	472
540	1132 iul. 18	JL. —	Brescello, Mon. s. Genesii n. 3	432
541	1132 iul. 29	JL. 7589	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 4	461
542	1132 sept. 7	JL. 7596	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 4	408
*543	(1132 sept. 18)	JL. —	Figarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 1	239
544	1132 oct. 5	JL. 7597	Figarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 2	239
545	1132 oct. 12	JL. 7599	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 26	342
546	1132 dec. 16	JL. 7604	Ravenna, Archiepisc. n. 198	59
547	1132 dec. 20	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 7	182
548	(1130—32)	JL. 8283	Marola, Mon. s. Mariae n. 4	397
549	1133 mart. 11	JL. 7612	Ferrara, Episc. n. 17	211
			Ferrara, Civ. n. 5	235
†*550	1133 iun. 10	JL. —	Bologna, Archigymnasium n. 3	269
551	(1133—34)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 30	449
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 2	472

				pag.
552	(1134) mai. 18	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 3	472
			Piacenza, Eccl. s. Mariae de Cortina n. 1	485
553	1134 iun. 9	JL. 7656	Eccl. s. Caesarii de Wilzacara n. 3	328
554	1135 feb. 27	JL. 7677	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 4	473
555	1135 mai. 30	JL. I p. 865	Modena, Episc. n. 12	303
556	1135 iun. 7	JL. 7702	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 5	462
*557	(1135)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 18	212
			Ferrara, Civ. n. 6	235
558	(1135) sept. 30?	JL. 7641	Ferrara, Episc. n. 20	212
			Ferrara, Eccl. cathedr. n. 6	222
			Ferrara, Civ. n. 8	236
*559	(1130—35)	JL. —	Mon. s. Mariae de Trivio n. 2	121
			Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 3	125
*560	(1130—35)	JL. —	Mon. s. Mariae de Trivio n. 3	122
			Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 4	125
561	1136 ian. 11	JL. 7782	Mon. s. Mariae de Trivio n. 4	122
			Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 5	125
562	1136 aug. 27	JL. 7787	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 1	277
563	1136 sept. 17	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 8	394
*564	(1130—36)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 6	462
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 5	473
565	(1134—36) mart. 5	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 7	462
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 6	473
*566	(1130—36)	JL. —	Modena, Civ. n. 1	320
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 27	342
567	(1134—36) mai. 25	JL. 7747	Modena, Episc. n. 13	303
			Modena, Eccl. cathedr. n. 2	310
			Modena, Civ. n. 2	320
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 28	343
568	(1134—36) iun. 22	JL. 7746	Eccl. s. Mariae in Portu n. 5	97
569	1137 feb. 7	JL. 7822	Mon. s. Mariae de Columba n. 1	522
*570	(1135—37)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 8	462
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 7	473
571	(1137) dec. 28	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 9	462
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 8	473
*572	(1138 in.)	JL. —	Pontenure, Eccl. s. Petri n. 1	518
573	(1138)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 31	449
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 9	474
574	1138 april. 12	JL. 7887	Parma, Mon. s. Alexandri n. 1	425
575	(1138) april. 12	JL. —	Piacenza, Episc. n. 32	449
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 10	474
576	(1138) april. 12	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 10	462
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 11	474
577	(1138) iun. 2	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 12	474
578	1138 oct. 26	JL. †7910	Figarolo, Eccl. s. Benedicti n. 1	238
*579	(1138 nov. 18)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 11	463
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 13	475
580	1138 dec. 17	JL. 7922	Eccl. s. Mariae in Portu n. 6	98
*581	(1138 ex.)	JL. —	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 8	104
582	1139 ian. 25	JL. 7947	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 14	475
*583	(1139 in.)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 199	60
			Ferrara, Episc. n. 21	213
			Ferrara, Civ. n. 9	236
584	1139 april. 9	JL. 7967	Vangadizza, Mon. s. Mariae n. 3	196

				pag.
585	1139 april. 11	JL. —	Eccl. s. Mariae in Portu n. 7	98
586	(1139) april. 16	JL. 7995	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 29	343
587	(1139) april. 16	JL. 7996	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 30	343
588	1139 april. 17	JL. 8002	Modena, Episc. n. 14 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 31	304 343
589	1139 april. 22	JL. 8013	Ferrara, Episc. n. 22	213
590	1139 mai. 23	JL. 8033	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 7	222
*591	(1139 iul. 2)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 32	344
592	(1139) iul. 2	JL. 8040	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 33	344
*593	(1135—39)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 25	495
594	(1139) oct. 3	JL. 8044	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 15	475
595	1139 oct. 23	JL. 8049	Bondeno, Eccl. s. Prosperi n. 1	410
596	(1140) mart. 6	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 13 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 16	463 475
597	(1140) mart. 6	JL. 8329	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 17	475
†598	1140 mai. 18	JL. —	Correggio, Eccl. s. Mariae et s. Quirini n. 2	401
*599	(1140)	JL. —	Bologna, Episc. n. 21 Mon. s. Michaelis de castro Brittorum n. 1	250 289
*600	(1140)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 34	344
*601	(1141)	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 1	230
602	1141 oct. 23	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 2	519
603	1141 nov. 7	JL. 8158	Parma, Eccl. cathedr. n. 3	421
604	(1138—42) dec. 7	JL. 8170	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 35	344
605	1143 feb. 13	JL. 8345	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 2	277
606	1143 april. 13	JL. 8357	Mon. s. Mariae de Castellione n. 2	437
607	1143 april. 26	JL. 8360	Faenza, Eccl. cathedr. n. 4	150
608	(1143) mai. 1	JL. 8273	Crespino, Mon. s. Mariae n. 1	157
609	(1140—43) iul. 17	JL. 8335	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 14 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 18	463 476
*610	(1139—43)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 23 Ferrara, Eccl. cathedr. n. 8 Ferrara, Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 2	213 223 230
*611	(1139—43)	JL. —	Ferrara, Mon. s. Bartholomaei n. 2 Eccl. s. Mariae de Rheno n. 3	233 278
612	(1138—43) april. 23	JL. 8304	Piacenza, Mon. s. Savini n. 10 Piacenza, Civ. n. 4	502 510
*613	(1132—43)	JL. —	Figarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 4	239
*614	(1130—43)	JL. —	Eccl. s. Petri ad Vincula n. 1	110
*615	(1130—43)	JL. —	Marola, Mon. s. Mariae n. 5	398
*616	(1130—43)	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 11	405
*617	(1130—43)	JL. —	Parma, Mon. s. Iohannis ev. n. 2	423
*618	(1130—43)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 34	449
619	— —	JL. —	Reggio, Episc. n. 8	368
			Romani episcopi et cardinales.	
620	(1130 mai.)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 196	59
			Gerardus tit. s. Crucis q. app. Hierusalem presb. card.	
*621	(1130 april. 13)	JL. —	Bologna, Episc. n. 20	250
			Rodulfus ep. Ortanus, Innocentii II legatus.	
*622	(1132)	JL. —	Figarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 3	239

				pag.
			Iohannes tit. s. Chrysogoni presb. card.	
†623	(1130—36?)	JL. —	Reggio, Episc. n. 9	368
			Azo tit. s. Anastasiae presb. card., apost. sedis legatus.	
624	1135 oct. 30(?)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 19	212
			Ferrara, Eccl. cathedr. n. 4	222
			Ferrara, Civ. n. 7	235
*625	(1135)	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 5	222
626	(1138 in.)	JL. —	Pontenure, Eccl. s. Petri n. 2	518
627	(1135—39)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 26	495
			Guido tit. s. Chrysogoni presb. card., apost. sedis legatus.	
628	1139 sept. 24	JL. —	Piacenza, Episc. n. 33	449
			Piacenza, Eccl. cathedr. n. 12	463
*629	(1140?)	JL. —	Faenza, Eccl. cathedr. n. 3	150
630	(1130-43)	JL. —	Mon. s. Benedicti de Bifurco n. 3	159
			Hubaldus presb. card., S. R. E. legatus.	
631	1142 aug. 13	JL. —	Reggio, Episc. n. 10	368
			Parma, Episc. n. 16	418
632	1143 aug. 1	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 15	463
			Celestinus II.	
633	1143 nov. 27	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 16	464
*634	1143 dec. 7	JL. 8448	Faenza, Episc. n. 4	148
635	1143 dec. 16	JL. 8459	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 8	182
636	1143 dec. 29	JL. 8465	Bertinoro, Comitatus n. 1	136
*637	1143	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 3	230
638	1144 ian. 1	JL. 8474	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 19	476
639	1144 mart. 3	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 12	405
640	1144 mart. 6	JL. 8515	Ferrara, Episc. n. 24	213
*641	(1143—44)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 3	519
			Lucius II.	
642	1144 mart. 15	JL. 8520	Ferrara, Episc. n. 25	214
†643	1144 mart. 15	JL. —	Ferrara, Episc. n. 26	214
644	1144 mart. 17	JL. 8525	Parma, Mon. s. Iohannis ev. n. 3	423
645	1144 april. 2	JL. 8562	Reggio, Episc. n. 11	368
646	1144 mai. 10	JL. 8597	Mon. s. Mariae de Castellione n. 3	437
647	1144 mai. 13	JL. 8602	Bologna, Episc. n. 22	250
648	1144 mai. 20	JL. 8616. 8637	Faenza, Eccl. cathedr. n. 5	151
649	(1144) iul. 6	JL. 8645	Ravenna, Archiepisc. n. 200	60
			Ravenna, Civ. n. 43	93
*650	(1144 iul. 6)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 201	60
			Piacenza, Episc. n. 35	449
651	1144 iul. 12	JL. 8648	Fontevivo, Mon. s. Mariae n. 1	435
652	1144 iul. 12	JL. 8649	Mon. s. Mariae de Columba n. 2	522
653	1144 oct. 8	JL. 8654 *a*	Piacenza, Mon. s. Syri n. 1	506
*654	(1144 oct. 12)	JL. —	Figarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 5	239
655	1144 nov. 29	JL. 8667	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 9	104
656	1144 dec. 27	JL. 8680	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 4	278
*657	(1144)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 202	60
			Ferrara, Episc. n. 27	214

				pag.
*658	(1144)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 203	60
			Ferrara, Episc. n. 28	215
*659	(1144)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Savini n. 11	502
660	1145 ian. 4	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 17	464
*661	(1144—45)	JL. —	Medicina, Eccl. s. Mariae de Buida n. 1	297
*662	(1144—45)	JL. —	Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 5	325
*663	(1144—45)	JL. —	Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 6	325
			Hugo presb. card. s. Laurentii in Lucina, apost. sedis legatus.	
664	(1144)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 36	344
			Guido S. R. E. presb. card., legatus apost. sedis.	
*665	(1144)	JL. —	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 5	380
*666	(1144)	JL. —	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 6	380
			Eugenius III.	
667	1145 april. 3	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 18	464
*668	1145 april. 13	JL. —	Figarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 6	239
669	1145 mai. 5	JL. 8749	Eccl. s. Caesarii de Wilzacara n. 4	328
670	(1145) mai. 18	JL. 8760	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 37	345
671	(1145) mai. 30	JL. 8762	Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 7	325
672	1145 iun. 3	JL. 8763	Mon. s. Mariae de Columba n. 3	522
673	1145 iun. 14	JL. 8768	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 5	409
†674	1145 oct. 31	JL. 8790	Parma, Mon. s. Iohannis ev. n. 4	424
675	1145 dec. 24	JL. 8809	Ravenna, Mon. s. Iohannis ev. n. 1	82
676	[1145 dec. 24]	JL. 8834. 8978	Imola, Mon. s. Mariae in Regula n. 2	169
677	(1145)	JL. 8783	Reggio, Episc. n. 12	369
†678	1146 feb. 21	JL. —	Imola, Mon. s. Mariae in Regula n. 3	169
679	1146 feb. 25	JL. 8869	Parma, Eccl. cathedr. n. 4	421
680	(1146) mart. 10	JL. 8879	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 19	464
681	(1146) april. 10	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 204	61
			Ferrara, Episc. n. 29	215
682	1146 nov. 13	JL. 8956. 57	Quartazzola, Mon. s. Salvatoris n. 1	517
*683	1147 feb. 12	JL. —	Faenza, Mon. ss. Hippolyti et Laurentii n. 1	153
*684	1147 (feb.)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 27	495
*685	1147 (iul.—oct.)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 37	450
*686	(1147 dec.—1148 feb.)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 205	61
			Piacenza, Episc. n. 38	450
687	(1148) feb. 26	JL. 9192	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 38	345
688	(1148) mart. 29	JL. 9203	Ravenna, Archiepisc. n. 206	61
*689	(1148 iun.)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 207	61
			Piacenza, Episc. n. 39	450
690	1148 iul. 7	JL. 9278	Mon. s. Salvatoris et s. Galli de Tolla n. 2	529
*691	1148 iul. 7	JL. —	Mon. s. Gervasii de Montebello n. 2	533
*692	(1148 iul. 7)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 208	61
			Piacenza, Episc. n. 40	450
*693	1148 (iul. 7)	JL. II p. 58	Modena, Episc. n. 15	304
*694	(1148)	JL. —	Modena, Mon. s. Petri n. 1	315
695	(1148) iul. 22	JL. 9284	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 21	476
696	1148 iul. 22	JL. 9285	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 22	476
*697	(1148)	JL. —	Bologna, Episc. n. 23	250
			Bologna, Civ. n. 5	272
			Modena, Civ. n. 3	320
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 39	345

				pag.
698	(1148)	JL. —	Modena, Civ. n. 4	320
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 40	345
			Reggio, Civ. n. 2	383
			Parma, Civ. n. 2	428
699	(1148) aug. 24	JL. 9291	Bologna, Episc. n. 24	250
			Bologna, Civ. n. 6	272
			Modena, Episc. n. 16	304
			Modena, Civ. n. 5	320
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 41	345
700	1148 aug. 25	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Mariae de Vado n. 1	227
701	(1148) nov. 9	JL. 9299	Ravenna, Archiepisc. n. 209	61
			Piacenza, Episc. n. 41	450
702	(1148) nov. 9	JL. 9300	Ravenna, Archiepisc. n. 210	62
			Piacenza, Episc. n. 42	450
			Piacenza, Civ. n. 5	510
703	1148 nov. 10	JL. 9301. 9357	Ravenna, Archiepisc. n. 211	62
			Piacenza, Episc. n. 43	450
704	1149 feb. 8	JL. 9322	Modena, Episc. n. 17	304
			Modena, Mon. s. Petri n. 2	315
705	1149 mart. 30	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 13	405
706	(1149) april. 8	JL. 9331	Modena, Episc. n. 18	304
			Reggio, Episc. n. 13	369
*707	(1145—49)	JL. —	Ferrara, Mon. s. Bartholomaei n. 3	233
			Eccl. s. Mariae de Rheno n. 5	278
*708	(1145—49)	JL. —	Ferrara, Mon. s. Bartholomaei n. 4	233
			Eccl. s. Mariae de Rheno n. 6	278
709	(1150) april. 14	JL. 9379	Piacenza, Mon. s. Benedicti n. 1	507
710	1150 mai. 13	JL. 9388	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 8	278
711	(1150) nov. 23	JL. 9415	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 1	293
712	1150 nov. 24	JL. 9416	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 2	294
713	(1151) mart. 3	JL. 9455	Imola, Episc. n. 6	164
			Imola, Castrum s. Cassiani n. 1	172
			Bologna, Civ. n. 7	272
714	(1151) mai. 10	JL. 9478	Piacenza, Episc. n. 44	451
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 23	477
715	(1151) mai. 10	JL. 9479	Piacenza, Episc. n. 45	451
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 24	477
716	(1151) mai. 10	JL. 9480	Piacenza, Episc. n. 46	451
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 25	477
			Piacenza, Civ. n. 6	510
717	1151 mai. 18	JL. 9484	Imola, Episc. n. 7	164
718	(1151) nov. 18	JL. —	Adria, Episc. n. 4	191
			Vangadizza, Mon. s. Mariae n. 4	196
719	1151 nov. 28	JL. 9497	Quartazzola, Mon. s. Salvatoris n. 2	517
*720	(1151)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 8	511
721	1152 iun. 2	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 213	62
			Ferrara, Episc. n. 31	215
722	(1152) iun. 2	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 214	63
			Ferrara, Episc. n. 32	215
			Massa Firminiana n. 2	241
723	(1152) iul. 28	JL. 9599	Ravenna, Archiepisc. n. 215	63
			Piacenza, Episc. n. 47	451
†*724	1152 oct. 21	JL. —	Bologna, Archigymnasium n. 4	269
725	(1152)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Savini n. 12	502

				pag.
†*726	1153 feb. 14	JL. —	Bologna, Archigymnasium n. 5	270
*727	(1153)	JL. —	Ferrara, Civ. n. 10	236
728	(1153)	JL. —	Ferrara, Civ. n. 11	236
*729	(1151—53)	JL. —	Modena, Civ. n. 6	320
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 42	345
*730	(1148—53)	JL. —	Travazzano, Eccl. s. Mariae n. 1	527
			Mon. s. Salvatoris et s. Galli de Tolla n. 3	530
731	(1145—53)	JL. 9654	Bologna, Episc. n. 25	251
732	(1145—53)	JL. 9660	Ravenna, Archiepisc. n. 216	63
			Ravenna, Civ. n. 44	94
*733	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Petri ad Vincula n. 2	140
*734	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Mariae de Trivio n. 5	122
*735	(1145—53)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 10	183
*736	(1145—53)	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 4	231
*737	(1145—53)	JL. —	Bologna, Episc. n. 26	251
*738	(1145—53)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 43	345
*739	(1145—53)	JL. —	Marola, Mon. s. Mariae n. 6	398
*740	(1145—53)	JL. —	Eccl. s. Feliculae n. 1	433
*741	(1145—53)	JL. —	Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 1	439
*742	(1145—53)	JL. —	Piacenza, Domus hosp. Misericordiae n. 1	509
			Aribertus tit. s. Anastasiae presb. card.	
743	1145 iun. 27	JL. —	Mon. s. Mariae de Castellione n. 4	437
			Mon. s. Mariae de Columba n. 4	522
			Guido tit. s. Grisogoni — Hubaldus tit. s. Praxedis — Aribertus tit. s. Anastasiae presb. card. — Iohannes s. Mariae Novae diac. card.	
744	1146 mart. 10	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 20	464
			Guido de Florentia et Hubaldus de Luca card.	
*745	(1146)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 36	449
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 20	476
			Guido S. R. E. card.	
*746	(1146 dec. 9)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 9	182
			Hubaldus card.	
747	1149 nov. 7	JL. —	Ferrara, Mon. s. Bartholomaei n. 5	233
			Eccl. s. Mariae de Rheno n. 7	278
			Guido Hostiensis ep., apost. sedis legatus.	
*748	(1149—50)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 212	62
			Ferrara, Episc. n. 30	215
749	(1151)	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 26	477
			Piacenza, Civ. n. 7	510
			Hildebrandus S. R. E. card., apost. sedis legatus.	
750	(1151?)	JL. —	Modena, Mon. s. Petri n. 3	315
			Octavianus card.	
*751	(1152)	JL. —	Faenza, Mon. ss. Hippolyti et Laurentii n. 2	153

			Anastasius IV.	pag.
752	1153 (oct.)	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 5	231
753	1153 dec. 7	JL. 9766	Bologna, Mon. s. Stephani n. 1	265
754	1153 dec. 9	JL. 9771	Brescello, Mon. s. Genesii n. 4	432
755	(1153) dec. 18	JL. 9780	Eccl. s. Mariae in Portu n. 8	98
*756	(1153)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 44	346
757	1154 ian. 23	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 28	495
758	(1154) ian. 23	JL. 9819	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 29	496
759	(1154) feb. 27	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 217	63
			Ferrara, Episc. n. 33	215
			Piacenza, Episc. n. 48	451
760	(1154) mart. 8	JL. 9845	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 45	346
761	1154 mart. 19	JL. 9852	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 11	183
*762	(1153—54)	JL. —	Bologna, Mon. s. Stephani n. 2	265
			Domus hosp. de Quaterna n. 1	290
*763	(1153—54)	JL. —	Bologna, Mon. s. Stephani n. 3	266
			Domus hosp. de Quaterna n. 2	290
764	1154 april. 24	JL. 9872	Piacenza, Domus hosp. Misericordiae n. 2	509
*765	(1153—54)	JL. —	Eccl. s. Mariae in Portu n. 9	98
766	1154 mai. 20	JL. 9907	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 9	279
767	(1154) mai. 30	JL. 9912	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 46	346
768	(1154) mai. 31	JL. 9913	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 47	346
769	1154 iun. 17	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 218	63
			Ferrara, Episc. n. 34	215
770	1154 nov. 15	JL. 9932	Mon. s. Mariae de Columba n. 5	523
*771	(1154)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Iohannis ev. n. 2	82
*772	(1154)	JL. —	Bologna, Episc. n. 27	251
*773	(1154)	JL. —	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 10	279
*774	(1153—54)	JL. 9807	Piacenza, Civ. n. 9	511
*775	(1153—54)	JL. —	Mon. s. Mariae de Trivio n. 6	122
*776	(1153—54)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 21	465
			Mezzano, Mon. s. Pauli n. 1	532
*777	(1153—54)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 4	519
			Hildebrandus s. Eustachii diac. card.	
778	1154 april. 9	JL. —	Bologna, Mon. s. Stephani n. 4	266
			Domus hosp. de Quaterna n. 3	290
			Aribertus tit. s. Anastasiae presb. card., apost. sedis legatus.	
779	(1154 oct. 19)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 49	451
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 27	477
780	(1154)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 50	451
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 28	478
			Piacenza, Civ. n. 10	511
*781	(1154 ex.)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 11	511
			Hadrianus IV.	
*782	(1154 ex. — 55 in.)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 12	511
*783	(1154 ex. — 55 in.)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 13	511
784	(1155) ian. 9	JL. 9975	Piacenza, Episc. n. 51	452
			Piacenza, Civ. n. 14	511
785	(1155 mart.)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 52	452
786	(1155) mart. 4	JL. 10006	Piacenza, Episc. n. 53	452

				pag.
787	(1155) mart. 4	JL. 10007	Piacenza, Episc. n. 54 Piacenza, Civ. n. 15	453 512
788	1155 mart. 14	JL. 10013	Eccl. s. Mariae in Portu n. 10	99
789	1155 mart. 17	JL. 10020	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 11	279
790	1155 mart. 20	JL. 10023 *a*	Sarsina, Episc. n. 4	118
791	1155 april. 9	JL. 10024	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 12	183
*792	(1155 iun. 18)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 219	64
*793	(1155)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 55	453
*794	1155 nov. 25	JL. —	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 10	104
*795	1156 mart. 10	JL. —	Mon. s. Gervasii de Montebello n. 3	533
*796	(1155—56)	JL. —	Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 6	125
797	1156 aug. 13	JL. 10203	Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 7	125
798	1156 dec. 10	JL. 10222	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 48	347
799	1157 april. 5	JL. 10270	Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 2	80
*800	(1154—57)	JL. —	Mon. s. Mariae de Columba n. 6	523
801	1157 mai. 13	JL. 10273	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 6	409
802	1157 mai. 15	JL. 10274	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 9	395
803	1157 mai. 21	JL. 10280	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 29	478
804	1157 mai. 23	JL. 10283	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 30	496
805	1157 iul. 3	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 9	223
806	(1157)	JL. 10436	Piacenza, Episc. n. 56	453
807	1158 ian. 10	JL. 10378	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 10	223
808	1158 ian. 21	JL. 10380	Piacenza, Domus hosp. Misericordiae n. 3	509
809	1158 ian. 23	JL. 10383	Piacenza, Eccl. s. Mariae de Gariverto n. 1	485
810	(1158) ian. 24	JL. 10384	Piacenza, Episc. n. 57 Piacenza, Eccl. cathedr. n. 22	453 465
811	(1158 ian. 28)	JL. 10325	Travazzano, Eccl. s. Mariae n. 2 Mon. s. Salvatoris et s. Galli de Tolla n. 4	527 530
812	(1157—58) mart. 10	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 31	496
813	1158 april. 24	JL. 10403	Eccl. s. Feliculae n. 2	433
*814	(1158)	JL. —	Bologna, Episc. n. 28	251
815	(1156—58) nov. 27	JL. —	Ravenna, Mon. s. Iohannis ev. n. 3	83
816	(1156—58) dec. 9	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 220 Ferrara, Episc. n. 36 Ferrara, Civ. n. 12	64 216 236
*817	(1156—58) dec. 23	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 221 Ferrara, Episc. n. 37	64 216
*818	(1155—58)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 58	453
*819	(1155—58)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 16	512
*820	(1154—58)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 3 Pomposa, Mon. s. Mariae n. 13	81 183
821	(1159 ian.)	JL. 10530	Ravenna, Archiepisc. n. 222	64
822	(1157—59) feb. 18	JL. 10234. 10480	Piacenza, Episc. n. 59 Piacenza, Civ. n. 17	454 512
823	(1157—59) mart. 8	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 32 Piacenza, Civ. n. 18	496 512
824	(1157—59) mart. 21	JL. 10499	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 49	347
825	(1159) mai. 13	JL. 10567	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 33	496
826	(1154—59)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Iohannis ev. n. 4	83
827	(1154—59)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 50	347
828	(1154—59)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 51	347
*829	(1154—59)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 4 Pomposa, Mon. s. Mariae n. 14	81 183
*830	(1154—59)	JL. —	Bologna, Eccl. cathedr. n. 6	257

				pag.
*831	(1154—59)	JL. —	Bologna, Mon. s. Stephani n. 5	266
*832	(1154—59)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 52	347
*833	(1154—59)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 53	347
*834	(1154—59)	JL. —	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 2	359
*835	(1154—59)	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 14	406
*836	(1154—59)	JL. —	Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 2	439
*837	(1154—59)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 5	519
			Aribertus (tit. s. Anastasiae presb. card.), legatus apost. sedis.	
*838	(1155 nov. 25)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 35	215
			Alexander III.	
839	(1159) oct. 5	JL. 10587	Bologna, Episc. n. 29	251
			Bologna, Eccl. cathedr. n. 7	257
			Bologna, Archigymnasium n. 6	270
840	(1159) dec. 13	JL. 10601. 10603	Aemilia n. 50	11
			Ravenna, Archiepisc. n. 223	64
841	1160 dec. 21	JL. 10639	Pomposa, Eccl. s. Mariae n. 15	183
842	(1161) iun. 14	JL. 10666	Ferrara, Episc. n. 38	216
843	(1161) iul. 15	JL. 10673	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 54	348
			Nonantola, Mon. s. Michaelis n. 3	360
844	(1162) feb. 27	JL. 10700	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 23	465
845	(1163) iun. 15	JL. 10895	Piacenza, Congregatio clericorum n. 1	484
†846	1164 feb. 27	JL. —	Forlimpopoli, Mon. s. Rufilli n. 2	134
847	1166 mai. 4	JL. 11276	Modena, Episc. n. 19	305
848	(1166) nov. 4	JL. 11293 13234	Cesena, Eccl. cathedr. n. 1	129
849	1168 april. 29	JL. 11390	Crespino, Mon. s. Mariae n. 2	157
850	1168 mai. 15	JL. —	Piacenza, Episc. n. 60	454
851	(1168) iun. 5	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 10	395
			Marola, Mon. s. Mariae n. 7	398
852	1168 iun. 9	JL. 11411	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 56	348
853	1168 iun. 9	JL. 11412	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 57	348
854	(1168) iun. 12	JL. 11413	Reggio, Episc. n. 14	369
			Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 7	380
855	(1168) aug. 7	JL. 11416	Mon. s. Mariae de Urano n. 1	137
856	1168 nov. 9	JL. 11421	Marradi, Mon. s. Reparatae n. 3	156
857	1168 dec. 30	JL. 11425	Bologna, Eccl. cathedr. n. 8	257
*858	(1168)	JL. —	Modena, Episc. n. 21	305
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 59	348
*859	(1168)	JL. —	Modena, Episc. n. 22	305
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 60	349
*860	(1169)	JL. —	Modena, Episc. n. 25	306
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 63	349
861	(1169) mart. 15	JL. 11605	Piacenza, Episc. n. 61	454
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 30	478
862	1169 mart. 19	JL. 11606	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 31	478
863	1169 mart. 26	JL. 11608	Modena, Episc. n. 27	306
864	1169 april. 17	JL. 11614	Ferrara, Episc. n. 39	216
865	(1168—69) mai. 10	JL. 11530	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 16	184
866	1169 mai. 16 (?)	JL. 11622	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 12	279
867	1169 iun. 22	JL. 11627	Ravenna, Eccl. cathedr. n. 1	78
*868	(1169)	JL. —	Eccl. s. Mariae in Portu n. 11	99
			Pomposa, Mon. s. Mariae n. 17	184
869	1169 (sept.)	JL. 11643	Bologna, Episc. n. 30	252

				pag.
870	1169 nov. 11	JL. 11652	Ravenna, Eccl. cathedr. n. 2	78
871	(1167—69) dec. 7	JL. 11464	Medicina, Eccl. s. Mariae de Buida n. 2	297
872	(1169) dec. 20	JL. —	Bologna, Domus hosp. Cruciferorum n. 1	285
873	(1169)	JL. 11659	Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 8 Reggio, Eccl. s. Stephani n. 1	325 377
*874	(1169)	JL. —	Bologna, Domus hosp. Cruciferorum n. 2	286
875	1170 ian. 10	JL. 11708	Modena, Mon. s. Petri n. 4	315
876	(1168—70) ian. 10	JL. 11672	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 13	280
877	(1168—70) ian. 18	JL. 11677	Reggio, Episc. n. 15	369
*878	(1170)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 67	350
*879	(1170 mart.)	JL. —	Aemilia n. 51 Piacenza, Civ. n. 19	11 512
880	(1170) mart. 24	JL. 11747	Aemilia n. 52 Piacenza, Civ. n. 20	11 512
881	1170 april. 18	JL. 11768	Bologna, Episc. n. 31	252
*882	(1170)	JL. —	Panico, Eccl. s. Laurentii n. 1 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 69	291 350
883	1170 april. 26	JL. 11776	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 70	350
884	(1170) april. 26	JL. 11777	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 71	351
885	(1170) april. 26	JL. 11778	Modena, Episc. n. 30 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 72	306 351
886	(1170) april. 26	JL. 11779	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 73	351
*887	1170 iun. 10	JL. —	Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 8	126
888	(1170) iul. 21	JL. 11820	Piacenza, Episc. n. 62 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 32	454 478
*889	(1170)	JL. —	Modena, Mon. s. Petri n. 5	315
*890	(1169—71)	JL. —	Eccl. s. Mariae in Portu n. 12 Pomposa, Mon. s. Mariae n. 18	99 184
*891	1171 april. 16	JL. —	Serravalle, Eccl. s. Apollinaris n. 1	329
892	(1171) mai. 31	JL. —	Eccl. s. Mariae in Portu n. 14 Pomposa, Mon. s. Mariae n. 20	99 184
893	1171 nov. 19	JL. —	Figarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 7	239
*894	(1172)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 63 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 33	455 479
*895	(1169—72)	JL. —	Modena, Episc. n. 31 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 74	307 351
*896	(1169—72)	JL. —	Modena, Episc. n. 34 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 76	307 352
897	(1170—72) nov. 26	JL. 11942	Modena, Episc. n. 36 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 78	307 352
898	(1170—72) dec. 21	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 36 Piacenza, Civ. n. 21	479 513
*899	(1170—72)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 224	65
900	(1171—72) ian. 18	JL. 14246	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 37	479
901	(1172) ian. 28	JL. 12137	Ferrara, Civ. n. 13	236
902	(1171—72) oct. 12	JL. 13584	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 21	184
*903	(1171—72 oct. 12)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 22	184
*904	(1171—72)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 79	352
905	(1171—72) dec. 14	JL. 12128	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 80	352
*906	(1171—72)	JL. —	Modena, Mon. s. Petri n. 6	316
907	1173 mart. 28	JL. 12215	Piacenza, Mon. s. Savini n. 13	503
908	1173 iun. 20	JL. 12228	Modena, Mon. s. Petri n. 7	316
*909	(1173)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 226 Mon. s. Apollinaris in Classe n. 11	65 104

				pag.
*910	(1173)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Apollinaris Novi n. 1 Mon. s. Apollinaris in Classe n. 12	84 104
*911	(1173)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 22	513
*912	(1173)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 23	513
*913	(1173)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 24	513
914	(1173) oct. 17	JL. 12324	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 38 Piacenza, Civ. n. 25	479 513
915	1173 nov. 10	JL. 12242	Panico, Eccl. s. Laurentii n. 2	291
916	1173 dec. 1	JL. —	Piacenza, Congregatio clericorum n. 2	484
917	(1174 feb. 9)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 65 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 39 Piacenza, Civ. n. 26	455 480 514
918	(1174) april. 28	JL. —	Modena, Eccl. cathedr. n. 5 Modena, Mon. s. Petri n. 9	310 316
919	(1173—74) iun. 7(?)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 23	185
*920	(1173—74)	JL. —	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 14	105
921	(1175) mai. 30	JL. 12488	Cesena, Eccl. cathedr. n. 2	129
922	(1175) aug. 28	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 25	465
923	(1173—75) dec. 20	JL. 12758	Modena, Civ. n. 7 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 82	320 353
924	(1159—75)	JL. 12945	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 11	223
*925	(1171—76)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 227 Bologna, Mon. s. Margaretae n. 1	65 268
926	(1171—76)	JL. 14070	Ravenna, Archiepisc. n. 228 Bologna, Mon. s. Margaretae n. 2	65 268
*927	(1170—76)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 229 Ravenna, Mon. s. Laurentii in Caesarea n. 1	65 85
*928	(1170—76)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Laurentii in Caesarea n. 2	85
*929	(1173—76)	JL. —	Bologna, Episc. n. 32 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 83	252 353
*930	(1173—76)	JL. —	Bologna, Episc. n. 33 Bologna, Civ. n. 8 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 84	252 272 353
931	(1173—76) april. 8	JL. 12637	Piacenza, Episc. n. 66 Piacenza, Mon. s. Savini n. 14	455 503
*932	(1176)	JL. —	Parma, Episc. n. 18 Piacenza, Episc. n. 67	418 455
933	(1173—76) mai. 7	JL. 12565	Piacenza, Mon. s. Savini n. 15	503
934	(1173—76) mai. 23	JL. 12646	Bologna, Episc. n. 34 Bologna, Civ. n. 9 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 85	252 273 353
935	(1173—76) mai. 30	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 12	224
936	(1173—76) iun. 4	JL. 12603	Faenza, Eccl. cathedr. n. 6 Bagnacavallo, Eccl. s. Petri in Silvis n. 2	151 155
937	(1173—76) aug. 6	JL. 12618	Bologna, Eccl. cathedr. n. 9 Medicina, Plebs s. Mariae de Buida n. 3	258 297
938	(1173—76) aug. 9	JL. 12659	Frassinoro, Mon. s. Claudii n. 9 Piacenza, Mon. s. Sixti n. 34	325 497
939	(1173—76) oct. 13	JL. —	Adria, Episc. n. 5	191
940	(1174—76) mart. 23	JL. 12542	Modena, Civ. n. 8 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 86	321 354
941	(1174—76) mart. 24	JL. 11884	Ravenna, Mon. s. Apollinaris Novi n. 2	84
942	(1174—76) mart. 25	JL. 12675	Bologna, Eccl. cathedr. n. 10	258

				pag.
943	(1176) nov. 12	JL. 12739	Parma, Episc. n. 19	418
			Piacenza, Episc. n. 68	455
944	1177 mai. 1	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 26	466
*945	1177 mai. 1	JL. —	Parma, Episc. n. 20	418
946	(1177) mai. 5	JL. 12826	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 4	360
947	(1177) mai. 6	JL. 12827	Bologna, Eccl. cathedr. n. 11	258
948	1177 mai. 7	JL. 12831	Vangadizza, Mon. s. Mariae n. 5	196
949	1177 mai. 8	JL. I p. 306	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 13	224
950	(1177) mai. 9	JL. 12834	Modena, Eccl. cathedr. n. 6	310
951	(1177) mai. 30	JL. 12853	Modena, Eccl. cathedr. n. 7	310
952	(1177) mai. 30	JL. 12854	Modena, Eccl. cathedr. n. 8	311
953	1177 iul. 9	JL. 12879	Ravenna, Mon. s. Andreae Maioris n. 1	85
*954	(1159—77)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 5	81
			Pomposa, Mon. s. Mariae n. 24	185
955	1177 (mai.—aug.)	JL. —	Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 6	81
			Pomposa, Mon. s. Mariae n. 25	185
*956	(1177)	JL. —	Bertinoro, Comitatus n. 2	136
957	(1177) sept. 19	JL. 12938	Reggio, Episc. n. 16	369
958	(1177) sept. 25	JL. 12940	Bologna, Eccl. cathedr. n. 12	258
959	1177 sept. 29	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 231	66
			Ferrara, Episc. n. 40	217
*960	1177 sept.	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 232	66
			Pomposa, Mon. s. Mariae n. 26	185
961	(1177) oct. 2	JL. 12946	Bologna, Episc. n. 35	252
962	1177 oct. 4	JL. 12947	Mon. s. Christinae de Pastino n. 2	289
963	(1177) oct. 8	JL. 12950	Ravenna, Archiepisc. n. 233	66
			Ravenna, Eccl. cathedr. n. 3	78
*964	(1177)	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 6	231
*965	(1174—78)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 27	185
*966	(1174—78)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 28	185
967	(1174—78) ian. 20	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 29	185
968	1178 ian. 23	JL. 13012	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 14	280
*969	1178 april. 4	JL. —	Piacenza, Mon. s. Syri n. 2	506
970	1178 april. 5	JL. 13042	Reggio, Eccl. cathedr. n. 3	372
*971	1178 mai. 6	JL. —	Mon. s. Adalberti in Pereo n. 2	112
*972	(1178)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 234	66
			Ferrara, Eccl. s. Mariae de Vado n. 3	228
973	1178 dec. 21	JL. 13126	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 15	280
*974	(1178)	JL. —	Aemilia n. 53	11
975	(1179) ian. 2	JL. 13274	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 35	497
*976	(1179 feb. 28)	JL. —	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 16	280
			Sala Bolognese, Eccl. s. Mariae et s. Iohannis n. 1	296
977	1179 mart. 20	JL. 13335	Parma, Mon. s. Alexandri n. 2	425
978	1179 mart. 26	JL. 13343	Piacenza, Mon. s. Savini n. 16	503
979	1179 mart. 30	JL. 13351	Imola, Episc. n. 8	164
980	1179 april. 19	JL. 13389	Mon. s. Mariae de Insula sive de Galeata n. 1	140
981	(1178—79) mai. 7	JL. 13221	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 40	480
982	(1178—79) mai. 8	JL. 13222	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 41	480
983	(1178—79) mai. 18	JL. —	Piacenza, Episc. n. 69	456
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 42	480
984	(1178—79) iun. 15	JL. 13238	Piacenza, Episc. n. 70	456
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 43	481
985	1179 aug. 3	JL. —	Mon. s. Gervasii de Montebello n. 4	533

				pag.
986	(1179)	JL. 13510	Reggio, Eccl. cathedr. n. 4 Baiso n. 1	372 399
*987	(1179)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 41	217
988	(1173—79) nov. 2	JL. 11849	Ravenna, Mon. s. Apollinaris Novi n. 3	84
989	(1173—79) nov. 25	JL. 13138	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 87 Reggio, Episc. n. 17 Parma, Episc. n. 21	354 370 419
990	(1173—79) nov. 26	JL. 13140	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 88 Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 5	354 360
991	(1173—79) nov. 26	JL. 13141	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 89	354
992	(1169—79) april. 9	JL. 13205	Bologna, Eccl. cathedr. n. 13	259
993	(1180) april. 7	JL. 13643	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 90	355
994	1180 april. 12	JL. 13043 13637	Fontevivo, Mon. s. Mariae n. 2	435
995	(1180) april. 28	JL. 13656	Modena, Episc. n. 9	311
996	(1180) mai. 2	JL. 13653	Bologna, Eccl. cathedr. n. 14	259
997	(1180) mai. 12	JL. 14065	Piacenza, Episc. n. 71	456
998	(1180) iul. 4	JL. 14066	Piacenza, Episc. n. 72 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 44	456 481
999	(1180) iul. 8	JL. 13678	Bologna, Civ. n. 10	273
1000	(1180) iul. 8	JL. 13679	Aemilia n. 54 Ravenna, Archiepisc. n. 235	11 67
1001	(1180) iul. 13	JL. 13685	Parma, Episc. n. 22 Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 3 Piacenza, Episc. n. 73	419 439 457
*1002	(1180)	JL. —	Modena, Eccl. cathedr. n. 10 Bondeno, Eccl. s. Mariae n. 1	311 363
1003	(1171—80) sept. 24	JL. 13581	Castell' Arquato, Eccl. s. Mariae n. 1	526
1004	(1180) oct. 20	JL. 13515	Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 4	439
*1005	(1180)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 27	514
1006	(1170—80) dec. 23	JL. 13537	Pegognaga, Eccl. s. Laurentii n. 1	411
*1007	(1159—80)	JL. —	Mon. s. Mariae de Columba n. 8	523
1008	(1171—81) feb. 6	JL. 14232	Piacenza, Episc. n. 74 Piacenza, Civ. n. 28	457 514
1009	(1179—81) feb. 8	JL. 14342	Modena, Episc. n. 37 Modena, Eccl. cathedr. n. 11	308 311
1010	(1171—81) april. 9	JL. 14280	Bologna, Eccl. cathedr. n. 15	259
1011	1181 mai. 13	JL. 14393	Forlimpopoli, Mon. s. Rufilli n. 3	134
*1012	(1181)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 75 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 45	457 481
*1013	(1181)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 76 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 46	457 481
1014	(1171—81) mai. 22	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 27	466
1015	(1181) mai. 23	JL. 14353	Piacenza, Episc. n. 78 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 48	457 481
1016	(1181) mai. 26	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 30	186
*1017	(1181 mai. 26)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 31	186
1018	(1171—81) iun. 27	JL. 14302	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 91 Reggio, Episc. n. 18 Parma, Episc. n. 23	355 370 419
*1019	(1181) iul. 14	JL. —	Mon. s. Mariae de Trivio n. 7	122
1020	1181 iul. 17	JL. 14413	Faenza, Mon. ss. Hippolyti et Laurentii n. 3	153
*1021	(1181)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 79 Piacenza, Eccl. cathedr. n. 28	458 466

				pag.
1022	(1181) iul. 25	JL. 14416	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 29	466
1023	1181 aug. 24	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sepulcri n. 3	505
1024	(1170—81)	JL. 14072	Ravenna, Archiepisc. n. 236 Mon. s. Apollinaris in Classe n. 15	67 105
1025	(1170—81)	JL. 14073	Ravenna, Archiepisc. n. 237 Mon. s. Apollinaris in Classe n. 16	67 105
1026	(1170—81)	JL. 14071	Ravenna, Archiepisc. n. 238	67
1027	(1170—81)	JL. 14074	Ravenna, Archiepisc. n. 239	67
1028	(1181)	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Euphemiae n. 1	486
*1029	(1181)	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 14 Ferrara, Mon. s. Bartholomaei n. 6	224 233
*1030	(1181)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 32	186
1031	(1159—81)	JL. 13783	Bologna, Episc. n. 36	253
1032	(1159—81)	JL. 14022	Modena, Eccl. cathedr. n. 12	311
1033	(1159—81)	JL. 13730	Albareto, Eccl. ss. Nazarii et Celsi n. 1	323
1034	(1159—81)	JL. 14052	Parma, Episc. n. 24 Parma, Civ. n. 3	419 428
*1035	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 17	105
*1036	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Petri ad Vincula n. 3	110
*1037	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Simano n. 1	119
*1038	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Hilarii de Galeata n. 2	139
*1039	(1159—81)	JL. —	Eccl. s. Iacobi de Cella Volana n. 1	177
*1040	(1159—81)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 42	217
*1041	(1159—81)	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 15	224
*1042	(1159—81)	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Mariae de Vado n. 4	228
*1043	(1159—81)	JL. —	Bologna, Eccl. s. Agathae n. 1 Eccl. de Pastino n. 1	261 288
*1044	(1159—81)	JL. —	Bologna, Episc. n. 37 Bologna, Eccl. s. Agathae n. 2	253 261
*1045	(1159—81)	JL. —	Bologna, Eccl. s. Agathae n. 3	262
*1046	(1159—81)	JL. —	Bologna, Eccl. ss. Victoris et Iohannis de Monte n. 1	263
*1047	(1159—81)	JL. —	Bologna, Mon. s. Stephani n. 6	266
*1048	(1159—81)	JL. —	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 4	294
*1049	(1159—81)	JL. —	Modena, Eccl. cathedr. n. 13	312
*1050	(1159—81)	JL. —	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 6	360
*1051	(1159—81)	JL. —	Sabbione, Eccl. s. Sigismundi n. 1	384
*1052	(1159—81)	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 12	395
*1053	(1159—81)	JL. —	Marola, Mon. s. Mariae n. 9	398
*1054	(1159—81)	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 15	406
*1055	(1159—81)	JL. —	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 7	409
*1056	(1159—81)	JL. —	Quartazzola, Mon. s. Salvatoris n. 3	517
*1057	(1159—81)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 6	519
			Hildebrandus tit. XII Apostolorum presb. card., legatus Alexandri III in Longobardia.	
*1058	(1168)	JL. —	Modena, Episc. n. 20 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 58	305 348
*1059	(1168)	JL. —	Modena, Episc. n. 23 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 61	305 349
*1060	(1168)	JL. —	Modena, Episc. n. 24 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 62	306 349
*1061	(1169)	JL. —	Modena, Episc. n. 26 Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 64	306 349

				pag.
*1062	(1169)	JL. —	Modena, Episc. n. 28	306
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 65	349
1063	1169 april. 11	JL. —	Modena, Episc. n. 29	306
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 66	349
1064	1169 mai. 5	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 11	395
			Marola, Mon. s. Mariae n. 8	398
1065	1171 mart. 28	JL. —	Eccl. s. Mariae in Portu n. 13	99
			Pomposa, Mon. s. Mariae n. 19	184
1066	(1171—72)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 81	352
1067	1173 oct. 28	JL. —	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 13	104
*1068	(1173—74)	JL. —	Modena, Eccl. cathedr. n. 4	310
			Modena, Mon. s. Petri n. 8	316
*1069	(1174—75)	JL. —	Modena, Mon. s. Petri n. 10	317
*1070	(1176 aug. 29)	JL. —	Bologna, Eccl. s. Salvatoris n. 1	261
			Oddo s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., apost. sedis legatus.	
*1071	(1169 iun. 30)	JL. —	Bagno n. 1	384
1072	1170 mart. 5	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 68	350
*1073	(1169—72)	JL. —	Modena, Episc. n. 32	307
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 75	351
1074	(1172)	JL. —	Parma, Episc. n. 17	418
			Manfredus de Cabuano, s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legatus.	
*1075	(1169—72)	JL. —	Modena, Episc. n. 33	307
			Modena, Eccl. cathedr. n. 3	310
*1076	(1169—72)	JL. —	Modena, Episc. n. 35	307
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 77	352
1077	(1172 oct. 7)	JL. —	Mon. s. Mariae de Columba n. 7	523
1078	1172 oct. 10	JL. —	Piacenza, Episc. n. 64	455
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 34	479
1079	(1172)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 24	465
			Piacènza, Eccl. s. Antonini n. 35	479
1080	(1172 nov. 23)	JL. —	Rizzolo n. 1	528
			Albertus tit. s. Laurentii in Lucina et Theodinus tit. s. Vitalis presb. card., apost. sedis legati (in Anglia).	
1081	(1172)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 225	65
			Hubaldus subdiaconus S. R. E.	
*1082	(1159—73)	JL. —	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 3	294
			Willelmus Portuensis ep., apost. sedis legatus.	
*1083	(1176—77)	JL. —	Bologna, Archigymnasium n. 7	270
			Theodinus (tit. s. Vitalis) presb. card.	
1084	1177 sept. 8	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 230	65
			Ferrara, Eccl. s. Mariae de Vado n. 2	228
			Laborans s. Mariae in Porticu diac. card., legatus Alexandri III.	
1085	(1178 sept. 4)	JL. —	Parma, Eccl. cathedr. n. 5	422
			Octavianus card. S. R. E.	
*1086	(1178 oct. 1)	JL. —	Parma, Mon. s. Pauli n. 1	427

				pag.
			Arditio s. Theodori diac. card.	
1087	1179 mart. 22	JL. —	Brescello, Mon. s. Genesii n. 5	432
			Iacinctus s. Mariae in Cosmydin diac. card. et Ugutio Petri Leonis tit. s. Clementis presb. card.	
1088	1181 mai.	JL. —	Piacenza, Episc. n. 77	457
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 47	481
			Victor IV (antipapa).	
*1089	(1161—63)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 55	348
			Lucius III.	
1090	1181 sept. 28	JL. 14507	Mon. s. Petri ad Vincula n. 4	110
1091	(1181) dec. 19	JL. 14540	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 92	355
1092	1182 mart. 9	JL. 14606	Modena, Eccl. cathedr. n. 14	312
1093	(1182) mart. 10	JL. 14607	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 30	466
1094	(1182) mart. 10	JL. 14608	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 31	467
1095	1182 mai. 3	JL. 14630	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 17	281
1096	1182 mai. 10	JL. —	Mon. s. Mariae de Castellione n. 5	438
*1097	(1181—82)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 240	68
			Mon. s. Mariae de Urano n. 2	137
*1098	(1181—82)	JL. —	Mon. s. Mariae de Urano n. 3	137
1099	(1182) mai. 18	JL. 14780	Ravenna, Archiepisc. n. 241	68
			Mon. s. Mariae de Urano n. 4	137
*1100	(1182) mai. 20	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 242	68
1101	(1182) mai. 21	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 243	68
			Mon. s. Mariae de Urano n. 5	138
*1102	(1182) mai. 21	JL. 14655	Ravenna, Archiepisc. n. 244	69
			Ferrara, Civ. n. 14	236
*1103	(1182) iul. 1	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 245	69
			Mon. s. Mariae de Urano n. 6	138
1104	(1182) iul. 18	JL. 14684	Cesena, Eccl. cathedr. n. 3	129
1105	1182 aug. 2	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sepulcri n. 4	505
1106	1182 aug. 27	JL. —	Sarsina, Eccl. cathedr. n. 2	119
1107	(1181—82) sept. 19	JL. —	Bologna, Domus Cruciferorum n. 3	286
1108	(1182) oct. 3	JL. 14551	Piacenza, Episc. n. 80	458
			Piacenza, Eccl. cathedr. n. 32	467
*1109	(1182)	JL. —	Forlì, Episc. n. 1	142
*1110	(1182)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 43	217
1111	(1182—83) mart. 24	JL. 14734	Ferrara, Episc. n. 44	217
1112	(1182—83) mart. 27	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 93	355
1113	(1182—83) mart. 28	JL. 14738	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 33	467
1114	1183 april. 22	JL. 14872	Bologna, Eccl. ss. Victoris et Iohannis de Monte n. 2	263
*1115	(1183)	JL. —	Reggio, Episc. n. 19	370
1116	(1182—83) mai. 4	JL. 14766	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 18	281
			Sala Bolognese, Eccl. s. Mariae et s. Iohannis n. 2	296
1117	(1182—83) mai. 17	JL. 14776	Parma, Episc. n. 25	419
			Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 5	439
			Piacenza, Episc. n. 81	458
1118	(1182—83) mai. 18	JL. 14648	Ravenna, Mon. s. Apollinaris Novi n. 4	84
1119	(1182—83) mai. 18	JL. 14778	Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 6	440
*1120	(1182—83)	JL. —	Modena, Civ. n. 9	321

				pag.
1121	(1182–83) iun. 4	JL. 14801	Aemilia n. 55 Modena, Civ. n. 10	12 321
*1122	(1183)	JL. —	Crespino, Mon. s. Mariae n. 3 Faenza, Eccl. s. Apollinaris de Arcu n. 1	157 154
1123	1183 aug. 13	JL. 14907	Reggio, Eccl. s. Prosperi n. 2	375
*1124	(1183)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 34	467
1125	(1183) nov. 24	JL. 14942	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 19 Ferrara, Episc. n. 45	281 217
1126	1184 ian. 27	JL. 14979	Modena, Mon. s. Petri n. 11	317
1127	(1184) feb. 28	JL. 14986	Modena, Eccl. cathedr. n. 15	312
1128	(1184) feb. 28	JL. 14987	Modena, Eccl. cathedr. n. 16	312
1129	(1184) feb. 28	JL. 14988	Modena, Eccl. cathedr. n. 17	312
1130	1184 mart. 5	JL. 14994	Crespino, Mon. s. Mariae n. 4	157
1131	(1184) mart. 20	JL. 15006	Ravenna, Archiepisc. n. 246 Mon. s. Apollinaris in Classe n. 18	69 105
1132	1184 april. 27	JL. 15027. 37	Mon. s. Severi in Classe n. 5	108
1133	1184 mai. 7(?)	JL. 15152	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 33	186
*1134	1184 iun. 29	JL. —	Faenza, Eccl. cathedr. n. 7	151
*1135	1184 iul. 8	JL. II p. 466	Bologna, Eccl. cathedr. n. 16	259
†*1136	1184 iul. 8	JL. —	Adria, Eccl. cathedr. n. 1	191
1137	1184 iul. 12	JL. II p. 466	Modena, Eccl. cathedr. n. 18	312
1138	1184 iul. 15	JL. II p. 466	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 16	406
*1139	(1184)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 247 Mon. s. Apollinaris in Classe n. 19	69 105
1140	1184 aug. 1	JL. 15065	Ravenna, Archiepisc. n. 248 Ravenna, Eccl. cathedr. n. 4	69 79
1141	(1184) sept. 4	JL. 15074	Ravenna, Archiepisc. n. 249	70
1142	1184 sept. 9	JL. 15078	Reggio, Mon. s. Thomae n. 2	382
1143	1184 oct. 1	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 16	224
1144	(1184) nov. 8	JL. 15313	Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 7	440
*1145	(1181–84)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 250 Bologna, Mon. s. Proculi n. 1	70 267
1146	(1185 ian. 3)	JL. 15342	Ravenna, Archiepisc. n. 251 Bologna, Mon. s. Proculi n. 2	70 267
*1147	(1185) ian. 3	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 252 Bologna, Mon. s. Proculi n. 3	70 267
1148	(1185) ian. 21	JL. —	Bologna, Domus Cruciferorum n. 4	286
1149	(1185) feb. 6	JL. 15361	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 36	497
1150	(1185) april. 6	JL. 15400	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 7	360
*1151	1185 mai. 17	JL. —	Mon. s. Adalberti in Pereo n. 3	112
1152	(1185) mai. 23	JL. 15428	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 20	281
1153	1185 iun. 13	JL. 15432	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 49	482
*1154	(1185)	JL. —	Rovigo, Eccl. s. Stephani n. 1	192
1155	(1185)	JL. 15189	Rovigo, Eccl. s. Stephani n. 2	192
1156	(1185) iul. 26	JL. 15452	Rovigo, Eccl. s. Stephani n. 3	192
*1157	(1185)	JL. —	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 20	106
1158	(1184–85) aug. 2	JL. 15227	Fiorenzuola, Eccl. s. Florentii n. 1 Mon. s. Mariae de Columba n. 9	520 523
1159	(1184–85) aug. 22	JL. 15238	Bologna, Eccl. cathedr. n. 17	259
1160	(1184–85) oct. 3	JL. 15271	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 8	381
1161	(1184–85) oct. 30	JL. —	Casola Canina, Eccl. s. Petri n. 1	173
1162	(1184–85) nov. 4	JL. 15309	Ravenna, Archiepisc. n. 253	70
1163	(1184–85) nov. 27	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 34	186
*1164	(1184–85)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 254	70

				pag.
*1165	(1183—85)	JL. —	Vangadizza, Mon. s. Mariae n. 6 Ganaceto, Eccl. s. Georgii n. 1	196 322
*1166	(1181—85)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 255	71
*1167	(1181—85)	JL. —	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 21	106
*1168	(1181—85)	JL. —	Cervia, Episc. n. 6	114
*1169	(1181—85)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Simano n. 2	119
*1170	(1181—85)	JL. —	Fiumana, Mon. s. Mariae n. 1	145
*1171	(1181—85)	JL. —	Imola, Eccl. cathedr. n. 1	165
*1172	(1181—85)	JL. —	Eccl. s. Michaelis de Revere Scriniolo n. 1	199
*1173	(1181—85)	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 7	231
*1174	(1181—85)	JL. —	Ferrara, Civ. n. 15	237
*1175	(1181—85)	JL. —	Bologna, Eccl. s. Agathae n. 4	262
*1176	(1181—85)	JL. —	Ganaceto, Eccl. s. Georgii n. 2	322
*1177	(1181—85)	JL. —	Serravalle, Eccl. s. Apollinaris n. 2	329
*1178	(1181—85)	JL. —	Sabbione, Eccl. s. Sigismundi n. 2	384
*1179	(1181—85)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 35	467
*1180	(1181—85)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 37	497
*1181	(1181—85)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 7	519
			Petrus Tusculanus ep., apost. sedis legatus.	
*1182	(1182?)	JL. —	Bologna, Archigymnasium n. 8	270
			Urbanus III.	
1183	(1185) dec. 18	JL. 15488	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 94 Polignano, Eccl. s. Donati n. 1	356 525
1184	(1185) dec. 30	JL. 15507	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 36	467
1185	(1185) dec. 30	JL. 15508	Piacenza, Episc. n. 82 Piacenza, Eccl. cathedr. n. 37	458 468
1186	(1185) dec. 30	JL. 15509	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 38	468
*1187	(1185)	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 8	231
1188	1186 ian. 4	JL. 15513	Mon. s. Mariae de Columba n. 10	523
1189	(1186) ian. 4	JL. 15512	Parma, Episc. n. 26 Piacenza, Episc. n. 83 Mon. s. Mariae de Columba n. 11	419 458 524
1190	(1186) ian. 4	JL. 15514	Mon. s. Mariae de Columba n. 12	524
1191	1186 ian. 6	JL. 15515	Ficarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 8	240
1192	1186 ian. 20	JL. 15524	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 38	497
1193	1186 ian. 27	JL. 15525	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 21	281
1194	1186 mart. 15	JL. 15562	Mon. s. Apollinaris in Classe n. 22	106
1195	1186 mart. 23	JL. 15570	Ravenna, Archiepisc. n. 256 Bologna, Mon. s. Proculi n. 4	71 267
*1196	1186 mart.	JL. —	Piacenza, Mon. s. Savini n. 17	504
1197	(1186) april. 8	JL. 15580	Ravenna, Archiepisc. n. 257	71
1198	1186 april. 10	JL. 15581	Modena, Mon. s. Petri n. 12	317
1199	1186 april. 22	JL. 15590	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 17	225
*1200	(1185—86)	JL. —	Bologna, Mon. s. Stephani n. 7	266
1201	1186 iun. 3	JL. 15622	Bologna, Eccl. ss. Victoris et Iohannis de Monte n. 3	263
*1202	(1186)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 85 Piacenza, Eccl. cathedr. n. 39	459 468
1203	1186 sept. 26	JL. —	Bologna, Mon. s. Stephani n. 8	266
1204	1186 sept. 28	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Simano n. 3	119
1205	(1186) oct. 5	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 40	468

				pag.
*1206	(1185—86)	JL. —	Marradi, Mon. s. Reparatae n. 4	156
			Imola, Eccl. cathedr. n. 2	165
1207	(1186) nov. 12	JL. 15321 15691	Bologna, Eccl. cathedr. n. 18	260
1208	(1186) nov. 12	JL. —	Brescello, Mon. s. Genesii n. 6	432
			Piacenza, Mon. s. Sixti n. 39	498
1209	1186 nov. 14	JL. —	Mon. s. Salvatoris et s. Galli de Tolla n. 5	530
*1210	(1185—86)	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Mariae de Vado n. 5	228
1211	(1186) nov. 22	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Mariae de Vado n. 6	228
1212	1186 dec. 4	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 13	395
1213	(1185—86) dec. 15	JL. 15499	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 40	498
1214	(1185—86) dec. 20	JL. —	Bologna, Domus Cruciferorum n. 5	286
1215	1186 dec. 23	JL. 15715	Ravenna, Eccl. cathedr. n. 5	79
1216	(1186)	JL. 15744	Piacenza, Mon. s. Sepulcri n. 5	505
*1217	(1186)	JL. —	Forlì, Mon. s. Mercurialis n. 1	143
			Forlì, Civ. n. 1	144
*1218	(1186)	JL. —	Ferrara, Civ. n. 16	237
*1219	(1186)	JL. 15719	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 5	294
*1220	(1186)	JL. —	Reggio, Episc. n. 20	370
			Parma, Eccl. cathedr. n. 6	422
*1221	(1186)	JL. —	Castell' Arquato, Eccl. s. Mariae n. 2	526
			Travazzano, Eccl. s. Mariae n. 3	527
1222	(1186—87) ian. 22	JL. 15773	Ravenna, Archiepisc. n. 258	71
			Ferrara, Episc. n. 46	218
			Eccl. s. Mariae de Rheno n. 22	282
1223	(1186—87) ian. 22	JL. 15774	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 23	282
1224	(1186—87) ian. 23	JL. 15775	Ferrara, Episc. n. 47	218
1225	(1186—87) feb. 20	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 259	71
			Ferrara, Episc. n. 48	218
			Bologna, Domus Cruciferorum n. 6	286
1226	1187 mart. 2	JL. 15945	Bologna, Eccl. cathedr. n. 19	260
1227	(1187) mart. 2	JL. 15946	Bologna, Eccl. cathedr. n. 20	260
1228	1187 mart. 12	JL. 15953	Quartazzola, Mon. s. Salvatoris n. 4	517
1229	(1186—87) mart. 18	JL. 15820	Faenza, Eccl. cathedr. n. 8	151
1230	(1186—87) mart. 20	JL. —	Ravenna, Eccl. cathedr. n. 6	79
			Forlì, Episc. n. 2	142
1231	1187 mart. 26	JL. 15960	Bologna, Domus Cruciferorum n. 8	287
1232	(1186—87) april. 2	JL. 15829	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 41	498
1233	(1186—87) april. 5	JL. 15831	Modena, Episc. n. 38	308
			Modena, Eccl. cathedr. n. 19	313
1234	(1186—87) april. 9	JL. 15832	Reggio, Eccl. cathedr. n. 5	372
1235	(1186—87) april. 26	JL. 15840	Modena, Mon. s. Petri n. 13	317
1236	(1186—87) april. 27	JL. 15841	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 50	482
1237	(1186—87) april. 29	JL. —	Bologna, Domus Cruciferorum n. 7	286
1238	(1186—87) mai. 23	JL. 15861	Parma, Episc. n. 27	420
			Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 8	440
			Piacenza, Episc. n. 86	459
1239	(1186—87) mai. 25	JL. 15980	Bologna, Episc. n. 38	253
1240	(1186—87) mai. 27	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 260	71
			Imola, Episc. n. 9	164
			Imola, Mon. s. Mariae in Diaconia n. 1	170
1241	(1186—87) mai. 27	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 261	72
			Imola, Episc. n. 10	164
			Mon. s. Apollinaris in Classe n. 23	106

				pag.
1242	(1186—87) mai. 30	JL. 15868	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 41	468
			Piacenza, Mon. s. Savini n. 18	504
1243	(1186—87) iun. 3	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 262	72
			Imola, Episc. n. 11	164
			Imola, Domus Hospitalariorum n. 1	171
1244	1187 iun. 4	JL. 15987	Modena, Mon. s. Euphemiae n. 1	319
1245	(1186—87) iun. 13	JL. 15874	Aemilia n. 56	12
			Ravenna, Archiepisc. n. 263	72
			Eccl. s. Mariae de Rheno n. 24	282
1246	(1186—87) iun. 23	JL. 15878	Imola, Eccl. cathedr. n. 3	165
			Dozza, Eccl. s. Mariae n. 1	173
1247	(1186—87) iun. 26	JL. 15880	Parma, Mon. s. Pauli n. 2	427
1248	1187 iul. 2	JL. 15994	Bologna, Episc. n. 39	253
1249	(1186—87) iul. 7	JL. 15892	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 42	469
1250	(1186—87) iul. 15	JL. 15894	Bologna, Eccl. cathedr. n. 21	260
			Eccl. s. Mariae de Rheno n. 25	282
1251	(1186—87) iul. 24	JL. —	Eccl. s. Margaritae in agro Ravennate n. 1	112
1252	(1187) sept. 10	JL. 15999	Ravenna, Archiepisc. n. 264	72
			Reggio, Episc. n. 21	370
*1253	(1186—87)	JL. —	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 8	360
			Eccl. s. Martini de Caucino n. 1	362
1254	(1187) oct. 8	JL. 16009	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 9	360
			Eccl. s. Martini de Caucino n. 2	362
1255	1187 oct. 15	JL. 16004	Cervia, Episc. n. 7	115
*1256	(1187)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 265	72
*1257	(1185—87)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 266	72
			Mon. s. Apollinaris in Classe n. 24	106
*1258	(1185—87)	JL. —	Forlimpopoli, Domus hosp. s. Iohannis n. 1	134
*1259	(1185—87)	JL. —	Modena, Mon. s. Petri n. 14	317
*1260	(1185—87)	JL. —	Ganaceto, Eccl. s. Georgii n. 3	322
*1261	(1185—87)	JL. —	Serravalle, Eccl. s. Apollinaris n. 3	329
*1262	(1185—87)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 95	356
*1263	(1185—87)	JL. —	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 10	361
*1264	(1185—87)	JL. —	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 11	361
*1265	(1185—87)	JL. —	Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 9	440
*1266	(1185—87)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 8	519
			Petrus (Diani) s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card.	
1267	(1186)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 84	458
			Gregorius VIII.	
1268	1187 oct. 13	JL. 16028	Bologna, Eccl. ss. Victoris et Iohannis de Monte n. 4	264
1269	1187 nov. 7	JL. 16039	Ferrara, Episc. n. 49	218
1270	1187 nov. 7	JL. —	Carpi, Eccl. s. Mariae n. 17	406
1271	1187 nov. 11	JL. 16048	Ferrara, Episc. n. 50	218
1272	1187 nov. 13	JL. 16051	Ferrara, Episc. n. 51	219
1273	1187 nov. 16	JL. 16053	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 6	294
1274	1187 nov. 19	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 18	225
1275	(1187) nov. 20	JL. 16059	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 12	361
1276	1187 nov. 22	JL. 16062	Modena, Mon. s. Petri n. 16	317
1277	1187 nov. 22	JL. 16063, 16064	Modena, Mon. s. Petri n. 17	318
1278	1187 nov. 24	JL. 16060 a, 16065	Modena, Mon. s. Petri n. 18	318

				pag.
1279	1187 nov. 28	JL. 16070	Serravalle, Eccl. s. Apollinaris n. 4	329
*1280	1187 nov. 29	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 14	395
1281	1187 nov. 30	JL. 16077	Parma, Episc. n. 28	420
			Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 10	440
			Piacenza, Episc. n. 87	459
1282	1187 dec. 1	JL. 16091	Fontevivo, Mon. s. Mariae n. 3	435
*1283	(1187)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 96	356
			Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 13	361
1284	(1187)	JL. 16090	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 97	356
			Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 14	361
1285	(1187)	JL. 16080	Parma, Mon. s. Pauli n. 3	427
*1286	(1187)	JL. —	Ficarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 9	240
*1287	(1187)	JL. —	Bologna, Eccl. s. Agathae n. 5	262
*1288	(1187)	JL. —	Ganaceto, Eccl. s. Georgii n. 4	322
*1289	(1187)	JL. —	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 8	409
			Gratianus ss. Cosmae et Damiani diac. card.	
*1290	(1187 nov. 5)	JL. —	Modena, Mon. s. Petri n. 15	317
			Clemens III.	
*1291	(1188)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 267	72
*1292	(1188 in.)	JL. —	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 35	186
1293	1188 mart. 3	JL. 16166	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 26	282
1294	1188 mart. 17	JL. 16177	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 27	283
1295	1188 mart. 31	JL. —	Ficarolo, Eccl. s. Salvatoris n. 10	240
1296	1188 mart. 31	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 43	469
			Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 51	482
1297	1188 mai. 19	JL. 16236	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 52	482
1298	1188 mai. 29	JL. 16256	Modena, Mon. s. Petri n. 19	318
1299	1188 nov. 21	JL. 16354	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 15	361
			Eccl. s. Martini de Caucino n. 3	362
1300	1188 nov. 22	JL. 16355	Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 16	361
1301	1188 dec. 30	JL. —	Mon. s. Mariae de Columba n. 13	524
*1302	(1188)	JL. —	Bologna, Domus Cruciferorum n. 9	287
*1303	(1188)	JL. —	Campiliola, Eccl. s. Mariae n. 2	400
*1304	(1187—88)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sepulcri n. 6	505
1305	1189 april. 20	JL. 16404	Ferrara, Episc. n. 52	219
1306	1189 april. 26	JL. 16408	Reggio, Eccl. cathedr. n. 6	373
			Reggio, Eccl. s. Prosperi n. 3	375
*1307	(1189)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 88	459
			Piacenza, Civ. n. 33	515
*1308	(1190)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 34	515
*1309	(1190)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 35	515
*1310	(1190)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 89	459
1311	1190 mart. 8	JL. —	Ferrara, Mon. s. Silvestri n. 1	229
1312	1190 mart. 14	JL. 16475	Sorbolo, Eccl. s. Faustini n. 1	428
1313	1190 mart. 28	JL. 16481	Piacenza, Civ. n. 36	515
1314	1190 april. 4	JL. 16484	Ferrara, Episc. n. 53	219
1315	1190 mai. 15	JL. 16490	Eccl. s. Mariae in Portu n. 15	99
*1316	(1187—90)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 98	356
*1317	(1190 nov. 1)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 99	357
1318	1190 dec. 7	JL. 16531	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 100	357
*1319	(1188—91)	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 53	482

				pag.
1320	(1187—91)	JL. 16591	Ravenna, Archiepisc. n. 268	72
1321	(1187—91)	JL. 16647	Bologna, Episc. n. 40	253
			Bologna, Archigymnasium n. 9	270
1322	(1187—91)	JL. 16584	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 101	357
			Nonantola, Eccl. s. Michaelis n. 17	362
*1323	(1187—91)	JL. —	Forlimpopoli, Domus hosp. s. Iohannis n. 2	135
*1324	(1187—91)	JL. —	Bologna, Eccl. s. Agathae n. 6	262
*1325	(1187—91)	JL. —	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 7	295
*1326	(1187—91)	JL. —	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 8	295
*1327	(1187—91)	JL. —	Ganaceto, Eccl. s. Georgii n. 5	322
*1328	(1187—91)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 102	357
*1329	(1187—91)	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Brigidae n. 1	486
*1330	(1187—91)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 9	519
			Petrus (Diani) s. Caeciliae presb. card. et Soffredus s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legati.	
1331	(1188 mart. 5)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 29	514
*1332	(1188 ex.)	JL. —	Parma, Civ. n. 4	428
			Piacenza, Civ. n. 30	514
1333	1189 ian. 1	JL. —	Parma, Civ. n. 5	428
			Piacenza, Civ. n. 31	515
1334	(1189)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 32	515
1335	(1189)	JL. —	Mon. s. Mariae de Columba n. 14	524
*1336	(1189 oct. 23)	JL. —	Mon. s. Mariae de Columba n. 15	524
			Celestinus III.	
1337	1191 april. 19	JL. 16675	Eccl. s. Mariae in Portu n. 16	100
1338	1191 april. 19	JL. 16677	Eccl. s. Mariae in Portu n. 17	100
1339	1191 mai. 27	JL. —	Sorbolo, Eccl. s. Faustini n. 2	429
1340	1191 mai. 28	JL. —	Reggio, Eccl. s. Prosperi n. 4	376
*1341	1191 mai. 28	JL. —	Reggio, Mon. s. Thomae n. 3	383
1342	1191 mai. 31	JL. 16714	Forlimpopoli, Domus hosp. s. Iohannis n. 3	135
1343	1191 iun. 8	JL. 16717	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 103	357
1344	1191 iun. 10	JL. 16719	Reggio, Eccl. cathedr. n. 7	373
			Reggio, Eccl. s. Prosperi n. 5	376
1345	1191 iun. 12	JL. —	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 9	295
1346	1191 iun. 13	JL. 16720	Sabbione, Eccl. s. Sigismundi n. 3	384
1347	1191 iun. 21	JL. 16725	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 104	358
1348	1192 feb. 12	JL. —	Guarda Ferrarese, Eccl. s. Mariae n. 1	198
			Ferrara, Civ. n. 17	237
1349	1192 mart. 4	JL. 16831	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 46	469
1350	1192 mart. 16	JL. 16838	Piacenza, Mon. s. Savini n. 19	504
1351	1192 mart. 18	JL. 16840	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 42	498
*1352	(1191—92)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 43	499
1353	1192 mart. 26	JL. 16842	Ferrara, Episc. n. 54	219
1354	1192 april. 29	JL. 16860	Reggio, Eccl. cathedr. n. 8	373
1355	1192 mai. 25	JL. 16882	Imola, Eccl. cathedr. n. 5	166
1356	1192 mai. 27	JL. 16884	Fiumana, Mon. s. Mariae n. 2	145
*1357	(1192)	JL. —	Reggio, Eccl. cathedr. n. 9	373
			Reggio, Mon. s. Thomae n. 4	383
1358	1192 iul. 4	JL. 16910	Castell' Arquato, Eccl. s. Mariae n. 3	536
			Mon. s. Salvatoris et s. Galli de Tolla n. 6	530

				pag.
1359	1192 iul. 13	JL. 16917	Pomposa, Mon. s. Mariae n. 36	187
*1360	(1192)	JL. —	Castell' Arquato, Eccl. s. Mariae n. 4	526
*1361	(1192)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Savini n. 20 Castell' Arquato, Eccl. s. Mariae n. 5	504 526
1362	1192 aug. 5	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 47	469
1363	1192 aug. 5	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 48	470
1364	1192 aug. 8	JL. —	Marola, Mon. s. Mariae n. 10	399
1365	1192 aug. 27	JL. —	Forlì, Episc. n. 3	142
*1366	(1192)	JL. —	Piacenza, Civ. n. 37	516
*1367	(1192—93)	JL. —	Reggio, Eccl. cathedr. n. 10 Reggio, Mon. s. Thomae n. 5	373 383
*1368	(1191—93)	JL. —	Reggio, Eccl. cathedr. n. 11 Reggio, Eccl. s. Prosperi n. 6	373 376
1369	1193 april. 23	JL. —	Reggio, Eccl. cathedr. n. 12 Reggio, Eccl. s. Prosperi n. 7	373 376
1370	1193 iun. 13	JL. 17004	Guastalla, Eccl. s. Petri n. 9	409
1371	1193 iun. 15	JL. —	Forlì, Episc. n. 4	142
1372	1193 iun. 23	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 49	470
1373	1193 iun. 23	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 50	470
*1374	(1192—93)	JL. —	Sorbolo, Eccl. s. Faustini n. 3	429
1375	1193 iul. 13	JL. —	Sorbolo, Eccl. s. Faustini n. 4	429
1376	1193 iul. 25	JL. 17029	Bagno di Romagna, Eccl. s. Mariae n. 9	126
1377	1193 aug. 24	JL. —	Bologna, Episc. n. 41 Eccl. s. Mariae de Monte Guardiae n. 1	254 274
1378	1193 nov. 28	JL. 17043	Reggio, Eccl. cathedr. n. 13 Reggio, Mon. s. Thomae n. 6	374 383
*1379	1193 dec. 3	JL. 17044	Ravenna, Archiepisc. n. 269	73
1380	(1193)	JL. 17049	Ravenna, Archiepisc. n. 270	73
*1381	(1193)	JL. —	Ferrara, Episc. n. 55 Ferrara, Domus hosp. s. Georgii n. 1	219 231
*1382	(1194)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 51	470
*1383	(1194)	JL. —	Imola, Eccl. s. Laurentii n. 3 Imola, Mon. s. Donati n. 1	167 170
†1384	1194 mart. 28	JL. —	Imola, Eccl. s. Laurentii n. 4	167
1385	1194 april. 19	JL. 17089	Piacenza, Mon. s. Benedicti n. 2	508
1386	1194 april. 27	JL. 17092	Modena, Eccl. cathedr. n. 20	313
1387	1194 mai. 22	JL. 17105	Piacenza, Episc. n. 92 Piacenza, Eccl. cathedr. n. 55	460 470
1388	1194 mai. 31	JL. —	Piacenza, Episc. n. 93 Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 54	460 483
1389	1194 mai. 31	JL. —	Piacenza, Mon. s. Syri n. 3	506
1390	1194 iun. 10	JL. 17123	Imola, Eccl. cathedr. n. 6	166
1391	1194 iun. 12	JL. 17124	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 55	483
1392	1194 iun. 28	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 56	483
*1393	(1194)	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 19 Ferrara, Eccl. s. Petri de Castro curialium n. 1	225 226
1394	1194 oct. 1	JL. 17148	Modena, Mon. s. Petri n. 20	318
1395	1194 nov. 26	JL. 17169	Imola, Eccl. cathedr. n. 7 Imola, Mon. s. Donati n. 1	166 170
1396	1194 dec. 10	JL. 17175	Eccl. s. Mariae in Portu n. 18 Forlimpopoli, Episc. n. 3	100 133
1397	1194 dec. 24	JL. 17178	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 9	381

				pag.
1398	1195 ian. 3	JL. 17181	Faenza, Episc. n. 5	148
		JL. 17627	Mon. s. Iohannis de Acereta n. 1	160
1399	1195 ian. 14	JL. 17183	Reggio, Mon. ss. Petri et Prosperi n. 10	381
1400	1195 ian. 21	JL. 17185	Piacenza, Mon. s. Benedicti n. 3	508
1401	1195 feb. 25	JL. —	Eccl. s. Mariae de Monte Guardiae n. 2	275
			Eccl. s. Mariae de Rheno n. 28	283
1402	1195 april. 17	JL. 17219	Parma, Mon. s. Alexandri n. 4	426
1403	1195 april. 19	JL. 17221	Parma, Mon. s. Alexandri n. 5	426
1404	1195 april. 26	JL. 17223	Ganaceto, Eccl. s. Georgii n. 6	322
1405	1195 april. 29	JL. 17232	Piacenza, Eccl. s. Antonini n. 57	484
1406	1195 april. 29	JL. 17235	Mezzano, Mon. s. Pauli n. 2	532
1407	1195 mai. 3	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 20	225
			Ferrara, Mon. s. Romani n. 1	228
†1408	1195 mai. 8	JL. †17240	Bologna, Mon. s. Stephani n. 9	267
*1409	(1195 iul.)	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 21	226
			Ferrara, Mon. s. Romani n. 2	229
1410	1195 iul. 28	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 22	226
			Ferrara, Mon. s. Romani n. 3	229
1411	1195 aug. 1	JL. —	Bologna, Domus Cruciferorum n. 10	287
*1412	(1195)	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 23	226
			Ferrara, Eccl. s. Petri de Castro curialium n. 2	226
1413	(1195)	JL. —	Ferrara, Eccl. cathedr. n. 24	226
			Ferrara, Eccl. s. Petri de Castro curialium n. 3	227
			Bologna, Episc. n. 42	254
1414	1195 nov. 9	JL. —	Canossa, Mon. s. Apollonii n. 15	396
1415	1195 nov. 17	JL. —	Eccl. s. Mariae de Monte Guardiae n. 3	275
			Eccl. s. Mariae de Rheno n. 29	283
†*1416	1195	JL. —	Ferrara, Eccl. s. Mariae de Betleem n. 1	232
1417	1196 ian. 13	JL. —	Piacenza, Mon. s. Benedicti n. 4	508
1418	1196 ian. 27	JL. 17313	Bologna, Episc. n. 43	254
1419	1196 feb. 12	JL. 17323	Modena, Episc. n. 39	308
*1420	(1191—96)	JL. —	Bologna, Domus Cruciferorum n. 11	287
1421	1196 april. 8	JL. —	Faenza, Episc. n. 6	148
			Bologna, Domus Cruciferorum n. 12	287
1422	1196 april. 26	JL. —	Piacenza, Civ. n. 38	516
1423	1196 april. 29	JL. 17366	Parma, Eccl. cathedr. n. 9	422
1424	1196 mai. 4	JL. —	Borgo San Donnino, Eccl. s. Donnini n. 11	440
1425	1196 mai. 11	JL. 17378	Eccl. s. Mariae in Portu n. 19	100
1426	1196 mai. 21	JL. 17385	Modena, Episc. n. 40	308
1427	1196 mai. 28	JL. 17392	Modena, Mon. s. Petri n. 21	319
1428	1196 iun. 4	JL. 17396	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 106	358
1429	1196 iun. 26	JL. 17410	Vangadizza, Mon. s. Mariae n. 7	196
1430	1196 aug. 14	JL. 17443	Aemilia n. 57	12
			Ravenna, Archiepisc. n. 271	73
			Modena, Civ. n. 11	321
			Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 107	358
1431	1196 nov. 8	JL. 17435	Modena, Episc. n. 41	309
1432	1196 dec. 7	JL. 17452	Mon. s. Mariae de Columba n. 16	524
*1433	(1196)	JL. —	Parma, Eccl. cathedr. n. 10	422
*1434	(1195—96)	JL. —	Eccl. s. Mariae de Rheno n. 30	283
1435	1197 feb. 10	JL. 17495	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 56	471
1436	1197 mai. 2	JL. 17529	Bologna, Episc. n. 44	254

				pag.
1437	1197 mai. 28	JL. 17552	Parma, Mon. s. Alexandri n. 6	426
1438	1197 mai. 28	JL. 17554	Coenzo, Eccl. s. Syri n. 1	429
1439	1197 iun. 4	JL. 17562	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 108	358
*1440	(1197)	JL. —	Parma, Mon. s. Alexandri n. 7 Sorbolo, Eccl. s. Faustini n. 5	426 429
1441	1197 nov. 20	JL. —	Eccl. s. Mariae de Monte Guardiae n. 4	275
1442	1197 dec. 11	JL. 17593	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 57	471
1443	1197 dec. 18	JL. 17599	Imola, Eccl. s. Laurentii n. 6 Imola, Mon. s. Mariae in Regula n. 5	168 169
*1444	(1197)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 109	359
*1445	(1197?)	JL. —	Forlì, Civ. n. 2	144
1446	(1191—97)	JL. 17642	Reggio, Eccl. cathedr. n. 14	374
*1447	(1191—97)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 272	73
*1448	(1191—97)	JL. —	Ravenna, Archiepisc. n. 273	73
*1449	(1191—97)	JL. —	Forlimpopoli, Mon s. Rufilli n. 4	134
*1450	(1191—97)	JL. —	Forlì, Episc. n. 5 Forlì, Mon. s. Mercurialis n. 2	143 144
*1451	(1191—97)	JL. —	Faenza, Domus leprosorum de Missino n. 1	154
*1452	(1191—97)	JL. —	Imola, Episc. n. 12 Imola, Eccl. cathedr. n. 8	165 166
*1453	(1191—97)	JL. —	Eccl. s. Michaelis de Revere Scriniolo n. 2	199
*1454	(1191—97)	JL. —	Bologna, Episc. n. 45 San Giovanni in Persiceto, Eccl. s. Ioh. n. 1	254 296
*1455	(1191—97)	JL. —	Bologna, Eccl. s. Agathae n. 7 Eccl. de Pastino n. 2	262 288
*1456	(1191—97)	JL. —	Monteveglio, Eccl. s. Mariae n. 10	295
*1457	(1191—97)	JL. —	Reggio, Episc. n. 22	371
*1458	(1191—97)	JL. —	Reggio, Eccl. cathedr. n. 15	374
*1459	(1191—97)	JL. —	Piacenza, Eccl. s. Mariae de Gariverto n. 2	485
*1460	(1191—97)	JL. —	Cadeo, Domus hosp. s. Petri n. 10	519
			Rufinus s. Praxedis presb. card., Ariminensis ep., apost. sedis legatus.	
*1461	(1190—92)	JL. —	Imola, Eccl. cathedr. n. 4	166
			Guido s. Mariae Transtiberim tit. Calixti presb. card.	
1462	(1191—92)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 44 Rottofreno, Domus hosp. de Cavazzolo n. 1	469 531
1463	(1191—92)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 45 Rottofreno, Domus hosp. de Cavazzolo n. 2	469 531
			Petrus Diani tit. s. Caeciliae presb. card., apost. sedis legatus.	
*1464	(1192 iun. 9)	JL. —	Parma, Eccl. cathedr. n. 7	422
1465	1192 iun. 27	JL. —	Piacenza, Episc. n. 90	459
*1466	(1192)	JL. —	Fiorenzuola, Eccl. s. Florentii n. 2 Domus hosp. de Madonara n. 1	520 520
*1467	(1193 mai. 3)	JL. —	Piacenza, Mon. s. Sixti n. 44	499
1468	(1195)	JL. —	Parma, Mon. s. Alexandri n. 3	425
			Petrus s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legatus.	
*1469	(1193—97)	JL. —	Imola, Eccl. s. Laurentii n. 5 Imola, Mon. s. Mariae in Regula n. 4	168 169

			Fidantius tit. s. Marcelli presb. card. et legatus Celestini III in Longobardia.	pag.
*1470	(1194 feb. 24)	JL. —	Nonantola, Mon. s. Silvestri n. 105	358
*1471	(1194)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 52	470
*1472	(1194)	JL. —	Piacenza, Eccl. cathedr. n. 53	470
1473	(1194)	JL. —	Piacenza, Episc. n. 91 Piacenza, Eccl. cathedr. n. 54	460 470
*1474	(1195 iun. 14)	JL. —	Parma, Eccl. cathedr. n. 8	422

AEMILIA SIVE
PROVINCIA RAVENNAS

AEMILIA

EXARCHATUS RAVENNAS-ROMANDIOLA

Descriptio Romandiolae, ms. a. 1371, Roma Arch. Vat. Arm. XXXV t. 59 (olim Arm. III c. II n. 87); edd. Fantuzzi Mon. Rav. V 1 n. 1 et Theiner Cod. dipl. dom. temp. II 490 n. 725; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 514. 518. — Guillelmi Vallae Rhegiensis Italiae exarchatus, a. 1523, mss. Roma Arch. Vat. Arm. XXXII t. 1 f. 168 sq.; XXXV t. 130; XXXV t. 131; Misc. Arm. II t. 27; II t. 38 f. 114 sq.; II t. 54 f. 237 sq.; II t. 88 f. 345 sq.; II t. 95 f. 522 sq.; III t. 42; Bibl. Pio t. 443 f. 417 sq.; Borghese Ser. I t. 20; codd. Vat. lat. 6202; 6206 f. 114 sq.; 7168 f. 247 sq.; codd. Ottob. 2521 f. 146 sq.; 2528 f. 233 sq.; codd. Urb. 813; 864 f. 272 sq.; codd. Barb. 1499 (XXVII 5) f. 195 sq.; 2577 (XXXIII 97); Bibl. Vallicell. C 16 f. 137 sq.; Bibl. Corsin. 35 G 24 (863) f. 227 sq.; Bibl. Chigi G VI 177; Bibl. Albani 705 et Misc. 22 (perierunt); Firenze Bibl. naz. ms. Capponi XXXV; Venezia Bibl. di S. Michele di Murano cod. 88 (periisse videtur; cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. mon. s. Michaelis Venetiarum p. 1177); Arezzo Bibl. della fraternità di S. Maria n. 112 (Misc. vol. III) f. 194 sq.; Napoli Bibl. Brancacciana Misc. IV C 4 et V F 4; Madrid Bibl. naz. P 95; cf. H. Sauer Die Schrift des Guillielmus Valla Rhegiensis über den Exarchat von Italien (Göttingen 1905). — Iohannis Petri Ferretti (Lavellin. ep.) De exarchatu Ravennatensi, a. 1531, mss. Roma Arch. Vat. Arm. XXXV t. 132; codd. Vat. lat. 3752. 5834; cod. Barb. 2500 (XXXIII 20). — I. P. Ferretti Ravennatis exarchatus aliarumque Romanae ecclesiae ditionum historiarum libri 7, a. 1550, mss. Roma codd. Vat. lat. 3753; 4968; 5441 (autogr.); 5831; cod. Urb. 408; codd. Barb. (autogr.) 2479 (XXXII 270); 2746 (XXXIV 63); Firenze Bibl. naz. II IV 174 (XXV 698); Excerpta ex libro VI, auctore Exsuperantio Ferretti, leguntur in cod. Miscell. s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense (III 5 Y). — Vincenzo Carrari Storia di Romagna, mss. s. XVI, Ravenna Bibl. Classense (III^a 2 B) et Forlì Bibl. comunale; cf. Ginanni Mem. degli scrittori Ravennati I 127. — Alberico Buonfiglio La Romagna descritta, ms. s. XVI; cf. Ginanni I 97. — Franc. Pera Ristretto della provincia di Romagna (Faenza 1616). — Pietro Coronelli La Romagna provincia dello Stato ecclesiastico in: Biblioteca universale sacro-profana VII (1701—06). — Antonio Zirardini Sopra la origine dell'esarcato e della dignità degl' esarchi in: Calogerà Nuova raccolta IV (In Venezia 1758) 447 sq.; [2] (Ravenna 1851). — Gio. Batt. Morgagni Epistolae Aemilianae XIV in eius Opp. V (1764). — Paolo Pavirani Memorie istoriche dell'esarcato di Ravenna, ms. s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense (III 2 D[2]). — Antonio Vesi Ragionamento intorno ai veri confini di Romagna (Faenza 1841). — A. Vesi Storia di Romagna I—III (Bologna 1845—48). — A. Vesi Documenti editi ed inediti che servono ad illustrare la storia di Romagna (Bologna 1845). — Tito Miserocchi La provincia di Ravenna (Torino 1888). — Ch. Diehl Études sur l'administration byzantine dans l'exarchat de Ravenne in: Bibliothèque des écoles d'Athènes et de Rome LIII (Paris 1888). — Pietro Desiderio Pasolini I tiranni di Romagna e i papi nel medio evo (Imola 1888). — H. Cohn Die Stellung der byzantinischen Statthalter in Ober- und Mittelitalien (Berlin 1889). — L. M. Hartmann Untersuchungen zur Geschichte

der byzantinischen Verwaltung in Italien (Leipzig 1889). — Emilio Rosetti La Romagna. Geografia e storia (Milano 1894). — E. Rosetti Emilia e Romagna in: Boll. della Soc. geograf. ital. Ser. III t. XII (1899). — H. Gelzer Die Genesis der byzantinischen Themenverfassung in: Abhandlungen der Kgl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig XVIII (1899). — P. Fabre-Duchesne Le Liber censuum de l'église Romaine I (1905) 95 sq. — G. B. Comelli Dei confini naturali e politici della Romagna in: Atti e Mem. della R. Deputazione di storia patria per le provincie di Romagna Ser. III t. XXVI (1908) 1 sq.

Conf. quoque Gius. Gaspare Bagli in: Atti e Memorie della R. Deputazione di storia patria per le provincie di Romagna Ser. III t. VII (1889) 320 sq. VIII (1890) 285 sq. XIII (1895) 82 sq. 220 sq. XIV (1896) 42 sq.

Aemilia provincia antiqua, hodie *Emilia*, regionem continebat inter Padum fluvium et Apenninum sitam, a Placentia usque ad Ariminum (cf. Chr. Hülsen Aemilia in: Pauli-Wissowa Realenzyklopädie I 540 sq.). Priscis iam temporibus Ravennatis archiepiscopi metropolitana erat provincia (cf. infra p. 15). Illa vero regio, cui caput ipsa Ravenna civitas, inde a saec. IV sub nomine provinciae Flaminiae nota erat (cf. L. Cantarelli La diocesi italiciana da Diocleziano alla fine dell' impero occidentale in: Studi e documenti di storia e diritto XXII (1901) 122 sq. 133 sq.). Post Langobardorum autem invasionem parti, quae sub Romanorum ditione remansit, quia ab exarcho recta erat, nomen Exarchatus Ravennatis inditum est, idque servavit longo tempore post Ravennam a Langobardis captam et a Pipino rege Francorum b. Petro et Romanae ecclesiae donatam. Neque enim mirum videtur, quod Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 95) provinciam Flaminiam et Exarchatum recensuerit aeque ac si eaedem fuissent. Praeterea iam saec. VI, ut videtur, nomen occurrit Romaniae sive Romandiolae, hodie *Romagna*, „quae sic appellata est quasi altera Roma, eo quod sic fideliter Romano adhaesit imperio, ut ab eo nequiverit separari“ (Hist. Langob. Florent. ed. Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 600). Nos vero hunc ordinem sequemur, prout antiquae Aemiliae et Ravennatum archiepiscoporum metropolitanae provinciae episcopatus suffraganei in antiquis Ravennatis ecclesiae privilegiis et ab Albino recensentur:

Ravenna — Cervia — Sarsina — Cesena — Forlimpopoli — Forli — Faenza — Imola — Comacchio — Adria — Ferrara — Bologna — Modena — Reggio — Parma — Piacenza.

Quae sequuntur Romanorum pontificum epistolae, datae sunt exarchis eorumque officialibus, scholasticis, curatoribus, erogatoribus, notariis et praefecto praetorio Italiae. Accedunt litterae, quae ad provinciam Aemiliae et Romandiolae pertinent.

***1** *(585—86)*

Pelagius II Smaragdo exarcho Italiae supplicat, ut Helias Aquileiensis aliique episcopi (schismatici), si pro suis adhuc delictis aliquid inimicus animarum eis obstinationis aut dubietatis intulerit, instructas ad se personas, quibus facilius reddenda recipiendaque sit ratio, destinent, ut nulla deinceps consensus eorum dubietas supersit.

Laud. in Pelagii II epistola ad Heliam Aquileiensem ep. missa J. 687. JK. 1055. — Reg. JK. —.

Pelagius I se Constantinopoli, tunc apocrisiarium, epistolam ad Aemiliae episcopos misisse, negavit in epistola ad Symeonem ill. virum directa JK. 972. — De Smaragdo exarcho (a. 585—89) cf. Diehl p. 173 et Hartmann p. 10. 12.

2 *(591 feb.)*

Gregorius I Georgio praefecto praetorio Italiae: Deum deprecatur, ut sua eum protectione custodiat eique apud se gratiam et apud principes largiatur. — Bonitatem vestrae.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 22. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. I n. 23. Mansi IX 1040 n. 22. Migne LXXVII 467 n. 23. Mon. Germ. Epp. I 26. — Regg. J. 726. JE. 1090.

De Georgio praefecto praetorio cf. Reg. Gregorii I lib. I epp. 35. 36 JE. 1105. 1106. Praefectum praetorio per Italiam tunc Ravennae resedisse, Ewald recte ex Reg. Gregorii I lib. V ep. 11 JE. 1326 evicit; cf. quoque Hartmann p. 146.

3 *(591 feb.)*

Gregorius I Romano patricio et exarcho Italiae: scribit de Blando Hortonen. civ. episcopo, longo iam tempore in civ. Ravennae ab ipso detento.

v. Ortona, Episc. n. 1 (vol. IV p. 276). — De Romano exarcho (a. 589—96) cf. Diehl p. 173 et Hartmann p. 10 sq.

4 *(593 april.)*

Gregorius I [Gregorio] praefecto praetorio per Italiam: insinuat, ut Armenio magnifico, filio qd. Aptonii, locum vel actionem provideat, ex qua quotidianis stipendiis valeat sustentari. — Quicquid misericorditer.

Reg. Gregorii I lib. III ep. 28. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. III n. 28. Mansi IX 1129 n. 28. Migne LXXVII 625 n. 28. Mon. Germ. Epp. I 185. — Regg. J. 868. JE. 1232.

De Gregorio praefecto praetorio (Ewald legit perperam „Georgio") cf. Hartmann in Mon. Germ. Epp. I 320 not. 2.

5 *(593 april.)*

Gregorius I Romano patricio et exarcho Italiae: petit, ut, Laurentio eccl. Mediolanen. ep. mortuo, Constantio diacono eiusdem eccl., seu fuerit consecratus necne, suum dignetur impendere solatium. — Obitum Laurentii.

Reg. Gregorii I lib. III ep. 31. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. III n. 31. Mansi IX 1131 n. 31. Troya Cod. dipl. Longob. I 290 n. 104. Migne LXXVII 628 n. 31. Mon. Germ. Epp. I 189. — Regg. J. 871. JE. 1235.

Conf. quoque Gregorii I epistolas de obitu Laurentii ep. Mediolanen. JE. 1233. 1234.

6 *(594 dec.)*

Gregorius I Romano exarcho per Italiam, residenti Ravennae: admonet eum, ut Speciosum presb., qui causa poscente in monasterio a Iohanne ep. fuerat deputatus, contra illius exinde voluntatem egressum et, ecclesiasticae constitutionis vigore despecto, antedicto ep. ipsius fretum tuitione resistentem, ab eius tuitione se suspendat; petit, ut quasdam mulieres, nunc usque in monachico habitu permanentes, veste deposita et coniugibus sociatas, nullatenus defendat. — Apud excellentiam.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 19. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 24. Mansi IX 1197 n. 18. Migne LXXVII 752 n. 24. Mon. Germ. Epp. I 301. — Regg. J. 967. JE. 1333.

7 *(595 mai.)*

Gregorius I Severo scholastico exarchi: scribit, Agilulfo Langobardorum rege generalem pacem facere non recusante, agat, ut exarchus ad hoc sine mora consentiat; si consentire noluerit, secum specialem pacem facere illum repromittere. — Qui adsistunt.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 34. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 36. Mansi IX 1202 n. 29. Troya Cod. dipl. Longob. I 352 n. 137. Migne LXXVII 760 n. 36. Mon. Germ. Epp. I 314. — Regg. J. 986. JE. 1349.

De scholasticis exarchorum cf. Diehl p. 152 sq. et Hartmann p. 32 sq. 140.

*8 *(595 feb.—iul.)*

Gregorius I scribit (Romano exarcho et) patricio de persona Donati archidiaconi in ep. Ravennatem eligendi.

Laud. in n. 9. — Reg. JE. —.

9 *(595 iul.)*

Gregorius I Andreae scholastico: scribit, nec Donatum archidiac., de quo patricio scripsit *(n. 8)*, nec Iohannem presb. psalmorum nescium, immo Marinianum presb., diu secum in monasterio conversatum, in episcopum se ordinasse. — Excellentissimi viri.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 51. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 48. Mansi IX 1229 n. 45. Amadesi Chronot. I 264 n. 24. Migne LXXVII 777 n. 48. Mon. Germ. Epp. I 350. — Regg. J. 999. JE. 1367.

Conf. Ravenna, Archiepisc. n. 36. 37. — De Andrea scholastico exarchi cf. n. 16. 20.

*10 *(597 iul.)*

Gregorius I scribit Theodoro curatori, ut (Dominicam) coniugem Iohannis praefecti Urbis deducendam Romam tueatur.

Laud. in n. 17. — Reg. JE. —.

De tempore cf. J. 1115. JE. 1480. — Ad Theodorum curatorem Gregorius I scripsit epistolas n. 13. 14. 17. 18. — Ex n. 13 deducitur, Theodorum tunc Ravennae fuisse, unde Hegel Geschichte der Städteverfassung von Italien I 184 false coniecit, de curatore Ravennae civitatis agi. Sed eius munus ad huius civitatis curam minime spectare, ego quidem cum L. M. Hartmann p. 47. 150 convictus sum.

*11 *(598)*

Gregorius I scribit (Callinico) exarcho Italiae, qui sibi Maximum ep. Salonitanum studet commendare, de pravitate ipsius.

Laud. in Gregorii I epistola ad Sabinianum ep. Iadertinum missa J. 1145. JE. 1513. — Reg. JE. —.

Callinici exarchi scripta in favorem Maximi ep. Salonitani laudantur etiam in Gregorii I epistola ad Marinianum ep. Ravennatem missa J. 1166. JE. 1681. — De Callinico exarcho (a. 596—603) cf. Diehl p. 173 et Hartmann p. 11.

*12 *(598)*

Gregorius I scribit (Callinico) exarcho per Timarcum excubitorem, ad eum proficiscentem, ut cautiones agentium vices Iohannis praefecti simul et palatini Romam transmittere debeat.

Laud. in Gregorii I epistola ad Amandinum domesticum missa J. 1337. JE. 1529. — Reg. JE. —.

13 *(598 oct.)*

Gregorius I Theodoro curatori Ravennae: gratias agit de eius studio in ordinanda pace. — Licet multa.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 44. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 98. Mansi X 176 n. 103. Troya Cod. dipl. Longob. I 443 n. 206. Migne LXXVII 1022 n. 98. Mon. Germ. Epp. II 70. — Regg. J. 1255 ad a. 599 iul. JE. 1568.

14 *(599 ian.)*

Gregorius I Theodoro curatori: petit eum, ut Petro viro magnifico atque matri ipsius patrocinii sui gratiam ostendat eosque et illic positos tuitionis suae remedio foveat. — Postquam sic.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 92. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIII n. 47. Mansi X 379 n. 57. Migne LXXVII 1302 n. 47. Mon. Germ. Epp. II 104. — Regg. J. 1532 ad a. 603 aug. JE. 1617.

15 *(599 ian.)*

Gregorius I [. . . .]: scribit de (Callinico) exarcho „quanta necessitas et quae nos mala constringant, et praesentis responsalis nostri relatione et ex epistolis Mariniani ep. (Rav.) potestis agnoscere". — Quia gloriam.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 95. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIV n. 15. Mansi X 401 n. 28 (ubi perperam inscribitur Anthemio subdiacono*). Troya Cod. dipl. Longob. I 503 n. 240. Migne LXXVII 1319 n. 15. Mon. Germ. Epp. II 106. — Regg. J. 1547 ad a. 604. JE. 1620.*

Epistolam hanc aut ad Andream scholasticum exarchi (cf. n. 9), aut ad Theodorum curatorem (cf. n. 10), aut ad Domnellum erogatorem (cf. n. 22) missam fuisse puto.

16 *(599 ian.)*

Gregorius I Andreae: consolatur eum, luctu et aegritudine afflictum; eius coniugem salutat. — Audiens quod.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 101. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 33. Mansi X 129 n. 32. Migne LXXVII 969 n. 33. Mon. Germ. Epp. II 109. — Regg. J. 1192. JE. 1626.

De Andrea scholastico exarchi cf. n. 9.

17 *(599 feb.—april.)*

Gregorius I Theodoro curatori: iterum *(n. 10)* eum petit, ut (Dominicae) coniugi Iohannis praefecti Urbis Romam deducendae patrocinii sui opem ferat et iure ad Perusinam civ. militari eam solatio fulciri disponat. — Quamvis gloriae.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 116. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. X n. 6. Mansi X 214 n. 7. Troya Cod. dipl. Longob. I 472 n. 218. Migne LXXVII 1070 n. 6. Mon. Germ. Epp. II 121. — Regg. J. 1289 ad a. 599 oct. JE. 1642.

De eadem re Gregorius I scripsit ad Marinianum ep. Rav. J. 1290. JE. 1643 (Ravenna, Archiepisc. n. 52).

18 *(599 april.)*

Gregorius I Theodoro curatori: petit eum, ut praesentium portitoribus, a Maurentio magistro militum ad precarium suum accipiendum transmissis, suam tuitionem impertire dignetur. — Quia de gloria.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 133. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XII n. 6. Mansi X 313 n. 6. Migne LXXVII 1222 n. 6. Mon. Germ. Epp. II 132. — Regg. J. 1436 ad a. 601 sept. JE. 1659.

Conf. Ravenna, Archiepisc. n. 53.

19 *(599 mai.)*
Gregorius I Callinico exarcho Italiae: petit eum, ut latores praesentium de Histriae partibus venientes habeat commendatos, quatenus ad propria remeantes nullis perversorum inquietudinibus perturbentur. — Apud excellentiam.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 141. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 95. Mansi X 173 n. 98. Troya Cod. dipl. Longob. I 441 n. 203. Migne LXXVII 1020 n. 95. Mon. Germ. Epp. II 138. — Regg. J. 1253 ad a. 599 iul. JE. 1666.

20 *(599 mai.)*
Gregorius I Andreae scholastico: petit eum, ut latorem praesentium Castorium chartularium, pro necessariis causis (Ravennam) transmissum, sua in omnibus ope adiuvet. — Qualiter de gloriae.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 151. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 45. Mansi X 112 n. 4. Migne LXXVII 775 n. 45. Mon. Germ. Epp. II 151. — Regg. J. 1161 ad a. 598 oct. JE. 1677.

De Andrea scholastico exarchi cf. n. 9.

21 *(599 mai.)*
Gregorius I Callinico exarcho Italiae: scribit de insulae Capritanae ordinatione; exarchi maiorem domus accusat venalitatis; de Iustino (consiliario exarchi) queritur; ipsum s. Petri natalicium diem *(iun. 29)* in Romana civ. facere velle laetatur; addit de causa Maximi (ep. Salonitani), ipsi Castorio notario suggerente cognita. — Inter hoc quod.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 154. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 9. Mansi X 117 n. 9. Troya Cod. dipl. Longob. I 405 n. 171. Migne LXXVII 948 n. 9. Mon. Germ. Epp. II 154. — Regg. J. 1165 ad a. 598 oct. JE. 1680.

Conf. Ravenna, Archiepisc. n. 56.

22 *(599 iul.)*
Gregorius I Domnello erogatori: optat, ut ad limina Apostolorum feliciter veniat. — In nostra mente.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 173. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 74. Mansi X 164 n. 78. Migne LXXVII 1009 n. 74. Mon. Germ. Epp. II 169. — Regg. J. 1230. JE. 1700.

De Domnello erogatore cf. Hartmann p. 100. 173.

23 *(599 aug.)*
Gregorius I Domnello erogatori: scribit de militari roga, quam contra voluntatem principali iussione iterum susceperit, de sex centenariis, quos exarchus ex cimiliarchio Rav. ecclesiae in quotidiana militum praefecturae mutuatus sit; petit, ut cum pecuniis competentibus Romam veniat, quia Romana civ. diversis est attrita languoribus, ut neque in murorum custodia idonei persistant. — Epistolam gloriae.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 240. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 124. Mansi X 204 n. 129. Troya Cod. dipl. Longob. I 462 n. 215. Migne LXXVII 1057 n. 124. Mon. Germ. Epp. II 234. — Regg. J. 1281. JE. 1767.

24 *(600 mart.)*
Gregorius I Iohanni praefecto praetorio Italiae: scribit, nulla occasione annonas atque consuetudines diaconiae, quae Neapolim exhibetur, subtrahere eum decuisse etc. — Quicquid tribuitur.

Reg. Gregorii I lib. X ep. 8. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. X n. 21. Mansi X 221 n. 20. Migne LXXVII 1080 n. 21. Mon. Germ. Epp. II 242. — Regg. J. 1304. JE. 1775.

25 *(603 feb.)*

Gregorius I Bonifatio notario: mandat, ut hortetur Iohannem Ravennatem clericum, ut ad se venire festinet, quatenus in praesenti mores et personam ipsius iudicet. — Ea quae nobis.

Reg. Gregorii I lib. XIII ep. 27. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIII n. 23. Mansi X 358 n. 27. Migne LXXVII 1276 n. 23. Mon. Germ. Epp. II 392. — Regg. J. 1507. JE. 1892.

26 *(603 iun.)*

Gregorius I Smaragdo patricio et exarcho: petit eum, quatenus Firminum ep. Tregestine eccl., ab schismate ad unitatem ecclesiae reversum, contra quem Severus Gradensis ep., caput schismatis, seditionem civium excitavit, ab inlatis defenset molestiis; nuntiat, Cillanem de pace ab eo in 30 diebus facta rescripsisse, eam se servaturum, si a reipublicae partibus fuerit custodita; ad Pisanos hominem a se transmissum nihil obtinuisse, dromones eorum paratos ad egregiendum nuntiatos esse. — Olim novimus.

Reg. Gregorii I lib. XIII ep. 36. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIII n. 33. Mansi X 364 n. 40. Troya Cod. dipl. Longob. I 545 n. 272. Migne LXXVII 1283 n. 33. Mon. Germ. Epp. II 398. — Regg. J. 1518. JE. 1901.

27 *(625 nov.—dec.)*

Honorius I Hysatio patricio et exarcho Italiae: rogat, ut episcopos Transpadanos, qui Petro, Pauli filio, ut non Adulubaldo regi, sed potius Ariopalto tyranno consentiret suaserint, in Romanas partes destinare dignetur, quia huiusmodi scelus nulla patietur ratione inultum. — Quorumdam scriptis.

Coll. Britt. (cod. Mus. Britt. Add. 8873 f. 172). Ivonis Decr. XII c. 25 (cod. Paris. lat. 14315 f. 237'). — Edd. Sigonius De regno Italiae hist. II 57 (qui more suo textum emendavit) = Mansi X 577 = Migne LXXX 469 n. 1 = Mon. Germ. Epp. III 694 not. Baronius Ann. eccl. ad a. 626 c. 29. Mansi X 586. Troya Cod. dipl. Longob. I 591 n. 296. Migne LXXX 482 n. 16. Mon. Germ. Epp. III 694 n. 2. — Regg. Ewald in N. Archiv V 583. J. 1559. JE. 2012.

De Isacio exarcho cf. Diehl p. 173 et Hartmann p. 14.

28 *(686?)*

Exconsuli patricio et exarcho Italiae archipresbyter, archidiaconus et primicerius notariorum, servantes locum s. sedis apost.: notescunt, ab hac luce fuisse subtractum s. pontificem. — Quamvis non sine.

Formula epistolae legitur in Diurno Romanorum pontificum n. 59 (ed. Sickel p. 49). — Reg. JE. —.

29 *(686?)*

Exarcho Italiae presbyteri, diaconi et familiaris universus clerus, axiomatici etiam seu exercitus et populus Romanae urbis supplices: nuntiant, in personam archidiaconi concurrisse atque consensisse electionem; supplicant, ut celerius

apost. sedem de perfecta electi ordinatione adornare praecipiat. — Novit humanis.

Formula epistolae legitur in Diurno Romanorum pontificum n. 60 (ed. Sickel p. 50). — Reg. JE. —.

Sickel Prolegomena zum Liber Diurnus II (Wiener SB. CXVII 51 sq.) formulas 59—63 de electione Romani pontificis ad a. cr. 625, i. e. Honorii I tempora, referri iubet. Quum vero epistola ipsa cum Vita Cononis (Lib. pontif. ed. Duchesne I 368) accuratius concordet, eam ad a. 686 spectare pro certo habemus.

**30 (687)*

Paschalis archidiaconus S. R. E. scribit Ravennam Iohanni novo exarcho, promittens dationes, ut persona sua ad pontificatum eligatur.

Vita Cononis (Lib. pontif. ed. Duchesne I 369). — Regg. J. p. 170. JE. I p. 243.

De Iohanne Platyn exarcho cf. Diehl p. 173 et Hartmann p. 19.

**31 (687)*

Paschalis (antipapa) mittit clanculo Ravennam missos, promissaque pecunia vel aliis diversis donis Iohannem patricium et exarchum cognomento Platyn cum suis iudicibus nemine sciente Romam venire persuadet.

Vita Sergii I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 372). — Regg. J. p. 171. JE. I p. 243.

**32 (756)*

Stephanus II distribuit cunctas actiones exarchatus Ravennantium ad peragendum et dirigit iudices ad faciendas iustitias in Ravennantium urbem, Philippum presb. et Eustachium ducem.

Laud. in Hadriani I epistola ad Carolum M. regem a. 774 ex. missa J. 1844. JE. 2408. — Reg. JE. —.

**33 (787—91)*

Hadrianus I, iussu Caroli M. regis, praecipit, ut a partibus Ravennae seu Pentapolis Venetici ad negotiandum expellantur.

Laud. in Hadriani I epistola ad Carolum M. regem missa J. 1881. JE. 2480. — Reg. JE. —.

**34 Ravenna (861)*

Nicolaus I, Aemiliensibus ac senatoribus urbis Ravennae rogantibus, Ravennam proficiscens, omnibus Ravennensibus, Aemiliensibus et Pentapolitanis res, quas Iohanne archiep. Rav. et Gregorio fratre eius rapientibus amiserant, restituit et praeceptionis suae decreto confirmat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 105.

35 Laterano 861 nov. 18

Nicolaus I in concilio statuit, ut Iohannes archiep. Ravennas episcopos per Aemiliam non consecret, nisi post electionem cleri et populi, per epistolam apost. sedis percepta licentia; ut eosdem, quotiens ad apost. sedem venire voluerint, nequaquam prohibeat; ut nullam dationem contra canonicam auctoritatem ab eis exigat; ut eosdem illam malam consuetudinem q. d. tricesimalis nullo modo Ravennati exhibere aut exercere compellat ecclesiae etc.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 108.

36 *Laterano 861 nov.*

Nicolaus I episcopis Aemiliae regionis, in concilio Iohanne archiepisc. Rav. praesente, de iniuriis ab eo illatis lamentantibus: praecipit, ut nullus amodo et deinceps archiepiscopus Rav. ad eorum episcopia sine voluntate eorum accedere temptet vel aliquam pecuniam ab eis exigere vel res ecclesiae eorum aut monasteria sive plebes aut titulos sive praedia diripere audeat neque vocare Ravennam praeter tempora a patribus definita; decernit, ut nihil exhibeant archiepiscopo Rav., nisi quod canones praecipiunt, quodque ceteri episcopi per Liguriam et Venetiam atque Istriam suis metropolitanis exhibere probantur. — Sollicitudinem omnium ecclesiarum. Scr. p. m. Leonis scrin. S. R. E. in m. nov., ind. 10.

Privilegium hoc legitur in cod. capit. Modoetien., ubi Petro ep. (Imolensi?) inscribitur, et in cod. capit. Mutinen. inter acta concilii Romani a. 861 nov. 18 (n. 35). — Edd. Bacchini Agnelli Lib. pontif. Rav. II App. p. 80 = Ughelli [2] II 347, = Muratori Scr. II[a] 204, = Labbe-Coleti Conc. X 189, = Mansi XV 598, = Speronius De Alvarottis Adriensium epp. series p. 20, = Cappelletti II 84, = Migne CVI 787. — Regg. J. p. 238. 240 et JE. I p. 343. 345 ad a. 862.

Conf. Ravenna, Archiepisc. n. 108 et Imola, Episc. n. 2.

37 *(877 mai. 27)*

Iohannes VIII (Iohanni) archiep. Rav.: mandat, ut occurrat cum suffraganeis suis 8 kal. iul. *(iun. 24)* ad concilium Ravennae celebrandum.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 118.

38 *877 (iun.)*

Iohannes VIII Iohanni archiep. Rav.: mandat, ut cum omnibus suffraganeis suis episcopis 12 kal. aug. *(iul. 21)* Ravennae concilii celebrandi causa adesse procuret.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 119.

*39 *Ravenna 877 aug.*

Iohannes VIII in concilio statuit, ut nemo monasteria, curtes, massas et salas tam per Ravennam et Pentapolim et Aemiliam etc. praesumat beneficiali more aut scripto aut alio quolibet modo petere, recipere vel conferre.

Acta concilii Rav. c. XVII apud Deusdedit Coll. can. lib. III c. 57 [54]. — Edd. Holste Coll. Rom. II 149. Labbe-Cossart Conc. IX 299. Mansi XVII 340. Watterich Pontif. Rom. vitae I 642. Martinucci p. 262. Wolf v. Glanvell p. 292. — Regg. Werminghoff in N. Archiv XXVI 651. J. p. 269. JE. I p. 394.

40 *(878)*

Iohannes VIII tam Mediolanensi archiep. cum suis suffraganeis quam Ravennati cum suffraganeis suis: iubet, ut, quotiens Iohannes ep. Ticinensis et post eum eius successores eos vocaverint pro emergentibus quaestionibus eximendis, continuo simul convenire non differant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 122.

41 *879 mart. 5*

Iohannes VIII Romano archiep. s. Rav. eccl.: iubet, ut cum omnibus suffraganeis suis episcopis 8 kal. mai. *(april. 24)* Romam ad synodum celebrandam venire studeat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 125.

42 *879 sept. 21*

Iohannes VIII Romano archiep. s. eccl. Rav.: iterato iubet, ut ad synodum 4 id. oct. *(oct. 12)* celebrandam in eccl. b. Petri cum suffraganeis suis episcopis occurrere nullatenus praetermittat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 130.

43 *881 iul. 27*

Iohannes VIII Romano archiep. (Rav.): eum, quem iam pridem per Deltonem ep. apostolatus sui litteris ad synodale collegium occurrere iussit, nunc per Iohannem Callensem ep. ad synodum 8 kal. oct. *(sept. 24)* futurae 15 ind. una cum omnibus suffraganeis suis episcopis venire iubet.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 137.

44 *(881 aug.)*

Iohannes VIII Romano archiep. (Rav.): eum per Iohannem ep. Montefeeretranum iterum ad synodum 8 kal. oct. *(sept. 24)* futurae 15 ind. una cum omnibus suffraganeis suis episcopis venire iubet.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 138.

45 *Roma 1078 ian. 28*

Gregorius VII Guiberto Ravennati archiep. omnibusque suffraganeis eius et universis epp. et abbatibus in marchia Firmana et Camerina et in Pentapoli et Aemiliae et Longobardiae partibus constitutis: monet, ut ad synodum in proximo venturae quadragesimae prima hebdomada *(feb. 25 — mart. 3)* celebrandam conveniant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 178.

46 *(1080) oct. 15*

Gregorius VII omnibus epp., abbatibus, clericis atque laicis in marchia Tuscana, Firmana et in exarchatu Ravennate constitutis: praecipit, ut in restauratione Rav. eccl. omnes unanimiter consensum et pro posse adiutorium tribuentes, in reperiendo idoneam illi regimini personam summopere laborantes invigilent.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 184.

47 *(1080) dec. 11*

Gregorius VII omnibus epp., abbatibus, comitibus atque militibus in parochia Ravennate et in Pentapoli nec non et in marchia Firmana et in ducatu Spoletino commorantibus: praecipit, ut iuxta consilium legati sui R(ichardo) archiep. Rav. consilium et auxilium firmiter promittant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 186.

48 *Guastalla 1106 oct. 22*

Paschalis II in concilio apud villam Guardastallum, a. d. inc. 1106, 11 kal. nov. celebrato, constituit, ut Aemilia tota cum suis urbibus, id est Placentia, Parma, Regio, Mutina, Bononia, nunquam ulterius Ravennati archiep. subiaceat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 188. — Sed Aemiliae episcopatus a Gelasio II a. 1118 aug. 7 Gualterio archiep. Ravennati restituti sunt.

49 *Laterano 1123 mart. 27*

Calixtus II in synodo, in eccl. Lateranensi celebrata, damnat alienationes, quae specialiter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam seu forte Philippum ubilibet de possessionibus Ravennatis exarchatus factae sunt.

Acta concilii c. XXII ap. Mansi XXI 286. Robert Histoire du pape Calixte II p. 170. — Regg. J. p. 543. JL. I p. 810.

De hoc concilio cf. Mon. Germ. Const. I 574 n. 401.

50 *Anagni (1159) dec. 13*

Alexander III archiepp., epp., abbatibus, prioribus et universis eccl. praelatis per Liguriam, Aemiliam, Histriam et ducatum Venetiae constitutis: scribit de sua electione.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 223.

*51 *(Veroli 1170 mart.)*

Alexander III mandat Aquileiensi patriarchae, Mediolanensi archiep. et Odoni s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., apost. sedis legatis, nec non et universis epp. per civitates Lombardiae, Marchiae et Romagnolae constitutis, ut, si aliqui homines Lombardiae sive civitates quamlibet absque consilio communium consulum fecerint coniurationem, ipsi civitatem, in qua facta fuerit, interdicto subiciant et tam consules quam eos, qui coniurationem illam fecerint, sententia excommunicationis percellant.

Laud. in n. 52. — Reg. JL. —.

52 *Veroli (1170) mart. 24*

Alexander III universis consulibus civitatum Lombardiae, Marchiae et Romagnolae et aliis hominibus tam maioribus quam minoribus in societate et coniunctione Lombardorum exsistentibus: scribit de legatione Pavembergensis ep. ex parte Friderici imp., de praeceptis legatis suis datis *(n. 51)*; mandat, quod, si civitas quaelibet vel homines aliquam offensam incurrerint et rectorum mandato parere neglexerint, in civitate, quae hoc attemptaverit, divina prohibeantur officia celebrari et principales illius offensae fautores anathematis gladio feriantur; iniungit, ut mercatores de Tuscia in terris ipsorum nec manere nec mercari neque venire sinant nec suos seu ultramontanos negotiatores ad eos transire quomodolibet permittant.

v. Piacenza, Civ. (JL. 11747).

*53 *(1178)*

Alexander III rectoribus Lombardiae, Marchiae et Romaniae scribit de iniuriis, quae monachi s. Benedicti super Padum a consulibus Mantuanis patiuntur.

Laud. in Alexandri III epistola abbati et fratribus Padilironensibus a. 1178 data JL. 13131. — Reg. JL. —.

54 *Tusculanum (1180) iul. 8*

Alexander III Ravennatensi archiep. et suffraganeis eius: mandat, quatenus rectores et consules et alios prudentes viros civitatum Lombardiae moneant, ut quicquid contra treguam inter F(ridericum) imp. et Lombardos firmatam fecerint, emendent et treguam firmiter observent et ad pacem componendam intendant, ne violatores treguae periurii et excommunicationis reatum in-

currant; rogat, ut A(lbertum) de Summa subdiac.. apost. sedis nuntium, benigne curent recipere.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 235.

55 *Velletri (1182—83) iun. 4*

Lucius III rectoribus Lombardiae, Marchiae et Romagnolae: iniungit, quatenus ecclesias et personas ecclesiasticas in libertate pristina conservantes, potestatem, consules et populum Laudensem et populum Mutinensem compescant, ut a persecutionibus ecclesiarum desistant etc.

v. Modena, Civ. (JL. 14801).

56 *Verona (1186—87) iun. 13*

Urbanus III universis Christi fidelibus per Ravennatem provinciam constitutis et omnibus per pontem s. Mariae de Reno Bononien. transeuntibus: iniungit, quatenus, cum nuntii s. Mariae de Reno ad eos pro eleemosynis ad ipsum pontem instaurandum accesserint, manum misericordiae porrigant etc.

v. Bologna, Mon. s. Mariae de Reno (JL. 15874).

57 *Laterano 1196 nov. 14*

Celestinus III Rav. archiep. et suffraganeis eius: mandat, quatenus cives Mutinenses moneant, ut quae nequiter ecclesiis mon. Nonantulani abstulerunt, restituant etc.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum (JL. 17443).

RAVENNA

Agnelli, qui et Andreas, Liber pontificalis sive Vitae pontificum Ravennatum ed. B. Bacchini I. II (Mutinae 1708) = Muratori Rer. Ital. Scr. II p. I 1 sq. = Migne CVI 431 sq.; O. Holder-Egger in Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 265 sq.; cf. L. A. Ferrai in Arch. stor. Lomb. XXII (1895) 277 sq.; Duilio Giani in Studi storici VII (1898) 399 sq. 461 sq.; L. Duchesne in Miscellanea di storia e cultura ecclesiastica III (1904) 65 sq.; Fr. Lanzoni in Rivista di scienze storiche VI (1909) 345 sq. 425 sq. 571 sq.; A. Testi-Rasponi Note marginali al Liber pontificalis di Agnello Ravennate in: Atti e Mem. della R. Deput. per la Romagna Ser. III t. XXVII (1909) 86 sq. — Desiderii Spreti De amplitudine, vastatione et instauratione urbis Ravennae [1] (Venetiis 1489); [2] (In Pesaro 1574); [3] (Venetiis 1588); [4] De amplitudine, eversione et restauratione urbis Ravennae I—III (Ravennae 1793—96). — Guillelmi Vallae Rhegiensis Italiae exarchatus, a. 1523, mss.; cf. supra p. 1. — Ioh. Petri Ferretti Ravennatum archiepiscoporum descriptio et eorum vitae. Excerpsit Exsuperantius Ferretti a. 1589. De eo cf. Ginanni I 228 sq. — I. P. Ferretti De exarchatu Ravennatensi, a. 1531, mss.; cf. supra p. 1. — I. P. Ferretti Ravennatis exarchatus aliarumque Romanae ecclesiae ditionum historiarum libri 7, a. 1550, mss.; cf. supra p. 1. — Vinc. Carrari Cronografia della chiesa metropoli di Ravenna, ms. s. XVI; cf. Ginanni I 125. — Hieronymi Rubei (Rossi) Historiarum Ravennatum libri 10 [1] (Venetiis 1572); [2] (Venetiis 1590); cf. Ginanni II 322. — Tomaso Tomai Historia di Ravenna [1] (In Pesaro 1574); [2] (In Ravenna 1580). — Girolamo Rossi Catalogo delle chiese della città di Ravenna con l' indulgenze et sante reliquie, ms. a. 1606, Ravenna Bibl. Classense (III 1 G [2]). — Dom. Valeriani Dell' antichità di Ravenna [1] (In Ravenna 1638); [2] (1640). — Aurelio Maretti Vita di S. Apollinare arcivescovo, martire e protettore di Ravenna (Ravenna 1644). — Sancta metropolitana ecclesia Ravenna, ms. s. XVII, cod. Vat. Barb. 3217 (XL 14) f. 107 sq. — Ughelli [1] II 323 sq.; [2] II 323 sq. — Girolamo Fabri Le sagre memorie di Ravenna antica (In Venetia 1664). — G. Fabri Effemeride sagra et istorica di Ravenna antica (In Ravenna 1675). — (G. Fabri) Compendio istorico del dominio e governo della città di Ravenna (In Ravenna 1675). — G. Fabri Ravenna ricercata overo Compendio istorico delle cose più notabili dell' antica città di Ravenna (In Bologna 1678). — Serafino Pasolino Lustri Ravennati dall' a. 600 dopo l' universal diluvio etc. I—VI (In Bologna 1678—89). — Carlo Scuttelari Miscellanea di documenti e memorie istoriche della città di Ravenna vol. VII, ms. s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense (III 1 P). — Vinc. Coronelli Ravenna ricercata antico-moderna (1700). — Benedicti Bacchinii De ecclesiasticae hierarchiae originibus dissertatio (Mutinae 1703) p. 376 sq. — Teseo Franc. Dal Corno Ravenna dominante, sede d' imperatori, re et esarchi (In Ravenna 1715). — Privilegia aliquorum summorum pontificum Ravennati ecclesiae concessa, s. XVIII, in vol. XXXVI Diversorum; cf. infra p. 17. — Spicilegium Ravennatis historiae sive Monumenta historica ad ecclesiam et urbem Ravennatem spectantia ap. L. A. Muratori Rer. Ital. Scr. I p. II 527 sq. — Sacra congregatione particulari . . pro archiepiscopo Ravennae contra episcopum Ferrariae a. 1725 in vol. XXXVI Diversorum f. 126 sq.; cf. infra p. 17. —

Iosephi Aloysii Amadesii De iurisdictione Ravennatum archiepiscoporum in civitate et dioecesi Ferrariensi dissertatio (Ravennae 1747). — Iosephi Antonii Pintii De nummis Ravennatibus dissertatio singularis (Venetiis 1750). — Iosephi Aloysii Amadesii Dissertatio de metropoli ecclesiastica Ravennatensi in editione Opp. s. Petri Chrysologi [1] (Venetiis 1750); [2] (Augustae Vindelicorum 1758) = Migne LII 91 sq. — G. L. A(madesi) Difesa del diploma di S. Gregorio Magno a Mariniano arcivescovo di Ravenna in: Calogerà Raccolta XLVI (In Venezia 1751). — L. Amadesi Intorno la vantata maggioranza della chiesa Pavese sopra la Ravennate in: Saggi della Società letteraria Ravennate I (In Cesena 1755) 40 sq. — Antonio Zirardini Degli antichi edifizi profani di Ravenna (In Faenza 1762). — A. Zirardini De antiquis sacris Ravennae aedificiis liber posthumus, ms. s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense; ed. in: Ravenna antica I (Ravenna 1908 sq.) — I. A. Amadesii De comitatu Argentano numquam diviso . . dissertatio (Romae 1763). — I. A. Amadesii De iure fundiario universali ecclesiae Ravennatis in comitatu Argentano numquam diviso dissertatio posthuma (Romae 1778). — D. Franc. Azedo Ravennaten. decimarum super utroque contra possessores in Argentano. Summarium (Romae 1778) in Atti giudiziali vol. VIII; cf. infra p. 17. — I. A. Amadesii Schedae in Historiam Ravennatem Hieronymi Rubei, ms. s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense (III[a] 1 C). — (G. M. Guastucci) Notizie storiche della vita e del martirio di S. Apollinare, primo vescovo e principal protettore di Ravenna, dell' invenzione e translazione del di lui sacro corpo e dell' antichissima basilica di Classe (In Forlì 1781). — I. A. Amadesii In antistitum Ravennatum chronotaxim ab antiquissimae eius ecclesiae exordiis ad haec usque tempora perductam disquisitiones perpetuae. Opus posthumum I—III (Faventiae 1783). — Franc. Beltrami Il forestiere instruito delle cose notabili della città di Ravenna [1] (In Ravenna 1783); [2] (1791). — Marcus Elephantutius (Fantuzzi) De gente Honestia (Caesenae 1786) et in eiusdem auctoris Memorie di vario argomento (1804). — D. Franc. Azedo Ravennaten. decimarum pro ven. mensa archiepiscopali Ravennae. Summarium (Romae 1787) in Atti giudiziali vol. IX; cf. infra p. 17. — Franc. Leopoldo Bertoldi Memorie storiche d'Argenta I—III p. I. II (In Ferrara 1787—1821); p. III ed. Dom. Taddei (In Ferrara 1864). — Benedetto Fiandrini Annali Ravennati dalla fondazione della città sino alla fine del secolo XVIII, vol. I—III, ms. a. 1794, Ravenna Bibl. Classense (III C 4). — (Marco Fantuzzi) Monumenti Ravennati de' secoli di mezzo I—VI (Venezia 1801—04). — (F. Nanni) Il forestiere in Ravenna (Ravenna 1821). — (Camillo Spreti) Memorie storiche intorno i domini e governi della città di Ravenna (In Faenza 1822). — Gaspare Ribuffi Guida di Ravenna [1] (Ravenna 1835); [2] (1877); [3] (1879). — Leonardo Orioli Descrizione storica di Ravenna (Ravenna 1836). — Cappelletti Le chiese d'Italia II 9 sq. — Antonio Tarlazzi Memorie sacre di Ravenna in continuazione di quelle pubblicate da Girolamo Fabri (Ravenna 1852). — Primo Uccellini Dizionario storico di Ravenna e di altri luoghi di Romagna (Ravenna 1855). — Hermann Dapper Der h. Petrus Chrysologus, der erste Erzbischof von Ravenna (Köln-Neuss 1867). — A. Tarlazzi Appendice ai Monumenti Ravennati dei secoli di mezzo del conte Marco Fantuzzi I. II in: Monumenti istorici pubbl. dalla R. Deputazione per le provincie della Romagna Ser. II t. I. II (Ravenna 1869—84). — Pietro Desiderio Pasolini Delle antiche relazioni fra Venezia e Ravenna in: Arch. stor. ital. Ser. III t. XII[a] (1870) 37 sq. XII[b] 3 sq. XIII (1871) 72 sq. 222 sq. 405 sq. XVI (1872) 307 sq. XVII (1873) 101 sq. XVIII 91 sq. 266 sq. XIX (1874) 333 sq. — Gaspare Martinetti Cardoni Ravenna antica. Lettere I—XVII (Ravenna 1873—75. Faenza 1876—79). Alcune note e aggiunte e alcuni schiaramenti e documenti alle 17 lettere su Ravenna antica (Faenza 1879). — David Farabulini Storia della vita e del culto di S. Apollinare, primo vescovo di Ravenna e apostolo dell' Emilia I. II (Roma 1874). — Giuliano Berti Ravenna nei primi tre secoli della sua fondazione con un' appendice sui rapporti delle origini di Roma con Ravenna (Ravenna 1877). — A. Tarlazzi Memorie sugli arcivescovi Colombini di Ravenna (Ravenna 1880). — Silvio Busmanti Guida breve per Ravenna antica e moderna e per le adiacenze [1] (Ravenna 1883); [2] (1888). — A. Tarlazzi Le gesta gloriose di S. Apollinare e dei santi arcivescovi Colombini (Ravenna 1885). — A. Tarlazzi Serie cronologica dei monumenti storici riguardanti la città di Ravenna, ms.

s. XIX, Ravenna Arch. arcivescovile. — Paul Luther Rom und Ravenna bis zum 9. Jahrhundert (Berlin 1889). — A. Riccardi L' antica dipendenza dei vescovadi della provincia d' Emilia e dell' esarcato di Ravenna dalla chiesa Ravennate in: Arch. stor. Lodigiano VIII (1889) 159 sq. — L. A. Ferrai I patrimonii delle chiese di Ravenna e di Milano in Sicilia (Messina 1894). — Ch. Diehl Ravenna (Paris 1903). — Girolamo Zattoni Il diritto storico degli arcivescovi Ravennati di sedere alla destra del papa (secolo XI) e la bolla di Clemente II (Ravenna 1904). — G. Zattoni Origine e giurisdizione della metropoli ecclesiastica di Ravenna in: Rivista di scienze storiche I^a (1904) 343 sq. 469 sq. — G. Zattoni Il valore storico della Passio di S. Apollinare e la fondazione dell' episcopato a Ravenna e in Romagna in: Rivista stor. critica delle scienze teologiche I (1904) 662 sq. — G. Zattoni Indipendenza del vescovado di Bobbio dalla giurisdizione metropolitica di Ravenna in: Rivista di scienze storiche II^a (1905) 345 sq. — G. Zattoni Bolle pontificie inedite dell' archivio arcivescovile di Ravenna in: Atti e Mem. della R. Deputazione di storia patria per le provincie di Romagna Ser. III t. XXV (1907) 378 sq. — Silvio Bernicoli Regesti Ravennati, ms. s. XIX, Ravennae penes auctorem.

De scriptoribus, qui de historia Ravennate egerunt, cf. Serafino Pasolino Huomini illustri di Ravenna antica ed altri degni professori di lettere ed arti (In Bologna 1703); Pietro Paolo Ginanni Memorie storico-critiche degli scrittori Ravennati I. II (In Faenza 1769); Filippo Mordani Vite di Ravegnani illustri (Ravenna 1837); G. G. Bagli in Atti e Mem. della R. Deput. per le prov. di Romagna Ser. III t. XIII (1895) 220 sq.

Archiepiscopatus Ravennas.

Ravenna, olim Flaminiae provinciae caput et postea Exarchatus Ravennatensis, s. Apollinarem patronum singularem colit. Quando Ravennates episcopi iurisdictionem metropoliticam super totam Aemiliae provinciam obtinuerint, aliis denuo exquirendum relinquimus (cf. L. Duchesne Origines du culte chrétien [4] (Paris 1908); C. Cipolla La giurisdizione metropolitica della sede Milanese nella regione X in: Ambrosiana (Milano 1897), et G. Zattoni Origine e giurisdizione della metropoli ecclesiastica di Ravenna in: Rivista di scienze storiche I^a 343 sq. 469 sq.). Certe saec. V ex. Ravennas ecclesia Aemiliae metropolis habebatur, ut ex Simplicii pp. epistola (n. 7) evincitur, ubi plane loquitur de Ravennate vel Aemiliensi ecclesia. Inde a saec. VII Ravennates praesules — in Gregorii I nempe regestis semper episcopi appellantur — archiepiscopalis quoque tituli honore gaudebant. Tres itaque metropolitanos archiepiscopos praeter Romanum pontificem tunc in Italia exstitisse constat, Mediolanensem, Aquileiensem et Ravennatem, qui saepius de iure sedendi ad dexteram papae inter se litigarunt (cf. n. 170). Neque mirum est, Ravennatem archiepiscopum iterum iterumque Romani pontificis iurisdictionem detrectasse et, privilegio autocephaliae a Constante II imperatore a. 666 impetrato (cf. n. 66) confisum, oboedientiam ei renuntiasse.

Ravennatum archiepiscoporum provincia metropolitana olim, ut iam diximus, totam Aemiliae regionem comprehendebat. In Valentiniani III imperatoris privilegio, quod, licet spurium, ad saec. VIII certe pertinet, sedes enumerantur Ravennati metropolitano subiectae, quae sequuntur (edd. Rubeus [2] p. 97; Bacchini De eccl. hierarchiae orig. diss. p. 379; Marini Pap. dipl. p. 94; Zattoni in Rivista di scienze stor. I^a 344): Sarsena, Caesena, Forum Populi, Forum Livii, Faventia, Forum Cornelii, Bononia, Mutina, Regium,

Parma, Placentia, Brisillus, Vicohabentia, Adria (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 40). Eaedem fere leguntur in Gregorii I privilegio spurio (n. †62), ubi tamen adduntur episcopatus Comaclensis et Ficoclensis (sive Cerviensis). Brixillensis episcopatus, (hodie *Brescello*), mox defecit; Vicohabentino successit Ferrariensis; Ficoclensem sive Cerviensem episcopatum Agapitus II a. 948 Ravennatensi archiepiscopo subiecit (n. 156). Gregorius V insuper concessit episcopatum Montem Feretranum (*Montefeltro*), qui tamen paullo post ad Romani pontificis provinciam peculiarem rediit (cf. vol. IV p. 227); confirmavit Reginum episcopatum, ab Ottone imperatore Ravennati attributum; restituit Placentinum episcopatum, a Iohanne XV ei ablatum et contra canones sub nomine archiepiscopatus locatum (n. 165—166). Ecclesiae Ravennati, schismate Wiberti pollutae, Paschalis II a. 1106 episcopatus Placentinum, Parmensem, Reginum, Mutinensem et Bononiensem ademit (n. 188), quos tamen restituit Gelasius II a. 1118 (n. 189). In privilegiis Gelasii II (n. 189), Calixti II (n. 190), Honorii II (n. 194) et Innocentii II (n. 198) leguntur XV episcopatus Ravennati archiepiscopo subiecti, prout sequitur: Placentia, Parma, Regium, Mutina, Bononia, Ferraria, Adria, Comaclum, Imola, Faventia, Forum Livii, Forum Populi, Bobium (sive Sarsina), Caesena, Ficoclum (sive Cervia). Iidem referuntur ab Albino in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 102). Sed Calixti II iam temporibus Ferrariensis episcopus, Eugenii III temporibus Placentinus Ravennati archiepiscopo deesse coeperunt, et reapse apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 95 sq.) neque Ferrariensis neque Placentinus inter Ravennatis provinciae suffraganeos, sed velut episcopi Romano pontifici immediate subiecti recensentur (l. c. I 115. 118). Alexander IV denique a. 1255 dec. 2 (ed. Tarlazzi Append. I 245 n. 167) Ravennati archiepiscopo hos episcopatus confirmavit: Parmensem, Reginensem, Mutinensem, Bononiensem, Imolensem, Faventinum, Foroliviensem, Foropopiliensem, Caesenatensem, Bobiensem, Cerviensem, Comaclensem et Adriensem. Postea Ravennas provincia metropolitana magis magisque deminuta est. A. 1582 Gregorius XIII ab ea segregavit Bononiensem episcopatum in archiepiscopatum erectum cum suffraganeis Imolensi, Cerviensi, Mutinensi, Regino, Parmensi, Placentino, Cremensi, Burgi s. Donnini. A. 1604 Clemens VIII, ut Ravennas archiepiscopus benignius hanc Bononiensis sedis promotionem toleraret, ei Ariminensem et Ferrariensem episcopatus subdidit (ed. Ughelli [1] II 58; [2] II 46). Hodie vero Romano pontifici immediate parent Ferrariensis, a. 1735 archiepiscopali decoratus dignitate, et Parmensis et Placentinus episcopi; metropolitica autem iurisdictione gaudent Bononiensis archiepiscopus in suffraganeos suos Faventinum et Imolensem; Mutinensis archiepiscopus in Carpensem, Guastallensem, Massanum et Reginum. Adria adscribitur nunc provinciae Venetae. Remanent itaque Ravennati archiepiscopo Bertinorensis (olim Foropopuliensis), Cerviensis, Caesenas, Comaclensis, Foroliviensis, Ariminensis et Sarsinas episcopatus.

Insigne Ravennatum archiepiscoporum tabularium, quod etiam appellatur Ursianum, inter Italiae archiva praefulget eiusque fama longe lateque

diffunditur prae numero chartarum et monumentorum antiquitate, — inter quae nonnulla instrumenta in papyro conscripta supersunt —, quamquam tam hominum incuria quam rerum calamitatibus maxima damna passum est. Iam Damiani archiepiscopi temporibus (a. 692—708) Ravennatis ecclesiae archivum incendio devastatum est, multaque munimina et flammis consumpta et a malignis hominibus rapta sunt, teste Agnello in Libro pontificali Ravennat. c. 134. Principum antiqua privilegia, a Gregorio archiepiscopo a. 840 in Galliam ablata, in proelio Fontanetensi periisse idem Agnellus c. 173. 174 narrat. Quot privilegia Ravennas ecclesia olim possederit, bullae Romanorum pontificum plumbeae hodie in Ravennae civitatis Museo superstites probant, Benedicti I(?), Honorii I, Zachariae, Stephani II et III, Bonifatii VII(?), Benedicti VIII, Clementis II, Honorii II, Innocentii II, aliorumque; probant Rubeus et Bacchinius, qui multis summorum pontificum privilegiis usi sunt, a nobis frustra requisitis

Maxima archivi Ursiani pars saec. XVI, ut videtur, dissipata est, et praecipue antiquissimae chartae in papyro conscriptae abductae sunt, quae hodie in bibliothecis Vaticana, Vindobonensi, Parisiensi — ut dicam maximas —, adservantur. Sixtus V permultas chartas easque pretiosas Romam deportari iussit, ut in archivo castri s. Angeli una cum aliis chartis ex Aemiliae et marchiae Anconitanae civitatibus in Urbem translatis deponerentur. Earum indicem a. 1594 composuit Dominicus Raynaldus archivi custos. Clemente VIII vero a. 1604 iubente, ut card. Aldobrandino archiepiscopo Ravennati restituerentur, idem Dominicus Raynaldus chartas et scripturas Ravennates Constantino Caietano abbati Casinensi, Ursiani tabularii tunc praefecto, a. 1605 ian. 21 exhibuit, quibusdam tamen in archivo Vaticano remanentibus, quae adhuc exstant in Arm. XV capsa VIII.

Tamen in tot iacturis et malis locupletissimum remansit usque hodie tabularium Ursianum, chartarum copia abundans. Adnotamus praeter membranas numero plus minus 11000 volumina 8 *Catastici*, mb. s. XIV, volumina 200 *Diversorum* sive *Protocollorum*, ch. s. XVI sq., et volumina 12 *Atti giudiziali*, ch. s. XVIII; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 187.

Alia privilegiorum Ravennatis ecclesiae pars olim in possessione Bonifatii marchionis Rangonii Mutinensis fuit, qui antiquas Ravennates et Camaldulenses chartas in uno volumine collectas Camaldulensibus in monasterio s. Michaelis de Muriano degentibus dono dedit; cf. Mittarelli Bibl. mss. cod. s. Michaelis Venetiarum p. 992, ubi index chartarum legitur. Codex iste maximi momenti (olim cod. 398) hodie Parisiis in bibliotheca reipublicae adservatur (Nouv. acquis. 2573); cf. vol. III p. 174. — Quae vero remanserant chartae Mutinae in archivo Rangoniano, hodie inspici nequeunt, archivo prorsus, ut ita dicam, in tenebris relicto.

Aliam antiqui Ursiani tabularii partem nuper Mediolani in archivo Congregationis caritatis invenimus, ex archivo Leonelli Pii de Carpis, qui a. 1530 praeses fuit exarchatus Ravennatis, huc, ut credimus, translatam; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 74.

Mutinae quoque in archivo reipublicae ex Estensium ducum tabulario magnam Ravennatum chartarum copiam etiamnunc adservari, ab Instituti

historici italici sodalibus edendam, satis notum est; quippe cum Mutinae in bibliotheca Estensi Agnelli quoque codex unicus supersit.

Non pauca denique monumenta Ravennatensia dispersa sunt, ut codex ille saec. X traditiones ecclesiae Ravennatis continens, vulgo codex Bavarus (edd. Fantuzzi Mon. Rav. I 1 sq.: Io. Bapt. Bernhart (Monachii 1810); v. Aretin Beyträge VIII 1 sq.), iam saec. XVII in bibliothecam Monacensem translatus. Peculiari quoque memoria dignum est codicis Ravennatis fragmentum saec. X, a Iulio Porro in archivo Antonii Pii principis de Sabaudia repertum, in quo 8 epistolae leguntur (cf. n. 151—153), fortasse, ut putat Cipolla, regesti Iohannis XI archiepiscopi Ravennatis pars superstes. De hoc codice cf. Ant. Ceriani e G. Porro Il rotolo opistografo del principe Antonio Pio di Savoia (1883) = Arch. stor. Lombardo XI (1884) 1 sq.; C. Cipolla in Archivio Veneto XXVI (1883) 56 sq. 307 sq. et S. Loewenfeld in N. Archiv IX (1884) 515 sq.

Quibus adnotatis, restat, ut de indicibus archivi Ravennatis loquamur. Primum, ut sciam, archivi Ursiani inventarium Benedictus card. Accolti archiepiscopus per Sixtum Zucchellum protonotarium a. cr. 1530 confici iussit, quod exstat in Diversorum vol. LVII f. 7 sq. (ed. Amadesi Chronot. I 231 n. 7; cf. p. LXXX). Eodem loco f. 33 sq. et in cod. Vat. Urb. 1262 legitur Registrum archivi s. Ravennatis ecclesiae sub Iulio Feltrio de Ruvere archiep. a. 1570 confectum (cf. Amadesi l. c. I p. LXXXIII et Gött. Nachr. 1903 p. 54). Conf. quoque Io. Petr. Ferretti Privilegia apost. sedis, quae ipse reperit in archivo Ravennatensi, s. XVI, cod. Vat. lat. 3751 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 8). Paulo post Sixtus V archivi Ravennatis chartas fere omnes Romam deportari iussit, quarum inventarium congessit Dominicus Raynaldus: Arch. Vat. Arm. XV c. VIII n. 13 (olim Arm. IX ord. inf.) et n. 13a (olim Arm. LVI t. 39), vulgatum a Montfaucon Bibl. bibl. I 435 sq. (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 378 et 1903 p. 515). Eiusdem inventarii exemplaria s. XVII exstant in ms. lat. 13065 et 13081 bibliothecae Parisiensis. Alium indicem scripturarum, quae in tabulario Romano habentur, spectantium ad archiepiscopatum ecclesiamque Ravennatem ed. Rubeus Hist. Rav. in calce editionis prioris; [2] p. 812 sq. Conf. quoque Vol. primum additorum ad scripta Ravennae Diversorum, s. XVII, Arch. Vat. Arm. XV c. VIII n. 11 (olim Mélanges 43a) et Vol. secundum additorum ad Arm. XV c. VIII (Indice 17), s. XVII, ubi aliud inventarium legitur. Chartas et scripturas a. 1605 restitutas denuo recensuerunt Nicolaus Mercati notarius temporibus Petri card. Aldobrandini a. cr. 1606, Albertus Gambi notarius temporibus Aloysii card. Capponi a. 1621, quorum inventaria leguntur in Diversorum vol. LVII f. 259 sq. f. 325 sq. Ex reliquis inventariis adnotamus „Nota di bolle, privilegi et cessioni e vescovadi suffraganei della metropoli di Ravenna“, s. XVII, Arch. Vat. Arm. XV c. VIII n. 10, et indicem „Ex tabulario s. metropolis Ravennatis ecclesiae“, s. XVII, ib. Instr. monastica (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 391). Omnium autem locupletissimus est Index archivi Ravennatis ecclesiae auctore Petro Paulo Ginanni, s. XVIII, cuius alterum exemplar est Ravennae, alterum Romae in bibl. Vaticana cod. 8159—66 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 26).

De tabulario Ursiano et de reliquis Ravennatis civitatis archivis cf. Amadesi Chronot. I p. LXIII sq.; Blume Iter II 219 sq. IV 251 sq.; Bethmann in Archiv XII 581 sq.; Bonaini Gli archivi dell' Emilia in: Giornale storico degli archivi Toscani V (1861) 28 sq.; W. Schum in N. Archiv I 135; H. Bresslau ib. III 109; E. Winkelmann ib. V 17; v. Pflugk-Harttung Iter p. 772 sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 185 sq.

A = Orig. Ravenna Arch. arcivescovile.
A[1] = Orig. Roma Bibl. Vaticana.
A[2] = Orig. Milano Arch. della Congregazione di carità.
A[3] = Orig. Paris Bibl. nat. Nouv. Acquis. 2573.
B = Cop. Ravenna Arch. arcivescovile.
B[1] = Cop. Ravenna Arch. capitolare.
B[2] = Cop. Ravenna Bibl. Classense (S. Vitale).
B[3] = Cop. Milano Arch. della Congregazione di carità.
B[4] = Cop. Paris Bibl. nat. Nouv. Acquis. 2573.
B[5] = Cop. Roma Arch. Vat. Arm. XV c. VIII n. 7.
C = Transsumptum quorumdam privilegiorum ex archivo Ravennaten. ad corroborandas sedis apost. partes super compromisso inter Clementem VII et Alfonsum ducem Ferrariae, Carolo V imp. arbitro a. 1530, ms. s. XVI sq., Roma Arch. Vat. Arm. IV c. VIII n. 7. — Ed. (Antonelli) Ragioni della Sede apost. sopra il ducato di Parma e Piacenza VII 221 n. 5; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 514. — Eiusdem processus alterum exemplar est
C[1] = Liber parvus sive Diversa iura tangentia Rev. Cameram apost. in provincia Romandiolae, s. XVI, ib. Arm. XXXV t. 60 (olim 3206). — Ed. P. Balan Monumenta saec. XVI historiam illustrantia I (Oeniponte 1885) p. 446 sq.; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 370. — Eadem documenta leguntur in
C[2] = Io. Petri Ferretti Liber de exarchatu Ravennatensi a. 1531, mss. s. XVI sq., Roma Arch. Vat. Arm. XXXV t. 132 (olim 2617); codd. Vat. lat. 3752. 5834; cod. Barb. 2500 (XXXIII 20); cf. supra p. 1.
D = Guilielmi Vallae Italiae exarchatus a. 1523, mss. s. XVI sq.; cf. supra p. 1.
E = De patrimonio s. Petri etc., s. XVI sq., Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 77 [ex *C*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 388.
E[1] = Volumen I additorum ad scripta Ravennae Diversorum, s. XVII, ib. Arm. XV c. VIII n. 11; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 119.
F = Ravennatensis archiepiscopatus tom. I. II, coll. a Dominico Raynaldo, s. XVI ex., ib. Arm. XXXII t. 14. 15; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 368.
G = Diversorum sive Protocollorum vol. I. XVIII. XXXVI. XXXVIII. XLIX. LXIV. LXX. XCI, s. XVI sq., Ravenna Arch. arcivescovile.
G[1] = Diversorum vol. I, s. XVI sq., Ravenna Arch. capitolare.
H = Antiquissimarum scripturarum copia, quae in arborum cortice exaratae in Vaticana bibliotheca adservantur, a Iacobo Grimaldo descriptae, s. XVII, cod. Vat. lat. 6064; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 14.
H[1] = Instrumenta antiquissima in corticibus arborum et membranis descripta, a. 1617 a Iacobo Grimaldo exemplata, s. XVII, cod. Vat. lat. 6438; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 17.
I = Fel. Contelori Miscellanea, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 130.
K = Brevia ss. pontificum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 2072 (XXX 145); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 83.
L = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. I, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 1; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
M = Quamplurimae ss. pontificum epistolae, s. XVII sq., cod. Vat. lat. 7157; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 21.

N = Miscellanea, s. XVII, cod. Vat. Reg. 378; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 56.
O = Anecdota vol. VII, s. XVII, Paris Bibl. nat. Ms. lat. 11892.
P = St. Baluze Coll. t. 269, s. XVII, Paris Bibl. nat.
Q = Scipione Maffei Miscellanea, s. XVIII in., Verona Bibl. capitolare (DCCCCXLV fasc. 5).
R = L. A. Muratori Carte, s. XVIII in., Modena Arch. di stato; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 245.
S = Paolo Luigi Gozzi Miscellanea storica, s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 426; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5 sq.
T = Constantini Ruggieri Manuscripta miscellanea, s. XVIII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 1616 (olim 3664); cf. L. Frati Indice dei codici latini conservati nella R. Biblioteca Universitaria di Bologna p. 569.
V = Annibale degli Abati Olivieri Spogli d'archivi vol. III, s. XVIII, Pesaro Bibl. Olivieri cod. 376; cf. Ital. pontif. IV p. 179.
W = Carlo Scutellari Miscellanea di documenti e memorie istoriche della città di Ravenna vol. VII, s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense (III 1 P).
X = Copie di due papiri donati alla bibl. Vaticana dal marchese Gualterio d'Orvieto l' a. 1821, s. XIX, cod. Vat. lat. 9474; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 29.
Y = Onuphrii Panvinii Excerpta, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XV t. 128; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 4.
Z = (Angeli Massarelli) Collectanea de pontificibus et cardinalibus vol. I, s. XVI, ib. Misc. Arm. XI t. 40; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 386.

*†*1* *(402—17)*

Innocentius I concedit privilegium.

Laud. in n. † 62. — Reg. JK. —.

In Gregorii I privilegio spurio (n. † 62) laudantur praecepta Innocentii, Leonis, Gelasii, Agapiti et Pelagii. De fide eorum, nulla alia notitia superstite, merito est dubitandum.

2 *418 oct. 3*

Zosimus presbyteris et diaconibus suis Ravennae constitutis: sancit, eos, qui contra canones adversum se ad comitatum ire voluerint, ab apost. sedis communione alienos esse. — Ex relatione. Dat. 5 non. oct., Honorio 12 et Theodosio 8 aug. conss.

Edd. Carafa Epp. decr. I^{b} *109 n. 2. Voelli et Justelli Bibl. I 212 n. 4. Coustant Epp. Rom. pontif. I 979 n. 14. Leonis M. Opp. ed. Ballerini III 267 n. 33 = Migne LVI 573 n. 33. Rubeus* [2] *p. 89. Mansi IV 349 n. 2. Migne XX 678 n. 14. Hinschius Decr. Pseudo-Isidor. p. 554* (5 kal. oct.). *Tarlazzi Append. I 1 n. 1. — Regg. Maassen I 250 n. 13. J. 137. JK. 345.*

**3* *(449)*

Leo I scribit Petro (Chrysologo) Rav. pontifici de Eutychis haeresi.

Agnelli Lib. pontif. c. 48. — Reg. JK. —.

Quae Agnellus l. c. de Eutychis haeresi et Leonis I atque Petri Chrysologi epistolis narrat, valde confusa sunt. — S. Petrum Chrysologum a Xysto III consecratum fuisse Agnellus c. 49 affirmat.

†4 *(440—50)*

Leo I Petro ep. Ravennae: scribit, potestatem ligandi solvendique b. Petro a Domino traditam, ab ipso b. Clementi eiusque successoribus aeterno dono esse collatam. — Prius enim.

Coll. Taurin. (cod. Taur. s. XIII E V 44 f. 93). — Ed. PflugkH. Acta II 11 n. 29. — Regg. PflugkH. Iter p. 173 n. 17. JK. 446a.

Epistola valde suspecta.

5 *458 oct. 24*

Leo I Neoni ep. Ravennati: scribit de parvulis, qui in captivitatem devenerunt et baptismi gratiam non reminiscuntur; statuit, ut ab haereticis baptizatus per manus episcopalem impositionem accipiat spiritum sanctum. — Frequenter quidem. Dat. 9 kal. nov., cons. Maioriani aug.

Edd. Carafa Epp. decr. I^b 198 n. 39. Leonis M. Opp. ed. Ballerini 1 1405 n. 166 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 43 n. 15 = Bull. Rom. ed. Taur. I 74 n. 15, = Amadesi Chronot. I 252 n. 16, = Mansi VI 387 n. 166, = Migne LIV 1191 n. 166. Hinschius Decr. Pseudo-Isidor. p. 626 (8 kal. nov.). — *Regg. J. 319. JK. 543.*

Excerptum legitur in Gratiani Decr. III D. 4 c. 112.

†*6 *(440–61)*

Leo I concedit privilegium.

Laud. in n. † 62. — Reg. JK. —.

Conf. n. † 1.

7 *482 mai. 30*

Simplicius Iohanni ep. Ravennati: reprehendit eum, quod Gregorium ep. Mutinensem consecraverit invitum; iubet, eidem tradi possessionem in Bononiensi 30 sol. reddituum liberorum, salvo proprietatis iure Ravennatis eccl.; denuntiat, quod, si posthac quidquam tale praesumpserit et aliquem seu episcopum seu presbyterum seu diaconum invitum facere forte crediderit, ordinationes ipsi Ravennatis eccl. vel Aemiliensis noverit auferendas. — Si quis. Dat. 3 kal. iun., Severino v. cl. cons.

Edd. Carafa Epp. decr. I^b 323 n. 16. Voelli et Justelli Bibl. I 254 n. 1. Bull. Rom. ed. Cocquelines I 52 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. I 89 n. 3. Mansi VII 972 n. 2 = Migne LVIII 35 n. 2. Thiel Epp. I 201 n. 14 (4 kal. iun.). *Cappelletti II 38. Tarlazzi Append. I 2 n. 2. — Regg. Baronius Ann. eccl. ad a. 482 c. 44* (10 kal. iul.). *Rubeus* [2] *p. 122. Maassen I 276 n. 12. J. 351. JK. 583 ad mai. 29.*

Excerptum legitur in Gratiani Decr. I D. 74 c. 7 et C. XXV qu. 2 c. 23.

8 *(495—96)*

Gelasius I Gerontio et Petro epp.: scribit, viduarum et orphanorum causas impensius exsequendas esse. — Licet omnibus.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 32. Gratiani Decr. I D. 87 c. 1. — Edd. Mansi VIII 136. Migne LIX 150. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 309 n. 12. Thiel Epp. I 500 n. 31. Friedberg I 304. — Regg. Ewald in N. Archiv V 517 n. 32. J. 409. JK. 707.

Gerontium Ficoclensem, Petrum Ravennatem epp. fuisse, Thiel et Ewald opinantur.

9 *(496)*

Gelasius I Iocondo ep.: mandat, ut Stephanus, contra regulas ecclesiae factus alibi diaconus, ad ecclesiam, in qua fuisset ordinatus, remearet; si hoc mallet, Petrus ep. (Ravennas) eum a proprio posceret sacerdote. — Certe dixi.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 39. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 10 n. 19. — Regg. Ewald in N. Archiv V 519 n. 39. JK. 714.

Iocundus ep. ignotus est. — Conf. quoque Gelasii I rescriptum ad episcopos per Lucaniam et Brutios et Siciliam constitutos a. 494 mart. 11 J. 391. JK. 636, ubi relationis Iohannis Ravennatis ep. mentio fit.

10 *(496)*

Gelasius I Gerontio, Iohanni, Germano et Petro epp.: scribit de Stephani satisfactione. — Si illic.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 62. Gratiani Decr. C. XXIII qu. 4 c. 29 et II D. 4 c. 24. — Edd. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 318 n. 28. Thiel I 507 n. 44. Friedberg I 912. — Regg. Ewald in N. Archiv V 525 n. 62. J. 424. JK. 739.

Gerontium Ficoclensem, Iohannem Ariminensem, Germanum Pisaurensem, Petrum Ravennatem epp. fuisse, Ewald recte autumat.

*†*11* *(492—96)*

Gelasius I concedit privilegium.

Laud. in n. † 62. — Reg. JK. —.

Conf. n. † 1.

*†*12* *(523—26)*

Iohannes I privilegium concedit, ut dextera papae Romani semper iure debeatur archiep. Ravennati, nisi praesente imperatore ad sinistram eum transmigrare debeat.

Laud. in n. 170. — Reg. JK. —.

13 *Roma (526—30)*

Felix IV, recensens capitula ab Ecclesio ep. et a presbyteris, diaconibus, clero et notariis eccl. Ravennatis sibi oblata, censet, eos clericatus officium debere suscipere, quorum vitam et conversationem sacrorum canonum non possit impugnare auctoritas; statuit, ut de Ravennatum et Classitana ecclesia antiqua consuetudo servetur; ut quarta patrimonii Ravennensis eccl., hoc est 3000 sol., solitis erogationibus clericis omnibus, vel quibus erogari est solitum, compleatur etc. — Laudanda est. Celius recogn. Felix ep. eccl. cath. urbis Romae ss.

Agnelli Lib. pontif. c. 60. — Edd. Bacchini II 41 = Muratori Scr. II^a 95 = Migne CVI 585, = Mansi Suppl. I 407 = Mansi VIII 667 = Migne LXV 12, = Bull. Rom. ed. Taur. App. I 468 n. 2. Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 319. — Regg. J. 567. JK. 877.

*†*14* *(535—36)*

Agapitus I concedit privilegium.

Laud. in n. † 62. — Reg. JK. —.

Conf. n. † 1.

**15* *Patras 546 oct. 14*

Vigilius (in civ. Patras apud Achaiam, 2 id. oct., ind. 10), iussu (Iustiniani) imp., Maximianum ex Polensi diac. in ep. Ravennatem consecratum, pallio ornat.

Agnelli Lib. pontif. c. 70. — Regg. J. p. 78. JK. I p. 120.

16 *(558—60)*

Pelagius I Agnello ep.: mandat, ut schismatis reum, in catholicam communionem revertentem, ad ecclesiae saepta pastorem suscipiat. — Licet schismatis.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 24. — Ed. Ewald in N. Archiv V 547 n. 24. — Reg. JK. 996.

17 *(558—60)*

Pelagius I Agnello ep.: scribit, sic gubernatores animarum necesse esse agere, ut duplici benignitate et sanari perveniant et per affectum solidari. — Nosti enim.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 35. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 17 n. 32. — Regg. Ewald in N. Archiv V 549 n. 35. JK. 1007.

18 *(558—60)*

Pelagius I [Agnello Ravennati]: iniungit, ut eligat talem virum in presbyterum, qui fixus in religione et bonus in moribus et in resistendo adversariis efficax possit exsistere, et dirigat ad Iohannem patricium, praecipiens, ut nullum aliud praeter suum et eius nominet nomen inter s. mysteria. — Fraternitati tuae.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 37 (ubi deest inscriptio). — Ed. Baluze Misc.[1] *V 464;* [2] *III 2 ex cod. Colbert. — Regg. Ewald in N. Archiv V 550 n. 37. J. 672. JK. 1009.*

19 *(558—60)*

Pelagius I Agnello ep.: Augusto sedis apost. notario sibi ex eius apicibus suggerente, quosdam de clero eius et maxime parochiarum ad eum pertinentium non pauca sacrata vasa vel ministeria distraxisse, mandat, ut quicquid de sacratis vasis vel ministeriis distractum compererit, sine morae interventu non dimittat ecclesiasticis usibus reformare. — Augusto sedis nostrae.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 38. Gratiani Decr. C. XII qu. 2 c. 2 et Coll. trium part. I t. 52 c. 20 (ubi Hostilio ep. *inscribitur). — Ed. Friedberg I 687. — Regg. Ewald in N. Archiv V 550 n. 38. J. 653. JK. 1010.*

20 *(558—60)*

Pelagius I Agnello ep.: scribit, errantium et in errorem mittentium spiritus tradendos esse Sathanae, ut blasphemare dediscant; si vero in schismate perdurare voluerint, ab ecclesia abscissionis poena multentur. — Apostolicae auctoritatis.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 60. Gratiani Decr. C. XXIV qu. 3 c. 13 (fragmentum). — Ed. Loewenfeld Epp. p. 19 n. 37. — Regg. Ewald in N. Archiv V 558 n. 60. J. 673. JK. 1032.

*†*21* *(555—60)*

Pelagius I concedit privilegium.

Laud. in n. † 62. — Reg. JK. —.

Conf. n. † 1.

22 *(569) sept. 22*

Iohannes III Petro: concedit usum pallii, sicut decessores eius habuisse noscuntur. — Convenire novimus. Dat. 10 kal. oct., imp. d. Iustino aug.

Reg. Gregorii I (in appendice ad indictionem V) lib. III ep. 67. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. III n. 57 not. h et App. n. XI (ubi perperam Gregorio I attribuitur). Mansi X 339 n. 56. Migne LXXVII 655 not. h et 1348 n. 11. Baluze Misc.[1] *V 464;* [2] *III 2 ex cod. s. Remigii Remen. = Bacchini I 24 = Muratori Scr. II^a 12 = Migne CVI 444. Mon. Germ. Epp. I 230. — Regg. J. 682 et JK. 1041 ad a. 568.*

De re cf. Ewald in N. Archiv III 601. — Iohannes III consecravit Petrum ep. Romae 17 kal. oct. (a. 569 sept. 15), ut narrat Agnellus c. 93; cf. J. p. 89 et JK. I p. 136 ad a. 568; Mon. Germ. Epp. I 230 not. 1.

23 (591)

Gregorius I Iohanni ep.: mittit librum inscriptum Regula pastoralis. — Pastoralis curae.

Gregorii I Regulae pastoralis liber (edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. II 1. Migne LXXVII 13. Mon. Germ. Epp. I 37 n. 24a). — Reg. JE. 1094.

Aut Iohanni Ravennati ep. aut Iohanni Constantinopolitano ep. epistolam hanc missam fuisse alii contendunt. Agnellus c. 99 perperam ad Marinianum ep., Iohannis successorem, eam directam esse affirmat.

24 (591 mart.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennati: mandat, ut glorioso viro Maurilioni expraefecto in Fossa Sconii residenti, in quantum possibilitas subest, opem ferre festinet. — Si professionem ordinis.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 35. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. I n. 37. Mansi IX 1056 n. 35. Migne LXXVII 492 n. 37. Mon. Germ. Epp. I 48. — Regg. J. 741. JE. 1105.

Series epistolarum, quas Gregorius I ad Iohannem et Marinianum archiepp. misit, recensetur apud Bacchinium II 209 sq.

25 (592 april.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennati: gratias agit, quod Castorium ep. (Ariminensem) studuerit visitare et eum pro excrescenti molestia corporis in Ravennate urbe suscipere; si fieri possit, eum ad se vel per Siciliam transmittat; de episcopis vero ad se pertinentibus, qui pro interpositione hostium Romam venire non possint, ille curam gerat, ita ut pro causis suis ad Ravennatem urbem nullatenus revocentur; sin vero graviora contigerint, haec ad se subtiliter referat. — Dominicis mandatis.

Reg. Gregorii I lib. II ep. 28. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II n. 35. Mansi IX 1096 n. 22. Troya Cod. dipl. Longob. I 273 n. 92. Tonini Storia di Rimini II 458 n. 23. Cappelletti II 378. Migne LXXVII 573 n. 35. Mon. Germ. Epp. I 124. — Regg. J. 822. JE. 1181.

Conf. Rimini, Episc. n. 4 (vol. IV p. 160).

26 (592 iul.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennae: mandat, ut amota dilatione causam Wilandi latoris praesentium contra diac. Gavinianum definiat. — Iurgantium controversias.

Reg. Gregorii I lib. II ep. 41. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II n. 40. Mansi IX 1099 n. 28. Migne LXXVII 577 n. 40. Mon. Germ. Epp. I 141. — Regg. J. 829. JE. 1194.

Decreti huius excerptum legitur in Comp. I lib. II t. 19 c. 3 et in Gregorii IX Decr. lib. II t. 27 c. 2 (Augustini Tarraconen. Opp. IV 119; Friedberg II 393).

27 (592 iul.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennae: scribit de pace cum Ariulfo (duce Spoletino) ineunda etc. — Quod multis scriptis.

Reg. Gregorii I lib. II ep. 45. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II n. 46. Mansi IX 1101 n. 32. Campello Historie di Spoleti I 349. Troya Cod. dipl. Longob. I 267 n. 90. Migne LXXVII 583 n. 46. Mon. Germ. Epp. I 143. — Regg. J. 833. JE. 1198.

Excerptum legitur in Gratiani Decr. I D. 68 c. 1.

*28 (593)

Gregorius I scribit per Castorium notarium Iohanni ep. de pallii usu.

Laud. in n. 29. — Reg. JE. —.

Praeceptum hoc a Gregorio I Iohanni ep. viva voce per Castorium relatum putat Ewald (Mon. Germ. Epp. I 211 not. 2). — Iohannis ep. epistola, ad cuius finem appositum erat Iohannis III privilegium (supra n. 22), non pervenit usque ad nos.

29 (593 iul.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennati: respondet eius epistolis, quibus praeceptum Iohannis III *(n. 22)* in subditis sibi transmisit adnexum; admonet eum, ut in plateis pallio ulterius uti non praesumat; conquerenti de quibusdam sacerdotibus Ravennatis civ., gravibus criminibus involutis, mandat, ut causam eorum vel illic discutiat vel Romam eos ad ipsa discutienda transmittat; si venire despexerint, eis post secundam et tertiam admonitionem ministerium sacri interdicat officii; permittit usum mappularum, licet contra voluntatem cleri Romani, primis diaconibus eius. — Non multum temporis.

Reg. Gregorii I lib. III ep. 54. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. III n. 56. Mansi IX 1145 n. 54. Migne LXXVII 650 n. 56. Mon. Germ. Epp. I 210. — Regg. J. 896. JE. 1259.

Excerptum legitur in Deusdedit Coll. can. lib. I c. 214 [168] (edd. Martinucci p. 116; Wolf v. Glanvell p. 124), in Gratiani Decr. I D. 93 c. 22 et I D. 100 c. 7. 8, in Comp. I lib. V t. 37 c. 4, et in Gregorii IX Decr. lib. V t. 41 c. 5 (ubi tamen Gregorio VII adscribitur). — Huic decreto Iohannes ep. respondit epistola, quae legitur in Appendice ad indictionem V in Gregorii I regesto (lib. III ep. 66; edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. III n. 57; Mansi IX 1147 n. 55; Migne LXXVII 654 n. 57; Mon. Germ. Epp. I 228).

30 (594 sept.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennati: mandat, ut emendet, ne loca dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula clericorum aut etiam laicorum facta, per clericorum ambitum destruantur. — Pervenit ad me.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 1. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 1. Mansi IX 1186 n. 1. Migne LXXVII 721 n. 1. Mon. Germ. Epp. I 281. — Regg. J. 952. JE. 1317.

Excerptum legitur in Gratiani Decr. C. XVI qu. 1 c. 2 et C. XVIII qu. 2 c. 26.

31 (594 oct.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennati: concedit usum pallii in laetaniis sollemnibus, id est die natalicio b. Iohannis bapt. *(iun. 24)*, b. Petri apost. *(feb. 22)* et b. Apollinaris *(iul. 23)* atque in ordinationis eius celebratione; in secretario vero secundum morem pristinum, susceptis ac dimissis ecclesiae filiis, induere pallium debeat atque ad missarum sollemnia proficisci. — Fraternitatem vestram.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 11. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 11. Mansi IX 1190 n. 11. Migne LXXVII 732 n. 11. Mon. Germ. Epp. I 291. — Regg. J. 960. JE. 1326.

32 (594 nov.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennati: scribit, se contristari, quia ille duplici corde scribat et alia blandimenta in epistolis suis exhibeat, alia in lingua sua

saeculariter ostendat; mandat, ut emendet mores notarii; reprehendit eum, quia servis suis turpia crimina imponat; addit de usu pallii. — Primum me.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 15. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 15. Mansi IX 1192 n. 15. Troya Cod. dipl. Longob. I 334 n. 129. Migne LXXVII 735 n. 15. Mon. Germ. Epp. I 295. — Regg. J. 964. JE. 1330.

Praetermittimus decretum ad Iohannem ep. Ravennatem in Gratiani Decr. C. XXXIII qu. 1 c. 1 aliisque collectionibus Gregorio I adscriptum JE. †1938, quod sumptum est ex Hrabani Mauri epistola ad Heribaldum Autissiodorensem ep. c. 29.

33 *(595 feb. 10)*

Gregorius I Castorio notario: Iohanne ep. mortuo, praecipit, quatenus clerum et populum (Ravennatem) omni instantia studeat adhortari, ut consecrandum sibi non differant eligere sacerdotem.

v. Apocrisiarii S. R. E. n. 1.

34 *(595 feb.)*

Gregorius I Severo ep. Ficuclino, visitatori eccl. Ravennae: delegat sollemniter post obitum Iohannis ep. (Rav.) visitationis destitutae ecclesiae operam. — Obitum Iohannis.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 21. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 25. Mansi IX 1198 n. 20. Amadesi Chronot. I 263 n. 22. Migne LXXVII 753 n. 25. Mon. Germ. Epp. I 303. — Regg. J. 975 ad a. 594. JE. 1336.

Conf. Cervia, Episc. n. 4.

35 *(595 feb.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Ravennae: nuntiat, destitutae ecclesiae visitationem (Severo Ficuclino) ep. se delegasse.

v. Ravenna, Civ. n. 4.

**36* *(595 feb.—iul.)*

Gregorius I scribit (Romano exarcho et) patricio, se in persona Donati archidiac. in ep. Ravennatem eligendi ipsius voluntatem implere voluisse, sed quoniam multa inventa sint, quae eum procul ab episcopatu removeant, in ordinando eo se non praesumpsisse consentire.

Laud. in n. 37. — Reg. JE. —.

37 *(595 iul.)*

Gregorius I Andreae scholastico (exarchi): scribit, nec Donatum archidiac. *(cf. n. 36)* nec Iohannem presb., psalmorum nescium, in episcopum (Rav.) se praevidisse ordinare, sed Marinianum presb., diu secum in monasterio conversatum, in episcopum se ordinasse nullamque in ordinatione ipsius moram attulisse.

v. Aemilia n. 9.

38 *(595 aug.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: concedit, ut pallio in propria, dimissis iam filiis, ecclesia utatur, procedens a salutatorio *(i. e. secretario)* ad sacra missarum sollemnia celebranda; extra ecclesiam vero non amplius nisi quater in anno in lactaniis pallio uti permittit, sicut Iohanni ep. concessit *(n. 31)*. Omnia privilegia Ravennati pridem concessa ecclesiae illibata decernit permanere. — Apostolicae sedis.

Reg. Gregorii I lib. V n. 61. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 56. Mansi IX 1237 n. 54. Amadesi Chronot. I 265 n. 25. Cappelletti II 56. Migne LXXVII 789 n. 56. Mon. Germ. Epp. I 375. — Regg. J. 1007. JE. 1377.

Marinianus ep. a Gregorio I Romae consecratus, ab eo Ravennam missus est (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 99).

39 *(595 sept.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: presbyteris ac diaconibus atque clero oblata petitione conquerentibus, Iohannem decessorem eius condito testamento diversa in ecclesiae suae gravamine conscripsisse, hortatur eum, ut ea, quae de ecclesiae eius vel de acquisitis in episcopatu rebus contra legum fieri statuta disposuit, nec probet nec aliqua in his ratione consentiat; si quid autem de propriis rebus, quas ante episcopatum habuit, quod prius ecclesiae suae non contulit, fieri decrevit, firmum per omnia robur obtineat; monet, quatenus ea, quae in monasterio (ss. Marci, Marcellini et Feliculae), quod iuxta eccl. s. Apollinaris Iohannes ep. construxerat, constituit, omnia firma studeat stabilitate servari. — Sicut iniusta poscentibus.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 1. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 1. Mansi X 1 n. 1. Migne LXXVII 793 n. 1. Mon. Germ. Epp. I 380. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. I 13. J. 1011. JE. 1380.

Excerptum legitur in Gratiani Decr. C. XII qu. 5 c. 3. — Conf. Mon. s. Apollinaris in Classe n. 1.

40 *(595 sept.)*

Gregorius I clero et plebi eccl. Ravennae: testatur, Marinianum ep., a cunabulis in s. universalis ecclesiae gremio nutritum, rectam praedicationem fidei cum vitae suae attestatione tenuisse et s. Nicaenam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem synodos venerari; si quis contra harum quatuor synodorum fidem et contra s. mem. Leonis pp. tomum atque definitionem aliquid umquam loqui praesumat, anathema sit; monet eos, ut Marinianum caritate integra diligant.

v. Ravenna, Civ. n. 6.

41 *(596 ian.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: quibusdam de clero et populo (Rav.) clamitantibus, contra leges et canones esse, ut inter eccl. Ravennatem et Claudium abbatem (mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe) causa Romae examinari debeat ac iudicari, monet eum, ne stultorum verba eum moveant, nec credat aliquod ecclesiae Ravennati dispendium fieri; mandat, ut spatham, apud (Iohannem) decessorem eius a Petro diac., tunc defensore suo, relictam, sibi per Secundum servum Dei atque Castorium notarium, praesentium portitores, transmittat. — Scripta fraternitatis.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 24. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 24. Mansi X 16 n. 24. Migne LXXVII 814 n. 24. Rossi in Atti e Mem. della R. Deput. delle Marche II 38 not. 2. Mon. Germ. Epp. I 401. — Regg. J. 1035. JE. 1404.

Legitur quoque in Deusdedit Coll. can. lib. I c. 209 [165] (edd. Martinucci p. 115; Wolf v. Glanvell p. 123). — Conf. Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 2.

42 *(596 mart.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: vituperat eum, quod, sicut litterae eius testantur, cum suo consensu monasterium (ss. Marci, Marcellini et Feli-

culae), a (Iohanne) decessore eius conditum. cupit sub curandarum rerum atque causarum nomine praegravare; instanter eum admonet, ne plus pecuniae quam animabus studeat, neque monasteria clericorum importunitatibus et diversis eorum molestiis praegraventur; Romanum atque Dominicum clericos, qui de Urbe sine sua praesumpserunt benedictione decedere, ut ad suum officium remeent, benignitatis studio relaxet. — Miramur cur.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 28. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 29. Mansi X 20 n. 28. Migne LXXVII 820 n. 29. Mon. Germ. Epp. I 406. — Regg. J. 1040. JE. 1408.

Conf. Mon. s. Apollinaris in Classe n. 2.

43 *(596 april.)*

Gregorius I Castorio notario: mandat, ut quantas antiquiores et graviores personas invenerit, requirat et Ravennatis eccl. archidiaconum, eosque ante corpus s. Apollinaris venire et tacto eius sepulcro iurare faciat, quae consuetudo ante Iohannis ep. tempora fuerit in usu pallii, ut neque quod usus fuerit antiquior, eidem ecclesiae denegetur, neque quod novo ausu appetitum est, concedatur; mandat, ut spatham revocet *(n. 41)*; transmittit indiculum iuramenti.

v. Apocrisiarii S. R. E. n. 3.

**44* *(596)*

Gregorius I scribit Mariniano ep. in epistola sua, quae in causis terrenis consiliarius dictare potuerit.

Laud. in n. 45. — Reg. JE. —.

45 *(596 april.)*

Gregorius I Secundo servo Dei etc.: scribit de pace cum Agilulfo rege ineunda; mandat, ut Marinianum ep. verbis excitet, ut largam manum habeat, necessitatem patientibus concurrat, alienam inopiam suam credat. — Postquam revertens.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 63. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 30. Mansi X 21 n. 29. Troya Cod. dipl. Longob. I 379 n. 150. Migne LXXVII 821 n. 30. Mon. Germ. Epp. I 439. — Regg. J. 1041. JE. 1413.

Excerptum legitur in Gratiani Decr. I D. 86 c. 6. — De Secundo, quem Muralt Essai de chronogr. byzantine p. 256 exarchum fuisse haud merito contendit, cf. Hartmann Untersuchungen p. 112.

46 *(597 aug.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennati: mandat, ut deprecationi Corneliensis eccl. filiorum consentiat et in loco lapsi episcopi debeat alium ordinare.

v. Imola, Episc. n. 1.

47 *(597 aug.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: hortatur eum, sicut antea (Iohanni) decessori eius eique scripserat *(n. 30. 42)*, ut monasteria in Ravennatibus partibus constituta a gravamine clericorum suorum relevet, quatenus nullam deinceps in eis clerici vel hi, qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant, nisi orandi tantummodo causa, accedendi licentiam aut si ad peragenda sacra missarum fuerint invitati mysteria. — Dudum ad nos.

Reg. Gregorii I lib. VII ep. 40. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VII n. 43. Mansi X 81 n. 40. Migne LXXVII 902 n. 43. Mon. Germ. Epp. I 488. — Regg. J. 1121. JE. 1486.

Excerpta leguntur in Gratiani Decr. C. XVI qu. 1 c. 37 et C. XVIII qu. 2 c. 27 aliisque collectionibus.

48 *(597 nov.)*

Gregorius I Mariniano Ravennati aliisque epp.: transmittit legem ab imperatore datam, ne hi, qui militiae vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad ecclesiasticum habitum veniant vel in monasteriis convertantur; exhortans, quod hi, qui saeculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesiae suscipiendi non sint. — Legem quam.

Reg. Gregorii I lib. VIII ep. 10. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VIII n. 5. Mansi X 92 n. 11. Migne LXXVII 909 n. 5. Galante Fontes iuris can. p. 342. Mon. Germ. Epp. II 12. — Regg. J. 1131. JE. 1497.

Legitur quoque in Gratiani Decr. I D. 53 c. 1 et in aliis collectionibus.

49 *(598 april.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: scribit de privilegiis et iuribus mon. b. Iohannis et Stephani in Classitana civ. constituti servandis.

v. Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 3.

50 *(598 april.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: commendat Claudium abbatem (mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe), latorem praesentium, apud se hactenus retentum, nunc ad suum monasterium redeuntem; hortatur eum, ut paternam illi monasteriisque ipsius caritatem impendat, benignitatis suae eum consolatione refoveat, in eius se tuitionem instanter accommodet. — Quod communem.

Reg. Gregorii I lib. VIII ep. 18. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VIII n. 16. Mansi X 98 n. 19. Migne LXXVII 920 n. 16. Rossi in Atti e Mem. delle Marche II 40. Mon. Germ. Epp. II 20. — Regg. J. 1139. JE. 1505.

Conf. Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 4.

51 *(598 april.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: hortatur eum, ut Iohannis, praesentium portitoris, uxori, molestias Georgii cuiusdam refugienti et diu in saeptis venerabilibus residenti, servata aequitate tuitionem impendat; si de statu eius quaestio perseveret, sine oppressione aliqua legali modo ad iudicium veniatur. — Iohannes praesentium.

Reg. Gregorii I lib. VIII ep. 20. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VIII n. 20. Mansi X 99 n. 21. Migne LXXVII 922 n. 20. Mon. Germ. Epp. II 21. — Regg. J. 1141. JE. 1508.

52 *(599 feb.—april.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: mandat, ut studiose concurrat, ne (Dominica) coniux Iohannis praefecti Urbis ad Romam veniendum impedimentum sustineat. — Gloriosissimus filius.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 117. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. X n. 7. Mansi X 215 n. 8. Migne LXXVII 1071 n. 7. Mon. Germ. Epp. II 121. — Regg. J. 1290 ad m. oct. JE. 1643.

Conf. Gregorii I rescriptum de eadem re ad Theodorum curatorem (v. Aemilia n. 17).

53 *(599 april.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: latores praesentium, a Maurentio (magistro militum) missos, commendans, hortatur eum, ut, quia eos pro percipiendo precario suo illic transmisit, ipsius ope in omnibus fulciatur; mandat, ut Menam notarium deputet. — Postquam gloriosissimo.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 131. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XII n. 5. Mansi X 312 n. 5. Migne LXXVII 1222 n. 5. Mon. Germ. Epp. II 130. — Regg. J. 1435 ad a. 601 sept. JE. 1658.

De eadem re Gregorius I scripsit ad Theodorum curatorem (v. Aemilia n. 18).

54 *(599 mai.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: (Castorio) ep. Ariminensis eccl., qui capitis detinebatur molestia et datis indutiis in quadriennio est exspectatus, ut ad suam revertatur ecclesiam, supplicatione petente, ut ecclesiae suae ordinare episcopum debeat, hortatur, ut eum, quem uno consensu omnes Ariminenses elegerint, ad se faciat evocari; quem cauta examinatione discutiat et Romam cum decreti pagina destinet, quatenus a sese consecretur antistes. — Qualiter ordinati.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 138. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VII n. 19. Mansi X 140 n. 50. Tonini Storia di Rimini II 461 n. 28. Migne LXXVII 873 n. 19. Mon. Germ. Epp. II 136. — Regg. J. 1097 ad a. 597. JE. 1663.

Conf. Rimini, Episc. n. 12. 13 (vol. IV p. 161). — Legitur quoque in Gratiani Decr. C. VII qu. 1 c. 13 aliisque collectionibus.

55 *(599 mai.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: mandat, ut latores praesentium de Histriae partibus ad se venientes et unitati se ecclesiae subdi cupientes gratanter excipiat eisque opem libenter impendat et apud (Callinicum exarchum) studiosius peragat, ut suis illos iussionibus securos in omnibus reddat. — Latores praesentium.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 148. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 96. Mansi X 174 n. 99. Troya Cod. dipl. Longob. I 442 n. 204. Migne LXXVII 1021 n. 96. Mon. Germ. Epp. II 149. — Regg. J. 1254 ad m. iul. JE. 1674.

De eadem re Gregorius I scripsit ad Callinicum exarchum (v. Aemilia n. 19).

56 *(599 mai.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: ordinat, ut Iohannem de Pannoniis in castello q. d. Novas episcopum constitutum et expulsum, alio illic ordinato, qui in errore se schismatis detinere nolens, cum omni plebe sua a Callinico exarcho petiit, ut catholicae ecclesiae cum omnibus, qui cum ipso erant, uniri debuisset, a schismaticis vero persuasus post semetipsum rediit, reverti ad ecclesiae catholicae unitatem et ad propriam plebem admoneat; si redire contempserit, illic episcopum ordinet, insulamque Capritanam in sua dioecesi habeat, quousque ad fidem catholicam Histrici episcopi revertantur; exarchum vero petere studeat, ut haec ipsa imperatoribus innotescat; causam Maximi (Salonitanae eccl.) ep., pro quo Callinici exarchi scripta suscepit, ei committit. — Latores ad nos.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 155. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 10. Mansi X 118 n. 10. Troya Cod. dipl. Longob. I 406 n. 172. Migne LXXVII 950 n. 10. Mon. Germ. Epp. II 155. — Regg. J. 1166 ad a. 598 oct. JE. 1681.

De Maximo Salonitano ep. Gregorius I scripsit ad Constantium Mediolanen. ep. J. 1168. JE. 1675, item ad habitatores insulae Capreae J. 1167. JE. 1678, et ad Callinicum exarchum J. 1165. JE. 1680 (v. Aemilia n. 21).

57 *(599 iun.)*
Gregorius I Castorio notario Ravennae: mandat, ut diligenter invigilet et cum omni sollicitudine requirat, quot laetaniae sollemnes in eccl. Ravennate ab antiquitate fuerint, in quibus Ravennas ep. pallio utebatur.

v. Apocrisiarii S. R. E. n. 9.

58 *(599 iul.)*
Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: scribit de Maximo (Salonitano ep.), qui coram eo et Castorio chartulario de simoniaca haeresi praestito se sacramento purgaverit; committit eius iudicio causam de eo, quod excommunicatus missas agere praesumpsit, qua debeat poenitentia talis culpa purgari; nuntiat, se Castorium portitorem in praesenti, quid cum ipso sit agendum, instruxisse. — Quae de causa.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 177. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 79. Mansi X 165 n. 80. Migne LXXVII 1012 n. 79. Mon. Germ. Epp. II 172. — Regg. J. 1235. JE. 1704.

Excerptum legitur in Gratiani Decr. C. II qu. 5 c. 9. — De eadem re Gregorius I scripsit ad Castorium notarium (v. Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 11).

59 *(599 iul.)*
Gregorius I Mariniano ep. Ravennam: respondet, se Florentinum diac., quem pro utilitatibus eccl. Ravennatis ad urbem regiam transmittere velit, Anatolio diac. (et apocrisiario) scriptis suis *(JE. 1716)* se commendasse; de persona, ab eo in sacro ordine promovendo, quod ei visum fuerit, faciat. — Fraternitatis vestrae.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 188. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XI n. 6. Mansi X 252 n. 2. Migne LXXVII 1123 n. 6. Mon. Germ. Epp. II 179. — Regg. J. 1354 ad a. 600 oct. JE. 1715.

Omittimus Gregorii I epistolam ad Marinianum ep. (Turritanum), quae legitur in Reg. Gregorii I lib. X ep. 3 J. 1291. JE. 1770, ab editoribus perperam Mariniano ep. Ravennati adscriptam.

60 *(601 feb.)*
Gregorius I Mariniano ep. Ravennati: adhortatur eum, de vomitu sanguinis aegrotantem, ut, ordinata illic ecclesia, ad se ante aestivum tempus debeat venire; praecipit, ut ieiunare minime praesumat, a vigiliis se temperet, preces vel expositiones evangelii per alium dicantur. — Venientes quidam.

Reg. Gregorii I lib. XI ep. 21. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XI n. 33. Mansi X 267 n. 28. Troya Cod. dipl. Longob. I 502 n. 239 Exc. Migne LXXVII 1145 n. 33. Mon. Germ. Epp. II 281. — Regg. J. 1384. JE. 1810.

Praetermittimus Gregorii I epistolam ad Marinianum ep. Arabiae missam (Reg. Gregorii I lib. XI ep. 20 J. 1383. JE. 1809), ab aliis Mariniano ep. Ravennati adscriptam.

61 *(601—02)*

Gregorius I Mariniano ep.: transmittit homilias in b. Ezechielem prophetam, post annos 8 notariorum schedis requisitis, emendatas. — Homilias quae.

Epistola haec praecedit libro 1 Gregorii 1 Homiliarum in Ezechielem prophetam. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. I 1173 = Migne LXXVI 785. Mon. Germ. Epp. II 362. — Reg. JE. 1401 ad a. 595—96.

†62 *Roma (595—602) mart. 24*

Gregorius I Mariniano Ravennati archiep. etc.: Mauritii (imp.) et filiorum eius iussionibus annuens, confirmat omnia praecepta, ab imperatoribus Valentiniano, Theodosio, Arcadio et Honorio nec non Iustiniano, Tiberio et Mauritio Ravennati eccl. facta et omnia per eadem praecepta eidem ecclesiae attributa et omnia privilegia a praedecessoribus suis Innocentio *(n. †1)*, Leone *(n. †6)*, Gelasio *(n. †11)*, Agapito *(n. †14)* et Pelagio *(n. †21)* eidem ecclesiae data, maxime quod in privilegio Leonis I reperit; confirmat episcopatum totius Aemiliae provinciae, id est Sasenatis, Caesenatis, Foripopuli, Forilivii, Faventiae, Fori Cornelii, Bononiae, Mutinae, Regii, Parmae, Placentiae, Brixilli, Vicohabentiae, Hadriensis, Comaclensis, Ficoclensis; confert honorem pallii seu omnem pontificalem decoris usum, sicut in epistola ei transmissa confirmavit *(n. 38)*; sancit secundum consuetudines Longobardorum regum et aliorum Romanorum imperatorum, ut decesso quoquam episcopo totius Aemiliae nemo praedationem ibi faciat; praecipit, ut nulli suorum successorum liceat ad episcopatum pro descriptione facienda sive electione legatum transmittere. — Cum omnis ecclesia. Dat. 9 kal. april., Romae, p. m. Iohannis levitae et S. R. E. bibliothecarii.

B s. XV. C f. 22. C[1] f. 20. C[2]. [E Exc. G XVIII f. 40; XXXVI f. 93. G[1] f. 25. S f. 16. Tj. — Edd. Rubeus [1] p. 164 Exc.; [2] p. 189 ex B = Ughelli [1] II 338; [2] II 339 = Gregorii M. Opp. ed. Gallicciolli IX 71 n. 9, = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 97 n. 7 = Bull. Rom. ed. Taur. I 161 n. 7, = Cappelletti II 54. Summ. a. 1725 n. 2. Privilegia aliquorum ss. pontificum n. 1. Amadesi De iurisdictione Rav. archiepp. diss. p. 45 n. 1. Balan Mon. s. XVI p. 472 ex C[1]. — Regg. Antonelli Ragioni VII 226 ex C. J. CCXXXV. JE. †1883a ad a. 595—603.

Spurium; cf. Baronius Ann. eccl. ad a. 595 c. 78; Muratori Annali d'Italia ad a. 595; Amadesi Difesa del diploma di S. Gregorio Magno a Mariniano arcivescovo di Ravenna in: Calogerà Raccolta XLVI (In Venezia 1751).

63 *(603 ian.)*

Gregorius I Iohanni subdiac. Ravennae: mandat, ut Marinianum ep. adhortetur, quatenus cum Iohanne ep. de causis ecclesiae suae in capitulari subter adnexo intimatis inter se tranquillitate decidant; addit de oratorio ab Exsuperantio ep. ausu temerario in dioecesi ipsius constructo.

v. Apocrisiarii S. R. E. n. 15.

64 *(603 mart.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennati: hortatur eum, eruptionem sanguinis patientem, ut ieiunandi sibi laborem minime imponat. — Multa nos.

Reg. Gregorii I lib. XIII ep. 30. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XI n. 40. Mansi X 361 n. 34. Migne LXXVII 1151 n. 40. Mon. Germ. Epp. II 394. — Regg. J. 1512. JE. 1895.

65 *(603 oct.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: mandat, ut causam Fortunati, latoris praesentium, asserentis in mon. ss. Laurentii atque Zenonis in Caesenate castro a Natale qd. ep. officium sibi abbatis esse commissum, nunc se a successore eius Concordio remotum atque alium in loco suo esse ordinatum, terminet.

v. Cesena, Mon. ss. Laurentii et Zenonis n. 1. — Notamus denique Gregorii I epistolam spuriam JE. †1938 Venerio Caralitano ep. missam, ab aliis perperam Iohanni Ravennati ep. attributam (cf. supra p. 26 n. 32).

*66 *(649)*

Martinus I admonet Maurum ep. praeceptionibus, ut ad synodum Romam veniat.

Laud. in Mauri ep. epistola ad Martinum papam (in actis concilii Lateranensis a. 649 ap. Mansi X 883 = Migne LXXXVII 103). — Regg. J. 1593. JE. 2057.

Sed Maurus ep., iurisdictioni apost. sedis se subducere volens, Romam venire renuit, immo a. 666 a Constante II imp. notissimum illud autocephaliae privilegium impetravit (edd. Bacchini II 285 = Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 350 not. 8); cf. Duchesne Lib. pontif. I 349 not.

*67 *(666?)*

[Vitalianus] concedit Mauro archiep. chyrographum, sácramento confirmatum et suis manibus roboratum, ut neque ipse neque sui posteri eum eiusque successores inquietent.

Agnelli Lib. pontif. c. 112. — Reg. JE. —.

*68 *(666—71)*

[Vitalianus] mittit ad Maurum archiep. legationem, ut Romam pergat.

Agnelli Lib. pontif. c. 112. — Reg. JE. 2096.

*69 *(666—71)*

[Vitalianus] praecipit Mauro archiep. epistola obligationis, anathematis vinculis innodata, ipse manu propria subscribens, ut, si non ad apost. sedem veniat, non habeat licentiam missas canere, nec ullus homo ad eius communicationem accedat.

Agnelli Lib. pontif. c. 112. — Reg. JE. 2097.

Maurus e contra ad instar Romanae epistolae iisdem verbis papae respondit. Unde Ravennas Romani pontificis iurisdictionem minime recognovit.

*70 *(680)*

Agatho scribit Theodoro archiep., ut pro sancta et intemerata fide Romam properet.

Agnelli Lib. pontif. c. 124. — Regg. J. 1623. JE. 2107.

Teste Agnello, Theodorus archiep. clericorum Ravennantium rebellione victus, occulte Romam ad Agathonem papam misit et primus post Maurum archiep. auctoritatem Romanae ecclesiae denuo recognovit. Nam praedecessor eius Reparatus „non sub Romana se subiugavit sede“ (c. 116). E contra Liber pontif. Rom. pontif. (ed. Duchesne I 348) narrat, iam Donum papam (a. 676—78) ecclesiam Ravennatem, quae se ab ecclesia Romana segregaverat causa autocephaliae, denuo pristinae sedis apostolicae ditioni subiugasse, Reparato praesule. In Vita Agathonis (l. c. I 350) legimus, Reparato mortuo, Theodorum archiep. semetipsum sedi apostolicae post multorum annorum curriculum se praesentasse. Revera Theodorus Romam venit, concilii a. 680 particeps. Unus ex eius presbyteris nomine Theodorus una cum papae legatis tunc Constantinopolim missus est (l. c. I 350). De re cf. Luther p. 43 sq.

*71 (682—83)

Leo II constituit, qualem electum ex Ravenna sacerdotes Romam deportaverint, eum ipse consecret, neque amplius in tempore consecrationis Romae maneat nisi 8 diebus; ultra illuc non veniat, nisi die natalis Apostolorum *(iun. 29)* legatum ex sacerdotibus mittat; qui ordinatus fuerit archiepiscopus, nullam consuetudinem pro usu pallii aut diversis officiis ecclesiae persolvere debeat, nec Mauri qd. episcopi anniversitas aut agenda celebretur. Confirmatum est per manum Leonis pp. cum presbyteris.

Agnelli Lib. pontif. c. 124. Vita Leonis II (Lib. pontificalis Rom. pontif. ed. Duchesne I 360). — Regg. J. 1635. JE. 2123.

Leonis II constitutum olim in ecclesiae Romanae scrinio adservabatur. Ravennates insuper typum autocephaliae (i. e. Constantis II imp. privilegium; cf. supra n. 66) apostolicae sedi restituerunt. — Notamus praeterea, Leonis II constitutum de Mauri anniversario minime peragendo a Rubeo [2] p. 207 et Ughello [1, 2] II 341 perperam Adeodato papae adscriptum esse. — Theodoro archiep. mortuo, eius successor Damianus a. 692 feb. 25 a Sergio I Romae consecratur (cf. Lib. pontif. Rom. pontif. ed. Duchesne I 376 et Agnelli Lib. pontif. c. 125).

72 (686?)

Archiepiscopo Ravennae archipresbyter, archidiaconus et primicerius notariorum, servantes locum s. sedis apost.: eum de electione novi pontificis certiorem faciunt, petentes, ut una cum legatis Romanis apud exarchum impigrius interveniat, ut optatae ordinationis acceleretur negotium. — Inter cetera.

Formula epistolae legitur in Diurno Romanorum pontificum c. 61 (ed. Sickel p. 55). — Reg. JE. —.

Ad Cononem papam epistola haec referenda esse videtur, de cuius electione Liber pontif. Rom. pontif. (ed. Duchesne I 368) similibus verbis loquitur; cf. supra p. 8 n. 29.

*73 (708)

Constantinus ordinat Felicem archiep., qui tamen secundum priorum suorum solitas in scrinio noluit facere cautiones. Cuius cautionem ipse pontifex in sacratissima confessione b. Petri apost. ponit.

Vita Constantini (Lib. pontif. ed. Duchesne I 389). — Regg. J. p. 173. JE. I p. 247.

De re cf. Duchesne l. c. I 393 not. 2. — Postea Felix, ex exilio redux, solita, quae ab universis in scrinio episcopis fiunt, indicula et fidei expositiones fecit . . sicque reconciliationis promeruit absolutionem (l. c. I 391).

*74 (731)

Gregorius III invitat Iohannem archiep. ad synodum.

Chron. patr. Graden. c. 12 (ed. Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 396) et Iohannis diac. Chron. Gradense (ed. Mon. Germ. Scr. VII 46). — Regg. J. 1721. JE. 2233.

Conf. quoque Gregorii III litteras ad Antoninum Gradensem patriarcham de eadem re missas J. 1720. JE. 2232. — Acta concilii perierunt (cf. Lib. pontif. ed. Duchesne I 416. 421 not. 6).

*75 (cr. 757)

[Stephanus II], congregatis episcopis, Sergium archiep. contra canones cathedram invasisse obiurgat eumque de gradu pontificali proicere studet.

Agnelli Lib. pontif. c. 157. — Reg. JE. I p. 276.

Sergius archiep. Romae consecratus fuit (cf. Agnellus c. 154). Quae vero Agnellus de Paulo I pp. narrat, ea ad eius praedecessorem Stephanum II referenda certe sunt. — Praeterea Pflugk-Harttung Iter p. 803 n. 1106 Stephani II privilegium ex archivo Ravennate (F 2071) laudat, sed est quaedam charta privata.

76 *(758)*

Paulus I Pipino regi Francorum et patricio Romanorum: inter cetera asserit, se Sergium archiep. iuxta id, quod ille innotuit, indesinenter imminere, ut eius restituatur ecclesiae. — Lator praesentium.

Cod. Carol. ep. 27. — Edd. Muratori Scr. III^b 149. Cenni Mon. dom. pontif. I 135 n. 13. Mansi XII 639 n. 6. Troya Cod. dipl. Longob. IV 647 n. 713. Migne LXXXIX 1183 n. 6 et XCVIII 149 n. 13. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 72 n. 14. Mon. Germ. Epp. III 511 n. 14. — Regg. J. 1786 ad a. 757. JE. 2338.

77 *759 feb. 5*

Paulus I statuit monasterium b. Ylari, a Stephano II b. m. Anscauso ep. Populiensi diebus vitae suae concessum atque a sese confirmatum, sub iurisdictione Ravennatis eccl. perpetuis temporibus permanendum. — Integritatem pio studio. Dat. non. feb., imp. d. pp. aug. Constantino a Deo coronato magno imp. a. 40 et pc. eius a. 20, sed et Leone maiore imp. eius filio a. 7, ind. 12.

B s. XI. [B³ s. XI Exc.]. — Edd. Rubeus ² p. 225 Exc. = Baronius Ann. eccl. ad a. 759 c. 1, = Vecchiazzani Hist. di Forlimpopoli p. 80, = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 153 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. I 247 n. 1, = Mansi XII 644 n. 11 = Migne LXXXIX 1189 n. 11. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 1 n. 1 ex B = Fantuzzi Mon. V 214 n. 11, = Troya Cod. dipl. Longob. V 50 n. 732, = Vesi Doc. I 15. — Regg. J. 1793. JE. 2342.

**78* *(769)*

Stephanus III Michaelio (scriniario eccl. Rav.), brachio forti a Mauricio duce Ariminensi in episcopio Ravennatis eccl. introducto, una cum eodem Mauricio et iudicibus Ravennantium consecrationem a se postulanti, obtestationis ac praedicationis litteris atque missis praecipit, ut ab eodem iniusto proposito recedat.

Vita Stephani III (Lib. pontif. ed. Duchesne I 477). — Regg. J. 1824. 1825. JE. 2378. 2379.

Sergio archiep. Ravennate a. 769 aug. 25 mortuo, duo a Ravennatibus electi sunt, Michaelius scriniarius et Leo archidiaconus, qui, Michaelio in vinculis Romam misso, a Stephano III consecratus est (l. c. I 478). — De re cf. quoque Cod. Carol. ep. 71 (Mon. Germ. Epp. III 621 n. 85).

**79* *(770—71)*

Stephanus III, dum (Hubaldus etc.) missi Caroli M. regis Francorum et patricii Romanorum Ravennae praesentialiter adessent, missis directis tam Francorum missos quamque omnes Ravinianos admonet, ut insurgant super Michaelium et eum de episcopio proiciant.

Vita Stephani III (Lib. pontif. ed. Duchesne I 478). — Regg. J. p. 201. JE. I p. 287.

**80* *(772)*

Hadrianus I Leoni archiep. per Iulianum tribunum clam nimisque secrete dirigit, ut, dum revertatur Paulus (Afiarta) superista a Desiderio rege (Langobardorum), eum sive Ravennae sive Arimini detineat.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 489). — Regg. J. p. 203. JE. I p. 290.

*81 (772)

Hadrianus I Leoni archiep. dirigit suggestionem (quam adscribi fecit Constantino et Leoni augustis, significans de Sergii secundicerii nece atque deprecans imperialem clementiam, ut pro emendatione tanti reatus Paulum superistam suscipi et in ipsis Graeciae partibus in exilio retineri praecipiant), ut ipsum Paulum Constantinopolim in exilio sive per Venetias sive per aliunde dirigat cum praefata apost. suggestione.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 490). — Regg. J. p. 204. JE. I p. 290.

Notamus quoque legationem Ravennam missam de Christophori et Sergii morte, „ut eidem Paulo omnia per ordinem redigerentur" (l. c. I 490).

*82 (772)

Hadrianus I Gregorio sacellario, ad Desiderium regem Langobardorum misso pro restituendis civitatibus, praecipit, ut constanter ac firmiter praetextet Leonem archiep. et cunctos iudices Ravinianos, quatenus salvum atque incolumem conservare studeant Paulum superistam, et a Ticino reversus eum secum Romam deducat.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 491). — Regg. J. p. 204. JE. I p. 290.

*83 (772)

Hadrianus I Leoni archiep. deprecanti, sibi dirigi litteras consolationis, quasi nulla ei reputaretur culpa de Pauli (Afiartae) morte, dirigit in responsis: quod ipse videat, quid in Paulo operatus sit, nam certe se animam illius cupientem salvare, poenitentiae eum submitti decrevisse.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 491). — Regg. J. 1839. JE. 2399.

84 (774 ex.)

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum atque patricio Romanorum: nuntiat, Leonem archiep. Ravennantium Aemiliae civitates, scil. Faventias, Forumpopuli, Forolivi, Cesinas, Bobio, Comiaclum, ducatum Ferrariae seu Imulas atque Bononias occupasse et universam Pentapolim, ibidemque actores constituisse et cunctas actiones in civ. Ravennae ipsum ordinasse. — Pervenit ad nos.

Cod. Carol. ep. 54. — Edd. Muratori Scr. III^b 205. Cenni Mon. dom. pontif. I 320 n. 51 = Fantuzzi Mon. V 226 n. 17. Mansi XII 821 n. 2. Savioli Ann. Bolognesi I^b 18 n. 8. Vesi Doc. I 59. Migne XCVIII 283 n. 52. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 170 n. 51. Mon. Germ. Epp. III 567 n. 49. — Regg. J. 1844. JE. 2408.

*85 (774—75)

Hadrianus I mandat Leoni archiep., ut apostolicis obtemperet mandatis de accipiendis actionum praeceptis.

Laud. in n. 86. — Reg. JE. —.

86 (775 oct. 27)

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum atque patricio Romanorum: scribit de Leonis archiep. fraudulenta fide. — Dum tanta amoris.

Cod. Carol. ep. 52. — Edd. Muratori Scr. III^b 202. Cenni Mon. dom. pontif. I 327 n. 53. Mansi XII 767. Savioli Ann. Bolognesi I^b 16 n. 7. Migne XCVIII 288 n. 54. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 182 n. 55. Mon. Germ. Epp. III 576 n. 54. — Regg. J. 1848. JE. 2415.

87 *(775 nov.)*

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum atque patricio Romanorum: (in embolio) scribit de protervia Leonis archiep. — Dum in tanta.

Cod. Carol. ep. 51. — Edd. Muratori Scr. III^b 199. Cenni Mon. dom. pontif. I 331 n. 54 = Fantuzzi Mon. V 229 n. 18. Mansi XII 765. Vesi Doc. I 62. Migne XCVIII 291 n. 55. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 185 n. 56. Mon. Germ. Epp. III 578 n. 55. — Regg. J. 1849. JE. 2416.

88 *(788—89)*

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum ac patricio Romanorum: respondet de electione episcoporum Ravennatis ecclesiae. — Directus a vestra.

Cod. Carol. ep. 71. — Edd. Muratori Scr. III^b 227. Cenni Mon. dom. pontif. I 498 n. 93. Mansi XII 835 n. 10. Amadesi Chronot. II 205 n. 1. Migne XCVIII 416 n. 94. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 266 n. 88. Mon. Germ. Epp. III 621 n. 85. — Regg. J. 1895. JE. 2467.

Epistolam hanc post obitum Gratiosi archiep. Rav. (a. 788 vel 789) scriptam esse manifestum est (cf. Holder-Egger in Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 386 not. 2).

*89 *(787—91)*

Hadrianus I praecipit Ravennati archiep., ut ex quolibet territorio Ravennatis ecclesiae Veneticos, praesidia atque possessiones habentes, omnino exinde expellat.

Laud. in Hadriani I epistola ad Carolum M. regem missa J. 1881. JE. 2480 (n. 91). — Reg. JE. —.

Conf. Aemilia n. 33.

*90 *(787—91)*

Hadrianus I adhortatur Garamannum ducem, ut possessiones occupatas prorsus reddat, quia et iuris ecclesiae Ravennantium seu et aliorum piorum locorum esse videntur et in apost. sedis territoriis sitae exsistunt.

Laud. in n. 91. — Reg. JE. —.

91 *(787—91)*

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum atque patricio Romanorum: inter alia petit, ut per regalem praeceptionem Garamannum ducem, piorum locorum eccl. Ravennatis invasorem, exinde expellere dignetur *(cf. nr. 90)*. — Ad aures.

Cod. Carol. ep. 84. — Edd. Muratori Scr. III^b 246. Cenni Mon. dom. pontif. I 459 n. 83. Mansi XII 799. Migne XCVIII 386 n. 84. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 276 n. 94. Mon. Germ. Epp. III 622 n. 86. — Regg. J. 1881 ad a. 785. JE. 2480.

*92 *(780—95)*

Hadrianus I confirmat privilegia Leonis qd. imp., facta ab Epiphanio qd. religioso notario et scriniario et apocrisiario s. Rav. eccl., qui directus fuit a b. m. Damiano archiep.

Laud. in n. 94. 187. — Reg. JE. 2490.

De Damiano archiep. (a. 692—708) cf. supra n. 71 not.

*93 (795—816)

Leo III concedit privilegium, ⟨et concedit massam Firminianam cum plebe et ecclesiis atque cum omni divino et humano iure⟩.

Laud. in n. 94. 213. — Reg. JE. —.

Leonis pp. privilegium laudatur in Paschalis I bulla (n. 94). In eodem Leonis privilegio de massa Firminiana quoque agi, ex Eugenii III sententia a. 1152 iun. 2 colligitur (n. 213), ubi Caroli imp. privilegii insuper mentio fit. Haec Leonis et Caroli privilegia a. 1152 Griffo ep. Ferrariensis ut spuria impugnavit „tum quia in serie privilegii et bulla Leoni pro Leonis scriptum erat, tum quia in ipsa bulla quaedam tunsiones apparebant". Quum Leonis et Caroli privilegia perirent, de eorum authenticitate nullam possumus proferre sententiam. — Leonis III privilegium utrum Valerio archiepiscopo (cr. 789—810) concessum fuerit an Martino, quem ipse Leo III Romae consecravit (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 167), in medio relinquimus. De Leone III et Martino archiepiscopo cf. quae narrat Agnellus c. 169 et Leonis III epistolam ad Carolum M. imp. missam JE. 2516.

94 819 iul. 11

Paschalis I Petronacio archiep. etc.: ad exemplar privilegii Hadriani *(n. 92)* confirmat omnia privilegia tam pontificum, scil. Hadriani *(n. 92)* et Leonis *(n. 93)* seu praedecessorum illorum, quamque imperatorum, tam prisci Iustiniani quamque ceterorum, vel dona regum aut christianorum hominum donationes; praecipit, ut nullus locus aut ius ecclesiae eius subtrahatur; statuit, ut mon. s. Stephani, quod reiacet iuxta palatium, et omnia oracula vel monasteria sub parochia eius exsistentia sub ditione et potestate eius subiaceant; sub poena auri obrizi libr. 5 componenda. — Cum piae desideriis. Scr. a Timotheo not. et scrin. sedis apost., in m. iul., ind. 12. Dat. 5 id. iul. p. m. Sergii bibl. s. sedis apost., imp. d. n. piiss. pp. aug. Hludowico a Deo coronato magno pacifico imp. a. 6 et pc. eius a. 6, sed et Hlothario novo imp. eius filio a. [3], ind. 12.

A. [E¹ f. 32. G XLIX f. 643; LXIV f. 14; LXX f. 1. O f. 90. Q]. — Edd. Rubeus ² p. 236 ex A = Ughelli ¹·² II 344 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 167 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 267 n. 2, = Mansi Suppl. I 800 = Mansi XIV 375, = Fabri Mem. p. 452 Exc., = Migne CII 1089 n. 4. Muratori Scr. IIᵃ 220 = Amadesi De iurisdictione Rav. archiepp. diss. p. 46 n. 2, = Migne CVI 831, = Cappelletti II 78. Marini Pap. dipl. p. 12 n. 11 ex A. Gloria Compendio delle lezioni di paleogr. p. 632. — Regg. Montfaucon Bibl. I 436. Nouveau traité de dipl. V 180. J. 1939. JE. 2551.

De hoc privilegio autographo in papyro conscripto cf. Bresslau in Mitth. des österr. Instituts IX 7; H. Omont in Bibl. de l'école des chartes LXV 577 n. 1; Melampo in Miscellanea di storia e cultura eccl. III 555 n. 1. Autographi specimen delineavit A. Saxius in cod. Ambros. B 50 inf.; unde vulgarunt Muratori Scr. IIᵃ 220; Nouveau traité V pl. 78; Gloria l. c. t. 22 et v. Pflugk-Harttung Specimina t. 1. — Notamus denique Petronacium archiep. actis synodi Romanae a. 826 nov. 15 subscripsisse.

*95 (824—27)

Eugenius II concedit privilegium.

Laud. in n. 187. — Reg. JE. —.

96 *Rovigo 838 april. 22*

Placitum Theodori ep. et missi s. sedis apost. et Witgerii ep. [s. Taurin. eccl., missi] d. imp., in finibus civ. Gavelli in villa q. v. Rodigo, in causa s. eccl.

Ravennatis seu s. Apollinaris adversus Bruningum vassum d. imp. super fundis in terr. Adriensi.

Edd. Fantuzzi Mon. II 5 n. 2 ad mai. 8 (ex autogr.) = Vesi Doc. I 86. — Regg. Fantuzzi De gente Honestia p. 3 n. 5. Hübner Gerichtsurkunden n. 724 ad a. 838 mai. 10. JE. —.

Tunc sedit in cathedra Ravennatensi Georgius archiep., a Gregorio IV consecratus (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 171).

**97* *(846—47)*

[Sergius II] concedit Deusdedit archiep. mon. s. Hilarii in Gallicata.

B³ s. XI Exc. (ubi tamen Stephano pp. adscribitur). — Reg. Gött. Nachr. 1902 p. 81 n. 1. JE. —.

Sergii II privilegium laudatur etiam in n. 187.

**98* *(847—50)*

Leo IV concedit Deusdedit archiep. mon. s. Hilarii in Gallicata.

B³ s. XI Exc. — Reg. Gött. Nachr. 1902 p. 81 n. 1. JE. —.

99 *850 aug. 31 (sept. 5)*

Leo IV concedit privilegium. — Scr. a Stephano scrin. sedis apost., in m. sept., die 5, ind. 14. Dat. 2 kal. sept. p. m. Tiberii primicerii s. sedis apost., imp. d. n. piissimo pp. aug. Hlothario a Deo coronato magno imp. a. 33 et pc. eius a. 33, sed et Hludowico novo imp. eius filio a. [1], ind. 13.

A¹ (fragmentum). [H f. 8. H¹ f. 11. X f. 1]. — Edd. Gori in Donii Inscript. (1731) p. 467 n. 1 ex A¹ = Fontanini Vindiciae p. 9, = Nouveau traité de dipl. V 183. Marini Pap. dipl. p. 14 n. 12 ex A¹ = Migne CXV 665 n. 6. Marucchi Mon. papyr. lat. bibl. Vat. (1895) p. 25 ex A¹. — Regg. J. 1976. JE. 2606 ad m. sept.

De autographi huius fragmento, quod ex dono Gualterii marchionis Urbevetani ad Vaticanam bibliothecam pervenit, cf. Bresslau in Mitth. des österr. Instituts IX 7; H. Omont in Bibl. de l'école des chartes LXV 577 n. 2 et Melampo in Miscell. di storia e cultura eccl. III 559 n. 2. Specimen scripturae est in Marucchi Mon. pap. — Textus repetit Paschalis I privilegium (n. 94), unde plane evincitur, privilegium pro ecclesia Ravennate datum esse. Laudatur quoque in n. 187.

100 *(853)*

Leo IV Iohanni archiep.: reprehendit eum, quia multum contra iuramentum suum praesumpserit; se numquam permissurum esse, suos ab eo opprimi homines atque subiectos; si huius monitionis dicta neglexerit, se praesentialiter suos vindicaturum esse; inanem sancit promissionem Hilarii. — Videte quia.

Coll. Britt. Leonis IV ep. 8. Ivonis Decr. X c. 85. — Edd. Mansi XIV 888 = Migne CXV 669 n. 11. Mon. Germ. Epp. V 588 n. 8. — Regg. Ewald in N. Archiv V 379 n. 8. J. 1983 ad a. 852. JE. 2628.

Conf. Leonis IV epistolam ad Georgium ducem (Ravenna, Civ. n. 21).

**101* *(860—61)*

Nicolaus I legatis suis et litteris saepius commonet Iohannem archiep., petentibus multis Ravennatibus, qui ab eodem in rebus et iuris sui proprietatibus incommoda sustinebant, quatenus talibus cedat actibus.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 155). — Regg. J. 2025 et JE. 2687 ad a. 861.

**102* *(860—61)*

Nicolaus I vocat suis litteris Iohannem archiep. ter ad synodum.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 155). — Regg. J. 2028 et JE. 2689 ad a. 861—62.

103 *(861 in.)*

Nicolaus I in synodo privat Iohannem archiep. communione, quia pro quibusdam necessitatibus ad synodum convocatus *(n. 102)*, et quia a Nandeciso Polensi ep., contra eum libello porrecto, pessimo haereseos errore irretitus, venire contempsit.

Acta synodi edd. Muratori Scr. II^b 127 ex cod. Ambros. D 76 (G 58 sup.) ad a. 863 = Labbe-Coleti Conc. X 1409 = Mansi XV 658 = Migne CXIX 794 n. 14, = Duchesne Lib. pontif. II 168 not. 21 recte ad a. 861. — Regg. Werminghoff in N. Archiv XXVI 630 ad a. 862 mart. J. p. 239 et JE. I p. 344 ad a. 862 mart.

Circa ordinem temporum constituendum ego cum Duchesne auctorem Vitae Nicolai I (Lib. pontif. II 155) sequor. — „Deinde Papiam pergens. (Iohannes archiep.) imperatoris auribus Lodowici caesaris molestiam intulit solamenque mundanum quaesivit“ (l. c.).

**104* *(861)*

Nicolaus I mittit Iohanni archiep., ut in kal. nov. *(nov. 1)* ad synodum, a qua fuerat excommunicatus *(n. 103)*, occurrat plenamque satisfactionem ostendat nec non et tantis praevaricationibus finem imponat.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 155). — Reg. JE. 2694 ad a. 862.

„Ille autem noluit, sed retrorsum abiens recessit“ (l. c.).

**105* *Ravenna (861)*

Nicolaus I, Aemiliensibus ac senatoribus urbis Ravennae rogantibus, Ravennam proficiscens, omnibus Ravennensibus, Aemiliensibus et Pentapolitanis res, quas Iohanne archiep. et Gregorio fratre eius rapientibus amiserant, restituit et praeceptionis suae decreto confirmat.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 156). — Regg. J. 2033 et JE. 2696 ad a. 862.

Iohannes vero archiep. iterum Papiam ad imperatorem proficiscitur, sed ab imperatore repulsus, cum eius legatis Romam pervenit (l. c.).

**106* *(861)*

Nicolaus I dirigit Iohanni archiep., ut coram veniens de se plenissimam satisfactionem ostendat et quae praevaricatus fuerat, satius emendet.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 156). — Reg. JE. —.

**107* *Laterano (861) nov. 17*

Nicolaus I Iohannem archiep., qui de crimine haereseos, quo expetebatur *(n. 103)*, se expurgat, communioni restituit et, ut sacrarum missarum sollemnia celebret, licentiam ei indulget.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 157). — Regg. J. p. 240 et JE. I p. 345 ad a. 862.

In prima synodi die Iohannes archiep. „repromissionis et iuramenti sui scripturas, quas tempore consecrationis suae inperfectis confusisque, ut in eis videbatur, repleverat dictionibus, propria manu scribens, iuxta consuetudinem antecessorum suorum composuit . . et in domo q. d. Leoniana . . super crucem Iesu Christi atque sandalia eius et super sacrum IIII sanctorum evangeliorum codicem posuit“ (l. c.). Secunda die se de crimine haereseos expurgat. Sequenti die constitutum n. 108 promulgatur.

108 *Laterano 861 nov. 18*

Nicolaus I in concilio statuit, 1) ut Iohannes archiep. Rav., remota omni excusatione praeter gravem corporis molestiam, semel in duobus [singulis *V*] annis ad sedem apost. occurrere studeat *[c. 1 om. Mu]*; 2) ut episcopos per Aemiliam non consecret, nisi post electionem [ducis *add. V*] cleri et populi, per epistolam apost. sedis percepta licentia *[haec om. Mu]*; 3) eosdem, quotiens ad apost. sedem venire voluerint, nequaquam prohibeat; ut nullam dationem contra canonicam auctoritatem ab eis exigat; 4) ut eosdem illam malam consuetudinem q. d. tricesimalis nullo modo Ravennati exhibere aut exercere compellat ecclesiae etc. *[c. 4 add. V]*; 5) ut numquam res cuiuscumque personae qualicumque ingenio vel chartula acquisitas et possessas aliquo modo occupet aut titulum superimponat, donec in praesentia apostolici vel missi eius aut vestararii Ravennae legali ordine illas in iudicio convincat *[c. 5 om. Mu]*; 6) ut homines liberos tam de Ravenna quam de civitatibus Pentapoleos et Aemiliae tam nobiles quam ignobiles nullo modo a publica districtione excusare aut vindicare pertemptet, similiter autem et colonos, qui ingenui sunt, nullatenus publica districtione excusare aut vindicare praesumat *[c. 6 om. Mu et V]*; 7) ut praedia, quae praeceptis diruptis a iure s. Petri ad ius s. Apollinaris transtulerit et per emphyteusim vel libellum ex singulis hominibus contulerit, diligenter exquirat et restituat et tale ultra facere numquam praesumat *[c. 7 om. V]*. — Pontif. Nicolai ss. pont. et univ. pp. a. 4, imp. pp. aug. Lodovici a. 11, die 18 m. nov., ind. 10. Subscr. 94 episcopi etc.

Capitula haec leguntur in codd. bibl. capit. Modoetien. [M] et capit. Mutinen. [Mu] et in Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 157) [V]. — Edd. Bacchini II App. p. 80 ex Mu = Ughelli ² II 347, = Muratori Scr. IIª 204, = Labbe-Coleti Conc. X 189, = Speronius de Alvarottis Adriensium epp. series p. 20, = Cappelletti II 84, = Migne CVI 787. Mansi XV 598 ex M. — Regg. Werminghoff in N. Archiv XXVI 629. Mühlbacher Reg. Kar. ² n. 1222a. J. p. 238. 240 et JE. I p. 343. 345 ad a. 861 et 862 nov.

In codd. Modoetien. et Mutinen. sequitur Nicolai I privilegium Aemiliae episcopis concessum (v. Aemilia n. 36). — De tempore huius concilii cf. quae Duchesne Lib. pontif. II 168 not. 17 contra Jaffé et Ewald recte animadvertit. — A. 863 Iohannes archiep. eiusque frater Gregorius denuo contra sedem Romanam, ut narrat auctor Vitae Nicolai I (l. c. II 160 sq.), multa nefanda operati sunt, sed litterae papae de re perierunt.

109 *(862—67)*

Nicolaus I Iohanni archiep. Ravennae: scribit de causa Oleoberti ep. Gravellen. (*an* Gavellen. *aut* Comaclen.?) necis diligenter investiganda; electionem differri iubet, quae celebretur, sicut in synodo deliberata est *(n. 108)*. — De Oleoberti episcopi.

Ivonis Decr. X c. 19. — Ed. Migne CXIX 1134 n. 144. — Regg. J. 2170. JE. 2868.

cf. Gavello, Episc. n. 1.

110 *(858—67)*

Nicolaus I Iohanni archiep. Ravennae: scribit, catechismos baptizandorum a sacerdotibus uniuscuiusque ecclesiae fieri posse, sicut in Romana eccl. sollemniter fieri comprobentur. — Catechismi baptizandorum.

Ivonis Decr. I c. 87. Ivonis Panorm. I c. 40. Gratiani Decr. III D. 4 c. 57 de cons. — Edd. Migne CXIX 1124 n. 123 et CLXXXVII 1818. Friedberg I 1382. — Regg. J. 2149. JE. 2841.

111 *(858—67)*
Nicolaus I (Iohanni) archiep. Ravennati: scribit, rationem minime patere, quomodo in die paschae creditam sibi episcopus ecclesiam deserat, ut alii ecclesiae ministret. — Certe nos.

Deusdedit Coll. can. lib. I c. 259 [209]. — Edd. Martinucci p. 137. Wolf v. Glanvell p. 148. — Reg. JE. 2842.

112 *(858—67)*
Nicolaus I (Iohanni) archiep. Ravennae: praecipit, ut praesentia missi vel vicarii eius in vero examine praesente viro examinatio de senatoris coniuge, quam adulteram esse dicit, fiat; si iusta eorum causa apparuerit, maneat; si aliter, secundum Dei voluntatem atque timorem eorum definiatur causa. — De senatoris coniuge.

Ivonis Decr. VIII c. 221. — Ed. Migne CXIX 1125 n. 124. — Regg. J. 2150. JE. 2843.

**113* *(858—67)*
Nicolaus I concedit Iohanni archiep. mon. s. Hilarii in Gallicata cum omni pertinentia sua et districtione.

B³ s. XI Exc. — Reg. Gött. Nachr. 1902 p. 81 n. 2. JE. —.

114 *(872—73)*
Iohannes VIII Iohanni archiep. Ravennae: scribit „mortuos suscitasse Christum legimus, in scelerum obstinationem labefactos absolvisse non legimus". — Mortuos suscitasse.

Coll. Britt. Iohannis VIII ep. 8. — Regg. Ewald in N. Archiv V 300 n. 8. JE. 2963.

Omittimus privilegium Hadriani II, a Pflugk-Harttung Iter p. 803 n. 1007 laudatum; cf. Ferrara, Massa Firminiana n. 1. — Praeterimus insuper Iohannis VIII rescriptum ad Pleronen. (?) ep. missum, ubi cuiusdam archiepiscopi (Ravennatis?) mentio fit JE. 2984.

115 *874 ian. 29*
Iohannes VIII Hludowico imp.: inter cetera scribit, mon. s. Mariae in Comaclo q. d. Pomposia et mon. s. Salvatoris in Monte Feretri, aliudque mon. q. v. s. Probo (Presbytero), atque colonos in terr. Ferrariensi et Adriensi et Gallicata et Faventilla Ravennati archiep. se non abstulisse, sed ea monasteria et loca iure proprio retinere; quae hactenus habuit, habeat ecclesia Ravennas absque praedictis locis, quousque in praesentia sua et ipsa loca, quae sua esse putet, Romanae potius ecclesiae lege et ratione pertinere omnimodis cognoscat. — Nam monasterium. Dat. 4 kal. feb. ind. 7.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 143 [122]. — Edd. Baluze Misc. ¹ V 489; ² I 402 ex cod. Colbert. = Federici Rer. Pompos. hist. I 399 n. 1, = Mansi XVII 244 = Migne CXXVI 653 n. 3. Martinucci p. 297. Wolf v. Glanvell p. 330. — Regg. J. 2245. JE. 2989.

116 *(873—76)*
Iohannes VIII Angelbergae imperatrici: nuntiat, factione Ravennatis archiep. Maurinum cum suis complicibus iam excommunicatis et anathematizatis Ravennam ingressum esse et fidelium suorum res rapuisse ac devastasse, adeo ut claves civitatis Ravennae a vestarario suo violenter subtraheret et pro

libito suo ipsi archiepiscopo, quod numquam factum fuisse recolitur, potestative concederet. — Ad hoc usque.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 142 [121]; lib. IV c. 181 [103]. — Edd. Baluze Misc. [1] *V 489;* [2] *I 402 ex cod. Colbert. = Mansi XVII 245 = Migne CXXVI 939 n. 335. Martinucci p. 296. 419. Wolf v. Glanvell p. 329. 487. — Regg. J. 2582 ad a. 873—82. JE. 3028.*

Jaffé-Ewald opinatur, de Iohanne ep. (Ravennate) Iohannem VIII ad Angilbergam imperatricem rescriptum J. 2584. JE. 3023 misisse.

117 *(877 april.)*

Iohannes VIII Iohanni Ravennati, Ansperto Mediolanen. et Walperto Aquileien. archiepp.: nuntiat, se Adelardum Veronen. ep. auctoritate sedis apost. privilegii communione privasse, quoniam coenobium Nonantulae subripuit suisque usibus applicavit, donec in praesentiam sedis apost. veniens, idoneam satisfactionem exhibuerit.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum (JE. 3094).

118 *(877 mai. 27)*

Iohannes VIII (Iohanni) archiep. Ravennati: nuntiat, se Italici regni universale, id est totius provinciae, advocaturum esse concilium apud Ravennam; mandat, ut occurrat cum suffraganeis suis 8 kal. iul. *(iun. 24).* — Quia iam.

Reg. Iohannis VIII ep. 58. — Edd. Carafa Epp. decr. III 335 n. 57 = Mansi XVII 49 n. 57 = Migne CXXVI 731 n. 80. — Regg. Werminghoff in N. Archiv XXVI 651. J. 2328. JE. 3102.

119 877 *(iun.)*

Iohannes VIII Iohanni archiep. Ravennati: nuntiat, se 16 kal. aug. *(iul. 17)* Ravennae fore, ubi cum omnibus suffraganeis suis episcopis 12 kal. aug. *(iul. 21)* adesse procuret. — Iter quod. Dat. [. . . .] ind. 10.

Reg. Iohannis VIII ep. 60 (dat. ut supra, *i. e.* 6 kal. iun.). — *Edd. Carafa Epp. decr. III 336 n. 59 = Mansi XVII 50 n. 59 = Migne CXXVI 736 n. 87. — Regg. J. 2336. JE. 3106 ad mai. 30.*

In editionibus sequitur epistola inscripta Iohanni archiep. Ravennati (J. 2337. JE. 3108), sed ad Ursum ducem Venetiarum eam missam esse codex docet; cf. G. Levi in Arch. della Soc. Romana IV 169. — Notum est, Iohannem VIII a. 877 aug. concilium Ravennae celebrasse (cf. Aemilia n. 39).

120 *(878)*

Iohannes VIII Iohanni archiep. Ravennati: hortatur eum, ut quae et qualia a Lamberto Spoletano comite mala et multiplices passus sit iniurias, suffraganeis episcopis suis cognita faciat. — Almitatis vestrae.

Reg. Iohannis VIII ep. 72. — Edd. Carafa Epp. decr. III 359 n. 84 = Baronius Ann. eccl. ad a. 878 c. 11, = Mansi XVII 72 n. 84 = Amadesi Chronot. II 216 n. 4, = Watterich Pontif. Rom. vitae I 645, = Migne CXXVI 756 n. 107. — Regg. J. 2356. JE. 3122.

121 *(878)*

Iohannes VIII Angelbergae imperatrici: inter alia rogat, ut Iohanni archiep. Ravennati mittat epistolas ex sua parte consolatorias, incitantes, ut suis fidelibus Romae legatos consolando transmittat; ut Leoni ep., misso et apocrisiario, et Petro superistae litteras mittat confortantes. — Cum erga.

Reg. Iohannis VIII ep. 92. — Edd. Carafa Epp. decr. III 368 n. 92. Mansi XVII 80 n. 93 = Migne CXXVI 774 n. 121. — Regg. J. 2369. JE. 3146.

122 *(878)*

Iohannes VIII tam Mediolanensi archiep. cum suis suffraganeis quam Ravennati cum suffraganeis suis: iubet, ut, quotiens Iohannes ep. Ticinensis et post eum eius successores eos vocaverint pro emergentibus quaestionibus eximendis, continuo b. Petro apost. oboedientiam exhibentes, simul convenire non differant. — Scriptum etenim. Dat. . . . . .

Reg. Iohannis VIII ep. 145. — Edd. Carafa Epp. decr. III 395 n. 139 = Mansi XVII 102 n. 139 = Migne CXXVI 815 n. 183. L. Amadesi in Saggi della Società lett. Rav. I 44. — Regg. J. 2432. JE. 3192.

123 *(878)*

Iohannes VIII Romano levitae, a Ravennatibus fidelibus suis electo: scribit, se de eius electione unanimiter facta gaudere; praecipit, ut epistolam Leoni ep., misso et apocrisiario, ceteris Romanis transmissam ipsis praesentialiter per legatum transmittat; hortatur eum, ut Deusdedit et Iohannis gloriosorum ducum res defendat, occupatas hactenus integriter reddat. — Litterarum tuarum. Dat. . . . . .

Reg. Iohannis VIII ep. 132. — Edd. Carafa Epp. decr. III 393 n. 134 = Mansi XVII 100 n. 134, = Amadesi Chronot. II 218 n. 5, = Fantuzzi Mon. V 239 n. 22, = Vesi Doc. I 114, = Migne CXXVI 812 n. 176. — Regg. J. 2425. JE. 3213.

Romanum archiep. more solito sponsionem Romano pontifici fecisse, ex n. 135. 141 constat. — De Deusdedit et Iohanne ducibus cf. Ravenna, Civ. n. 26.

124 *(878)*

Iohannes VIII sacerdotibus et senatui populoque Ravennati: hortatur eos, ut pro Ravennate antistite (Iohanne) defuncto orent; iubet, ut (Romanum), quem unanimiter elegerint, unanimiter electum teneant, diligant et de more honorent: praecipit, ut res Deusdedit et Iohannis gloriosorum ducum defendant.

v. Ravenna, Civ. n. 26.

125 *(879) mart. 5*

Iohannes VIII Romano archiep. s. Ravennatis eccl.: iubet, ut cum omnibus suffraganeis suis episcopis 8 kal. mai. *(april. 24)* Romam ad synodum celebrandam venire studeat. — Canonicis sanctorum. Dat. 3 non. mart.

Reg. Iohannis VIII ep. 162. — Edd. Carafa Epp. decr. III 401 n. 153 = Mansi XVII 107 n. 153, = Amadesi Chronot. II 219 n. 6, = Migne CXXVI 820 n. 197. — Regg. J. 2446. JE. 3222.

**126* *(879)*

Iohannes VIII mandat Romano archiep. s. Rav. eccl., ut Luponem presb. ordinandum episcopum s. Sarsenati eccl. consecret.

v. Sarsina, Episc. n. 1.

127 *(879)*

Iohannes VIII Romano archiep. s. Rav. eccl.: monet eum, ut Luponem presb., quem postposito suae voluntatis et iussionis mandato *(n. 126)* consecrare postposuit, continuo ac praesentialiter Sarsenati eccl. antistitem ordinet.

v. Sarsina, Episc. n. 2.

*128 *(879)*

Iohannes VIII praecipit Romano archiep., ut kal. oct. *(oct. 1)* pro celebranda synodo Romam veniat.

Laud. in n. 129. — Reg. JE. —.

129 *(879 aug. 16)*

Iohannes VIII Romano archiep. s. Ravennatis eccl.: nuntiat, se pro eius causa missum direxisse Ravennam; praecipit, ut veniat kal. oct. *(oct. 1)*, sicut ei pro celebranda synodo iam praeceptum est *(n. 128)*, ut in praesentia sua causa eius deliberetur. — Audientes tales. Dat. . . . . .

Reg. Iohannis VIII ep. 227. — Edd. Carafa Epp. decr. III 450 n. 218 = Mansi XVII 163 n. 218 = Migne CXXVI 884 n. 262. — Regg. J. 2509. JE. 3290.

130 *879 sept. 21*

Iohannes VIII Romano archiep. s. eccl. Ravennatis: iterato *(n. 129)* iubet, ut ad synodum 4 id. oct. *(oct. 12)* celebrandam in eccl. b. Petri cum suffraganeis suis episcopis occurrere nullatenus praetermittat. — Sicut iam olim. Dat. 11 kal. oct. ind. 13.

Reg. Iohannis VIII ep. 237. — Edd. Carafa Epp. decr. III 451 n. 220 = Mansi XVII 164 n. 220 = Migne CXXVI 885 n. 264. — Regg. J. 2511. JE. 3292.

131 *880 sept. 29*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: hortatur eum, ut 6 id. nov. *(nov. 8)* Romam ad synodum occurrat, ut negotium Deusdedit gloriosi ducis exsequatur; praecipit, Maioranum, qui et Maginpertus diac. dicitur, secum sibi omnimodis exhiberi. — Quia bellica. Dat. 3 kal. oct. ind. 14.

Reg. Iohannis VIII ep. 263. — Edd. Carafa Epp. decr. III 476 n. 253 = Mansi XVII 188 n. 253 = Migne CXXVI 912 n. 299. Savioli Ann. Bolognesi I^b 27 n. 12 ad a. 881. — Regg. J. 2546. JE. 3325.

132 *880 (nov. 8)*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati et Leoni ep., misso et apocrisiario s. sedis apost., nec non quibusvis missis imperatoris et omnibus iudicibus et populis Romani territorii constitutis cunctisque fidelibus: nuntiat, se 6 id. nov. *(nov. 8)* in synodo Deusdedit ducem absolvisse eumque communioni ecclesiae recepisse et Mariam coniugem eius uxorem esse legitimam firmasse. — Omnium reverentiam. Dat. . . . . . ind. 14.

Reg. Iohannis VIII ep. 288 (dat. ut supra, *i. e.* 16 kal. aug. ind. 14). — *Edd. Carafa Epp. decr. III 493 n. 276 = Mansi XVII 204 n. 276 = Migne CXXVI 915 n. 302. — Regg. J. 2549. JE. 3328.*

Loco „16 kal. aug." legendum esse „6 id. nov." ex ipsius epistolae tenore plane evincitur.

*133 *(881)*

Iohannes VIII Romano archiep. iussionem dirigit, ut, cum Neapoli fuerit reversus, Romam veniat.

Laud. in n. 134. — Reg. JE. —.

134 *(881 april.)*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: reprehendit eum, quod Albericum comitem quasi ex parte imperiali Ravennam adsciscere et nobiles cives ipsius, se inconsulto, ausu temerario distringere enormiter coegerit; praecipit, ut, eccl. Faventinae episcopo defuncto, Dominicum archidiac. studeat secundum morem episcopum consecrare. — Ea quae. Dat. [m. april. ind. 14].

Reg. Iohannis VIII ep. 282. — Edd. Carafa Epp. decr. III 490 n. 271 = Mansi XVII 201 n. 271 = Mittarelli Access. hist. Faventin. p. 393, = Strocchi Serie de' vescovi Faentini p. 286 n. 6, = Migne CXXVI 931 n. 322. — Regg. J. 2569. JE. 3347.

135 *(881 april.)*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: per Deltonem ep. (Ariminensem) praecipit, ut, quia uxorem Deusdedit ducis alteri viro raptori in stupro tradiderit et contra suae iuratoriae sponsionis tenorem *(cf. n. 123)* luculentissime agere nullatenus dubitaverit, nullam omnino sacerdotalem ordinationem pro talibus, quibus est irretitus, criminibus facere quoquo modo praesumat, donec 8 kal. oct. *(sept. 24)* futurae 15 ind. ad synodum venire procuret. — Inter cetera. Dat. [m. april. ind. 14].

Reg. Iohannis VIII ep. 283. — Edd. Carafa Epp. decr. III 491 n. 272 = Mansi XVII 202 n. 272 = Migne CXXVI 932 n. 323. — Regg. J. 2570. JE. 3348.

136 *881 iul.*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: Paulo Placentinae eccl. antistite reclamante, iubet, ut eccl. Placentinae clericos, quos penes se contra sacra b. patrum statuta habere viderit, et praecipue Gausum diac. de praesenti suo reddere vel dirigere procuret episcopo; praecipit, ut sacerdotes et clericos Placentinae eccl., ab eo excommunicatos, ab eadem excommunicatione absolvat, quousque tempore congruo cum eis Romam ad synodum pariter veniat. — Inter ceteras. Dat. m. iul. ind. 14.

Reg. Iohannis VIII ep. 284. — Edd. Carafa Epp. decr. III 492 n. 273 = Mansi XVII 203 n. 273 = Migne CXXVI 933 n. 324. — Regg. J. 2571. JE. 3349.

137 *881 iul. 27*

Iohannes VIII Romano archiep.: eum, quem iam pridem per Deltonem ep. *(n. 135)* apostolatus sui litteris ad synodale collegium pro ecclesiasticis dumtaxat utilitatibus secum pariter celebrandum occurrere iussit, nunc multis criminibus irretitum multorumque hominum accusationibus horrendis impetitum et praecipue manifesto periurio pollutum, hac secundae vocationis auctoritate per Iohannem Callensem ep. ad synodum 8 kal. oct. *(sept. 24)* futurae 15 ind. una cum omnibus suffraganeis suis episcopis venire iubet. — Quia iam pridem. Dat. 6 kal. aug. ind. 14.

Reg. Iohannis VIII ep. 285. — Regg. J. 2574. JE. 3352.

138 *(881 aug.)*

Iohannes VIII Romano archiep.: eum per Iohannem ep. Monteferetranum ad synodum 8 kal. oct. *(sept. 24)* futurae 15 ind., ad quam ei primitus per Deltonem *(n. 135)* seu et modo per Iohannem Callensem *(n. 137)* epp. voca-

tionem direxit, una cum omnibus suffraganeis suis episcopis venire iubet. — Quia iam pridem. Dat. . . . . .

Reg. Iohannis VIII ep. 287 (dat. ut supra *i. e.* 16 kal. aug. ind. 14). — *Edd. Carafa Epp. decr. III 493 n. 275 = Mansi XVII 204 n. 275 = Migne CXXVI 934 n. 327. — Regg. J. 2574 et JE. 3352 ad 881 iul. 27.*

De epp. n. 137. 138 cf. G. Levi in Arch. della Soc. Romana IV 174. — Notae chronologicae in n. 138 minime congruunt.

**139* *(Roma 881 sept.)*

Iohannes VIII privat Romanum archiep. pro periurii reatu omni communione.

Laud. in n. 140. — Regg. J. p. 289. JE. I p. 419.

140 *881 oct. 4*

Iohannes VIII sacerdotibus et clero atque universis iudicibus populoque Ravennati: nuntiat, se Romanum archiep. pro periurii reatu manifeste pollutum aliisque nefandis criminibus impetitum et idcirco ad synodum pro sui purgatione vocatum occurrere contemnentem, omni ecclesiastica communione una cum s. synodi decreto privasse, quousque suam specialem studuerit sibi exhibere praesentiam; praecipit, ut omnes ab illius consortio et communione modis omnibus se separent. — Nosse volumus. Dat. m. oct., die 4, ind. 15.

Reg. Iohannis VIII ep. 291. — Edd. Carafa Epp. decr. III 495 n. 278 = Mansi XVII 206 n. 278 = Migne CXXVI 935 n. 329. — Regg. J. 2576. JE. 3354.

141 *(881)*

Iohannes VIII [Romano archiep. Ravennati]: nuntiat, se eius litteras per Deusdedit presb. recepisse; admonet eum, ut nulla inimicorum calliditas vel seductio amplius a sua fidelitate quo[quo] modo valeat eum removere, sed secundum sponsionis eius tenorem *(cf. n. 123)* in ea devotissime permanere procuret; praecipit, ut et pro necessitate eccl. Rav. et pro eius causa utilitatis Romae ad suam praesentiam praesentialiter venire indubitanter procuret, quia ipse statum Ravennatis eccl. incolumem conservare cupit. — Sicut nobis.

Reg. Iohannis VIII ep. 298. — Edd. Carafa Epp. decr. III 499 n. 285 = Mansi XVII 210 n. 285 = Migne CXXVI 946 n. 351. — Regg. J. 2598. JE. 3361.

**142* *(882)*

Iohannes VIII admonet saepissime Romanum archiep. Rav. tam per episcopos quamque etiam suis apostolicis litteris, ut Maimbertum Bononien. clericum a sua superstitiosissima familiaritate separet et ad propriam ecclesiam remittat.

Laud. in Iohannis VIII epistola ad Martinum, Iohannem, Demetrium et Romanum duces a. 882 aug. 28 missa J. 2610. JE. 3385. — Reg. JE. —.

De eadem re cf. Iohannis VIII rescripta J. 2609. 2610. 2611. JE. 3384. 3385. 3386.

**143* *(882)*

Iohannes VIII mandat Romano archiep., ut Iohannem diac., commendatum suum, qui, praeiudicium ab eo sibi illatum ferre non valens, se petiit apost. praesidio adiuvari, in gremio s. Ravennatis eccl. benigne recipiat et monasteria seu res, quas illi eius occupaverunt ministri, praesentialiter reddat.

Laud. in n. 144. — Reg. JE. —.

144 *882 aug. 28*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: iterum iubet *(n. 143)*, ut Iohannem diac. recipiat eique res reddat; simili modo mandat, ut Iohanni diac. et chartulario eccl. Ravennatis monasterium s. Martini de praesenti reddere studeat. — Quia non solum. Dat. [5] kal. sept. ind. 15.

Reg. Iohannis VIII ep. 313 (kal. sept.). — *Edd. Carafa Epp. decr. III 510 n. 300 = Mansi XVII 220 n. 300 = Migne CXXVI 954 n. 361.* — *Regg. J. 2608. JE. 3383.*

Hanc epistolam Iohannes VIII a Iohanne duce ad Ravennatem archiep. portari iussit J. 2611. JE. 3386.

145 *(887—88)*

Stephanus V Romano archiep.: interdicit, ut contra statuta canonum successorem sibi eligere et decretum super hoc fieri suorumque sacerdotum ac laicorum manibus firmari faciat. — Quorumdam relatu.

Coll. Britt. Stephani V ep. 16. — *Ed. Loewenfeld Epp. p. 35 n. 62.* — *Regg. Ewald in N. Archiv V 404 n. 16. JL. 3435.*

146 *(888)*

Stephanus V Romano archiep.: scribit, Imolensi ep. succedi, eo vivente, se non praecepturum esse, quia iniustum sit, ut episcopus honore suo privetur aegrotus.

v. Imola, Episc. n. 3.

147 *(888)*

Stephanus V Romano archiep. Ravennati: hortatur eum, ut, convocato clero et populo, talis in Imolensi eccl., obitu episcopi destituta, eligatur, cui sacri non obvient canones.

v. Imola, Episc. n. 4.

**148* *(885—89)*

Stephanus V Romano archiep.: confirmat omnia privilegia vel donationes et scriptiones eccl. Ravennatis.

B[3] *s. XI Exc.* — *Reg. Gött. Nachr. 1902 p. 82 n. 3. JL. —.*

149 *890 mart. 25*

Stephanus V Dominico archiep. etc.: nuntiat, se Bernardum diac. in Placentina eccl. electum, Ravennate eccl. per obitum Romani archiep. viduata, praevidisse consecrare; decernit, eandem Ravennatem ecclesiam nullam deinceps pro eadem consecratione evacuationem perpeti, sed Placentina eccl. in ius et consecrationem atque debitam oboedientiam Ravennatis eccl. omnibus consistat temporibus. — Ob hoc divina. Scr. p. m. Benedicti not. et scrin. s. sedis apost., in m. mart., ind. 8. Dat. 8 kal. april. p. m. Zachariae primicerii s. sedis apost., a. Deo propitio pont. d. Stephani ss. pontif. et univ. pp. in sacratissima sede b. Petri ap. 5, ind. 8.

B s. X. B s. XII. [F II f. 87]. — *Edd. Rubeus*[2] *p. 246 ex B = Ughelli*[1] *II 252;* [2] *II 203, = Mansi XVIII 26 = Migne CXXIX 798 n. 10. Amadesi Chronot. II 220 n. 7 ex B. Fantuzzi Mon. VI 1 n. 1 ex B ad a. 889 = Vesi Doc. I 128.* — *Regg. Fabri Mem. p. 458. Montfaucon Bibl. I 449. Galletti Del primicero p. 73. J. 2646. JL. 3455.*

150 *(890)*

Stephanus V omnibus sacerdotibus atque iudicibus, clero et populo seu universae generalitati Placentiae commorantibus: sancit, ut tam Bernardus diac. in episcopum consecratus quamque omnes decessores sui in perpetuum sub Ravennatis eccl. pontificatu plenam observantiam totamque fidelitatem viriliter custodiant. — Qualiter sancta Ravennas.

B s. X. B s. XII. [F II f. 87]. — Edd. Rubeus [2] p. 247 ex B = Mansi XVIII 28 = Migne CXXIX 799 n. 11. Amadesi Chronot. II 221 n. 7 ex B. Fantuzzi Mon. VI 2 n. 2 ex B = Vesi Doc. I 130. — Regg. PflugkH. Iter p. 803 n. 1008. J. 2647. JE. 3456.

Adnotamus quoque, Stephanum V pro animae suae remedio in ecclesia Ravennate auri et argenti libras remisisse (Lib. pontif. ed. Duchesne II 195). — Mortuo Dominico archiep., Kailo eligitur, quem Formosus pp. consecravit (cf. Invectiva in Romam ed. Dümmler Gesta Berengarii imp. p. 153). Rubeus, Ughellus, Muratorius, Gams hunc Kailonem omittunt (cf. Duchesne l. c. II 240 not. 1).

**151* *(cr. 907)*

Sergius III concedit per praeceptum Iohanni archiep. res quasdam s. Petri.

Laud. in n. 153. — Reg. JL. 3540.

Hic Iohannes archiepiscopus, Sergii papae filius, a. 914 ipse papa effectus est.

**152* *(cr. 907)*

Sergius III mandat per apost. litteras Albuino comiti (Histriae), ut nullam molestiam nullamque contrarietatem in rebus et familiis Iohannis Ravennatis archiep. faciat.

Laud. in n. 153. — Reg. JL. 3541.

153 *(cr. 910)*

Sergius III Iohanni Polensi ep.: mandat, ut moneat Albuinum comitem, iam pridem admonitum *(n. 152)*, ut absque mora mala, quae in res Iohannis Rav. archiep. fecerit, omnia emendare faciat et quicquid inde tulit, reddere faciat; si non fecerit, se eum sub anathemate damnaturum esse. — Iam pridem per.

Edd. Ceriani e Porro Il rotolo opistografo del principe Antonio Pio di Savoia (1882) p. 26 n. 7 = Arch. stor. Lomb. XI 31, = Cipolla in Arch. Veneto XXVI 327, = Loewenfeld in N. Archiv IX 537 n. 7. — Reg. JL. 3546.

Conf. quoque Iohannis archiep. epistolam Iohanni ep. Polensi missam de eadem re (l. c. n. 8).

154 *Laterano 921 mart.*

Iohannes X concedit Honesto archiep. s. Rav. eccl. totam massam q. v. Campilio cum omnibus fundoris suis, constitutam in territorio Gavellensi inter fl. Adicem et Padum; similiter confirmat massam q. v. Fiscalia cum omni tributo, censu atque exactione temporali et annuali seu districtu, constitutam in territorio Ferrariensi, sub poena auri libr. 100 componenda. — Iohanne ss. pontif. et univ. pp. in apostolatu a. 7, imp. d. Berengario serenissimo imp. a. 16, in m. mart., ind. 9; Romae Lateran. Quia nobis.

F II f. 91. G XXXVIII f. 154. — Edd. Rubeus [2] p. 263 ad a. 972. Amadesi De iurisdictione Rav. archiepp. diss. p. 47 n. 3 ex G = Collina Vita di S. Romoaldo II 182. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 34 n. 12 ex G = Amadesi Chronot. II 241 n. 19, = Bertoldi Mem. d'Argenta II 110, = Liverani Opp. IV 67 n. 20 ad a. 931, = Migne CXXXII 805 n. 6. — Regg. Fabri Mem. p. 466 ut bullam Iohannis XIII. Montfaucon Bibl. I 437. Fantuzzi De gente Honestia p. 8 n. 13. Frizzi Mem. di Ferrara [1] II 32; [2] II 39. J. 2730. JL. 3563.

De hoc privilegio fusius egit J. L. Amadesius in epistola ad Bonifatium Collina missa in Calogerà Racc. XLIV (1750) 399 sq. — De eadem re a. 921 mai. 9 placitum celebratur (edd. Muratori Antiq. II 969; Amadesi De iurisdictione Rav. archiepp. diss. p. 48 n. 4. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 35 n. 13; Liverani Opp. IV 69 n. 21; cf. Hübner Gerichtsurkunden n. 858).

**155* *(942—46)*

Marinus II confirmat ecclesiae Ravennati arimannos habitatores in locis q. v. Curolo et Tammara et de Capo Sandali usque in Ferrariam et in castro Ficariole vel infra plebem s. Mariae q. v. Trenta.

Laud. in placito Hecciconis imp. missi Ferrariae a. 970 celebrato super causa inter Petrum archiep. Ravennatem et Liuzonem ep. Cremonensem pro parte comitatus Ferrariae (edd. Rubeus ² p. 262; Amadesi De iurisdictione Rav. archiepp. diss. p. 49 n. 5; Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 81 n. 34; Savioli Ann. Bolognesi I^b 50 n. 29; Azedo Summ. a. 1787 p. 1 n. 2; Bertoldi Mem. d'Argenta II 127; cf. Hübner Gerichtsurkunden n. 974). — Regg. J. 2781. JL. 3629.

Privilegium hoc laudatur etiam in n. 156. 187.

156 *948 oct.*

Agapitus II Petro archiep. etc.: confirmat praecepta a Marino eidem Petro concessa *(n. 155)*, et concedit episcopatum Ficoclensis eccl. — Cum enim. Scr. p. m. Stephani not. reg. atque scrin. S. R. E., in m. oct. et ind. 7.

B^4 (a. 1224). — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex B^4. — Regg. Rubeus ² p. 816. J. 2813. JL. 3665 ad a. 946—55.

Laudatur quoque in placito Hecciconis (cf. n. 155) et in n. 187.

**157* *(955—63)*

Iohannes XII confirmat eccl. Ravennati possessiones *ut in n. 155.*

Laud. ut n. 155. — Regg. J. 2839. JL. 3698.

**158* *(963—65)*

Leo VIII confirmat eccl. Ravennati possessiones *ut in n. 155.*

Laud. ut n. 155. — Regg. J. 2844. JL. 3709.

v. Pflugk-Harttung Iter p. 183 n. 80 perperam ad hoc Leonis VIII privilegium refert Peregrini Prisciani excerptum, quod in eius Collect. vol. III f. 75 legitur, immo vero ex Leonis VIII bulla spuria pro monasterio Aulae regiae Comaclensi JL. †3703 sumptum.

**159* *(967)*

Iohannes XIII (et Otto I imp.) epistolas dirigunt ad Rainerium diac., ut veniat ad synodum et placitum et Petro archiep. legem faciat.

Laud. in n. 160. — Reg. JL. —.

160 *Ravenna 967 april. 17*

Coram Iohanne XIII, in iudicio residente una cum Ottone I imp., causa Petri archiep. contra Rainerium diac., filium qd. Teudegrimi comitis et Ingelradae comitissae, agitur.

A. — Edd. Amadesi Chronot. II 252 n. 26 ex A. Fantuzzi Mon. II 27 n. 12 ex A ad april. 7 = Vesi Doc. I 293. Tabarrini in Doc. di storia ital. VI 762 ex A. Mon. Germ. Dipl. I 464 n. 340 ex A. — Regg. Stumpf Reg. 420. Ottenthal Reg. n. 445. Hübner Gerichtsurkunden n. 955. JL. I p. 472 ad april. 7.

161 *967 april. 29*

Iohannes XIII Ariberto archiep. s. Rav. eccl.: confirmat curtem q. d. Firminiana, ea ratione, ut singulis quibusque indictionibus pensionis nomine rationi-

bus s. Rav. eccl. in resurrectione Domini sol. den. 20 et spatulas de porcis 20 persolvat. — Quotiens illa. Dat. p. m. Guidonis s. Silvae Candidae ep. et bibl. s. apost. sedis, 3 kal. mai., a. 13 pont. d. pp. Iohannis, imp. d. Ottone, ind. 10.

B s. XI. F II f. 90 (3 kal. mart.) *[= N f. 17]. — Ed. Amadesi Chronot. II 328 n. 67 ex N* (3 kal. mart.). *— Regg. J. 2845 et JL. 3713 ad feb. 27.*

Diploma valde suspectum (cf. Amadesi l. c. II 167). Tunc enim Petrus archiepiscopus fuit.

**162* *(965—70)*

Iohannes XIII confirmat eccl. Ravennati possessiones *ut in n. 155.*

Laud. ut n. 155. — Regg. J. 2868. JL. 3740.

Hoc Iohannis XIII privilegium laudatur etiam in Gregorii V bulla n. 166 et in Ottonis III praeceptis (Mon. Germ. Dipl. II 758. 770 n. 330. 341).

**163* *Laterano 981 mart.*

Ottone II imp. et Benedicto VII in synodali concilio in s. Lateranen. eccl. residentibus, Leone ep. Ferrariensi conquerente, Honestus archiep. Rav. refutat Leoni ep. massam Quartisianam q. v. Campore.

v. Ferrara, Episc. n. 7.

164 *997 ian. 28*

Gregorius V Iohanni archiep. etc.: confirmat praecepta ab antecessoribus suis edita, corroborat mon. b. Illarii in terr. q. v. Galligata, massam q. v. Fiscalia, omnem iudiciariam potestatem in loco et plebe q. v. Cornacervina, monasteria duo infra civ. Ariminensem s. Thomae apost. et s. Eufimiae; statuit, ut omnes residentes et coloni Ravennatis eccl. tam in comitatu Adriensi quamque in Ferrariensi et Comiaclensi commorantes immunes maneant ab ulla publica functione et angaria; confirmat, ut degentes et commorantes in castro Ficariole nullam publicam functionem faciant, exceptis Ravennatensibus archiepp.; sancit, ut Ravennati ecclesiae, sicut Romanae, nisi per 100 curricula annorum res ipsius excludantur nullatenus; concedit terram a flumine Punctari cum palude Argentae usque ad portum maris nec non portum Volanae usque ad locum q. d. Cervia; statuit, ut ab aliquo sacerdote Ravennae degente aut ex familia eiusdem s. Ravennatis ecclesiae per totam Aemiliam atque Pentapolim nullum teloneum atque portaticum sive siliquaticum exigatur. — Cum enim. Scr. p. m. Petri reg. not. et scrin. S. R. E., in m. ian., ind. 10. Dat. 5 kal. feb. p. m. Iohannis ep. s. Albanen. eccl. et bibl. s. apost. sedis, a. pont. d. Gregorii pp. 1, imp. autem III Ottonis imp. aug. a. 1, in m. ian.

B[1] s. XII [= F II f. 97]. B[2] s. XV. B[3] s. XI Exc. [G XXXVIII f. 563 et XCI f. 538. L f. 568 = M f. 5 = N f. 143]. — Edd. Rubeus [1] p. 234 Exc. ex B[2]; [2] p. 271. (Zaccagni) Diss. hist. de summo apost. sedis imperio in urbe Comacli App. p. 2 n. 2 ex L = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 292 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. I 466 n. 3, = Migne CXXXVII 909 n. 6. Amadesi De iurisdictione Rav. archiepp. diss. p. 27 et p. 53 n. 7 ex G. Azedo Summ. a. 1787 p. 3 n. 3 ex F. Bertoldi Mem. d'Argenta II 133 ex G. Fantuzzi Mon. V 264 n. 36 ex B[2] ad ian. 26 = Vesi Doc. I 420. — Regg. Ughelli [1] II 347; [2] II 351. Fabri Mem. p. 468. Montfaucon Bibl. I 436. Fantuzzi De gente Honestia p. 21 n. 36. Frizzi Mem. di Ferrara [1] II 64; [2] II 74. J. 2962. JL. 3873.

165 *997 iul. 7*

Gregorius V Iohanni archiep. etc.: refutat Placentinam eccl. iniuste ei ab antecessore suo ablatam ac contra canones sub nomine archiepiscopatus locatam; decernit episcopatum Monteferetranum cum omni integritate sua sub iure s. Ravennatis sedis tuitione esse. — Divinae remunerationis. Scr. p. m. Petri reg. not. et scrin. S. R. E., in m. iul., ind. 10. Dat. non. iul. p. m. Iohannis ep. s. Albanen. eccl. et bibl. s. apost. sedis . . . .

B s. XI. B³ s. XI. [F II f. 95]. — Edd. Rubeus ² p. 272 Exc. ex B. Ughelli ¹ II 347. 930 ex F; ² II 352. 842 = Mansi XIX 200 n. 1 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 294 n. 4 = Bull. Rom. ed. Taur. I 468 n. 4, = Zucchi Travaglia Storia di Montefeltro p. 223, = Migne CXXXVII 919 n. 11. Amadesi Chronot. II 294 n. 49 ex B. — Regg. Fabri Mem. p. 469. Montfaucon Bibl. I 436. J. 2967. JL. 3878.

166 *998 april. 28*

Gregorius V Gerberto archiep. etc.: confert insignia praesulum s. Ravennatis eccl. cum usu pallii; donat post mortem Adaleidae imperatricis districtum Ravennatis urbis, ripam integram, monetam, teloneum, mercatum, muros et omnes portas civitatis, et Comaclen. comitatum; corroborat privilegium suum Iohanni archiep. cum Monteferetrana et Cerviensi ecclesiis largitum *(n. 165)*; confirmat mon. s. Thomae apost. et s. Eufimiae in civitate Ariminen. et castella *(cf. n. 164)*; confirmat Ottonis III imp. praeceptum de Regiensi episcopatu, Caesenam et omnia privilegia ecclesiae eius collata. — Quoniam apostolicae. Scr. p. m. Petri not. et scrin. S. R. E., in m. april. et ind. 11. Dat. 4 kal. mai. p. m. [Iohannis] ep. s. Albanen. eccl. et bibl. s. apost. sedis, a. pont. d. Gregorii ss. pontif. et univ. V pp. in sacratissima sede b. Petri apost. a. 2, imp. d. Ottone III a Deo coronato magno et pacifico imp. a. 2, in mense et ind. ss. 11.

B s. XII. B³ s. XI Exc. [F II f. 93. P f. 74. V. W f. 556]. — Edd. Abr. Bzovius Sylvester II Caesius Aquitanus P. M. ¹ (Romae 1629) f. 86; ² in Ann. eccl. VIII (Coloniae Agrippinae 1640) 563. Rubeus ² p. 273. Ughelli ¹ II 349 ex F; ² II 353 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 295 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. I 470 n. 6, = Mansi XIX 201 n. 2 = Migne CXXXVII 921 n. 14, = Olleris Oeuvres de Gerbert p. 547. Pintius De nummis Rav. p. 60 ex B. Amadesi Chronot. II 292 n. 48 ex B. — Regg. Fabri Mem. p. 471. Montfaucon Bibl. I 436. Frizzi Mem. di Ferrara ¹ II 65; ² II 75. J. 2971. JL. 3883.

Cerviensis episcopatus iam ab Agapito II a. 948 (n. 156) Ravennati ecclesiae concessus est. Ottonis III diploma de Regiensi episcopatu periit. Conf. quoque Ottonis III praeceptum a. 999 sept. 27 Leoni archiep. concessum (Mon. Germ. Dipl. II 758 n. 330).

167 *Sant' Apollinare in Classe 1001 april. 4*

Silvestro II, una cum Ottone III imp. infra claustra mon. s. Apollinaris q. v. in Classe in iudicio residente, Ravennati eccl. refutatur monasterium s. Mariae q. v. in Pomposia et monasterium s. Vitalis in ipsa insula positum, laudantibus Andrea abbate mon. s. Salvatoris Ticinen. et Georgio Comiaclen. et Alberico Adrianen. epp. — A. pont. d. n. Silvestri 2 sicque imp. d. n. piissimo pp. aug. Ottone . . a. 5, die 4 m. april., ind. 14. Ea enim. Ego Silvester etc. Ego Otto etc. Sequuntur subscriptiones episcoporum, abbatum etc.

Edd. Gori Symb. litter. V 1 ex autogr. penes march. Rangoni (cf. cod. bibl. Marucell. A 31 v. 1 et Cod. dipl. Pompos. vol. I Monte Cassino Arch. abbaziale) = Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 160 n. 66 = Amadesi Chronot. II 308 n. 55, = Federici Rer. Pompos. hist. I 435

n. 26, = Speronius de Alvarottis Adrien. epp. series p. 50, = Fantuzzi Mon. III 13 n. 7 = Vesi Doc. I 435, = Mon. Germ. Dipl. II 827 n. 396. — Regg. Fantuzzi De gente Honestia p. 21 n. 37. Stumpf Reg. 1254. Hübner Gerichtsurkunden n. 1151. J. p. 347. JL. I p. 499.

**168* *(1012—16)*

Benedictus VIII confirmat Arnaldo archiep. iura publica tam Ravennae quam in comitatibus Bononiensi, Corneliensi, Faventino, [Caesenate] et Ficoclensi.

Laud. in placito Pellegrini cancellarii et Tatonis comitis, missorum Heinrici II a. 1017 (edd. Savioli Ann. Bolognesi I^b 73 n. 43 = Fantuzzi Mon. III 19 n. 9 ad feb. 15 = Hirsch Jahrb. Heinrichs II t. II 420 not. 2 Exc.). — Reg. JL. 4008.

**169* *Roma 1027 april. 6*

Iohannes XIX in concilio Romae celebrato constituit et confirmat, ut in omnibus negotiis pontificalibus Ravennas nullo modo in aeternum se Mediolanensi archiep. praeferat.

Conf. libellum „Commemoratio superbiae Ravennatis archiepiscopi, quomodo se Mediolanensi archiepiscopo Romae superbe praeferre praesumpsit" (Mon. Germ. Scr. VIII 12 not. 70). — Regg. J. p. 358. JL. I p. 517.

De re cf. Bresslau Jahrbücher Konrads II t. I 149, qui de fide huius relationis dubitat.

170 *(Roma 1047 ian. 5)*

Clemens II omnibus s. eccl. filiis: in synodo definit altercationem Ravennaten. et Mediolanen. archiepp. et Aquileien. patriarchae de sessione dexteri lateris pontificis, iubens, sedem Ravennatis archiep. semper esse a dexteris papae secundum antiquae constitutionis auctoritatem, nisi forte imperator adfuerit; tunc sinistram teneat. — Quod propulsi. Scr. p. m. Iohannis scrin. et not. s. n. pal.

B s. XII [= F II f. 108]. [B² a. 1413 mai. 1 dep. ex apogr. Ubaldi tab. Rav. s. XII =] Agnelli Lib. pontif. cod. Esten. s. f. (cf. Bacchini II 283). E. G XXXVI f. 92. 97 et XXXVIII f. 583. — Edd. Rubeus ¹ p. 239 Exc. ex B²; ² p. 283 sq. Ughelli ¹ II 360 ex F; ² II 361 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 357 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 574 n. 2, = Mansi XIX 625 = Cappelletti II 108, = Migne CXLII 581 n. 3. Dal Corno Ravenna dominante p. 233 ex B². Muratori Scr. I^b 583 ex B² ut Clementis antipapae (Wiberti) privilegium = Mansi XX 594 = Migne CXLVIII 828 n. 2. Zattoni Il diritto storico p. 7 ex B = Rivista di scienze storiche I^a (1904) 215. — Regg. Fabri Mem. p. 478. Bacchini II 283. Montfaucon Bibl. I 436. Mon. Germ. Const. I 95 n. 49. J. 3147. 3995 (inter Clementis III acta). JL. 4141.

De re et de huius privilegii fide fusius disseruerunt Amadesi Diss. de metropoli ecclesiastica Ravennatensi c. 2, Steindorff Jahrbücher Heinrichs III t. I 320 et Zattoni l. c.

**171* *Vercelli 1050 (sept.)*

Leo IX in synodo Vercellensi Hunfridum archiep. pro quadam inter Ravennatem et Romanam eccl. contentione suspendit ab officio.

Herimanni Aug. Chron. ad a. 1050 (ed. Mon. Germ. Scr. V 129). — Regg. J. p. 372. JL. I p. 538.

Conf. quoque Vitam Leonis IX auctore Wiberto lib. II c. 4. — Hunfridus archiep. a. 1051 (feb.) apud Augustam Vindelicam papae satisfecit l. c. Eodem anno obiit.

**172* *1053 april. 8*

Leo IX concedit Heinrico archiep. pallium, eo tenore, ut iis diebus illo utatur, quibus Gregorius M. antecessoribus eius concesserat *(n. 31)*. — Dat.

6 id. april. p. m. Friderici diac. S. R. E. bibl. et canc. vice Herimanni archicanc. et Colonien. archiep., a. pont. 5, ind. 6.

Regg. Rubeus [2] *p. 290 = Fabri Mem. p. 479. JL. —.*

173 *(1065)*

Alexander II clero et populo Ravennati: nuntiat, Heinricum archiep., multis offensionibus apost. sedi notatum, ab omni sacerdotali et pontificali officio a sese esse privatum.

v. Ravenna, Civ. n. 39. — Conf. quoque Alexandri II decretum ad Willielmum marchionem (*al.* Valerianum ep.) missum J. 3442. JL. 4624.

174 *Roma 1073 april. 26*

Gregorius VII (in Romanum pontificem electus) Guiberto Ravennati archiep.: scribit de electione sua; rogat, ut caritatem erga Romanam eccl. et erga se ipsum promissam nunc ostendere curet et suffraganeos ac filios eccl. Ravennatis ad exorandum Deum pro se invitet ac commoneat; hortatur, ut frequenter inter se legati discurrant. — Non dubitamus. Dat. Romae 6 kal. mai. ind. 11.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 3. — Edd. Carafa Epp. decr. III 551 n. 3 = Mansi XX 62 n. 3 = Migne CXLVIII 286 n. 3. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 12. — Regg. J. 3538. JL. 4774.

Guibertus a. 1073 ab Alexandro II consecratus, post obligationem sacramento factam, se fidelem fore papae eiusque successoribus, Ravennam rediit; cf. Bonithonis Liber ad amicum lib. VI (Jaffé Bibl. rer. Germ. II 655; Mon. Germ. Lib. de lite I 600).

175 *Roma 1073 iun. 1*

Gregorius VII (in Romanum pontificem electus) Guidoni Imolen. comiti: rogat eum, quatenus quaecumque inter Imolenses, qui b. Petro fidelitatem iuraverunt, et Guibertum archiep. discordiae aut molestiarum sit occasio, eam sedare et firma studeat pace decidere, eisque defensionis auxilia conferre non desinat, donec legati sui in partibus illis veniant.

v. Imola, Civ. n. 2.

176 *Roma 1075 ian. 4*

Gregorius VII Guiberto Ravennati archiep.: rogat eum, ut ad synodum in prima hebdomada quadragesimae *(feb. 22—28)* celebrandam veniat. — Coram oculis. Dat. Romae 2 non. ian. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 42. — Edd. Carafa Epp. decr. III 648 n. 42 = Mansi XX 156 n. 42 = Migne CXLVIII 394 n. 42. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 155. — Regg. J. 3679. JL. 4919.

Sed Guibertus minime venit.

**177* *(1075)*

Gregorius VII suspendit Guibertum Rav. archiep., ad synodum vocatum *(n. 176)*, dum venire noluit, ob periurii crimen ab episcopali officio.

Bonithonis Liber ad amicum lib. VII (edd. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 663; Mon. Germ. Lib. de lite I 605). — Reg. JL. —.

Quae Bonitho ad synodum a. 1075 feb. celebratam refert, ea in notitia de synodo Romana a. 1075 minime leguntur (Reg. Gregorii VII lib. II ep. 52a apud Jaffé Bibl. rer. Germ. II 170), sed aliquantulum tempus post certe evenerunt (cf. Meyer v. Knonau Jahrbücher Heinrichs IV t. II 479 not. 45).

178 *Roma 1078 ian. 28*

Gregorius VII Guiberto Ravennati archiep. omnibusque suffraganeis eius et universis epp. et abbatibus in marchia Firmana et Camerina et in Pentapoli et Aemiliae et Longobardiae partibus constitutis: monet, ut ad synodum in proximo venturae quadragesimae prima hebdomada *(feb. 25—mart. 3)* celebrandam conveniant, scientes, eos securos fore ab omni laesione vitae et membrorum rerumque et ab omni saeculari iniuria. — Salutem vobis. Dat. Romae 5 kal. feb. ind. 1.

Reg. Gregorii VII lib. V ep. 13. — Edd. Carafa Epp. decr. III 743 n. 13 = Baronius Ann. eccl. ad a. 1078 c. 1, = Mansi XX 246 n. 13 = Migne CXLVIII 498 n. 13. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 303. — Regg. J. 3801. JL. 5063.

**179* *Roma 1078 mart. 3*

Gregorius VII in synodo Ravennatem Guibertum, inaudita haeresi et superbia adversus s. catholicam eccl. se extollentem, ab episcopali omnino suspendit et sacerdotali officio, et innovat olim iam factum anathema super eum *(n. 177).*

Acta synodi exstant in Reg. Gregorii VII lib. V ep. 14a (edd. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 305. V 122). — Regg. J. p. 427. JL. I p. 625.

**180* *(Laterano 1078 nov. 19)*

Gregorius VII in synodo renovat anathema super Guibertum Ravennatem.

Acta synodi exstant in Reg. Gregorii VII lib. VI ep. 5b (ed. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 330 sq.), sed in eis notitia circa Guiberti depositionem minime invenitur. Sed haec patet ex n. 181 (cf. Meyer v. Knonau Jahrbücher Heinrichs IV t. III 166 sq.). — Reg. JL. —.

Conf. Vitam Gregorii VII (Lib. pontif. ed. Duchesne II 285), cuius auctor ex n. 181 hausit.

181 *Roma 1078 nov. 25*

Gregorius VII omnibus Ravennatibus maioribus et minoribus: nuntiat, (Wibertum), qui Ravennatem eccl., olim ditissimam et religiosissimam, tyrannica depraedatione devastaverit et corruperit, in s. Romana synodo esse depositum *(n. 180)*; praecipit, ut nullam ei deinceps oboedientiam exhibeant.

v. Ravenna, Civ. n. 40.

**182* *Roma 1080 mart. 7*

Gregorius VII confirmat sententiam depositionis et excommunicationis iam plerumque datam in Guibertum Rav. archiep.

Acta synodi leguntur in Reg. Gregorii VII lib. VII ep. 14a (ed. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 398) et in Vita Gregorii VII (Lib. pontif. ed. Duchesne II 287) etc. (cf. Mon. Germ. Const. I 555). — Regg. J. p. 434. JL. I p. 634.

183 *(1080)*

Gregorius VII episcopis christianam religionem defendentibus ceterisque clericalis ac laicalis ordinis s. Petri fidelibus: inter alia scribit, se post kal. sept. *(sept. 1)*, postquam tempus frigescere coeperit, cupientem s. Ravennatem ecclesiam de manibus impiis eripere et b. Petro restituere, partes illas armata manu petiturum. — Notum sit.

Reg. Gregorii VII lib. VIII ep. 7. — Edd. Carafa Epp. decr. III 831 n. 7 = Baronius Ann. eccl. ad a. 1080 c. 49, = Mansi XX 319 n. 7 = Migne CXLVIII 581 n. 7. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 436. — Regg. J. 3903. JL. 5179.

De tempore cf. Dünzelmann in Forschungen zur Deutschen Gesch. XV 539; P. Sander Kampf Heinrichs IV und Gregors VII (Berlin 1893) p. 172.

184 *(1080) oct. 15*

Gregorius VII omnibus episcopis, abbatibus, clericis atque laicis in marchia Tuscana, Firmana et in exarchatu Ravennate constitutis: praecipit, ut in restauratione Ravennatis eccl. de manibus pervasoris destructorisque W(iberti) dicti archiep., in synodo Romae celebrata iam ex triennio gladio anathematis sine spe recuperationis percussi *(n. 179. 180)*, omnes unanimiter consensum et pro posse adiutorium tribuentes, in reperiendo idoneam illi regimini personam summopere laborantes invigilent. — Prudentiae vestrae. Dat. id. oct.

Reg. Gregorii VII lib. VIII ep. 12. — Edd. Carafa Epp. decr. III 835 n. 12 = Mansi XX 323 n. 12 = Migne CXLVIII 585 n. 12. Tartini Rer. Ital. Scr. I 300 = Amadesi Chronot. II 352 n. 82c. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 441. — Regg. Rubeus [2] p. 307. J. 3908. JL. 5186.

Conf. Vitam Gregorii VII (Liber pontif. ed. Duchesne II 289).

185 *(1080) oct. 15*

Gregorius VII omnibus clericis et laicis Ravennae morantibus: monet eos, W(iberto) sceleroso, sacrilego atque periuro, in universali synodo damnato *(n. 179. 180)*, ut toto affectu mentisque intentione talem personam una cum episcopis et archidiacono ceterisque diaconis, quos ad eos sua vice direxit, studeant eligere, quae tanto honori, scil. Ravennatis archiepiscopatus regimini, videatur competere.

v. Ravenna, Civ. n. 41.

186 *(1080) dec. 11*

Gregorius VII omnibus episcopis, abbatibus, comitibus atque militibus in parochia Ravennate et in Pentapoli nec non et in marchia Firmana et in ducatu Spoletino commorantibus: praecipit, ut iuxta consilium legati sui R(ichardo) archiep. Ravennati consilium et auxilium firmiter promittant. — Notum vobis esse. Dat. 3 id. dec.

Reg. Gregorii VII lib. VIII ep. 14. — Edd. Carafa Epp. decr. III 837 n. 14 = Mansi XX 325 n. 14 = Migne CXLVIII 587 n. 14. Tartini Rer. Ital. Scr. I 297 = Amadesi Chronot. II 353 n. 82d. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 444. — Regg. Rubeus [2] p. 307. J. 3910. JL. 5189.

187 *Ravenna 1086 feb. 27*

Clemens III (Wibertus) s. Ravennati eccl. omnibusque futuris in illa archiepp.: confirmat privilegia Pauli *(n. 77)*, Sergii *(n. 97)*, Pascasii *(n. 94)*, Leonis *(n. 98. 99)*, Adriani *(n. 92)*, Eugenii *(n. 95)*, Marini *(n. 155)*, Agapiti *(n. 156)*, Gregorii *(n. 164. 166)*, et praecepta Iustiniani, Theodosii, Valentiniani, Ludowici, Caroli, Ottonis, Chonradi, Heinrici imp. — Cum omnium. Acta Ravennae in plenaria synodo in matrice eccl. q. d. Agiae Anastaseos, a. d. inc. 1086, imp. Heinrico III Rom. aug. a. imp. eius 2, ind. 9, 3 kal. mart. Subscr. Rolandus Tarvisian., Milo Paduan., Hecilinus Vicentin. epp.

A³. [C f. 27. C¹ f. 25'. C². G XXXVI f. 94. S f. 150. Z f. 40 Exc.]. — Edd. Rubeus ² p. 310 = Mansi XX 615 = Migne CXLVIII 830 n. 3. (Antonelli) Ragioni VII 231 ex C. Mittarelli Ann. Camald. III 39 ex A³ = Gloria Cod. dipl. Padov. I 314 n. 290 Exc. Balan Mon. s. XVI p. 478 ex C¹. — Regg. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venet. p. 993 ad a. 1083. Amadesi De iurisdictione Rav. archiepp. diss. p. 12. J. 3997. JL. 5322.

188 Guastalla 1106 oct. 22

Paschalis II in concilio apud villam Guardastallum, a. d. inc. 1106, 11 kal. nov. celebrato constituit, ut Aemilia tota cum suis urbibus, id est Placentia, Parma, Regio, Mutina, Bononia, nunquam ulterius Ravennati metropoli subiaceat.

Acta concilii Guardastallensis leguntur in Vita Paschalis II auctore Bosone (cf. Duchesne Lib. pontif. II p. XXXVII sq.). — Edd. Baronius Ann. eccl. ad a. 1106. Mansi XX 1209. Watterich Pontif. Rom. vitae II 39. Duchesne Lib. pontif. II 371 = Mon. Germ. Const. I 564 n. 395. — Regg. J. p. 492. JL. I p. 726.

Hoc constitutum ex Paschalis II regestis sumptum legitur etiam in Petri diac. card. epistola ad Placentinos (ap. Campi Hist. di Piacenza II 369 n. 38 et Fabre-Duchesne Lib. censuum I 115 not.).

189 Roma 1118 aug. 7

Gelasius II Gualterio archiep.: restituit ei, quem Ravennatis eccl. filii a disciplina fratrum regularium violenter assumptum pro religionis ac sapientiae praerogativa in b. Apollinaris cathedram communi voto ac desiderio posuerunt et in apost. sedis oboedientiam unanimiter redegerunt, dignitatem omnem, quam ante divisionis tempora per Romanam eccl. possederat; concedit episcopatus Aemiliae provinciae, id est Placentiae, Parmae, Regii, Mutinae, Bononiae, Ferrariae, Adriae, Cummaclii, Imolae, Faventiae, Forlivii, Foripupilii, Bobii, Caesenae, Ficoclii; confirmat etiam ducatum Ravennae et monasteria s. Adelberti et s. Illari in Galligata; committit ei Pomposiani mon. curam; concedit pallium. — Unitati divinae. Ego Gelasius etc. Dat. Romae p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card., 7 id. aug., ind. 11, a. d. inc. 1119, pont. autem d. Gelasii II pp. a. 1.

B³ s. XIII. C f. 25'. C¹ f. 24. C². D (kal. sept.). *G XVIII f. 41 et XXXVI f. 95. [K. S f. 171. Z f. 68 Exc.]. — Edd. Rubeus ² p. 321 = C. Caietani S. Gelasii pp. II vita p. 83 = Muratori Scr. IIIᵃ 396, = C. Gaetani Vita di Gelasio II p. 161, = Gattula Hist. abb. Cassin. p. 370, = (Zaccagni) Diss. hist. p. 26, = Summ. a. 1725 n. 3, = Savioli Ann. Bolognesi Iᵇ 165 n. 104. Baronius Ann. eccl. ad a. 1118 c. 15* (kal. sept., ind. 12) *= Labbe-Cossart Conc. X 818 n. 4 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 157 n. 4 = Bull. Rom. ed. Taur. II 285 n. 4, = Mansi XXI 168 n. 4 = Migne CLXIII 495 n. 13. Privilegia aliquorum ss. pontif. n. 2. (Antonelli) Ragioni VII 229 ex C. Balan Mon. s. XVI p. 476 ex C¹. Riccardi in Arch. stor. Lodig. VIII 164 ex B³. — Regg. Sigonius De regno Italiae ad a. 1118 = Azori Institut. moral. II (Cremonae 1622) 285. Ughelli ¹˒ ² II 365. Fabri Mem. p. 485. Montfaucon Bibl. I 436. J. 4895. JL. 6647.*

De hoc privilegio cf. Sauer Die Schrift des Guilielmus Valla Rhegiensis über den Exarchat von Italien p. 44. — Epistola de electione Gualterii archiep. legitur apud Hardouin Conc. VIᵇ 1942. Gualterius a Gelasio II consecratus Ravennam redux a latronibus exspoliatus et diu in carcere detentus est (cf. Gualterii archiep. privilegium Faventinis canonicis concessum (cf. Faenza, Eccl. cathedr. n. 3).

190 Laterano 1121 ian. 7

Calixtus II Gualterio archiep. etc.: confirmat Gelasii pp. constitutionem *(n. 189)*, concedit episcopatus Aemiliae, exarchatum Ravennae, qui Romanae

eccl. iuris est. et monasteria s. Adelberti et s. Ylari: committit ei Pomposiani mon. curam. — Etsi universae. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Calixtus etc. Subscr. 31 card. Dat. Lat. p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 7 id. ian., ind. 14, inc. d. a. 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 2.

A. [B³ s. XIII. C f. 24. C¹ f. 23. C². G XVIII f. 42' et XXXVI f. 96. S f. 173. Z f. 69 Exc.]. — Edd. Summ. a. 1725 n. 4. Privilegia aliquorum ss. pontif. n. 3. (Antonelli) Ragioni VII 226 ex C. Balan Mon. s. XVI p. 474 ex C¹. Tarlazzi Append. I 40 n. 17 ex A et I 42 n. 18 ex G = Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 310 n. 213. Riccardi in Arch. stor. Lodig. VIII 166 ex B³. — Regg. Rubeus ² p. 323 = Savioli Ann. Bolognesi Iª 196, = Bertoldi Mem. d'Argenta II 102. Fabri Mem. p. 486. Montfaucon Bibl. I 436. Migne CLXIII 1195 n. 121. J. 5031. JL. 6889.

**191* — *Laterano 1123 mart.*

Calixtus II in synodo Romana revestit Gualterium archiep. Rav. de Landulfi ep. Ferrarien. oboedientia. et agit querimoniam eius super massa Firminiana.

Laud. in n. 193. 213. — Reg. JL. I p. 810.

**192* — *(1123—24)*

Calixtus II suspendit (Landulfum) Ferrarien. ep., quem in oboedientiam Gualterii Rav. archiep. restituerat *(n. 191)*, quia oboedire contempsit, ab officio episcopali et sequestrat populum Ferrarien. in contumacia perdurantem ab introitu ecclesiae.

Laud. in n. 193. — Reg. JL. —.

Praeterea notamus Calixti II synodum Romanam (a. 1123 ex. aut a. 1124 in.), in qua Olricus Mediolanen. archiep. adversus Ravennatem archiep. circa ius sedendi ad dexteram papae conquestus est (cf. JL. I p. 818).

193 — *Perugia (1124) mart. 14*

Calixtus II M(anfredo) Mantuano et B(ernardo) Veronensi epp. et omnibus Venetianis tam clericis quam monachis per Ferrarien. parochiam constitutis: nuntiat, se praeterita quadragesima in Lateranensi concilio Gualterium archiep. de Ferrariensis ep. oboedientia revestivisse *(n. 191)* et Ferrariensem ep., quia oboedire contempsit, ab officio episcopali suspendisse *(n. 192)*; mandat, ut nullum de Ferrariensibus hominibus in ecclesiis suis recipiant vel eis chrisma conferant; nullus etiam clericus vel monachus in civ. Ferrariensi habitans divinum officium populo celebrare praesumat praeter baptisma infantium et poenitentiam in ultimis positorum; clerici vero per Ferrarien. dioecesim constituti eosdem Ferrarienses ad divina officia non admittant. — Praeterita quadragesima. Dat. Perusii 2 id. mart.

B⁴. [G XXXVI]. — Edd. Tarlazzi Append. I 44 n. 19 ex schedis Amadesii = Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 302 n. 486. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. III 200. JL. 7144.

194 — *Laterano 1125 mai. 6*

Honorius II Gualterio archiep. etc.: confirmat episcopatus Aemiliae provinciae et exarchatum Ravennae et monasteria s. Adelberti et s. Ylari, et committit eius personae Pomposiani mon. curam. — Sacrosancta Romana. Ego Honorius etc. Subscr. 29 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 2 non. mai., ind. 3, inc. d. a. 1125, pont. autem d. Honorii II pp. a. 1.

A². [B s. XIII. B⁵ s. XVI. D = I f. 153 = S f. 175. Y f. 243 Exc. Z f. 88 et f. 89 Exc.]. — Edd. Ughelli ¹· ² II 365 ex D = Summ. a. 1725 n. 5, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 197 n. 5 = Bull. Rom. ed. Taur. II 354 n. 5, = Migne CLXVI 1243 n. 30 = Liverani Opp. IV 109 n. 42. Privilegia aliquorum ss. pontificum n. 4. (Antonelli) Ragioni VII 239 n. 6 ex D. Riccardi in Arch. stor. Lodig. VIII 168 ex A². — Regg. Fabri Mem. p. 486. Montfaucon Bibl. I 436. J. 5225. JL. 7233.

De hoc privilegio cf. Sauer l. c. p. 46. — Adnotamus insuper notitiam a. 1129 april. 13 circa consecrationem Henrici Bononiensis electi a Gualterio archiep. celebratam; cf. Bologna, Episc.

195 *(1124—30)*

Honorius II G(ualterio) archiep. Rav.: rogat, ut Petrum ducem, quem post appellationem Romanae audientiae ab eo factam excommunicavit, absolvat, donec ipse ad suam praesentiam veniat. — Querimoniam Petri.

Coll. Lips. t. 47 c. 41. Coll. Brug. t. 46 c. 3. — Ed. Friedberg Quinque compilationes p. 202. — Reg. JL. 7390a.

196 *(1130 mai.)*

Romani episcopi et cardinales Lothario regi: inter cetera commendant G(ualterium) Rav. eccl. archiep., ut eum pro reverentia b. Petri et totius catholicae ecclesiae honorifice tractet. — Nullus christianorum.

Cod. epist. Udalrici Bamberg. ep. 352. — Edd. Eccard Corp. hist. II 358 n. 352. Jaffé Bibl. rer. Germ. V 429 n. 248. — Reg. JL. —.

Conf. quoque Innocentii II epistolam ad Lotharium regem missam J. 5320. JL. 7411, qua Gualterium Ravennatem archiep., legatum suum commendat. Adnotamus insuper ipsius Gualterii et Gerardi S. R. E. card., apost. sedis legatorum, et Gualterii et Iacobi Faventini ep. epistolas ad Ottonem ep. Bambergensem a. 1130 (cod. Udalrici epp. 348. 350 ap. Eccard II 357. 358 et Jaffé Bibl. rer. Germ. V 432. 436 n. 249. 253).

†197 *Novara (1132) april. 17*

[Innocentius II Gualterio archiep. Ravennati]: laudat eius affectionem et devotionem erga S. R. E.; nuntiat, se transalpinatum, Astae resurrectionem Domini *(april. 10)* celebrasse et Novariensium maiorem ecclesiam consecrasse; mandat, ut sine tarditate sibi Papiam obviam veniat. — Affectionem tuam. Dat. Novariae 15 kal. maias.

Cod. Vindob. 2507 (Philol. 401) s. XIII f. 30. — Edd. Amadesi Chronot. III 121 n. 9. Wattenbach in Archiv für Kunde österr. Geschichtsqu. XIV (1855) 72 n. 8. — Regg. Watterich Pontif. Rom. vitae II 208. J. 5416. JL. † 7566.

Epistolam hanc cum aliis epistolis in cod. Vindob. exaratis in usum scholarum confictam esse, Wattenbach l. c. plane evicit. — Praecedit Gualterii archiep. epistola ad Innocentium papam (edd. Amadesi Chronot. III 121; Wattenbach l. c. p. 71 n. 7); sequitur epistola Gualterii archiep. ad Iacobum Faventinum ep. missa eiusque responsum (ed. Amadesi III 120).

198 *Bologna 1132 dec. 16*

Innocentius II Gualterio archiep. etc.: confirmat episcopatus Aemiliae provinciae et exarchatum Ravennae et monasteria s. Adelberti et s. Hylari, et committit eius personae Pomposiani mon. curam. — Discreta et provida.

Ego Innocentius etc. Subscr. 5 card. Dat. Bononiae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 17 kal. ian., ind. 10, inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

A². [B s. XIII. B⁵ s. XVI (12 kal. ian.). *D = S f. 176. Y f. 256 Exc. Z f. 98. 101. 253 Exc.]. — Edd. Privilegia aliquorum ss. pontificum n. 5. (Antonelli) Ragioni VII 242 n. 2 ex D* (12 kal. ian.). *Tarlazzi Append. I 45 n. 20 ex B. Riccardi in Arch. stor. Lodig. VIII 171 ex A². — Regg. Fabri Mem. p. 49. (Zaccagni) Diss. hist. p. 26* (21 dec. 1133). *Montfaucon Bibl. I 436* (12 kal. ian.). *JL. 7604.*

De hoc privilegio cf. Sauer l. c. p. 48. — Praeterea laudat PflugkH. Iter p. 224 n. 326 Innocentii II privilegium Ravennati archiep. concessum, sed est Innocentii IV a. 1252 nov. 12.

**199* *(1139 in.)*

Innocentius II praecipit Gualterio archiep. Ravennati et Ferrariensibus, ut ad proximam synodum *(1139 april. 3)* sapientes ac discretos viros cum instrumentis authenticis et aliis rationibus mittant, ut super consecratione Ferrariensis ep., quam archiep. Ravennas per se ipsum fieri debere clamat, decidatur.

v. Ferrara, Episc. n. 21.

200 *Laterano (1144) iul. 6*

Lucius II clero et populo Ravennati: mandat, ut M(oysen) canonice electum et a sese in archiepiscopum propriis manibus consecratum benigne recipiant, diligant, honorent eique tamquam proprio pastori oboedientiam ac reverentiam exhibeant et ad recuperanda bona Ravennatis eccl. opem ei et consilium praebeant; nuntiat, se A(rduino) Placentino ep. mandasse, ut iuxta tenorem privilegiorum Ravennatis eccl. oboedientiam ac reverentiam exhibeat *(n. 201)*. — Universitati vestrae. Dat. Lat. 2 non. iul.

Edd. Rubeus ² p. 329 = Migne CLXXIX 901 n. 59. — Regg. Fabri Mem. p. 487. Montfaucon Bibl. I 449 (2 non. iun.). *J. 6091. JL. 8645.*

**201* *(Laterano 1144 iul. 6)*

Lucius II mandat A(rduino) Placentino ep., ut iuxta tenorem privilegiorum Ravennatis ecclesiae et antiquam consuetudinem M(oysi) archiep. et ecclesiae Ravennati debitam oboedientiam ac reverentiam exhibeat.

Laud. in n. 200. 206. — Reg. JL. —.

**202* *(1144)*

Lucius II committit patriarchae Gradensi controversiam inter Moysen archiep. Rav. et Grifonem ep. Ferrarien. super massa Firminiana cognoscendam.

Reg. Rubeus ² p. 330. JL. —.

Ex n. 213. 220 edocemur, Moysen archiep. iam tempore ordinationis suae in conspectu Lucii II adversus Grifonem ep. Ferrariensem conquestum esse.

**203* *(1144)*

Lucius II, conquerente Moyse Ravennate archiep., mandat Grifoni Ferrariensi ep., ut patriarchae Graden. sententiae super controversia de massa Firminiana *(n. 202)* oboediat.

Reg. Rubeus ² p. 330. JL. —.

Laudatur quoque in n. 213.

204 *Sutri (1146) april. 10*

Eugenius III Grifoni Ferrariensi ep.: mandat, quatenus villam de Firminiana cum plebe sua (s. Stephani) violenter et iniuste detentam Moysi Ravennati archiep. cum integritate restituat et in pace dimittat, aut, cum a W(idone) presb. card. fuerit evocatus, ipsius praesentiam adeat et quicquid ab eo super hoc statutum fuerit, observet. — Experientiae tuae. Dat. Sutrii 4 id. april.

B⁴. [G XXXVI]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 195 n. 2 ex G. — Reg. JL. —.

*205 *Trier (1147 dec.—1148 feb.)*

Eugenius III praemonet Moysen archiep. Rav. de Placentinae eccl. electione, mandans, ut in proxima b. Lucae festivitate *(oct. 18)* cum munimentis ac rationibus suis apost. se conspectui repraesentet.

Laud. in n. 206. 211. — Reg. JL. —.

Eodem modo Eugenius III scripsit Placentinis.

206 *Reims (1148) mart. 29*

Eugenius III M(oysi) Ravennati archiep.: nuntiat, se et fratres suos sanos et incolumes esse et ad Italiam redire disposuisse; se Placentinae eccl. electionem salvo iure eius confirmasse; mandat, quatenus in proxima b. Lucae festivitate *(oct. 18)*, ut de illa controversia plenius cognoscat, cum munimentis et rationibus apost. se conspectui repraesentet. — Quia de fraternitatis. Dat. Remis 4 kal. april.

A. — Edd. Rubeus [2] p. 331 = Manrique Cistercien. ann. II 100, = Ughelli [1] II 266; [2] II 214, = Labbe-Coleti X 1087 n. 65 = Mansi XXI 665 n. 65 = Migne CLXXX 1314 n. 264. — Regg. Montfaucon Bibl. I 449 (Dat. Romae). *J. 6395. JL. 9203.*

Littera clausa *(in tergo)*: Ravennati archiepiscopo. — cf. Petri Cluniacensis epistolam ad Eugenium III de eadem re (edd. Bibl. Cluniacen. p. 949 n. 44; Ughelli l. c.; Migne CLXXXIX 462 n. 44).

*207 *Pavia (1148 iun.)*

Eugenius III, petente Moyse archiep. Ravennate, causam inter eum et eccl. Placentinam de electione episcopi ad terminum utrique parti praefixum *(i. e. b. Lucae)* differt; mandat tam ei quam alteri parti, ut memorato termino omni seposita occasione ad suam praesentiam veniant.

Laud. in n. 209. 211. — Reg. JL. —.

*208 *Cremona (1148 iul. 7)*

Eugenius III in synodo „inter Mediolanensem Liguriae et Ravennatem Aemiliae metropolitanos sustulit de medio litem". In eodem concilio Ravennas Placentinum de iure suffraganeum suum vindicat.

Hist. pontif. c. 21 (Mon. Germ. Scr. XX 533). — Reg. JL. II p. 58.

De lite inter Mediolanensem et Ravennatem archiepp. cf. n. 169. 170. 232.

209 *Pisa (1148) nov. 9*

Eugenius III Iohanni Placentino electo: reprehendit eum, quod, quamquam tam per litteras suas Placentinae eccl. quam viva voce, ipso praesente, mandavit, ut proxime praeterita s. Lucae festivitate *(oct. 18)* apost. se conspectui praesentaret, Moisi Ravennati archiep. responsurus, ad suam venire praesentiam vel responsales litteras transmittere subterfugit; iudicat, ut Placentini electi a Ravennate archiep. tamquam metropolitano proprio consecrationem

sine contradictione suscipiant et ei oboedientiam et reverentiam exhibeant; mandat, quatenus usque ad octavas epiphaniae *(1149 ian. 13)* Ravennatem archiep. adeat et ab eo tamquam metropolitano proprio consecrationem accipiat. — Nobis non exstat. Dat. Pisis 5 id. nov.

Edd. Bacchini II App. p. 102 ex scrinio eccl. Ravennatis = Muratori Scr. IIa 208 = Migne CVI 796 et CLXXX 1369 n. 322. — Regg. J. 6456. JL. 9299.

210 *Pisa (1148) nov. 9*

Eugenius III clero et populo Placentin.: praecipit, quatenus Ravennati archiep. tamquam metropolitano oboedientiam et reverentiam deferant. — Sicut oboediens. Dat. Pisis 5 id. nov.

Edd. Bacchini II App. p. 103 ex scrinio eccl. Ravennatis = Muratori Scr. IIa 208 = Poggiali Mem. di Piacenza IV 212, = Migne CVI 796 et CLXXX 1369 n. 323. — Regg. J. 6457. JL. 9300.

211 *Pisa 1148 nov. 10*

Eugenius III Moisi Ravennati archiep.: privilegiis Gelasii *(n. 189)*, Calixti *(n. 190)*, Honorii *(n. 194)* et Innocentii *(n. 198)* et scriptis eorum et suis *(n. 206. 209. 210)* diligenter inspectis, iudicat, ut Placentini electi a Ravennatibus archiepp. tamquam a suis metropolitanis consecrationem sine contradictione suscipiant et eis de cetero subiectionem, oboedientiam et reverentiam tamquam proprio metropolitano exhibeant. — Dilecti filii. Ego Eugenius etc. Subscr. 10 card. Dat. Pisis p. m. Guidonis diac. card. et canc., 4 id. nov., ind. 12, inc. d. a. 1149, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 4.

B s. XIII. [F II f. 106. G XCI f. 359. R]. — Edd. Rubeus [2] p. 332 ex B = Manrique Cistercien. ann. II 69, = Ughelli [1] II 267; [2] II 215 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 310 n. 31 = Bull. Rom. ed. Taur. II 554 n. 31, = Labbe-Coleti X 1087 n. 66 = Mansi XXI 665 n. 66 = Migne CLXXX 1370 n. 324. — Regg. Montfaucon Bibl. I 449. Poggiali Mem. di Piacenza IV 211 Exc. PflugkH. Iter p. 806 n. 1027 ad a. 1149 nov. 19. J. 6458. JL. 9301 ad 1148 nov. 10. JL. 9357 ad a. 1149 nov. 19.

De hac sententia cf. Petri diac. card. epistolam ad Placentinos (cf. n. 188).

**212* *(1149—50)*

In praesentia Guidonis Hostien. ep. Griffo Ferrarien. ep. cum Moysi archiep. Ravennate super massa Firminiana et plebe s. Stephani atque aliis ecclesiis in eadem massa constitutis transactionem facit.

Laud. in n. 213. — Reg. JL. —.

213 *Segni 1152 iun. 2*

Eugenius III Moysi Ravennati archiep.: definit controversiam inter eum et Griffonem Ferrarien. ep. super massa Firminiana et plebe s. Stephani atque aliis ecclesiis in eadem massa constitutis, utriusque partis allegationibus ac rationibus inspectis et cognitis: quicquid in memorata massa Ferrariensis ep. tam in possessionibus quam in ecclesiis per se aut per alios possidebat, nulla quaestione reservata, ei et Ravennati ecclesiae integre restitui iudicat. — Ne oblivionis. Ego Eugenius etc. Subscr. 18 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 4 non. iun., ind. 15, inc. d. a. 1152, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 8.

A[3]. [B[4]. G XXXVI]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 197 n. 4 ex G. — Regg. Rubeus [2] p. 335. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venet. p. 994 ad iun. 4. JL. —.

214 *Segni (1152) iun. 2*

Eugenius III clericis et laicis in massa Firminiana consistentibus: absolvens eos ab oboedientia Ferrariensis ep., praecipit, quatenus de cetero Ravennati archiep. tamquam domino et proprio pastori debitam oboedientiam et reverentiam sicut devoti et humiles filii deferant. — Ad vestram credimus. Dat. Signiae 4 non. iun.

B s. XIII. — Edd. Azedo Summ. a. 1787 p. 7 n. 6. Tarlazzi Append. II 8 n. 6 ex B. — Regg. Frizzi Mem. di Ferrara [1] *II 166;* [2] *II 228. Gött. Nachr. 1897 p. 201 n. 5. JL. —.*

215 *Segni (1152) iul. 28*

Eugenius III M(oysi) Ravennati archiep.: mandat, ut I(ohanni) Placentino ep., pro sedis apost. oboedientia et restitutione Ravennatis eccl. immensis periculis exposito, in suis necessitatibus debita benignitate provideat. Quod venerabilis. Dat. Signiae 5 kal. [aug.].

A. — Edd. Rubeus [2] *p. 334 ex A ad a. 1151 = Manrique Cistercien. ann. II 189, = Campi Hist. di Piacenza II 2 (ital.), = Ughelli* [1] *II 268;* [2] *II 216 = Mansi XXI 666 n. 67 = Migne CLXXX 1541 n. 520. — Regg. Montfaucon Bibl. I 449. J. 6656. JL. 9599.*

Littera clausa *(in tergo):* Ravennati archiepiscopo. — Iohannem ex monacho Claraevallensi et abbate mon. de Columba iam a. 1148 in Placentinum ep. electum Moyses archiep. a. 1151 iul. 3 ipse consecravit (cf. Rubeus [2] p. 334).

216 *(1145—53)*

Eugenius III Moysi Ravennati archiep.: respondet eius consultationi super negotio nobilis viri Guilelmi Traversariae, qui defuncta uxore relictam fratris eiusdem uxoris suae in coniugium sibi sociavit. — Ecclesiarum Dei.

Cod. Vindob. 2178 (Ius can. 91) s. XII f. 5. — Edd. P. Hinschius in Dove's Zeitschrift für Kirchenrecht II (1862) 219 = H. Hüffer Beiträge zur Geschichte der Quellen des Kirchenrechts (Münster 1862) p. 123. Tarlazzi Append. II 7 n. 5. — Reg. JL. 9660.

De hoc decreto cf. quae disseruerunt Hinschius l. c. p. 219 sq. et Maassen ib. p. 335 sq.; Hüffer l. c. p. 122 sq.

217 *Laterano (1154) feb. 27*

Anastasius IV Moysi Ravennati archiep.: ad exemplar Eugenii confirmat sententias, quas idem pro eccl. Ravennate tam de episcopatu Placentino *(n. 211)* quam de villa et tota massa Firminiana cum plebe et cappellis suis promulgavit *(n. 213).* — Litteras a tua. Dat. Lat. 3 kal. mart.

B[4]*. [G XXXVI]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 201 n. 6 ex G. — Reg. JL. —.*

218 *Roma S. Maria Rotonda 1154 iun. 17*

Anastasius IV Moysi Ravennati archiep.: confirmat sententiam ab Eugenio promulgatam super controversia massae Firminianae et plebis s. Stephani atque aliarum ecclesiarum in eadem massa constitutarum, quae inter archiep. Ravennatem et Griffonem Ferrariensem ep. agitatur *(n. 213).* — Quae a praedecessoribus. Ego Anastasius etc. Subscr. 11 card. Dat. Romae ap. s. Mariam Rotundam p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 15 kal. iul., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

A. — Edd. Azedo Summ. a. 1778 p. 54 n. 26 et Summ. a. 1787 p. 8 n. 6 = Tarlazzi Append. II 9 n. 7. — Reg. Frizzi Mem. di Ferrara [1] *II 166;* [2] *II 228. JL. —.*

*219 *(Roma 1155 iun. 18)*

Hadrianus IV (eodem die, quo Fridericus I Romae ab Hadriano IV coronatur) concedit Anselmo archiep. pallium.

Reg. Rubeus [2] *p. 336. JL. —.*

Moyses archiep. obiit a. 1154 oct. 26 (cf. Rubeus [2] p. 335), cui successit Anselmus ep. Havelbergensis.

220 *Laterano (1156—58) dec. 9*

Hadrianus IV Griffoni ep. et universo clero Ferrarien.: reprehendit eos, quod contra sententiam a b. m. Eugenio *(n. 213)* super massa Firminiana promulgatam ea, quae Ravennati eccl. adiudicata sunt, ab eis per violentiam detineantur; mandat, quatenus ep. de ea de cetero nullatenus se intromittat et Ferrarienses districte commoneat, ut nullum audeant impedimentum praestare, quominus sua sibi iustitia de rebus b. Petri persolvatur; revocat in irritum alienationes, quas post sententiam ab Eugenio datam Ferrariensis ep. effecerit; praecipit, ut nullus de cetero in Ferrariensi episcopatu nec etiam occasione Hospitalariorum sive Templariorum audeat divinum officium celebrare. — Apostolicae sedis. Dat. Lat. 5 id. dec.

B[4]. *[G XXXVI]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 205 n. 9 ex G. — Reg. JL. —.*

*221 *Roma S. Pietro (1156—58) dec. 23*

Hadrianus IV ad exemplar Eugenii *(n. 213)* et Anastasii *(n. 218)* confirmat Anselmo archiep. sententiam de villa omnique massa Firminiana cum plebe s. Stephani. — Dat. ap. s. Petrum 10 kal. ian.

Reg. Rubeus [2] *p. 336. JL. —.*

222 *(1159 ian.)*

Hadrianus IV Friderico ill. Romanorum imp.: respondet, se eius postulationem circa Guidonem, Guidonis Blanderaten. comitis filium, subdiac. apost. sedis, (in cuius electione concorditer et voluntarie universa Ravennas convenit ecclesia, praesentibus Iacincto card. et Herimanno Farden. ep.) non admittere, quia in Romana eccl. eum intendat ordinare. — Qualiter superni.

Ragewini Gesta Friderici imp. lib. IV c. 17 [20]. — Edd. Baronius Ann. eccl. ad a. 1159 c. 3. Rubeus [2] *p. 340. Muratori Scr. VI 799 = Mansi XXI 795 n. 5 = Migne CLXXXVIII 1579 n. 197. Mon. Germ. Scr. XX 454. Scr. rer. Germ. ed. Waitz (1884) p. 206. — Regg. J. 7058 ad a. 1158 ex. JL. 10530.*

Conf. Friderici I imp. epistolam ad Hadrianum IV missam Stumpf Reg. 3834. De re cf. P. Wagner Eberhard II von Bamberg (Halle 1876) p. 104.

223 *Anagni (1159) dec. 13*

Alexander III archiepiscopis etc. per Liguriam, Aemiliam, Histriam et ducatum Venetiae constitutis: scribit de sua electione. — Aeterna et incommutabilis. Dat. Anagn. id. dec.

B s. XII. [S f. 186]. — Ed. Rubeus [2] *p. 341. — Regg. PflugkH. Iter p. 808 n. 1035. J. 7136. JL. 10601. 10603.*

Praeterea laudat Rubeus [2] p. 340 Alexandri III rescriptum ad abbates s. Felicis Bononien. et s. Rophilli Foropompilien. et praepositum Faventin. eccl. de oppidi Britonorii hominibus (Dat. Anagniae id. oct. pont. a. 1). Sed est Alexandri IV

a. 1255 oct. 11 Potthast Reg. 16049. — Omittimus denique Alexandri III privilegium, cuius regestum ad a. 1165 legitur in notitia quadam (Roma Arch. Vat. Arm. XV c. VIII n. 10), quum potius ad Alexandrum IV referendum esse videatur (a. 1255 dec. 2 Potthast Reg. 16091).

*224 *Tusculanum (1170—72)*

Alexander III confirmat Gerardo archiep. Bononiensem et Parmensem episcopatus. — Prudentiam honestatem. Dat. Tusculi.

Regg. Rubeus [2] p. 349 ad a. 1171 = Campi Hist. di Piacenza II 32. JL. —.

Guidoni archiep. (cf. n. 222), qui obiit a. 1169 iul. 9, suffectus est Gerardus, consecratus a. 1170 mart. 28.

225 (1172)

Albertus tit. s. Laurentii in Lucina et Theodinus tit. s. Vitalis presb. card., apost. sedis legati, G(erardo) Ravennensi archiep.: scribunt de statu ipsorum et de iniuncti promotione negotii in Anglia. — Quoniam desiderare.

Chron. mag. Rogerii de Hovedene (ed. W. Stubbs II 37); cf. Baronius Ann. eccl. ad a. 1172 c. 8. — Reg. JL. —.

*226 *(1173)*

Alexander III scribit (Gerardo) Ravennati archiep. eumque de pontificali maturitate minus servata increpat eique praecipit, ut corpora in ecclesia s. Apollinaris Novi nuper detecta in loco proprio recondi faciat, accensos in populo rumores exstinguat et de corpore sacro b. Apollinaris non aliter permittat teneri, quam per millenos annos fuerat approbatum.

v. Mon. s. Apollinaris in Classe n. 11.

*227 *(1171—76)*

Alexander III committit G(erardo) Ravennati archiep. causam inter moniales s. Margaretae (de Bononia) super discordia et dissensione electionis.

Laud. in n. 228. — Reg. JL. —.

228 (1171—76)

Alexander III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus infra 40 dies vel 2 menses ad plus secundum tenorem aliarum suarum litterarum *(n. 227)* in eadem causa procedat, aut I(ldebrando) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato, et priori s. Victoris (Bononien.) ex parte sua significet, ut in eadem causa procedant et eam debito fine decidant. — Causam quae.

Append. conc. Lat. XL c. 5. Comp. I lib. 1 t. 4 c. 17. Decr. Gregorii IX lib. I t. 6 c. 8 [et in aliis collectionibus]. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 23. Mansi XXII 400. Friedberg II 52. — Regg. Hampe in N. Archiv XXII 393. Seckel ib. XXV 524. J. 9126 et JL. 14070 ad a. 1159—81.

Tempus colligitur ex Ildebrandi card. legatione. — In cod. Mus. Britt. Reg. 10 A II f. 14' perperam inscribitur „Remensi archiep." (cf. Hampe in N. Archiv XXII 395).

*229 *(1170—76)*

Alexander III scribit Gerardo archiep., ut [clericos et parochianos] eccl. s. Pauli sitae foris portam s. Laurentii prope palatium regis compellat, ut abbati mon. s. Laurentii in Caesarea oboedientiam et reverentiam exhibeant.

v. Mon. s. Laurentii in Caesarea n. 1.

230 Venezia 1177 sept. 8

In praesentia Tothini presb. card. aliorumque, Petrus prior eccl. s. Mariae de Vado refutat in manus Gerardi Rav. eccl. archiep. villanos in fundo Fossaltae.

(A. 1177, ind. 10, die 8 intr. m. sept., Venetiis in claustro s. Mariae de Caritate).

Breve recordationis (Orig. Modena Arch. di stato, Chiesa di Ravenna) ap. Tarlazzi Append. I 51 n. 24 ex schedis Amadesii. — Reg. JL. —.

Ad hanc chartam fortasse referenda est notitia circa Alexandri III privilegium, quae legitur in n. 234. — Conf. Ferrara, Eccl. s. Mariae de Vado n. 2.

231 *Venezia 1177 sept. 29*

Alexander III Gerardo Ravennati archiep.: confirmat sententiam ab Eugenio *(n. 213)* promulgatam et ab Anastasio *(n. 218)* confirmatam super controversia massae Firminianae et plebis s. Stephani atque aliarum ecclesiarum in eadem massa constitutarum inter Moysen archiep. Rav. et Griffonem Ferrarien. ep. agitata. — Quae a praedecessoribus. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Venetiis in Rivo alto p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 3 kal. oct., ind. 11, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

A³. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A³. — Reg. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 994. JL. —.

**232* *Venezia 1177 sept.*

In praesentia Alexandri III, Henrici patr. Graden., Hubaldi Ostien., Wilielmi Portuen., Manfredi Praenestin., Iohannis olim Mantuani epp., Todini, Petri de Bono [Benio *R*], Iohannis Neapolitani, Arduini [Ardicio *R*], Bosonis presb. card., Iacinthi, Laborantis, Ugonis [Ubo *R*] Bononiensis, Cincii Capelli diac. card. aliorumque, Gerardus Rav. archiep. conqueritur de Guidone abbate Pomposiano, qui per vim Rav. eccl. possessiones occupaverat. Causa reicitur in aliud tempus.

Reg. Rubeus ² p. 351. JL. —.

Venetiis iterum orta est contentio illa inter Mediolanensem et Ravennatensem archiepiscopos de iure praecedentiae et sedendi ad dexteram papae. Conf. libellum „De pace Veneta relatio" (ed. Mon. Germ. Scr. XIX 462). — De hac lite cf. n. 169. 170. 208.

233 *Venezia (1177) oct. 8*

Alexander III G(erardo) Rav. archiep. et archidiacono, praeposito et choro Ravennati: confirmat quod eccl. Ravennatem in castro et comitatu de Bretonorio ex antiqua donatione pontificum Romanorum contingit, et concedit quod eccl. Romanae in eodem castro et comitatu pervenit ex testamento b. m. C(avalcacomitis). — Novimus et tenemus. Dat. Venet. in Rivo alto 8 id. oct.

A³. [C f. 28'. C¹ f. 28'. C²]. — Edd. (Antonelli) Ragioni della sede apost. sopra Parma e Piacenza VII 235 ex C. Mittarelli Ann. Camald. III 331 ex A³ = Zucchi Traraglia Storia di Montefeltro p 63, = Fantuzzi Mon. IV 274 n. 69 = Amaducci in Atti e Mem. della R. Deput. per le prov. di Romagna Ser. III t. XII 248 n. 16. Balan Mon. s. XVI p. 480 ex C¹. PflugkH. Acta II 377 n. 430 ex C². — Regg. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venet. p. 994 ad a. 1160. Fantuzzi De gente Honestia p. 50 n. 109. PflugkH. Iter p. 289 n. 719 ad a. 1159—81. J. 8547. JL. 12950.

**234* *(1178)*

Alexander III delegat Guilielmum Gosia ad cognoscendum querimoniam propositam a Gerardo archiep. Ravennate contra Petrum priorem s. Mariae de Vado de quibusdam possessionibus in Fossalta, de muro fracto, quem

canonicos s. Mariae dicit destruxisse, de possessione, quae fuit qd. Alberti de Aimo in Gambulaga, de fructibus praedictarum possessionum, postquam ab yconomo archiepiscopi sacramentum de calumnia suscepit secundum privilegium Rav. archiepiscopo concessum ab Alexandro III et Friderico imp.

Laud. in charta Guilielmi Gosia a. 1178 aug. 5 Bononiae edita (A³). — Reg. JL. —.
Conf. chartas a. 1177 sept. 8 (n. 230) et a. 1180 iul. 10 (ed. Tarlazzi Append. I 55 n. 27) de eadem re. — v. Ferrara, Eccl. s. Mariae de Vado n. 3.

235 *Tusculanum (1180) iul. 8*

Alexander III Ravennatensi archiep. et suffraganeis eius: mandat, quatenus rectores et consules et alios prudentes viros civitatum Lombardiae moneant, ut quicquid contra treguam inter F(ridericum) imp. et Lombardos firmatam fecerint, emendent et treguam firmiter observent et ad pacem componendam intendant, ne violatores treguae periurii et excommunicationis reatum incurrant; rogat, ut A(lbertum) de Summa subdiac., apost. sedis nuntium, benigne curent recipere. — Quot sollicitudines. Dat. Tusculan. 8 id. iul.

Ed. Lupi Cod. dipl. Bergomat. II 1311 ad a. 1178. — Regg. J. 8802. JL. 13679.
Conf. quoque JL. 12952. 13678.

236 *(1170—81)*

Alexander III abbati s. Apollinaris in Classe: praecipit, quatenus aut iudicio G(erardi) Rav. archiep., a cuius iudicio ad sedem apost. appellavit, pareat, aut per se vel per sufficientem responsalem appellationem interpositam prosequatur.

v. Mon. s. Apollinaris in Classe n. 15.

237 *(1170—81)*

Alexander III archiep. Ravennati: respondet de appellationibus; nuntiat, se redarguisse abbatem s. Apollinaris in Classe, ab eo appellationem interponentem generalem *(n. 236)*. — Inter cetera.

Append. conc. Lat. X c. 2. Comp. I lib. II t. 20 c. 2 et c. 28. Decr. Gregorii IX lib. II t. 28 c. 2 [et in aliis collectionibus]. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 130. 122. Mansi XXII 312. Friedberg II 410. — Regg. J. 9128 et JL. 14073 ad a. 1159—81.

In quibusdam collectionibus legitur perperam inscriptio „archiepiscopo Remensi“; in coll. Cotton. (cf. Hampe in N. Archiv XXII 390) „Gradensi patriarchae“.

238 *(1170—81)*

Alexander III Ravennati archiep.: respondet de admittendis recusationibus in causis, quas absque remedio appellationis ipsi commisit terminandas; mandat, ut causae inter B. et nepotem B. in praesentiarum supersedeat, quia utraque pars apost. conspectui se repraesentaverit. — Consuluit nos.

Append. conc. Lat. X c. 16 (sine inscriptione). Comp. I lib. II t. 20 c. 18 [et in aliis collectionibus]. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 127. Mansi XXII 316. Friedberg Quinque compilationes p. 20. — Regg. J. 9127 et JL. 14071 ad a. 1159—81.

In Coll. Paris. I c. 131 et in aliis legitur inscriptio „Ianuensi archiepiscopo“.

239 *(1170—81)*

Alexander III Ravennati archiep.: hortatur eum, quatenus de cetero non moveatur neque turbetur, si ei durum vel asperum scripserit, sed sicut vir

providus et discretus qualitatem negotii diligenter considerans aut mandatum suum devote adimpleat aut sufficientem et rationabilem causam praetendat. — Si quando.

Comp. I lib. I t. 2 c. 5. Decr. Gregorii IX lib. I t. 3 c. 5 [et in aliis collectionibus]. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 14. Friedberg II 18. — Regg. J. 9129 et JL. 14074 ad a. 1159—81.

Praeterimus Alexandri III decretum J. 9131. JL. 14076, quod in aliis collectionibus inscribitur „Ravennati archiepiscopo“, in aliis „Andrensi episcopo“, in ceteris rectius „Remensi archiepiscopo“.

**240* *(1181—82)*

Lucius III iniungit monachis de Urano, ut de contemptu sententiae contra eos ab archiep. Ravennate prolatae eidem satisfacere curent et abbatem eligant.

Laud. in n. 241. — Reg. JL. —.

Conf. Forlimpopoli, Mon. s. Mariae de Urano n. 2.

241 *Velletri (1182) mai. 18*

Lucius III abbati et monachis de Urano: praecipit, quatenus abbas omnem oboedientiam et reverentiam infra 40 dies Ravennati archiep. promittat et servet, quam praedecessores sui eius antecessoribus exhibuisse noscuntur, non obstante quod A(lexander) pp. P(lacido) abbati, nunc priori Camaldulensi, pro tempore personaliter indulserit; iniungit, quatenus possessiones Ravennatis eccl. sine difficultate reddant vel Feretrano et Faventino epp. et praeposito Feretrano non differant iustitiae plenitudinem exhibere *(n. 243)*. — Significavit nobis. Dat. Velletr. 15 kal. iun.

B s. XIV. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 111 n. 71 ex B = Migne CCI 1171 n. 83. Gött. Nachr. 1897 p. 212 n. 13 ex B. — Regg. Mittarelli Access. hist. Favent. p. 453. J. 9519 et JL. 14780 ad a. 1182—83 mai. 18.

Conf. Forlimpopoli, Mon. s. Mariae de Urano n. 3.

**242* *Velletri (1182) mai. 20*

Lucius III G(erardo) Ravennati archiep.: concedit privilegium. — Dat. Velletr. 13 kal. iun.

B[1] a. 1409 Exc. — Regg. Fantuzzi Mon. II 293 n. 25. PflugkH. Iter p. 810 n. 1045 ad a. 1183. Gött. Nachr. 1897 p. 189 not. 1. JL. —.

243 *Velletri (1182) mai. 21*

Lucius III Feretrano et Faventino epp. et praeposito Feretrano: mandat, quatenus, partibus convocatis, abbatem de Urano ad omnem oboedientiam et reverentiam impendendam, quam praedecessores eius Ravennatibus archiepiscopis exhibuisse noscuntur, et monachos ad satisfactionem de contemptu congruam per suspensionis sententiam compellant; iniungit, ut causam inter archiepiscopum et monachos super quibusdam possessionibus concordia vel iudicio finiant. — Conquestus est. Dat. Velletr. 12 kal. iun.

B s. XIV. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 213 n. 14 ex B. — Reg. JL. —.

Conf. Forlimpopoli, Mon. s. Mariae de Urano n. 4.

*244 *Velletri (1182) mai. 21*

Lucius III Gerardo archiep. Ravennati: mandat, ut sacramentum apud se dicere plebis s. Mariae in Portu, plebis s. Martini in Maiera incolas atque etiam alios in ditione Ferrariensi iubeat, quos, iurata archiepiscopo oboedientia, Ferrariensium consulum iussu, Pericinus eorum internuntius exemerat. — Dat. Velletr. 12 kal. iun.

Regg. Rubeus [2] p. 353. J. 9483. JL. 14655.

*245 *Velletri (1182) iul. 1*

Lucius III confirmat, ut abbates Urani de more, cum ad eccl. Ravennatem spectent, ab archiepiscopis Ravennatibus certis precationibus expientur, illisque abbates sollemne obsequium iurent. — Dat. Velletr. kal. iul.

Reg. Rubeus [2] p. 354. JL. —.

Conf. Forlimpopoli, Mon. s. Mariae de Urano n. 5.

246 *Anagni (1184) mart. 20*

Lucius III abbati et monachis Classen.: mandat, quatenus, eo solo excepto quod b. m. Gualterius archiep. Rav. de praestanda fidelitate remisit, in aliis, praesertim in promissione oboedientiae et inthronizatione sedis, archiepiscopo Ravennati oboedientiam debitam et consuetam reverentiam impendant. — Cum a vestra. Dat. Anagn. 13 kal. april.

A[3]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 111 n. 70 ex A[3] = Migne CC1 1244 n. 133. — Regg. J. 9593. JL. 15006.

*247 *Pianello (1184)*

Lucius III (cum esset Planell.), confirmat Gerardo archiep. Ravennati iurisdictionem in coenobio Classensi, in instituendo potissimum eius abbate ceterisque obsequiis.

Reg. Rubeus [2] p. 356 ad a. 1185. JL. —.

Locus Planell. incertus est, quum multi huius nominis vici in Aemiliae provincia siti inveniantur.

248 *Verona 1184 aug. 1*

Lucius III Gerardo archiep. etc.: confirmat consuetudinem, quam in portandis cruce et tintinnabulo tam praedecessores eius quam ipse servaverunt; statuit, ut quocumque iverint, excepta Urbe et tribus miliariis prope et tribus etiam miliariis a loco, ubi Romanus pontifex fuerit, crucem et tintinnabulum deferant et signare ac signando benedicere; confirmat consuetudinem, quam in dandis mitris archidiacono et quibusdam aliis fratribus suis hactenus habuerunt; indulget, ut praepositum et primicerium eccl. Rav. et duos alios de cantoribus et abbates etiam Ravennatensis archiepiscopatus usu mitrae decorandi facultatem habeant. — Sacrosancta ecclesia. Ego Lucius etc. Subscr. 9 card. Dat. Veronae p. m. Hugonis S. R. E. not., kal. aug., ind. 2. inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A. [B[1] a. 1409. G[1] I f. 5]. — Ed. Zattoni in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XXV 383 n. 1 ex A. — Regg. Rubeus [1] p. 273; [2] p. 355. Fabri Mem. p. 494. Fantuzzi Mon. II 293 n. 25. PflugkH. Iter p. 774. JL. 15065 ad aug. 2.

249 *Verona (1184) sept. 4*

Lucius III Gerardo Ravennati archiep.: constituit, ut nullum ex eo, quod Bononiensi et Mutinensi ecclesiis impenderit dedicationis munus, ei vel eius successoribus praeiudicium in posterum generetur, sed semper iam dictae ecclesiae sicut antea in eius oboedientia et subiectione consistant. — Dignum est. Dat. Veron. 2 non. sept.

Edd. Rubeus ² p. 356 = Migne CCI 1276 n. 159. Savioli Ann. Bolognesi II^b 140 n. 277 ex arch. archiep. Rav. — Regg. J. 9621. JL. 15074.

**250* *(1181—84)*

Lucius III committit H(enrico) Albanensi ep. cognoscendam causam, quae inter archiep. Ravennatem et Bononiensia monasteria super certa pensione quotannis procurationis nomine archiepiscopis Ravennatibus persolvenda vertebatur.

Laud. in n. 251. — Reg. JL. —.

251 *(Verona 1185 ian. 3)*

Lucius III Gerardo Ravennati archiep.: definit controversiam inter eum et monasteria Bononiensia tam monachorum quam monialium super procurationibus H(enrico) Albanensi ep. commissam *(n. 250)*; condemnat monasteria ad procurationes secundum facultates eorum ei eiusque successoribus exhibendas. — Sopitae iudicio.

Insert. bullis Urbani III (n. 256) et Innocentii III a. 1203 april. 24 (ed. Zattoni l. c. p. 388 n. 4). Comp. II lib. III t. 25 c. 2. Decr. Gregorii IX lib. III t. 39 c. 14. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 144 n. 86 = Savioli Ann. Bolognesi II^b 143 n. 280, = Migne CCII 1378 n. 28. Zattoni in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XXV 389 n. 4. Augustini Tarraconen. Opp. IV 398. Friedberg II 625. — Regg. J. 9723. JL. 15342.

Tempus evincitur ex n. 252.

**252* *Verona (1185) ian. 3*

Lucius III mandat abbatibus universorum monasteriorum Bononiensium, (s. Bartholomaei et s. Damiani exceptis), ut praebeant procurationes archiepiscopo Ravennati, ad quas tenentur. — Dat. Veron. 3 non. ian.

Regg. Rubeus ¹ p. 273; ² p. 356. Montfaucon Bibl. I 448. JL. —.

253 *Verona (1184—85) nov. 4*

Lucius III Senogaliensi ep.: mandat, quatenus Ravennati ecclesiae, cuius iura in ipsius episcopatu a pluribus perturbentur, in suis iustitiis tam prompta et sollicita caritate adsistat et parochianos suos compellat, ut archidiacono et fratribus ipsius eccl. iustitiae non differant plenitudinem exhibere. — Cum ex iniuncto. Dat. Veron. 2 non. nov.

Edd. Rubeus ² p. 356 = Migne CCI 1329 n. 210. — Regg. J. 9716. JL. 15309.

Conf. Senogallia, Episc. n. 3 (vol. IV p. 193).

**254* *(1184—85)*

Lucius III iubet Argentam restituendam eamque cum omnibus, quae in Argentano agro archiepiscopus Ravennas possidet, confirmat.

Regg. Rubeus ¹ p. 274; ² p. 357. Fabri Mem. p. 494. JL. —.

De Argenta cf. F. L. Bertoldi Memorie storiche d'Argenta I—III.

*255 *(1181—85)*
Lucius III concedit Gerardo archiep. liberam facultatem, possessiones in Pola et in quibusdam aliis locis longe positas et minus utiles cum tractatu cleri et maioris partis sanioris consilii alienandi.

Laud. in n. 257. — Reg. JL. —.

256 *Verona 1186 mart. 23*
Urbanus III Gerardo archiep. Ravennati: confirmat sententiam Lucii III circa monasteria Bononiensia hic insertam *(n. 251)*. — Vidimus scriptum. Ego Urbanus etc. Subscr. 12 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. april., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A[3]. — *Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 144 n. 86 ex A*[3] = *Savioli Ann. Bolognesi II*[b] *142 n. 280,* = *Migne CCII 1377 n. 28. — Regg. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venet. p. 994. J. 9809. JL. 15570.*

Rescriptum hoc Innocentius III a. 1203 april. 24 iisdem verbis repetit (ed. Zattoni in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XXV 388 n. 4).

257 *Verona (1186) april. 8*
Urbanus III Gerardo Ravennati archiep.: ad exemplar Lucii *(n. 255)* concedit liberam facultatem, ut possessiones maxime longe positas et minus utiles, quae sunt in Pola et in quibusdam locis aliis, cum tractatu cleri vel maioris partis sanioris consilii alienet. — Cum commissae. Dat. Veron. 6 id. april.

A. — Edd. De Rosa in Atti e Mem. della Soc. Istriana III[b] *(1887) 205 ex A. Zattoni in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XXV 386 n. 2 ex A. — Regg. Rubeus* [2] *p. 357* = *Migne CCII 1387 n. 34. J. 9815. JL. 15580.*

258 *Verona (1186—87) ian. 22*
Urbanus III universis Dei fidelibus per Ravennatem archiepiscopatum et Ferrariensem episcopatum constitutis: iniungit, ut Hu(goni) priori et fratribus s. Mariae de Reno in ecclesia sua campanarium construentibus et pontem supra fl. Renum reparantibus de bonis suis caritatis beneficia conferant.

v. Bologna, Eccl. s. Mariae de Rheno n. 22.

259 *Verona (1186—87) feb. 20*
Urbanus III universis fidelibus per archiepiscopatum Ravennaten. et Ferrarien. dioecesim constitutis: indulget, quatenus Cruciferis Bononiae commorantibus de bonis suis caritatis auxilium ministrent.

v. Bologna, Domus Cruciferorum (JL. —).

260 *Verona (1186—87) mai. 27*
Urbanus III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus priorem et fratres de Volcina et abbatissam et moniales s. Mariae in Diaconia Imolensi ep. super ecclesiis et possessionibus iniuste detentis appellatione cessante iustitiam exhibere cogat.

v. Imola, Episc. n. 9.

261 *Verona (1186—87) mai. 27*
Urbanus III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus abbatem et fratres s. Apollinaris in Classe compellat, ut campanam iniuste detentam Imolensi ep. reddant.

v. Imola, Episc. n. 10.

262 *Verona (1186—87) iun. 3*
Urbanus III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus compositionem inter Imolensem ep. ex una parte et fratres hospitalis Hierosolymitani ex altera super parochialibus faciat observari, et dictos fratres compellat, ut possessiones iniuste detentas Imolensi ep. eiusque canonicis reddant.

v. Imola, Episc. n. 11.

263 *Verona (1186—87) iun. 13*
Urbanus III universis Christi fidelibus per Ravennatem provinciam constitutis et omnibus per pontem s. Mariae de Reno Bononien. transeuntibus: iniungit, quatenus, cum nuntii s. Mariae de Reno ad eos pro ipso ponte instaurando accesserint, manum misericordiae porrigant etc.

v. Bologna, Eccl. s. Mariae de Rheno n. 24.

264 *Verona (1187) sept. 10*
Urbanus III (Petro) Regino electo: praecipit, quatenus nulli mortalium, nisi forte archiepiscopo (Ravennati), dum munus consecrationis acceperit, se absque speciali mandato apost. obliget sacramento.

v. Reggio, Episc. (JL. 15999).

**265* *(Verona 1187)*
Coram Urbano III Gerardus archiep. Ravennas denuo de episcopo, clero et populo Placentino frequentissime deponit querelam.

cf. Petri diac. card. epistolam ad Placentinos (ap. Campi Hist. eccl. di Piacenza II 369 n. 38). — Reg. JL. —.

**266* *(1185—87)*
Urbanus III ad exemplar Lucii *(n. 246)* decernit, ut monachi Classenses archiepiscopo Ravennati reverentiam et obsequia, quae de praedicto monasterio praesertim in promissione oboedientiae et inthronizatione abbatis praedecessoribus eius consueverunt impendi, semper impendant.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1209 april. 2 (?) Potthast Reg. 3700. — Reg. JL. —.

267 *(1188)*
Clemens III nominat Gerardum archiep. Ravennatem legatum suum, ut crucem pro bello orientali praedicet.

Regg. Rubeus [2] p. 359. Fabri Mem. p. 495. JL. —.

Gerardus archiep. a. 1188 feb. 2 Florentiae apud s. Donatum crucem praedicavit; cf. vol. III p. 38 n. 2.

268 *(1187—91)*
Clemens III (Gerardo) Ravennati archiep.: referente Roberto archipresbytero s. Stephani de Longasco, mandat, quatenus B. presbytero, qui fecit sibi virilia

amputari, sacerdotale officium absque omni altaris ministerio concedat. — Significavit nobis.

Comp. II lib. III t. 5 c. 1. Decr. Gregorii IX lib. I t. 20 c. 4 [et in aliis collectionibus]. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 385. Friedberg II 145. — Regg. J. 10222. JL. 16591.

Archipresbyteratus s. Stephani de Longasco in dioecesi Ravennatensi minime invenitur. Itaque aut ad archipresbyteratum s. Stephani de Godo aut ad aliam provinciam decretum hoc est referendum.

**269* *Laterano 1193 dec. 3*

Celestinus III Guillielmo archiep.: concedit, ut bona quaedam Argentanis de fratrum fideliumque Ravennatis eccl. sententia et consilio iure emphyteutico tradat. — Dat. Lat. 3 non. dec. pont. a. 3.

Regg. Rubeus [2] p. 360. Bertoldi Mem. stor. d'Argenta III 28. J. 10440. JL. 17044.

270 *Laterano 1193*

Celestinus III (Guillielmo) Rav. archiep.: I) respondet de possessionibus sive redditibus decimationum, a praedecessore eius detentis, et concedit liberam facultatem possessiones minus utiles pro utilioribus alienandi seu commutandi *(cf. n. 255. 257)*; II) scribit de usu pallii. — Ut super. Dat. Lat. a. 3.

I) Comp. II lib. III t. 10 c. 1. Decr. Gregorii IX lib. III t. 13 c. 8. — II) Coll. Luc. (ex tertio registri libro, ubi inscriptio et notae chronologicae leguntur). Comp. II lib. I t. 4 c. 1. Decr. Gregorii IX lib. I t. 8 c. 1 (ubi Clementi III attribuitur). — Edd. I) Augustini Tarraconen. Opp. IV 387. Friedberg II 514. II) Augustini Tarraconen. Opp. IV 357. Baluze Misc. [2] III 374 = Mansi XXII 634 = Migne CCVI 1022 n. 137. Friedberg II 100. — Regg. J. 10235. 10442. JL. 17049.

271 *Laterano 1196 nov. 14*

Celestinus III (Guillielmo) Rav. archiep. et suffraganeis eius: mandat, quatenus cives Mutinenses moneant, ut quae nequiter ecclesiis monasterii Nonantulani abstulerint, restituant; in contumacia persistentes, omni appellatione cessante, anathematis sententia feriant et terram interdicto ecclesiastico supponant et singulis dominicis et festivis diebus per universas ecclesias dioecesium sententias publice innovent.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum (JL. 17443).

**272* *(1191—97)*

Celestinus III committit Torcellano ep. causam inter archiep. Ravennatem et comitem Engilpertum et filios Olderici de Pola super quibusdam possessionibus in Polano territorio constitutis.

Laud. in Innocentii III rescripto ad Castellanum ep. a. 1199 april. 5 misso (edd. De Rosa in Atti e Mem. della Soc. Istriana IV (1888) 3 et Zattoni in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XXV 387 n. 3). — Reg. JL. —.

**273* *(1191—97)*

Celestinus III committit Concordiensi ep. eandem causam *(n. 272)*.

Laud. ut n. 272. — Reg. JL. —.

Apocrisiarii S. R. E.

Romanos pontifices iam saec. VI apocrisiarios, i. e. nuntios, Ravennae habuisse satis notum est. Gregorius I in epistola ad Iohannem ep. missa (Archiepisc. n. 29) loquitur de Petro diacono atque Gaudioso primicerio nec non et Michahelio defensore, pro diversis responsis Ravennam a suis praedecessoribus transmissis. Inde vero ab a. 593 usque ad a. 600 occurrit Castorius apostolicae sedis notarius et chartularius, cui successit Iohannes subdiaconus. Etiam post Gregorii I tempora apocrisiarios S. R. E. Ravennae legationis munere functos esse, ex notissima Diurni formula (n. 16) constat. Temporibus Hadriani I a. cr. 773 occurrit Anvaldus chartularius, missus sedis apostolicae (Lib. pontif. ed. Duchesne I 491); sub Iohanne VIII Leo episcopus et apocrisiarius (n. 17. 18).

1 *595 feb. 10*

Gregorius I Castorio notario: praecipit, quatenus clerum et populum (Ravennatem) omni instantia studeat adhortari, ut consecrandum sibi non differant eligere sacerdotem; admonet, ne sit in hac electione venalitas; sive autem unus sive duo electi fuerint, quinque de prioribus presbyteris et quinque de praecedentibus simul venire per omnia commoneat; de clericis vero praeter eos, qui venire deliberant, si quos alios praesentes esse necessarios aestimet, ad se sine mora transmittat. — Nimis nos. Dat. die 10 m. feb. ind. 13.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 24. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 23. Mansi IX 1199 n. 23. Amadesi Chronot. I 264 n. 23. Migne LXXVII 751 n. 23. Mon. Germ. Epp. I 304. — Regg. J. 978. JE. 1335.

2 *(595 feb.)*

Gregorius I Castorio notario: praecipit, ut de vita et actibus Pisaurensis ep. subtili indagatione studeat perscrutari etc.; statuit, Valerianum monachum in mon. b. Iohannis in Classe permanere; de redditibus S. R. E. omnes expensas suas facere iubet; si quid superfuerit, sibi, cum venerit, deferat. — Quaedam ad nos.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 25. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 28. Mansi IX 1200 n. 24. Migne LXXVII 754 n. 28. Mon. Germ. Epp. I 305. — Regg. J. 979. JE. 1338.

Conf. Pesaro, Episc. n. 2 (vol. IV p. 179) et Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 1.

3 *(596 april.)*

Gregorius I Castorio notario: mandat, ut quantas antiquiores et graviores personas invenerit, requirat et Rav. eccl. archidiaconum, eosque ante corpus s. Apollinaris venire et tacto eius sepulcro iurare faciat, quae consuetudo ante Iohannis ep. tempora fuerit in usu pallii, ut neque quod usus fuerit antiquior, eidem eccl. denegetur, neque quod novo ausu appetitum est, concedatur; mandat, ut spatham revocet; transmittit indiculum iuramenti. — Vir magnificus.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 31. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 61. Mansi X 23 n. 33. Migne LXXVII 844 n. 61. Mon. Germ. Epp. I 409. — Regg. J. 1046. JE. 1411.

4 *(596 april.)*

Gregorius I cum ceteris episcopis secum praesentibus, sacerdotibus, levitis, ducibus, nobilibus, clericis, monachis, militibus militantibus et populo in Ravenna civ. consistentibus vel ex ea foris degentibus: definit, ut qui contra Castorium notarium ac responsalem suum nocturno silentio in civitatis loco contestationem posuerit, si non exierit neque publice confessus fuerit, anathematis ultione percussus sit etc.

v. Ravenna, Civ. n. 8.

**5* *(596—99)*

Gregorius I praecipit Castorio notario, ut de possessione, quae monasterio ss. Marci, Marcellini et Feliculae largitatis titulo dicitur esse concessa, debeat quod iustum est facere.

Laud. in n. 10. — Reg. JE. —.

Conf. Mon. s. Apollinaris in Classe n. 3.

**6* *(599 mai.)*

Gregorius I iniungit Castorio chartulario causae contra Maximum Salonitanae eccl. praevaricatorem exsecutionem, ut ipse sibi cuncta, quae acta fuerint, renuntiare debeat.

Laud. in Gregorii I epistola ad Constantium ep. Mediolanensem missa J. 1168. JE. 1675.

7 *(599 mai.)*

Gregorius I Andreae scholastico: petit eum, ut latorem praesentium Castorium chartularium, pro necessariis causis illic transmissum, sua in omnibus ope adiuvet.

v. Aemilia n. 20.

8 *(599 mai.)*

Gregorius I Basilio: hortatur eum, ut praesentium portitorem Castorium chartularium, pro quibusdam causis illic transmissum, suis in omnibus studeat solatiis adiuvare. — Multum cor.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 153. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 46. Mansi X 171 n. 94. Migne LXXVII 776 n. 46. Mon. Germ. Epp. II 153. — Regg. J. 1249 ad m. iul. JE. 1679.

9 *(599 iun.)*

Gregorius I Castorio notario Ravennae: mandat, ut diligenter invigilet et cum omni sollicitudine requirat, quot laetaniae sollemnes in eccl. Rav. ab antiquitate fuerint, in quibus Ravennas ep. pallio utebatur. — Dum Florentinus.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 167. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 34. Mansi X 163 n. 77. Migne LXXVII 825 n. 34. Mon. Germ. Epp. II 165. — Regg. J. 1045 ad a. 596. JE. 1694.

10 *(599 iun.—iul.)*

Gregorius I Castorio notario: iterum *(n. 5)* eum praeceptione commonet, ut de possessione mon. ss. Marci, Marcellini et Feliculae vigilans esse debeat atque sollicitus, si habet quod iuste pro ecclesiae Romanae possit partibus

allegari, electorum eum cum parte altera necesse sit subire iudicium. — Experientiae tuae.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 168. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. X n. 30. Mansi X 315 n. 9. Migne LXXVII 1087 n. 30. Mon. Germ. Epp. II 166. — Regg. J. 1439 ad a. 601 oct. JE. 1695.

v. Mon. s. Apollinaris in Classe n. 4.

11 *(599 iul.)*

Gregorius I Castorio notario Ravennae: mandat, ut, si Maximus Salonitanus ep. praestito sacramento firmaverit, se haeresi non teneri, et de inoboedientia sua poenitentiam egerit, ei epistolam suam det, ubi ei gratiam et communionem suam reddiderit; de Sabiniano ep. Iadertino atque Honorato archidiac. Salonitano, qui se ad sedem apost. contulerunt, cum eodem Maximo studiose agat. — Quanto credi.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 178. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 80. Mansi X 165 n. 81. Migne LXXVII 1012 n. 80. Mon. Germ. Epp. II 173. — Regg. J. 1236. JE. 1705.

Excerptum legitur in Gratiani Decr. C. II qu. 5 c. 8.

12 *(600 nov.)*

Gregorius I Iohanni subdiacono Ravennae: mandat, ut apud praefectum agat, ut Iohanni argentario, qui nunc Inportuno qd. palatino fideiussor accedens necessitatem non modicam patitur, in hac afflictione subveniat, et ipsa una statio, quae in Romana civ. remansit, claudi non debeat. — Qualiter Iohannes.

Reg. Gregorii I lib. XI ep. 16. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XI n. 26. Mansi X 264 n. 23. Migne LXXVII 1136 n. 26. Mon. Germ. Epp. II 277. — Regg. J. 1377. JE. 1805.

**13* *(600–01)*

Gregorius I praecipit Iohanni subdiac. Ravennae, ut apud praefectum agat, quatenus Augusto v. cl. cura formarum committatur.

Laud. in n. 14. — Reg. JE. —.

14 *(602 ian.)*

Gregorius I Iohanni subdiacono Ravennae: mandat, ut in monasterio qd. abbatis Claudii cellerarium Maurum, si eius vita ad locum regiminis digna est, a Mariniano ep. (Ravennate) abbatem ordinari faciat, Constantio monacho peculiaritati studente a se reiecto; ut quantascumque de diversis scripturae chartulas Claudius abbas detulerit, sibi celerrime transmittat; Mariniano ep. dicat, ut commenta psalmorum ad vigilias legi faciat; se suspicari, quia Marinianus ep. mendosum codicem commentorum b. Iob habeat; iterum praecipit *(n. 13)*, ut apud praefectum agat, quatenus Augusto v. cl. cura formarum committatur. — Venientes monachi.

Reg. Gregorii I lib. XII ep. 6. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XII n. 24. Mansi X 320 n. 22. Troya Cod. dipl. Longob. I 525 n. 255. Migne LXXVII 1233 n. 24. Rossi in Atti e Mem. delle Marche II 41. Mon. Germ. Epp. II 351. — Regg. J. 1452. JE. 1857.

Conf. Mon. ss. Iohannis et Stephani in Classe n. 6.

15 *(603 ian.)*

Gregorius I Iohanni subdiacono Ravennae: mandat, ut Marinianum ep. (Rav.) adhortetur, quatenus cum Iohanne ep. de causis ecclesiae eius, in capitulari subter adnexo intimatis, ecclesiastica inter se tranquillitate decidant; sin vero elegerint renitendum, ipse quicquid cognitorum inter eos fuerit sententia definitum, debeat exsequi; oraculum ab Exsuperantio ep. in ipsius dioecesi constructum ausu temerario et sine praecepti auctoritate contra morem dedicatum reformet. — Lator praesentium.

Reg. Gregorii I lib. XIII ep. 19. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIII n. 17. Mansi X 354 n. 21. Migne LXXVII 1272 n. 17. Piacenza in Arch. stor. delle prov. Parmensi VIII (1904) 122. Mon. Germ. Epp. II 385. — Regg. J. 1501. JE. 1884.

Iohannem ep. Placentinum, Exsuperantium ep. Parmensem fuisse Piacenza aliique opinantur. Sed res dubia remanet. — Excerptum legitur in Gratiani Decr. C. XVI qu. 2 c. 10.

16 *(686?)*

Presbytero et apocrisiario (Ravennae) archipresbyter, archidiaconus et primicerius notariorum, servantes locum s. sedis apost.: nuntiant, post pontificis transitum die tertia convenientibus clero, axiomaticis etiam et generalis militiae ac civium universitate, in personam archidiaconi electionis vota se contulisse; monent, ut cum harum portitoribus conveniat et pro celeri promotione pontificalis ordinationis deposcendo apud exarchum interveniat. — Dudum obitum.

Formula exstat in Diurno Romanorum pontificum n. 63 (ed. Sickel p. 58). — Reg. JL. —.

Conf. supra p. 7 n. 28. 29 et p. 34 n. 72.

17 *(878)*

Iohannes VIII Romano levitae, a Ravennatibus electo: praecipit, ut epistolam Leoni ep., misso et apocrisiario, ceteris Romanis transmissam ipsis praesentialiter per legatum transmittat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 123. — De Leone ep., misso et apocrisiario, cf. quoque Iohannis VIII epistolam J. 2369. JE. 3146 (v. Ravenna, Archiepisc. n. 121).

18 *880 (nov. 8)*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati et Leoni ep., misso et apocrisiario s. sedis apost., etc.: nuntiat, se 6 id. nov. *(nov. 8)* in synodo Deusdedit ducem, a Romano archiep. excommunicatum, absolvisse.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 132.

Ecclesia cathedralis Agiae Anastasiae.

Ravennatis ecclesiae metropolitanae canonici, in duobus ordinibus constituti, olim peculiari dignitate honestati sunt; cardinales enim dicebantur, qui seniorum ordini adscripti fuere, canonici vero iuniores cantores appellabantur. Uterque ordo suis usus est legibus, redditibus et privilegiis, ordo cardinalium ab archidiacono, ordo cantorum a praeposito rectus. Meminerint etiam lectores, iam Gregorium I a. 593 primis diaconis ecclesiae Ravennatis usum mappularum concessisse (v. Archiepisc. n. 29).

Archivum, quod penes canonicos ecclesiae metropolitanae adservatur, continet tam chartas ad ipsum capitulum spectantes quam privilegia et instrumenta aliquot ex tabulario canonicorum Portuensium (cf. infra p. 95). Praeter Romanorum pontificum constitutiones, quae sequuntur, habentur privilegia Ravennatum archiepiscoporum canonicis concessa, inter quae Guiberti archiepiscopi diploma donationis a. 1092 cardinalibus 24 metropolitanae ecclesiae factae primum locum obtinet (cf. Fantuzzi Mon. II 289 n. 1). Sequuntur privilegia Gualterii a. 1125 et a. 1143, Moysis a. 1144(?), Guilelmi a. 1195. Insuper adnotamus Anselmi archiepiscopi privilegium (cf. Fabri Mem. p. 489), in quo concessiones Romanorum pontificum Ravennati ecclesiae factae confirmantur.

Praeterea *Diversorum* vol. I—XXXVIII in archivo canonicorum custodiuntur. Chartarum inventarium congessit Prosper Ginanni a. 1776 (exstat in Diversorum vol. XXXV); indicem vulgavit Fantuzzi Mon. II 289 n. 139. De hoc archivo cf. Gött. Nachr. 1897 p. 189 sq.

A = Orig. Ravenna Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Diversorum vol. I, s. XVIII, ib.
D = Aloysii Amadesii Schedae in Hist. Rav. Hieronymi Rubei, s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense (III^a 1 C).

1 *Benevento 1169 iun. 22*

Alexander III Berardo archidiacono s. Rav. eccl. eiusque fratribus dictis cardinalibus etc.: suscipit eos et universa bona eorum sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, ordinationem quoque et dispositionem ecclesiarum, antiquas et rationabiles consuetudines, honores et dignitates in ecclesia et provincia Ravennae. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Beneventi p. m. Gerardi S. R. E. not., 10 kal. iul., ind. 2, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

B s. XIII. [C f. 13'. D f. 226]. — Edd. Amadesi Chronot. III 133 n. 15 = Bertoldi Mem. stor. d'Argenta I 178. Fantuzzi Mon. II 138 n. 73 ex B. — Regg. Fabri Mem. p. 492. Cappelletti II 125. J. 7763. JL. 11627.

2 *Benevento 1169 nov. 11*

Alexander III Henrico praeposito Rav. eccl. et eiusdem eccl. canonicis, qui cantores dicuntur etc.: suscipit eos et canonicam eorum sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et sententiam inter eos et cardinales Rav. eccl. super aditu portae rationabiliter latam. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Beneventi p. m. Gerardi S. R. E. not., 3 id. nov., ind. 3, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 11.

A. [B s. XVI]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. Rubeus [2] p. 347. Fabri Mem. p. 492. Cappelletti II 126. J. 7782. JL. 11652.

3 *Venezia (1177) oct. 8*

Alexander III G(erardo) Rav. archiep. et archidiacono, praeposito et choro Ravennati: confirmat quod eccl. Ravennatem in castro et comitatu de Bretonorio

ex antiqua donatione pontificum Romanorum contingit, et concedit quod ecclesiae Romanae in eodem castro et comitatu pervenit ex testamento b. m. C(avalcacomitis).

v. Ravenna, Archiepisc. n. 233.

4 *Verona 1184 aug. 1*

Lucius III Gerardo archiep. etc.: inter alia confirmat consuetudinem, quam in dandis mitris archidiacono et quibusdam aliis fratribus suis ipse et praedecessores eius hactenus habuerunt, et indulget, ut praepositum et primicerium eccl. Rav. et duos alios de cantoribus et abbates etiam Ravennaten. archiepiscopatus usu mitrae decorandi facultatem habeant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 248.

5 *Verona 1186 dec. 23*

Urbanus III Hugoni praeposito Rav. eccl. et eiusdem eccl. canonicis, qui cantores dicuntur etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 2)* suscipit eos et canonicam eorum sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Piae postulatio. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. ian., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. [C f. 7]. — Ed. Fantuzzi Mon. II 156 n. 80 ex A. — Regg. Fabri Mem. p. 495. Cappelletti II 128. J. 9859. JL. 15715.

6 *Verona (1186—87) mart. 20*

Urbanus III Liviensi ep.: mandat, quatenus pacta et instrumenta, quae in cantorum Rav. eccl. dispendium illicite sunt statuta, in irritum revocans, tam clericos quam laicos compellat, ut cantoribus decimas territorii plebis s. Zachariae et s. Cassiani in Decimo non subtrahant. — Ad audientiam. Dat. Veron. 13 kal. april.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 214 n. 16 ex A. — Reg. JL. —.

Littera clausa (in tergo: Livien. episcopo pro cantoribus ecclesiae Ravennatis).

Monasterium s. Vitalis.

Fabri Mem. p. 355 sq. — Vitale Mattarelli Dell' antichità della foce e del porto di Primaro e del terreno a man destra di esso che costituisce l' isola di Palazzolo appartenente alla badia di S. Vitale di Ravenna (Roma 1672). — Acta SS. III april. 28 p. 568 sq. — Lubin p. 318. — Simone Ignazio Cavalli Dissertazione sopra la chiesa e monastero di S. Vitale, ms. s. XVIII; cf. Ginanni I 143. — Serafino Barozzi Pianta e spaccato della celebre chiesa di S. Vitale di Ravenna (Bologna 1782). — Benedetto Fiandrini Memorie per servire alla storia dell' antichissimo monastero di S. Vitale di Ravenna, ms. a. 1792, Cesena Bibl. comunale. — Tarlazzi Mem. p. 435 sq. — Zirardini Ravenna antica p. 80 sq.

Celeberrimam s. Vitalis ecclesiam, „cui nulla in Italia similis est ecclesia in aedificiis et mechanicis operibus", Iulianus argentarius temporibus Ecclesii episcopi (saec. VI in.) exstruxit; dedicavit Maximianus episcopus, ut docent antiqua inscriptio in ecclesia et Agnellus in Libro pontif. c. 57. 77. Penes eam floruit olim monasterium monachorum ordinis s. Benedicti, qui a Romanis

pontificibus et ab imperatoribus Ottone III a. 999 (Mon. Germ. Dipl. II 734 n. 308), Heinrico IV (cuius diploma periit), Heinrico V a. 1116 (Stumpf Reg. 3152) et Friderico II a. 1226 (BF. 1606) privilegiis honestati, Romanae quoque ecclesiae libertate gavisi sunt, teste Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 97). Postea monasterium in commendam datum est et a. 1472, Sixto IV iubente, congregationi s. Iustinae de Padua addictum (ed. Margarini Bull. Cas. II 357 n. 344). A. 1797 suppressum est.

S. Vitalis tabularium, coenobio suppresso, Forolivium transportatum est, ut L. Bethmann adnotat (Archiv XII 571), postea Ravennam rediit. Chartae inde ab a. 777 in bibliotheca Classensi, codices et scripturae (voll. 604) in archivo civitatis adservantur. Quamquam archivum s. Vitalis, quod saec. XVIII ex. a Benedicto Fiandrini bene dispositum, nostris vero diebus a Michaele Tarlazzi denuo recensitum est, etiamnunc chartis abundat, multa tamen privilegia et instrumenta hodie desiderantur.

Adnotamus „Inventarium antiquum s. Vitalis", s. XVIII, Ravenna Arch. comunale vecchio cod. 616, „Index archivi s. Vitalis Ravennae, auctore B. Fiandrini", s. XVIII ex., ib. cod. 711, „Index chartarum tabularii mon. s. Vitalis de Ravenna ab a. 787 ad a. 1719", s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense (Bernicoli Inventario n. 821). Recens M. Tarlazzi inventarium tabularii s. Vitalis confecit.

Chartarum s. Vitalis indicem inde ab a. 1064 vulgavit Fantuzzi Mon. II 295 n. 140, alterum inde ab a. 919 ib. VI 247 n. 93.

A = Orig. Ravenna Bibl. Classense.
B = Cop. ib.
C = S. Vitale cod. 713, s. XVII, Ravenna Arch. comunale vecchio.
D = B. Fiandrini Memorie per servire alla storia dell' antichissimo monastero di S. Vitale di Ravenna, a. 1792, Cesena Bibl. comunale.

**1* *(974—83?)*

Benedictus VII(?) Andreae presb. et monacho atque abbati mon. s. Vitalis intra Rav. civ. etc.: concedit privilegium. — Convenit apostolico.

D p. 99 cit. — Reg. Gött. Nachr. 1910 ex D. JL. —.

Cui Benedicto pp. privilegium hoc, quod frustra in archivo s. Vitalis quaesivimus, attribuendum sit, in medio relinquimus, quum series abbatum s. Vitalis lacunis scateat (cf. Fantuzzi Mon. VI 262).

2 *Laterano 1157 april. 5*

Hadrianus IV Alberico abbati etc.: suscipit mon. s. Vitalis Ravennatis sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., non. april., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

A. [B a. 1592. B s. XVII. C f. 1. D p. 22]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 177 n. 179 ex A = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 358 n. 13 = Bull. Rom. ed. Taur. II 639 n. 13, = Migne CLXXXVIII 1495 n. 126. — Regg. Guarini Compendio hist. delle chiese di Ferrara p. 358. Fantuzzi Mon. IV 501 n. 4. J. 6972. JL. 10270.

*3 *(1154—58)*

Hadrianus IV delegat Albericum (postea Ariminensem ep.) iudicem in causa, quae inter Pomposianum mon. et mon. s. Vitalis super possessione fundi Baurie (sive Scornii) vertitur.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

Albericus a. 1158 episcopus Ariminensis factus est; cf. Tonini Storia di Rimini II 411. — Alberici sententia periisse videtur.

*4 *(1154—59)*

Coram Hadriano IV eadem causa, quae per appellationem ad suam audientiam delata est, aliquamdiu agitatur.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

*5 *(1159—77)*

Coram Alexandro III eadem causa agitatur, rationibus tam in scriptis quam ex ss. canonum et legum allegationibus et testium depositionibus ab utraque parte exhibitis. Placet d. papae, ut causa finem recipiat potius ex bonorum virorum arbitrio quam ex stricti iuris ratione.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

6 *Venezia 1177 (mai.—aug.)*

(Residente Alexandro III in consistorio) Hubaldus Hostiensis ep., Iohannes Neapolitanus presb. tit. s. Anastasiae, Iacinctus s. Mariae in Cosmydyn, Cinthius Capellus s. Adriani diac. S. R. E. card. et Ezelinus iudex Paduae Guidoni abbati s. Mariae de Pomposa et Petro abbati s. Vitalis: arbitrium proferunt super causa, quae inter Pomposianum mon. et mon. s. Vitalis super possessione fundi Baurie (sive Scornii) diutissime vertebatur. — Ecclesiasticae moderationi. Acta sunt Venetiis in Rivo alto a. ab inc. d. 1177, ind. [10], pont. v. d. Alexandri pp. III a. [19]. Ego Hubaldus Hostien. ep. etc. Ego Iohannes Neapolitanus etc. Ego Iacinctus etc.

A. — Ed. Fantuzzi Mon. II 148 n. 77 ex A. — Reg. JL. —.

Alterum exemplar olim in archivo Pomposiano exstabat; cf. Comacchio, Mon. s. Mariae de Pomposa n. 25.

Monasterium s. Iohannis evangelistae.

Tractatus aedificationis et constructionis ecclesiae s. Iohannis evang. de Ravenna s. XIII—XIV ap. Muratori Scr. I^b 567 sq. — Fabri Mem. p. 204 sq. — Lubin p. 316. — Tarlazzi Mem. p. 246 sq. — Zirardini Ravenna antica p. 50 sq.

Ecclesiam b. Iohannis evangelistae Galla Placidia aedificavit (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 27. 42 et libellum supra notatum). Saec. IX ex., ut videtur, penes hanc ecclesiam monasterium a monachis Benedictinis rectum florere coepit, quod ab archiepiscopis Ravennatibus Arnaldo, Gebehardo, Heinrico, Moyse et Gerardo ditatum, ab imperatoribus Ottone I a. 962, Conrado II a. 1037, Heinrico III a. 1047, Friderico I a. 1177 et Friderico II a. 1226 privilegiis insignitum, a Romanis quoque pontificibus privilegia habuit et in S. R. E. libro censuum ab Albino ita recensetur (ed. Fabre-Duchesne II 113):

„Monasterium sancti Iohannis evangelistae I solidum“.

De hoc censu conf. Hadriani IV privilegium (n. 3). Cencius vero perperam adnotat (l. c. I 97):

„Ecclesia sancti Iohannis baptistae".

Monasterium s. Iohannis a. 1459 a Pio II congregationi s. Salvatoris Bononiensi addictum (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 298), a. 1797 suppressum est.

Ex monasterii tabulario olim ditissimo Ravennae supersunt 238 volumina, nunc in archivo civitatis custodita, ex quibus codices 1496 et 1497 nonnullas chartas satis antiquas continent, Conradi II diploma a. 1037 (Mon. Germ. Dipl. IV 326 n. 238), Heinrici III placitum a. 1047 (ed. S. Bernicoli Documenti inediti sul castello di Polenta. Ravenna 1897) et Friderici II diploma a. 1226 (ed. N. Archiv XXVI 203). Friderici I praeceptum legitur in schedis Scalabrinii Ferrariensis (ed. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV 197 sq.). Ottonis I diploma desideratur.

Romanorum pontificum privilegia ex tabulario monachorum a canonicis regularibus, qui illis successerunt, transportata sunt, Eugenii III privilegium (n. 1) Bononiam in archivum canonicorum s. Salvatoris, Hadriani IV privilegium (n. 3) Romam in archivum canonicorum Lateranensium penes ecclesiam s. Petri ad Vincula (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 131 sq.). Alterum Hadriani IV privilegium (n. 4) exscripsimus ex quodam volumine archivi Vaticani. Adnotamus quoque documenta a Fantuzzi Mon. V App. p. 469. 486 sq. relata. Denique in memoriam revocamus cod. Vat. Reg. 386, ubi fol. 72 sq. legitur „Descriptio bonorum abbatiae s. Iohannis evang. de Ravenna"; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 57.

A = Orig. Bologna Arch. di stato (Dem. S. Salvatore).
A[1] = Orig. Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli.
B = Varia politicorum vol. XXII, s. XV, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. II t. 22; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 382.
C = St. Borgia Rerum maritimarum dominationis pontificiae monumenta, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74.

1 *Laterano 1145 dec. 24*

Eugenius III Rodulfo abbati etc.: suscipit mon. s. Iohannis ev. in civ. Ravenna sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et ordinationem ac dispositionem plebium cum cappellis suis. — In apostolicae sedis. Ego Eugenius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. ian., ind. 9, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

A. [C Exc.]. — Edd. Trombelli Mem. istor. di S. Maria di Reno e di S. Salvatore p. 402 n. 31 ex A = Fantuzzi Mon. V 286 n. 46 = Migne CLXXX 1077 n. 56. — Regg. Fantuzzi Mon. V 487 n. 102 ad a. 1146. J. 6185. JL. 8809.

**2* *(1154)*

Anastasius IV concedit privilegium, specialiter ecclesiam s. Gervasii cum suis pertinentiis.

C Exc. — Regg. Fantuzzi Mon. V 487 n. 102. Gött. Nachr. 1903 p. 74. JL. —.

3 *Laterano (1156—58) nov. 27*

Hadrianus IV Guillelmo abbati et monachis eccl. s. Iohannis ev.: concedit ecclesiam s. Mariae ad mare, sub censu 12 den. Lucensium annis singulis Lateranensi palatio persolvendo. — Ex officio. Dat. Lat. 5 kal. dec.

A[1]. — *Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 173 n. 21 ex A*[1]. — *Reg. JL.* —.

Ecclesia s. Mariae ad mare, sita inter litus maris et urbem Ariminensem, ab Opizone ep. Ariminensi iam a. 1086 monasterio s. Iohannis ev. concessa fuit, ut adnotat Rubeus [2] p. 313.

4 *(1154—59)*

Hadrianus IV Guillielmo abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 1)* et Anastasii *(n. 2)* suscipit mon. s. Iohannis ev. in civ. Ravenna sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et ordinationem ac dispositionem plebium cum cappellis suis. — Iustis religiosorum.

B f. 150. — *Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 420 n. 8 ex B.* — *Reg. JL.* —.

Monasterium s. Apollinaris Novi.

Fabri Mem. p. 119 sq. — Lubin p. 318. — Mittarelli Ann. Camaldulen. IV 37 sq. — Tarlazzi Mem. p. 137 sq. — Zirardini Ravenna antica p. 101 sq. — Vinc. Federici Regesto di S. Apollinare Nuovo in: Regesta chartarum Italiae (Roma 1907).

Ecclesia haec, ubi olim episcopi Ariani resederunt, a Theoderico Gothorum rege sub nomine s. Martini in Coelo aureo condita esse traditur. Arianis expulsis, ecclesia ab Agnello episcopo reconciliata est (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 86). Postea monachi ex ordine s. Benedicti ibi introducti sunt. Ecclesia s. Martini novum s. Apollinaris Novi titulum saec. IX, ut videtur, accepit, et in eam corpus s. Apollinaris ex veteri Classensi basilica translatum esse tanta cum pervicacia Ravennates contenderunt. ut Alexander III controversiam de vero martyris tumulo sollemni examine definiendam Ildebrando cardinali committeret (n. 1). Monasterium s. Apollinaris Novi, iam pridem in commendam datum, a Leone X a. 1516 suppressum est, fructibus eius et redditibus abbatiae s. Pauli de Urbe adsignatis (cf. Federici Reg. n. 542), ipsoque monasterio fratribus Minoribus de Observantia relicto. Seriem abbatum praebet Fantuzzi Mon. VI 259 n. 96.

Archivum a. 1516 Romam in monasterium s. Pauli de Urbe translatum est, paucis tamen chartis et voluminibus Ravennae remanentibus, quae nunc in bibliotheca Classensi et in archivo civitatis adservantur (cf. Federici p. XI sq.).

A = Orig. Roma Arch. di S. Paolo fuori.
C = Codex diplomaticus basilicae monasteriique s. Pauli, s. XVIII, ib.; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 130 et Federici p. X.
D = P. L. Galletti Miscellanea vol. VI, s. XVIII, cod. Vat. lat. 7927; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 22.
E = St. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 76.

*1 *(1173)*

Alexander III committit I(ldebrando) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato, quaestionem inter monachos s. Apollinaris in Classe et monachos s. Apollinaris Novi de corpore ipsius martyris audiendam.

v. Mon. s. Apollinaris in Classe n. 12.

2 *Anagni (1174—76) mart. 24*

Alexander III abbati et fratribus s. Apollinaris Novi: concedit sepulturam liberam. — Pia vota. Dat. Anagn. 9 kal. april.

A. [C f. 30. D f. 279' Exc.]. — Edd. Gött. Nachr. 1900 p. 180 n. 28 ex A. Federici Reg. p. 327 n. 10 ex A. — Reg. JL. 11884 ad a. 1171 mart. 2.

3 *Anagni (1173—79) nov. 2*

Alexander III abbati et fratribus s. Apolenaris Novi: confirmat antiquas consuetudines tam in processionibus, missis, vesperis quam in aliis omnibus ad ecclesiam pertinentibus. — Religiosorum virorum. Dat. Anagn. 4 non. nov.

A. [C f. 31. D f. 279' Exc.]. — Edd. Gött. Nachr. 1900 p. 184 n. 30 ex A. Federici Reg. p. 88 n. 110 ex A. — Reg. JL. 11849 ad a. 1170 nov. 2.

4 *Velletri (1182—83) mai. 18*

Lucius III Nicolao abbati et monachis mon. s. Apollinaris: confirmat ecclesiam s. Salvatoris in civ. Ravenna et cappellam s. Apollinaris in fundo Domnicalia, sicut eam Gerardus Rav. archiep. concessit. — Iustis petentium. Dat. Velletr. 15 kal. iun.

A. [C f. 35. D f. 280 Exc. E]. — Edd. Gött. Nachr. 1900 p. 186 n. 34 ex A. Federici Reg. p. 96 n. 125 ex A. — Reg. JL. 14648 ad a. 1182 mai. 16.

Monasterium s. Laurentii in Caesarea.

Fabri Mem. p. 225 sq. — Lubin p. 316. — Tarlazzi Mem. p. 275 sq. — Zirardini Ravenna antica p. 69 sq.

Hanc ecclesiam extra moenia urbis Ravennae temporibus Honorii imperatoris a Lauritio cubiculario eius conditam (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 34. 35) primum monachi Graeci ex ordine s. Basilii, postea Benedictini rexerunt, quibus a. 1266 canonici regulares Cellae Volanae successerunt (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 297). A. 1444 monasterium ab Eugenio IV congregationi Portuensium addictum est, qui ibi permanserunt usque ad a. 1553, quando ecclesia et monasterium s. Laurentii, Iulio III iubente, diruta sunt.

Quae ad monasterium s. Laurentii in Caesarea pertinent chartae, in tabulario Portuensi, nunc in bibliotheca Classensi inveniuntur. Inter eas adnotamus Gerardi archiepiscopi Ravennatis privilegium a. 1176 feb. 26 Hugoni abbati concessum (ed. Fantuzzi Mon. I 325 n. 139) et Friderici I diploma a. 1177 mai. 11 (Stumpf Reg. 4192), in quo laudantur Ottonis III praeceptum nunc deperditum et cetera regum vel imperatorum sive pontificum privilegia.

*1 *(1170—76)*

Alexander III scribit Gerardo archiep. Rav., ut [clericos et parochianos] ecclesiae s. Pauli sitae foris portam s. Laurentii prope palatium regis compellat, ut abbati mon. s. Laurentii oboedientiam et reverentiam exhibeant et in dispositione et ordinatione praedictae ecclesiae ei humiliter et devote obtemperent.

Laud. in Gerardi archiep. privilegio a. 1176 feb. 26 (v. supra). — Reg. JL. —.
De ecclesia s. Pauli cf. Fabri Mem. p. 146 et Tarlazzi Mem. p. 166.

*2 *(1170—76)*

Alexander III confirmat monasterio s. Laurentii in Caesarea ecclesiam s. Pauli.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Andreae Maioris.

Fabri Mem. p. 76 sq. — Lubin p. 314. — Fantuzzi Mon. I p. XV sq.; II p. IX. — Tarlazzi Mem. p. 104 sq. — Zirardini Ravenna antica p. 59 sq.

Celebre illud monasterium, iam ante saec. V a Petro episcopo conditum (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 50; sed incertum est quis fuerit episcoporum, quibus Petri nomen erat), situm erat in regione Herculana, haud longe ab archiepiscopio Ravennate. De dedicatione ecclesiae s. Andreae Venantius Fortunatus duo carmina ad Vitalem ep. Ravennatem dedit (lib. I c. 1. 2); Maximianus eam decoravit (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 76). Ei adnexa erant monasteria s. Mariae in Cereseo (de quo cf. Ottonis II diploma a. 981 Mon. Germ. Dipl. II 272 n. 242) et s. Martini. In ipso monasterio s. Andreae vixerunt moniales ordinis s. Benedicti, quibus expulsis Fridericus archiepiscopus a. 1001 monachos substituit, sed paucis annis post moniales redierunt ibique permanserunt usque ad suppressionem monasterii a. 1798 et 1801. Ecclesia tunc periit.

Archivi pars altera adservatur in tabulario archiepiscopali, ubi Conradi II imp. diploma a. 1037 (Mon. Germ. Dipl. IV 344 n. 250) et Alexandri III privilegium (n. 1), altera in bibliotheca Classensi, ubi Ottonis III praeceptum a. 1002 (Mon. Germ. Dipl. II 772 n. 342) et Friderici II privilegium a. 1226 (BF. 1601) inveniuntur.

Index tabularii s. Andreae cum chartis inde ab a. 896, s. XVIII confectus, exstat in archivo Ursiano; regesta vulgavit Fantuzzi Mon. II 308 sq. n. 142. 143 et II 384 n. 150.

A = Orig. Ravenna Arch. arcivescovile.

1 *Venezia 1177 iul. 9*

Alexander III Calismerae abbatissae etc.: suscipit mon. s. Andreae de Ravenna sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis. — Virginibus sacris. Ego Alexander etc.

Subscr. 17 card. Dat. Venet. in Rivo alto p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 7 id. iul., ind. 10, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 18.

A. — Edd. Fantuzzi Mon. I 327 n. 140 ex A ad iul. 22 = Migne CC 1125 n. 1299, = Vignagnani Storia di Fusignano (Prato 1879) p. 246 n. 9. — Regg. Rubeus [2] p. 351. Fabri Mem. p. 76. J. 8502. JL. 12879.

Monasterium s. Georgii.

Fabri Mem. p. 191. — Lubin p. 316. — Fantuzzi Mon. I p. XVIII; II p. IX sq. — Tarlazzi Mem. p. 223. — Zirardini Ravenna antica p. 116 sq.

Monasterium s. Georgii in suburbio Ravennae foris portam q. v. Artemedora (Tremadula) sive Nova iuxta viam q. v. Tabula sive Taula, unde nomen accepit s. Georgii in Tabula sive de Taula, postea de Cenceda appellatum, a Iohanne V archiepiscopo a. cr. 740 conditum esse traditur (cf. Muratori Scr. I[b] 577). Rexerunt primum monachi, inde a saec. XI moniales ex ordine s. Benedicti, saec. XII ex. iterum monachi. Cum hoc s. Georgii monasterio unitum fuit aliud s. Mercurialis monasterium. Sed pauca de eis scimus, quum mox disparuerint.

Chartae, quae ad monasteria s. Georgii et s. Mercurialis pertinent, in tabulario Ursiano adservantur, earumque indicem recensuit Fantuzzi Mon. II 252 n. 136. Inter eas notamus Wiberti archiepiscopi Ravennatis privilegium a. 1086 mai. 15 Gratiae abbatissae monasterii s. Georgii concessum (edd. Rubeus [2] p. 312; Savioli Ann. Bolognesi I[b] 133 n. 79; Fantuzzi I 304 n. 118), quod recensitum est in regestis Jaffeanis J. 3998. JL. 5323, perperam monasterio s. Georgii Ferrariensi attributum. Nos vero hoc Wiberti privilegium praetermittimus, quum Ravennatis archiepiscopi, non Romani pontificis esse constet.

Civitas Ravenna.

Clerus et populus. Duces et cives.

Archivum civitatis, accurate dispositum, exstat Ravennae in aedibus veteris coenobii Camaldulensium iuxta ecclesiam s. Romualdi, ubi etiam bibliotheca Classensis. In ea adservantur praeter chartas ex archivis monasteriorum s. Apollinaris in Classe, s. Vitalis, s. Mariae in Portu, s. Andreae aliorumque conventuum suppressorum asportatas monumenta quoque antiqui tabularii civitatis q. v. *Archivio comunale antico.* Quae vero remanserunt volumina scripturarum ex archivis s. Apollinaris in Classe, s. Vitalis, s. Mariae in Portu, s. Andreae, s. Iohannis evangelistae, s. Petri ad Vincula, ceterorumque monasteriorum et congregationum, num. 2554, custodiuntur in archivo q. app. *Archivio comunale vecchio.* De eo cf. Gött. Nachr. 1897 p. 192.

De bibliotheca Classensi cf. A. Cappi La biblioteca Classense illustrata ne' principali suoi codici etc. (Rimini 1847); Neigebaur in: Serapeum XX (1859) 209 sq.; S. Bernicoli apud G. Mazzatinti Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia IV. V (Forlì 1895); Gött. Nachr. 1897 p. 190 sq.

Praeter documenta, quae sequuntur, in regestis Jaffeanis leguntur Wiberti antipapae chartae, Ravennatibus quibusdam concessae, quas ille edidit, non ut Clemens III papa Romanus, sed ut Wibertus archiepiscopus Ravennas. Itaque eas in nostro opere praetermittendas esse statuimus. Sunt autem hae:

1081 mai. 8 JL. II p. 751 (Rubeus [2] p. 307).
1083 dec. 9 J. 3990. JL. 5314 (Rubeus [2] p. 309).
1083 dec. 30 J. 3991. JL. 5315 (Rubeus [2] p. 309).
1084 ian. 13 JL. 5317*a* (Fantuzzi Mon. V 163 n. 25).
1084 ian. 13 JL. — (Fantuzzi Mon. I 395 n. 72).
1084 ian. 26 J. 3993. JL. 5318 (Rubeus [2] p. 309).
1088 april. 5 J. 4001. JL. 5327 (Rubeus [2] p. 313).
1088 april. 5 J. 4002. JL. 5328 (Rubeus [2] p. 313).
1098 mai. 15 J. p. 446. JL. I p. 654 (Amadesi Chronot. II 345 n. 78).
1098 iun. 9 J. p. 446. JL. I p. 654 (Amadesi Chronot. II 346 n. 79).
1098 iun. J. 4012. JL. 5338 (Rubeus [2] p. 315).

1 *Roma (526—30)*

Felix IV, recensens capitula ab Ecclesio ep. et a presbyteris, diaconibus, clero et notariis eccl. Ravennatis sibi oblata, censet, eos clericatus officium debere suscipere etc.

v. Archiepisc. n. 13.

2 *(592 iul.)*

Gregorius I Iohanni ep. Ravennae: mandat, ut amota dilatione causam Wilandi contra diac. Gavinianum definiat.

v. Archiepisc. n. 26.

3 *595 feb. 10*

Gregorius I Castorio notario: Iohanne ep. Rav. mortuo, praecipit, quatenus clerum et populum omni instantia studeat adhortari, ut consecrandum sibi non differant eligere sacerdotem.

v. Apocrisiarii S. R. E. n. 1.

4 *(595 feb.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Ravennae: nuntiat, destitutae ecclesiae visitationem (Severo Ficuclino) ep. se delegasse. — Vestri antistitis.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 22. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 26. Mansi IX 1199 n. 21. Amadesi Chronot. I 263 n. 22[b]. Migne LXXVII 753 n. 26. Mon. Germ. Epp. I 303. — Regg. J. 976. JE. 1337.

5 *(595 sept.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: presbyteris ac diaconibus atque clero oblata petitione conquerentibus, Iohannem decessorem eius condito testamento diversa in ecclesiae Rav. gravamine conscripsisse, hortatur eum, ut ea nec probet nec aliqua in his ratione consentiat etc.

v. Archiepisc. n. 39.

6 *(595 sept.)*

Gregorius I clero et plebi eccl. Ravennae: monet eos, ut Marinianum ep. caritate integra diligant. — Pervenit ad nos.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 2. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 2. Mansi X 3 n. 2. Migne LXXVII 795 n. 2. Mon. Germ. Epp. I 381. — Regg. J. 1012. JE. 1381.

7 *(596 ian.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: quibusdam de clero et populo (Rav.) clamitantibus, contra leges et canones esse, ut inter eccl. Ravennatem et Claudium abbatem causa Romae examinari debeat ac iudicari, monet eum, ne stultorum verba eum moveant, nec credat aliquod ecclesiae Rav. dispendium fieri etc.

v. Archiepisc. n. 41.

8 *(596 april.)*

Gregorius I cum ceteris episcopis secum praesentibus, sacerdotibus, levitis, ducibus, nobilibus, clericis, monachis, militibus militantibus et populo in Ravenna civ. consistentibus vel ex ea foris degentibus: definit, ut qui contra Castorium notarium ac responsalem suum nocturno silentio in civitatis loco contestationem posuerit, si non exierit neque publice confessus fuerit, anathematis ultione percussus sit; si egressus ad publicum potuerit docere, quae dixit, vel certe sciens, se non posse, quae scripsit, ostendere, errorem suum fuerit aperte confessus, dominici corporis ac sanguinis participatione non sit privatus. — Quidam maligni.

Reg. Gregorii I lib. VII ep. 42. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 31. Mansi X 22 n. 30. Troya Cod. dipl. Longob. I 381 n. 151. Migne LXXVII 822 n. 31. Mon. Germ. Epp. I 490. — Regg. J. 1042. JE. 1414.

Excerptum legitur in Gratiani Decr. C. V qu. 1 c. 2 et in Ivonis Decr. VI c. 381.

9 *(598 april.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: hortatur eum, ut Iohannis, praesentium portitoris, uxori, molestias Georgii cuiusdam refugienti et diu in saeptis venerabilibus residenti, servata aequitate tuitionem impendat etc.

v. Archiepisc. n. 51.

†**10* *(590—604)*

Gregorius I concedit indulgentias ecclesiis civitatis et districtus Ravennae.

Ed. Muratori Scr. I^b 580 sq. — Reg. JE. —.

Spurium.

11 *(686?)*

Consuli Ravennae archipresbyter, archidiaconus et primicerius notariorum, servantes locum s. sedis apost.: hortantur eum, ut coniungentibus harum portitoribus, quos cum decretalibus paginis cum impensa supplicatione pro celeri promotione novi electi pontificis apud exarchum destinaverunt, cum eis conveniat et ad precandum de optatis apud exarchum subveniat. — Si beneficia.

Formula epistolae legitur in Diurno Romanorum pontificum n. 62 (ed. Sickel p. 57). — Reg. JE. —.

Conf. Aemilia n. 28. 29; Archiepisc. n. 72; Apocris. S. R. E. n. 16 (supra p. 7 sq. 34. 77).

**12* *(754)*

Stephanus II (reversus ex Francia) mittit pacificas epistolas ad aliquantos nobiles Ravennenses iudices, hortantes, ut Romam pergant illi, qui in necem suam consenserunt.

Agnelli Lib. pontif. Rav. c. 159. — Reg. JE. —.

*13 (756)

Stephanus II dirigit Philippum presb. et Eustachium ducem iudices ad faciendas iustitias in Ravennantium urbe residendum.

v. Aemilia n. 32.

*14 (769)

Stephanus III Michaelio (scriniario eccl. Rav.), brachio forti a Mauricio duce Ariminensi in episcopio Rav. eccl. introducto, una cum Mauricio duce et iudicibus Ravennantium consecrationem a se postulanti, obtestationis ac praedicationis litteris atque missis praecipit, ut ab eodem iniusto proposito recedat.

v. Archiepisc. n. 78.

*15 (770—71)

Stephanus III missis directis . . omnes Ravinianos admonet, ut insurgant super Michaelium et eum de episcopio proiciant.

v. Archiepisc. n. 79.

*16 (772)

Hadrianus I praecipit Gregorio sacellario, ad Desiderium regem Langobardorum misso, ut constanter ac firmiter praetextet Leonem archiep. et cunctos iudices Ravinianos, quatenus salvum atque incolumem conservare studeant Paulum superistam etc.

v. Archiepisc. n. 82.

17 (787?)

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum atque patricio Romanorum: concedit ei per Arvinum ducem petenti musiva atque marmora palatii Ravennatis civitatis. — Praefulgidos atque nectareos.

Cod. Carol. ep. 67. — Edd. Muratori Scr. III^b 223. Mansi XII 780. Cenni Mon. dom. pontif. I 439 n. 81 = Fantuzzi Mon. V 235 n. 20. Migne XCVIII 371 n. 82. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 268 n. 89. Mon. Germ. Epp. III 614 n. 81. — Regg. J. 1878. JE. 2470 ad a. 781—91.

18 (789—90)

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum ac patricio Romanorum: petit, ut emendet pravos atque perversos actus Heleutherii seu Gregorii (iudicum Ravennatum). — Gratiae sancti spiritus.

Cod. Carol. ep. 75. — Edd. Muratori Scr. III^b 235. Mansi XII 790. Cenni Mon. dom. pontif. I 420 n. 76 = Fantuzzi Mon. V 232 n. 19. Migne XCVIII 356 n. 77. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 232 n. 77. Mon. Germ. Epp. III 605 n. 75. — Regg. J. 1872. JE. 2442 ad a. 783.

19 (790—91)

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum ac patricio Romanorum: inter alia scribit pro hominibus Ravinianis et Pentapolensibus sibi tradendis et de hominibus sine sua absolutione ad regem venientibus, qui sua ad iustitias faciendum contemnunt mandata. — Quanto amoris.

Cod. Carol. ep. 85. — Edd. Muratori Scr. III^b 247. Mansi XII 827 n. 7. Cenni Mon. dom. pontif. I 513 n. 97. Migne XCVIII 427 n. 98. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 285 n. 98. Mon. Germ. Epp. III 632 n. 94. — Regg. J. 1899. JE. 2478 ad a. 784—91.

20 *(808—14)*

Leo III Carolo aug.: nuntiat, omnia, quae per eius pium ac legale iudicium de causa palatii Ravennatis, tam de vulgaria quam etiam de mansis, Herminus sibi reconsignavit, cum casis, vineis seu laboribus atque peculiis ablata esse. — Ad hoc omnipotens.

Cod. Guelferbytan. 287 (Helmstad. 254) f. 8. — Edd. Conring Leonis III pp. epistolae [1] (Helmstadii 1647) n. 10; [2] Opp. V 596 n. 10, = Bouquet Recueil V 599 n. 10, = Mansi XIII 976 n. 12 = Cenni Mon. dom. pontif. II 50 n. 2 = Migne XCVIII 520 n. 2. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 330 n. 9. Mon. Germ. Epp. V 100 n. 9. — Regg. J. 1919 ad a. 807. JE. 2528.

21 *(853 mart.—april.)*

Leo IV Georgio duci: scribit, se numquam permissurum esse ab aliquibus suos homines opprimi, sed, si necessitas illis incurrerit, praesentialiter se vindicaturum esse. — Scire vos.

Coll. Britt. Leonis IV ep. 7. Ivonis Decr. X c. 84 et Panorm. VIII c. 28 (ubi inscribitur Ludovico augusto*). Gratiani Decr. C. XXIII qu. 8 c. 8 (item* Ludovico aug.*). — Edd. Mansi XIV 888. Migne CXV 669 n. 10 et CLXXXVII 1248. Friedberg I 955. Mon. Germ. Epp. V 588 n. 7. — Regg. Ewald in N. Archiv V 379 n. 7. J. 1982. JE. 2627.*

Hunc Georgium ducem eundem fuisse ac Gregorium, Iohannis Ravennatis archiepiscopi fratrem (cf. Vita Nicolai I in Lib. pontif. ed. Duchesne II 156. 160. 161), recte adnotat Ewald l. c. Sed nescio, cur Ewald hunc Gregorium ducem Aemiliae appellaverit.

**22* *(860—61)*

Nicolaus I legatis suis et litteris saepius commonet Iohannem Rav. archiep., quatenus cedat ab iniuriis Ravennatibus in rebus et iuris sui proprietatibus illatis.

v. Archiepisc. n. 101.

**23* *Ravenna (861)*

Nicolaus I, Aemiliensibus ac senatoribus urbis Ravennae rogantibus, Ravennam proficiscens, omnibus Ravennensibus, Aemiliensibus et Pentapolitanis res, quas Iohanne archiep. et Gregorio fratre eius rapientibus amiserant, restituit et praeceptionis suae decreto confirmat.

v. Archiepisc. n. 105.

24 *(873—76)*

Iohannes VIII Angelbergae imperatrici: nuntiat, factione Ravennatis archiep. Maurinum cum suis complicibus iam excommunicatis et anathematizatis Ravennam ingressum esse et fidelium suorum res rapuisse ac devastasse, adeo ut claves civ. Ravennae a vestarario suo violenter subtraheret et pro libitu suo ipsi archiepiscopo, quod numquam factum fuisse recolitur, potestative concederet.

v. Archiepisc. n. 116.

25 *(878)*

Iohannes VIII omnibus iudicibus et ducibus seu populo Ravennae commorantibus: iubet, ut omnes unanimes unaque fidelitate contra Iohannem diac. chartularium et Francos Lamberti stare debeant et defendere ipsam civitatem. — Industriam seu. Dat. . . . .

Reg. Iohannis VIII ep. 125. — Edd. Carafa Epp. decr. III 393 n. 133. Mansi XVII 100 n. 133. Migne CXXVI 813 n. 178. — Regg. J. 2427. JE. 3164.

26 *(878)*

Iohannes VIII sacerdotibus et senatui populoque Ravennati: hortatur eos, ut pro Rav. antistite (Iohanne) defuncto orent; iubet, ut (Romanum), quem unanimiter elegerint, unanimiter electum teneant, diligant et de more honorent; praecipit, ut res Deusdedit et Iohannis gloriosorum ducum defendant. — Ravennatis antistitis.

Reg. Iohannis VIII ep. 93. — Edd. Carafa Epp. decr. III 512 n. 304. Mansi XVII 222 n. 304. Amadesi Chronot. II 220 n. 6c. Migne CXXVI 812 n. 177. — Regg. J. 2426. JE. 3212.

Deusdedit et Iohannes duces Ravennates a. 878 Iohannem VIII in itinere Gallico comitati sunt; cf. JE. 3176. 3179 (Duchesne Lib. pontif. II 221 sq.). — De eadem re Iohannes VIII scripsit Romano electo (Archiepisc. n. 123).

27 *880 sept. 29*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: hortatur eum, ut 6 id. nov. *(nov. 8)* Romam ad synodum occurrat, ut negotium Deusdedit gloriosi ducis exsequatur etc.

v. Archiepisc. n. 131.

**28* *Roma 880 nov. 8*

Iohannes VIII in synodo absolvit Deusdedit ducem, a Romano archiep. Rav. ob incesta coniugia excommunicatum, et firmat, Mariam coniugem eius uxorem esse legitimam.

Laud. in n. 29. — Regg. J. p. 286. JE. I p. 416.

29 *880 (nov. 8)*

Iohannes VIII Romano archiep. Rav. et Leoni ep., misso et apocrisiario s. sedis apost., nec non quibusvis missis imperatoris omnibusque iudicibus et populis Romani territorii constitutis cunctisque fidelibus: nuntiat, se 6 id. nov. *(nov. 8)* in synodo Deusdedit ducem absolvisse etc. *(n. 28).*

v. Archiepisc. n. 132.

30 *(881 april.)*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: reprehendit eum, quod Albericum comitem quasi ex parte imperiali Ravennam adsciscere et nobiles cives ipsius, se inconsulto, ausu temerario distringere enormiter coegerit etc.

v. Archiepisc. n. 134.

31 *(881 april.)*

Iohannes VIII Romano archiep. (Rav.): per Deltonem ep. (Ariminensem) praecipit, ut, quia uxorem Deusdedit ducis alteri viro raptori in stupro tradiderit et contra suae iuratoriae sponsionis tenorem luculentissime agere nullatenus dubitaverit, nullam omnino sacerdotalem ordinationem facere quoquo modo praesumat etc.

v. Archiepisc. n. 135. — Eodem anno iterum iterumque Iohannes VIII Romanum archiepiscopum propter eadem crimina ad synodum vocat (v. Archiepisc. n. 137. 138).

32 *881 oct. 4*

Iohannes VIII sacerdotibus et clero atque universis iudicibus populoque Ravennati: nuntiat, se Romanum archiep. pro periurii reatu manifeste pollutum

aliisque nefandis criminibus impetitum, omni ecclesiastica communione una cum s. synodi decreto privasse; praecipit, ut omnes ab illius consortio et communione modis omnibus se separent.

v. Archiepisc. n. 140.

**33* *(882)*

Iohannes VIII praecipit omnibus sacerdotibus seu subdiaconibus et universo clero s. Rav. eccl. per Iohannem diac. et chartularium, ut omnes uno animo constantique devotione Maimbertum Bononien. clericum, manifestissimum zizaniorum seminatorem, tamquam ovem morbidam expellant.

Laud. in n. 34. — Reg. JE. —.

34 *882 aug. 28*

Iohannes VIII omnibus sacerdotibus seu subdiaconibus et universo clero s. Rav. eccl.: iterata petitione *(n. 33)* praecipit, ut, relecta priori epistola *(n. 33)*, unanimiter iuncti et cum misso suo fideliter conglobati, eundem Maimbertum audacter comprehendere studeant et misso suo seu et Iohanni duci contradant ad deducendum Romam; si quis contempserit, a vino et cocto et a proprio ministerio suspensus maneat usque ad suam praesentiam. — Audita saepe. Dat. 5 kal. sept. ind. 15.

Reg. Iohannis VIII ep. 314. — Edd. Carafa Epp. decr. III 510 n. 301. Mansi XVII 220 n. 301. Savioli Ann. Bolognesi I^b 30 n. 15. Migne CXXVI 955 n. 362. — Regg. J. 2609. JE. 3384.

35 *882 aug. 28*

Iohannes VIII Martino, Iohanni seu Demetrio atque Romano gloriosis ducibus: praecipit, ut unanimes iuncti simul cum fideli misso suo Maimbertum *(cf. n. 33. 34)* comprehendant et vi coactum a (Romano Rav.) archiep. separent et misso suo simul et Iohanni duci validissime contradant; si negligentes fuerint, sciant se per unumquemque 100 aureos daturos esse et a vino et cocto suspensos mansuros usque ad suam praesentiam. — Omnium vestrum. Dat. 5 kal. sept. ind. 15.

Reg. Iohannis VIII ep. 315. — Edd. Carafa Epp. decr. III 511 n. 302. Mansi XVII 221 n. 302. Savioli Ann. Bolognesi I^b 31 n. 16. Migne CXXVI 956 n. 363. — Regg. J. 2610. JE. 3385.

36 *882 (aug. 28)*

Iohannes VIII Iohanni duci et misso suo: iubet, ut de Maimberto *(cf. n. 33—35)* pariter cum misso suo explere decertet, ut nullo modo effugere possit, sed separatum a (Romano Rav.) archiep. vi coactum ad suam praesentiam districtum deducere studeat; etiam et illas mulieres, quas nunc in eius mansione collectas detinet, in suo rectorio retinere iubet usque ad suam notitiam; addit de Iohanne diac. commendato suo et de monasterio s. Martini. — Gratulatos nos. Dat. [5 kal. sept.] ind. 15.

Reg. Iohannis VIII ep. 316. — Edd. Carafa Epp. decr. III 512 n. 303. Mansi XVII 222 n. 303. Savioli Ann. Bolognesi I^b 31 n. 17. Migne CXXVI 956 n. 364. — Regg. J. 2611. JE. 3386.

Iohannes dux idem esse videtur atque ille Iohannes dux, qui in Stephani V rescripto circa comitatum Comaclensem JE. 3410 occurrit (cf. Comacchio, Comitatus n. 5).

*37 *(967)*
Iohannes XIII (et Otto I imp.) epistolas dirigunt ad Rainerium diac., ut veniat ad synodum et placitum et Petro archiep. (Rav.) legem faciat.

Laud. in n. 38. — Reg. JL. —.

38 *Ravenna 967 april. 17*
Coram Iohanne XIII, in iudicio residente una cum Ottone I imp., causa Petri archiep. (Rav.) contra Rainerium diac., filium qd. Teudegrimi comitis et Ingelradae comitissae, agitur.

v. Archiepisc. n. 160.

39 *(1065)*
Alexander II clero et populo Ravennati: nuntiat, Hainricum archiep. (Rav.), multis offensionibus apost. sedi notatum, ab omni sacerdotali et pontificali officio a sese esse privatum. — Hainricus archiepiscopus.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 36. — Ed. Ewald in N. Archiv V 335 n. 36. — Reg. JL. 4578.

40 *Roma 1078 nov. 25*
Gregorius VII omnibus Ravennatibus maioribus et minoribus: nuntiat, (Wibertum), qui Rav. ecclesiam, olim ditissimam et religiosissimam, tyrannica depraedatione devastaverit et corruperit, in s. Romana synodo esse depositum; praecipit, ut nullam ei deinceps oboedientiam exhibeant. — Quam fideliter. Dat. Romae 7 kal. dec. ind. 2.

Reg. Gregorii VII lib. VI ep. 10. — Edd. Carafa Epp. decr. III 767 n. 10. Baronius Ann. eccl. ad a. 1078 c. 28. Mansi XX 264 n. 10. Tartini Rer. Ital. Scr. I 298. Amadesi Chronot. II 350 n. 82a. Migne CXLVIII 518 n. 10. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 339. — Regg. Rubeus [2] p. 300 (6 kal. ian.). *J. 3825. JL. 5091.*

41 *(1080) oct. 15*
Gregorius VII omnibus clericis et laicis Ravennae morantibus: monet eos, W(iberto) sceleroso, sacrilego atque periuro, in universali synodo damnato, ut toto affectu mentisque intentione talem personam una cum episcopis et archidiacono ceterisque diaconis, quos ad eos sua vice direxit, studeant eligere, quae tanto honori, scil. Ravennatis archiepiscopatus regimini, videatur competere. — Credimus non latere. Dat. id. oct.

Reg. Gregorii VII lib. VIII ep. 13. — Edd. Carafa Epp. decr. III 836 n. 13. Mansi XX 324 n. 13. Tartini Rer. Ital. Scr. I 296. Amadesi Chronot. II 351 n. 82b. Migne CXLVIII 586 n. 13. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 443. — Regg. Rubeus [2] p. 307. J. 3909. JL. 5187.

42 *(1124—30)*
Honorius II G(ualterio) archiep. Rav.: rogat, ut Petrum ducem, quem post appellationem Romanae audientiae ab eo factam excommunicavit, absolvat, donec ipse ad suam praesentiam veniat.

v. Archiepisc. n. 195.

43 *Laterano (1144) iul. 6*
Lucius II clero et populo Ravennati: mandat, ut M(oysen) canonice electum et a sese in archiepiscopum propriis manibus consecratum benigne recipiant,

diligant, honorent eique tamquam proprio pastori oboedientiam ac reverentiam exhibeant et ad recuperanda bona Ravennatis eccl. opem ei et consilium praebeant.

v. Archiepisc. n. 200.

44 *(1145—53)*

Eugenius III Moysi Ravennati archiep.: respondet eius consultationi super negotio nobilis viri Guilelmi Traversariae, qui defuncta uxore relictam fratris eiusdem uxoris suae in coniugium sibi sociavit.

v. Archiepisc. n. 216.

Ecclesia s. Mariae in Portu.

Chronica di S. Maria in Porto di Ravenna, auctore Bordi di Raffaelle da Venezia, ms. s. XVI in., Ravenna Bibl. Classense (III 8 N). — (Basilius Serenius) Indulta ac privilegia pontificia apost. ord. clericorum canonicorum Salvatoris Lateranensis (Mediolani 1606). — Gabr. Pennotti Generalis totius s. ordinis clericorum canonicorum historia tripartita [1] (Romae 1624) p. 451 sq. 616 sq.; [2] (Coloniae 1630) et [3] (Coloniae 1645) p. 459 sq. 634 sq. — G. Fabri Mem. p. 266 sq. — Miscellanea di documenti e Memorie spettanti alla canonica Portuense, ms. s. XVII sq., Ravenna Bibl. Classense (III 1 K[2]). — Concessioni diverse e privilegi spettanti all' arcivescovado di Ravenna ed alla canonica Portuense, ms. s. XVII, Roma Bibl. Corsin. 345 (40 A 4); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 123. — Serafino Pasolino Storia del sacro ed insigne monistero del Porto, ms. s. XVII, Ravenna Bibl. Classense (III 1 K[2]). — S. Pasolino Relatione della Madonna Greca de' canonici Portuensi di Ravenna [1] (In Ravenna 1676); [2] (1713). — Lubin p. 307. 317. — Bullarium Lateranense sive Collectio privilegiorum apost. a s. sede canonicis regularibus ord. s. Augustini congregationis Salvatoris Lateranensis concessorum (Romae 1727). — Pierpaolo Ginanni Memorie storiche della canonica di S. Maria in Porto di Ravenna, ms. s. XVIII; cf. Ginanni Mem. II 499. — Fantuzzi De gente Honestia (v. supra p. 14). — Fantuzzi Mon. Rav. II p. XII sq. — Tarlazzi Mem. p. 332 sq. — Gio. Mercati Pietro Peccatore in: Studi e documenti di storia e diritto XVI (1895) 1 sq. — G. Mercati Ancora una volta „Pietro Peccatore" in: Rivista bibliogr. ital. 1898.

Canonicam b. Mariae in Portu Ravennae, duobus fere milibus passuum distantem ab urbe, Petrus de Honestis ex nobilissima Ravennate gente saec. XI ex. aut saec. XII in. instituit, non Petrus Damiani, ut alii putant, Dantis Aligherii et Francisci Petrarcae auctoritate nisi. Petri primi prioris constitutiones Paschalis II confirmasse traditur, sed de hac re G. Mercati dubitat (Studi e documenti XVI 20 sq.). Certe regula Portuensium mox mirum in modum coepit dilatari, ipsaque ecclesia b. Mariae in Portu velut caput propriae congregationis celebrabatur, ad quam praeter ecclesias s. Mariae de Caritate Venetam, s. Crucis Caesenatem, s. Iohannis de Marmoreto et s. Margaritae pertinebant canonica s. Mariae de Vado Ferrariae, ecclesia s. Petri Veteris Firmana (cf. vol. IV 140), ecclesia s. Petri de castello Insulae Asculana (cf. vol. IV 152), ecclesia s. Mariae Fanensis, ecclesia s. Bartholomaei de Mantua, ecclesia s. Mariae Carcerum, ecclesia s. Magni Reicherspergensis in Germania, aliaeque. Canonici Portuenses, qui a Romanis pontificibus et ab imperatoribus Lothario III a. 1137 Stumpf Reg. 3347, Friderico I a. 1155 St. 3713, Heinrico VI a. 1186 St. 4592, Ottone IV a. 1210 BF. 353, Friderico II

a. 1223 BF. 1440 et Henrico rege a. 1241 BFW. 13384 nec non a Ravennatibus archiepiscopis Gualterio, Moyse, Anselmo et Gerardo (cf. n. 19) multa privilegia habuerunt, Romanae ecclesiae censum solvere consueverunt, ut legimus apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 96):

„Canonica sanctae Mariae in Portu XII denarios pro se, et pro ecclesia sanctae Mariae de Caritate posita in Venetiis III bizantios *(cf. n. 5)*, pro ecclesia sanctae Crucis in Cesena III solidos Lucensium *(cf. n. 7)*, et pro molendino iuxta portam Ravennae III solidos Lucensium *(cf. n. 6)*".

Praeterea Cencius ecclesiam s. Crucis in territorio Caesenate duabus vicibus adnotavit (l. c. I 96. 99). Apud Albinum (l. c. II 113. 115) vero leguntur haec:

„Canonica sanctae Mariae in Portu . . morabutin. . . pro ecclesia s. . . . . .".

„In Caesenate: ecclesia sanctae Crucis XII affortiatos".

Portuensium religio, olim magnae famae, iam saec. XIV labi coepit, ita ut Martinus V a. 1420 in ipsam canonicam reformandi causa canonicos s. Mariae de Frisonaria introduci iussit. A. 1503 canonici, relicto veteri monasterio, in urbem Ravennatem transmigrarunt, et in nova s. Mariae in Portu ecclesia sedes locarunt, ubi permanserunt usque ad suppressionem a. 1798.

Archivum Portuense paene integrum exstat Ravennae; chartarum parte altera in bibliotheca Classensi, altera in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 191 sq. 189), scripturarum vero voluminibus 282 in archivo civitatis custoditis. Nonnulla autem privilegia ex tabulario Portuensi iam pridem Romam in archivum canonicorum regularium Lateranensium translata sunt, ubi nunc adservantur in archivo ecclesiae s. Petri ad Vincula (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 132).

Chartarum archivi Portuensis inventaria saec. XVIII confecta habentur 1) „Index chronologicus chartarum pergamenarum tabularii canonicae s. Mariae in Portu de Ravenna", Ravenna Bibl. Classense (III 5 D²), 2) „Index rerum nec non materiarum, quae continentur in chartis pergamenis in archivo Portuensi exsistentibus, auctore P. Ginanni", ib. (III 5 E²). Novum inventarium chartarum Portuensium in bibliotheca Classensi adservatarum congessit M. Tarlazzi.

Elenchum nonnullarum chartarum vulgavit Fantuzzi Mon. II 258 sq. n. 137. 138. Ex Classensi archivo multas chartas inde ab a. 858 transcripsit Cesare De Rosa „Pergamene dell' archivio di Classe in Ravenna, riguardanti il monastero di S. Maria (di Canneto) e di S. Andrea apost. nell' isola di Serra in Pola" (edd. Atti e Mem. della Società Istriana di archeologia e storia patria X (1895) 25 sq. 273 sq. XI (1896) 21 sq. 255 sq. XII (1897) 21 sq.). — Adnotamus denique cod. 345 (40 A 4) bibliothecae Corsinianae. s. XVII, „Concessioni diverse e privilegi spettanti all' arcivescovado di Ravenna e sue abbazie", ubi leguntur diplomata ecclesiae s. Mariae in Portu concessa

(cf. Gött. Nachr. 1903 p. 123), et „Breviarium omnium possessionum s. Mariae in Portu", s. XII, adservatum in archivo civitatis Forolivii; cf. Archivio paleogr. ital. I tab. 37—39 et Bullettino dell' Archivio paleogr. ital. I (1908) 61 sq.

A = Orig. Ravenna Bibl. Classense (S. Maria in Porto).
A[1] = Orig. Ravenna Arch. capitolare.
A[2] = Orig. Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli.
B = Cop. Ravenna Bibl. Classense (S. Maria in Porto).
B[1] = Cop. Ravenna Arch. capitolare.
B[2] = Cop. Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli.
B[3] = Cop. Venezia Arch. di stato (S. Lionardo in Monte).
C = Constitutiones canonicorum s. Mariae in Portu Ravennae s. XII. Exemplaria habentur in cod. archivi s. Petri ad Vincula, olim, ut videtur, s. Mariae Portuensis [*C*[1]], in codd. 1435 (olim 2722) et 1497 (olim 2811) bibliothecae Universitatis Bononiae, olim canonicorum s. Salvatoris Bononiensis [*C*[2] et *C*[3]], et in cod. bibliothecae Monacensis 16103, olim s. Nicolai Pataviensis [*C*[4]]. Codicem bibliothecae Anicianae, quo usus est C. Caietanus, nos frustra quaesivimus.
D = S. Maria in Portu vol. 583, Ravenna Arch. comunale vecchio. Sed frustra quaesivimus.
E = Vol. Ravenna II, s. XVI sq., Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 135.
F = Collectanea di scritture diverse spettanti a Comacchio et all' abbatia di Pomposa vol. II, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XLVIII t. 36; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 376.
G = Iusti Fontanini Misc. vol. V, s. XVIII, Venezia Arch. di stato cod. misc. 650; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 645.
H = St. Borgia Rerum maritimarum dominationis pontificiae monumenta, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74.
I = Index chronologicus chartarum pergamenarum tabularii canonicae s. Mariae in Portu de Ravenna sive Excerpta ex archivo Portuensi, s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense (III 5 D[2]).

1 *Laterano 1114 iul. 5*

Paschalis II Petro priori etc.: firmat vitae canonicae ordinem, statuens, ut nemini professione exhibita liberum sit sine prioris aut congregationis licentia de claustro discedere, discedentem vero et interdictum nullus episcoporum abbatumve suscipiat; clericos saeculariter viventes ad conversionem suscipere permittit; suscipit canonicos et eorum omnia sub apost. protectione. — Desiderium quod. Ego Paschalis etc. Subscr. 4 card. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 3 non. iul., ind. 7, inc. d. a. 1115, pont. autem d. Paschalis II itidem 15.

A[1]. — *Edd. Serenius p. 10 ex A*[1] *= Bull. Lat. p. 5. — Regg. Rubeus* [2] *p. 319. Pennotti* [1] *p. 619 ad a. 1115. Migne CLXIII 356 n. 394. J. 4739. JL. 6398.*

2 *Trastevere 1116 dec. 21*

Paschalis II dilectis filiis apud eccl. b. Mariae in Portu Ravennatis exarchatus regulariter commorantibus: confirmat institutionis canonicae regulam, a Petro clerico sibi transmissam. — Hanc institutionis. Subscr. 14 card. Dat. Transtiberim 12 kal. ian. ind. 10.

C¹ fol. ult. C² f. 90'. C³ f. 79. C⁴ f. 48'. — Edd. Rubeus ² p. 321 = Fabri Mem. p. 268 Exc., = Migne CLXIII 414 n. 480, = Tarlazzi Append. I 35 n. 14. Serenius p. 12 = Bull. Lat. p. 6. Tamburini De iure abbatum II 312 (11 kal. ian.). *Pennotti ¹ p. 453; ² p. 460. Petri Damiani Opp. ed. Const. Caietanus ³ IV 175; ⁶ IV 298* (kal. ian.) *et p. 355* (12 kal. ian.). *Amort Vetus disciplina canonicorum regularium et saecularium (1747) I 382 ex C⁴ = Holste Cod. regularum ed. M. Brockie (1759) II 175. — Regg. J. 4825. JL. 6533.*

Praecedit Petri peccatoris epistola ad Paschalem II, quam Io. Mercati falsam esse contendit (Studi e documenti XVI 20 sq.). Etiam de fide privilegii Paschalis II dubitat. Sed hoc a regulis cancellariae apostolicae minime discordat. — De hoc privilegio loquitur Gerhohus Reicherspergensis praepositus in libro de corrupto ecclesiae statu (ap. Baluze Misc. ¹ V 188; ² II 224; Pez Thes. V 1229; Mansi XX 1087; Migne CXCIV 87; Mon. Germ. Lib. de lite III 475), ubi nomina cardinalium leguntur, qui privilegio subscripserunt.

3 *Trastevere 1116 dec. 22*

Paschalis II Petro priori etc.: confirmat praedia ad ius S. R. E. pertinentia, a colonis quibusque data, et ceteras possessiones, concedit sepulturam liberam; permittit ordinationes clericorum a quo maluerint catholico episcopo suscipere, et laicorum de quibuslibet parochiis susceptionem ad disciplinae regularis conversionem vel clericorum tonsionem; concedit decimas. — Ad hoc in. Ego Paschalis etc. Subscr. 12 card. Dat. ap. Transtiberim p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 11 kal. ian., ind. 10, inc. d. a. 1116, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 18.

A. [I p. 212]. — Edd. Fantuzzi Mon. IV 237 n. 47 ex A = Migne CLXIII 414 n. 481. — Regg. Pennotti ¹ p. 619 ad a. 1118. Amadesi Chronot. III 3. Fantuzzi De gente Honestia p. 40 n. 85 ad dec. 20. J. 4826. JL. 6534.

4 *Laterano 1125 mai. 4*

Honorius II Iohanni praeposito etc.: suscipit eccl. s. Mariae in Portu sub apost. protectione; statuit, ut ecclesia ab omni sit extraordinaria functione immunis, ut videlicet, si quando archiep. Ravennatem seu decedente eo clericos aut laicos eiusdem ecclesiae ad Romanum pontificem cuiuslibet rei gratia vel ad imperatorem proficisci contigerit, nullam eis exactionem in argento aut equitaturis vel aliquibus huiusmodi de eadem ecclesia liceat facere aut ibidem hospitando aliquod umquam gravamen inferre; praeterea, cum ingruente bello Ravennates cives vel pro militibus vel pro munienda civitate collectam fecerint, ecclesiam s. Mariae ab omni exactione decernit esse immunem. — Ad hoc universalis. Ego Honorius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 4 non. mai., ind. 3, a. d. inc. 1125, pont. autem d. Honorii II pp. a. 1.

A¹. [I p. 208]. — Edd. Fantuzzi Mon. VI 41 n. 21 ex A¹ = Migne CLXVI 1234 n. 18, = Liverani Opp. IV 146 n. 64. — Regg. Pennotti ¹ p. 619. J. 5213. JL. 7209.

5 *Pisa (1134—36) iun. 22*

Innocentius II Iohanni priori et fratribus s. Mariae in Portu: mandat, ut absque dilatione regimen ecclesiae b. Mariae Venetae, a Marco Iuliano tempore Calixti pp. constructae, assumant aut eam, ut alios ibidem possit substituere canonicos, libere refutent. — Filius noster. Dat. Pisis 10 kal. iul.

Andreae Danduli Chron. Venet. lib. IX c. 12. — Edd. Pennotti [1] p. 305; [2] p. 313. Ughelli [1] V 1315; [2] V 1237 = Migne CLXXIX 257 n. 211. Muratori Scr. XII 268 = Cornelius Eccl. Venet. V 158. — Regg. J. 5528. JL. 7746.

Conf. Calixti II rescriptum J. 5060. JL. 6924 et Innocentii III privilegium Potthast Reg. 3266.

6 *Laterano 1138 dec. 17*

Innocentius II Iohanni priori etc.: confirmat ecclesiae s. Mariae in Portu possessiones et iura *(ut n. 4)*; concedit aquimolum cum redimine seu adiacentiis suis extra portam s. Laurentii Ravennatis iuxta pontem ad ius b. Petri pertinens, sub censu 1 denarii Lucen. monetae sedi apost. annualiter persolvendo; confirmat Gualterii Rav. archiep. donationem. — Iustis votis. Ego Innocentius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Lucae presb. card. agentis vicem d. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 16 kal. ian., ind. 2, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

A[1]. [B[1] a. 1347. B[3] s. XIV. I p. 182]. — Edd. Fantuzzi Mon. II 117 n. 61 ex A[1] ad a. 1138 ian. 16 = Migne CLXXIX 378 n. 332. — Regg. Pennotti [1] p. 619 ad a. 1139. J. 5652. JL. 7922.

7 *Laterano 1139 april. 11*

Innocentius II Iohanni etc.: confirmat hospitalem domum iuxta stratam in illis partibus sitam cum eccl. s. Crucis ibi constructa, et concedit liberam facultatem eam transmutandi in allodium ipsorum, quod Lidolus Villani Ottardi eiusque nepotes eidem ecclesiae contulerunt, situm in Vicaratu terr. Caesenate, sub annuo censu 12 den. Lucen. monetae. — Ex iniuncto nobis. Ego Innocentius etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 id. april., ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. d. Innocentii pp. II a. 10.

A[2]. [B[2] s. XII]. — Edd. Giampaoli S. Ubaldo vescovo di Gubbio I (1885) 398 n. 2. Gött. Nachr. 1900 p. 162 n. 15 ex A[2]. — Reg. JL. —.

Apud Serenium p. 36 et in Bullario Lateranensi p. 18 sequitur altera Innocentii II bulla pro canonica s. Mariae in Portu, data Perusii 2 id. nov., a. inc. d. 1139, pont. a. 10, sed eam Innocentio IV a. 1252 nov. 12 adscribendam esse constat (cf. Mercati l. c. p. 29 not. 1). — Pennotti [1] p. 458. 619 laudat insuper Celestini II privilegium, sed est Celestini III (cf. n. 17. 19).

8 *Laterano (1153) dec. 18*

Anastasius IV M(anfredo) priori et fratribus eccl. b. Mariae in Portu: confirmat conventionem seu contractum, quem cum S(ipoto) abbate ac fratribus mon. s. Mariae et s. Andreae in insula Serrae apud Istriam super quadam possessione in Ravennatensi exarchatu fecerint. — Quae a filiis. Dat. Lat. 15 kal. ian.

B a. 1311. — Edd. Atti e Mem. della Soc. Istriana XI (1896) 262 ex B ad a. 1153 mai. 11. Gött. Nachr. 1910 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 807 n. 1028. JL. 9780.

Fortasse loco „15 kal. ian." legendum est „15 kal. iun." (i. e. a. 1153 mai. 18), quum Anastasii IV rescriptum (n. 9) praecedere videatur eiusdem scripto confirmationis (n. 8).

*9 *(1153—54)*

Anastasius IV mandat Sipoto abbati s. Mariae de Cirito (*i. e.* Canneto) et s. Andreae de insula Serrae in partibus Istriae per suum rescriptum, ut Hugoni

canonico s. Mariae de Portu, acceptori pro Manfredo priore, per emphyteusim concedat massam integram q. v. Quarta regia in terr. Faventino, in plebe s. Stephani in Colorita.

Laud. in Sipoti abbatis charta a. 1154 mai. 12 edita (ap. Mittarelli Access. hist. Favent. p. 434 = Strocchi Serie de' vescovi Faentini p. 279; Fantuzzi Mon. II 269 n. 52; Atti e Mem. della Soc. Istriana XI (1896) 268). — Reg. JL. —.

10 *Roma S. Pietro 1155 mart. 14*

Hadrianus IV Manfredo priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 6)* suscipit eccl. b. Mariae in Portu sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 6)*. — Commissae nobis. Ego Adrianus etc. Subscr. 12 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. mart., ind. 3, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

A[1]. [D. H. I p. 178]. — Edd. Fantuzzi Mon. II 131 n. 68 ad a. 1154 = Migne CLXXXVIII 1393 n. 24. — Regg. Pennotti [1] p. 619. J. 6849. JL. 10013.

**11* *(1169)*

Alexander III committit Iohanni Bononiensi ep. causam inter Monaldum priorem s. Mariae de Portu et Guidonem abbatem s. Mariae de Pomposia super quibusdam possessionibus fine debito terminandam.

Laud. in sententia Iohannis ep. a. 1169 aug. 7 (ed. Savioli Ann. Bolognesi II[b] 13 n. 197 ex arch. Pomposiano) et in n. 13. 14. — Reg. JL. —.

Conf. Comacchio, Mon. s. Mariae de Pomposia n. 17. — Praetermittimus Alexandri pp. privilegium, datum Laterani 2 id. feb. pont. a. 3, a Pennotto [1] p. 619 Alexandro III adscriptum, quum Alexandro IV a. 1257 feb. 12 attribuendum sit.

**12* *(1169—71)*

Alexander III committit Ildebrando bas. XII Apostolorum card. presb., apost. sedis legato, causam inter eccl. s. Mariae de Portu et mon. s. Mariae de Pomposia, iam a Iohanne ep. Bononiensi initam *(n. 11)*, appellatione postposita terminandam.

Laud. in n. 13. 14. — Reg. JL. —.

Conf. Comacchio, Mon. s. Mariae de Pomposia n. 18.

13 *Dugliolo 1171 mart. 28*

Ildeprandus S. R. E. presb. card., legatus Alexandri III in partibus Longobardiae, confirmat sententiam a Iohanne ep. Bononiensi prolatam *(n. 11)*.

v. Comacchio, Mon. s. Mariae de Pomposia n. 19.

14 *Tusculanum (1171) mai. 31*

Alexander III Guidoni abbati et fratribus Pomposianis: confirmat sententiam a Iohanne ep. Bononiensi prolatam *(n. 11)* et ab Ildebrando bas. XII Apostolorum presb. card., sedis apost. legato, firmatam *(n. 13)*.

v. Comacchio, Mon. s. Mariae de Pomposia n. 20.

15 *Laterano 1190 mai. 15*

Clemens III priori et fratribus s. Mariae in Portu: confirmat cunctas oblationes, quae in quarta hebdomada m. augusti a primo diluculo diei Veneris

usque ad horam tertiam diei dominici ad eccl. s. Claudii delatae fuerint, a Firmano ep. eis concessas, salva 1 libra thuris annuatim eidem episcopo persolvenda. — Etsi omnibus. Dat. Lat. id. mai. pont. n. a. 3.

A. [I p. 217]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 812 n. 1062. JL. 16490.

Praeterea Pennotti [1] p. 458 laudat Urbani III privilegium pro canonica Portuensi, sed certe Urbano IV attribuendum est (cf. l. c. [1] p. 621).

16 Laterano 1191 april. 19

Celestinus III priori et conventui Portuensi: confirmat concessionem, quam abbas et conventus s. Iohannis evang. de Ravenna super acquisitis et acquirendis possessionibus iuris ipsorum eis fecerunt, sicut in scripto authentico continetur. — Quanto ferventius. Dat. Lat. 13 kal. mai. pont. n. a. 1.

A¹. [H]. — Edd. Fantuzzi Mon. VI 56 n. 28 ex A¹ = Migne CCVI 867 n. 1. — Regg. J. 10291. JL. 16675.

17 Laterano 1191 april. 19

Celestinus III priori et canonicis Portuensibus: inhibet, ne cui liceat ecclesiam s. Mariae de Portu super his impetitione temeraria molestare, quae ecclesiae aut oboedientiis ipsius cuiusquam ultima voluntate rationabiliter relinquuntur, neque decimae possessionum ad eorum mensam iuste pertinentium alicuius insolentia perturbentur. — Cum a nobis. Dat. Lat. 13 kal. mai. pont. n. a. 1.

B a. 1334. [I p. 139]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex B. — Regg. Pennotti [1] p. 619 ut Celestini II privilegium. PflugkH. Iter p. 813 n. 1064. JL. 16677.

18 Laterano 1194 dec. 10

Celestinus III Foropopuliensi ep.: mandat, quatenus sacerdotes et parochianos eccl. s. Iohannis in Marmoreto, quae ab archidiacono Rav. eccl. fratribus s. Mariae de Portu concessa fuerit, moneat, ut a molestatione G. prioris et eccl. Portuensis desistant. — Constitutus in praesentia. Dat. Lat. 4 id. dec. pont. n. a. 4.

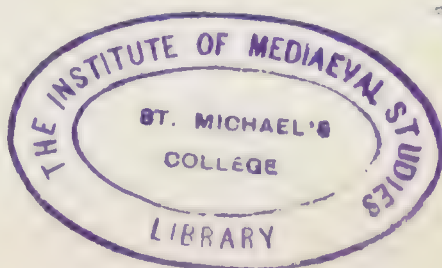
A. [I p. 165]. — Edd. Fantuzzi Mon. VI 58 n. 30 ex A ad nov. 10 = Migne CCVI 1059 n. 173. — Regg. J. 10492. JL. 17175.

Littera clausa.

19 Laterano 1196 mai. 11

Celestinus III Vardo priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 6)* et Adriani *(n. 10)* suscipit eccl. s. Mariae in Portu Rav. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et donationes Gualterii, Moysis, Anselmi et Gerardi Rav. archiepp. et Firmani, Ariminensis, Caesenatis, Cerviensis, Liviensis, Comaclensis et Mantuani epp. et iura. — Commissae nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 5 id. mai., ind. 14, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 6.

A¹. [B a. 1334. B² s. XIV. D. E f. 449. F f. 366. G p. 53. I p. 141]. — Edd. Fantuzzi Mon. II 167 n. 87 ex A¹ ad mai. 20 = Migne CCVI 1165 n. 264. — Regg. Rubeus [2] p. 363. Pennotti [1] p. 619. J. 10591. JL. 17378.

Monasterium s. Apollinaris in Classe.

Historia translationis b. Apollinaris et tractatus de inventione corporis b. Apollinaris, auctore Rodulpho priore Camaldulensi (edd. Muratori Scr. I[b] 533 sq.; cf. Mittarelli Ann. Camald. IV 37 sq.; Acta SS. V iul. 23 p. 359 sq.). — Vitale Aquedotti De antiquitate Caesareae et Classitanae urbis atque aedificatione templi s. Apollinaris Ravennae commentarius, ms. s. XVI in.; cf. Ginanni I 12. — Fortunius Hist. Camald. II 3 sq. 11 sq. 79 sq. — Acta SS. V iul. 23 p. 328 sq. — G. Fabri Mem. p. 85 sq. — G. Fabri De iure s. Ravennatis ecclesiae super ecclesia et coenobio Classensi, ms. s. XVII (cf. Fabri Effemeride sagre, praef.). — Lubin p. 103. — Gregorio Farulli Istoria cronologica del mon. degli Angioli di Firenze (Lucca 1710) p. 206 sq. — Mittarelli Ann. Camald. I 11 sq. — Flaminio Bottardi Della chiesa e convento di S. Apollinare di Ravenna in: Memorie istor. delle chiese e conventi della provincia di Bologna II. III (In Parma 1760). — Gabr. Maria Guastuzzi Storia della basilica di Classe con la vita e traslazione di S. Apollinare, primo vescovo di Ravenna (Ravenna 1775). — (G. M. Guastuzzi) Notizie istoriche della vita e martirio di S. Apollinare (In Forlì 1781). — Alberto Bellenghi Sul pregio della basilica Classense e del suo monastero annesso in Ravenna in: Giornale arcadico XXXIV (1827) 310 sq. — Tarlazzi Mem. p. 116 sq. — M(auro) G(uardigli) La basilica di S. Apollinare in Classe descritta ed illustrata (Ravenna 1873). — David Farabulini Storia della vita e del culto di S. Apollinare I. II (Roma 1874).

Inter omnes ecclesias consecratas sub nomine b. Apollinaris, Aemiliae provinciae apostoli et Ravennae urbis protectoris, longe celeberrimum est Classense templum, quod Iulianus argentarius temporibus Ursicini episcopi Ravennatis exstruxit (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 63. 77), aliis vero Iustiniano imperatori aut Narseti patricio fundationem attribuentibus. Iuxta s. Apollinaris basilicam iam saec. VI ex. Iohannes episcopus Ravennas coenobium condidit ss. Marco, Marcellino et Feliculae dedicatum (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 98. 150), quorum reliquias Gregorius I contulit. Huius monasterii memoria permansit usque ad saec. XI, ut docet Ottonis III diploma Hardefado abbati s. Apollinaris a. 1001 concessum (Mon. Germ. Dipl. II 833 n. 400), ubi legimus „titulum ecclesiae ipsius monasterii (s. Apollinaris) in latere parietis situm in honore s. Feliculae et ss. martyrum Marci et Marcelliani“. Saec. VIII, ut videtur, in monasterium s. Apollinaris monachi ex ordine s. Benedicti introducti sunt, quibus a. 1138 successerunt Camaldulenses, Gualterio archiepiscopo Ravennate iubente (ed. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 369 n. 244). A. 1515 Camaldulenses, relicto monasterio Classensi, Ravennam in novas aedes iuxta ecclesiam s. Romualdi se transtulerunt ibique usque ad suppressionem a. 1797 permanserunt. Hodie in eorum aedibus bibliotheca civitatis q. v. Classensis custoditur.

Basilicam b. Apollinaris Classensem instaurandam et exornandam Romani pontifices saepius curaverunt, ut Stephanus II — non Zacharias, ut Agnellus c. 155 narrat —, ex Gallia redux, qui in ea missam celebravit et donum obtulit, et Leo III, qui basilicam instaurari iussit eamque munifice ornavit (Lib. pontif. ed. Duchesne II 31 et Agnellus c. 169). Tot tantarumque gratiarum memoriam inscriptio in navi ecclesiae s. Apollinaris, saec. XVIII, ut videtur, sculpta servat, in qua privilegia Gregorii I, Zachariae, Hadriani I,

Leonis III, Iohannis III, Lucii II, Eugenii III, Alexandri III, Lucii III, Urbani III, aliorumque laudantur (ed. Farabulini I 545). Ecclesiae Romanae fundos monachi habuerunt ab Hadriano I (n. 5) et Lucio II (n. 9) sub censu, cuius notitia apud Cencium legitur (ed. Fabre-Duchesne I 97):

„Monasterium sancti Apollinaris in Classe de Ravenna solidum auri, quod valet X solidos denariorum senatus".

Imperatores quoque Otto I a. 972 (Mon. Germ. Dipl. I 558 n. 410), Otto III a. 1001 (l. c. II 833 n. 400), Heinricus II a. 1009 (l. c. III 225 n. 191), Conradus II a. 1037 (l. c. IV 327 n. 239), Heinricus III a. 1045 (Stumpf Reg. 2282), Heinricus V a. 1117 (St. 3154), Fridericus I a. 1164 (St. 4006. 4571 a. b), Heinricus VI (St. 5099 a. b), Otto IV a. 1210 (BF. 354) et Fridericus II a. 1220 et 1226 (BF. 1181. 1610) monasterium Classense privilegiis exornarunt. Denique lectores meminerint epistolae, quam Petrus Damiani pro Iacob rectore monasterii s. Apollinaris ad Bonifatium et Stephanum cardinales misit (Epp. lib. II n. 4).

Archivum Classense cum chartis ex monasteriis s. Apollinaris et s. Severi, suppresso coenobio, Forolivium translatum (cf. Bethmann in Archiv XII 571. 584), hodie in bibliotheca Classensi adservatur, scripturarum voluminibus 553 in archivo civitatis custoditis (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 191. 192). Indicem chartarum congessit M. Tarlazzi.

Praeterea adnotamus „Diplomata atque instrumenta ad mon. Classense s. Apollinaris pertinentia", s. XVIII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 546 (S. Gregorio 50); cf. N. Archiv V 22. XVII 483; Gött. Nachr. 1903 p. 144. Frustra tamen quaesivimus Guidonis Grandi Excerpta ex autographis chartis tabularii Classis, olim cod. 626 bibliothecae s. Michaelis de Muriano, et Indicem chartarum tabularii s. Apollinaris in Classe Ravennae et s. Severi, ib. cod. 1084 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 366. 466).

A = Orig. Ravenna Bibl. Classense (S. Apollinare in Classe).
B = Cop. ib. (S. Apollinare in Classe).
B[1] = Cop. ib. (Archivio comunale antico).
B[2] = Cop. in Documenti che provano la giurisdizione Ravegnana che avea il nostro munistero, a. 1633, Ravenna Arch. comunale vecchio (Classe vol. 137).
C = Liber instrumentorum mon. Camaldulensis, auctoribus Simone et Raynerio, mb. s. XIII, Firenze Arch. di stato (Camaldoli, Append. cod. 190); cf. vol. III p. 175.
D = Liber instrumentorum mon. s. Apollinaris Classensis, mb. s. XVsq., Forlì Arch. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 12.
E = Tommaso Mini Historia del sacro eremo di Camaldoli, s. XVI, Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 744 B 1 et 627 C 10; cf. vol. III p. 171. 175.
F = St. Borgia Rerum maritimarum dominationis pontificiae monumenta, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74.

1 *(595 sept.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: cum adhortatur, ut nihil de his, quae Iohannes qd. decessor eius in monasterio iuxta eccl. s. Apollinaris constructo contulit atque constituit, aliquo modo patiatur imminui, sed omnia firma studeat stabilitate servari.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 39. — Gregorium I huic monasterio ss. Marci, Marcellini et Feliculae reliquias donasse, ex inscriptione, quae apud Agnellum c. 98 legitur, constat (cf. Rubeus [2] p. 188; Baronius Ann. eccl. ad a. 595 c. 74; Ughelli [1, 2] II 338; Fabri Mem. p. 99; Mittarelli Ann. Camald. I 14; Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 342). Ad hanc donationem ceterasque Gregorii I epistolas referenda esse puto, quae Rodulphus prior in libello de inventione corporis b. Apollinaris (ap. Muratori Scr. I[b] 539) narrat: „b. Gregorius . . qui hanc ecclesiam possessionibus ampliavit et honoravit adventu . ., sicut in eius aliorumque sibi succedentium privilegiis evidenter apparet“.

2 *(596 mart.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: vituperat eum, quod monasterium, quod (Iohannes) decessor eius condidit, cupit sub curandarum rerum atque causarum nomine praegravare etc.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 42.

**3* *(596—99)*

Gregorius I praecipit Castorio notario, ut de possessione, quae monasterio ss. Marci, Marcellini et Feliculae largitatis titulo dicitur esse concessa, debeat quod iustum est facere.

Laud. in n. 4. — Reg. JE. —.

4 *(599 iun.—iul.)*

Gregorius I Castorio notario: iterum *(n. 3)* cum praeceptione commonet, ut in ipsa re vigilans esse debeat atque sollicitus; si habet quod iuste pro eccl. Romanae possit partibus allegari, electorum eum cum parte altera necesse sit subire iudicium.

v. Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 10.

5 *782 nov. 1*

Hadrianus I Dominico [abbati etc.]: concedit fundos nominatim illustratos in territorio Corneliensi et in territorio Fanestre, iuris palatii apost. Ravennatis, ea ratione, ut singulis quibusque diebus missas pro remedio animae suae et venia delictorum in eodem sancto loco indifferenter fieri disponat abbas etc. et singulis quibusque indictionibus rationibus publicis census ultro actionariis publicis apto tempore persolvatur. — [Petentium desideriis]. Scr. p. m. Iohannis scrin., in m. oct., ind. 6. Data kal. nov. p. m. Anastasii secundicerii, regn. d. Deo et salv. I. Chr. etc. a. Deo propitio pont. d. n. in apost. sede 11, ind. 6.

B[1] a. 1053 nov. — Ed. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 10 n. 3 ex B[1]. — Regg. J. 1867. JE. 2437.

**6* *Ravenna 972 mai. 25*

Consentiente Iohanne XIII Otto I et Otto II impp. confirmant ecclesiae s. Apollinaris omnes suas res et proprietates.

cf. diploma Ottonum a. 972 mai. 25 (Mon. Germ. Dipl. I 558 n. 410; Ottenthal Reg. n. 540). — Regg. J. p. 330. JL. I p. 477.

**7* *(1050)*

Leo IX concedit privilegium protectionis, et confirmat omnia privilegia a regibus et imperatoribus concessa cum omnibus immunitatibus et largitionibus.

Reg. Fortunius II 34. JL. —.

Fortunius affirmat: „Inter apostolica privilegia nullum antiquius ad manus nostras pervenit diplomate Leonis IX pp." — Praeterea adnotat Pflugk-Harttung Iter p. 191 n. 128 ad a. 1060 mai. = JL. 4437 Nicolai II privilegium ecclesiae Classensi concessum, sed est Nicolai II privilegium a. 1060 april. 16 pro monasterio s. Thomae iuxta Aposellam (vol. IV p. 183 n. 2).

**8* *(1138 ex.)*

Innocentius II concedit Henrico abbati, ab Azone priore Camaldulensi instituto, plumbatum diploma, ut bona temporalia quaecumque una cum spiritualibus absque cuiusquam improbi iniuria salva atque illaesa coenobio permaneant.

Regg. Fortunius II 84 = Mittarelli Ann. Camald. III 262 (qui hoc privilegium minime se vidisse testatur). JL. —.

9 *Laterano 1144 nov. 29*

Lucius II Henrico abbati etc.: suscipit mon. s. Apollinaris in Classe sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis in comitatu Firmano, Pesariensi, Ariminensi, Ravennate, Faventino, Corneliensi, Populiensi, Liviensi, Caesenate, Sarsenate, Feretrano, Egubino, Perusino, et statuit, ut de possessionibus, quas habet a Romana ecclesia, quemadmodum a Romanis pontificibus statutum est et scriptis eorum firmatum, solidum auri apost. sedi annis singulis censualiter persolvant. — Ad hoc universalis. Ego Lucius etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 3 kal. dec., ind. 8, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

B^2 a. 1294 f. 11 [= B^2 s. XVII. D]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 411 n. 268 ex B^2 = Migne CLXXIX 912 n. 70. — Regg. Fortunius II 84. J. 6102. JL. 8667.

**10* *1155 nov. 25*

Hadrianus IV concedit privilegium. — Dat. 7 kal. dec. a. 1.

Reg. Fortunius II 84. JL. —.

**11* *(1173)*

Alexander III praecipit (Gerardo) Ravennati archiep., ut corpora in eccl. s. Apollinaris Novi nuper detecta in loco proprio recondi faciat, accensos in populo rumores exstinguat et de corpore sacro b. Apollinaris non aliter permittat teneri quam per millenos annos fuerat approbatum.

Laud. in Rodulphi prioris Camaldulen. libello (ap. Muratori Scr. I^b 540 = Mittarelli Ann. Camald. IV 39, = Acta SS. V iul. 23 p. 361). — Reg. JL. —.

**12* *(1173)*

Alexander III committit I(ldebrando) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato, quaestionem inter monachos s. Apollinaris in Classe et monachos s. Apollinaris Novi de corpore ipsius martyris audiendam.

Laud. in n. 13. 14. 22. — Reg. JL. —.

13 *1173 oct. 28*

Ildebrandus S. R. E. presb. card., apost. sedis legatus, omnibus in Christo fidentibus: narrat, se iuxta mandatum Alexandri pp. *(n. 12)* ad famosissimum templum Classis devenisse et, praesentibus Theodino s. Vitalis card. presb. et

Gerardo s. Rav. eccl. archiep., sacratissimum corpus b. Apollinaris multo labore effodi fecisse. Statuit, ut tantae relationis sollemnitas 5 kal. nov. *(oct. 28)* deinceps agatur, concedens indulgentiam 40 dierum. — Cum de corpore. [Actum a. 1173, ind. 6, m. oct., 5 kal. nov.].

A. [B a. 1636 dep. = B a. 1651]. — Edd. Fortunius II 86. A. Fabricii Bibl. lat. ed. Mansi III 90 ex cod. bibl. cap. Lucen. s. XIII. Mittarelli Ann. Camald. IV 49 ex A = Farabulini I 508. Zaccaria Iter litter. p. 3 ex cod. Lucen. (Guastuzzi) Notizie p. 11. — Regg. Rubeus ² p. 241. Fabri Mem. p. 96 ad a. 1073. Muratori Scr. I^b 540. Acta SS. V iul. 23 p. 331. 334. JL. —.

De eadem re exstat inscriptio recens posita in choro ecclesiae (ed. Farabulini I 538). — Conf. quoque Rodulphi prioris Camaldulen. libellum (edd. Muratori Scr. I^b 538 = Mittarelli Ann. Camald. IV 37, = Acta SS. V iul. 23 p. 358).

**14* *(1173—74)*

Alexander III confirmat sententiam Ildebrandi presb. card. *(n. 13).*

Regg. Rubeus ² p. 241. Fabri Mem. p. 96. JL. —.

Fortunius II 87 affirmat, Alexandrum III Ildebrandi card. sententiam confirmasse rescripto suo dato Viterbii 11 kal. dec. Sed hoc potius est Alexandri IV a. 1257 nov. 21 Potthast Reg. 17080.

15 *(1170—80)*

Alexander III abbati s. Apollinaris in Classe: praecipit, quatenus aut iudicio G(erardi) Ravennatis archiep., a cuius iudicio ad sedem apost. appellavit, pareat aut per se vel per sufficientem responsalem appellationem interpositam prosequatur. — Significavit nobis.

Coll. Lips. t. 47 c. 8. — Ed. Friedberg Quinque compilationes p. 201. — Reg. JL. 14072.

Conf. Ravenna, Archiepisc. n. 236.

16 *(1170—81)*

Alexander III archiep. Ravennati: respondet de appellationibus; nuntiat, se redarguisse abbatem s. Apollinaris in Classe, ab eo appellationem interponentem generalem.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 237.

**17* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 22. — Reg. JL. —.

Laudatur quoque in privilegiis Innocentii III a. 1213 oct. 26 Potthast Reg. 4826, Gregorii IX a. 1229 iun. 13 Potthast Reg. 8417 et Innocentii IV a. 1252 mart. 5 Potthast Reg. 14523.

18 *Anagni (1184) mart. 20*

Lucius III abbati et monachis Classensibus: mandat, quatenus, eo solo excepto quod b. m. Gualterius archiep. Rav. de praestanda fidelitate remisit, in aliis, praesertim in promissione oboedientiae et inthronizatione sedis, archiep. Ravennati oboedientiam debitam et consuetam reverentiam impendant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 246.

**19* *Pianello (1184)*

Lucius III (cum esset Planell.) confirmat Gerardo archiep. Rav. iurisdictionem in coenobio Classensi, in instituendo potissimum eius abbate ceterisque obsequiis.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 247.

*20 *(1185)*

[Lucius III] committit Rain[aldo] Esino ep. causam inter Berardum abbatem Classensem et Presbyterum ep. Firmanum super castello q. d. Castrum.

v. Fermo, Episc. n. 15 (vol. IV p. 138).

**21* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis.

Reg. Fortunius II 87. JL. —.

22 *Verona 1186 mart. 15*

Urbanus III Berardo abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 17)* suscipit mon. s. Apollinaris in Classe sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam atque institutionem Camaldulensium, possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura; ratam habet constitutionem sententiae I(ldebrandi) bas. XII Apostolorum presb. card. *(n. 13)*, et confirmat libertatem a Gualterio quondam Ravennae archiep. indultam. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., id. mart., ind. 3, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [C f. 213' Exc. D a. 1583 et a. 1772. E. F Exc.]. — Edd. Fortunius II 87. Summarium s. XVIII in vol. Classe 204 Ravenna Arch. comunale vecchio. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 137 n. 84 ex A = Migne CCII 1371 n. 25. — Regg. Acta SS. V iul. 23 p. 332. Fantuzzi Mon. II 351 n. 20. Tarlazzi Mem. p. 150. Schiaparelli et Baldasseroni Reg. Camald. II 276 n. 1239. J. 9806. JL. 15562.

23 *Verona (1186—87) mai. 27*

Urbanus III G(erardo) Rav. archiep.: mandat, quatenus abbatem et fratres s. Apollinaris in Classe compellat, ut quandam campanam eccl. Imolensis irrationabiliter detentam Imolensi ep. reddant.

v. Imola, Episc. n. 10.

**24* *(1185—87)*

Urbanus III ad exemplar Lucii *(n. 18)* decernit, ut monachi Classenses archiep. Ravennati reverentiam et obsequia, quae de praedicto monasterio praesertim in promissione oboedientiae et inthronizatione abbatis praedecessoribus eius consueverunt impendi, semper impendant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 266.

Monasterium s. Severi in Classe.

Translatio s. Severi, auctore Liutolfo presb. s. IX (edd. Acta SS. I feb. 1 p. 88 sq.; Jaffé Bibl. rer. Germ. III 507 sq.). — Fortunius Hist. Camald. II 183 sq. — Fabri Mem. p. 335 sq. — Lubin p. 103. 319. — Acta SS. I feb. 1 p. 78 sq. — Mittarelli Ann. Camald. I 105 sq. 146 sq. — Tarlazzi Mem. p. 410 sq. — Janauschek Orig. Cistercien. p. 251 n. 656.

Ecclesiam b. Severi in civitate Classis in regione q. v. Vicus Salutaris Petrus episcopus Ravennas a. cr. 570—578 exstruxit; dedicavit eius successor Iohannes episcopus (cf. Agnelli Lib. pontif. c. 93. 98). Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti, quibus saec. XIII Cistercienses successerunt. Postea

monasterium in commendam cessit. Denique Calixtus III a. 1457 abbatiam s. Severi monasterio s. Apollinaris Classensi addixit. Hodie autem nullae eius reliquiae supersunt.

Chartae ad monasterium s. Severi spectantes adservantur in archivo Classensi, nunc in bibliotheca Classensi (cf. supra p. 102). Inter eas notamus Ravennatum archiepiscoporum privilegia Hunfridi a. 1049 oct. 27 (ed. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 132 n. 70), Heinrici a. 1053 mai. (l. c. II App. c. 142 n. 77), Gualterii a. 1128 iul. 8 (l. c. III App. c. 321 n. 218) et diplomata imperatorum Ottonis I a. 967 (Mon. Germ. Dipl. I 476 n. 349), Conradi II (l. c. IV 397 n. 284 spur.), Heinrici V a. 1117 (Stumpf Reg. 3153), Friderici I a. 1164 (St. 4007), Friderici II a. 1210 (BF. 355) et Conradi Mettensis episcopi, legati imperatoris, a. 1221 (BFW. 12670).

A = Orig. Ravenna Bibl. Classense (Arch. comunale antico).
D = Liber instrumentorum s. Apollinaris Classensis, s. XVsq., Forlì Arch. comunale.
E = Acta et processus inter rempublicam Venetiarum et abbatiam Classis super terris Caesareae, a. 1506, Ravenna Bibl. Classense (Classe).
F = G. B. Tondini Aneddoti Piceni, s. XVIII, Roma Arch. di stato cod. 32.

†*1 *(911—13?)*

Anastasius (III?) concedit privilegium.

Laud. in n. †4. — Reg. JL. —.

†*2 *(963—65?)*

Leo (VIII?) concedit privilegium.

Laud. in n. †4. — Reg. JL. —.

†*3 *(974—83?)*

Benedictus (VII?) concedit privilegium.

Laud. in n. †4. — Reg. JL. —.

†4 *Anagni 1062 dec. 27*

Alexander II Bonizo abbati etc.: ad exemplar Anastasii *(n. 1)*, Leonis *(n. 2)* et Benedicti *(n. 3)* suscipit mon. s. Severi Classis sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam, possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius recipiendi personas liberas et absolutas e saeculo fugientes ad conversionem, facultatem tempore generalis interdicti divina officia celebrandi, sepulturam liberam et ius eligendi abbatem; inhibet, ut in monachos vel clericos aut ecclesias eorum excommunicationis vel interdicti sententiam nullus promulget nec novas aut indebitas exactiones imponat. — Quotiens a nobis. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Anagn. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 kal. ian., ind. 15, inc. d. a. 1062, pont. v. d. Alexandri pp. II a. 2.

A. [D f. 7'. E f. 28. F p. 63]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 179 n. 100 ex A = Migne CXLVI 1426 n. 152. — Regg. Fantuzzi Mon. II 348 n. 10 ad ian. 6. J. CCCXCIV. JL. †4492.

Spurium, confectum saec. XIII, ut videtur, ope diplomatis Gualterii archiepiscopi Ravennatis a. 1128 et Lucii III privilegii (n. 5). Subscriptiones cardinalium et notae chronologicae certe ficticiae sunt. Minime itaque Loewenfeldio concedam, spurium hoc auxilio cuiusdam genuini privilegii Alexandri III confectum esse.

5 *Veroli 1184 april. 27*

Lucius III Henrico abbati etc.: suscipit mon. s. Severi Ravennatense sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius clericos et laicos ad conversionem recipiendi, facultatem tempore generalis interdicti divina officia celebrandi, ius eligendi abbatem et sepulturam liberam, et confirmat constitutionem Friderici imp de non alienandis possessionibus vel redditibus monasterii. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. Dat. Verul. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 5 kal. mai., ind. 2, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A. [D f. 8. E f. 33']. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 113 n. 73 ex A = Migne CCI 1249 n. 137. — Regg. Fantuzzi Mon. II 351 n. 19 ad mai. 5. J. 9597. JL. 15027 ad april. 27. JL. 15037 ad mai. 5.

Confirmatur ab Innocentio III a. 1202 mart. 9 Potthast Reg. 1627.

Monasterium ss. Iohannis et Stephani in Classe.

De antiquissimo hoc monasterio perpauca scimus (cf. Lubin p. 103; Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [2] I 227 sq. 251 sq.). Prima eius memoria in Gregorii I epistolis legitur, cuius temporibus Claudius abbas erat. A. 649 s. Maurus Caesenas episcopus regimen huius monasterii habuisse traditur (cf. Fabri Mem. p. 113). Saec. XI ad s. Severi monasterium pertinuit, ut constat ex Conradi II imp. privilegio a. 1029 (Mon. Germ. Dipl. IV 397 n. 284), ubi occurrit sub nomine s. Iohannis in Armenia et s. Stephani a Titum. Postea dirutum est, ut docent Alexandri II bulla spuria pro monasterio s. Severi (v. supra p. 107) et Gualterii Ravennatis archiepiscopi privilegium a. 1128 (ed. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 321 n. 218), ubi legimus „extra civitatem Classis monasterium ss. Iohannis et Stephani ad Titum (sive Atitum), quod nunc demolitum esse videtur, et locum, ubi olim fuit iam dictum monasterium (q. d. Armeniae)“.

1 *(595 feb.)*

Gregorius I Castorio notario: inter alia scribit, se Valerianum monachum, quem emendatum in mon. b. Iohannis in Classe tradidit, in eo monasterio velle permanere.

v. Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 2.

2 *(596 ian.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: scribit de causa inter eccl. Ravennatem et Claudium abbatem.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 41. — Claudius abbas monasterii ss. Iohannis et Stephani iam in Gregorii I epistola a. 592 iul. ad Iohannem ep. Ravennatem missa (supra p. 24 n. 27) occurrit. De Claudio cf. G. Rossi in Atti e Mem. della R. Deput. per le Marche II 23 sq.

3 *(598 april.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: monet eum, ut monasterium b. Iohannis et Stephani in Classitana civ. constitutum, cui communis filius Claudius

abbas praeest, quum multa a decessoribus eius praeiudicia atque gravamina pertulerit, de futuro salubri ordinatione disponat; enumerat privilegia, quae debeant custodiri. — Quam sit necessarium.

Reg. Gregorii I lib. VIII ep. 17. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VIII n. 15. Mansi X 97 n. 18. Migne LXXVII 918 n. 15. Mon. Germ. Epp. II 19. — Regg. J. 1138. JE. 1504.

Excerptum huius privilegii, ex quo magna pars privilegii illius spurii J. 998. JE. †1366 conficta esse constat (cf. Hartmann in Mon. Germ. Epp. I 348 not. ad lib. V ep. 49), legitur in Deusdedit Coll. can. lib. III c. 107 [90] (edd. Martinucci p. 284; Wolf v. Glanvell p. 316), in Ivonis Decr. VII c. 14, in Gratiani Decr. I D. 58 c. 1 et C. XVIII qu. 2 c. 28, et in aliis collectionibus. — Conf. Ravenna, Archiepisc. n. 49.

4 *(598 april.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: Claudium abbatem, latorem praesentium, longa apud se hactenus mora retentum, commendans, hortatur eum, ut sacerdotali illum affectione suscipiat, paternam illi monasteriisque ipsius caritatem impendat, benignitatis suae eum consolatione refoveat, in eius se tuitionem instanter accommodet.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 50.

5 *(599 iul.)*

Gregorius I Claudio abbati: dolet, Severo ep. (Ficuclino) veniente, eum occupationibus monasterii praepeditum ad apost. limina non venisse; nuntiat, se epistolas eius secreto legisse; mandat, ut ad se veniat et usque ad 5 aut 6 mensium spatium secum faciat et postea ad propria revertatur. — Veniente viro.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 179. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VII n. 45. Mansi X 308 n. 72. Migne LXXVII 903 n. 45. Mon. Germ. Epp. II 173. — Regg. J. 1427 ad a. 601. JE. 1706.

6 *(602 ian.)*

Gregorius I Iohanni subdiacono Ravennae: nuntiat, se reprobare Constantium monachum, quem monachi monasterii qd. Claudii abbatis petiverunt abbatem debere constitui, quum peculiaritati studeat et solus sine aliquo fratrum suorum ad monasterium in Piceni provincia situm pergere praesumpsisset; hortatur eum, ut Maurum cellerarium, si eius vita ad locum regiminis digna est, a Mariniano ep. abbatem ordinari faciat; mandat, ut omni excusatione atque mora cessante ad Claudii monasterium accedat, convenire fratres faciat, ut sub omni veritate, quantascumque de diversis scripturae chartulas ille detulit, ad medium deducant, ut eas suscipiat et sibi celerrime transmittat.

v. Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 14.

Monasterium s. Petri ad Vincula.

Monasterium s. Petri ad Vincula, in agro Ravennate versus meridiem situm, exstruxit Stephanus rex Ungarorum a. cr. 1030 (edd. Rubeus [2] p. 260 = Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 281 n. 129, = Fantuzzi Mon. V 245 n. 25 ad a. 966), ut peregrini Ungari et nuntii regis ibi caritative valerent tractari.

Ecclesiam consecravit Gerardus ep. ecclesiae Morisanae auctoritate Romanae ecclesiae. In monasterio vixerunt monachi Benedictini, quibus saec. XIII ex. Camaldulenses suffecti sunt (cf. Mittarelli Ann. Camald. I 412 sq.). Postea abbates commendatarii monasterium rexerunt, a. 1493 Franciscus card. Piccolomini, a. 1591 card. Sforza, a. 1624 Franciscus card. Barberini. De loco cf. Fabri Mem. p. 309 sq.; Lubin p. 318; Tarlazzi Mem. p. 383 sq.

Monasterium, quod iuris et proprietatis sedis apostolicae fuit, recensetur ab Albino et Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 113; I 96):

„Ecclesia sancti Petri ad Vincula III sol. Lucenses".

Adnotamus insuper iuramentum, quod Petrus abbas b. Petro sanctaeque apostolicae Romanae ecclesiae praestitit (ap. Cencium c. 55[d] ed. Fabre-Duchesne I 288).

Archivum aut dispersum est aut periit. Pauca ex eo in archivo familiae Barberini, nunc in bibliotheca Vaticana, inveniuntur (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 545). Lucii III privilegium olim in archivo Vitellorum marchionum custodiebatur, quod hodie est Florentiae penes principem Vitelli-Buoncompagni, unde exscripsit Iulius Mancini Castellanus.

C = Iulii Mancini Enunciativae genealogicae et alia notabilia vol. I, s. XVIII, Poggitazzi Arch. Magherini Graziani vol. 176; cf. vol. IV p. 101.

**1* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium libertatis.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

**2* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium libertatis.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

**3* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *Velletri 1181 sept. 28*

Lucius III Iohanni abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)*, Eugenii *(n. 2)* et Alexandri *(n. 3)* suscipit mon. s. Petri ad Vincula, quod ad ius et proprietatem b. Petri nullo mediante pertinet, sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, libertatem ab Innocentio et Eugenio concessam, et concedit sepulturam liberam, ius eligendi abbatem a Romano pontifice benedicendum, et roborat immunitatem a Iohanne duce indultam, censu 12 den. Lucen. monetae annuatim apost. sedi persolvendo. — Licet universis. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 kal. oct., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii III pp. a. 1.

C f. 9'. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex C. — Regg. Rubeus [2] p. 353 = Fabri Mem. p. 310, = Mittarelli Ann. Camald. IV 97. J. 9415. JL. 14507.

Monasterium s. Adalberti in Pereo.

Fortunius Hist. Camald. II 28 sq. — Fabri Mem. p. 71 sq. — Lubin p. 5. — Mittarelli Ann. Camald. I 113 sq. 241 sq. — Tarlazzi Mem. p. 98 sq.

Monasterium s. Adalberti sive s. Alberti in insula q. d. Pereum, ab Ottone III imp. excitatum suoque privilegio a. 1001 munitum, olim magnae famae fuit floruitque sub protectione Romanorum pontificum, quibus monachi censum solvere consueverunt, ut duabus vicibus adnotat Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 95. 97):

„In archiepiscopatu Ravennati: Ecclesia sancti Alberti II marabutinos".

„In episcopatu Comaclensi: Ecclesia sancti Alberti XX Lucenses: de loco Nostris iustitiis, posito in suburbio Ravennae, I denarium Venetum, de tribus mansis, positis in Materraria, IIII denarios Venetorum, de massatiola q. v. Tillianeria VI denarios Papienses". (De massa in Tiliaveria in terr. Faventino cf. Mittarelli Ann. Camaldulen. III App. c. 64 n. 43).

Comaclenses enim saepius monasterium, etsi in territorio Ravennatensi situm, sibi vindicare praesumpserunt. Iam a. 1086, teste Rubeo [2] p. 312, controversia orta est inter Adelbertum Comaclensem episcopum, qui suae dioeceseos coenobium s. Adalberti esse affirmabat, et Iohannem abbatem, qui id Ravennatis esse dicebat, Ottonis ac ceterorum imperatorum diplomatibus patere. Arbitri tunc decreverunt, coenobium s. Alberti cum insula Perei Ravennatis dioeceseos esse ex talibus publicis et principum privilegiis constare. Legitur quoque in privilegiis Gelasii II, Calixti II, Honorii II et Innocentii II inter abbatias ad iurisdictionem Ravennatum archiepiscoporum spectantes, atque etiam ab Innocentio III a. 1209 april. 4 Hugbaldo archiepiscopo Ravennati personaliter commissum est (Potthast Reg. 3699).

Monasterium s. Adalberti, quamquam a summis pontificibus et ab imperatoribus Ottone III, Heinrico II, Heinrico III et Friderico I, quorum quidem privilegia periisse dolemus, protectionis litteras habuit, iam saec. XIII in. collabi coepit (cf. Innocentii III rescriptum Potthast Reg. 3699) et a. 1234, expulsis Benedictinis, canonicis regularibus s. Iacobi de Cella Volana commissum est (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 298. 481). Saec. XV in. in prioratum saecularem convertitur.

Archivum periit a. 1636 in alluvione fluminum (cf. Mittarelli Ann. Camald. I 242). Quaedam vero chartae in archiepiscoporum Ravennatum archivo supersunt. Privilegiorum notitias, quae sequuntur, legimus in codice quodam archivi s. Vitalis, desumptas ex volumine A Mandriolarum R, frustra a nobis requisito.

C = San Vitale vol. 616, s. XVIII, Ravenna Arch. comunale vecchio; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 192.

*1 — *1123 iul. 1*

Calixtus II suscipit monasterium s. Adalberti sub apost. protectione, et confirmat bona et ecclesias eidem subiectas.

C Exc. — Reg. Gött. Nachr. 1897 p. 192. JL. —.

*2 — *1178 mai. 6*

Alexander III confirmat bona et privilegia.

C Exc. — Reg. Gött. Nachr. 1897 p. 192. JL. —.

*3 — *1185 mai. 17*

Lucius III confirmat bona et privilegia.

C Exc. ad a. 1189. — Reg. Gött. Nachr. 1897 p. 192. JL. —.

Ecclesia s. Margaritae.

S. Margaritae ecclesiam in loco q. d. Constantiaco Gualterius archiepiscopus Ravennas a. 1124 canonicis Portuensibus concessit (Rubeus [2] p. 323 et Fantuzzi Mon. II 383 n. 38). Sita erat in territorio Argentano et in plebatu s. Mariae de Portu, non, ut affirmat Pennotti Hist. tripart. [1] p. 299. 456, in episcopatu Ferrariensi. Hodie locus *S. Margherita* ad Cerviensem episcopatum pertinet.

Urbani III rescriptum, quod sequitur, inter chartas Portuenses exstat (cf. supra p. 95).

A[1] = Orig. Ravenna Arch. capitolare.

1 — *Verona (1186—87) iul. 24*

Urbanus III canonicis s. Margaritae: concedit sepulturam liberam. — Quotiens a nobis. Dat. Veron. 9 kal. aug.

A[1]. — *Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 215 n. 17 ex A*[1]. — *Reg. JL. —.*

CERVIA

(Ficodia. Ficuclas. Ficoclum. Cervia)

Ughelli [1] II 485 sq.; [2] II 467 sq. — P. L. Galletti Lettera intorno alla serie dei vescovi di Cervia (Roma 1760). — Cappelletti II 557 sq. — Ferd. Forlivesi Cervia. Cenni storici (Bologna 1889). — Frid. Foschi Synodus dioecesana, pars altera, commentaria (Romae 1893). — Girolamo Zattoni La cronotassi dei vescovi di Cervia (Ravenna 1903). — G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XIII (1895) 91 sq.

Episcopatus Ficoclensis sive Cerviensis.

Primus, quem novimus, antistes Ficoclensis Geruntius fuit, qui actis synodi a Symmacho pp. a. 501 celebratae subscripsit (Mon. Germ. Auct. antiq. XII 433) et saepius in Gelasii I epistolis occurrit (an JK. 663 et 705 ad eum referenda sint, in dubio manet). Quae vero de eo Legenda s. Geruntii (Acta SS. II mai. 9 p. 460) narrat, prorsus fide carent. Adnotamus etiam Iohannem Ficoclensem episcopum a Nicolao I una cum Rhadoaldo Portuensi episcopo in Galliam missum ad cognoscendam Lotharii regis causam (JE. 2698. 2726), et Lucidum Ficoclensem episcopum a Petro Damiani in opusculo XIX de abdicatione episcoporum laudatum. Saec. X, ut videtur, Ficoclensis episcopus titulum Cerviensis accepit.

Ficoclensis episcopatus, quamquam in Gregorii I privilegio spurio JE. 1883a (v. supra p. 32 n. 62) inter Ravennatis archiepiscopi suffraganeos enumeratur, priscis tamen temporibus apostolicae sedi immediate paruisse videtur. Agapitus II a. 948 oct. eum Ravennati archiepiscopo subiecit (cf. supra p. 50 n. 156 et Leonis episcopi sponsionem a. 1035 iun. 8 factam apud Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 282 n. 130; cf. tamen Zattoni p. 19).

Dioecesis exigua est; habet praeter Cerviensem urbem Massam quoque Fiscaliam iuxta Padum Volanum una cum oppidis Massa Fiscaglia, Fiscaglia, Migliaro, S. Margherita, Migliarino, Alberlungo, Medelana et Rovereto, inter Comaclense et Ferrariense territoria sitis. Plebs s. Vitalis q. v. Fiscalii cum pertinentiis suis iam laudatur in Urbani III privilegio (n. 7). De ea cf. quae adnotant Albinus et Cencius (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 98):

„De massa Fiscalia: Cerviensis episcopus [debet] de plebe sancti Vitalis XII imperiales“.

Archivum episcopale, cuius chartas Ravennates a. 1232, ut traditur, violenter Ravennam deportaverunt, hodie paucas tantum recentiorisque aevi continet. De eo cf. Gött. Nachr. 1898 p. 7. — Quae ad Cerviam spectant monumenta, ea maxima ex parte in tabulario Ursiano inveniuntur (cf. supra p. 16 sq.). Gregorii IX et Innocentii IV privilegia (Potthast Reg. 9199. 11527) vulgavit Ughellus ex eorum regestis Vaticanis.

B = Cop. s. XIII, ut videtur, olim Ravennae in archivo familiae Fantuzzi, quo usus est Marcus Fantuzzi Mon. Rav. Frustra quaesivimus.

C = Librorum commemorialium vol. XIX, s. XVI, Venezia Arch. di stato; cf. R. Predelli I libri commemoriali della Republica di Venezia. Regesti VI in: Monumenti storici pubbl. dalla R. Deput. di storia patria Veneta Ser. I t. XI (Venezia 1904) et Gött. Nachr. 1897 p. 370.

D = Monterenzi Cameralia vol. F, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XXXVI t. 6; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 122.

1 *(495—96)*

Gelasius I Gerontio et Petro epp.: scribit, viduarum et orphanorum causas impensius exsequendas esse.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 8. — In Legenda s. Geruntii (Acta SS. II mai. 9 p. 460) legitur, papam Geruntio ep. ecclesiam s. Iohannis apost. dicatam in loco q. d. Ad Ficodenus concessisse eique indulsisse privilegium, ut secundus a papa Ficodensis pontifex in synodali coetu iuxta ipsum sedeat eique soli papa assurgat, cum ille ad urbem regiam, scil. Romam, convenerit. Quae cum omnino fabulosa esse manifestum sit, nos notitiam minime curamus.

2 *(496)*

Gelasius I Gerontio, Iohanni, Germano et Petro epp.: scribit de Stephani satisfactione.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 10.

3 *(591 iul.)*

Gregorius I Severo ep.: scribit de Ocleatini electione.

v. Rimini, Episc. n. 1 (vol. IV p. 159). — De Severo Ficuclino ep. Gregorius I in epistola Reg. lib. IX ep. 179 (v. supra p. 109 n. 5) loquitur.

4 *(595 feb.)*

Gregorius I Severo ep. Ficuclino, visitatori eccl. Ravennae: delegat sollemniter post obitum Iohannis ep. (Ravennatis) visitationis destitutae ecclesiae operam.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 34.

5 *881 iul. 20*

Iohannes VIII Iohanni ep. Ficoclensi: delegat visitationis obitu Romani Faventinae civ. antistitis destitutae ecclesiae operam.

v. Faenza, Episc. n. 3. — Huic Iohanni ep. Ficoclensi Hadrianum II a. 872 privilegium de monasterio s. Mariae de Balneo aedificando concessisse Fortunius Hist. Camald. II 132 affirmat. Ecclesia s. Mariae Balneensis tunc Ficoclensis dioecesis fuisse dicitur, sed privilegium recte inscribitur „Iohanni episcopo Aretino“ (cf. vol. III p. 148 n. 11 et infra p. 124 n. 1).

**6* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

7 *Ferrara 1187 oct. 15*

Urbanus III Thebaldo Cerviensi ep. etc.: ad exemplar Lucii *(n. 6)* suscipit eccl. Cerviensem sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; prohibet talliam vel aliquam collectam contra consuetudinem antiquam; statuit, ut infra dioecesim nullus ecclesiam vel oratorium de novo construere praesumat; confirmat compositionem, quae inter eum et canonicos eius mediante Ger(ardo) Ravennate archiep. intervenit; decernit, ut obeunte episcopo canonici episcopum communi consensu eligant. — In apostolicae sedis. Ego Urbanus etc. Subscr. 9 card. Dat. Ferrariae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., id. oct., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

[B dep.]. C f. 32. Insert. bullae Sixti IV a. 1482 april. 30: D f. 666. — Edd. Fantuzzi Mon. Rav. IV 283 n. 73 ex B (ex tabulario Elephantutio in quodam processu ad oct. 10) = Migne CCII 1524 n. 141, = Foschi Append. n. 3. — Regg. Rubeus Hist. Rav. [2] *p. 359 = Ughelli* [1] *II 486;* [2] *II 469. Predelli VI 61 n. 1 ex C ad oct. 10. Zattoni p. 28. J. 9975 et JL. 16004 ad a. 1187 sept.—oct.*

Massa Fiscalia.

Massa Fiscalia inter antiquas S. R. E. possessiones recensetur. Olim in territorio Ferrariensi sita, a Iohanne X a. 921 Honesto archiepiscopo Ravennati concessa (v. Ravenna, Archiepisc. n. 154), saec. XII, ut videtur, ad Cerviensem episcopatum devenit (v. supra p. 113).

Quae invenitur notitia apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 98), ad Benedicti VIII privilegium, quod sequitur, referenda est:

„In episcopatu Cerviensi: Populus Massae Fiscaliae I par boum vel XX solidos denariorum, quales ibidem currunt, et LX spatulas de porcis".

Notitiam vero, quam legimus apud Albinum (l. c. II 114):

„Cerviensis episcopus de plebe sancti Vitalis XII imperiales",

iam supra retulimus (p. 113). De loco cf. Frizzi Mem. per la storia di Ferrara [1] II 32 sq; [2] II 40 sq.; Privilegia seu confirmationes privilegiorum, immunitatum et exemptionum terrae et hominum Massae Physcalae (1685); Ambrogio Casoni Memorie di terra Massafiscaglia [Non vidi].

1 *(1023)*

Benedictus VIII cunctis hominibus eorumque consortibus in Massa Fiscalia et plebe s. Vitalis: confirmat antiquam eorum consuetudinem, id est omnem dationem seu functionem publicam, ea ratione ut semel in unoquoque anno tribus diebus ad legem faciendam nuntios apost. sedis custodire debeant; et confirmat massam q. v. Fiscalia et plebem s. Vitalis infra certos fines, ita sane ut singulis quibusque indictionibus pensionis nomine dent S. R. E. boum par 1 vel sol. den. 20 et in nativitate Domini spatulas de porcis 60. — Quotiens illa a.

Insert. bullae Honorii III a. 1220 aug. 14 Potthast Reg. 6330: Roma Arch. Vat. Reg. Vat. t. 11 f. 91' [= cod. Vallicell. I 53 s. XVI]. — Edd. (Zaccagni) Dissertatio hist. de summo apost. sedis imperio in urbem comitatumque Comacli (1709) App. p. 6 n. 3 ad a. cr. 1014. Theiner Cod. dipl. dom. temp. I 9 n. 9 (cf. p. 57 n. 85) ut bullam Benedicti X ad a. 1059. — Regg. Frizzi Mem. di Ferrara [1] *II 33;* [2] *II 41. Horoy Honorii III Opp. III 506 n. 23. Pressutti Reg. Honorii III t. I 434 n. 2619. Potthast Reg. 6330. J. 3082. JL. 4046.*

SARSINA

(Sassena. Saxena. Sarsena. Bobium)

Filippo Antonino Delle antichità di Sarsina e de' costumi Romani introduzioni [1] (In Sarsina 1607); [2] ristampato ed accresciuto di rilevanti notizie spettanti alla storia e privilegi della chiesa di detta città e d'una erudita memoria di Gius. Fantini etc. da Giannantonio Azzali olim Frediani (In Faenza 1769). — Ughelli [1] II 702 sq.; [2] II 651 sq. — Copia quorumdam privilegiorum ecclesiae episcopali Sarsinae concessorum (Forlivii 1691) et in Ph. Antonini Antichità di Sarsina [2] (1769) p. 282 sq. — Io. Bapt. Braschi De ecclesia Sarsinate et eius episcopatu, ms. s. XVIII in., Sarsina Arch. vescovile. — Io. Bapt. Braschi Relatio status ecclesiae Sarsinatensis (Romae 1704). — Gius. Fantini Memoria sull' antica Sarsina in: Append. ad Ph. Antonini Antichità di Sarsina [2] (1769). — (Annibale degli Abati Olivieri) Esame di alcuni diplomi e carte stampate già nell' Ughelli e nuovamente nell'Appendice alla storia di Sarsina pubbl. in Faenza nel 1769 in: Calogerà Nuova Raccolta XXI (1771) 1 sq. — Cappelletti II 481 sq. — Luigi Testi I due amici e l'antichissima città di Sarsina con appendice sulla serie cronologica dei vescovi Sarsinati (Gatteo 1892). — L. Testi San Vicinio vescovo di Sarsina nella storia e nella tradizione con la serie cronologica dei vescovi di Sarsina [Non vidi]. — Girolamo Zattoni Indipendenza del vescovo di Bobbio dalla giuridizione metropolitica di Ravenna in: Rivista di scienze storiche II[a] (1905) 345 sq. — G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. VIII (1890) 310 sq.

Episcopatus Sarsinas sive Bobiensis.

Primus Sarsinatensium antistes s. Vicinius celebratur, qui vixit a. cr. 300 (cf. Acta SS. VI aug. 28 p. 189 sq.). Inter episcopos Sarsinates, qui etiam Bobienses appellabantur, notamus Ubertum I, cui Conradi II imp. diploma spurium (Mon. Germ. Dipl. IV 127 n. 93) inscriptum est, et alterum Ubertum, ad quem Petrus Damiani epistolam dedit (Epp. lib. IV n. 13), et Albericum, cui Fridericus II imp. privilegia BF. 1187. 1247 concessit.

Nomen Bobiensis episcopi (cf. P. Fabre Le patrimoine de l' église Romaine dans les Alpes Cottiennes in: Mélanges d' archéologie et d' histoire IV (1884) 399 sq.) aliquando gravis causa fuit erroris, in quem etiam Cencius incidit, Bobium Sarsinate cum altero Bobio in Liguria sito confundens (cf. Lib. censuum S. R. E. ed. Fabre-Duchesne I 77. 99). Adnotat ille (l. c. I 78):

„Episcopus ipse I marabutinum".

Certe episcopus Bobiensis censum hunc pro quadam possessione Romanae ecclesiae, quae in illis regionibus massam s. Petri possidebat (de ea cf. P. Fabre in Arch. della Soc. Romana XVII (1894) 7 sq.), solvere tenebatur, sed privilegium de re omnino desideratur.

Dioecesis olim amplior fuit quam nunc est. Amisit enim iam pridem Camaldulensium monasterium s. Mariae de Balneo, postea inter abbatias Nullius recensitum, quod una cum suis parochiis a Leone X novo Burgi s. Sepulcri episcopatui addictum est (cf. vol. IV 108 sq.). Episcopatus Sarsinas, a. 1824 Pio VII iubente cum Brictinoriensi unitus, hodie vero proprio episcopo gaudet.

Archivum episcopii, olim in castro Ceulae custoditum, unde saepius archivum Ceulae sive de Ceola appellabatur, saec. XVI gravissima damna passum est. Antiquiora enim episcopatus privilegia, quae Ubertus episcopus a. 1041 (cf. n. 3) coram Benedicto IX protulit, iam pridem perierunt. Quae superfuerunt, ut Conradi II et Friderici II imp. diplomata et Hadriani IV privilegium autographum (n. 4), Romam in archivum castri s. Angeli translata et in armario XVI c. VII deposita sunt (cf. N. Archiv XIV 352. 360 et Gött. Nachr. 1900 p. 117). Conf. quoque libellum „Raggioni del vescovado di Sarsina“ in Monterenzi Cameralia vol. A, s. XVI, Roma Arch. Vat. Arm. XXXVI t. I f. 478 sq. (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 122. 373). In archivo autem cancellariae episcopalis Sarsinae remansit liber „Raccolta di varie cose antiche concernenti il vescovado ed altre cose di Sarsina“, auctore Philippo Antonino, s. XVII in., in: „Collettaneo di varie cose antiche appartenenti al vescovato di Sarsina raccolte da Mons. Gio. Batt. Braschi“ vol. I, a. 1705, ubi fol. 86 legitur „Inventarium scripturarum, instrumentorum et privilegiorum et bullarum episcopatus Sarsinae . . a. 1496“. Conf. quoque elenchum monumentorum inde ab a. 1027 usque ad a. 1590 ex Ph. Antonini Historia Sarsinae sumptorum ap. Fantuzzi Mon. Rav. VI 256 n. 95.

A = Orig. Roma Arch. Vat. Arm. XVI c. VII n. 1.
B = Transumptum privilegiorum imperialium et papalium concessorum episcopis Saxenatibus, s. XIV et XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XVI c. VII n. 2. 3 et Bibl. Vittorio Emanuele cod. 2286 (Ms. Gesuitici 157); cf. N. Archiv XIV (1889) 360 et Gött. Nachr. 1903 p. 145.
C = Raccolta di varie cose antiche concernenti il vescovado . . di Sarsina, s. XVII in., Sarsina Arch. della Cancellaria vescovile; cf. F. Schneider in Quellen und Forschungen XI (1908) 40.
D = Libro dei privilegii e di altri monumenti raccolti da Mons. Gio. Batt. Braschi vol. II, a. 1704, ib.
E = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 392 sq. 1903 p. 522 sq.

**1* *(879)*

Iohannes VIII mandat Romano archiep. s. Ravennatis eccl., ut Luponem presb. ordinandum episcopum s. Sarsenati eccl. consecret.

Laud. in n. 2. — Reg. JE. —.

2 (879)

Iohannes VIII Romano archiep. s. Ravennatis eccl.: monet eum, ut Luponem presb., quem postposito suae voluntatis et iussionis mandato *(n. 1)* consecrare postposuit, continuo ac praesentialiter Sarsenati eccl. antistitem ordinet. — Relatione quorumdam.

Reg. Iohannis VIII ep. 163. — Edd. Carafa Epp. decr. III 402 n. 154. Mansi XVII 107 n. 154 = Amadesi Antistitum Ravennatum chronot. I 219 n. 6, = Cappelletti II 489, = Migne CXXVI 821 n. 199. — Regg. J. 2448. JE. 3223.

*3 (1041)

Benedictus IX mandat Arduino Monteferetranae eccl. ep., ut sua vice plebem in fundo et in loco Balnei Uberto Saxenatis eccl. ep. tradat et per eum suae ecclesiae et futuris successoribus in perpetuum.

Laud. in Arduini Monteferetranae eccl. episcopi et missi d. Benedicti IX charta traditionis a. 1041 april. 3 (ed. F. Schneider in Quellen und Forschungen XI (1908) 41 ex C f. 234; Reg. Fantuzzi Mon. Rav. VI 256 n. 3). — Reg. JL. —.

4 *Roma S. Pietro 1155 mart. 20*

Hadrianus IV Uberto ep. etc.: suscipit eccl. s. Mariae et s. Vicinii Saxenatem sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quia divinae. Ego Adrianus etc. Subscr. 8 card. Dat. Rom. ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. april., ind. 3, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

A (mutilum). [C f. 225'. D f. 116. E]. — Ed. Gött. Nachr. 1910. — Regg. Fantuzzi Mon. Rav. VI 257 n. 6. Gött. Nachr. 1900 p. 173 n. 20. JL. 10023a ad mart. 30.

Ecclesia cathedralis s. Mariae et s. Vicinii.

Chartae, quae ex antiquo ecclesiae cathedralis tabulario supersunt, leguntur in duobus voluminibus, a Ioh. Bapt. Braschi episcopo Sarsinate a. 1704 et 1705 collectis. Praeter Calixti II (n. 1) et Lucii III (n. 2) privilegia notamus Arduini episcopi Monteferetrani placitum a. 1041 (cf. Episc. n. 3) et Divizonis episcopi Sarsinatensis privilegium Huberto praeposito et canonicis a. 1138 concessum. Privilegiorum vero praedecessorum, quorum in Calixti II privilegio (n. 1) mentio fit, nulla alia superest memoria.

C = Raccolta di varie cose antiche concernenti il vescovado . . di Sarsina, s. XVII in., Sarsina Arch. della Cancellaria vescovile; cf. supra p. 117.

1 *Laterano 1121 april. 2*

Calixtus II Ugoni archidiac. et canonicis etc.: praedecessorum suorum vestigia subsecutus, confirmat s. Saxenati eccl. b. Mariae plebem in territorio Balnei positam, statuens, ut praedicta plebs cum primitiis, decimis, oblationibus et ordinationibus Saxenati eccl. adnexa sit. — Officii nostri. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 4 non. april., ind. 14, inc. d. a. 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 3.

C f. 238. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex C. — Reg. JL. —.

2 *Velletri 1182 aug. 27*

Lucius III Ranerio archidiac. et canonicis etc.: suscipit eccl. Saxenatem sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimationes et primitias, libertates et immunitates ab Huberto qd. ep. indultas; statuit, ut infra terminos ecclesiarum eorum nullus ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat; concedit ius eligendi episcopum et sepulturam liberam. — Quotiens illud a. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 kal. sept., ind. 15, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

C f. 257. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex C. — Reg. Fantuzzi Mon. Rav. VI 257 n. 7. JL. —.

Monasterium s. Salvatoris de Simano.

Inter monasteria Sarsinatensis episcopatus, quae in Hadriani IV privilegio Uberto episcopo concesso (Episc. n. 4) leguntur, primum est monasterium s. Salvatoris de Simano. De eius origine et incrementis pauca scimus. Notamus autem Gratianum abbatem s. Salvatoris subscripsisse chartae a. 1041 (p. 118 n. 3). Monasterium erat monachorum Benedictinorum; postea ad capitulum ecclesiae cathedralis Imolensis pertinuisse videtur.

Urbani III privilegium (n. 3) est Imolae in tabulario canonicorum; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 8.

A = Orig. Imola Arch. capitolare.
B = Fr. Ant. Zaccaria Schedae, s. XVIII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 2697 (Ms. Gesuitici 568); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 145.

**1* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

**2* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Verona 1186 sept. 28*

Urbanus III Alberico abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* et Lucii *(n. 2)* suscipit mon. s. Salvatoris in Simano sub apost. protectione, et confirmat ordinem monasticum secundum regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 15 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 kal. oct., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [B]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 154 n. 9 ex A. — Regg. Gött. Nachr. 1898 p. 37 n. 10. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 188. JL. —.

Monasterium s. Ambrosii de Rancla.

Secundo loco legitur in Hadriani IV privilegio pro episcopatu Sarsinatensi (Episc. n. 4) monasterium s. Ambrosii, quod recensetur ab Albino et Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 77. 99):
„Monasterium sancti Ambrosii [de Rancla] XII denarios Papienses".

Rancla, hodie *Ranchio*, haud longe ab urbe Sarsina distat.
A. 1041 Bonizo abbas s. Ambrosii occurrit (cf. chartam p. 118 n. 3). Plura de loco ignoramus, quum privilegia desint. De eo cf. Lubin p. 314.

Monasterium s. Iohannis bapt. inter ambas Paras.

Tertio loco legitur in Hadriani IV privilegio (Episc. n. 4) cella s. Iohannis inter ambas Paras, quam Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 78) recensent sub episcopatu Bobiensi:

„Cella sancti Iohannis inter ambas partes I bisantium".

Sita fuit in confinibus Sarsinatis et Feretrani episcopatuum in loco inter ambas Paras, i. e. inter duos rivulos, quorum alter etiamnunc appellatur *La Para*. Olim eremus, postea monasterium ab abbate rectum, ut constat ex Gregorii VII privilegio (n. 1), saec. XII prioratus sedi apostolicae immediate subiectus, cella s. Iohannis a. 1408 eremo s. Salvatoris Camaldulensi a Gregorio XII addicta est (cf. Mittarelli Ann. Camald. VI App. c. 660 n. 78). De Gebizone abbate, in Gregorii VII privilegio laudato, cf. Mittarelli l. c. III 17 sq.

Chartae, quae ad monasterium s. Iohannis spectant, in Camaldulensium archivo, olim in monasterio Fontis boni, nunc in R. archivo Florentino (cf. vol. III p. 173) custodiuntur, inter quas adnotamus Petri episcopi Feretrani privilegium a. 1125 datum. Gregorii VII vero diploma, in eo laudatum, periit.

**1* *(1073—85)*

Gregorius VII concedit Gebizoni abbati privilegium.

Laud. in Petri ep. Feretrani privilegio a. 1125 Laurentio priori eremi s. Iohannis inter ambas Paras concesso (edd. Mittarelli Ann. Camald. III 310 n. 210 = Zucchi Travaglia Storia civile ed ecclesiastica di Montefeltro p. 316; cf. Reg. Camald. II 110 n. 877). — Reg. JL. —.

Eremus Ocri.

Haud procul a monasterio s. Iohannis inter ambas Paras Petrus Damiani eremum Ocri instituit, quae postea domicilium fuit Alberici, insignis poenitentia et sanctitate eremitae. Eius memoria superest etiamnunc in loco q. app. Cella s. Alberici (cf. Mittarelli Ann. Camald. II 110 sq.). Eremum Ocri sive Cellam s. Alberici eandem esse atque eremum s. Iohannis inter ambas Paras, ipse Mittarelli l. c. I 179. III 17 autumat.

Leonis IX privilegium, quod sequitur, exstat in pluribus codicibus b. Petri Damiani opera continentibus. Nos codice Vat. lat. 3797 saec. XII (de quo cf. Mittarelli Ann. Camald. II 3; Gött. Nachr. 1903 p. 9) usi sumus, ubi privilegium fol. 368 legitur.

1 *(1049—54)*

Leo IX: adiudicat Petro Damiani priori eremum q. d. Ocri in Saxeno territorio, et decernit, ipsam eremum in suo statu persistere et in perpetuum

valere; iuri alterius monasterii subici prohibet; sancit, ut plebem s. Mariae in loco q. d. Vineole possideat. — Apostolicae sedis.

Edd. Petri Damiani Opp. ed. C. Caietanus t. III praef. = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 387 n. 35, = Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 131 n. 69, = Mansi XIX 686 n. 18, = Bull. Rom. ed. Taur. I 628 n. 35, = Migne CXLV 15 n. 1, = Gibelli Monografia di Fonte Avellana (1896) p. 323 n. 1. — Regg. Höfler Die deutschen Päpste II 376. J. 3276. JL. 4312.

De Petro Damiani cf. vol. IV p. 93 sq. — Vineole (hodie *Vignola*) in dioecesi Feretrana est.

Monasterium s. Mariae de Trivio.

Monasterium Triviense, conditum saec. XI, a. 1103 a patronis loci Camaldulensibus commissum est (cf. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 172 n. 120). A. 1495 monasterio destructo, eius bona abbatibus commendatariis data sunt; titulus vero translatus est in oppidum Montecoronaro prope oppidum Verghereto, monasterio ipso a. 1579 abbatiae s. Nicolai de Burgo s. Sepulcri addicto. Locus olim dioecesi Sarsinatensi adscriptus, nunc ad episcopatum Burgi s. Sepulcri pertinet. De eo cf. Mittarelli Ann. Camald. III 110; Repetti Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana I 29.

Monasterium s. Mariae Triviense iuris et proprietatis fuit Romanae ecclesiae, ut constat ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 78. 100), ubi legitur:

„Monasterium sanctae Mariae in Trivio I bisantium".

Chartae monasterii Triviensis olim in archivo monasterii s. Nicolai Burgi s. Sepulcri custodiebantur. Quaedam inter monumenta Camaldulensia inveniuntur. Supersunt perpaucae. Desideratur etiam cod. 1083 bibliothecae monasterii s. Michaelis de Muriano „Triviensis abbatiae monumenta" (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 365. Periit vetus ille thomus, i. e. charta in papyro conscripta, quem a. 1136 Triviensis abbas in causa, quam cum ecclesia Balneensi habuit (cf. infra p. 125 n. 5), protulit; periit insuper privilegium, quo libertatem a sede apostolica sub censu unius byzantii accepit.

*†*1* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in Innocentii II bulla pro ecclesia Balneensi (v. infra p. 125 n. 5), qua ille declarat, Paschalis II privilegium pro abbatia Triviensi „suspectum atque falsatum esse, eo quod quaedam rasurae inibi sunt inventae et alia pro aliis mutatis descripta nominibus". — Reg. JL. —.

**2* *(1130—35)*

Innocentius II evocat tam Iohannem archipresb. eccl. s. Mariae de Balneo quam abbatem Triviensem litigantes super 12 cappellis per nuntium suum ante suam praesentiam ad agendam causam proximis kal. mai.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

*3 *(1130—35)*

Innocentius II dat abbati Triviensi in causa 12 cappellarum indutias usque ad octavas b. Martini *(nov. 18)*, praecipiens, qualiter interim ecclesiae s. Mariae de Balneo portionem de oblationibus seu decimis earumdem cappellarum bona fide persolvat.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *Pisa 1136 ian. 11*

Innocentius II Iohanni archipresb. et canonicis Balnen. etc.: restituit per definitivam sententiam decimas 12 cappellarum, ab abbate Triviensi violenter ablatas.

v. Bagno, Eccl. s. Mariae n. 5.

*5 *(1145—53)*

Eugenius III mandat abbati et fratribus s. Mariae de Trivio, ut priori Camaldulen. debitam oboedientiam impendant.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

Conf. Arezzo, Camaldoli n. 20 (vol. III p. 180).

*6 *(1153—54)*

Anastasius IV mandat abbati et fratribus s. Mariae de Trivio, ut priori Camaldulen. debitam oboedientiam impendant.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

Conf. Arezzo, Camaldoli n. 24 (vol. III p. 180).

*7 *Viterbo (1181) iul. 14*

Alexander III mandat abbati et fratribus s. Mariae de Trivio ad conquestionem prioris Camaldulen., ut oboedientiam, quam eidem priori facere tenebantur de mandato Eugenii *(n. 5)* et Anastasii *(n. 6)*, impendant et regulariter exhibeant.

Conf. Arezzo, Camaldoli n. 32 (vol. III p. 182).

Monasterium s. Michaelis de Vergareta.

(Verghereto)

Monasterium s. Angeli sive s. Michaelis in loco q. d. Vergaretum sive Vergareta, hodie *Verghereto*, ipse b. Romualdus condidit (cf. Mittarelli Ann. Camald. I 178 sq.). Celebris fuit progressu temporis haec abbatia, Classensi monasterio s. Apollinaris primum, demum saec. XV in. eremo Camaldulensi addicta, iurisque fuit Romanae ecclesiae, ut colligitur ex indiculo abbatiarum et canonicarum regularium b. Petri apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 244), ubi perperam sub episcopatu Pupiliensi *(Forlimpopoli)* legitur:

„Monasterium sancti Angeli di Virgareto in eadem plebe (de Balneo)“. Sed privilegium de re desideratur. De loco cf. Lubin p. 51.

De archivo nulla, quod sciam, notitia superest.

Bagno di Romagna
Ecclesia s. Mariae Balneensis.

Fortunius Hist. Camald. II 132 sq. — Lubin p. 40. — G. Farulli Istoria cronologica del monastero degli Angioli di Firenze p. 205 sq. — Mittarelli Ann. Camald. I 177 sq. III 107. 248 sq. — Repetti Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana I 5 sq. 233 sq. — Cappelletti XVII 271 sq.

Territorium Balneense iuris sedis apostolicae priscis iam temporibus fuisse ex Romanorum imperatorum privilegiis satis notum est. Ibi ecclesia s. Mariae baptismalis erat, quam Iohannes Aretinus episcopus Hadriani II permissu (n. 1) in monasterium Benedictinorum convertit. Sed de huius monasterii fortuna nihil prorsus scimus. Plebem s. Mariae in fundo et in loco Balnei, quam s. IX Ficoclensis dioecesis fuisse, in Hadriani II privilegio (n. 1) legimus, postea a Romanis pontificibus Sarsinatibus episcopis concessam esse, ex charta Arduini episcopi Monteferetrani, missi Benedicti IX, novimus (cf. supra p. 118 n. 3). Paschalis II vero, canonicis regularibus ex congregatione s. Fridiani ibi introductis, plebem de Balneo sub immediata Romani pontificis ditione suscepit (n. 2). Calixtus II e contra, praedecessorum suorum vestigiis inhaerens, eam Sarsinati ecclesiae denuo addixit (cf. supra p. 118 n. 1). Hadrianus IV denique statuit, ut plebs et eiusdem loci clerus nulli nisi tantum Romano pontifici deberet respondere (n. 7); quod confirmarunt Alexander III (n. 8) et Celestinus III (n. 9). Legitur etiam apud Cencium c. 54a iuramentum, quod Petrus archipresbyter de Balneo Romanae ecclesiae fecit (ed. Fabre-Duchesne I 286). A. 1299 Bonifatius VIII ecclesiam Balneensem Camaldulensibus commisit (ed. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 327 n. 194). A Sixto IV a. 1480 in abbatiam Nullius dioecesis erecta, inde ab a. 1524 in commendam cessit. Pertinuit ad Sarsinatem dioecesim usque ad a. 1520, quando novo episcopatui Burgi s. Sepulcri a Leone X erecto addicta est.

Ecclesia Balneensis, in massa s. Petri sita, iuris et proprietatis Romanae ecclesiae fuit. In indiculo abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri (apud Cencium ed. Fabre-Duchesne I 244) legitur perperam sub episcopatu Pupiliensi *(Forlimpopoli)*. In Albini et Cencii Libro censuum S. R. E., ut saepius solet, omittitur, licet ad eam videatur referri nota apud Albinum (l. c. II 114):

„De massa sancti Petri: ecclesia sancti Salvatoris XII Lucenses pro unoquoque anno“;

cf. P. Fabre in Arch. della Soc. Rom. XVII 5. 7 sq. Praeterea adnotamus hoc loco ecclesiam s. Uberti, a Cencio (l. c. I 81) perperam in episcopatu Asisinate collocatam:

„Ecclesia sancti Uberti XII denarios Lucenses“,

quae potius ad episcopatum Sarsinatem referenda est; cf. Fabre l. c. p. 8 not. 1.

Archivum ecclesiae Balneensis tempore suppressionis dispersum est. Remanserunt tamen privilegia quaedam pontificum Romanorum penes praepositum loci. Codex A vero aut periit aut absconditur [*C*].

A = Orig. Bagno di Romagna Arch. della Pieve.
B = Cop. ib.
C = Codex A „Censi", ch. s. XV, olim in archivo Balneensi, nunc desideratur.
D = Excerpta ex variis archivis vol. III, s. XVII, Arezzo Arch. capitolare; cf. vol. III p. 146.
E = Informazioni per la badia di Bagno, s. XVIII, Bagno di Romagna Arch. della Pieve.
F = Chartularium Puppiense, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 224 n. 227; cf. vol. III p. 170.

1 *872 nov. 13*

Hadrianus II Iohanni s. Aretinae eccl. ep. diebus vitae tantummodo et post eius obitum abbatibus mon. s. Mariae siti Balnei in massa: concedit baptismalem ecclesiam s. Mariae in massa q. v. Balneum, iuris S. R. E., ad monasterium aedificandum regendumque, mutatis fontibus in ecclesiam Salvatoris in medio praedictae massae loco constructam, et largitur ei diebus vitae silvam in territorio Aretino, iuris proprietatis eius, quam ipse b. Petro per donationis paginam contulit, infra fines designatos; statuit, ut abbas monachos sub monastica disciplina regulae s. Benedicti gubernet; decernit, ut nullius alterius ecclesiae dictionibus nisi Romanae eccl. monasterium submittatur; concedit monachis ius eligendi abbatem, qui a Romano pontifice consecrationis munus percipiat, ita sane ut singulis quibusque indictionibus pensionis nomine 20 auri sol. Lucan. persolvantur. — Quoniam semper sunt. Scr. p. m. Pauli scrin., in m. nov., ind. 6. [Dat.] id. nov. p. m. . . . . secundicerii s. sedis apost., imp. d. Lodoico a Deo coronato a. 23, regni eius . . ⟨a. ab inc. d. 887⟩.

[C p. 138 dep. =] D n. 43. E Reg. ad a. 867. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 1 n. 1 ex C. Pasqui Documenti per la storia della città di Arezzo I 57 n. 41 ex D. — Regg. Fortunius II 132. Galletti Del primicero p. 98. 99. Fabre in Arch. della Soc. Rom. XVII 7. J. 2242. JE. 2952.

Conf. Arezzo, Episc. n. 11 (vol. III p. 148). — De fide huius privilegii ego quidem non dubito, quamquam monasterium de Balneo dioecesis esse s. Ficoclensis ecclesiae *(Cervia)* alibi non legitur. Fortunius l. c. Iohanni Ficoclensi episcopo privilegium datum esse satis imprudenter contendit (cf. Lubin p. 40).

**2* *(1099—1118)*

Paschalis II, instituens ordinem (b. Fridiani) et regulam (b. Augustini) in plebe (s. Mariae de Balneo), iniungit in ecclesiasticis ordinationibus tantum de Romana provincia catholicum habere episcopum.

Laud. in Al(berti) Balneen. eccl. plebani epistola ad A(drianum IV) papam (ed. Mittarelli Ann. Camald. IV 96). — Reg. JL. —.

Meminerint lectores, Paschalem II, qui canonicis b. Fridiani maxime favit, a. cr. 1105 ecclesiam quoque cathedralem s. Floridi Castellanam eis regendam commisisse (cf. vol. III p. 415 sq. n. 4 sq. et vol. IV p. 101 sq. n. 3 sq.).

*3 *(1130—35)*

Innocentius II evocat tam Iohannem archipresb. eccl. s. Mariae quam abbatem Triviensem litigantes super 12 cappellis per nuntium suum ante suam praesentiam ad agendam causam proximis kal. mai.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

*4 *(1130—35)*

Innocentius II dat abbati Triviensi in causa 12 cappellarum contra archipresbyterum s. Mariae indutias usque ad octavas b. Martini *(nov. 18)*, praecipiens, qualiter interim ecclesiae s. Mariae de Balneo portionem de oblationibus seu decimis earumdem cappellarum bona fide persolvat.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Pisa 1136 ian. 11*

Innocentius II Iohanni archipresb. et canonicis Balnen. etc.: restituit et concedit per definitivam sententiam decimas 12 cappellarum, ab abbate Triviensi violenter ablatas, ac totum ius parochiale in eisdem. — Officii nostri. Ego Innocentius etc. Subscr. 23 card. et epp. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 id. ian., ind. 14, inc. d. a. 1136, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 7.

A. [Insert. privilegiis Hadriani IV n. 7 et Celestini III n. 9. E Reg.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 351 n. 235 ex A = Migne CLXXIX 285 n. 235 ad iun. 11. — Regg. Fortunius II 133. Fabre in Arch. della Soc. Rom. XVII 7. PflugkH. Iter p. 231 n. 372 ad a. 1130–43. J. 5552 et JL. 7782 ad iun. 11.

*6 *(1155—56)*

[Hadrianus IV] dat Al(berto) Balnensi plebano iussionis litteras, ut Balnensem plebem adeat.

Laud. in Al(berti) plebani epistola ad A(drianum IV) pp. (ed. Mittarelli Ann. Camald. IV 96). — Reg. JL. —.

Mittarelli dubitat, utrum Hadriano IV an Alexandro III attribuendum sit hoc rescriptum. Sed ex ipsa epistola docemur, Albertum plebanum ex pontificis iussione Balneensem plebem adiisse, i. e. eius regimen suscepisse, et, ut papa ecclesiam suam ab omni monachorum (Triviensium et Vergaretensium) peste omniumque clericorum ac laicorum iugo liberaret, sub b. Petri munimine privilegium dando, instantissime rogavisse. Hoc privilegium Hadrianus IV a. 1156 aug. 13 concessit (n. 7).

7 *Narni 1156 aug. 13*

Hadrianus IV Alberto archipresb. etc.: suscipit eccl. Balnensem sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam et institutionem s. Fridiani ibidem institutum, possessiones propriis expressas vocabulis et Innocentii pp. definitivam sententiam de verbo ad verbum insertam *(n. 5)*, concedit fratribus ius eligendi archipresbyterum et facultatem pro totius parochiae ad plebem pertinentis ordinationibus catholicum quem maluerint episcopum de provincia Romanae eccl. advocare; statuit, ut eadem plebs seu eiusdem clerus loci nulli nisi tantum Romano pontifici debeat in aliquo respondere, neque alicui liceat infra terminos parochiae ipsius plebis ecclesiam aedificare. — Effectum iusta postulantibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 16 card.

Dat. Narn. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., id. aug., ind. 4, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. a. 2.

B a. 1332 sept. 10. [E Reg.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 489 n. 317 ex autogr. = Migne CLXXXVIII 1472 n. 106. — Regg. Fortunius II 133. J. 6945. JL. 10203.

**8* *Veroli 1170 iun. 10(?)*

Alexander III concedit privilegium confirmationis.

E Reg. ad a. 1170. — Reg. Fortunius II 133, qui praebet Dat. Verulis 4 id. ian. a. 11. *JL. —.*

Laudatur quoque in n. 9. — Alexander III Verulis moratus est a. 1170 mart.—sept.; itaque loco „4 id. ian." legendum esse „4 id. iun." puto.

9 *Laterano 1193 iul. 25*

Celestinus III Augustino archipresb. etc.: ad exemplar Adriani *(n. 7)* et Alexandri *(n. 8)* suscipit eccl. Balnensem sub apost. protectione, et confirmat ordinem canonicum, possessiones, Innocentii definitivam sententiam hic insertam *(n. 5)* et iura *(ut n. 7)*. — Officii nostri. Ego Celestinus etc. Subscr. 20 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 8 kal. aug., ind. 11, inc. d. a. 1193, pont. v. d. Celestini pp. III a. 3.

A. [E Reg. F p. 391]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 187 n. 113 Exc. ex A = Migne CCVI 1012 n. 131. — Regg. PflugkH. Iter p. 336 n. 1004 ex F ad a. 1191—98. J. 10436. JL. 17029.

CESENA

Stefano Parti Memorie notabili della città di Cesena dalla sua origine all' a. 1572, ms. s. XVI, Cesena Bibl. comunale. — Cesare Brissio Relatione dell' antica e nobile città di Cesena (In Ferrara 1598). — Antonio Ragonesi Cronologia storica Cesenate ossia Storia di Cesena dall' origine della città all' a. 1609, ms. s. XVII, Cesena Bibl. comunale. — Mauro Verdoni Cronologia di Cesena, ms. s. XVII, ib. — Lorenzo Lancetti Cronica della città di Cesena, ms. s. XVII, Firenze Bibl. naz. XXV 644 (Strozzi cod. 581). — Scipionis Claramontii (Chiaramonte) Caesenae historia (Caesenae 1641). — Ughelli [1] II 451 sq.; [2] II 441 sq. — Bernardini Manzoni Caesenae chronologia in duas partes, in quarum prima ecclesiae antistites, secunda civitatis domini .. brevi historico recensentur ordine .. sive Caesena sacra (Pisis 1643). Vol. II Caesena sacra, ab Hectore Bucci aucta, .. pariter a Carolo Antonio Andreini locupletata, ms. a. 1808, Cesena Bibl. comunale. — Domenico Palazzini Raccolta di memorie concernenti la città e territorio di Cesena, ms. s. XVIII, ib. — Pio Andrea Compendio di memorie storiche intorno alla città di Cesena, ms. s. XVIII, ib. — Io. Bapt. Braschi Memoriae Caesenates sacrae et prophanae. Opus posthumum ed. C. Testa (Romae 1738). — I. B. Braschi Diatribae Caesenates recensivae aliquot eventuum, iurium et praeeminentiarum ad historiam et honorificentiam Caesenae pertinentium .. distributae, mss. s. XVIII, Cesena Bibl. Malatestiana (cf. Muccioli I 127) et Bibl. comunale. — Franc. Ant. Zaccaria Series episcoporum Caesenatium a Ferd. Ughellio contexta, a Nic. Coleto emendata (Caesenae 1779). — Ettore Bucci Memorie ecclesiastiche Cesenati, ms. s. XVIII, Cesena Bibl. comunale. — E. Bucci Memorie antiche di Cesena con aggiunte di varie notizie sulla medesima, fino all' a. 1796, ms. s. XVIII, ib. — Gio. Ceccaroni Le antichità di Cesena libri 2, ms. s. XVIII ex., ib. — Anecdota mediae atque infimae aetatis res Caesenatum illustrantia, Pii VI iussu e secretioribus apost. sedis tabulariis eruta vol. I. II, ms. s. XVIII ex., Cesena Bibl. Piana. — Carlo Antonio Andreini Memorie di Cesena vol. 1—16, ms. a. 1777, Cesena Bibl. comunale. — C. A. Andreini Cesena sacra .. chiese di città, diocesi etc. vol. 1—11 (1807) et Suppl. vol. 1—7 (1808), ms. s. XIX in., ib. — C. A. Andreini Notizie sacre e profane di Cesena vol. 1—8, ms. a. 1812, ib. — Gio. Turchi Memorie istoriche di Longiano (Cesena 1829). — (Ed. Fabbri) Brevi notizie intorno alla città di Cesena (Imola 1843). — Cappelletti II 525 sq. — Raimondo Zazzeri Storia di Cesena dalla sua origine fino ai tempi di Cesare Borgia (Cesena 1890). — Franc. Lanzoni San Severo vescovo di Cesena (Faenza 1906). — G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. VII (1889) 335 sq.

Episcopatus Caesenas.

Primum antistitem Caesenates s. Philemonem, b. Pauli apostoli discipulum, colunt; sed quis credulus hoc putet? Inter episcopos peculiari memoria digni sunt s. Severus, qui obiit a. 571, s. Maurus II, Caesenatum protector,

cuius vitam ipse Petrus Damiani scripsit, Iohannes II, ad quem idem Petrus Damiani opusculum suum De parentelae gradibus (Opusc. VIII) misit, Gebizo, olim abbas s. Bonifatii de Urbe et Gregorii VII legatus.

Dioecesis Caesenas, olim satis exigua, a Pio VI a. 1777 pluribus parochiis ab Ariminensi episcopatu segregatis aucta est (cf. Zaccaria p. 12).

Tabularium episcopii chartas antiquas non continet. De archivis ecclesiae cathedralis et civitatis, ubi chartae monasteriorum suppressorum custodiuntur, cf. Blume Iter II 164 sq.; Bethmann in Archiv XII 570. 587 sq.; Bonaini Gli archivi dell'Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 52 sq. et Gött. Nachr. 1898 p. 13.

De bibliotheca q. v. Malatestiana cf. Zaccaria Iter litter. p. 90 sq.; Ios. Maria Muccioli Catalogus codicum mss. Malatestianae Caesenatis bibliothecae fratrum Minorum conventualium I. II (Caesenae 1780—84); R. Zazzeri Sui codici e libri a stampa della biblioteca Malatestiana di Cesena (Cesena 1887). De bibliotheca civitatis cf. R. Zazzeri Delle biblioteche Cesenati (Cesena 1872).

1 *(603 oct.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: praecipit, ut Concordium ep., qui Fortunatum abbatem mon. ss. Laurentii et Zenonis iniuste removisse dicitur, digna reprehensione increpare non desinat.

v. Mon. ss. Laurentii et Zenonis n. 1. — Praeterea notamus epistolam cuiusdam papae, in cod. Vallicell. B 63 saec. XII f. 199' transcriptam, in qua de obitu Dodonis episcopi et de designatione successoris eius agitur (ed. Gött. Nachr. 1903 p. 157 n. 12). Quam Ewald in N. Archiv III 158 ad Dodonem ep. Caesenatem (qui obiit a. 973) refert; sed res valde dubia manet. Accedit, quod epistola ipsa ad usum scholae confecta esse videtur.

Ecclesia cathedralis s. Iohannis baptistae.

Antiqua Caesenatum ecclesia cathedralis, quam ab Eleutherio pp. a. 192 dedicatam esse Caesenates chronographi satis imprudenter fabulantur, olim in colle Garampo sita, a. 1385 a Galeotto Malatesta destructa est, novo templo alio in loco, ubi nunc est, a. 1408—12 excitato (cf. Zazzeri p. 24 sq.).

Archivum cum chartis inde ab a. 1042 (i. e. Iohannis ep. Caesenatis privilegio, quod edd. Ughelli [1] II 458; [2] II 447; Zaccaria Iter p. 90; Zaccaria Series epp. p. 26; Cappelletti II 535) custoditur etiamnunc a canonicis cathedralis ecclesiae, sed frustra quaesivimus Alexandri III privilegium n. 1, ab Ughello et Zaccaria vulgatum et a Buccio et ab Andreino transcriptum.

A = Orig. Cesena Arch. capitolare.
C = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX n. 149; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 647.
D = Ettore Bucci Memorie ecclesiastiche Cesenati p. II, s. XVIII, Cesena Bibl. comunale.
E = Carlo Antonio Andreini Cesena sacra, Suppl. vol. I, a. 1808, ib.
E[1] = C. A. Andreini Notizie sacre e profane di Cesena vol. II, a. 1812, ib.

1 *Laterano (1166) nov. 4*

Alexander III canonicis Caesenatis eccl.: confirmat privilegia, quae eis Caesenates epp. rationabiliter indulsisse noscuntur. — Iustis petentium. Dat. Lat. 2 non. nov.

D f. 18 (4 non. iul.). *E*[1] *p. 1.* — *Edd. Ughelli* [1] *II 464;* [2] *II 451* (3 kal. iun.) = *Migne CC 1198 n. 1381. Zaccaria Series epp. p. 35.* — *Regg. J. 8647. JL. 11293 ad a. 1166 nov. 4. JL. 13234 ad a. 1166—79 mai. 30.*

Ughellum notas chronologicas, quas praebet „Dat. Lat. 3 kal. iun.", negligenter ex Alexandri III privilegio n. 2 sumpsisse luce clarius est. — Habemus privilegia Iohannis ep. a. 1042, Hugonis ep. a. 1106, Oddonis ep. a. 1155, quae confirmavit Leonardus ep. a. 1175.

2 *Ferentino (1175) mai. 30*

Alexander III L(eto) praeposito et canonicis: suscipit canonicam cum omnibus bonis et possessionibus suis sub apost. protectione; prohibet, ne quis infra parochias ecclesiarum, ex quibus decimas et oblationes recipiunt, ecclesias absque assensu episcopi et canonicorum aedificare praesumat; statuit, ut, si ipsi de assensu episcopi ecclesiam construxerint, episcopus in nova ecclesia non audeat plus exigere quam nunc in populo habere dinoscitur. — Ad hoc sumus. Dat. Ferentin. 3 kal. iun.

A. [C f. 188. D f. 14. E p. 22 (Dat. Florentiae kal. iun. a. 1160)*].* — *Edd. Zaccaria Series epp. p. 33 = Cappelletti II 537.* — *Reg. JL. 12488.*

3 *Velletri (1182) iul. 18*

Lucius III Leto praeposito et canonicis: suscipit ecclesiam sub apost. protectione, et confirmat possessiones omnes et redditus; statuit, ne infra terminos ecclesiarum quisquam ecclesiam vel oratorium absque assensu episcopi dioecesani et canonicorum aedificare praesumat. — Dignum est. Dat. Velletr. 15 kal. aug.

A. [E[1] *p. 7].* — *Ed. Zaccaria Series epp. p. 35.* — *Reg. JL. 14684.*

Ecclesia s. Crucis.

Ecclesiam s. Crucis una cum domo hospitali iuxta stratam aedificatam a patronis loci b. Petro oblatam fuisse, ex Innocentii II privilegio a. 1139 april. 11 novimus, quo canonicis regularibus s. Mariae in Portu Ravennae ecclesiam hanc concessit eisque facultatem tribuit transferendi eam in allodium a Lidolo Villani Ottardi eis collatum, sub annuo censu 12 denariorum Lucensis monetae (v. supra p. 98 n. 7). Ad eundem censum referendae sunt notitiae, quae leguntur in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 99. 96):

„In [episcopatu] Caesenate: ecclesia sanctae Crucis XII affortiatos [Lucenses]".

„[In archiepiscopatu Ravennate: ecclesia sanctae Crucis XII Lucenses]".

De ea cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 298. 705; Lubin p. 69.

Archivum canonicorum regularium s. Crucis dispersum est. Maxima enim pars chartarum inde ab a. 1116 in archivo civitatis Forlivii custoditur, chartis recentioris aetatis in archivum civitatis Caesenae translatis. Exstat inventarium instrumentorum s. Crucis penes v. cl. Piccolomini, Caesenatis bibliothecae praefectum, quorum antiquissimum a. 1080 datum est. Inter ea Romanorum pontificum privilegia ante Innocentium III frustra quaesivimus.

Monasterium ss. Laurentii et Zenonis.

Monasterium hoc, quod situm fuit in loco q. d. Calanco, hodie in ipsa Caesena urbe, antiquissimam repetit originem, ut patet ex Gregorii I epistola (n. 1). Rexerunt monachi ex ordine s. Benedicti. A. 1042 a Iohanne Caesenate ep. canonicis ecclesiae cathedralis concessum est (edd. Ughelli [1] II 458; [2] II 447; Zaccaria p. 26; Cappelletti II 535). De eo cf. Lubin p. 68.

Gregorii I rescriptum ex eius regestis sumpsimus.

1 *(603 oct.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: praecipit, ut querelam Fortunati, quem Natalis qd. ep. in monasterio ss. Laurentii et Zenonis in Caesenate castro abbatem instituit, Concordius vero, eius successor, nulla exsistente culpa exinde removit, studeat perscrutari, et, si nulla manifesta causa depositionis exstiterit, Fortunatum in suo loco reformare festinet atque eius episcopum digna reprehensione increpare non desinat. — Quia incongruum.

Reg. Gregorii I lib. XIV ep. 6. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIV n. 6. Mansi X 383 n. 1. Cappelletti II 531. Migne LXXVII 1308 n. 6. Mon. Germ. Epp. II 424. — Regg. J. 1538 ad a. 603 sept. JE. 1919.

Monasterium s. Mariae de Monte Mauri.

(S. Maria del Monte)

Lubin p. 68. — Dissertazione storica sul monastero di S. Maria del Monte di Cesena, ms. s. XVIII, Forlì Bibl. comunale cod. 793. — Romualdus Serra De origine monasterii s. Mariae in Monte prope Caesenam in eius Catalogo scripturarum etc., ms. s. XVIII, Cesena Arch. comunale. — Domenico Gravina Sull' origine ed i ristauri della chiesa di S. Maria del Monte presso Cesena (Monte Cassino 1847). — Zazzeri p. 58 sq.

Origines huius monasterii incertae sunt, aliis eius institutionem Narseti patricio, aliis Agilulfo aut Liutprando Langobardorum regibus, aliis Mauro II episcopo Caesenati (a. 934—46) attribuentibus. Hic, teste Petro Damiani, in montem q. v. Saltus Spatianus confugiens, ibi cellulam cum exigua ecclesia fabricavit (Vita s. Mauri ep. in Act. SS. II ian. 20 p. 697 sq.). Coluerunt monachi Benedictini. A. 1453 monasterium, Nicolao V iubente, unitur congregationi s. Iustinae de Padua.

Archivum cum chartis inde ab a. 1057, monasterio suppresso, Forlivium transportatum, nunc Caesenae in archivo civitatis custoditur, privilegiis tamen

autographis Nicolai II (n. 1) et Friderici I (ed. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV 162) deperditis. Chartarum inventarium congessit monachus Romualdus Serra (cf. Gött. Nachr. 1898 p. 13).

B = Cop. ab Ambrosio not. confecta periit.
C = Summarium q. v. Catalogus iurium monasterii s. Mariae in Monte, a. 1527, Cesena Arch. comunale [ex *B*].
D = Catalogus scripturarum archivi abbatiae s. Mariae in Monte prope Caesenam, auctore Romualdo Serra, eiusdem monasterii monacho, p. I, a. 1739, ib. [ex *B*].
E = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi [ex *B*]: cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

1 *Cesena 1060 feb. 10*

Nicolaus II mon. s. Mariae sito in Monte Mauri q. d. Saltus Spacianus etc.: confirmat fundum q. v. Saltus Spaciani, iuris S. R. E., a sese gratuito beneficio concessum, et quae habet in episcopatu Ravennate intra civitatem et extra, et in episcopatibus Caesenate, Ariminensi, Ficoclensi et Montis Feretrani, omnem decimationem cunctorum dominicalium et debitum mercati ipsius loci s. Mariae Montis cum omnibus oblationibus tam pro vivis quam pro defunctis; concedit ius eligendi abbatem secundum regulam s. Benedicti. — Debitum commissae. Dat. Caesenae 4 id. feb., a. d. n. I. Chr. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 2 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 13.

C f. 153. D f. 1. E. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 30 n. 1 ex CD. — Reg. Zazzeri p. 110. JL. —.

Praeterea Zazzeri p. 135 laudat perperam Alexandri III quoddam privilegium eidem monasterio a. 1177 iul. 8 concessum, sed notitia ad Friderici I praeceptum referenda est.

Patrimonium S. R. E.

Romanam ecclesiam in territorio Caesenate iam antiquitus possessiones et fundos habuisse satis notum est. Saltum Spatianum, ubi monasterium s. Mariae de Monte Mauri, iuris Romanae ecclesiae fuisse ex Nicolai II privilegio (supra n. 1) constat. Fundum Salianum, quem in Gregorii II charta locationis (n. 1) legimus, ad oppidum *Sajano,* haud longe ab urbe Caesena, referendum esse opinamur. Mons Lucati notissimus est; laudatur enim inter urbes a Pipino rege Francorum Stephano II a. 755 restitutas (cf. Lib. pontif. ed. Duchesne I 454).

**1* *(715—31)*

Gregorius II locat Constantinae h. f. fundum Salianum, situm in territorio Caesenate ad montem q. d. Lucati, . . ex corpore patrimonii Ravennatis iuris Romanae ecclesiae.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 216 [149] ex registro Gregorii iunioris (edd. Martinucci p. 322; Wolf v. Glanvell p. 365). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 351). — Regg. J. 1680. JE. 2192.

FORLIMPOPOLI
(Forum Popilii. Forum Populi)

Ughelli [1] II 630 sq.; [2] II 589 sq. — Matteo Vecchiazzani Historia di Forlimpopoli con varie revolutioni dell' altre città di Romagna I. II (In Rimino 1647). — Giacomo Besi Riflessioni storiche contro un ristretto delle ragioni di Forlimpopoli di Matteo Vecchiazzani (Cesena 1660). — M. Vecchiazzano La verità difesa contra Bertinoro rimproverante risposta . . alle Riflessioni historiche di Giac. Besi (In Faenza 1661). — M. Vecchiazzani Foropompiliensis iurisdictionis (Romae 1776) [Non vidi]. — Cappelletti II 437 sq. — Emilio Rosetti Forlimpopoli e dintorni. Storia e descrizione [1] (Milano 1890); [2] (1900). — Luigi Ricci Nuovo compendio della storia di Forlimpopoli (Bertinoro 1895). — G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. VII (1889) 361 sq.

Episcopatus Foropopiliensis sive Popiliensis.

S. Rufillus ecclesiae Foropopiliensis primus pastor fuisse traditur, cuius memoria in celebri s. Rufilli coenobio et in ecclesia collegiata s. Rufilli usque hodie colitur, secundus Gratus, tertius Sabinus, ad quem Ughelli [1] II 642; [2] II 598, Vecchiazzani p. 62, aliique Gelasii I rescriptum ad Rusticum et Fortunatum episcopos missum J. 425. JK. 729 referunt. Sed Thiel Epp. I 487 et Ewald in N. Archiv V 523 n. 52 recte animadvertunt, in hoc rescripto de altero oppido Fori Popilii in Campania sito agi.

Anno 1360 oppido Fori Popilii propter civium rebellionem destructo, civitas translata est in castrum q. v. Brictinorium sive Bertinorium, ibique episcopus resedere coepit, qui etiam titulum Brictinoriensis episcopi assumpsit.

Neque in Foropopiliensibus neque in Bertinoriensibus archivis chartae antiquae inveniuntur; cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 53. 55.

**1* *(754)*

Stephanus II concedit Anscauso Populiensi ep., vicissitudinem impensi beneficii ei irrogans, monasterium b. Ilari situm in territorio Populiensi diebus vitae suae fruendum.

Laud. in Pauli I privilegio pro archiepiscopatu Ravennate a. 759 feb. 5 (Ravenna, Archiepisc. n. 77). — Regg. J. p. 191. JE. I p. 754.

*2 *(757—58)*

Paulus I confirmat apost. praeceptionis pagina Anscauso Populiensi ep. concessionem monasterii s. Ilarii factam a Stephano II *(n. 1).*

Laud. ut n. 1. — Reg. JE. —.

3 *Laterano 1194 dec. 10*

Celestinus III Foropopuliensi ep.: mandat, quatenus sacerdotes et parochianos eccl. s. Iohannis in Marmoreto, quam archidiaconus Ravennatis eccl. ac fratres eius ecclesiae s. Mariae de Portu concesserunt, inducat, ut a molestatione prioris et eccl. Portuensis omnino desistant.

v. Ravenna, Eccl. s. Mariae de Portu n. 18.

Monasterium s. Rufilli.

Monasterium s. Rufilli sive Rofilli, venerandae antiquitatis et famae, coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti, quibus Otto III privilegium protectionis concessit (cuius autographum exstat in archivo basilicae Vaticanae, ed. Mon. Germ. Dipl. II 837 n. 404). A. 1360 abbatia s. Rofilli ab Innocentio VI Roberto episcopo Foropopuliensi in commendam data est (ed. Amaducci Origini e progressi dell' episcopato di Bertinoro p. 212 n. 7). A. 1564, Pio IV iubente, mensae capitulari Vaticanae basilicae s. Petri addicitur (cf. Lubin p. 147).

Archivi s. Rufilli pars altera Romae penes canonicos basilicae s. Petri de Vaticano (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 125 sq. et vol. I p. 134), altera inter chartas s. Mercurialis, nunc in archivo civitatis Foroliviensis, adservatur.

Frustra tamen quaesivimus Benedicti VII bullam autographam (n. 1), ab Ughello ex archivo coenobii vulgatam, et Catastrum abbatiae, quo Vecchiazzanus usus est.

B = Cop. Roma Arch. capitolare di S. Pietro in Vaticano.
C = Catastrum abbatiae s. Ruphilli, nunc desideratur.
D = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
E = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, ib. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

†1 *Ravenna 980 aug. 20 (22)*

Benedictus VII cum consensu et auctoritate cardinalium S. R. E. concedit Leoni abbati et per eum mon. b. Ruphilli extra muros Popilien. possessiones nominatim illustratas. — A. pont. d. Benedicti ss. pont. et univ. pp. in apost. b. Petri ap. sede 5, regn. sicque imp. d. Ottone a Deo coronato pacifico magno imp. in Italia a. 13, die 20 [22] aug., ind. 8, civ. Ravennae. Casum generis. Ego Benedictus etc. Subscr. Marcus, Iohannes, Leo presb. card. Iulianus subdiac. et cancellarius.

[C f. 3 dep.]. — Edd. Ughelli [1] II 643 ex autogr.; [2] II 599 = Migne CXXXVII 335 n. 16. Vecchiazzani I 89 ex C = Cappelletti II 444. — Regg. J. 2910. JL. 3802.

Spurium. Formulae enim ab usu cancellariae pontificiae omnino abhorrent; cardinalium subscriptiones certe ficticiae sunt.

†2 *Laterano 1164 feb. 27*

Alexander III Benedicto abbati: suscipit mon. s. Ruphilli de Foro Pompilii, quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. potestate, confirmat possessiones, decimas et oblationes a Guinigitio, Honesto et Sergio qd. Populien. eccl. epp. concessas, et concedit sepulturam liberam. — Cum a nobis. Dat. Lat. 3 kal. mart. pont. n. a. 5.

[C f. 4 dep.]. E. — Edd. Ughelli [1] II 645; [2] II 600 = Bull. Vat. I 61. Vecchiazzani I 132 ex C. — Reg. JL. —.

Bulla aut interpolata aut prorsus spuria aut perperam Alexandro III attributa. Eiusdem fere tenoris est privilegium Honorii III a. 1223 april. 11 Potthast Reg. 6991.

3 *Tusculanum 1181 mai. 13*

Alexander III Benedicto abbati etc.: suscipit mon. s. Ruphilli Foropompilien. sub apost. protectione, et confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 16 card. Dat. Tusculan. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 id. mai., ind. 14, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

B s. XII. [D]. — Edd. Bull. Vat. I 66 = Migne CC 1308 n. 1514. — Regg. J. 9355. JL. 14393.

Quamquam apographum B autographi imaginem prae se fert, bulla a suspicione aliena certe est.

*4 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium.

Laud. in Ubertelli Populien. ep. privilegio a. 1214 oct. 25 (edd. Ughelli [1] II 647; [2] II 602; Vecchiazzani I 160). — Reg. JL. —.

Ecclesia et domus hospitalis b. Iohannis baptistae.

Ex Celestini III privilegio (n. 3) edocemur, temporibus Urbani III ecclesiam hanc et hospitalem domum in episcopatu Populiensi inter Caesenam et Forum Populi oppida super viam publicam a Romano clerico constructas et ab episcopo Populiensi in proprietatem Romanae ecclesiae oblatas esse. Unde Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 99) duabus vicibus adnotat:

„Hospitale novum III solidos Proveniensium“

„Hospitale sancti Iohannis baptistae III solidos“.

Postea ad ecclesiam s. Mariae de Portu Ravennae pertinuit.

Celestini III privilegium (n. 3) inter chartas s. Mariae de Portu in bibliotheca Classensi Ravennae adservatas invenimus (cf. supra p. 95).

A = Orig. Ravenna Bibl. Classense (S. Maria in Porto).
C = Excerpta ex archivo Portuensi, s. XVIII, ib.

*1 *(1185—87)*

Urbanus III concedit Romano clerico liberam facultatem domum hospitalem et ecclesiam b. Iohannis bapt. ad honorem S. R. E. construendi, in qua nullus nisi Romanus pontifex habere debeat potestatem.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

*2 *(1187—91)*

Clemens III confirmat Urbani III concessionem *(n. 1)*.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Roma S. Pietro 1191 mai. 31*

Celestinus III Romano clerico: ad instar Urbani *(n. 1)* et Clementis *(n. 2)* suscipit ecclesiam et hospitalem domum b. Iohannis bapt. in ius b. Petri et proprietatem S. R. E., censu 3 sol. Provenien. monetae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Ex authentico. Dat. Romae ap. s. Petrum 2 kal. iun. pont. n. a. 1.

A. [C p. 166]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 813 n. 1065. JL. 16714.

Bullam hanc confirmavit Innocentius III a. 1199 april. 22 privilegio Andreae rectori domus hospitalis s. Iohannis bapt. concesso (cf. Pennotti [1] p. 298).

Bertinoro.

(Brictinorium. Bertinorium)

Paolo Amaducci Notizie storiche su gli antichi conti di Bertinoro in: Atti e Mem. della R. Deput. per le prov. di Romagna Ser. III t. XII (1894) 185 sq. — P. Amaducci Su le origini di Bertinoro ib. Ser. III t. XVIII (1900) 239 sq. — P. Amaducci Guido del Duca ib. Ser. III t. XX (1902) 201 sq. XXIII (1905) 538 sq. — P. Amaducci Origini e progressi dell' episcopato di Bertinoro in Romagna con appendice di documenti e illustrazioni (Ravenna 1905). — Emilio Rosetti Sulle origini e progressi del vescovato di Bertinoro del prof. P. Amaducci. Note (Milano 1906). — G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. VII (1889) 334 sq.

Comitatus Brictinoriensis.

Castrum Iesubeum sive Sussubium (cf. Fantuzzi Mon. Rav. IV p. XII sq.), quod postea appellabatur Brictinorium sive Bertinorium, a. 754 una cum ceteris urbibus exarchatus Ravennatis ex donatione Pipini regis Francorum ad Romanam ecclesiam pervenit (cf. Lib. pontif. ed. Duchesne I 454). A. 1177, post mortem Cavalcacomitis II, ultimi Bertinoriensium comitis, comitatu a Friderico I Romanae ecclesiae restituto, Alexander III Gerardo Ravennati archiepiscopo confirmavit id, quod ecclesiam Ravennatem ex antiqua Romanorum pontificum donatione in castro et comitatu Bertinoriensi contigit (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 233). Adnotamus denique Alexandri IV rescripta a. 1255 oct. 11 et 15 Potthast Reg. 16049, quorum alterum Rubeus Hist. Rav. [2] p. 340, Tonduzzi Hist. di Faenza p. 196 et Mittarelli Access. hist. Favent. p. 440 perperam Alexandro III tribuerunt.

Celestini II charta locationis custoditur in archivo castri s. Angeli (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 117).

B = Cop. Roma Arch. Vat. Arm. XIII c. XIV n. 12.

C = Urbani de Flisco (Fieschi) Liber privilegiorum S. R. E. vol. II, s. XV, ib. Arm. XXXV t. 4; cf. Otto in Quellen und Forschungen XII (1909) 143 sq. — Ex hoc volumine exscripserunt codd. Vallicell. B 12 et D 1, s. XV (cf. Gött.

Nachr. 1903 p. 125. 132 et Otto p. 147); Angelus Massarellus in Collectaneis de pontificibus et cardinalibus vol. I, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 40 (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 387); cod. Vat. Reg. 378, s. XVII (cf. l. c. 1903 p. 56); Ios. Garampi in Schedis, s. XVIII, Rimini Bibl. Gambalunga D IV 248.

D = Bartholomaei Platinae Liber privilegiorum S. R. E. vol. I, s. XV, Roma Arch. Vat. Arm. III ord. inf. [D^1] et Arm. XXXV t. 6 [D^2]; cf. Otto p. 148 sq.

E = Anecdota mediae atque infimae aetatis res Caesenatum illustrantia vol. I, s. XVIII, Cesena Bibl. Piana.

1 *1143 dec. 29*

Celestinus II cum consensu et voluntate episcoporum et cardinalium ac totius curiae locat et concedit nomine libelli Petro de Honesto ex civ. Ravenna, tutori filiorum qd. Rainerii de Cavalcaconte ill. comitis Bretinorum, in 29 annos totum, quod Rainerius comes aut Cavalcaconte, pater eius, tenuerunt ex bonis seu possessionibus b. Petri in comitatibus Forlimpopuli, Forlivii, Feretrano, Bobiensi, Ariminensi, Imolensi, Faventino, Bononiensi, Castellano, Caesenate, et in Cervia atque in plebe de Balneo, censu annuo 1 aurei schifati nomine pensionis Lateranensi palatio conferendo. — A. d. inc. 1144, ind. 7, m. dec. die 29. Ego Celestinus etc. Subscr. 9 card. aliique. Ego Iohannes scrin. S. R. E. complevi.

B a. 1244 aug. [C f. 47. D^1 f. 35 et D^2 f. 38'. E n. 1]. — Edd. (Antonelli) Ragioni della sede apost. sopra il ducato di Parma e Piacenza VI 173 n. 14 ex B = Fantuzzi Mon. Rav. IV 262 n. 62. Theiner Cod. dipl. dom. temp. I 13 n. 15 ex D^1. PflugkH. Acta II 333 n. 376 ex cod. Vallicell. D 1. Amaducci in Atti e Mem. della Romagna Ser. III t. XII 241 n. 12. — Regg. Fantuzzi De gente Honestia p. 46 n. 101. PflugkH. Iter p. 233 n. 383. JL. 8465.

**2* *(1177)*

C(avalcaconte) comes de Brectanoro donat castrum ipsum Brettanorium, quod alio nomine vocatur Susubium, et totam terram suam, licet ab antiquo iuris b. Petri fuerit, S. R. E. in propriam hereditatem et ad maiorem ipsius donationis firmitatem Alexandro III suisque successoribus publicum exinde instrumentum fieri iubet.

Vita Alexandri III auctore Bosone (Lib. pontif. ed. Duchesne II 441). — Reg. JL. —.

Pro recipiendis investituris ipsius castri pontifex absque mora misit illuc R. diac. card., R. subdiac. et P. Sarracenum dapiferum suum (l. c.). — Conf. etiam Alexandri III privilegium, quo Gerardo archiep. Ravennati a. 1177 oct. concessit (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 233) „quod nobis et Romanae eccl. in eodem castro et comitatu pervenit ex testamento b. m. C. quondam comitis eiusdem comitatus".

Monasterium s. Mariae de Urano.

Lubin p. 428. — Mittarelli Ann. Camald. I 113. IV 53. — P. Amaducci in Atti e Mem. della R. Deputazione per le prov. di Romagna Ser. III t. XVIII (1900) 276 sq.

Monasterium s. Mariae de Urano extra moenia Brictinoriensis oppidi conditum, satis antiquum esse constat ex charta a. 976 (ed. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 98 n. 42). Rexerunt monachi ex ordine s. Benedicti usque ad a. 1168, quo Placidus procurator monasterii eiusque fratres religionem Camaldulensium assumpserunt seseque b. Petro et Romanae ecclesiae obtu-

lerunt, neglecto iure Ravennatis ecclesiae (n. 1). A. 1176 mart. 17 Alexander III Camaldulensium congregationi monasterium de Urano confirmavit, salvo tamen iure Ravennatis ecclesiae (cf. vol. III 182 n. 30). Saec. XV abbatia Uranensis in commendam data, a. 1576 in loco commodiori instaurata est.

Adnotamus, Albinum et Cencium censum 3 librarum cerae annuatim Romanae ecclesiae a monachis persolvendum (n. 1) silentio praeteriisse.

Chartae, quae ad Uranense monasterium spectant, in archivo archiepiscoporum Ravennatum exstant (cf. supra p. 16 sq.). „Historiae s. Mariae de Urano“, olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano cod. 1084 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 366), nunc desiderantur.

1 *Benevento (1168) aug. 7*

Alexander III P(lacido) procuratori eccl. s. Mariae de Urano et fratribus eius: suscipit eccl. s. Mariae de Urano, ab ipsis b. Petro oblatam, cum omnibus bonis sub apost. protectione, statuens, ut nullius archiepiscopi vel episcopi aut alicuius ecclesiasticae personae praeterquam Romani pontificis iurisdictioni debeant in posterum subiacere, censu 3 librarum cerae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Susceptae dispensationis. Dat. Beneventi 7 id. aug.

Insert. bullae Honorii III a. 1217 iun. 7 (ex regesto noni anni Alexandri III)*: Roma Arch. Vat. Reg. Vat. t. 9 f. 114'. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 369 n. 219 = Horoy Honorii III Opp. II 428 n. 337. — Regg. Pressutti Reg. Honorii III t. I 106 n. 613. Potthast Reg. 5560. JL. 11416.*

Lucius III (n. 4) hoc Alexandri III decretum sic interpretatus est, ac si Placido, qui a. 1180 prior generalis fratrum Camaldulensium institutus est, personaliter pro tempore indultum esset. Sed Honorius III a. 1217 iun. 7 Alexandri III rescriptum sine ulla exceptione, Ravennatis archiepiscopi ius silentio praetermittens, confirmavit.

**2* *(1181—82)*

Lucius III iniungit monachis de Urano, ut de contemptu sententiae contra eos ab archiep. Ravennate prolatae eidem satisfacere curent et abbatem eligant.

Laud. in n. 4. 5. — Reg. JL. —.

**3* *(1181—82)*

Lucius III iterum mandat monachis de Urano, ut abbatem eligant.

Laud. in n. 4. 5. — Reg. JL. —.

4 *Velletri (1182) mai. 18*

Lucius III abbati et monachis de Urano: praecipit, quatenus abbas omnem oboedientiam et reverentiam infra 40 dies Ravennati archiep. promittat et servet, quam praedecessores sui eius antecessoribus exhibuisse noscuntur, non obstante, quod A(lexander) pp. P(lacido) abbati, nunc priori Camaldulensi, pro tempore personaliter indulserit *(n. 1)*; iniungit, quatenus possessiones Ravennatis eccl. sine difficultate reddant vel Feretrano et Faventino epp. et praeposito Feretrano non differant iustitiae plenitudinem exhibere *(n. 5)*.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 241.

5 *Velletri (1182) mai. 21*

Lucius III Feretrano et Faventino epp. et praeposito Feretrano: mandat, quatenus, partibus convocatis, abbatem de Urano ad omnem oboedientiam et reverentiam impendendam, quam praedecessores eius Ravennatibus archiepp. exhibuisse noscuntur, et monachos ad satisfactionem de contemptu congruam per suspensionis sententiam compellant; iniungit, ut causam inter archiep. (Rav.) et monachos super quibusdam possessionibus concordia vel iudicio finiant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 243.

*6 *Velletri (1182) iul. 1*

Lucius III confirmat, ut abbates Urani de more, cum ad eccl. Ravennatem spectent, ab archiepp. Ravennatibus certis precationibus expientur, illisque abbates sollemne obsequium iurent.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 245.

Monasterium s. Hilarii de Galeata.

(Sant' Ellero in Romagna)

Lubin p. 156. — Acta SS. III mai. 15 p. 471 sq. — Mittarelli Ann. Camald. II 67 sq. — Iacopo Sangiorgi Vita di S. Ilario abate di Galeata e protettore di Lugo (Faenza 1792). — Repetti Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana I 12 sq. II 376 sq. — Cappelletti XVII 268 sq. — P. Nadiani La vita di S. Ellero fondatore dell' abazia di Galeata (Faenza 1893).

Monasterium Galeatense monachorum ordinis s. Benedicti iuxta flumen Bidentum s. Hilarus abbas opibus Olybrii nobilissimi Ravennatis a. cr. 530 condidisse traditur (cf. Vitam s. Hilari in Act. SS. l. c.). In eo Stephanus II a. 754, ex itinere Gallico redux, moratus est. Tunc „ob vicissitudinem impensi beneficii“ isdem papa Anscauso Populiensi episcopo et s. Hilarii abbati monasterium de Galeata diebus vitae suae fruendum commisit (cf. Episc. n. 1); quod confirmavit Paulus I (cf. Episc. n. 2). Hic vero, „agnoscens, praedictum monasterium iuris s. Ravennatis ecclesiae a diuturnis exstitisse temporibus“, a. 759 statuit monasterium s. Hilarii perpetuis temporibus sub Ravennatis ecclesiae iurisdictione permanendum (v. Ravenna, Archiepisc. n. 77). Iohannes VIII e contra in epistola ad Illudowicum II imp. a. 874 missa (v. Ravenna, Archiepisc. n. 115) locum iuris Romanae ecclesiae esse contendit; in elencho quoque abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri (ap. Cencium ed. Fabre-Duchesne I 244) legitur: „Monasterium s. Hylarii cum plebe“. Ravennas tamen archiepiscopus ius suum obtinuit, ut patet ex rescripto Nicolai IV, qui a. 1288 oct. 6 Feretrano episcopo administrationem monasterii in spiritualibus et temporalibus committens (ed. Langlois Les reg. de Nicolas IV p. 970 n. 7168), monasterium s. Ilari de Galliata Ravennatis dioecesis esse affirmat, licet in Foropopiliensi episcopatu situm. Sed saec. XIV inter abbatias Nullius dioecesis recensitum est. Ab Eugenio IV a. 1439 mart. 11 Camaldulensibus concessum (cf. Mittarelli Ann. Camald. VII 192), a. 1784 denique suppressum et episcopatui Burgi s. Sepulcri addictum est (cf. vol. IV p. 108).

Archivum abbatum commendatariorum incuria, ut videtur, aut dispersum est aut periit. Innocentii III privilegium a. 1213 mai. 6 invenimus Florentiae in R. archivo inter chartas Strozziane-Uguccioni; transcripserunt Ughelli in cod. Vat. Barb. 3214 (olim XL 11) — unde male vulgavit A. Fraikin in Annales de Saint-Louis-des-Français III (1898) 265 — et Strozzi in vol. DDD 1247 (Firenze Arch. di stato Carte Strozziane Ser. II vol. 60; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144). Adnotamus quoque „Inventario di scritture attinenti alle badie di S. Hilario di Galeata che si sono mandate a Firenze in mano di M. Antonio Taddei", s. XVI, Roma Arch. Colonna Lante (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 543).

1 *(784—91)*

Hadrianus I Carolo regi Francorum et Langobardorum ac patricio Romanorum: poscit, ut mon. s. Ilarii in Calligata una cum hospitalibus, quae per calles alpium sitae sunt, tueatur et ut invasionem, quam Gudibrandus dux civ. Florentinae in eodem mon. ingerit, in curte quadam Sasantino, terr. Florentino, arripiens ex ea illicite plura peculia, emendare iubeat simulque terras ablatas ei reddi faciat. — Novimus regalis.

Cod. Carol. ep. 74. — Edd. Muratori Scr. III^{b} 234. Cenni Mon. dom. pontif. I 436 n. 80. Mansi XII 789. Migne XCVIII 369 n. 81. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 269 n. 90. Mon. Germ. Epp. III 623 n. 87. — Regg. J. 1877 ad a. 784. JE. 2471.

**2* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1213 mai. 6. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mariae de Insula sive de Galeata sive in Cosmedin.

Lubin p. 177. — Mittarelli Ann. Camald. III 53. IV 80. — Repetti Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana I 183 sq. — Cappelletti XVII 269.

Prima memoria monasterii s. Mariae de Insula sive de Galeata sive in Cosmedin legitur in charta a. 1091 feb. 19 (ed. Mittarelli III App. c. 102 n. 72). Olim a monachis Benedictinis rectum, transiit saec. XII in. ad Camaldulenses; enumeratur enim iam in Paschalis II privilegio a. 1113 nov. 4 Guidoni priori Camaldulensium concesso (vol. III p. 177 n. 6). Postea addictum est alteri Galeatensi monasterio s. Hilarii, cui unitum remansit usque ad suppressionem a. 1784. Locus nunc ad dioecesim Burgi s. Sepulcri pertinet (cf. vol. IV p. 108).

Chartae Insulani monasterii maxima ex parte in tabulario congregationis Camaldulensium, hodie in R. archivo Florentino adservantur. „Chartae Galeatenses" legebantur in cod. 1087 bibliothecae monasterii s. Michaelis de Muriano (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 367). Alexandri III vero privilegium (n. 1) exstat inter chartas monasterii s. Apollinaris Classensis in bibliotheca Classensi (cf. supra p. 102).

A = Orig. Ravenna Bibl. Classense (Classe).

1 *Laterano 1179 april. 19*

Alexander III Biviano abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae in Insula secus Bidentum fl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem personas e saeculo fugientes liberas et absolutas ad conversionem recipiendi et sepulturam liberam. — Quotiens a nobis. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. mai., ind. 12, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A. — Ed. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 87 n. 55 ex A. — Regg. J. 8715. JL. 13389.

Monasterium s. Iacobi de Saxo.

Legimus apud Cencium in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 99. 244):

„Ecclesia sancti Iacobi in Saxo XII Lucenses".

Sed privilegium de re desideratur. Adnotamus autem, monasterium s. Iacobi de Saxo in privilegio Innocentii III a. 1213 mai. 6 abbatiae s. Hilarii de Galeata concesso (v. supra p. 139) inter eius possessiones enumerari.

Ecclesia s. Mariae in Fantella.

Locus haud longe a Galeata distat, hodie vero dioecesi Mutilanensi *(Modigliana)* addictus. Ecclesia s. Mariae censualis fuit Romanae ecclesiae, ut apparet ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 99. 244), ubi legitur:

„Ecclesia sanctae Mariae in Fantella XII Lucenses".

In elencho abbatiarum et canonicarum regularium b. Petri (l. c. I 244) praeterea notantur:

„Castrum Cantelle, castrum Fantille, massa de Mauratania".

Sed nulla alia eorum notitia habetur.

FORLI

(Forum Livii. Forolivium)

(Iacobi Moratini) Annales Foroliviensės, ms. s. XV, Forlì Arch. Brandolini, nunc in bibliotheca Foroliviensi; ed. Muratori Rer. Ital. Scr. XXII 135 sq. et G. Mazzatinti in Rer. Ital. Scr. XXII; cf. Mittarelli Access. p. 228; Simonsfeld in Münchener SB. 1893 p. 370 sq.; G. Mazzatinti in Archivio Muratoriano III p. 129 sq. — Leone Cobelli Croniche Forlivesi sino all' a. 1498, ms. s. XV ex., Forlì Bibl. comunale codd. 790. 791; edd. G. Carducci, E. Frati e F. Guarini in Monumenti istor. pertinenti alle provincie della Romagna Ser. III Cronache t. I (Bologna 1874) 1 sq.; cf. Mazzatinti in Archivio Muratoriano III 130 sq. — Bernardino Paulucci Compendio delle storie Forlivesi, ms. s. XVII in., ib. codd. 96. 299. 300. — Arcangelo Albertini Cronaca dalle origini al 1574, ms. s. XVII, ib. cod. 220. — Pellegrino Ricci Memorie storiche di Forlì dalle origini al sec. XV, ms. s. XVII, ib. cod. 227. — Alessandro Padovani Cronache di Forlì dalle origini al sec. XVI, vol. I—III, mss. s. XVII, Forlì Arch. Brandolini et Bibl. comunale cod. 276; cf. Mazzatinti Archivi I 48 et Mazzatinti in Arch. Muratoriano III 133. — Cronica anonima Forliviensis, s. XVI, ib. cod. 275; cf. Mazzatinti in Arch. Muratoriano III p. 136 sq. — Ughelli [1] II 602 sq.; [2] II 565 sq. — Paolo Bonoli Istorie della città di Forlì [1] (In Forlì 1661); [2] I. II (Forlì 1826). — Bartolomeo Ricceputi La verità recidiva a favore della città di Forlì (In Forlì 1673). — Sigismondo Marchesi Supplemento istorico dell' antica città di Forlì (In Forlì 1678). — Georgii Marchesii Compendium historicum celeberrimae civitatis Forolivii (Forolivii 1722). — Viviani Marchesii Vitae virorum illustrium Foroliviensium (Forolivii 1726). — (Antonio Barbiani) I lustri antichi e moderni della città di Forlì (In Forlì 1757). — Descrizione delle principali chiese di Forlì e dei loro monumenti, ms. s. XIX, Forlì Bibl. comunale cod. 367. — Simone Campagnoli Serie di vescovi Forlivesi, ms. s. XIX, cf. Casali Serie p. 101. — Gius. Calletti Storia di Forlì vol. I—V, ms. s. XIX, Forlì Bibl. comunale codd. 182—189. — Gio. Casali Guida per la città di Forlì [1] (Forlì 1832); [2] (1836). — Sesto Matteucci Memorie storiche intorno ai Forlivesi benemeriti dell' umanità etc. (Forlì 1843). — Cappelletti II 307 sq. — Gaetano Rosetti Vite degli uomini illustri Forlivesi (Forlì 1858). — Ercolano Hercolani Gaddi Cenni storici intorno alla città di Forlì (Narni 1859). — Gio. Casali Guida della città di Forlì (Forlì 1863). — G. Casali Serie cronologica dei vescovi di Forlì in: Atti e Mem. per le prov. di Romagna II (1863) 91 sq. — Domenico Brunelli Cenni storici sulla cattedrale di Forlì, continuati dal Can. Angelo Zoli (Forlì 1883). — Gius. Mazzatinti e Egidio Calzini Guida di Forlì con cenni storici (Forlì 1893). — Fr. Lanzoni San Mercuriale vescovo di Forlì nella leggenda e nella storia in: Rivista stor. delle scienze teologiche I (1904) 254 sq. 463 sq. — G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. VII (1889) 346 sq.

Episcopatus Foroliviensis sive Liviensis.

Primus Foroliviensis antistes s. Mercurialis colitur, qui vixit saec. IV med. Post eum Ughelli et Cappelletti Theodorum episcopum recensent ex Leonis I epistola a. 452 iun. 11 J. 263. JK. 485 satis nota, quae tamen minime ad Foroliviensem ep., sed ad Foroiuliensem *(Fréjus)* referenda est. Denique Alexandrum episcopum notamus, Gerardi Ravennatis archiepiscopi vicarium.

Ecclesia cathedralis s. Cruci et s. Valeriano dicata est.

Archivum episcopii monumenta antiqua non possidet. In archivo ecclesiae cathedralis charta antiquissima a. 1072 data est. In eo adservantur etiam Friderici I et Heinrici VI diplomata a. 1177 et a. 1186 (Stumpf Regg. 4230. 4596).

Chartarum inventarium alterum congessit Bartholomaeus Ricceputi canonicus a. 1679, ms. Forlì Bibl. comunale cod. 220, alterum Hippolytus Gardini Morgagni in: Visite apostoliche vol. I, ms. s. XVIII, Forlì Arch. vescovile (cf. Mazzatinti Archivi I 51 sq.), tertium Ludovicus Bernardinus Rosetti a. 1767, ms. Forlì Arch. capitolare.

De archivis Forolivii cf. Bonaini Gli archivi dell' Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) p. 41 sq.; Bethmann in Archiv XII 571; G. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 41 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 11 sq.

B = Cop. Forlì Arch. capitolare.

**1* *(1182)*

Lucius III Alexandro ep: mandat, quatenus provideat hospitalariis, qui eligant sepulturam in praeiudicium parochiarum.

Laud. in inventariis archivi ecclesiae cathedralis. — Reg. JL. —.

2 *Verona (1186—87) mart. 20*

Urbanus III Liviensi ep.: mandat, quatenus pacta et instrumenta, quae in cantorum Ravennatis eccl. dispendium illicite sunt statuta, in irritum revocans, tam clericos quam laicos compellat, ut cantoribus decimas territorii plebis s. Zachariae et s. Cassiani in Decimo non subtrahant.

v. Ravenna, Eccl. cathedr. n. 6.

3 *Laterano 1192 aug. 27*

Celestinus III Liviensi ep.: concedit, ut ea, quae in decimis et aliis antecessor eius de bonis ecclesiae in gravamen ipsius et iacturam sine capituli consensu distraxit, legitime valeat in eandem ecclesiam sine appellationis obstaculo revocare. — Ad audientiam. Dat. Lat. 6 kal. sept. pont. n. a. 2.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 40 n. 17 ex B. — Reg. Marchesi Suppl. p. 160. JL. —.

4 *Laterano 1193 iun. 15*

Celestinus III universo clero Forol(ivien.) episcopatus: praecipit, quatenus episcopo tamquam spirituali patri reverentiam et oboedientiam exhibeant

debitam et honorem et in eius et ecclesiae ei commissae agendis taliter adsistant, ut quae praedecessores eius in magnum ecclesiae dispendium alienasse dicuntur, valeat ad eandem ecclesiam revocare. — Eius(?) honestatis. Dat. Lat. 17 kal. iul. pont. n. a. 3.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 42 n. 19 ex B. — Reg. Marchesi Suppl. p. 160. JL. —.

*5 *(1191—97)*

Celestinus III delegat Guardum (*l.* Gerardum) priorem s. Mariae in Portu, ut decidat causam inter Iohannem Livien. ep. ex una parte et Guarnierum abbatem s. Mercurialis et monachos eius ex altera.

v. Mon. s. Mercurialis n. 2.

Monasterium ss. Mercurialis et Grati.

Ignazio Guiducci Memorie dei monasteri di S. Mercuriale di Forlì e di S. Reparata fuori di Marradi, ms. a. 1638, Poppi Bibl. comunale cod. 244; cf. Mazzatinti Inventari VI 144. — Lubin p. 146. — Antonio Martini Memorie del convento di S. Mercuriale di Forlì, ms. s. XVIII, Forlì penes A. Mordenti; cf. Mazzatinti Archivi I 50. — (P. Balestra) Cronologia degli abati del monastero di S. Mercuriale (Forlì s. a.). — Carlo Cesari Il campanile e la chiesa di S. Mercuriale in Forlì (Milano 1904).

Celeberrimum monasterium s. Mercurialis, primi Foroliviensis episcopi et patroni civitatis, antiquissimam repetit originem. Vetustissima enim eius charta a. 893 data est. Monasterium, olim monachorum Benedictinorum, saec. XII transiit ad Vallumbrosanos. Adnotamus insuper Friderici I diploma a. 1159 (Stumpf Reg. 3859), cuius autographum in R. archivo Florentino inter chartas Vallumbrosanorum exstat.

Archivum s. Mercurialis, adhuc ditissimum, quamquam a. 1173 et 1189 gravissima damna passum est, custoditur in archivo civitatis, praeter privilegia a Vallumbrosanis transportata. Peculiari nota dignus est codex s. XIV, inscriptus *Libro Biscia*, cuius regesta vulgavit G. Mazzatinti Archivi I 343 sq. Chartas s. Mercurialis ab a. 895 ad a. 1282 recensuit Fantuzzi Mon. Rav. VI 234 n. 88. Elenchum instrumentorum congessit Ignatius Guiducci „Inventario e catalogo dei documenti della badia di S. Mercuriale di Forlì", s. XVII, in F. Nardi Memorie Vallombrosane vol. XII, ms. s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe D 40 (cf. vol. III p. 87). Alterum inventarium recensuit nuper Br. Brandi.

*1 *(1186)*

Urbanus III delegat Alexandrum Livien. et Iohannem Faventin. epp., ut terminent causam inter abbatem et monachos s. Mercurialis ex una parte et Bulgarum, filium Grifoli, ex altera super eccl. s. Petri de Grasignano et quibusdam possessionibus.

Laud. in sententia iudicum (in Lib. Biscia fol. 85 et fol. 289') ap. Vecchiazzani Hist. di Forlimpopoli p. 144 = Tonduzzi Hist. di Faenza p. 227; Mittarelli Access. hist. Favent. p. 455. — Reg. JL. —.

Grasignanum, hodie Grisignano.

*2 *(1191—97)*

Celestinus III delegat Guardum (*l.* Gerardum) priorem s. Mariae in Portu, ut decidat causam inter Iohannem Livien. ep. ex una parte et Guarnerium abbatem s. Mercurialis et monachos eius ex altera.

Laud. in charta a. 1198 mai. 13 (Orig. et Lib. Biscia fol. 72) ed. Arch. paleogr. ital. vol. I tab. 50. — Reg. Fantuzzi Mon. Rav. VI 234 n. 12. JL. —.

Civitas Foroliviensis.

De archivo civitatis, in quo chartae ex monasteriis suppressis adservantur, inter quae s. Mercurialis tabularium primum locum obtinet, cf. Brando Brandi L'archivio storico del Comune di Forlì (Roma 1892).

De bibliotheca civitatis cf. Blume Iter II 188 sq.; Neigebaur in Intelligenzblatt zum Serapeum XXIV (1863) 161 sq.; G. Mazzatinti I manoscritti storici della biblioteca di Forlì in: Rivista di stor. ital. VI 658 sq. et in eiusdem auctoris Inventari I 1 sq.

*1 *(1186)*

Urbanus III delegat Alexandrum Livien. et Iohannem Faventin. epp., ut terminent causam inter abbatem et monachos s. Mercurialis ex una parte et Bulgarum, filium Grifoli, ex altera super eccl. s. Petri de Grasignano et quibusdam possessionibus.

v. Mon. s. Mercurialis n. 1.

*2 *(1197?)*

Celestinus III promulgat per Iohannem ep. Livien. interdictum et excommunicationem.

Laud. in charta a. 1198 mai. 13 (v. supra Mon. s. Mercurialis n. 2). — Reg. JL. —.

De re cf. Marchesi Suppl. p. 165 ad a. 1198; Cappelletti II 321.

Fiumana.

Monasterium s. Mariae in Flumine.

Monasterium s. Mariae in Flumine, in loco hodie *Fiumana*, originis incertae, primo in Urbani III privilegio a. 1186 mai. 12 JL. 15604 inter monasteria Vallumbrosanorum recensetur (vol. III p. 94 n. 29), qui ibi remanserunt usque ad a. 1433, quo coenobium iam penitus collapsum, abbatiae s. Mercurialis addictum est. De loco cf. Lubin p. 142. 146.

Chartae huius monasterii cum tabulario abbatiae s. Mercurialis post suppressionem in archivum civitatis Forolivii transierunt (cf. Br. Brandi L'archivio storico del Comune di Forlì p. 56). Lucii III et Friderici I imp. privilegia perierunt, Celestini III privilegio (n. 2) in libris congregationis Vallumbrosanae transcripto (vol. III p. 86) superstite.

C = Registrum Vallis umbrosae, olim in archivo s. Praxedis de Urbe, nunc desideratur.
C[1] = Protocollum t. I, olim in archivo Vallumbrosano, nunc desideratur.
D = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
E = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.
G = (Vinc. Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe (C 41); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 594.
H = Ambr. Genovini Liber plurium bullarum ss. pontificum etc. ad congregationem Vallumbrosanam spectantium, a. 1704, ib. (C 30).
I = Privilegia congregationis Vallis umbrosae, s. XVIII, ib. (B 10).
K = Fulg. Nardi Memorie Vallombrosane vol. V p. I, s. XVIII, ib. (D 38).
P = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccardiana cod. 3813.

**1* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Roma S. Pietro 1192 mai. 27*

Celestinus III abbati etc.: ad exemplar Lucii *(n. 1)* suscipit mon. s. Mariae in Flumine sub apost. protectione, confirmat institutionem Vallisumbrosanorum fratrum, possessiones propriis expressas vocabulis, libertates et immunitates a Friderico imp. collatas et concessionem a T. et O. Livien. epp. factam; concedit facultatem clericos vel laicos ad conversionem suscipiendi, in parochialibus ecclesiis monasterii sacerdotes eligendi et dioecesano ep. praesentandi; statuit, ut nullus infra fines parochiarum monasterii ecclesiam vel oratorium construere de novo praesumat, et concedit sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 12 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 6 kal. iun., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

[C f. 180 dep. =] D f. 534. [C[1] f. 16 dep. =] G p. 268. H f. 135. I f. 49'. K p. 335. P. — Edd. Ughelli [1] II 618; [2] II 578 ex C = Migne CCVI 943 n. 80. — Regg. Bonoli [1] p. 59; [2] II 160. J. 10377. JL. 16884.

Polenta.

Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 98) adnotat: „In episcopatu Foroliviensi: Guido de Palenta tenet ab ecclesia Romana fundum Burgandentum, Frassenetum, Casacutulam et res alias sub annuo censu XII solidorum Lucensium."

Haec notitia ad Innocentii III rescriptum a. 1212 april. 12 Potthast Reg. 4430 pertinet, in quo Gregorii papae concessionis mentio fit.

**1* *(1073—85?)*

Gregorius (VII?) concedit progenitoribus Guidonis de Polenta fundum Burgandentum, Frassenetum, Casacutulam et res alias in Liviensi dioec. constitutas.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1212 april. 12 Potthast Reg. 4430 (ed. Tarlazzi Append. I 94 n. 53 ex arch. s. Clarae in tabulario archiep. Ravennae). — Reg. JL. —.

FAENZA

(Faventia)

Chronicon Tolosani canonici Faventini, s. XIII; edd. Mittarelli Accessiones hist. Favent. p. 1 sq. et M. Tabarrini Cronache dei secoli XIII e XIV in: Documenti di storia ital. VI (In Firenze 1876) 589 sq.; cf. H. Simonsfeld Untersuchungen zu den Faentiner Chroniken des Tolosanus und seiner Fortsetzer in: Münchener SB. 1893 p. 303 sq. — Chronica breviora aliaque monumenta Faventina a Bernardino Azzurrinio collecta ed. [1] Mittarelli Access. hist. Favent.; [2] A. Messeri in Rer. Ital. Scr. XXVIII. — Gregorio Zuccolo Cronica particolare delle cose fatte dalla città di Faenza dal 700 sino al 1234 [1] (Bologna 1575); [2] ed. Saverio Regoli (Faenza 1885). — G. Zuccolo Memorie di Faenza dall' origine al 1608, mss. s. XVII, Faenza Bibl. comunale et Bibl. capitolare; ed. C. Morbio Storia dei municipi ital. II 91 sq.; cf. H. Simonsfeld l. c. p. 315. — Ughelli [1] II 510 sq.; [2] II 490 sq. — Petri M. Kavinae Faventia antiquissima regio rediviva conatu historico-geographico (Faventiae 1670). — Giulio Cesare Tonduzzi Faventinae historiae breviarium (Faventiae 1670); cf. cod. Vat. Barb. 2728 (XXXIV 45). — G. C. Tonduzzi Historie di Faenza, pubbl. da Girolamo Minacci (In Faenza 1675). — Cronotassi e notizie dei vescovi di Faenza, ms. s. XVIII, Faenza Bibl. comunale. — Notizie intorno ai vescovi che ressero la diocesi di Faenza dall' a. 469 al 1712, ms. s. XVIII, olim penes C. Morbio. — Carlo Cesare Scaletta Notizie della chiesa e diocesi di Faenza (Faenza 1726). — Girolamo Bonoli Storia di Cotignola, terra della Romagna inferiore (Ravenna 1734). — Romoaldo Maria Magnani Vite de' santi, beati, venerabili de servi di Dio della città di Faenza (In Faenza 1741). — R. M. Magnani Vite de santi etc. della diocesi di Faenza con una breve e distinta descrizione proemiale di tutte le terre e castelli esistenti in essa (In Faenza 1742). — Gio. Batt. Borsieri Annali della città di Faenza, a. 1767, mss. s. XVIII, Faenza Bibl. comunale; cf. Simonsfeld l. c. p. 316. — Ioh. Bened. Mittarelli Ad scriptores rerum Italicarum cl. Muratorii Accessiones historicae Faventinae (Venetiis 1771). — Gio. Batt. Tondini Memorie storiche de' monasteri di Faenza, ms. s. XVIII, Faenza Bibl. comunale. — Origine, progressi e vicende dell' insigne Collegiata eretta nella plebale di S. Stefano protomartire in Cotignola (Lugo 1822). — Gio. Franc. Rambelli Memorie storiche di Alfonsine (Imola 1833). — C. Morbio Storia dei municipi italiani II 91 sq. — Andrea Strocchi Memorie istoriche del duomo di Faenza e de' personaggi illustri di quel capitolo (Faenza 1838). — A. Strocchi I primordii della chiesa Faentina (Faenza 1839). — Bartolomeo Righi Annali della città di Faenza I—III (Faenza 1840—41). — A. Strocchi Serie cronologica storico-critica de' vescovi Faentini (Faenza 1841). — Gian Marcello Valgimigli Memorie storiche di Faenza I (Faenza 1844); ms. vol. I—XIV, Faenza Bibl. comunale. — Gius. Ant. Soriani Storia della origine, fondazione e dominanti della terra di Fusignano (Lugo 1845). — Cappelletti II 241 sq. — Ant. Metelli Storia di Brisighella e della valle di Amone I—IV (Faenza 1869—72). — G. M. Valgimigli S. Fulco, vescovo di Pavia, preteso proposto del Faentino capitolo (Faenza 1872). — Leone Vicchi Della storia di Fusignano . . sommario (Faenza 1875). — Natale Beltrani Cenni

critico-storici intorno alcune chiese parrocchiali della città di Faenza (Faenza 1876). — (Giuseppe Fignagnani) La storia di Fusignano (Prato 1879). — Antonio Montanari Guida storica di Faenza (Faenza 1882). — Gius. Masoni Monografia dell' ospedale di Faenza (Faenza 1893). — Antonio Medri Studio storico sul duomo di Faenza (Firenze 1895). — Franc. Lanzoni San Pier Damiano e Faenza (1898). — Gio. Mini La Romagna Toscana. Notizie geografiche, storiche etc. (Castrocaro 1901). — Fr. Lanzoni I primordi della chiesa Faentina (Faenza 1906). — Antonio Messeri e Achille Calzi Faenza nella storia e nell' arte (Faenza 1909).

De scriptoribus Faventinis cf. I. B. Mittarelli De litteratura Faventinorum sive de viris doctis et scriptoribus urbis Faventiae. Appendix ad Accessiones hist. Faventinas (Venetiis 1775). — Antonio Montanari Uomini illustri di Faenza vol. I—III (Faenza 1882—86). — G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XIII (1895) 93 sq.

Episcopatus Faventinus.

Faventini episcopi, qui olim Ravennatibus archiepiscopis iure metropolitano subiecti fuere, hodie Bononiensi ecclesiae suffraganei addicti sunt. Inter eos notissimus est Iacobus episcopus, qui a. 1130 legatus in Germaniam missus est. Faventina dioecesis amplissima fuit usque ad a. 1854, quo Pius IX partem meridionalem, quae sub dominio Magnorum ducum Etruriae erat, a Faventino episcopatu segregavit, ecclesia collegiata s. Stephani de Mutilano *(Modigliana)* in cathedralem sub proprio episcopo erecta (cf. Cappelletti XVII 349 sq.). Catalogus ecclesiarum urbis et dioecesis Faventinae legitur apud Gio. Lami Mon. s. eccl. Florent. III 1618 sq.

Archivum cancellariae episcopalis chartas antiquas non possidet. Magni vero pretii sunt et archivum ecclesiae cathedralis et archivum Bernardini Azzurrini († 1620), chartis inde ab a. 979 praeditum, quae hodie in tabulario civitatis adservantur. De archivo Azzurriniano cf. Mittarelli Access. p. 318 sq. et C. Malagola in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. I (1883) 62 sq. et notitias in Arch. Vat. Arm. XXXVI t. 38 f. 555 et in cod. Vat. Ottob. 2565 f. 247 (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 373 et 1903 p. 65 et A. Messeri in Rer. Ital. Scr. XXVIII p. LXXVIII sq.).

De archivis Faventinis cf. Blume Iter II 170; Bonaini Gli archivi dell'Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 106 sq.; Bethmann in Archiv XII 572; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 262 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 10 sq.; A. Messeri Degli archivi antichi di Faenza (1905). — De archivo civitatis, cuius inventarium Carolus Malagola congessit, cf. G. Ballardini Inventario critico e bibliografico dei codici e delle pergamene dell' archivio del Comune di Faenza (Faenza 1905) et Nuovi acquisti dell'archivio storico del Comune di Faenza I (Faenza 1905). — De bibliotheca civitatis cf. Mazzatinti Inventari VI 242 sq.

Adnotamus denique nonnulla Faventina monumenta inde a saec. XI hodie Romae in R. archivo custodiri (cf. Gött. Nachr. 1901 p. 241).

Friderici I diploma Ramberto ep. a. 1158 concessum Stumpf Reg. 3824 et Celestini III rescriptum (n. 5) exstant in archivo canonicorum.

A = Orig. Faenza Arch. capitolare.

1 (881 april.)

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: scribit de Alberico comite; praecipit, ut absque omni mora Dominicum archidiac., quem, defuncto (Romano) eccl. Faventinae ep., sedis ipsius honore episcopali praevidit dignum, studeat secundum morem episcopum consecrare.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 134.

2 881 iul. 17

Iohannes VIII Constantino sacerdoti eccl. Faventinae de plebe s. Petri Transilvam: excommunicat eum, ad episcopalem honorem a Romano Ravennate archiep. sine sua auctoritate seu licentia et absque canonicae institutionis regula promotum, ut nullo modo habeat licentiam aliquid de episcopali officio peragere aut ipsam Faventinam eccl. quoquo modo invadere neque in plebibus vel rebus seu hominibus ipsius ecclesiae aliquod dominium agere praesumat; mandat, ut cum Romano archiep. 8 kal. oct. *(sept. 24)* ad synodum Romae celebrandam veniat. — Audientes te. Dat. 16 kal. aug. ind. 14.

Reg. Iohannis VIII ep. 286. — Edd. Carafa Epp. decr. III 492 n. 274 = Mansi XVII 203 n. 274, = Mittarelli Access. p. 393 = Malpeli Diss. sulla storia ant. di Bagnacavallo p. LXVII, = Vesi Doc. I 115, = Strocchi Serie p. 287 n. 7 = Migne CXXVI 933 n. 325. — Regg. J. 2572. JE. 3351.

3 881 iul. 17

Iohannes VIII Iohanni ep. Ficoclensi: delegat visitationis Faventinae eccl. obitu Romani antistitis destitutae operam; mandat, ut nihil de provectionibus clericorum, redditu, ornatu ministeriisque a quoquam praesumatur ecclesiae. — Obitum Romani. Dat. 16 kal. aug. ind. 14.

Reg. Iohannis VIII ep. 279. — Edd. Carafa Epp. decr. III 514 n. 308 (13 kal. aug.) *= Mansi XVII 224 n. 308, = Mittarelli Access. p. 393, = Strocchi Serie p. 288 n. 8, = Cappelletti II 560, = Migne CXXVI 934 n. 326, = Foschi Synodus dioecesana (Cerviensis) App. n. 1. — Regg. J. 2573 ad iul. 20. JE. 3350 ad iul. 7.*

*4 1143 dec. 7

Celestinus II concedit Ramberto ep. privilegium confirmationis bonorum.

Regg. Tonduzzi Hist. p. VIII et p. 188 ex chron. Zuccoli = Mittarelli Access. p. 431. Scaletta Notizie p. 39 ad dec. 2. JL. 8448 ad dec. 3.

5 Laterano 1195 ian. 3

Celestinus III Bernardo Faventino ep.: indulget, ut ei liceat auctoritate apost. infirmare, quod prior Gamundiensis monasterium suum monasterio de Acereta, ipsius assensu minime requisito, subiecerit vel univerit, non obstante assensu vel confirmatione, quam metropolitanus (archiep. Ravennas) interposuerit. — Sicut unire. Dat. Lat. [3] non. ian. pont. n. a. 4.

A. [Comp. II lib. V t. 14 c. 4. Decr. Gregorii IX lib. V t. 31 c. 8]. — Edd. Tonduzzi Hist. p. 230 = Mittarelli Ann. Camald. IV 156 = Migne CCVI 1064 n. 177. Augustini Tarraconen. Opp. IV 417. Friedberg II 837. — Regg. Mittarelli Access. p. 458. J. 10496. 10693. JL. 17181. 17627.

6 Laterano 1196 april. 8

Celestinus III Iohanni priori Cruciferorum Bononien.: confirmat sententiam a G(erardo) Bononiensi ep. de causa inter hospitalem domum Cruciferorum

de Bononia et Faventinum ep. super ecclesia et domo hospitali in Roncodorio prope Faventiam latam.

v. Bologna, Domus hospitalis Cruciferorum n. 12. — Domus hospitalis de Roncoducis laudatur in Gregorii IX privilegio amplissimo a. 1228 iul. 10 Cruciferis concesso (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 123 n. 209). Sita fuit in plebe de Celle iuxta viam Imulensem (cf. G. Masoni Monografia p. 8).

Ecclesia cathedralis s. Petri.

Tolosanus in chronico (c. 4) narrat, antiquam ecclesiam cathedralem s. Mariae foris portam fuisse, quae, saec. VIII sede episcopali in ipsam civitatem ad ecclesiam s. Petri, Romano pontifice iubente, translata, in monasterium Benedictinorum conversa est (cf. Tabarrini in Doc. di storia ital. VI 747 sq.).

Ad clericos Faventinos scripsit Petrus Damiani epistolam de morte Petri episcopi (Epp. lib. V n. 10) et librum de tempore celebrandi nuptias (Opusc. XLI).

Archivum ecclesiae cathedralis, adhuc ditissimum, exstat penes canonicos. Repertorium scripturarum archivi capituli in duobus voluminibus confectum est a. 1698 (Arch. capitolare codd. 91. 92); alterum indicem congessit s. XIX canonicus Gatti. Tertium inventarium a. 1896 compilatum est. Nonnullae chartae ad capitulum Faventinum spectantes leguntur in cod. misc. s. XIV Aretinae bibliothecae [*D*]. Adnotamus denique Bernardini Azzurrini librum q. v. Liber rubeus sive Collectanea historica de rebus Faventinorum, ms. s. XVII (cf. Simonsfeld in Münchener SB. 1893 p. 309 sq.), quem edidit A. Messeri in Rer. Ital. Scr. XXVIII.

A = Orig. Faenza Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Iura antiqua ecclesiae cathedralis, mb. s. XIII, ib. (cod. 53); cf. Gött. Nachr. 1898 p. 10.
D = Miscellanea, s. XIV, Arezzo Bibl. della fraternità di S. Maria cod. 345; cf. Mazzatinti Inventari VI 230.
E = Ius conferendi et concordia vol. I—III, s. XVI, Faenza Arch. capitolare (codd. 39—41); cf. Gött. Nachr. 1898 p. 11.
F = Mantissa chartarum, s. XVII, ib. (cod. 49); cf. Gött. Nachr. 1898 p. 11.
G = (Ferd. Ughelli) Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3227 (XL 24); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 96.
H = G. C. Tonduzzi Faventinae historiae breviarium a. 1668, s. XVII, cod. Vat. Barb. 2728 (XXXIV 45); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 91.
I = Veterum monumentorum collectio ad capitulum Faventinae eccl. spectantium vol. I—IV, a. 1779, Faenza Bibl. capitolare; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 11.
K = Memorie storiche del capitolo di Faenza vol. I—III, a. 1779, ib.; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 11.
L = Vetera ecclesiae Bononiensis monumenta, s. XVIII, Bologna Bibl. dell' Università cod. 709 (olim 317); cf. L. Frati Indice dei codici latini conservati nella R. Biblioteca Universitaria di Bologna p. 193.

1 *Firenze 1059 dec. 26*

Nicolaus II Ungaro diac., [Georgio diac.], Borello subdiac., Alberto presb., Pelegrino diac., Martino diac. etc.: suscipit eos eorumque bona sub apost. protectionis defensione eosque Romana libertate donat, et concedit, ut eis liceat apost. sedem libere appellare. — Sicut iniusta petentibus. Dat. Florentiae 7 kal. ian., a. ab inc. d. n. I. Chr. 1059, p. m. Humberti s. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicolai II, ind. 13.

A (mutilum). [E I f. 65 et f. 108 (5 kal. ian.). *E II. F f. 1* (5 kal. ian.). *G f. 213'. H f. 16. I II n. 60. K II n. 1]. — Edd. Tonduzzi Hist. p. 157 = Strocchi Mem. p. 88. — Regg. Mittarelli Access. p. 402. J. 3346. JL. 4419.*

2 *Laterano 1128 april. 4*

Honorius II Faventinae eccl. canonicis: suscipit eos eorumque bona in b. Petri tutelam, confirmat possessiones, et concedit, ut, si quando senserint occasione qualibet se praegravari, eis liceat sedem apost. libere appellare. — Pastoralis officii. Ego Honorius etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici s. Rom. sedis et univ. curiae canc., 2 non. april., ind. 6, inc. d. a. 1128, pont. d. Honorii pp. II.

A (mutilum). [C f. 26'. E II. F f. 3 et f. 4. I I n. 14 et I IV n. 100. K II n. 2]. — Edd. Ughelli [1] II 514; [2] II 494 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 201 n. 11 = Bull. Rom. ed. Taur. II 362 n. 11, = Strocchi Mem. p. 89 = Migne CLXVI 1277 n. 62 = Liverani Opp. IV 312 n. 156. — Regg. Mittarelli Access. p. 420. J. 5262. JL. 7298.

Propter exiguitatem fragmenti, quod remansit, num revera sit autographum, dici nequit.

3 *(1140?)*

Guido tit. s. Chrysogoni presb. card. subscribit Gualterii Ravennatis archiep. privilegio canonicis concesso.

v. Gualterii Ravennatis archiep. privilegium ap. Tonduzzi Hist. p. 178 ad a. 1118; Mittarelli Access. p. 427 = Savioli Ann. Bologn. I^b 200 n. 127 ad a. 1142. Amadesi Antistitum Ravennatum chronotaxis III 122 n. 10. — Reg. JL. —.

4 *Laterano 1143 april. 26*

Innocentius II Farulfo archidiac., Petro archipresb. etc.: suscipit Faventinam eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et antiquas consuetudines, honores, dignitates in decimis, primitiis, testamentis, oblationibus tam vivorum quam mortuorum, plebium processionibus et pensionibus omnibusque persolutionibus, praebendis sive redditibus, aliaque iura; concedit sepulturam liberam; statuit, ut sine canonicorum consensu nulla nova ecclesia vel oratorium infra Faventini episcopatus terminos construatur vel consecretur, nullique archiepiscopo vel episcopo liceat aliquem matricis eccl. clericum officio seu beneficio sine canonico iudicio spoliare; decernit, ut ab omni tributaria exactione immunitatem omnimodam habeant. — Piae postulatio. Ego Innocentius etc. Subscr. 6 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 6 kal. mai., inc. d. a. 1143, ind. 6, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 14.

A. [B a. 1329. C f. 25'. E I f. 108'. 510. 719. E II. G f. 218'. H f. 17. I I n. 13. K II n. 3]. — Edd. Tonduzzi Hist. p. 186 = Strocchi Mem. p. 90, = Migne CLXXIX 651 n. 595. Mittarelli Access. p. 430 Exc. ex A. — Regg. J. 5919. JL. 8360.

5 *Laterano 1144 mai. 20*

Lucius II Farulfo archidiac., Petro archipresb. etc.: suscipit eccl. Faventinam sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 4)*; decernit, ut de universis ecclesiasticis negotiis sive contractibus, quae ad dioecesim Faventini episcopatus pertinent, formandi aut reformandi, iudicandi sive disponendi, sine consilio canonicorum nullus omnino habeat facultatem; statuit, ut in communi civitatis interdicto nulli ecclesiae interdictae officium manifeste liceat celebrare. — Ad hoc in. Ego Lucius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 13 kal. iun., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii pp. II a. 1.

A. [B s. XIII. C f. 27. D. E I f. 67'. 110. 511. 719. E II. I I n. 15. K II n. 4]. — Edd. Ughelli [1] II 515; [2] II 495 ex A (kal. iun.) *= Bull. Rom. ed. Cocquelines II 280 n. 14 = Bull. Rom. ed. Taur. II 502 n. 14, = Migne CLXXIX 894 n. 54. Mittarelli Access. p. 431 Exc. ex A = Strocchi Mem. p. 92, = Migne CLXXIX 884 n. 45 bis. — Regg. J. 6076 et JL. 8616 ad mai. 20. J. 6085 et JL. 8637 ad iun. 1.*

6 *Anagni (1173—76) iun. 4*

Alexander III clericis et laicis de Bagnacavallo: praecipit, quatenus eccl. Faventinae sicut spirituali matri et canonicis eiusdem eccl. debitam oboedientiam et reverentiam humiliter exhibeant et de illatis iniuriis eis satisfaciant; si absque assensu Faventinae eccl. oratorium inceperint, nihil inibi de cetero sine licentia eiusdem eccl. nomine oratorii construant nec divina officia in loco eodem celebrare praesumant. — Ad nostram. Dat. Anagn. 2 non. iun.

A. [E I f. 69 et f. 112. E II. G f. 220'. H f. 18. I II n. 70. K II p. 73. L n. 20]. — Edd. Tonduzzi Hist. p. 210. Savioli Ann. Bologn. II b 37 n. 210 ex L (2 non. iul.) *= Migne CC 1050 n. 1213. — Regg. Mittarelli Access. p. 446. J. 8398 et JL. 12603 ad a. 1160—76 iul. 6.*

*7 *Faenza 1184 iun. 29*

Lucius III concedit privilegium, quod omnibus praesentibus ad s. Petri festum venientibus annuatim 12 dierum criminalium peccatorum adhibeatur remissio.

cf. notitiam in calce Historiae Tolosani „ex quodam folio antiquo" (edd. Mittarelli Access. p. 207 et Tabarrini in Doc. di storia ital. VI 784) et in Zuccoli Chron. ad a. 1184. — Reg. JL. —.

Tolosanus c. 96 narrat, Lucium III in vigilia apostolorum Petri et Pauli *(iun. 28)* Faventiam venisse et altera die in matrice ecclesia missam celebrasse (Mittarelli Access. p. 93. 94 et Tabarrini l. c. p. 665); cf. J. p. 845. JL. II p. 466.

8 *Verona (1186—87) mart. 18*

Urbanus III praeposito et canonicis: statuit, ut, si aliquem parochianorum ipsorum alibi contigerit eligere sepulturam, secundum statuta b. Gregorii, quarta ipsis in testamentis portio reservetur; inhibet, ut nullus parochianos ipsorum excommunicatos vel interdictos sive usurarios manifestos ad sepulturam recipiat. — Cum super. Dat. Veron. 15 kal. april.

A. [I II n. 65. K II n. 5. Comp. I lib. III t. 24 c. 8. Decr. Gregorii IX lib. III t. 28 c. 8]. — Edd. Tonduzzi Hist. p. 227. Augustini Tarraconen. Opp. IV 181. Friedberg II 551. — Regg. Mittarelli Access. p. 455. J. 9904. JL. 15820.

Monasterium s. Mariae foris portam.

Tonduzzi Hist. p. 17 sq. — Lubin p. 129. — Mittarelli Ann. Camald. IX 31 sq. — Montanari Guida p. 99 sq.

Antiquissima haec ecclesia, appellata etiam s. Mariae ab Angelo, in qua sepultum est corpus b. Petri Damiani, olim sedes episcopalis, ut traditur, postea monasterium fuit monachorum ex ordine s. Benedicti, quibus a. 1168 suffecti sunt monachi ex congregatione Fontis Avellanae. Saec. XV cessit abbatibus commendatariis, a. 1513 fratribus Cisterciensibus. Abbatum series legitur apud Mittarellum in Ann. Camald. IX 32 et in Access. hist. Faventinae p. 701 sq.

Quamquam chartae ex s. Mariae monasterio permultae in archivo civitatis exstant, quarum regesta I. B. Mittarelli in Access. hist. Faventinae recensuit, Romanorum pontificum privilegia ante Innocentium III desiderantur. Adnotamus vero Innocentii III amplissimum privilegium a. 1203 mart. 11 Potthast Reg. 1860 et Heinrici V diploma a. 1116 Stumpf Reg. 3151. Errat ergo Fabre-Duchesne in editione Cencii (Lib. censuum S. R. E. I 100), qui ex monasteriis censualibus in episcopatu Faventino hoc unum adnotat:

„Monasterium sanctae Mariae dominarum inclusarum, quod est liberum, I libram cerae",

notitiam hanc ad monasterium s. Mariae foris portam referens, quum potius de monasterio monialium s. Mariae de Insula s. Martini ord. s. Damiani sive s. Mariae de Virginibus (cf. Tonduzzi Hist. p. 41) agatur.

Adnotamus denique volumina „Registro delle cartelle che si conservano nell' archivio dell' insigne monistero di S. Maria foris portam di Faenza . . . compilato da D. Mauro Sarti a. 1749", ms. s. XVIII, Faenza Bibl. comunale, et „Documenta quaedam ex archivis monasteriorum ord. Camaldulen. et praecipue ex Faventino s. Mariae foris portam", ms. s. XVII sq., Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 551 (Ms. Gregoriani 58); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 144.

Monasterium ss. Hippolyti et Laurentii.

Fortunius Hist. Camald. I 156. — Lubin p. 128. — G. Farulli Istoria cronologica del monastero degli Angioli di Firenze (1710) p. 209. — Mittarelli Ann. Camald. I 409. — Montanari Guida p. 135 sq.

Prima huius monasterii notitia, quod sciam, legitur in charta donationis a. 1022, ab Ildibrando episcopo Faventino monasterio s. Laurentii et s. Hippolyti factae (ed. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 254 n. 111). A. 1146 april. 23 Rambertus episcopus monasterium, usque tunc a monachis ordinis s. Benedicti administratum, Azzoni priori et fratribus Camaldulensibus commisit (ed. Mittarelli III App. c. 426 n. 276); quod confirmavit Eugenius III (n. 1). Ab Heinrico VI quoque Camaldulenses a. 1195 privilegium habuerunt

(Stumpf Reg. 4934). Locus ipse inde a saec. XVI prioris generalis totius ordinis Camaldulensium domicilium et residentia erat. Abbatum series legitur apud Mittarellum in Access. hist. Favent. p. 704. Denique monasterium a. 1794 suppressum et in ecclesiam parochialem conversum est.

Archivum monasterii ss. Hippolyti et Laurentii olim satis copiosum fuit, ut edocet index chartarum a. 1769 confectus „Ristretto delle più importanti pergamene esistenti in Faenza nell' archivio dell' abbazia de' SS. Ippolito e Lorenzo“, s. XVIII, Roma Arch. di stato cod. 136 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 541). Praeterea memoriam revocamus voluminum olim in bibliotheca Camaldulensium s. Michaelis de Muriano exsistentium: „Index chronologicus chartarum archivi communitatis Faventiae et earum, quae olim constituebant tabularium Azzurrinium, et chartarum mon. ss. Hippolyti et Laurentii de Faventia“ (cod. 1088), „Excerpta ex Faventinorum monasteriorum ss. Hippolyti et Laurentii etc. chartariis“ (codd. 625. 1084), et „Chartae archivi ss. Hippolyti et Laurentii de Faventia exemplatae“ (cod. 1085); cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 366. 367. 385.

Alexandri III privilegium (n. 3) olim custodiebatur in Camaldulensium archivo generali penes ecclesiam s. Romualdi de Urbe, quod Napoleonis I temporibus periit (cf. vol. III p. 174).

**1* *1147 feb. 12*

Eugenius III concedit privilegium, et confirmat donationem monasterii a Ramberto ep. Faventino Camaldulensibus factam.

Laud. in n. 3. — Regg. Fortunius I 153, ubi leguntur notae chronologicae pridie id. feb. = *Ughelli* [1] *II 515;* [2] *II 495. B. Azzurrini Liber rubeus ed. A. Messeri in Rer. Ital. Scr. XXVIII 3. JL. —.*

**2* *(1152)*

Octavianus card. constituit concordiam inter ep. Rambertum et abbatem s. Hippolyti circa ius parochiale ecclesiarum eidem coenobio subiectarum.

Laud. in Uberti abbatis charta promissionis a. 1152 mart. 10 (ed. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 458 n. 297). — Regg. Tonduzzi Hist. p. 193. Mittarelli Access. p. 434. JL. —.

3 *Viterbo 1181 iul. 17*

Alexander III Simoni abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 1)* suscipit mon. ss. mart. Laurentii et Hippolyti sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem clericos et laicos e saeculo fugientes ad conversionem recipiendi et tempore generalis interdicti divina officia celebrandi et sepulturam liberam. — Quotiens a nobis. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Viterbii p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 16 kal. aug., ind. 14, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 22.

Ed. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 101 n. 65 ex apogr. mon. s. Romualdi de Urbe. — Regg. Mittarelli Access. p. 451. J. 9367. JL. 14413.

Monasterium s. Apollinaris de Arcu.

De hoc monasterio, olim Vallumbrosanorum, postea in prioratum converso, cf. Tonduzzi Hist. p. 44. In Alexandri III privilegio Crispinensi monasterio concesso (v. infra p. 157 n. 2) legitur: ecclesia s. Apolenaris in Faventia.

**1* *(1183)*

Lucius III delegat G(erardum) archiep. Ravennatem, ut causam inter Bulgarum abbatem Crespinensem et Iacobum priorem mon. s. Apollinaris in Arcu super oboedientia et reverentia de eccl. s. Apollinaris monasterio de Crespino exhibenda definiat.

v. Mon. s. Mariae de Crispino n. 3.

Domus leprosorum de Missino.

Hanc domum leprosorum a Missino conditam et Celestino III in ius et proprietatem S. R. E. oblatam esse edocemur ex Innocentii III privilegio a. 1210, in quo ad instar Celestini III possessiones in Faventino, Foroliviensi et Imolensi episcopatibus confirmavit et censum 6 denariorum apostolicae sedi ex praeceptione Celestini III persolvendum relaxavit. Neque ulla de hoc censu notitia legitur in Cencii Libro censuum S. R. E. Adnotamus vero iuramentum Dominici rectoris hospitalis leprosorum de Misino apud Cencium c. 210 (ed. Fabre-Duchesne I 462). In chartis Faventinis locus appellatur etiam domus hospitalis Messini sive Misellorum (cf. Gius. Masoni Monografia dell' ospedale di Faenza p. 6 sq.).

**1* *(1191—97)*

Celestinus III suscipit domum hospitalem de Missino, a Missino fundatam, cum omnibus bonis in ius et proprietatem b. Petri, censu 6 denariorum apostolicae sedi annualiter persolvendo.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1210 mart. 26 Potthast Reg. 3948. — Reg. JL. —.

Bagnacavallo
Ecclesia s. Petri in Silvis.

Medonico Itelco (Dom. Coleti) Notizie istoriche della chiesa arcipretale di S. Pietro in Sylvis di Bagnacavallo, tratte dalle Memorie mss. d'Ignazio Guglielmo Graziani [1] (In Venezia 1772); [2] (Bagnacavallo 1842). — Franc. Leop. Bertoldi Notizie istoriche dell' antica selva di Lugo (In Ferrara 1794). — Michel-Luigi Malpeli Dissertazione sulla storia antica di Bagnacavallo (In Faenza 1806). — Emilio Biondi La chiesa di San Pietro in Sylvis di Bagnacavallo (Faenza 1903). — G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XIII (1895) 82 sq.

Bagnacavallo, olim Castrum Tiberiacum, cum antiquissima ecclesia s. Petri in Silvis, quae nostris quoque temporibus insignis ecclesia collegiata est, ad episcopatum Faventinum pertinet (cf. n. 2).

De archivis cf. L. Balduzzi Sugli archivi di Bagnacavallo in: Atti e Mem. per le prov. dell' Emilia N. Ser. t. VII p. I (1881) 69 sq. et Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 140 sq.; de bibliotheca civitatis cf. Mazzatinti Inventari VI 49 sq.

1 *881 iul. 17*

Iohannes VIII Constantino sacerdoti eccl. Faventinae de plebe s. Petri Transilvam: excommunicat eum, ad episcopalem honorem a Romano Ravennate archiep. sine sua auctoritate seu licentia et absque canonicae institutionis regula promotum etc.

v. Faenza, Episc. n. 2.

2 *Anagni (1173—76) iun. 4*

Alexander III clericis et laicis de Bagnacavallo: praecipit, quatenus eccl. Faventinae sicut spirituali matri et canonicis eiusdem eccl. debitam oboedientiam et reverentiam humiliter exhibeant et de illatis iniuriis eis satisfaciant etc.

v. Faenza, Eccl. cathedr. n. 6.

Marradi

Monasterium s. Reparatae de Marradio.

Ignazio Guiducci Memorie dei monasteri di S. Mercuriale di Forlì e di S. Reparata fuori di Marradi, ms. a. 1638, Poppi Bibl. comunale cod. 244; cf. Mazzatinti Inventari VI 144. — Lubin p. 205. — Lami Mon. s. eccl. Florentin. III 1768 sq. — Repetti Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana I 24. III 86 sq. — Cappelletti XVII 358 sq. — Gio. Mini Marradi. Studio storico araldico (Castrocaro 1892). — G. Mini Una visita alla badia del Borgo presso Marradi e all' Osservanza di Brisighella (Castrocaro 1896).

Prima huius monasterii memoria, quantum scio, legitur in charta a. 1025, qua Donatus abbas s. Reparatae et Guido comes, filius Guidonis Guerrae, qui monasterii Marradini institutor fuisse traditur, inter se pacti sunt. Monachis ordinis s. Benedicti ex eo pulsis, b. Iohannes Gualberti illuc Vallumbrosanos introduxit (cf. Urbani II privilegium JL. 5433, vol. III p. 88 n. 6), qui ibi usque ad suppressionem permanserunt.

Locus hodie ad dioecesim Mutilanensem *(Modigliana)*, a. 1854 a Pio IX a Faventino episcopatu separatam, spectat.

Chartae monasterii Marradini in Ripulensi archivo Vallumbrosanorum, hodie in R. archivo Florentino adservantur (cf. vol. III p. 86 sq.).

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Badia di Ripoli).
B = Cop. ib.
C = Registrum Vallis umbrosae, olim in archivo s. Praxedis de Urbe, nunc desideratur.
D = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
E = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.

G = (Vinc. Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe (C 41); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 594.
H = Ambr. Genovini Liber plurium bullarum ss. pontificum etc. ad congregationem Vallumbrosanam spectantium, a. 1704, ib. (C 30).
I = Privilegia congregationis Vallis umbrosae, s. XVIII, ib. (B 10).
L = Chartularium congregationis Vallumbrosanae sive Chartularium Ripulense, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 224 vol. 211.
P = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccardiana cod. 3813.
R = St. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74 sq.

1 *Cremona (1096) oct. 7*

Urbanus II monachis et clericis sive conversis Valimbrosanae congregationis: scribit de abbate mon. s. Reparatae, qui communem congregationis Valimbrosanorum ordinem deserere meditatur; interdicit ei, ne ulterius in eodem monasterio sine communis abbatis maioris licentia audeat praesidere; si aliter egerit, tam ipse quam alii, si qui forte de congregatione hoc ipsum praesumpserint, excommunicationis apost. gladio ferientur.

v. Vallombrosa, Mon. s. Mariae n. 8 (vol. III p. 89).

**2* *(1124—30)*

Honorius II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Benevento 1168 nov. 9*

Alexander III Homodeo abbati etc.: ad exemplar Honorii II *(n. 2)* suscipit mon. s. Reparatae de Marrate sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimationes ab epp. Faventinis concessas, et concedit sepulturam liberam. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 8 card. Dat. Benevent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 5 id. nov., ind. 1, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

A. [C f. 81 dep. = D f. 333. E f. 152. G p. 176. H f. 62. I f. 22'. L p. 147. P]. — Edd. Ughelli [1] II 521; [2] II 499 ex C = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 393 n. 27 = Bull. Rom. ed. Taur. II 701 n. 27, = Migne CC 501 n. 499. Nardi Bull. Vallumbr. p. 36. — Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 1. Mittarelli Access. p. 445. J. 7637. JL. 11421.

**4* *(1185—86)*

Urbanus III committit Iohanni ep. Faventino causam inter Rodulphum praepositum et canonicos s. Cassiani (Imolenses) ex una parte et abbatem s. Reparatae et suos fratres ex altera super eccl. s. Laurentii de Saxoblaria.

v. Imola, Eccl. cathedr. n. 2.

Crespino

Monasterium s. Mariae de Crispino.

Lubin p. 114. — Repetti Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana I 9. — Cappelletti XVII 359 sq.

Crispinense monasterium, saec. XI conditum, pertinuit ad abbatiam s. Reparatae de Marradio, ut apparet ex Alexandri III privilegio a. 1168 nov. 9 (v. Mon. s. Reparatae de Marradio n. 3), ubi inter possessiones Marradini

monasterii legitur „ecclesia s. Mariae in Crispino“. Inter Vallumbrosanorum monasteria Crispinense occurrit in Anastasii IV privilegio a. 1153 congregationi Vallumbrosanae concesso JL. 9757 (vol. III p. 92 n. 18). Praeter bullas Alexandri III et Lucii III monachi Crispinenses a Friderico I quoque privilegium protectionis habere asseverarunt (Stumpf Reg. 3899).

Monasterium, quod iam saec. XIV labi coepit, a. 1652 suppressum est. Nunc locus dioecesi Mutilanensi *(Modigliana)* adscribitur.

Chartae Crispinenses una cum monumentis abbatiae Marradinae in R. archivo Florentino inter chartas Vallumbrosanorum inveniuntur (cf. supra p. 155).

1 *Laterano (1143) mai. 1*

Innocentius II Petro priori et fratribus s. Laurentii (de Florentia): iudicat controversiam, quae super hospitali domo iuxta eccl. s. Laurentii sita inter eos et Crispinenses monachos diutius agitata est, ut Crispinenses monachi domum ipsam eis restituant.

v. Firenze, Eccl. coll. s. Laurentii n. 8 (vol. III p. 19).

2 *Benevento 1168 april. 29*

Alexander III Hubaldo abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae in Crispino sub apost. protectione, confirmat institutionem Valembrosiani ord. et possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem clericos vel laicos e saeculo fugientes liberos et absolutos recipiendi. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Benevent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 3 kal. mai., ind. 1, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 9.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 166 n. 14 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 668 n. 7616a. JL. 11390.

**3* *(1183)*

Lucius III delegat G(erardum) archiep. Ravennatem, ut causam inter Bulgarum abbatem et Iacobum priorem mon. s. Apollinaris in Arcu (de Faventia) super oboedientia et reverentia de eccl. s. Apollinaris monasterio de Crespino exhibenda definiat.

Laud. in sententia Gerardi archiep. Ravennatis a. 1183 aug. 9 prolata (Cop. a. 1324 Firenze Arch. di stato, Magistrato supremo). — Reg. JL. —.

4 *Anagni 1184 mart. 5*

Lucius III Bulgaro abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 2)* suscipit mon. s. Mariae in Crispino sub apost. protectione, confirmat institutionem Vallembrosanorum et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem clericos vel laicos e saeculo fugientes ad conversionem recipiendi, sepulturam liberam et ius eligendi abbatem, et confirmat compositionem inter abbatem et Iacobum rectorem eccl. s. Apollinaris in Arcu a Gerardo Ravennate archiep. factam *(n. 3)*. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card.

Dat. Anagn. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 non. mart., ind. 2, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

B s. XII ex. [B a. 1330. C f. 135 dep. = D f. 444 = R. G p. 211. H f. 99. I f. 39. L p. 172]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 57. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 195. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 680 n. 9588 a. JL. 14994.

Monasterium s. Benedicti de Bifurco.

Lubin p. 51. — Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 196 sq. — Lami Mon. s. eccl. Florent. III 1764 sq. — Mittarelli Ann. Camald. I 259 sq. — Mittarelli Access. hist. Favent. p. 705. — Repetti Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana I 6. — Emilio Robiony L'abbazia di S. Benedetto in Alpe e l'archivio capitolare della basilica Laurenziana di Firenze (Firenze 1905).

Eremum de Bifurco sive monasterium s. Benedicti in Alpe ipse b. Romualdus a. cr. 986 condidit (cf. Mittarelli Ann. Camald. I 181) et ab Heinrico II imp. a. 1021 de eo privilegium accepit (Mon. Germ. Dipl. III 588 n. 463). Calixtus II monasterio libertatem concessit (n. 2) sub annuo censu, cuius neque apud Albinum neque apud Cencium est mentio. Legitur tamen in elencho abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri (ed. Fabre-Duchesne I 244):

„Monasterium sancti Benedicti, quod solvit II aureos."

In monasterio Bifurcensi remanserunt Camaldulenses usque ad a. 1499, quo Alexandro VI iubente Vallumbrosani eis suffecti sunt. Sed iam a. 1526 monasterium s. Benedicti in Alpibus a Clemente VII mensae capitulari ecclesiae collegiatae s. Laurentii de Florentia addictum est (ed. Moreni Continuazione delle Memorie istor. dell' Ambrosiana imperial basilica di S. Lorenzo di Firenze II 465 n. 44).

Locus in alpibus situs inter Marradium oppidum et abbatiam s. Mariae de Crispino, ubi Lamo et Crispinus flumina in unum confluunt, unde nomen Bifurci, usque ad a. 1853 ad dioecesim Faventinam, hodie vero ad Mutilanensem *(Modigliana)*, non, ut affirmat Mabillon in Ann. ord. s. Benedicti ²IV 211, ad dioecesim Polensem in Histria, spectat.

Chartae ex monasterio Bifurcensi a. 1526 Florentiam in archivum ecclesiae collegiatae s. Laurentii transportatae sunt, ubi nunc sunt (cf. vol. III p. 18).

B = Cop. Firenze Arch. capitolare di S. Lorenzo.
C = Bullarium Laurentianum sive bullae, diplomata et statuta etc. studio et opera Franc. M. Ducci et Franc. Stephani a. 1696, ib.

†*1 *(847—55)*

Leo IV collocat propriis manibus corpora Primi et Feliciani mart. sine capitibus in altari in eccl. s. Benedicti in Alpibus.

Inscriptio marmorea in ecclesia (edd. Magnani Vite de santi della diocesi di Faenza p. XII = Mittarelli Access. p. 387). — Reg. JE. —.

Aut spurium aut Leoni IX (fortasse a. 1050 iul.) attribuendum. De reliquiis ss. Primi et Feliciani cf. Acta SS. II iun. 9 p. 148 sq.

2 *Laterano 1124 april. 11*

Calixtus II Teoderico abbati etc.: suscipit mon. s. Benedicti in Bifurco in b. Petri ius et protectionem, confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas, censu 2 aureorum annis singulis Lateranensi palatio persolvendo. — Divinis praeceptis. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. card. diac. et canc., 3 id. april., a. ab inc. 1124, ind. 2, pont. autem d. Calixti II pp. a. 6.

B s. XIII. [C]. — Edd. Lami Mon. s. eccl. Florent. III 1777 ex B. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 301 n. 206 ex B = Migne CLXIII 1318 n. 264. Cianfogni Mem. istor. dell'Ambrosiana R. basilica di S. Lorenzo di Firenze p. 202 n. 4. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 310 n. 491 ex B. Robiony p. 39 n. 1 ex B. — Regg. Mittarelli Access. p. 419. J. 5176. JL. 7149.

**3* *(1130—43)*

Praesente et consentiente Gui(done) presb. card., (Innocentii II) pp. legato, abbas de Bifurco concedit canonicis eccl. s. Laurentii de Florentia hospitalem domum iuxta ecclesiam s. Laurentii sitam sub annuo censu.

v. Firenze, Eccl. coll. s. Laurentii n. 7 (vol. III p. 19).

Monasterium s. Iohannis de Acereta et eremus s. Barnabae de Gamugna.

Mittarelli Ann. Camald. II 233 sq. — Mittarelli Access. hist. Favent. p. 705 sq. — Repetti Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana I 36. II 396. — Cappelletti XVII 358. 361.

Petrus Damiani. ut narrat Iohannes Laudensis in vita viri sancti, anno 1053 in comitatu Faventino in loco congruo q. v. Gamonium monachos constituit et vicinum huic loco monasterium q. d. Acereta construxit (cf. Mittarelli Ann. Camald. II 134). Ad eremitas monasterii s. Barnabae Gamugnensis libellum suum de ieiunio sabbati misit (Epp. lib. VI n. 32 et Opusc. LIV). Mox abbate monasterii s. Iohannis de Acereta et priore eremi Gamugnensis inter se dissentientibus, ut fieri solet, Petrus Damiani a. 1060, cum consensu Guidonis comitis et Ermellinae eius uxoris, loci patronorum et fautorum, controversiam ita definivit, ut eremus Gamugni libera esset, salva pensione annua monasterio Aceretae persolvenda (edd. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 171 n. 94 = Access. hist. Favent. p. 402 = Migne CXLIV 500 n. 2). Saec. XII ex. monasteria s. Iohannis de Acereta sive Cereto et s. Barnabae de Gamundio sive Gamugna ad dispositionem prioris s. Crucis de Fonte Avellanae devenerunt, ut apparet ex privilegiis Gregorii VIII a. 1187 nov. 3, Celestini III a. 1196 april. 24 (cf. vol. IV p. 97 n. 14. 16) et Honorii III a. 1218 april. 7 Potthast Reg. 5747. Denique a. 1532 Clemens VII monasterium s. Iohannis bapt. de Acereta et prioratum s. Barnabae de Gamugno, tunc a commendatario obtenta, mensae capitulari insignis ecclesiae collegiatae s. Laurentii Florentiae adnexit (ed. Moreni Continuazione delle Memorie istor. dell' Ambrosiana imperial basilica di S. Lorenzo di Firenze II 466 n. 45).

Hodie *Valle Acereta* et *Gamogna* ad dioecesim Mutilanensem *(Modigliana)* pertinent.

Chartae eremi Gamundianae et monasterii Aceretani inde ab a. 1532 in tabulario ecclesiae s. Laurentii de Florentia adservantur (cf. vol. III p. 17). Adnotamus insuper codicem saec. XI olim monasterii Aceretensis, nunc bibliothecae Vaticanae (Ottob. lat. 339), de quo nuper disseruit A. Gaudenzi Il codice Vaticano del monastero di Acereta in: Studi medievali III (1909) 301 sq.

1 *Laterano 1195 ian. 3*

Celestinus III Bernardo Faventino ep.: indulget, ut ei liceat auctoritate apostolica infirmare, quod prior Gamundiensis monasterium suum monasterio de Acereta, ipsius assensu minime requisito, subiecerit vel univerit, non obstante assensu vel confirmatione, quam metropolitanus (archiep. Ravennas) interposuerit.

v. Faenza, Episc. n. 5.

IMOLA

(Forum Cornelii. Imulae. Imola)

Memorabilia civitatis Imolae (auctore Io. Bapt. Florio Florentino aut Ioh. Ant. Flaminio, s. XVI in.; cf. Alberghetti III 68; Alvisi p. 11 sq. — Cronica latina, auctore Philippo Sassi, s. XVI; cf. Alvisi p. 23 sq. — Luigi Mirri Le cose più notabili della città d' Imola, s. XVI ex.; cf. Alvisi p. 25 sq. — Vincenzo Savini Istoria d' Imola sive Notabilium gestorum civ. Imolae, s. XVII in., ms. autogr. Imola Arch. notarile; apogr. s. XVIII, Imola Bibl. comunale et Forlì Bibl. comunale; cf. Mazzatinti Archivi I 178; Inventari I 66; Alvisi p. 27 sq. — Nicolò Gamberini Cronache della città d'Imola, s. XVII, ms. Imola Bibl. comunale; cf. Alvisi p. 31 sq. — Bartholomaei Gavanti Catalogus episcoporum Imolensium in: Synodus F. Mellinii a. 1622 (Faventiae 1622). — Ughelli [1] II 667 sq.; [2] II 618 sq. X[a] 271 sq. — Antonio Ferri Memorie storiche d' Imola vol. I—VII, ms. autogr. s. XVIII in., Imola Bibl. comunale; cf. Mazzatinti Archivi I 200 sq.; F. Güterbock in N. Archiv XXIII 745 sq. et Alvisi p. 37 sq. — A. Ferri Notizie storiche d' Imola vol. I. II, ms. a. 1703, ib. — A. Ferri Catalogo antico e diffuso dei vescovi d' Imola e Origine della chiesa Imolese, ms. s. XVIII in., ib. — A. Ferri Pianta esatta della moderna città d' Imola e degli undici borghi (Imola 1705). — Antonio Maria Manzoni Tumulus ss. Proiecti et Maurelii civium, episcoporum ac protectorum urbis Corneliensis illustratus (Imolae 1703). — A. M. Manzoni Episcoporum Corneliensium sive Imolensium historia (Faventiae 1719). — Franc. Maria Mancurti Memorie della chiesa cattedrale d' Imola vol. I—III, ms. s. XVIII, autogr. penes P. Piani; apogr. Imola Arch. capitolare; cf. Mazzatinti Archivi I 192 not. — Girolamo Bonoli Storia di Lugo ed annessi libri 3 (In Faenza 1732). — Franc. Leopoldo Bertoldi Notizie istoriche dell' antica selva di Lugo (In Ferrara 1794). — (Gius. Alberghetti) Compendio della storia civile, ecclesiastica e letteraria della città d' Imola I—III (In Imola 1810). — Franc. Antonio Zaccaria Series episcoporum Forocorneliensium I. II (Forocornelii 1820). Autogr. exstat in archivo civitatis Imolensis. — Pietro Salv. Linguerri-Ceroni Cenni storici sulla valle del Senio (Imola 1829). — (Giuseppe Benacci) Memorie storiche intorno alla terra di Tossignano (Imola 1840). — Giulio Cesare Cerchiari Ristretto storico della città d' Imola [1] (Bologna 1847); [2] (1848). — Cappelletti II 189 sq. — Silvio Alvisi Il comune d' Imola nel secolo XII (Bologna 1909). — Franc. Lanzoni Un' antico vescovo d' Imola (Faenza 1909). — S. Gaddoni et G. Zaccherini Chartularium Imolense I. II (Imola 1910).

De scriptoribus Imolensibus cf. Franc. Maria Mancurti Istoria letteraria della città d' Imola, ms. a. 1741, Imola Bibl. comunale (cf. Alvisi p. 46); Luigi Angeli Memorie biografiche di que' uomini illustri Imolesi, le cui imagini sono locate in questa nostra iconoteca (Imola 1828); G. G. Bagli in Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XIV (1896) 45 sq.; Alvisi l. c. p. 61 sq.

Episcopatus Forocorneliensis sive Corneliensis sive Imolensis.

Fori Cornelii iam a. 374 episcopalem sedem fuisse, ex notissima s. Ambrosii epistola ad Constantium ep. (Vicohabentinum) constat, qua ad Corne-

liensem ecclesiam visitandam, suo tunc pastore destitutam, ei vices suas delegavit. Postea inter Imolenses episcopos s. Cornelius, s. Proiectus, s. Maurelius magna pietatis fama claruerunt.

Sedes episcopalis olim penes ecclesiam cathedralem s. Cassiani in oppido s. Cassiani erat, unde praesul aliquando appellabatur episcopus s. Cassiani. Destructo autem castro s. Cassiani in bello inter cives Imolenses, Friderico I imp. adhaerentes, et oppidanos s. Cassiani, qui una cum episcopo pro Alexandro III steterunt, Heinricus episcopus Imolensis a. 1187 sedem episcopalem curiamque in urbem Imolensem transtulit, ubi novum s. Cassiani templum erectum est.

Imolensis ecclesia primo Mediolanensi, postea Ravennati archiepiscopo iure metropolitico subiecta erat usque ad a. 1582, quo Gregorius XIII Bononiensem ecclesiam archiepiscopalis dignitatis honore decoravit eique Imolensem et Cerviensem episcopatus subiecit. Clemens VIII a. 1604 eos Ravennati provinciae restituit. Nunc vero Imolensis ecclesia una cum Faventina suffraganea est Bononiensis archiepiscopi.

In archivo mensae episcopalis chartae antiquae frustra quaeruntur. Summorum pontificum privilegia autographa perierunt, libris tamen transsumptorum A. B. C. D, iubente Scribonio Cerbonio ep. a. 1520 confectis, superstitibus. Indicem eorum congessit Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 193 sq. Conf. etiam „Sommario degli instrumenti della Mensa vescovile" vol. I—VII, s. XIX, Imola Arch. della Mensa vescovile. Urbani III rescripta (n. 9—11) inveniuntur in archivo canonicorum. Nonnullae etiam chartae ad Imolensem ecclesiam spectantes exstabant in archivo comitum de Saxatellis. De eo cf. Gaspare Bagli L'archivio Sassatelli in Imola in: Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. VI (1888) 423 sq. Quaedam leguntur in schedis Fr. Ant. Zaccariae, s. XVIII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 2697 (Ms. Gesuitici 568); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 145.

De archivis Imolae cf. Blume Iter II 196 sq.; Bonaini Gli archivi dell'Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 114 sq.; Bethmann in Archiv XII 572 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 8 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 155 sq.; Alvisi Il comune d'Imola p. 49 sq.

De bibliotheca civitatis cf. G. Mazzatinti Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia I fasc. 1 (Torino 1887) p. 1 sq.; Romeo Galli I manoscritti e gli incunaboli della biblioteca comunale di Imola (Imola 1894); Mazzatinti Archivi I 199 sq.

B = Cop. Imola Arch. capitolare.
B[1] = Cop. Imola Arch. Sassatelli.
C = Codex B sive Liber transumptorum episcopatus Imolae, mb. s. XV sq., Imola Arch. della Mensa vescovile.
D = Codex C sive Liber rubeus a. 1521, mb. s. XVI, ib.
E = Codex A sive Codex iurium episcopatus Imolae, mb. s. XVI sq., ib.
F = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.

G = Antonio Ferri Catalogo antico e diffuso dei vescovi d'Imola e Origine della chiesa Imolese, s. XVIII, Imola Bibl. comunale.

H = Litterae apostolicae ex tabulario capitulari cathedr. Imolae in: Miscellanea di documenti e memorie istoriche della città di Ravenna scritte da D. Carlo Scuttelari vol. VII, s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense.

1 *(597 aug.)*

Gregorius I Mariniano ep. Ravennati: mandat, ut deprecationi Corneliensis eccl. filiorum consentiat et in loco lapsi quondam episcopi debeat alium ordinare. — Fraternitatis vestrae.

Reg. Gregorii I lib. VII ep. 39. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VII n. 42. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 40. Mansi X 80 n. 39. Alberghetti II 31. Zaccaria II 16. Vesi Doc. I 14. Cappelletti II 196. Migne LXXVII 901 n. 42. Mon. Germ. Epp. I 487. — Regg. J. 1120. JE. 1485.

Excerptum legitur in Gratiani Decr. I D. 50 c. 11.

2 *Laterano 861 nov.*

Nicolaus I Petro ep. (Imolensi?): prohibet, ut nullus amodo et deinceps archiepiscopus Ravennae ad eius episcopium sine voluntate eius accedere temptet vel aliquam pecuniam ab eo exigere vel res ecclesiae eius aut monasteria sive plebes aut titulos sive praedia diripere audeat neque vocare Ravennam praeter tempora a patribus definita etc.

v. Aemilia n. 36 (supra p. 9). — In cod. Modoetiensi privilegium inscribitur Petro episcopo. Petrus ep. Imolensis huic decreto in concilio Romano edito ipse subscripsit, sed ad alterum Aemiliae episcopum nomine Petrum decretum hoc directum fuisse probabilius videtur.

3 *(888)*

Stephanus V Romano archiep. (Ravennati): scribit, Imolensi ep. succedi, eo vivente, se non praecepturum esse, quia iniustum sit, ut episcopus honore suo privetur aegrotus. — Nos vero.

Coll. Britt. Stephani V ep. 30. — Ed. Ewald in N. Archiv V 407 n. 30. — Reg. JL. 3449.

4 *(888)*

Stephanus V Romano archiep. Ravennati: hortatur eum, ut, convocato clero et populo, talis in Imolensi eccl., obitu episcopi destituta, eligatur, cui sacri non obvient canones. „Sacerdotum quippe est electio et fidelis populi consensus adhibendus est, quia docendus, non sequendus est populus." — Nosse tuam.

Deusdedit Coll. can. lib. I c. 244 [c. 196] ex registro VI Stephani. Anselmi Coll. can. lib. VI c. 36. Gratiani Decr. I D. 63 c. 12. Cod. can. s. XII Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. J III 18 et Bibl. Laurent. Plut. XVI 18 p. 207. — Edd. Martinucci p. 131. Wolf v. Glanvell p. 141. Migne CXXIX 798 n. 9. Friedberg I 238. — Regg. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 48. J. 2645. JL. 3450.

5 *(1126—30)*

Honorius II Bennoni Cornelien. ep. etc.: confirmat possessiones propriis nominibus expressas. — Officii nostri. Ego Honorius etc.

C f. 19. D f. 38. E f. 2'. F f. 56. G p. 28. — Edd. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 81 = Alberghetti II 74, = Zaccaria II 35, = Cappelletti II 209, = Liverani Opp. IV 428 n. 228. — Regg. Ughelli [1] II 675; [2] II 624. Mazzatinti Archivi I 193. Alvisi p. 93. JL. 7390.

6 *Ferentino (1151) mart. 3*

Eugenius III G(uidoni) rectori et populo Bononien.: mandat, quatenus homines de s. Cassiano ab Imolensibus dispersos colligant et locum reparent, et R(odulpho) ep. tam in custodia Bagnariae et aliorum castrorum opem et consilium tribuant.

v. Bologna, Civ. (JL. 9455).

7 *Ferentino 1151 mai. 18*

Eugenius III Rodulpho Imolen. ep. etc.: suscipit Imolen. eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — In eminenti. Ego Eugenius etc. Subscr. 15 card. Dat. Ferentin. p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 15 kal. iun., ind. 14, inc. d. a. 1151, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 7.

C f. 20. D f. 38'. E f. 3'. — Edd. Ughelli [1] II 676; [2] II 625 ex autogr. = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 319 n. 42 = Bull. Rom. ed. Taur. II 571 n. 42, = Migne CLXXX 1473 n. 448. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 91 ex E = Alberghetti II 83, = Zaccaria II 38, = Cappelletti II 212. Fantuzzi Mon. Rav. VI 48 n. 24 ad mai. 15. — Regg. Calindri Dizionario II 407. Mazzatinti Archivi I 193. Alvisi p. 154. J. 6583. JL. 9484.

8 *Laterano 1179 mart. 30*

Alexander III Henrico Imolen. ep. etc.: repetit Eugenii III privilegium *(n. 7)*. — In eminenti. Ego Alexander etc. Subscr. 18 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 kal. april., ind. 11, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

B[1] s. XVIII. C f. 22. D f. 45. E f. 4. — Edd. Ughelli [1] II 683; [2] II 630 Exc. ex C = Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 111. Zaccaria II 55. 59. — Regg. Calindri Dizionario II 408. Alberghetti II 95. Migne CC 1221 n. 1407. Mazzatinti Archivi I 193. J. 8689. JL. 13351.

9 *Verona (1186—87) mai. 27*

Urbanus III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus audiat causam, quae inter Imolen. ep. ex una parte et priorem et fratres de Volcina et abbatissam et moniales s. Mariae in Diaconia ex altera super quibusdam ecclesiis et possessionibus vertitur. — Proposuit nobis. Dat. Veron. 6 kal. iun.

B s. XII. [H f. 543]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex B. — Regg. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 119 = Zaccaria II 61. Gött. Nachr. 1898 p. 38 n. 12. JL. —.

10 *Verona (1186—87) mai. 27*

Urbanus III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus abbatem et fratres s. Apollenaris in Classe compellat, ut quandam campanam ecclesiae Imolensi irrationabiliter detentam Imolensi episcopo reddant. — Proposuit nobis. Dat. Veron. 6 kal. iun.

B s. XII. [H f. 543]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex B. — Regg. Gött. Nachr. 1898 p. 38 n. 13. Mazzatinti Archivi I 188. JL. —.

11 *Verona (1186—87) iun. 3*

Urbanus III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus compositionem, quae inter Imolensem ep. et quasdam suas ecclesias ex una parte et fratres

hospitalis Hierosolymitani ex altera super parochialibus intercessit, faciat observari et dictos fratres compellat, ut possessiones quasdam iniuste detentas episcopo eiusque canonicis restituant. — Ea quae. Dat. Veron. 3 non. iun.

B s. XII. [H f. 543]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex B. — Regg. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 119 = Alberghetti II 96, = Zaccaria II 60. Gött. Nachr. 1898 p. 39 n. 14. Mazzatinti Archivi I 188. JL. —.

**12* *(1191—97)*

Celestinus III delegat Ugicionem Ferrarien. ep. et Mainardinum eiusdem eccl. praepositum, ut definiant controversiam inter Albertum Oscellettum praepositum nomine canonicorum Imolensis eccl. et Albertum ep. super plurimis articulis.

v. Eccl. cathedr. n. 8.

Ecclesia cathedralis s. Cassiani.

Archivum cum chartis inde ab a. 964 exstat adhuc penes canonicos. Inventarium confecit Franciscus Maria can. Mancurti, de historia ecclesiae cathedralis Imolensis bene meritus. De archivo fusius disseruerunt G. Mazzatinti Archivi I 186 sq. et Alvisi p. 52 sq.

A = Orig. Imola Arch. capitolare.
A[1] = Orig. Imola Arch. comunale.
B = Cop. Imola Arch. capitolare.
B[1] = Cop. Imola Arch. Sassatelli.
G = Ant. Ferri Origini della chiesa Imolese, s. XVIII, Imola Bibl. comunale; cf. supra p. 163.

Monumenta s. Cassiani Imolensis collegit P. L. Galletti, s. XVIII, in cod. Vat. lat. 8222 p. II f. 418 sq. (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 26). Praeterea chartae recentioris aetatis Bononiae in R. archivo exstant.

**1* *(1181—85)*

Lucius III confirmat donationes et concessiones ecclesiarum et oblationum decimarum atque testamentorum seu possessionum a Petro et Iohanne epp. Imolensibus factas.

Laud. in Mainardini ep. Imolensis charta a. cr. 1227 (edd. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 182 = Zaccaria I 133). — Reg. JL. —.

**2* *(1185—86)*

Urbanus III committit Iohanni ep. Faventino causam inter Rodulphum praepositum et canonicos s. Cassiani ex una parte et abbatem s. Reparatae et suos fratres ex altera super eccl. s. Laurentii de Saxoblaria.

Laud. in Iohannis ep. Faventini sententia a. 1186 nov. 30 (cf. Zaccaria I 130). — Reg. JL. —.

Conf. Faenza, Mon. s. Reparatae de Marradio n. 4.

3 *Verona (1186—87) iun. 23*

Urbanus III R(odulpho) praeposito et canonicis s. Cassiani: confirmat compositionem amicabilem inter eos et Guidonem [presb.] eccl. s. Mariae de castro

Ducciae et populum ipsius loci de sepulturis et oblationibus factam. — Iustis petentium. Dat. Veron. 9 kal. iul.

A. [G p. 48]. — Edd. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 119 ex A = Zaccaria I 129. — Regg. Alberghetti II 96. Mazzatinti Archivi I 188. JL. 15878.

**4 (1190—92)*

Rufinus s. Praxedis presb. card., Ariminensis ep., apost. sedis legatus, constituit inter canonicos eccl. s. Cassiani et clericos s. Laurentii et cappellanos per Imolensem civitatem constitutos, ut ecclesiae s. Cassiani tamquam matrici honorem debitum impendentes, in praecipuis festivitatibus post expleta in suis ecclesiis missarum sollemnia pro celebranda missa maiore aliisque divinis officiis ecclesiam s. Cassiani secundum Ravennatis provinciae consuetudinem visitare procurent et in canonicis horis semper indicium tintinnabuli episcopalis exspectent.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 Roma S. Pietro 1192 mai. 25

Celestinus III praeposito et capitulo Ymolensis eccl.: suscipit eccl. b. Cassiani sub apost. protectione, et confirmat constitutionem, quam b. m. Rufinus s. Praxedis presb. card., Ariminensis ep., apost. sedis legatus, inter eos ex una parte et clericos s. Laurentii et cappellanos per Imolensem civ. constitutos ex altera fecit *(n. 4)*; praeterea confirmat, ut antiquos parochianos s. Cassiani, qui cum ipsa ecclesia sua domicilia transtulerunt, ad quotidiana officia aut in maioribus sollemnitatibus nullus recipere praesumat. — Quae in ecclesiis. Dat. Romae ap. s. Petrum 8 kal. iun. pont. n. a. 2.

A. — Edd. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 130 = Zaccaria I 131. — Regg. Mazzatinti Archivi I 188. JL. 16882.

6 Roma S. Pietro 1194 iun. 10

Celestinus III Alberto de Aucellecto praeposito, subdiac. apost. sedis, et canonicis s. Cassiani: confirmat constitutionem, quam super certo numero canonicorum rationabiliter fecerunt. — Incumbit nobis. Dat. Romae ap. s. Petrum 4 id. iun. pont. n. a. 4.

A[1]. [B[1] s. XVIII. G p. 53]. — Edd. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 133 = Zaccaria I 116. — Regg. Ughelli [1] II 684; [2] II 632. Alberghetti II 101. Mazzatinti Archivi I 166. JL. 17123.

7 Laterano 1194 nov. 26

Celestinus III Alberto praeposito s. Cassiani: confirmat compositionem inter Ysmerum praepositum et Guidonem abbatem et Michaelem presb. ac ceteros fratres mon. s. Donati et s. Petri in Pitulo super decedentium testamentis et oblationibus, qui apud s. Paulum Imolen. sepulturae fuerint beneficium consecuti, a. 1193 sept. 17 factam et de verbo ad verbum insertam. — Iustis petentium. Dat. Lat. 6 kal. dec. pont. n. a. 4.

A. — Ed. Zaccaria I 208 ex A. — Regg. Mazzatinti Archivi I 188. JL. 17169.

**8 (1191—97)*

Celestinus III delegat Ugicionem Ferrarien. ep. et Mainardinum eiusdem eccl. praepositum, ut definiant controversiam inter Albertum Oscellettum prae-

positum nomine canonicorum Imolen. eccl. et Albertum eiusdem eccl. ep. super plurimis articulis.

Laud. in Ugicionis et Mainardini sententia a. 1198 april. 8 prolata (ed. Zaccaria II 67). — Regg. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 136. Alberghetti II 103. JL. —.

Ecclesia collegiata s. Laurentii.

Antiquissima haec fuerat apud Imolenses ecclesia; eam enim vetustate collapsam a. cr. 997 Ricciardus Alidoxiae gentis instaurasse perhibetur. Multis eam praediis Guilla nobilissima femina a. 1033 locupletavit (edd. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 60 et Zaccaria I 175 ex autographo in aedibus comitis de Saxatellis adservato). Plebs s. Laurentii in civitate Corneliensi primo loco enumeratur inter ecclesias ad episcopatum pertinentes in Honorii II privilegio (supra p. 163 n. 5). Omnino igitur falsum est, ecclesiam s. Laurentii, ut Celestini III bulla ficticia (n. †4) praetendit, iam in sua fundatione primaeva sub protectione, institutione et destitutione capituli Lateranensis immediate exstitisse. De ea cf. Zaccaria I 175 sq.

Celestini III privilegium, a falsario impudenter interpolatum, ex regestis Martini V exscripsimus (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 501).

†*1 *(701—05)*

Iohannes VI concedit privilegium exemptionis.

Laud. in n. †4. — Reg. JE. —.

Spurium.

†*2 *(827—44)*

Gregorius IV concedit privilegium exemptionis.

Laud. in n. †4. — Reg. JE. —.

Spurium.

*3 *(1194)*

Celestinus III delegat Ugicionem Ferrarien. ep., ut definiat controversiam, per appellationem ad papam delatam, inter canonicos s. Laurentii de Imola et abbatem s. Donati super eo, quod abbas ad ecclesiam s. Pauli prope eccl. s. Laurentii sitam se et suos monachos vult transferre.

v. Mon. s. Donati n. 1.

†4 *Laterano 1194 mart. 28*

Celestinus III canonicis plebis s. Laurentii de Himula etc.: suscipit eccl. ⟨quae in ipsius fundatione primaeva sub protectione, institutione et destitutione eccl. et capituli b. Iohannis evang. *(sic.)* Lateran. exstitit immediate supposita, prout patet ex regestis eccl. Lateranensis et ex litteris Gregorii IIII *(n. †2)* et Iohannis VI *(n. †1)*⟩ sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, ⟨et eximit eam ab archiepiscoporum, episcoporum et aliorum quorumque ordinariorum iurisdictione omnimoda, censu 2 libr. incensi sacristae vel camerario eccl. Lateranensis in festo s. Iohannis evang. *(sic)* in

primis vesperis annis singulis persolvendo) et concedit alia iura. — Officii nostri. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano card. diac., 5 kal. april., ind. 12, inc. d. a. 1193, pont. v. d. Celestini pp. III a. 3.

Insert. bullae Martini V a. 1429 nov. 29: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 295 (lib. CXLV: De diversis formis a. XIII) f. 14' = Arm. XXXI t. 44 f. 630'. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 552 n. 31. — Reg. JL. —.

Privilegium hoc, licet a falsario impudenter interpolatum, magnam textus genuini partem conservat, ut edocent formulae et notae chronologicae.

*5 *(1193–97)*

P(etrus) s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legatus, committit Faventino ep. et M. priori de Camunno *(i. e.* Gamugno; *cf. p. 158)* causam inter abbatem s. Mariae in Regula ex una parte et canonicos s. Laurentii de Imula ex altera super eccl. s. Leonardi terminandam.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

De Petri card. legatione in Aemiliae provinciam nullam aliam habemus notitiam.

6 Laterano 1197 dec. 18

Celestinus III (Bernardo) Faventino ep. et M. priori de Camunno (*i. e.* Gamugno): mandat, quatenus omni contradictione et appellatione remota, ad decisionem controversiae, eis a P(etro) s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legato, commissae *(n.* 5*)*, iustitia mediante procedere nullatenus retardent.

v. Mon. s. Mariae in Regula n. 5.

Monasterium s. Mariae in Regula.

Lancellotti Hist. Olivet. p. 349 sq. — Lubin p. 175. — Zaccaria I 183 sq.

Omnium quotquot Fori Cornelii exstitere monasteriorum antiquissimum illud esse traditur, quod s. Mariae in Regula a loco „in Arenula" nuncupatur, ubi s. Sigismundi regis Burgundionum corpus humatum esse Imolenses contenderunt (cf. Acta SS. I mai. 1 p. 90 sq.). Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti. Monasterium saec. XV datum est abbatibus commendatariis, inter quos nominamus Prosperum card. de Columpna, Petrum card. Aldobrandinum, Ludovicum card. Ludovisium, Antonium card. Barberinum, Camillum card. Pamphilium. A. 1564, Alexandro card. Riario tunc abbate commendatario consentiente, cessit monachis ex congregatione Montis Oliveti. Denique Pius IX a. 1854 bona monasterii Congregationi de Propaganda fide commisit.

Archivi pars alia remansit penes administratores monasterii, alia pars in tabulario civitatis Imolensis exstat. Nonnullae vero chartae Bononiae in R. archivo (Olivetani di S. Maria in Regola d'Imola) et in archivo comitum de Saxatellis et in archivo comitum de Malvetio inveniuntur.

A = Orig. Imola Arch. vescovile (Propaganda fide).
B = Cop. Imola Arch. comunale.
B^1 = Cop. Imola Arch. Sassatelli.

B^2 = Cop. Bologna Arch. Malvezzi-Medici.
G = Ant. Ferri Catalogo antico e diffuso dei vescovi d'Imola e Origine della chiesa Imolese, s. XVIII, Imola Bibl. comunale; cf. supra p. 161.

*†*1* *(1073—85)*

Gregorius VII concedit altari b. Mariae per b. Basilium in eccl. s. Mariae de Regula aedificato indulgentias.

Laud. in n. †3. — Reg. JL. —.

Spurium. — De Basilio ep. Forocorneliensi cf. Manzoni p. 66; Zaccaria II 26 sq.

2 *[Laterano 1145 dec. 24]*

Eugenius III Rodulfo abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae in Regula sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 13 card. [Dat. Lat. p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. ian., ind. 9, inc. d.] a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. [1].

B s. XV. — Edd. Zaccaria I 189 ex B. Fantuzzi Mon. Rav. VI 46 n. 23 = Migne CLXXX 1085 n. 66. — Regg. Mazzatinti Archivi I 158. Alvisi p. 151. J. 6195. JL. 8834. 8978 ad a. 1146.

Notas chronologicas ex n. †3 supplemus; „9 kal. ian." tamen ex „9 kal. mart." correximus.

†3 *Laterano 1146 feb. 21*

Eugenius III Rodulpho abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae in Regula sub apost. protectione immediate, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit sepulturam liberam; prohibet, ut infra fines parochiae nullus cappellam seu oratorium de novo construere audeat; confirmat indulgentias 40 annorum cuilibet visitanti quotidie altare b. Mariae, per b. Basilium in dicta eccl. aedificatum, et 28 annorum et totidem quadragenarum in festivitatibus quatuor b. Mariae et XII Apostolorum, et 300 annorum et totidem quadragenarum omni die sabati quadragesimae, et 200 annorum a 16 iul. usque ad 8 dies immediate sequentes, a Gregorio pp. praedicto altari concessas *(n. †1)*. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. mart., ind. 9, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

B^1 s. XVIII. B^2 s. XVIII (3 kal. mart.). *G p. 32. — Ed. Gött. Nachr. 1910. — Regg. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 67 ex apostolicis litteris adservatis in archivo s. Mariae in Regula = Zaccaria II 27. JL. —.*

Spurium, auxilio Eugenii III privilegii genuini (n. 2) confectum. Confirmatum est ab Urbano VI a. 1381 (ed. Zaccaria I 193).

**4* *(1193—97)*

P(etrus) s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legatus, committit Faventino ep. et M. priori de Camunno (*i. e.* Gamugno) causam inter abbatem s. Mariae in Regula ex una parte et canonicos s. Laurentii de Imula ex altera super eccl. s. Leonardi terminandam.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Laterano 1197 dec. 18*

Celestinus III (Bernardo) Faventino ep. et M. priori de Camunno (*i. e.* Gamugno): mandat, quatenus, omni contradictione et appellatione remota, ad decisionem controversiae, eis a P(etro) s. Mariae in Via lata diac. card., apost.

sedis legato. commissae *(n. 4)*, iustitia mediante procedere nullatenus retardent. — Ex tenore litterarum. Dat. Lat. 15 kal. ian. pont. n. a. 7.

A. — Ed. Zaccaria I 179 ex monasterii archivo. — Reg. JL. 17599 ad dec. 14—31.

Monasterium s. Donati levitae.

Vetustissimum monachorum Benedictinorum coenobium s. Donati exstabat olim in vico s. Vitalis iuxta castrum s. Cassiani, unde a. 1194 in coenobium ecclesiamque s. Pauli intra civitatem Imolensem monachi sese receperunt. De s. Donati monasterio in suburbio Imolensis oppidi sito loquitur Petrus Damiani in libro q. app. Gratissimus (Opusc. VI c. 18). Insigne olim fuit, ut constat diplomatibus Conradi II a. 1037 (Mon. Germ. Dipl. IV 331 n. 241) et Heinrici V a. 1117 Stumpf Reg. 3156. Pontificum vero Romanorum privilegia antiquiora desiderantur.

De monasterio s. Donati cf. Lubin p. 176; Zaccaria I 208 sq.

**1* *(1194)*

Celestinus III delegat Ugicionem Ferrarien. ep., ut definiat controversiam, per appellationem ad papam delatam, inter canonicos s. Laurentii de Imola et abbatem s. Donati super eo, quod abbas ad eccl. s. Pauli prope eccl. s. Laurentii sitam se et suos monachos vult transferre.

Laud. in Ugicionis ep. sententia a. 1194 april. 20 (ed. Zaccaria I 210 ex arch. s. Mariae in Regula). — Reg. Manzoni Epp. Cornel. hist. p. 135. JL. —.

2 *Laterano 1194 nov. 26*

Celestinus III Alberto praeposito s. Cassiani: confirmat compositionem inter Ysmerum praepositum et Guidonem abbatem et Michaelem presb. ac ceteros fratres mon. s. Donati et s. Petri in Pitulo super decedentium testamentis et oblationibus, qui apud s. Paulum Imolensem sepulturae fuerint beneficium consecuti, a. 1193 sept. 17 factam et de verbo ad verbum insertam.

v. Eccl. cathedr. n. 7.

Monasterium s. Mariae in Diaconia.

S. Mariae et s. Stephani in Zagonia sive Diaconia monasterium situm fuit extra portam Ilionis prope muros civitatis Imolensis. Coluerunt moniales ord. s. Benedicti, quibus a. 1256 iun. 3, Alexandro IV iubente (Potthast Reg. 16399), moniales s. Mariae de Misericordia ord. s. Damiani successerunt.

De loco cf. Lubin p. 432; Zaccaria I 235 sq.

1 *Verona (1186—87) mai. 27*

Urbanus III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus audiat causam, quae inter Imolensem ep. ex una parte et priorem et fratres de Volcina et abbatissam et moniales s. Mariae in Diaconia ex altera super quibusdam ecclesiis et possessionibus vertitur.

v. Episc. n. 9.

Domus fratrum hospitalis Hierosolymitani.

Prima, quod sciam, Hospitalariorum memoria in Imolensi dioecesi legitur in Urbani III rescripto, quod sequitur.

1 *Verona (1186—87) iun. 3*

Urbanus III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus compositionem, quae inter Imolensem ep. et quasdam suas ecclesias ex una parte et fratres hospitalis Hierosolymitani ex altera super parochialibus intercessit, faciat observari et dictos fratres compellat, ut possessiones quasdam iniuste detentas episcopo eiusque canonicis restituant.

v. Episc. n. 11.

Civitas et comitatus Imolensis.

Mortuo Aistulfo, Langobardorum rege, Desiderius rex a. 757 Stephano II promisit, se restituturum esse b. Petro civitates Faventiam, Imulas et Ferrariam (cf. Stephani II epistolas ad Pipinum regem JE. 2335. 2340), sed restitutionem subterfugit (cf. JE. 2341). Destructo vero regno Langobardorum, a. 774 Leo archiepiscopus Ravennas Aemiliae civitates et ducatum Ferrariae seu Imulas atque Bononias occupavit (v. Ravenna, Archiepisc. n. 84). Denique iubente Carolo M. Imola cum ceteris Aemiliae urbibus ad iurisdictionem Romanorum pontificum obvenit, qui ibi comites instituerunt. De comitatu Imolensi cf. Alvisi Il comune d'Imola p. 67 sq.

Archivum civitatis cum chartis inde ab a. 1084 disposuit a. 1713 Antonius abbas Ferri, de historia Imolensi bene meritus. Peculiari laude dignus est codex q. app. *Libro rosso* sive „Registro delle ragioni antiche della città d'Imola", mb. s. XIII sq. De archivo civitatis, ubi chartae quoque ex monasterio s. Mariae in Regula adservantur (cf. supra p. 168), cf. Mazzatinti Archivi I 158 sq. et Alvisi p. 49 sq. Archivum notariorum possidet chartas inde ab a. 1019.

Nonnullae vero chartae ex antiquo Imolensis civitatis tabulario saec. XVI, ut videtur, Romam in archivum Vaticanum deportatae sunt, ubi exstant in duobus voluminibus Arm. XXXVI t. 26. 33 (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 373).

**1* *(775)*

Hadrianus I mittit Gregorium sacellarium, ut iudices Imolae civ. ad se deferre debeat et sacramenta in fide b. Petri a cuncto eius populo suscipiat.

Laud. in Hadriani I epistola ad Carolum M. regem J. 1849. JE. 2416 (cod. Carol. ep. 51; ed. Mon. Germ. Epp. III 578). — Reg. JE. —.

2 *Roma 1073 iun. 1*

Gregorius VII (in Romanum pontificem electus) Guidoni Imolen. comiti: rogat eum, quatenus quaecumque inter Imolenses, qui b. Petro fidelitatem iuraverunt, et Guibertum archiep. Ravennatem discordiae aut molestiarum

sit occasio, eam sedare et firma studeat pace decidere, eisque defensionis auxilia conferre non desinat, donec legati sui in partes illas veniant. — Quidam Imolenses. Dat. Romae kal iun. ind. 11.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 10. — Edd. Carafa Epp. decr. III 556 n. 10 = Mansi XX 67 n. 10, = Tartini Rer. Ital. Scr. I 302, = Alberghetti I 57, = Zaccaria I 25, = Cappelletti II 205, = Migne CXLVIII 292 n. 10. Fantuzzi Mon. Rav. VI 19 n. 11 ut Gregorii V rescriptum ad a. 996 = Vesi Doc. I 413. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 20. — Regg. Rubeus Hist. Rav.² p. 298. Alvisi p. 76. J. 3545. JL. 4781.

Guidonis Corneliensium comitis mentio fit in Petri Damiani Epp. lib. V n. 17. — Eius filius Ugolinus a. 1097 sept. 22 Guiberto archiepiscopo Ravennati fidelitatem sicut vasallus iuravit (edd. Mittarelli Ann. Camald. III 56 = Fantuzzi Mon. Rav. IV 228 n. 41).

Castrum s. Cassiani.

Olim, ut iam diximus, Forocorneliensium episcoporum sedes oppidum s. Cassiani fuit, ubi vetus s. Cassiani templum exstabat. Castrum s. Cassiani saec. XII in bello inter oppidanos et Imolenses destructum est; cf. Alvisi Il comune d'Imola p. 148 sq. et A. Hessel Gesch. der Stadt Bologna p. 76.

1 *Ferentino (1151) mart. 3*

Eugenius III G(uidoni) rectori et populo Bononien.: mandat, quatenus homines de s. Cassiano ab Imolensibus dispersos colligant et locum reparent etc.

v. Bologna, Civ. (JL. 9455).

Ecclesia s. Mariae Magdalenae et s. Lazari de Campo Mezo.

Ex Imolensis episcopatus ecclesiis haec una inter censuales ecclesias S. R. E. apud Cencium in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 100) recensetur:

„Ecclesia sanctae Mariae Magdalenae et s. Lazari de Cano Mezo XII Lucenses".

Locus *Campo di Mezzo*, ubi etiam nunc ecclesia s. Lazari exstat, in via Aemilia situs est versus oppidum Castel Bolognese.

Privilegium de re desideratur.

Dozza

Ecclesia s. Mariae in castro Ducciae.

Gaetano Giordani Memorie dei Campeggi di Bologna, ove si tratta del castello di Dozza (Bologna 1870). — D. L. Baldisseri Il castello di Dozza (Imola 1900).

Locus saepius in chartis Imolensibus occurrit. — Pars chartarum, quae ad oppidum Ducciae spectant, inde ab a. 1177, hodie in archivo notariorum Imolae custoditur (cf. Mazzatinti Archivi I 178. 208 sq.).

1 *Verona (1186—87) iun. 23*

Urbanus III R(odulpho) praeposito et canonicis s. Cassiani: confirmat compositionem amicabilem inter eos et Guidonem [presb.] eccl. s. Mariae de castro Ducciae et populum ipsius loci de sepulturis et oblationibus factam.

v. Eccl. cathedr. n. 3. — Charta compositionis inter Rodulphum praepositum et Guidonem presbyterum a. 1175 mai. 8 factae adservatur in archivo notariorum Imolae (cf. Mazzatinti Archivi I 178).

Fiagnano

Castrum Flagnani.

Locus patria Lamberti, postea Honorii II P. M., fuisse traditur. Bononienses e contra Honorium II Fagnani *(Fagnano)* in territorio Bononiensi natum esse contenderunt (cf. Calindri Dizionario II 358 sq. 388 sq.).

†*1 *(1124—30)*

Honorius II concedit ecclesiae castri Flagnani Imolen. dioec. indulgentiam.

Laud. in Gregorii XIII bulla a. 1577, teste L. Angeli Memorie biografiche p. 143 et Alvisi Il comune d'Imola p. 92. — Reg. JL. —.

Spurium.

Casola Canina

Ecclesia s. Petri Casulensis.

Lucii III rescriptum, quod sequitur, exstat in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis Imolensis.

A = Orig. Imola Arch. capitolare.

1 *Verona (1184—85) oct. 30*

Lucius III Guidoni presb. eccl. s. Petri Casulen.: indulget, ut quicumque in cimiterio praescriptae ecclesiae sepeliri deliberaverint, eorum devotioni et extremae voluntati, nisi excommunicati sint vel nominatim interdicti, nullus obsistat. — Iustis petentium. Dat. Veron. 3 kal. nov.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. Gött. Nachr. 1898 p. 37 n. 9. Mazzatinti Archivi I 188. JL. —.

COMACCHIO

(Cumiaclum. Comaclium. Comaclum)

Io. Bapt. Gasparini Historia Comacli. ms. s. XVII; cf. Zappata apud Ughellum [2] II 483. — Ughelli [1] II 502 sq.; [2] II 481 sq. — Gio. Franc. Ferro Istoria dell' antica città di Comacchio (In Ferrara 1701); Supplemento (Roma 1705). — (Giusto Fontanini) Il dominio temporale della sede apostolica sopra la città di Comacchio [1] (Roma 1708); [3] (Roma 1709). — (G. Fontanini) Difesa del dominio temporale della sede apost. sopra la città di Comacchio (Roma 1709). — (Lorenzo Alessandro Zaccagni) Dissertatio historica de summo apost. sedis imperio in urbem comitatumque Comacli (1709). — (Petri Coradini) Relatio iurium sedis apost. in civitatem Comaclensem (Romae 1711). — (G. Fontanini) Difesa seconda del dominio temporale della sede apostolica sopra la città di Comacchio (Roma 1711). — (L. A. Muratori) Piena esposizione dei diritti imperiali ed Estensi sopra la città di Comacchio in risposta alle due Difese del dominio e della Dissertazione istorica (1712); [2] Les droits de l' empire sur l' estat ecclesiastique (Utrecht 1713). [De ceteris circa controversiam Comaclensem scriptis cf. Antonelli Saggio di una bibliografia storica Ferrarese [1] ap. Frizzi-Laderchi Mem. per la storia di Ferrara [2] II 408 sq.; [2] (Ferrara 1851)]. — Gian-Francesco Bonaveri Della città di Comacchio, delle sue lagune e pesche descrizione storica, civile e naturale . . illustrata da Pierpaolo Proli (In Cesena 1761). — (Agostino di S. Croce) Ristretto di alcune ragioni comprovanti il vescovado di S. Cassiano protettore di Comacchio (Ferrara 1773). — Ios. Ant. Cavalieri De Comaclensibus episcopis liber ad alteram Coletianam editionem Italiae sacrae Ughellii locupletandam (Comacli 1779). — Gioseffantonio Cavalieri Storia della villa e pieve di Libolla e sua riviera o sia del lido occidentale della laguna di Comacchio (Ferrara 1796). — Cappelletti II 579 sq. — Cesare Fogli Degli uomini illustri della città di Comacchio (Ferrara 1902). — Gio. Masironi Appunti paleografici ossia note illustrative di una lapide del settecento appartenente alla cattedrale di Comacchio (Milano 1906). — Cesare Simoni Cronotassi dei vescovi di Comacchio (Faenza 1908). — Franc. Lanzoni Il primo vescovo di Comacchio in: Atti e Mem. della R. Deput. per le prov. di Romagna Ser. III t. XXVII (1909) 62 sq.

Episcopatus Comaclensis.

Comaclensium episcoporum paucorum tantum nomina habentur, temporum incuria. Primus antistes a scriptoribus Comaclensibus Pacatianus celebratur, qui actis synodi a. 502 a Symmacho papa celebratae subscripsit (ed. Mon. Germ. Auct. antiq. XII 440. 452), sed non Comaclensis, immo Corneliensis episcopus fuit. Prima Comaclensis episcopi memoria legitur in inscriptione a. 708 (cf. Fr. Lanzoni l. c.). De episcopis vero, qui huic Vincentio primo loci antistiti successerunt, perpauca scimus.

In Comaclensi dioecesi celebre illud Pomposianum monasterium situm fuisse Cencius notat; de quo inferius. Praeterea Cencius (ed. Fabre-Duchesne I 97) sub episcopatu Comaclensi refert ecclesiam s. Alberti, i. e. monasterium s. Adalberti in Pereo, quod tamen ad Ravennatem dioecesim spectare constat (cf. supra p. 111).

Ecclesia cathedralis est s. Cassiano sacra.

Antiqua Comaclensia tabularia aut perierunt aut Romam in archivum Romanorum pontificum translata sunt. Leonis VIII privilegium pro monasterio s. Mariae in Aula regia (cf. infra p. 176 n. †1) custoditur in archivo castri s. Angeli (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 117); codex s. XVI, privilegia et instrumenta civitatis Comacli continens, est in archivo Vaticano Arm. XLVIII t. 15 (apographum s. XVII exstat ibidem Arm. XLVIII t. 43), in quo diplomata Friderici I a. 1177 Stumpf Reg. 4193 et Friderici II a. 1232 BF. 1933 transscripta leguntur (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 376).

*1 *(872—79)*

Iohannes VIII mandat Berengario glorioso comiti per Petrum ep. et Iohannem ducem, ut adiutor sit Stephano ep., a sese in Comiaclo praeordinato, quatenus eius auxilio adiutus ecclesiae suae iura et possessiones atque ipsius curam ducatus retineat securus.

Laud. in n. 2. — Reg. JE. —.

2 *(879 april. 3)*

Iohannes VIII Berengario glorioso comiti: rogat eum, ut tale Stephano ep. adiutorium faciat, per quod suam ecclesiam et ministerium sibi commissum securiter retinere atque disponere valeat. — Quia praecessores. Dat. [3 non. april. ind. 12].

Reg. Iohannis VIII ep. 176. — Edd. Carafa Epp. decr. III 409 n. 167. Mansi XVII 114 n. 167. Cappelletti II 587. Migne CXXVI 825 n. 206. — Regg. J. 2455. JL. 3237.

Monasterium s. Mariae in Aula regia.

Ferro p. 347 sq. — Bonaveri p. 16. — Mittarelli Ann. Camald. I 104 sq. II 63. — Gioseffantonio Cavalieri Istoria della chiesa della Madonna del Popolo detta S. Maria in Aula regia della città di Comacchio (In Comacchio 1782).

Prima notitia monasterii b. Mariae q. v. in Auregario sive in Aula regia legitur in charta saec. X med. (edd. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 59 n. 22; Cavalieri p. 30). Quae enim scriptores Comaclenses, Leonis VIII privilegium spurium (n. 1) perperam Leoni I aut Leoni IV attribuentes, de eius vetustate narrant, omnino falsa sunt. Pauca de hoc monasterio scimus. Coluerunt monachi Benedictini. Monasterium iam saec. XV desertum Mainardinus ep. Comaclensis instauravit. A. 1570 patribus Cappucinis cessit.

Leonis VIII privilegium est Romae in archivo Vaticano; cf. supra.

B = Cop. Roma Arch. Vat. Arm. IV c. VIII n. 12.
C = Peregrini Prisciani Hist. Ferrar. vol. I, s. XVI, Modena Arch. di stato; cf. infra sub „Ferrara".
C[1] = Peregrini Prisciani Collectanea vol. III, s. XVI, ib.
D = Fel. Contelori Rerum Ferrarien. vol. I, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XLVI t. 13; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 374.
E = Ferrara, Modena, Mantova, Miranda, s. XVII, ib. Arm. XLVI t. 54; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 375.
F = Iusti Fontanini Miscellanea, s. XVIII, Venezia Arch. di stato cod. misc. 650; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 645.

†1 *Laterano 964 iun. 13*

Leo VIII: concedit monasterio s. Mariae et Venerio abbati mon. q. v. Aula regia in territorio Comaclo res S. R. E. in territorio Comaclo nominatim illustratas. — Leonis ss. pont. a. 1 sicque regn. d. n. Ottone imp. a. 3, die 13 m. iun., ind. 7; Romae Lateran. eccl. s. Salvatoris pal. Domina sancta. Iohannes tabellio scr. die et mense et ind. ss. 8, Romae Lateran. pal. eccl. s. Salvatoris. Subscr. 8 epp. et card. etc.

B a. 1305 iul. 19. [C f. 10' et C[1] *f. 75 Exc. D f. 90. E f. 50. F p. 1]. — Ed. PflugkH. Acta II 43 n. 82 ex F. — Regg. Ferro p. 56. 62. 81. 347. 353 ex C = Cavalieri p. 48. Muratori Antiq. V 428 ex C. Frizzi Mem. di Ferrara* [1] *II 44;* [2] *II 52. Cappelletti II 592. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 697 n. CCCLXVIa. PflugkH. Iter p. 183 n. 80 ex C*[1]*. JL. †3703 (cf. II 706).*

Spurium. — Nos enim tam sententiam Muratorii (Piena esposizione p. 124), qui Alfonsum Ceccarellum auctorem huius privilegii fuisse contendit, repudiamus, quam sententiam v. cl. Bresslau (Handbuch der Urkundenlehre I 173), qui genuinum esse ex formulis secundum usum chartarum privatarum Romanarum adhibitis colligit. Verum formulae, quae a regulis cancellariae apostolicae omnino abhorrent, congruunt cum chartis privatis Ravennatibus et Comaclensibus (cf. Federici Rer. Pompos. hist. I 423 n. 17; 453 n. 37; 462 n. 43; 494 n. 66; 500 n. 70; 506 n. 76; 511 n. 78). Privilegium itaque auxilio chartarum Comaclensium — Venerius abbas occurrit in chartis a. 969 et 973 ap. Muratori Antiq. V 425 sq. et Cavalieri p. 53 sq. — saec. XI aut XII a falsario quodam confectum esse apud nos constat.

Ecclesia s. Iacobi de Cella Volana.

Antiquissimae originis coenobium in insula Volana situm fuisse, Pennottus Hist. tripartita [1] p. 298. 481. 622 affirmat. Rexerunt canonici regulares, qui etiam monasteria s. Adalberti in Pereo et s. Laurentii in Caesarea (cf. supra p. 84. 111) ex donatione Ravennatensium archiepiscoporum disposuerunt. Otto IV eis a. 1210 privilegium concessit (BF. 359. 360). Verum quum progressu temporum et loci conditione monasterium paulatim desertum et collapsum esset — erat enim locus nemorosus, aquarum eluvionibus et paludibus et aere corrupto paene inaccessibilis effectus — a. 1424 canonici regulares ex congregatione Frisonaria novum coenobium sub eodem titulo s. Iacobi Cellae Volanae in xenodochio leprosorum s. Lazari in suburbio Ferrariae instituerunt, unde a. 1570 intra civitatem in templum s. Iohannis bapt. se transtulerunt.

De loco cf. Lubin p. 96; Ferro p. 343 sq.; Bonaveri p. 100 sq.

Pennottus [1] p. 625 narrat, s. Iacobi coenobio multa privilegia indulsisse Romanos pontifices, praesertim Alexandrum III et Innocentium IV et VI, imperatores quoque Ottonem IV et V(!). Ottonis IV privilegia a. 1210 BF. 359. 360 edidit Winkelmann Acta I 36 sq. n. 39. 40 ex autographo et apographo in R. archivo Mediolanensi exsistentibus. Alterum Ottonis IV privilegii apographum est Imolae in archivo civitatis (cf. Bethmann in Archiv XII 573). Alexandri III vero privilegium (n. 1) frustra quaesivimus.

*1 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. a Pennotto [1] p. 625 = Ferro p. 346. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mariae de Pomposia.

(Pomposa)

Lubin p. 305. — Ferro p. 384 sq. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [2] III 173. V 300. — Bonaveri p. 96 sq. — Scritture e documenti dimonstranti li privilegii, giurisdizioni etc. della antica abazia di S. Maria di Pomposa (1749). — Placidi Federici Rerum Pomposianarum historia monumentis illustrata I (Romae 1781). Partem alteram post obitum auctoris absolvit Sebastianus M. Campitelli, ms. s. XVIII, Monte Cassino Arch. abbaziale. — Codex diplomaticus Pomposianus vol. I—VII, ms. s. XVIII, ib. — Carlo Morbio Storie dei municipi italiani [1] I (Milano 1836) 18 sq.; [2] (1840). — Silvio Busmanti Pomposa. Cenni storici [1] (Ravenna 1873); [2] (Genova 1875); [3] (Imola 1881). — Gius. Agnelli Ferrara e Pomposa (Bergamo 1902). — Melchiorre Roberti Pomposa (Ferrara 1906).

Antiquissima est ecclesia s. Mariae in insula Pomposiae, licet eius origines obscurae sint. Nam notitia circa ecclesiam b. Mariae in Pado vetere, ubi temporibus Aureliani episcopi Ravennatis saec. VI in. monasterium aedificatum esse Agnellus c. 53 (Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 315) narrat, non ad nostram, ut saepius affirmant, sed ad aliam b. Mariae ecclesiam referenda est. Certe a. 874 Pomposianum monasterium iam exstabat, ut patet ex Iohannis VIII epistola ad Ludovicum II imp. J. 2245. JE. 2989 (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 115), in qua Romanus pontifex monasterium s. Mariae in Comaclo q. d. Pomposia sibi vindicavit. Ab Ottone II imp. a. 982 sept. 30 Pomposianum monasterium abbati s. Salvatoris Ticinensi commissum (Mon. Germ. Dipl. II 327 n. 281; cf. quoque Adalheidae imperatricis chartam donationis ap. Puccinelli Cronica dell'abbadia Fiorentina p. 189 n. 5; Margarini Bull. Cas. II 44 n. 52; Cod. dipl. Longob. p. 1754 n. 997), ab Ottone III a. 999 sept. 27 Ravennati archiepiscopo datum est (l. c. II 758 n. 330). In generali placito a. 1001 april. 4 coram Silvestro II et Ottone III celebrato monasteria s. Mariae q. v. Pomposia et s. Vitalis Ravennati ecclesiae refutantur (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 167). Paulo post Otto III abbatiam Pomposianam per concambium a Frederico archiepiscopo Ravennate accipiens, eam ab omni subiectione archiepiscoporum seu aliorum exemit et exinde regalem esse statuit (Mon. Germ. Dipl. II 850 n. 416); quod confirmaverunt eius successores. Sed saec. XII in. Romani pontifices monasterium Gualterio Ravennatensium archiepiscopo denuo commiserunt (cf. Gelasii II eiusque

successorum privilegia sub Ravenna, Archiepisc. n. 189. 190. 194. 198). Ditissimum olim fuit, multasque ecclesias disposuerunt eius abbates (cf. elenchum ecclesiarum ap. Morbio I 85 sq.), multis honestati privilegiis imperatorum et regum, Ottonis III a. 1001 (Mon. Germ. Dipl. II 826 n. 395; 850 n. 416), Heinrici II a. 1014 et a. 1022 (l. c. III 392 n. 312; 602 n. 473), Conradi II a. 1037 (l. c. IV 330 n. 240), Heinrici III a. 1045 et a. 1047 (Stumpf Reg. 2283. 2330), Heinrici IV a. 1066 et a. 1095 (St. 2691. 2932), Heinrici V a. 1114 (ed. N. Archiv XX 225) et a. 1116 (St. 3136), Friderici I a. 1177 (St. 4222. 4223), Heinrici VI a. 1195 (St. 4936), Friderici II a. 1220 (BF. 1193). Ibi floruerunt s. Guido abbas, qui novas aedes erexit, et Guido Aretinus, artis musicae peritissimus, et b. Petrus Damiani, qui ad monachos epistolam suam (Epp. lib. VI n. 6) et Opusculum XIII De perfectione monachorum dedit.

Insignis erat olim monasterii bibliotheca, ab Hieronymo abbate instituta; eius catalogum ab Heinrico monacho a. cr. 1093 confectum edd. Montfaucon Diarium ital. (1702) p. 81 sq. = Migne CL 1345 sq., = Becker Catalogi bibl. antiq. (1885) 157 sq.; C. Morbio Storie dei municipi italiani [1] I 31 sq.; [2] I 43 sq.; Gio. Mercati in Studi e documenti XVII (1896) 143 sq.; cf. Blume Iter II 215 sq. et Gottlieb Über mittelalterliche Bibliotheken p. 223 sq.

Denique Pomposianum monasterium cecidit. Nam pestilentia aeris monachos ut locum desererent coegit, ita ut, Innocentii VIII et Alexandri VII iussu abbatia ipsa in praeposituram saecularem conversa, monachi in coenobium s. Benedicti in civitatem Ferrariae sese transferrent, ubi permanserunt usque ad suppressionem.

Monasterium s. Mariae inter censuales s. Petri ecclesias recensetur ab Albino in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 115):

„Monasterium Pomposae III solidos affortiatorum“,

itemque a Cencio (l. c. I 97. 133. 244) sub episcopatu Comaclensi et altera vice (l. c. I 120) sub episcopatu Ferrariensi.

Pomposiani archivi, olim locupletissimi, pars periit, pars dispersa est. Maxima enim pars chartarum, coenobio suppresso, Ferrariam in monasterium s. Benedicti translata est, ubi remansit usque ad Napoleonis I tempora, qui archiva congregationum exstinctarum Mediolani in archivo generali Italici regni colligi iussit. Sed chartae Pomposianae in itinere ablatae sunt, postea vero ab Augustino Theiner acquisitae: quo mortuo, in manus Olomucensis archiepiscopi devenerunt, qui eas Benedictinis abbatiae Montis Casini dono dedit. Hodie igitur Pomposianarum chartarum 3000 plus vel minus inde ab a. 932 in archivo Casinensi adservantur, earumque index in 6 voluminibus ibi habetur; cf. Tabularium Casinense I: Cod. dipl. Caietan. I (1887) p. X et Gött. Nachr. 1900 p. 291 sq.

Praeterea supersunt Ferrariae nonnullae chartae ex archivo Pomposiano inde ab a. 986, quae hodie in bibliotheca publica custodiuntur; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 355 sq.

Altera tabularii Pomposiani pars iam saec. XVII Mutinae in archivo Estensium ducum adservabatur, nunc vero in R. archivo Mutinensi est (Cancellaria ducale et Camera ducale); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 242.

Mediolani quoque in R. archivo nonnullae chartae exstant, aliae Venetiis in R. archivo, aliae Romae in R. archivo, inter quas notamus Ottonis III diploma (Mon. Germ. Dipl. II 850 n. 416) et Innocentii III privilegium (cf. Gött. Nachr. 1901 p. 242). Documenta Pomposiana saec. XI sq. collegit Ios. Campori Mutinensis (cf. L. Lodi Catalogo dei codici etc. di Gius. Campori p. 100 n. 134); pleraque Carolus Morbio olim possedit (cf. Verzeichnis einer Sammlung wertvoller Handschriften . . des Cav. Carlo Morbio. 1889). Nonnulla documenta ex archivo Pomposiano inde ab a. 1159 Rhodigii (Rovigo, Bibl. dell'Accademia dei Concordi cod. 186) inveniuntur; cf. Mazzatinti Inventari III 21. Urbani IV privilegium a. 1263 nov. 13 est Perusii in archivo monasterii s. Petri; multaque monumenta perierunt.

Praeterea inventariis usi sumus. Ex summario quodam, ut videtur, saec. XV, nunc deperdito, exscripta sunt „Summaria quorumdam privilegiorum monasterii Pomposiani“ a. 1665, Modena Arch. di stato (cf. Mon. Germ. Dipl. III 736). Chartarum, quae s. XVII in tabulario monasterii s. Benedicti Ferrariae exstitere, indicem confecit Benedictus Bacchini „Regesto cronologico delle carte dell' archivio della Pomposa dal 932 al 1400“, s. XVII ex., Milano Bibl. Braidense (Cartulari di chiese e monasteri d'Italia vol. VI); cf. Mazzatinti Inventari VII 37. Eiusdem inventarii exemplar a. 1674 est Ferrariae in Arch. dei residui beni ecclesiastici (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 364) et Mutinae in bibl. Estensi (Mss. Campori S 2. 15). „Inventario di scritture spettanti al monastero Pomposiano ed ora di S. Benedetto di Ferrara . . da P. Ludovico Morini“ est in Scalabrinii Vet. mon. qu. VI f. 1 sq. [*I*]. Summaria privilegiorum monasterii Pomposiani leguntur insuper in F. Ughelli schedis, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) f. 387' sq. (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 97), et in scripturis archivi Vaticani, de quibus inferius. „Excerpta abbatiae Pomposianae ex indice confecto a B. Bachinio, exsistente in monasterio s. Benedicti de Ferraria“ (cf. supra), olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano cod. 1084 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 366), desiderantur.

Privilegiorum Pomposiano monasterio concessorum saepius fit mentio in scripturis Vaticanis saec. XVII confectis a Franc. De Rubeis Ferrarien. confin., Roma Arch. Vat. Arm. XV c. VI n. 84 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 516); a Fel. Contelori Rerum Ferrarien. vol. I—III, ib. Arm. XLVI t. 13—15; Collectanee di scritture spettanti al ducato di Ferrara e Estensi vol. I—III, ib. Arm. XLVI t. 18—20; Ferrarien. et Venet. confin., ib. Arm. XLI t. 45—48 (nunc codd. Vat. Barb. 1299—1302, olim XXXIII 71—74). 50. 58; Collectanea di scritture diverse spettanti a Comacchio et all' abbatia di Pomposia vol. I. II, ib. Arm. XLVIII t. 35. 36; Collectanea iurium sedis apost. contra Venetos, ib. Misc. Arm. I t. 140; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 375 sq. 381 sq. 1903 p. 81 sq. Eiusdem tenoris videtur esse codex capituli Toletani s. XVII cod. 45. 20; cf. Ewald in N. Archiv VI (1881) 367.

A = Orig. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale — Stato: Pomposa).
A[1] = Orig. Monte Cassino Arch. abbaziale.
B = Cop. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale — Stato: Pomposa).
B[1] = Cop. ib. (Camera ducale: Pomposa).
B[2] = Cop. Monte Cassino Arch. abbaziale.
B[3] = Cop. Milano Arch. di stato.
B[4] = Cop. Venezia Arch. di stato (Bolle ed atti della curia Romana I).
B[5] = Cop. Verona Arch. comunale.
B[6] = Cop. Ferrara Arch. comunale antico (Libro I); cf. infra p. 206.
C = Codex diplomaticus Pomposianus vol. I—VII et Appendix, s. XVIII, Monte Cassino Arch. abbaziale; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 292.
C[1] = Istoria Pomposiana vol. I. II, s. XVIII, ib. Est Rerum Pomposianarum historiarum pars altera a Sebastiano M. Campitelli absoluta; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 293.
D = Collectanea di scritture diverse spettanti a Comacchio et all' abbatia di Pomposia vol. II, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XLVIII t. 36; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 376.
E = Ferrarien.-Venet. confin., s. XVI sq., ib. Arm. XLVI t. 49 [*E*[1]] et t. 51 [*E*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 375.
F = Fel. Contelori Rerum Ferrarien. vol. I, s. XVII in., ib. Arm. XLVI t. 13; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 374.
G = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, ib. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
G[1] = C. Margarini Schedae vol. II, s. XVII, Brescia Bibl. Quiriniana A IV 18; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 264.
H = Scritture de' serenissimi Estensi, s. XVII, Ferrara Bibl. comunale cod. 110 NC 4.
H[1] = Iusti Fontanini Miscellanea, s. XVIII, Venezia Arch. di stato cod. misc. 650; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 645.
I = Ios. Ant. Scalabrini Monumenta vetera monasterii Pomposiani etc., s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 454 ND 4; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 357 sq. — Etiam in Scalabrinii libro ms. Privilegi e documenti spettanti alla chiesa di Ferrara, s. XVIII, ib. 507 ND 6, privilegia Pomposiana transcripta sunt. De eo cf. infra p. 206.
K = Monasticon Benedictinum vol. XXIV, s. XVII ex., Paris Bibl. nat. Ms. lat. 12681 (résidu Saint-Germain des Près).
L = Constantini Ruggieri Manuscripta miscellanea vol. X, s. XVIII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 1616 (olim 3662); cf. L. Frati Indice dei codici latini conservati nella R. Biblioteca Universitaria di Bologna p. 569.
M = P. L. Galletti Miscellanea vol. XXVII, s. XVIII, cod. Vat. lat. 7948; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 23.
N = St. Borgia Rerum maritimarum dominationis pontificiae monumenta, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia [*N*[1]], et eiusdem auctoris Bullarium Lucii III, s. XVIII, ib. [*N*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74 sq.

1 *1013 iul. 6*

Benedictus VIII Widoni abbati etc.: concedit terras et vineas et massas nominatim illustratas et piscariam q. v. Volanum, eo tenore ut singulis quibusque annis pensionis nomine rationibus S. R. E. 3 arg. sol. persolvantur. — Cum magna nobis. Scr. p. m. Benedicti reg. not. et scrin. S. R. E., in m. iul., ind. 11. Dat. 2 non. iul. p. m. Benedicti ep. s. Silvae Candidae eccl. et bibl. s. apost. sedis, a. Deo propitio pont. d. n. Benedicti ss. VIII pp. a. 2, ind. ss. 11, m. iul., die 6.

C I. D f. 216. 346. 362. I qu. II f. 16. N¹. — Edd. (Fontanini) Il dominio temp. ³ p. 395 n. 2 ex autogr. = Dumont-Rousset Supplement au Corps univ. dipl. du droit des gens II 24 n. 11. Federici I 458 n. 40 ex autogr. (cf. I 69. 233) = Vesi Doc. I 468. Morbio I 55 n. 6. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. I 43. 379 ex autogr. J. 3054. JL. 3999.

Privilegium hoc secundum Diurni formulam LXXXIX (ed. Sickel p. 117) scriptum in placito a. 1016 april. 30 relectum est (edd. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 217 n. 94; Federici I 469 n. 48; Fantuzzi Mon. Rav. IV 189 n. 18; cf. Hübner Gerichtsurkunden Reg. 1210). — De portu et piscaria Volanae cf. Arnaldi Ravennatis archiep. chartam a. 1018 datam (ed. Federici I 475 n. 52).

2 *1022 iul.*

Benedictus VIII Widoni abbati etc.: constituit, ut numquam locus ipse aut res ad ipsum pertinentes praeter Deo et regi alicui submittatur personae, nullusque mortalium praeter regiae potestatis culmen in monasterio aut in curtibus vel in castellis sive in plebibus aut in cellis seu in villis etc. aliquam ordinationem vel auctoritatem sive potestatem aut iurisdictionem tenere praesumat; confirmat piscariam q. v. Bolana. — Quoniam semper sunt. Scr. p. m. Stephani primiscriniarii s. apost. sedis, in m. iul. et ind. 5.

B² s. XII. [C I. I qu. II f. 15. G¹ f. 313. N¹]. — Edd. Muratori Antiq. V 1051 = Scritture e doc. p. 4, = Migne CXXXIX 1626 n. 27. Federici I 490 n. 62 ex autogr. (cf. I 261). Morbio I 63 n. 10. — Regg. J. 3079. JL. 4041.

De Stephano primiscriniario sive protoscriniario cf. Galletti Del primicero p. 147 et Bresslau Handbuch der Urkundenlehre I 176.

3 *1052 mart. 18*

Leo IX eccl. b. Mariae in insula Pomposiae et per eam Mainardo abbati etc.: confirmat possessiones nominatim illustratas *(ut n. 1)*, ita sane ut singulis quibusque annis pensionis nomine S. R. E. 3 arg. sol. persolvantur actionariis; constituit, ut numquam locus aut res ad ipsum pertinentes alicui submittatur personae *(ut n. 2)*. — Regina coelorum. Dat. 15 kal. april. p. m. Friderici S. R. E. bibl. et canc. vice d. Herimanni archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis IX pp. 4, ind. 5 [6].

B s. XI ex. [B a. 1737. C I. C¹ I. E¹ f. 78 = F f. 37. E². H n. 52. H¹ f. 21. I qu. III f. 1. K f. 154']. — Edd. Muratori Antiq. V 337 ex B = Scritture e doc. p. 5, = Migne CXLIII 683 n. 65. Morbio I 69 n. 13. — Regg. Höfler Die deutschen Päpste II 377. J. 3245. JL. 4268.

Conf. Heinrici Ravennatis archiepiscopi instrumentum restitutionis a. 1055, in quo laudantur privilegia pp. Benedicti et Leonis (ed. Savioli Ann. Bolognesi I b 95 n. 1055).

**4* *(1106)*

Bernardus S. R. E. presb. card. et per partes Longobardiae et adiacentium fines vicarius Paschalis II decidit litem inter M. abbatem de Pomposia et clericos eccl. s. Michaelis de Soleria.

Laud. in Mathildis comitissae charta a. 1106 ex. (edd. Muratori Antiq. V 933 = Fiorentini Mem. della contessa Matilda ² II 211. Rena e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana IIIc 103 n. 43. Regg. Tiraboschi Mem. stor. Modenesi II b 72 n. 290. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 178 n. 100). — Reg. JL. —.

5 *(1112—14)*

Paschalis II Teuzoni abbati etc.: concedit monasterio b. Mariae in insula q. v. Ponposia terras nominatim illustratas et piscariam integram q. v. Volana,

ita sane ut singulis quibusque annis pensionis nomine 3 arg. sol. S. R. E. actionariis persolvantur; decernit, ut nulli archiepiscopo, nulli episcopo liceat monasterio gravamen inferre nec in ipso aut in eius rebus potestatem exercere sive fodrum extorquere aut alias exactiones inferre. — A[d hoc nos]. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal.

B² s. XII. [G¹ f. 301 Exc. I qu. IV f. 4' Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 314 n. 7 ex B². — Reg. Gött. Nachr. 1897 p. 271 n. 1 ex G¹. JL. —.

In circulo q. app. rota deest signatio, desunt praeterea subscriptiones papae et cardinalium et notae chronologicae. Privilegium igitur imperfectum remansisse videtur. — Teuzo abbas in chartis a. 1112—1115 occurrit.

6 *Laterano 1124 oct. 16*

Calixtus II Aurelio abbati etc.: confirmat possessiones et iura *(ut n. 5)*; concedit licentiam chrisma et oleum sanctum a Comacliensi ep., benedictionem abbatis, monachorum ordinationem et consecrationes altarium monasterii et in massa Lacus sancti a quo voluerint catholico episcopo suscipiendi; statuit, ne abbas ad cuiuslibet episcopi synodum pergere compellatur, nisi a Romano pontifice vel legato eius fuerit invitatus. — Aequitatis et. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 17 kal. nov., ind. 3, inc. d. a. 1124, pont. autem d. Calixti II pp. a. 6.

A. [B² s. XII. B¹ s. XVIII. C II. E¹ f. 82' = F f. 41. E² Exc. G¹ f. 301 Exc. H¹ f. 29. I qu. IV f. 4' Exc. K f. 160']. — Edd. Muratori Antiq. V 823 ex A = Scritture e doc. p. 6, = Migne CLXIII 1328 n. 277. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 341 n. 512 ex A. — Regg. J. 5189. JL. 7168.

7 *Firenze 1132 dec. 20*

Innocentius II Aurelio abbati etc.: suscipit Pomposianum b. Mariae mon. sub S. R. E. patrocinio, confirmat possessiones propriis nominibus expressas et iura *(ut n. 6)*. — Ad hoc in. Ego Innocentius etc. Subscr. 6 card. Dat. Florentiae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 13 kal. ian., ind. 10, inc. d. a. 1133, pont. d. Innocentii pp. II a. itidem 3.

B² s. XII. [G¹ f. 301 Exc. I qu. IV f. 5 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 316 n. 8 ex B². — Reg. Gött. Nachr. 1897 p. 274 n. 3 ex G¹. JL. —.

8 *Laterano 1143 dec. 16*

Celestinus II Paulo abbati etc.: suscipit b. Mariae Pomposianum mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 7)*. — Apostolici moderaminis. Ego Celestinus etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 17 kal. ian., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

B² s. XII. [B a. 1524 dep. = B s. XVII. B a. 1556. B a. 1647. B a. 1737. C II. D f. 359. E¹ f. 99 = F f. 45. E² Exc. G¹ f. 301 Exc. H¹ f. 37. I qu. IV f. 5 Exc. K f. 167']. — Ed. PflugkH. Acta III 41 n. 47 ex BH¹. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 659 n. 5995a. JL. 8459.

Apographum est etiam in actis s. XVII, Faenza Arch. comunale n. 50 vol. I p. 190.

*9 *Costa d'Adige 1146 dec. 9*

Ex praecepto Guidonis S. R. E. card. Iohannes iudex de Vado et Adegerius de s. Cruce definiunt controversiam inter Paulum abbatem s. Mariae de Pom-

posia et Madelbertum priorem mon. s. Cypriani de Venetia super possessione q. d. Costa.

v. Torcello, Mon. s. Cypriani de Muriano (ed. Gloria Cod. dipl. Padov. II 352 n. 474).

**10* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium. — Desiderium quod.

Laud. in n. 11. 12. 15. 36. — Reg. PflugkH. Iter p. 246 n. 461. JL. —.

11 *Laterano 1154 mart. 19*

Anastasius IV Iohanni abbati etc.: ad exemplar Celestini *(n. 8)* et Eugenii *(n. 10)* suscipit b. Mariae Pomposianum mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Anastasius etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 14 kal. april., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

B a. 1446. B⁴ a. 1447. [C II. I qu. IV f. 5' Exc. (17 kal. ian.). *L]. — Edd. Muratori Antiq. V 431 ex B = Scritture e doc. p. 7, = Castellini Storia della città di Vicenza VI 114, = Migne CLXXXVIII 1048 n. 58. — Regg. J. 6788. JL. 9852.*

12 *Roma S. Pietro 1155 april. 9*

Hadrianus IV Iohanni abbati etc.: ad exemplar Celestini *(n. 8)*, Eugenii *(n. 10)* et Anastasii *(n. 11)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 13 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 id. april., ind. 3, inc. d. a. 1155, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

B¹ a. 1647. C II. [G¹ f. 301 Exc. I qu. III f. 4']. — Edd. Muratori Antiq. V 166 Exc. ex B¹ = Migne CLXXXVIII 1401 n. 30. — Regg. PflugkH. Iter p. 260 n. 549 ad a. 1154—59. J. 6855. JL. 10024.

**13* *(1154—58)*

Hadrianus IV delegat Albericum (postea Ariminen. ep.) iudicem in causa, quae inter Pomposianum mon. et mon. s. Vitalis super possessione fundi Baurie (sive Scornii) vertitur.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

Conf. Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 3 (supra p. 81).

**14* *(1155—59)*

Coram Hadriano IV eadem causa, quae per appellationem ad suam audientiam delata est, aliquamdiu agitatur.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

Conf. Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 5 (supra p. 81).

15 *Anagni 1160 dec. 21*

Alexander III Iohanni abbati etc.: ad exemplar Celestini *(n. 8)*, Eugenii *(n. 10)*, Anastasii *(n. 11)* et Adriani *(n. 12)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Anagn. p. m. Hermanni S. R. E. subdiac. et not., 12 kal. ian., ind. 9, inc. d. a. 1160, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 2.

A¹. [B a. 1589 dep. = B s. XVIII. B a. 1737. C II. G¹ f. 301 Exc. I qu. III f. 2'. M f. 3']. — Edd. Scritture e doc. p. 8. PflugkH. Acta III 203 n. 194 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 262 n. 559. JL. 10639.

16 *Benevento (1168—69) mai. 10*

Alexander III abbati et fratribus s. Benedicti supra Padum: confirmat sententiam ab Aldigerio et Iohanne de Vado Ferrarien. iudicibus in controversia inter Madalbertum priorem s. Cypriani et P. abbatem s. Mariae de Pomposia super possessione loci q. d. Costa prolatam.

v. Polirone, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 11530). — Conf. n. 9.

**17* *(1169)*

Alexander III committit Iohanni ep. Bononiensi causam inter Monaldum priorem et fratres s. Mariae de Portu et Guidonem abbatem et fratres Pomposianos super quibusdam possessionibus.

Laud. in n. 20. — Reg. JL. —.

Contra sententiam a Iohanne ep. Bononiensi a. 1169 aug. 7 prolatam (ed. Savioli Ann. Bolognesi II[b] 13 n. 197) monachi Pomposiani ad papam provocaverunt. — Conf. Ravenna, Eccl. s. Mariae in Portu n. 11 (supra p. 99).

**18* *(1169—71)*

Alexander III committit Ildebrando bas. XII Apostolorum card. presb., apost. sedis legato, causam inter eccl. s. Mariae de Portu et mon. s. Mariae de Pomposia, iam a Iohanne ep. Bononiensi initam *(n. 17)*, appellatione postposita terminandam.

Laud. in n. 19. 20. — Reg. JL. —.

Conf. Ravenna, Eccl. s. Mariae in Portu n. 12 (supra p. 99).

19 *Dugliolo 1171 mart. 28*

Ildeprandus S. R. E. presb. card., legatus Alexandri III in partibus Longobardiae, confirmat sententiam a Iohanne ep. Bononiensi prolatam *(n. 17)*.

C II et App. — Reg. JL. —.

Conf. Ravenna, Eccl. s. Mariae in Portu n. 13 (supra p. 99).

20 *Tusculanum (1171) mai. 31*

Alexander III Guidoni abbati et fratribus Pomposianis: confirmat sententiam a Iohanne ep. Bononiensi prolatam *(n. 17)* et ab I(ldebrando) bas. XII Apostolorum presb. card., sedis apost. legato, firmatam *(n. 19)*. — Cum causam quae. Dat. Tusculan. 2 kal. iun.

C II et App. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 327 n. 15 ex C. — Reg. JL. —.

Conf. Ravenna, Eccl. s. Mariae in Portu n. 14 (supra p. 99).

21 *Tusculanum (1171—72) oct. 12*

Alexander III monachis s. Cypriani: mandat, quatenus terram q. d. Costa, quam per violentiam detinent, fratribus Pomposianis sine molestia reddant aut ipsis exinde coram Caprulano ep. faciant iustitiae complementum.

v. Torcello, Mon. s. Cypriani de Muriano (JL. 13584). — Conf. n. 10. 16 et Gerardi ep. Paduani sententiam a. 1173 ian. 4 de eadem re prolatam (Reg. Gloria, Cod. dipl. Padovan. II 268 n. 1094).

**22* *(Tusculanum 1171—72 oct. 12)*

Alexander III committit (Dominico) Caprulano ep. causam inter Willelmum priorem et fratres eccl. s. Cypriani ex una parte et abbatem et fratres Pomposianos ex altera super terra q. v. Costa.

Laud. in n. 21. 23. — Reg. JL. —.

23 *Anagni (1173—74) iun. 7(?)*
Alexander III Willelmo priori et fratribus eccl. s. Cypriani: confirmat sententiam a D(ominico) ep. Caprulano in eadem causa prolatam *(n. 22).*

v. Torcello, Mon. s. Cypriani de Muriano (ed. Gött. Nachr. 1896 p. 303 n. 7).

**24* *(1159—77)*
Coram Alexandro III causa inter mon. Pomposianum et mon. s. Vitalis super possessione fundi Baurie (sive Scornii) agitur.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

Conf. Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 5 (supra p. 81).

25 *Venezia 1177 (mai.—aug.)*
(Residente Alexandro III in consistorio) Hubaldus Hostiensis ep., Iohannes Neapolitanus presb. tit. s. Anastasiae, Iacintus s. Mariae in Cosmydyn, Cinthius Capellus s. Adriani diac. S. R. E. card. et Ezelinus iudex Paduae Guidoni abbati s. Mariae de Pomposa et Petro abbati s. Vitalis: arbitrium proferunt super causa, quae inter Pomposianum mon. et mon. s. Vitalis super possessione fundi Baurie (sive Scornii) diutissime vertebatur *(cf. n. 13. 14. 24).* — Ecclesiasticae moderationi. Acta sunt Venetiis in Rivo alto a. ab inc. d. 1177, ind. 10, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19. Ego Hubaldus Hostien. ep. etc. Ego Iohannes Neapolitanus etc. Ego Iacintus etc.

C II. — Ed. Fantuzzi Mon. Rav. II 148 n. 77 ex tabulario s. Vitalis. — Reg. JL. —.

Alterum exemplar exstat in archivo s. Vitalis de Ravenna, hodie in bibliotheca Classensi (cf. Ravenna, Mon. s. Vitalis n. 6).

**26* *Venezia 1177 sept.*
In praesentia Alexandri III et cardinalium Gerardus Ravennas archiep. conqueritur de Guidone abbate Pomposiano, qui per vim Ravennatis eccl. possessiones occupaverat. Causa reicitur in aliud tempus.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 232. — A. 1188 causa inter Gerardum archiep. et Walfredum abbatem super plebe s. Petri de Ostolato saepius agitur.

**27* *(1174—78)*
Alexander III committit D(ominico) Caprulano et S(tephano) Equilensi epp. et abbati s. Georgii causam inter monachos Pomposianos et canonicos Cenetenses super eccl. s. Petri de Colice.

Laud. in n. 29. — Reg. JL. —.

Causam hanc iam a praedecessoribus Alexandri III iudiciali sententia terminatam esse, ex n. 29 edocemur. Sed rescripta de re omnino desiderantur.

**28* *(1174—78)*
Alexander III mandat eisdem *(n. 27)*, ut rationes, quibus moti sententiam in eadem causa tulissent, sine admixtione falsitatis sub sigillis clausas ad se transmittant.

Laud. in n. 29. — Reg. JL. —.

29 *Anagni (1174—78) ian. 20*
Alexander III abbati et fratribus Pomposianis: confirmat sententiam a D(ominico) Caprulano et S(tephano) Equilensi epp. et abbate s. Georgii super eadem causa *(n. 27. 28)* latam, monasterio Pomposiano ecclesiam

s. Petri de Colice confirmans et monachos ab impetitione canonicorum Cenetensium penitus absolvens. — Cum causam quae. Dat. Anagn. 13 kal. feb.

A[1]. *[C App.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 334 n. 21 ex A*[1]. *— Reg. JL. —.*

30 *Tusculanum (1181) mai. 26*

Alexander III Pomposiano abbati: mandat, quatenus compositionem inter eum et ecclesiam s. Cypriani de communi consensu et beneplacito factam et ab utraque parte susceptam et apost. sedis munimine roboratam *(n. 23)* et per decennium observatam, nisi manifestam iniquitatem contineat, firmiter et inconcusse observet; nuntiat, se Caprulensi ep. in mandatis dedisse, ut eandem compositionem praecipiat inviolabiliter observari *(n. 31)*.

v. Torcello, Mon. s. Cypriani de Muriano (ed. Gött. Nachr. 1896 p. 304 n. 9).

**31* *(Tusculanum 1181 mai. 26)*

Alexander III mandat Caprulensi ep., ut Pomposiano abbati super causa inter eum et ecclesiam s. Cypriani silentium perpetuum imponens, compositionem inter eosdem factam praecipiat inviolabiliter observari.

Laud. in n. 30. — Reg. JL. —.

**32* *(1181)*

Alexander III committit O(mnibono) Veronensi et (Dominico) Caprulano epp. causam inter Concordiensem et Pomposianam ecclesias super cappella s. Martini de Fana vertentem.

Laud. in n. 34. — Reg. JL. —.

33 *[Veroli] 1184 mai. 7(?)*

Lucius III Gualfredo abbati etc.: concedit privilegium confirmationis. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. [Dat. Verulis p. m. Alberti] S. R. E. presb. card. et canc., non. mai.(?), ind. [2], inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A (mutilum). — Regg. PflugkH. Iter p. 299 n. 779 ex A. JL. 15152.

34 *Verona (1184—85) nov. 27*

Lucius III O(mnibono) Veronensi et (Dominico) Caprulano epp.: mandat, quatenus causam inter Concordiensem et Pomposianam ecclesias super cappella s. Martini de Fana, eis ab Alexandro pp. *(n. 32)* commissam, audiant et appellatione remota fine canonico terminent et abbatem (Pomposianum) compellant, ut res ab eius hominibus D. praeposito et quibusdam canonicis Concordiensibus ad scholas euntibus et aliis naufragium passis violenter ablatas restitui faciat vel sub ipsorum examine iustitiae plenitudinem exhibere non differat. — Causam quae. Dat. Veron. 5 kal. dec.

C 11 et App. N[2]. *— Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 340 n. 26 ex C. — Reg. JL. —.*

**35* *(1188 in.)*

[Clemens III] committit G. abbati s. Proculi et R. priori s. Victoris (de Bononia) causam inter abbatem Pomposianum et archipresb. s. Marini super cappellis s. Blasii de Saliceto et s. Iohannis de Castagnolo maiore.

Laud. in inventariis mon. Pomposiani (cf. p. 179). — Reg. JL. —.

36 *Laterano 1192 iul. 13*

Celestinus III Anselmo abbati etc.: ad exemplar Celestini *(n. 8)*, Eugenii *(n. 10)*, Anastasii *(n. 11)*, Adriani *(n. 12)*, Alexandri *(n. 15)* et Lucii *(n. 33)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. Lateranen. can., 3 id. iul., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

[B a. 1383 dep.]. B s. XVII. B³ a. 1506. B⁵ s. XVII. B⁶ s. XVIII. C III. G f. 538'. G¹ f. 297. 1 qu. III f. 7 et qu. div. f. 13. M f. 4'. N¹. — Edd. Scritture e doc. p. 12. Biancolini Notizie istor. delle chiese di Verona II 727 Exc. (14 id. iul.). *Morbio I 76 n. 18 = La Farina Rischiarazioni e documenti ² IV 206 n. 35, = Migne CCVI 958 n. 91. — Regg. J. 10392. JL. 16917.*

Margarini, Scalabrini et Borgia apographo C. Burghesii a. 1593 aug. 21 usi sunt.

Ducatus Comaclensis.

Comaclensem ducatum Romani pontifices iam pridem disposuerunt. Iohannem VIII curam ipsius ducatus Stephano ep. Comaclensi (v. Episc. n. 1—2; supra p. 175), Stephanum V Iohanni ep. Papiensi (n. 2—4) commisisse, ex eorum rescriptis colligitur. Saec. X autem ducatus ab Adalheida imperatrice tenebatur, qua mortua Gregorius V eum Gerberto archiepiscopo Ravennati concessit (v. Ravenna, Archiepisc. n. 166). Meminerint lectores, de iuribus imperii et ecclesiae Romanae circa Comaclensem ducatum saec. XVIII in. viros doctos multis libellis disceptasse.

Adnotamus denique privilegia Liutprandi regis a. 730 et Caroli M. a. 781 (Mon. Germ. Dipl. Karol. I 182 n. 132), Friderici I a. 1177 (Stumpf Reg. 4193) et Friderici II a. 1232 (BF. 1933) Comaclensibus concessa.

**1* *(884—85)*

Hadrianus III [excommunicat?] Iohannem ducem pro invasione et oppressione ducatus Commeaclensis.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

**2* *(885)*

Stephanus V concedit in ordinationis suae exordio Iohanni ep. Ticinensi ducatum Commeaclensem, eo modo quo eum duces solent habere.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

3 *(886)*

Stephanus V Iohanni duci: scribit, nullo ingenio et nulla quacumque intentione ducatum Commeaclensem, pro cuius invasione et oppressione ab Adriano pp. *(n. 1)* dicitur esse [excommunicatus?], ei diebus vitae eius se concessurum esse. — De ducatu.

Coll. Britt. Stephani V ep. 3. — Ed. Ewald in N. Archiv V 400 n. 3. — Reg. JL. 3410.

4 *(886)*

Stephanus V Iohanni duci(?): scribit, se ducatum Commeaclensem Iohanni ep. Ticinensi in ordinationis suae exordio concessisse; si hoc non fecisset, pro amore ill. Gaudonis gloriosi militis utique ei ipsum ducatum daret. — Praecipue cum.

Coll. Britt. Stephani V ep. 4. — Ed. Ewald in N. Archiv V 401 n. 4. — Reg. JL. 3411.

ADRIA

Gian Pietro Ferretti Memorabilia episcopatus Adriensis, mss. s. XVI sq., Adria Museo Bocchi (cf. Bocchi Trattato p. 2); Venezia Arch. di stato; Rovigo Bibl. dell' Accademia dei Concordi codd. 307. 474 (cf. Mazzatinti Inventari III 39. 55). — G. P. Ferretti De iuribus ecclesiae Adriensis, ms. a. 1540 (cf. Silvestri p. 155). — Ippolito Boccato (Bocchi) Memorie in materia del vescovato di Adria, ms. s. XVI, Adria Museo Bocchi. — Paolo Emilio Casilino Delle origini di Rovigo e della famiglia Casilina (Venetia 1578). — Andrea Nicolio Origine et antichità di Rovigo (In Verona 1582). — Camillo Silvestri Storia agraria del Polesine vol. I—IV, ms. s. XVII, Rovigo Bibl. Silvestriana (cf. Bocchi Trattato p. 11). — Ughelli [1] II 396 sq.; [2] II 397 sq. X[a] 197 sq. — Carlo Silvestri Istorica e geografica descrizione delle antiche paludi Adriane .. con le principali notizie dell'antichissime città di Adria e Gavello (In Venezia 1736). — Giangirolamo Bronziero Istoria delle origini e condizioni de' luoghi principali del Polesine di Rovigo .. data in luce da Carlo Pecora (In Venezia 1748). — (Giuseppe Bocchi) Memorie e documenti spettanti alla città d'Adria vol. I—III, ms. s. XVIII, Adria Museo Bocchi. — Arnaldi Speronii De Alvarottis (Degli Alvarotti) Adriensium episcoporum series historico-chronologica monumentis illustrata (Patavii 1788). — (Franc. Girolamo Bocchi) Esame critico di N. N. Adriese sopra due proposizioni nel libro „Adriensium episcoporum series" etc. (In Padova 1789). — G. B. Mutinelli Ragionamento sopra gli antichi diritti della città di Adria (In Venezia 1798). — Franc. Girolamo Bocchi Dissertazione sopra un antico sigillo di Adria esistente nella città di Veletri nel celebre Museo Borgiano (Adria 1799). — F. G. Bocchi Serie degli arcipreti della cattedrale di Adria (Adria 1799). — F. G. Bocchi Storia di Adria etc., ms. s. XVIII ex., Adria Museo Bocchi. — Bartolommeo Francesco Donà Serie istorico-cronologica dei canonici della cattedrale di Adria (Venezia 1820). — Risposta a due proposizioni dell' opuscolo „Serie istorico-cronologica" etc. (Rovigo 1821). — Luigi Grotto Sulla condizione antica e moderna di Adria [1] (Venezia 1820); [2] .. succinte notizie con memorie e dissertazioni relative alla città stessa di Franc. Girol. Bocchi I. II (Venezia 1830—31). — Franc. Ant. De' Lardi Indicazioni storico-archeologico-artistiche intorno alla città di Adria Veneta (Venezia 1851). — Fr. A. De' Lardi Serie cronologica dei vescovi di Adria (Venezia 1851). — Cappelletti X 9 sq. — Franc. Ant. Bocchi Della sede episcopale di Adria Veneta (Adria 1858). — F. A. Bocchi L'importanza di Adria antica la Veneta etc. in: Arch. stor. ital. Ser. III t. X[b] (1869) 20 sq. — Ant. Maria Marcolini Cenni storici del distretto di Ariano nel Polesine di Rovigo (Padova 1871). — F. A. Bocchi Trattato geografico-economico comparativo per servire alla storia dell' antica Adria e del Polesine di Rovigo (Adria 1879). — F. Bocchi Dei dominatori di Adria Veneta e delle mutazioni avvenute nel suo municipale reggimento in: Archivio Veneto XX (1880) 235 sq. — F. Bocchi Saggio degli studi .. intorno la storia di Adria e del Polesine di Rovigo ib. XXVI (1883) 444 sq. — F. A. Bocchi Memorie e documenti per Adria e Polesine vol. I—VI, ms. s. XIX, Adria Museo Bocchi. — P. Mazzucchi Memorie storiche di Castelguglielmo (Badia Polesine 1903).

Episcopatus Adriensis.

Episcopatus Adriensis origines obscurae sunt, episcoporumque series lacunis scatet. Episcopi Adrienses, licet civitas Adria cum territorio suo in Venetiarum provincia sita esset, metropolitanae iurisdictioni Ravennatum archiepiscoporum subiecti erant usque ad a. 1818, quo ecclesia Adriensis ab omni metropolitica subiectione erga archiepiscopalem Ravennatensem ecclesiam exempta, patriarchae Venetiarum ut suffraganea subiecta est, aucta tamen pluribus parochiis a Ferrariensi et Ravennatensi dioecesibus segregatis.

Neque in archivo episcopii neque in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis chartas antiquas invenimus; cf. Gött. Nachr. 1899 p. 202 sq. Nicolai I, Iohannis X et Marini II privilegia et Heinrici III diploma (Stumpf Reg. 2448) transcripta sunt in codice privilegiorum ecclesiae Adriensis, qui inscribitur *Catasticum episcopatus Adriae*, etiamtunc saec. XVIII Venetiis in archivo cancellariae patriarchatus sub litt. Z n. 3 adservato. Nunc est in bibliotheca Monacensi.

Quae ad Adriae episcopatum et civitatem spectant, ea omnia fere collegit Franc. Bocchi, de historia patriae suae bene meritus *(Museo Bocchi)*.

C = Catasticum episcopatus Adriae, mb. s. XIII sq., München Hof- und Staatsbibliothek cod. lat. 27312.
D = Peregrini Prisciani Collectanea vol. I. II, s. XV ex., Modena Arch. di stato (Biblioteca-Manoscritti) [ex *C*]; cf. PflugkH. Iter p. 53 et Gött. Nachr. 1897 p. 245.
E = Fel. Contelori Rerum Ferrarien. vol. I, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XLVI t. 13 [ex *C*]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 374.
F = (F. Contelori) Ferrara, Modena, Mantova, Mirandola, s. XVII, ib. Arm. XLVI t. 54 [ex *C*]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 374.
G = (Ferd. Ughelli) Privilegia mss. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.
H = Miscellanea varia, s. XVII, cod. Vat. lat. 8264; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 27.
I = Iusti Fontanini Varia manuscripta vol. XII. XXX, s. XVIII, San Daniele Bibl. comunale; cf. Gött. Nachr. 1899 p. 261.
K = (Gius. Bocchi) Memorie e documenti spettanti alla città d'Adria, principalmente alla sua cattedrale e vescovado vol. I, a. 1747, Adria Museo Bocchi; cf. Gött. Nachr. 1899 p. 203.
L = Notizie della Collegiata di S. Stefano di Rovigo a. 920—1764, s. XVIII, Rovigo Bibl. dell'Accademia dei Concordi cod. 521; cf. Mazzatinti Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia III 58.
M = Compendio delle notizie istoriche di Rovigo raccolte da (Marcantonio Campagnella), s. XVIII, ib. cod. 571; cf. Mazzatinti Inventari III 61.
N = P. L. Galletti Miscellanea vol. XXXIV, s. XVIII, cod. Vat. lat. 7955 p. I; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 24.

1 *863 (?) mart. 14*

Nicolaus I Leoni ep. etc.: propter amorem ac preces Lodowici imp. atque Ingelbergae eius coniugis concedit honorem et privilegium secundum antiquam consuetudinem; confirmat castrum unum in finibus Adrien. extra civitatem in comitatu Gavelliensi; concedit in restauratione et reaedificatione dirutae et

funditus destructae Adrien. ecclesiae, ut nullum ripaticum in quocumque loco aut collectionem seu fodrum sive aliquod theloneum penitus exigatur; statuit, ut episcopus eiusque homines sub b. Petri protectione salvi atque illaesi permaneant, ita sane ut singulis quibusque annis vice pensionis Adriensem reaedificare ecclesiam, presbyteros ac diacones ceterorumque ordinum clericos ordinare seu ecclesias consecrare debeant. — Propter amorem. Scr. p. m. Iohannis protonotarii s. sedis apost. A. d. inc. 883, die 14 m. martii, per ind. 12.

C f. 1. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 215 n. 1 ex C. — Regg. Nicolio p. 57. Ughelli [1] *II 397;* [2] *II 401. Silvestri Descrizione delle paludi Adriane p. 154. JE. 2848 ad a. 858—67.*

Notae chronologicae corruptae sunt.

2 *920 mai.*

Iohannes X Paulo ep. etc.: concedit curtem Bonevigo q. v. Rudige et silvam q. d. Grumpo seu piscariam q. v. Longule, curtem q. v. Rumiliacus in Ceneglada atque fundum q. d. Crispini; concedit licentiam castrum construendi in loco q. v. Rudige *(Rovigo)* ad salvandum populum tam a paganis quamque a perfidis christianis; concedit suffragium et placitum populi commanentis a termino Rudige usque ad Adriensem civitatem, ita sane ut singulis quibusque annis vice pensionis Adriensem ecclesiam dirutam et funditus destructam reaedificent et presbyteros, diacones ceterorumque ordinum clericos ordinent. — Iuris more salario (*corr.* Cum magna nobis). Scr. p. m. Iohannis scrin. S. R. E., in m. madii, ind. 8.

C f. 4. [C f. 10 et f. 234'. D I f. 136 et II f. 276. G f. 273 Exc. I XII p. 340 et XXX p. 452. K n. 43. L f. 1. M f. 85. N f. 38]. — Edd. Nicolio p. 56 Exc. ex C = Bronziero p. 88. 107. 110 Exc. Ughelli [1] *II 397 Exc.;* [2] *II 401 = Migne CXXXII 804 n. 5, = Liverani Opp. IV 50 n. 12. Silvestri p. 138 ex C = Speroni Degli Alvarotti p. 33 = (Bocchi) Esame critico p. 18, = Donà Serie p. 13, = Cappelletti X 15, = Bocchi Della sede episcopale di Adria p. 4. — Regg. J. 2729. JL. 3561.*

De privilegiis Iohannis X et Marini II Silvestri p. 142 sq. fusius disseruit.

†3 *Laterano 944 iun. 11 (?)*

Marinus II: confirmat s. Adriensi eccl. omnes possessiones et proprietates; praecipit ex sua sive ex praeceptione Hugonis regis, ut nulla quaeque persona hominum licentiam habeat in rebus et possessionibus praedictae ecclesiae ingredi sive per hospitalitatem vel per commendationem vel aliquam violentiam facere praesumat. — Convenit apostolico moderamine. Scr. p. m. Gregorii scrin. S. R. E. (Subscr. Benignus ep. Hostien. et Georgius ep. Portuen. Dat. [in] patriarchio Lateranensi. 3 id. iun., pont. a. 2 et Hugonis a. 4, ind. 12).

C f. 1'. [C f. 233. D I f. 137' et II f. 275. E f. 198. F f. 305'. G f. 273 Exc. H f. 222. I XII p. 343. M f. 89]. — Edd. Nicolio p. 63 Exc. ex C = Bronziero p. 97. 105. 108 Exc. Silvestri p. 140 ex C. Muratori Antiq. I 947 ex D = Speroni Degli Alvarotti p. 41 = Cappelletti X 21, = Bocchi Della sede episcopale di Adria p. 151, = Migne CXXXIII 876 n. 2, = Gloria Cod. dipl. Padovan. I 57 n. 38 Exc. — Regg. Maroni Commentarius de eccl. et epp. Ostien. p. 23. J. CCCLX. JL. †3627.

Muratori, Maroni, Jaffé, Loewenfeld hoc privilegium spurium esse censent, quum notas chronologicas (a. Hugonis regis 4, ind. 12) et subscriptiones Benigni ep. Hostiensis (de quo nullam aliam habemus memoriam) et Georgii (alias Grysogoni) ep. Portuensis ficticias esse manifestum sit. Textus tamen, licet corruptus, genuinus esse videtur.

4 *Segni (1151) nov. 18*

Eugenius III Adriensi ep.: reprehendit eum, quod Vangaditiense mon., quod ad ius b. Petri et S. R. E. speciali praerogativa pertinet, auctoritate privilegiorum apost. sedis neglecta, in ecclesiis ipsius per abbatis incuriam sine assensu fratrum sibi aliqua, se inconsulto, usurpare praesumpserit; in irritum ducit conventiones sive pacta cum eodem abbate illicite facta; mandat, quatenus mon. de cetero nec super his nec in aliis, quae ad ius ipsius loci pertinent, inquietare praesumat.

v. Mon. s. Mariae de Vangaditia n. 4.

5 *Anagni (1173—76) oct. 13*

Alexander III Henrico Gradensi patriarchae: committit causam inter Adrien. ep. et abbatem s. Benedicti de Larone super aedificio, quod sub nomine ecclesiae in parochia s. Iohannis de Costa post appellationem ad sese factam erexit, fine debito terminandam.

v. Torcello, Mon. s. Cypriani de Muriano (ed. Gött. Nachr. 1896 p. 304 n. 8).

Ecclesia cathedralis ss. Petri et Pauli.

*†*1* *Adria 1184 iul. 8*

Lucius III dedicat ecclesiam s. Petri, presbytero Rolando in hac ecclesia exsistente.

Laud. in actis visitationis Eufemii Paccaroni vicarii generalis a. 1558 (in archivo cancellariae episcopalis). — Regg. F. G. Bocchi Dissertazione sopra alcune sacre relique ed altri cristiani monumenti d' Adria in: L. Grotto Succinte notizie p. 134. 138. De' Lardi Serie p. 18. JL. —.

Lucium III a. 1184 iul. 8 Bononiae fuisse, ex eius regestis plane evincitur (cf. JL. 15060—62). In hoc itinere Veronensi Lucius III die iulii 8 Bononiensem, die iulii 14 Mutinensem, die iulii 15 Carpensem ecclesias consecravit. Unde colligitur eum personaliter minime Adriam visitasse. Itaque notitia aut omnino ficticia est aut minus recta, hoc concesso, ecclesiam cathedralem Adriensem a. 1184 iul. 8 ex Lucii III mandato consecratam esse.

Rovigo.

(Rhodigium)

Paolo Emilio Casilino Delle origini di Rovigo e della famiglia Casalina (Venetia 1578). — Andrea Nicolio Origine et antichità di Rovigo (In Verona 1582). — Franc. Brusoni De origine urbis Rhodigianae totiusque peninsulae [1] (Tarvisii 1589); (Rodigii 1790). — Memorie storiche di Rovigo e del Polesine vol. I. II, ms. s. XVII, Rovigo Bibl. dell'Accad. dei Concordi cod. 170; cf. Mazzatinti Inventari III 20. — Girolamo Silvestri Miscellanea di storia Rodigina, ms. s. XVIII, ib. cod. 326; cf. Mazzatinti Inventari III 40. — Notizie della Collegiata di S. Stefano di Rovigo a. 920—1764, ms. s. XVIII, ib. cod. 521; cf. Mazzatinti Inventari III 58. — (Marcantonio Campagnella) Compendio delle notizie istoriche di Rovigo, s. XVIII, ib. cod. 571; cf. Mazzatinti Inventari III 61. — Luigi Ramello La serie degli arcipreti di S. Stefano di Rovigo (Rovigo 1819). — F. A. Bocchi Della sede episcopale di Adria Veneta (Adria 1858) p. 212 sq.

Ecclesia collegiata s. Stephani.

Controversiam de origine et dignitate huius ecclesiae, ubi Adrienses episcopi aliquando resederunt, nos praeterimus. Quae sequuntur documenta ad controversiam super ecclesia in oppido q. v. Costa, hodie *Costa d'Adige*, spectant. Ibi enim Vitalis Adriensis episcopus a. 1162 dec. 11 tres partes decimarum Gervasio abbati s. Benedicti super Padum (v. Polirone) et Aliprando priori s. Cypriani de Muriano (v. Torcello) concessit, ut ecclesiam parochialem b. Iohannis bapt. aedificarent (edd. Silvestri Descrizione delle paludi Adriane p. 159; Cornelius Eccl. Venet. X p. III 202 n. 0; Speroni Degli Alvarotti p. 74; Gloria Cod. dipl. Padovan. III 91 n. 796), unde lites ortae sunt inter monasteria s. Benedicti et s. Cypriani ex una parte et Pomposianam abbatiam ex altera (cf. supra p. 182). Denique clerici de Rodigio, iure parochiali ecclesiae b. Iohannis bapt. de Costa neglecto, cappellam ibi construxerunt, Stephano monacho Padilironensi de ecclesia Costae adversus eos sedem apostolicam appellante (cf. Cornelius Eccl. Venet. X p. III 204 n. R).

**1* *(1185)*
Lucius III mandat (Gerardo) Paduano ep., ut causam inter (Isnardum) priorem s. Cypriani de Venetia et clericos de Rodigio super cappella, quae in praeiudicium baptismalis eccl. de Costa ab eisdem clericis est constructa, fine debito decidat.

Laud. in n. 2. 3 et in Gerardi Paduani ep. charta definitiva a. 1185 aug. 24 (edd. Cornelius Eccl. Venet. X p. III 207 n. S = Speroni Degli Alvarotti p. 83). — Reg. JL. —.

2 *(1185)*
Lucius III (Gerardo) Paduano ep.: cum ecclesia de Rodigo cappellam in Costa post appellationem ad sese factam et denuntiationem novi operis aedificare coepisset, mandat, quatenus diligenter considerans, quod post denuntiationem novi operis sive iure sive iniuria aliquid construatur, de legalibus debet constitutionibus demoliri, et quia nulla ecclesia in praeiudicium est alterius construenda, negotium ipsum secundum legum et canonum statuta non differat terminare.

v. Torcello, Mon. s. Cypriani de Muriano (JL. 15189).

3 *Verona (1185) iul. 26*
Lucius III clericis de Rodigio: mandat, quatenus ad Paduanum ep., cui causam inter eos et abbatem s. Benedicti super Padum et priorem s. Cypriani de Venetiis circa ecclesiam in villa q. d. Costa commisit *(n. 2)*, accedant et quod inter eos adiudicaverit, suscipiant et observent.

v. Torcello, Mon. s. Cypriani de Muriano (JL. 15452).

Badia Polesine

Monasterium s. Mariae de Vangaditia.

(Vangadizza)

Cronica dell' antico e ven. monastero della Vangadizza .. e de'loro privilegi. Praecedunt aliquae chartae continentes privilegia ad eandem spectantia, ms. s. XVI, olim in bibl. mon. ss. Iohannis et Pauli Venetiarum apud PP. Praedicatores cod. 557; cf. Calogerà Nuova raccolta XXXIX (1784) 23. — Severo Sanesi (Senesii) Vangadizza monastero e terra di esso, detta Badia del Polesine, con la vita di S. Teobaldo vol. I—III, ms. s. XVII, olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano codd. 636—38; cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 1042. — Teofilo Macchetti Storia della badia della Vangadizza, ms. s. XVII ex., olim in bibl. s. Michaelis de Muriano cod. 639; cf. Mittarelli l. c. p. 698. — Notizie sul monastero di Vangadizza, ms. s. XVII, Rovigo Bibl. dell'Accademia dei Concordi cod. 319; cf. Mazzatinti Inventari III 39. — Placido Puccinelli Istoria dell'eroiche attioni di Ugo il Grande (In Milano 1664) p. 37 sq. — Lubin p. 405. — Gregorio Farulli Istoria cronologica del monastero degli Angioli di Firenze (1710) p. 221 sq. — Carlo Silvestri Istorica e geografica descrizione delle antiche paludi Adriane (In Venezia 1736) p. 39 sq. — Giangirolamo Bronziero Istoria delle origini e condizioni de' luoghi principali del Polesine di Rovigo (In Venezia 1748) p. 140 sq. — Giambatista Biancolini Notizie istoriche delle chiese di Verona III (In Verona 1750) 273 sq. — (B. Collina) Vita di S. Teobaldo monaco ed eremita Camaldolese (Bologna 1752). — Mittarelli Annal. Camaldulen. I 82 sq. 92 sq. 190 sq. — Rom. Giuriati De coenobio Vangaticiensi dissertatio epistolaris (Ferrariae 1758). — Isidoro Alessi Ricerche istorico-critiche delle antichità di Este (In Padova 1776) p. 398 sq. — Arnaldi Speronii De Alvarottis Adriensium episcoporum series (Patavii 1788) p. 13 sq. — Fr. Ant. Bocchi Della sede episcopale di Adria Veneta (Adria 1858) p. 221 sq. — A. E. Baruffaldi Badia Polesine (Padova 1906).

De origine Vangaditiensis monasterii edocemur ex charta Almerici marchionis a. 953 (?), qui ecclesiam s. Mariae in loco Vangaditia sive de Petra iuxta flumen Athesim sive in capite fluminis Vecli a se aedificatam dotavit. Penes eam mox monasterium Benedictinorum institutum est, ut evincitur ex diplomate Berengarii et Adalberti regum a. 961 Martino Vangaditiensis monasterii abbati concesso (Böhmer Reg. Kar. 1441). Monachi autem Hugonem marchionem Tusciae ut verum monasterii institutorem coluerunt (cf. eius chartas donationis a. 993 april. 27 edd. Silvestri p. 47; Muratori Antiq. V 401; Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 120 n. 53), a. 996 dec. 24 (edd. Bronziero p. 161; Silvestri p. 49; Muratori Antiq. VI 208; Mittarelli I App. c. 128 n. 57) et a. 997 nov. 24 (edd. Puccinelli p. 239 n. 42; Mittarelli I App. c. 134 n. 59). In eo vixit et colebatur s. Theobaldus eremita, cuius vitam scripsit Petrus abbas Vangaditiensis (ed. Mabillon Acta SS. ord. s. Benedicti s. VI p. II [1] p. 158 sq.; [2] p. 165 sq.; cf. quoque Acta SS. [1] V iun. 30 p. 592 sq.; [3] VII iun. p. 543 sq.). Monasterium b. Mariae, quamquam a Romanis pontificibus speciali praerogativa et libertate insignitum est, imperatores Ravennatibus archiepiscopis concesserunt (cf. Heinrici IV diploma Stumpf Reg. 2822). Innocentius III illuc a. 1213 Camaldulenses introduci iussit (cf. Potthast Regg. 4695. 4814). Denique monasterium Vangaditiense abbatibus commendatariis

cessit, inter quos notissimus est Petrus card. Ottoboni, postea Alexander VIII. A. 1808 suppressum est.

Praeter Berengarii et Adalberti regum diploma a. 961 B. 1441 adnotamus privilegia Friderici I a. 1177 Stumpf Reg. 4213 et Friderici II a. 1219 BF. 1006.

Vangaditiense monasterium in Villa abbatiae, postea app. *Badia Polesine*, licet in Adriensi dioecesi situm, in privilegiis saec. XIII aliquando Veronensi episcopatui addictum legitur (cf. Potthast Reg. 5567).

Archivum, olim ditissimum, hodie dispersum est. Privilegia autographa Calixti II (n. 2) et Celestini III (n. 7) temporibus Fontanini et Silvestri in tabulario abbatiae exstabant, ceteraque pontificum privilegia Mittarelli ex apographis saec. XIV in eodem tabulario custoditis, Innocentii II vero privilegium (n. 3) ex autographo penes Iohannem Brunatium Paduanum adservato vulgavit. Hodie tantum Alexandri III privilegium autographum (n. 5) superest, in archivum reipublicae Venetiarum (nescimus quo tempore) translatum cum aliis chartis Vangaditiensibus recentioris aetatis (Camaldolesi di S. Maria di Vangadizza). Alia archivi Vangaditiensis pars hodie in R. archivo Mutinensi exstat, partim ex antiquo Estensium tabulario (Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Abbazie diverse), partim ex dono comitis D'Espagnac a. 1890 huc translata: cf. Atti e Mem. per le prov. Modenesi Ser. IV t. I (1892) 44 sq.

Romanorum pontificum privilegia et regum praecepta transcripta leguntur in libris archivi Vangaditiensis, nunc in supradicto R. archivo Mutinensi adservatis *[D. E. F]*. et in cod. Vat. Ottobon. 2328 p. I, s. XVII *[G]*. Frustra vero Registrum chartarum monasterii s. Mariae Vangaditiae, olim in cancellaria abbatiae custoditum, quaesivimus *[C]*. Desiderantur quoque codices saec. XVIII in Camaldulensium bibliotheca s. Michaelis de Muriano exstantes: „Vangaditiae abbatiae monumenta, diplomata et bullae" (codd. 612. 615); „Memoriae et iura mon. Vangaditiensis" (cod. 640): „Severi Senesii Monumenta Vangaticiensis abbatiae et principum Estensium" (cod. 739): „Bullae imperiales et pontificiae ac vetera privilegia et instrumenta manu D. Romualdi Blanci" (cod. 1058): „Excerpta ex libro membranaceo Vangaticiensi continente monumenta" (cod. 1080): cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 364. 1042. 1180. et codices olim in monasterio s. Gregorii Magni de Urbe adservati: „Monumenta monasterii Vangadicensis" (D 1): cf. Bethmann in Archiv XII 401. Adnotamus denique librum ms. „Documenti sulla giurisdizione del vescovo di Adria su l'abbazia di Vangadizza", s. XVIII, Rovigo Bibl. dell'Accad. dei Concordi cod. 309, et „Summarium privilegiorum mon. s. Mariae Vangaditiensis" et „Inventarium iurium eiusdem monasterii", s. XVII, Modena Arch. di stato (Dono D'Espagnac).

A = Orig. Venezia Arch. di stato (Bolle ed atti della curia Romana I); cf. Gött. Nachr. 1896 p. 281.

B = Cop. Modena Arch. di stato (Dono D'Espagnac).

C = Registrum chartarum 40 scripturarum, olim exsistens in cancellaria monasterii s. Mariae Vangaditiae, nunc desideratur.

D = Privilegia et iurisdictiones monasterii s. Mariae Vangaditiae a. 961—1540 (sign. + B), ch. s. XVI, Modena Arch. di stato (Dono D'Espagnac).
E = Exemplaria privilegiorum et bullarum a. 994—1604, ch. s. XVII in., ib.
F = Constitutiones capituli et monachorum monasterii s. Mariae Vangaditiae a. 1196—1448, s. XVI sq., ib.
G = Monumenta spectantia ad abbatiam s. Mariae de Vangaditia, cod. Vat. Ottob. 2328 p. I, s. XVII; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 63.
H = Librorum commemorialium vol. XVI, s. XVI in., Venezia Arch. di stato; cf. R. Predelli I libri commemoriali della Republica di Venezia. Regesti V in: Monumenti storici pubbl. dalla R. Deput. Veneta Ser. I t. X (Venezia 1901) et Gött. Nachr. 1896 p. 279.
I = Cornelii Margarini Schedae vol. I, s. XVII, Brescia Bibl. Quiriniana A IV 17; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 264.
K = Iusti Fontanini Miscellanea, s. XVIII, Venezia Arch. di stato cod. misc. 652; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 645.
L = Lud. Perini Schedae, s. XVIII, Verona Bibl. comunale (busta 25); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 254.
M = Gius. Ant. Scalabrini Copie di scritture, s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 459 ND 4; cf. infra p. 206.
N = (Gius. Bocchi) Memorie e documenti spettanti alla città di Adria vol. II, a. 1747, Adria Museo Bocchi; cf. Gött. Nachr. 1899 p. 203.
O = Miscellanea, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. XIV c. 170.
P = Gio. Brunacci Diplomata Patavina vol. I—VI, s. XVIII, ib. cl. X c. 199—204.
Q = Gius. Gennari Raccolta di documenti inediti spettanti alla storia di Padova vol. I—III, s. XVIII ex., Padova Bibl. del Seminario vescovile; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 350 sq.
R = Guidonis Grandi Contractuum etc. ad historiam Camaldulensem praesertim spectantium vol. XIV, s. XVIII in., Pisa Bibl. dell'Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.

**1* *(999—1003)*

Silvester II concedit privilegium libertatis.

Laud. in n. 2. 3. 5. 7. — Reg. JL. 3934.

2 *Laterano 1123 mart. 6*

Calixtus II Litaldo abbati etc.: suscipit Vangaditiense mon. b. Mariae in comitatu Montis Silicani super Athesim veterem situm, quod a bo. me. Hugone marchione constructum et ab ipsa fundatione per Silvestrum *(n. 1)* libertate donatum est, sub apost. protectione; confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas; sancit, ut mon. ipsum sub apost. tuitione salvum consistens a potestate seu dominio episcoporum permaneat liberum et a synodalibus prorsus exactionibus absolutum; concedit facultatem singulas ecclesias per proprios instituendi sacerdotes aliaque iura et ius eligendi abbatem a Romano pontifice consecrandum. — Officii nostri. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Hugonis S. R. E. subdiac., 2 non. mart., ind. 1, inc. d. a. 1123, pont. autem d. Calixti pp. II a. 5.

B s. XVII. D f. 1' ex apogr. a. 1358. E f. 2'. G f. 80' ex apogr. I f. 381. K p. 111 ex autogr. [N p. 237. Q I n. 582]. — Edd. Silvestri p. 60 ex autogr. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 292 n. 200 ex apogr. a. 1308 = Migne CLXIII 1267 n. 204, = Gloria Cod. dipl. Padovan. II 110 n. 135. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 117 n. 349 ex G. — Regg. Bronziero p. 182. Alessi Antichità di Este I 93. Bocchi Della sede episcopale p. 222. J. 5114. JL. 7019.

3 *Laterano 1139 april. 9*

Innocentius II Litaldo abbati etc.: ad exemplar Silvestri *(n. 1)* et Calixti *(n. 2)* suscipit mon., quod ad ius b. Petri et S. R. E. speciali praerogativa pertinet, sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Apostolicae sedis. Ego Innocentius etc. Subscr. 3 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 5 id. april., ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. v. Innocentii pp. II a. 10.

M qu. XVI f. 13 ex apogr. a. 1349 aug. 13. Q III n. 780. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 379 n. 248 ex autogr. = Migne CLXXIX 419 n. 365, = Gloria Cod. dipl. Padovan. II 276 n. 363. — Regg. Speroni Degli Alvarotti p. 13. J. 5684. JL. 7967.

4 *Segni (1151) nov. 18*

Eugenius III Adriensi ep.: reprehendit eum, quod Vangaditiense mon., quod ad ius b. Petri et S. R. E. speciali praerogativa pertinet, auctoritate privilegiorum apost. sedis neglecta, in ecclesiis ipsius per abbatis incuriam sine assensu fratrum sibi aliqua, se inconsulto, usurpare praesumpserit; in irritum ducit conventiones sive pacta cum eodem abbate illicite facta; mandat, quatenus mon. de cetero nec super his nec in aliis, quae ad ius ipsius loci pertineant, inquietare praesumat. — Quod Vangaditiense. Dat. Signiae 14 kal. dec. ⟨a. 1433⟩.

B s. XVIII et G f. 83. 90'. 106 ut Eugenii IV bullam a. 1433 ian. 29 ex apogr. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex BG. — Reg. JL. —.

5 *Ferrara 1177 mai. 7*

Alexander III Isaac abbati etc.: ad exemplar Silvestri *(n. 1)*, Calixti *(n. 2)* et Innocentii *(n. 3)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Apostolicae sedis. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Ferrariae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., non. mad., ind. 10, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri III pp. a. 18.

A. [E f. 4. G f. 81' et f. 88'. H f. 200 et f. 259. I f. 383. K p. 114. L I f. 50. O. P I f. 244 et f. 246]. — Edd. Silvestri p. 63 ex C. Biancolini Notizie stor. delle chiese di Verona III 279 = Migne CC 1112 n. 1283. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 69 n. 45 ex apogr. a. 1345 = Gloria Cod. dipl. Padovan. III 350 n. 1256 Exc. — Regg. Bronziero p. 183. Alessi Antichità di Este I 573. Bocchi Della sede episcopale p. 223. Predelli V 188 n. 3. 4. J. 8485. JL. 12831.

*6 *(1183—85)*

Lucius III committit Theobaldo ep. Ferrariensi causam inter Ysaac abbatem de Vangaditio et canonicos eccl. s. Georgii de Ganaceto.

v. Modena, Eccl. s. Georgii de Ganaceto n. 1.

7 *Laterano 1196 iun. 26*

Celestinus III Alico abbati etc.: ad exemplar Silvestri *(n. 1)*, Calixti *(n. 2)*, Innocentii *(n. 3)* et Alexandri *(n. 5)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Apostolicae sedis. Dat. Lat. p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 6 kal. iul., ind. 14, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 6.

E f. 5' (7 kal. iul.). *F f. 1. G f. 82'. Insert. bullae Calixti III a. 1455 iun. 3: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 502 f. 185 (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 509) et G f. 83' et f. 112'* (7 kal. iul.), *ubi Calixti III privilegium inseritur bullae Alexandri VI a. 1495 mart. 5. [K p. 108. P IV f. 93. R]. — Edd. Bronziero p. 183 ad iun. 25. Silvestri p. 67 ex autogr. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 202 n. 127 ex apogr.; cf. VII App. c. 118 n. 52 et c. 243 n. 99 = Migne CCVI 1176 n. 272. — Regg. J. 10600. JL. 17410.*

GAVELLO.

Episcopatus Gavellensis.

Gabellum oppidum Desiderius rex, Aistulfo rege Langobardorum mortuo, a. 757 Stephano II papae una cum ducatu Ferrariensi concessit (Lib. pontif. ed. Duchesne I 455). Post eversionem regni Langobardorum Hadrianus I in hac „brevissima civitate“ Dominicum comitem instituit, indeque comitatus Gavellensis saepissime in chartis Ravennatibus mentio fit. Itaque conicere licet, civitatem Gavellensem, quae etiam in imperatorum privilegiis ecclesiae Romanae concessis et in eorum pactis cum Venetis aeque ac ceterae civitates enumeratur, olim episcopalem sedem fuisse, quamquam praeter Nicolai I rescriptum (n. 1) nulla episcopii Gavellensis memoria superest. Sed meminerint lectores, in Caroli M. privilegio spurio pro ecclesia Ravennate (Mon. Germ. Dipl. Karol. I 473 n. 314) inter episcopos suffraganeos Ravennatis provinciae Gabellensem quoque legi (qui tamen in Gregorii I privilegio spurio, Ravenna Archiepisc. n. †62, omittitur). Certe episcopatus Gavellensis mox defecit.

In civitate Gavelli floruit Benedictinorum celebre monasterium s. Mariae iam saec. IX sub Guilielmo abbate, ubi s. Beda iunior obiit (Acta SS. I april. 10 p. 859 sq.). De hoc monasterio pauca tantum monumenta in archivo reipublicae Mutinensi, olim Estensi supersunt (Modena Arch. di stato, Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Abbazia di S. Maria di Gavello). Monasterium enim iam saec. XV in. propter inundationem aquarum desertum, abbatibus commendatariis concessum est. De eo cf. Lubin p. 160; F. A. Bocchi Della sede episcopale di Adria Veneta p. 189 sq.

1 *(863—67)*

Nicolaus I Iohanni archiep. Ravennae: scribit de Oleoberti ep. Gavellensis [Gravellensis *cod.*] crudelissima nece, ab ipso populo truncati; mandat, ut, cum, detectis reis atque punitis, qui dignus sit apparuerit et cleri plebisque et ducis (qui utique unus e plebe eadem esse dinoscitur) concordia effecta fuerit, celebretur electio, sicque demum sibi hoc innotescat et episcopum consecret. — De Oleoberti.

Ivonis Decr. X c. 19 (ed. Migne CXIX 1134 n. 144). — Regg. J. 2170. JE. 2868.

Loco „Gravellensis“ Jaffé et Ewald „Corneliensis“ legendum esse putant.

Comitatus Gavellensis.

*1 *(775)*

Hadrianus I constituit Dominicum comitem in quandam brevissimam civitatem Gabellensem, praeceptum eiusdem civitatis illi tribuens.

Laud. in Hadriani I epistola ad Carolum M. a. 775 nov. in cod. Carol. ep. 51 (Mon. Germ. Epp. III 579 n. 55; Regg. J. 1849. JE. 2416). — Reg. JE. —.

2 *Rovigo 838 april. 22*

Placitum Theodori ep. et missi s. sedis apost. et Witgerii ep. [s. Taurin. eccl., missi] d. imp., in finibus civ. Gavelli in villa q. v. Rodigo, in causa s. eccl. Ravennatis seu s. Apollinaris adversus Bruningum vassum d. imp. super fundis in territorio Adriensi.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 96.

Guarda Ferrarese

Ecclesia s. Mariae de Guarda.

Ex Celestini III privilegio (n. 1) novimus, ecclesiam hanc in praedio de Guarda, quod est in fundo Vallis Vitule, a Ioculo cive Ferrariensi aedificatam et apostolicae sedi oblatam esse sub annuo censu 2 librarum cerae. Hunc censum Cencius duabus vicibus sub episcopatu Ferrariensi refert (ed. Fabre-Duchesne I 120):

„Iogolaz I libram cerae pro ecclesia, quae est in Lagarda.

„Ecclesia sanctae Mariae de Guarda, quae est in fundo Vallis Vitule, II libras cerae".

Sed locus usque ad a. 1819 Adriensi ecclesiae adscriptus erat (cf. Fr. A. Bocchi Della sede episcopale di Adria Veneta p. 195), nunc vero est dioecesis Ferrariensis.

Gentem Ioculorum Ferrariae floruisse satis notum est. Iohannes XXIII a. 1412 dec. 19 Ioculum de Ioculis eiusque heredes titulo comitum Guardae et Guardizolae honestavit (Reg. Lat. Iohannis XIII lib. de diversis formis a. III f. 38). Ecclesia s. Mariae etiamtum saec. XVII iuris patronatus illorum de Ioculis fuit.

Celestini III privilegium legitur insertum bullae Urbani V a. 1367 oct. 4, quam exscripsimus ex eius regestis (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 447).

B = Insert. bullae Urbani V a. 1367 oct. 4: Roma Arch. Vat. Reg. Avin. t. 164.
C = G. A. Scalabrini Transunto dei documenti, a. 1774, Ferrara Bibl. comunale 468 ND 5; cf. infra p. 206.

1 *Roma S. Pietro 1192 feb. 12*

Celestinus III Ioculo Ferr. civi: recipit donationem praedii de Guarda ab eo ad opus Romanae eccl. factam, et concedit lapidem primarium, ut in fundamento ecclesiae b. Mariae in eodem loco aedificandae primus ponatur;

concedit, quatenus ea sit ecclesia baptismalis neque ulli alii quam soli Romano pontifici in aliquo teneatur obnoxia, sed ab omni personae cuiuslibet ditione libera permaneat et immunis, sub censu 2 librarum cerae apost. sedi ab eadem ecclesia annis singulis exhibendo. — Cum tuae ubertate. Dat. Romae ap. s. Petrum 2 id. feb. pont. n. a. 1.

B f. 397'. C f. 162. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 488 n. 24 ex B. — Reg. Gius. Bocchi Mem. e doc. spettanti alla città d' Adria vol. II p. 313, ms. a. 1747 (cf. Gött. Nachr. 1899 p. 203). JL. —.

Ecclesia s. Michaelis de Revere Scriniolo.

Prima huius ecclesiae notitia, quod sciam, legitur in Urbani III privilegio a. 1186 basilicae b. Petri Vaticanae de Urbe concesso (cf. vol. I p. 143 n. 42). Sequitur Innocentii III bulla a. 1209 iun. 10 Potthast Reg. 3742 Alberio priori s. Michaelis de Revere Scriniolo concessa, quae edocet, ecclesiam hanc multas possessiones tunc habuisse tam in episcopatu et urbe Ferrariae quam in dioecesi Adriensi, et ab ipso Friderico I imp. libertatis et immunitatis privilegio honestatam fuisse. Statuit etiam Innocentius III, ut ecclesia ad indicium, quod specialiter ad canonicam b. Petri de Urbe pertineret, 2 aureos annis singulis eidem canonicae persolveret. At vero alias notitias circa hanc ecclesiam et locum, ubi sita fuerit, utrum in Ferrariensi an Adriensi episcopatu (cf. Bull. Vat. I 70 not. g), invenire minime potuimus. Adnotamus tamen, eundem censum in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 120) referri:

„Ecclesia sancti . . . . . ., quae est in loco qui dicitur Fracta, II solidos imperialium“,

unde colligi potest, ecclesiam hanc in loco Fracta eandem fuisse atque illam de Revere Scriniolo. Locus *Fratta Polesine* Adriensi episcopatui addictus est (cf. Fr. A. Bocchi La sede episcopale di Adria Veneta p. 201).

Innocentii III bulla autographa, in qua Lucii et Celestini privilegia laudantur, adservatur in tabulario basilicae b. Petri de Urbe (cf. vol. I p. 134 sq.).

**1* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1209 iun. 10 Potthast Reg. 3742. — Reg. JL. —.

**2* *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Petri de Maone.

Monasterium s. Petri de Maone satis antiquum est. Superest enim Ravennatis archiepiscopi privilegium a. 1070 oct. 17 abbati concessum. In

privilegiis Honorii III a. 1224 mai. 14 et Alexandri IV a. 1255 dec. 2 (Potthast Regg. 7248. 16091) enumeratur inter ecclesias ad Ravennatem sedem pertinentes. Situm fuit in loco *Balton*, haud longe ab oppido s. Apollinaris, nostris *Sant' Apollinare*.

Chartae, quae supersunt, hodie in bibliotheca Academiae Rhodigianae adservantur (cf. G. Mazzatinti Inventari III 98). Frustra tamen inter eas Alexandri II privilegium, ab uno Guarinio laudatum, quaesivimus.

**1* *(1072)*

Alexander II concedit mon. s. Petri de Maone privilegium, in quo laudatur Mainardus Mainardi (civis Ferrariensis).

Reg. Guarini Compendio hist. delle chiese di Ferrara p. 173. JL. —.

FERRARA

(Ferraria)

Chronica parva Ferrariensis seu Chronicon parvum ab origine Ferrariae ad a. cr. 1264, ed. Muratori Rer. Ital. Scr. VIII 471 sq. — Peregrini Prisciani Ferrariensium historiarum libri 10, ms. autogr. s. XV ex., Modena Arch. di stato (perierunt vol. II. III. V. VI. X); cf. G. Campi in Atti e Mem. per le prov. Modenesi e Parmensi II (1864) 336. Primi voluminis exemplaria cum appendice privilegiorum exstant Mutinae in R. archivo, Ferrariae in bibl. civitatis, Romae cod. Vat. Barb. 2700 (XXXIV 17, olim 1980). Historiarum libr. 1. 8. 9 compendium fecit Alexander Sardi, ms. s. XVI, Ferrara Bibl. comunale (cf. Antolini p. 41). Librum 1 et partem libri 2 exscripsit Octavianus Bocchi, s. XVIII, Treviso Bibl. comunale mss. 498. 513. Editionem libri 1 ex latino conversam fecit Franciscus Prampolini, ms. a. 1737, ib. (cf. Antolini p. 35). — Chintii Io. Bapt. Gyraldi De Ferraria et Atestinis principibus commentariolum [1] (Ferrariae 1556); [2] ital. (Venetia 1556); [3] (Firenze 1556); [4] (Venetia 1597). — Guasparo Sardi Historie Ferraresi (In Ferrara 1556). Eiusdem Libro delle historie Ferraresi, aggiuntivi di più quattro libri da Agostino Faustini (In Ferrara 1646—55). — Gio. Batt. Pigna Historia de' principi di Este [1] (In Ferrara 1570); [2] (In Vinegia 1572); lat. (Venetiis 1575); germ. (1580). — Girolamo Merenda Memorie intorno alla città di Ferrara, mss. a. 1595, Ferrara Bibl. comunale 472 ND 5 et Modena Bibl. Estense (cf. Antolini p. 28 sq.). — G. Merenda Annali di Ferrara, ms. s. XVII in., Ferrara Bibl. comunale. — Giacomo Da Marano Memorie antiche di Ferrara sino al a. 1597, ms. s. XVI ex, ib. 443 ND 4. — Dominici Raynaldi Ferrarien. investiturarum vol. I—VI, ms. s. XVI ex., Roma Arch. Vat. Arm. XLVI t. 21—26. — Collectanea di scritture spettanti al ducato di Ferrara e Estensi vol. I—III, ms. s. XVII, ib. Arm. XLVI t. 18—20. — Fel. Contelori Rerum Ferrariensium vol. I—III, ms. s. XVII, ib. Arm. XLVI t. 13—15. — De origine, serie ac recognitione dominii, quod habet S. R. E. in ducatu Ferrariensi, ms. s. XVII, ib. Arm. V c. I n. 3. — Marc'Antonio Guarini Compendio historico dell' origine, accrescimento e prerogative delle chiese e luoghi pii della città e diocesi di Ferrara (Ferrara 1621). — Alessandro De Monte Storia di Ferrara, mss. s. XVII, Modena Bibl. Estense (cf. Antolini p. 29). — Ughelli [1] II 540 sq.; [2] II 513 sq. — (Alberto Penna) Compendiosa descrizione dello stato di Ferrara (In Ferrara 1663). — Antonio Libanori Ferrara d'oro imbrunito I—III (In Ferrara 1665—74). — Andrea Borsetti Ferranti Supplemento al Compendio historico . . di M. A. Guarini etc. sino all' a. 1670 (In Ferrara 1670). — Marco Savanarola Memorie di Ferrara, ms. s. XVII, Ferrara Bibl. comunale (cf. Antolini p. 43). — Filippo Rodi Annali di Ferrara e genealogia della casa d'Este vol. I—VII, ms. autogr. s. XVII, ib. CA 645; alterum exemplar est Mutinae in bibl. Estensi (cf. Antolini p. 38). — Historia della città di Ferrara, ms. s. XVII, cod. Vat. Barb. 4948 (LIV 34, olim 1976). — Istorie manoscritte delle cose di Ferrara, ms. s. XVII, Ferrara Bibl. comunale 467 ND 5. — (Giusto Fontanini) Difesa seconda del dominio temporale della sede apostolica sopra la città di Comacchio (In Roma 1711). De aliis libris circa litem illam

notissimam editis cf. Comacchio. — Lud. Ant. Muratori Delle antichità Estensi ed Italiane I. II (In Modena 1717—40). — Supplex libellus de exemptione Ferrariensis ecclesiae et respective immediata subiectione Romano pontifici sive Restrictus iurium utriusque partis episcopi Clusini in causa Ferrariensi inter episcopum Ferrariensem et archiepiscopum Ravennatem confectus. Summarium (Romae 1725). Exstat in vol. XXXVI Diversorum archivi archiepiscopalis Ravennae (cf. supra p. 17), in archivo capituli Ferrariae (XVI 13) et in cod. Vat. lat. 9257 f. 155' sq. (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 29). — Ios. A. Amadesii De iurisdictione Ravennatum archiepiscoporum in civitate et dioecesi Ferrariensi dissertatio (Ravennae 1747). — Vincenzo Bellini Delle monete di Ferrara trattato (In Ferrara 1761). — Giuseppe Antenore Scalabrini Descrizione della s. chiesa metropolitana di Ferrara, de' vescovi ed arcivescovi che l' hanno governata etc., ms. a. 1766, Ferrara Bibl. comunale 26 NC 1. — G. A. Scalabrini Notizie della s. chiesa di Ferrara da fondamenti autentici, ms. a. 1768, ib. 389 ND 2. — (G. A. Scalabrini) Memorie istoriche delle chiese di Ferrara e de' suoi borghi (In Ferrara 1773). — G. A. Scalabrini Miscellanea vol. I—III, ms. s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 448 ND 1. — G. A. Scalabrini Memorie dei vescovi di Voghenza e di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. 483 ND 5. — G. A. Scalabrini Annali della chiesa di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. 460 ND 4. — G. A. Scalabrini Privilegi e documenti spettanti alla chiesa di Ferrara vol. I—II, ms. s. XVIII, ib. 507 ND 6. — G. A. Scalabrini Memorie sacre e profane della s. chiesa di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. 241 NC 9. — (Isidoro Alessi) Ricerche istorico-critiche delle antichità di Este I (In Padova 1776). — Diario perpetuo per la città di Ferrara con alcuni fatti storici ed un catalogo de' santi e beati Ferraresi (In Ferrara 1777). — (Franc. Antonio Zaccaria) Osservazioni istorico-geografico-diplomatiche sopra i principali monumenti, sopra i quali si appoggia la lite innanzi la S. Rota della chiesa arcivescovile di Ravenna coi possessori enfiteutici e liberi del plebato di Porto Maggiore etc. (Roma 1777). — (Fr. A. Zaccaria) Esami due storico-critici di varii documenti, su quali s' appoggia la famosa controversia di dominio fondiario della Mensa di Ravenna col plebato di Porto Maggiore (Roma 1781). — Lorenzo Barotti Serie de' vescovi ed arcivescovi di Ferrara (Ferrara 1781). — Antonio Frizzi Guida del forestiere per la città di Ferrara (Ferrara 1787). — A. Frizzi Memorie per la storia di Ferrara I—V [1] (Ferrara 1791—1809); [2] ed. Camillo Laderchi (Ferrara 1847—48). — Carlo Olivi Annali della città di Ferrara dalla sua prima origine sino all' a. 1754 vol. I. II, ms. a. 1794, Ferrara Bibl. comunale 105 NC 4. — Gius. Manini Discussione accademica su l' antico vescovado di Voghenza (Ferrara 1795). — Ferrante Ferranti Bolani Borsetti Notizie riguardanti la città, distretto e ducato di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. CA 661. — Vincenzo Bargellesi Documenti e memorie trascritte relative alla chiesa ed alla storia della città di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. CA 782. — V. Bargellesi Memorie relative a Ferrara, ms. s. XVIII, ib. CA 780. — V. Bargellesi Memorie storiche ecclesiastiche, ms. s. XVIII, ib. CA 779. — (Carlo Bernardi) Documenti e memorie per la storia di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. N. EE 615. — Giuseppe Manini Ferranti Compendio della storia sacra e politica di Ferrara I—VI (Ferrara 1808—10). — Girolamo Baruffaldi Osservazioni sopra un' antica inscrizione del Vicoaventino oggidì Voghenza (1810). — Gius. Manini Ferranti Voghenza, villaggio del Ferrarese, un tempo città col nome di Vico Aventino (Ferrara 1810). — Luigi Ughi Il culto di S. Giorgio presso i Ferraresi (Ferrara 1811). — Franc. Leopoldo Bertoldi Dei diversi domini a' quali è stata soggetta Ferrara, e de' principi che la governarono (Ferrara 1817). — Fr. L. Bertoldi Vescovi ed arcivescovi di Ferrara dalla prima loro epoca sino all' a. 1818 (Ferrara 1818). — Franc. Avventi Il servitore di piazza. Guida per Ferrara (Ferrara 1838). — Luigi Casazza Compendio di storiche notizie Ferraresi sino al 1597 (Bologna 1840). — L. Casazza Ricordanze storiche sopra Castel Tedaldo (Ferrara 1841). — Cappelletti IV 9 sq. — Giuseppe Antonelli Documenti antichi spettanti al capitolo, ai vescovi, ai parrocchi, mansionarii e benefiziati di Ferrara, ms. s. XIX, Ferrara Bibl. comunale. — Camillo Laderchi Appendici alle Memorie del Frizzi sulla storia di Ferrara (Ferrara 1856). — Luigi Napoleone Cittadella Bondeno e la sua chiesa arcipretale (Ferrara 1856). — Fermo Bellini Inedite memorie storiche sopra Melara e Bergantino (Lendinara 1867). — Guglielmo Finotti Ferrara antica e moderna, descritta ed

illustrata dalle origini fino ai nostri giorni vol. I—III, ms. a. 1870, Ferrara Bibl. comunale CA 681. — L. N. Cittadella Guida del forestiero in Ferrara (Ferrara 1873). — Ettore Galavotti Memoria sul villaggio di Voghenza (Ferrara 1880). — A. Artioli Commentarii rerum gestarum pontificum ecclesiae Ferrariensis (Ferrariae 1894). — M. A. Raimondi Guida di Ferrara storico-artistica [1] (Ferrara 1896); [2] (1904). — L. Fiorentini Ferrara storica e artistica (Ferrara 1903).

De scriptoribus, qui de historia Ferrariensi egerunt, cf. Agostino Superbi Apparato degli uomini illustri della città di Ferrara, i quali nelle lettere e in altre nobili virtù fiorirono (Ferrara 1620); G. A. Scalabrini Notizie degli uomini e donne illustri di Ferrara vol. I—III, ms. s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 445 ND 4; Gio. Andrea Barotti Memorie istoriche di letterati Ferraresi. Opera postuma I. II (In Ferrara 1777—93); contin. da L. Cicognara e G. Baruffaldi (Ferrara 1811); Luigi Ughi Dizionario storico degli uomini illustri Ferraresi I. II (Ferrara 1804); Gius. Antonelli Saggio di una bibliografia storica Ferrarese [1] in Append. ad Frizzi-Laderchi Memorie per la storia di Ferrara II (Ferrara 1848) 310 sq.; [2] (Ferrara 1851); Patrizio Antolini Manoscritti relativi alla storia di Ferrara (Ferrara 1891).

Episcopatus Ferrariensis.

Priscis temporibus episcopos, qui etiamtum saec. X saepius in chartis Ravennatibus appellati sunt Vicohabentini, in loco Vico Aventino sive Vicohabentia, hodie *Voghenza*, resedisse certum est. Destructo oppido saec. VII, ut traditur (cf. n. †1), ad ecclesiam s. Georgii Transpadanam in massa Babilonia sive Ferrariola sitam se transtulerunt, unde titulum s. Georgii sive Ferrariensium episcoporum acceperunt. Ibi remanserunt usque ad a. 1135, quo sedes episcopalis ad novam s. Georgii ecclesiam cathedralem Cispadanam translata est, quae Innocentii II permissu, sumptibus Guilelmi Adelardi illius, filii Bulgari, civiumque Ferrariensium erecta sedique apostolicae oblata est.

Ferrarienses episcopi olim Ravennatibus archiepiscopis iure metropolitico subiecti fuerunt, quamquam ipsorum ordinationem ad Romanam ecclesiam spectare Ferrarienses saepius contenderunt. Quum enim urbs Ferraria eiusque comitatus iuris b. Petri esset, facile a summis pontificibus impetrare potuerunt, ut episcopatus quoque in iure et dominio Romanae ecclesiae persisteret. Quid mirum? Reapse Iohannes XIII a. 967 (n. 5) et Benedictus VII a. 978 (n. 6) statuerunt, ut episcopatus Ferrariensis semper sub Romani pontificis electione, ordinatione, investitura, consecratione et districtu esset. Ravennas tamen archiepiscopus in suo iure perstitit. Tempore vero schismatis Wiberti, Ravennas praeter ceteros Aemiliae episcopatus (v. Aemilia n. 48) Ferrariensem quoque amisit. Landulfus enim episcopus a. 1105 consecrationem et privilegium de re a Paschale II accepit (n. 11). Post vero reconciliationem Ravennatis ecclesiae Gualterius archiepiscopus a Gelasio II a. 1118, Calixto II a. 1121, Honorio II a. 1125, Innocentio II a. 1132 omnes episcopatus ademptos, inter quos Ferrariensem, recepit (v. Ravenna, Archiepisc. n. 189. 190. 194. 198), Landulfo et Ferrariensibus pervicaciter renitentibus (cf. n. 14—16). Denique Innocentius II a. 1139 april. 22 (n. 22), privilegiis Ferrariensium confirmatis, episcopum a Romano pontifice consecrandum et sub suo semper dominio constituendum decrevit. Neque enim

mirum videtur, quod Albinus in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 102) Ferrariensem episcopum inter Ravennae suffraganeos enumeraverit, Cencius (l. c. I 118) vero Ferrariensem episcopatum domini papae esse adnotaverit. Sed non solum sub immediata Romani pontificis iurisdictione ille remansit, Ravennatibus archiepiscopis iterum ac saepius contradicentibus, verum etiam a. 1735 a Clemente XII archiepiscopalis tituli honore decoratus est (Cappelletti IV 169).

De episcopatu Ferrariensi conferas quae adnotant Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114. 167; I 118 sq. 245). Sed Cencium sequi ego quidem haesito. Is enim monasterium Pomposae, quod certe Comaclensis dioecesis erat (cf. supra p. 178), sub episcopatu Ferrariensi collocavit. Sub eodem titulo Cencius recensuit ecclesiam de Fracta et ecclesiam de Guarda, quae tunc Adriensi episcopatui adscriptae fuerunt (cf. supra p. 198. 199).

Ferrariensium episcoporum archivi iam mentio fit in charta a. 955, qua Martinus ep. se una cum clero suo inquisitionem in archivo s. Ferrariensis ecclesiae fecisse, sed nulla munimina chartarum exinde invenisse confessus est (edd. Amadesi De iurisdictione Rav. archiepp. diss. p. 51 n. 6; Fantuzzi Mon. Rav. III 1 n. 1). Saec. XIV antiquum episcopii tabularium in turri Estensium marchionum adservabatur, unde a. 1598 cum ceteris Estensium chartis Mutinam translatum est. Quae vero Ferrariae penes episcopos remansit pars, a. 1858 incendio multa passa est damna. Praeterea Ferrariae penes canonicos nonnulla privilegia exstant, inter quae Heinrici III diploma Stumpf Reg. 2333. Romae quoque in archivo Vaticano pleraeque scripturae ad Ferrariam spectantes adservantur, quae sunt in Arm. XLVI, XLVII et XLVIII (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 374).

De archivo Ferrariensis episcopatus Mutinae, nunc in R. archivo adservato cf. Pflugk-Harttung Iter p. 53 et Gött. Nachr. 1897 p. 243; de archivis Cancellariae et Mensae archiepiscopalis et ceteris Ferrariae archivis cf. Blume Iter II 174 sq. IV 239; Bethmann in Archiv XII 586 sq.; Bonaini Gli archivi dell' Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 120 sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 361 sq.

Antiquorum privilegiorum autographa periisse dolemus. Periit quoque vetus Liber privilegiorum episcopatus sive Catastrum [*D*]. Peculiari autem laude digni sunt Peregrinus Priscianus, insignis historiarum Ferrariensium scriptor, et Ioseph Antenor Scalabrinius, vir antiquitatum Ferrariensium amantissimus (cf. Muratori Antiq. II 944), qui omnia fere monumenta ad historiam Ferrariae spectantia diligenter transcripserunt.

Adnotamus denique chartas ex Ferrariensi monasterio s. Andreae inde a saec. XII Romae in R. archivo adservari (cf. Gött. Nachr. 1901 p. 241).

De bibliotheca civitatis, ubi Scalabrinii schedae exstant, cf. Fr. A. Zaccaria Iter litterarium p. 156 sq.; Girolamo Baruffaldi Commentario istorico della pubblica biblioteca Ferrarese (Ferrara 1782); (Prospero Cavalieri) Notizie della pubblica biblioteca di Ferrara (Ferrara 1818); V. Cicognara Della

pubblica biblioteca di Ferrara (Bologna 1831); Blume Iter II 176 sq.; Gius. Antonelli Indice dei manoscritti della civica biblioteca di Ferrara (Ferrara 1884); Gött. Nachr. 1897 p. 355 sq.

A = Orig. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Vescovado di Ferrara).
A[1] = Orig. ib. (Cancellaria ducale — Lettere di principi esteri — Roma: Bolle e brevi).
B = Cop. Modena Arch. di stato (Vescovado di Ferrara).
B[1] = Cop. ib. (Roma: Bolle e brevi).
B[2] = Cop. Ferrara Arch. capitolare.
B[3] = Cop. Venezia Arch. di stato (Bolle ed atti della curia Romana I).
C = Concordia inter Venetos et Ferrarienses, mb. s. XIII, Roma Arch. Vat. Arm. XLVI t. 62 (olim bibl. Vat. 457 sive n. 3042); cf. Gött. Nachr. 1900 p. 122. 376. — Alterum eiusdem libri exemplar est
C[1] = Catasto B, mb. s. XIV, Modena Arch. di stato (Camera ducale — Computisteria — Catasti delle investiture); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 242.
D = Catastrum episcopatus Ferrariensis s. XIII, olim in archivo publico Ferrariae, nunc desideratur; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 362.
D[1] = Catastrum M, mb. s. XV, Ferrara Arch. della Mensa arcivescovile; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 364.
D[2] = Catastrum S, mb. a. 1454—74, f. 161 sq. [ex *D*], ib.
E = Liber privilegiorum eccl. Ferrariensis auctore Peregrino Loiano notario, a. 1471, Modena Arch. di stato [ex *D*]; cf. PflugkH. Iter p. 53.
F = Privileggi antichi diversi conceduti dai sommi pontefici ai vescovi di Ferrara e confini della diocesi, s. XV ex., Ferrara Arch. della Cancellaria arcivescovile; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 363.
G = Peregrini Prisciani Ferrarien. histor. vol. IV, s. XV ex., Modena Arch. di stato (Biblioteca — Manoscritti); cf. PflugkH. Iter p. 54 et Gött. Nachr. 1897 p. 245.
G[1] = Peregrini Prisciani Appendix ad Ferrarien. histor. vol. I, s. XVI, Modena Arch. di stato (f. 53 sq.); Ferrara Bibl. comunale 388 ND 2 f. 65 sq. et 278 NC 10 f. 144 sq.; cod. Vat. Barb. 2700 (XXXIV 17, olim 1980) f. 152 sq.; Rovigo Bibl. dell'Accad. cod. 272; Dresden Kgl. Bibl. F 67 [ex *D*].
G[2] = Peregrini Prisciani Collectanea vol. II. III, s. XV ex., Modena Arch. di stato (Biblioteca — Manoscritti); cf. PflugkH. Iter p. 53 et Gött. Nachr. 1897 p. 245.
H = Privilegia Ferrariensia, s. XVI, Ferrara Bibl. comunale cl. I 451. 10.
H[1] = Scritture diverse non episcopatus, s. XVI, Ferrara Arch. della Cancellaria arcivescovile vol. 88; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 362.
I = Processus iurium ducis Ferrariae a. 1546 liber II, s. XVI, Bologna Arch. di stato (Arch. pontificio); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 368.
K = Ferrarien. investiturarum vol. V, coll. a Dominico Raynaldo, s. XVI ex., Roma Arch. Vat. Arm. XLVI t. 25; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 375.
L = Ferrarien.-Venet. confinium, s. XVI sq., ib. Arm. XLVI t. 49; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 375. — Conf. quoque Arm. XLVI t. 51.
L[1] = Ferrarien. confinium, s. XVII, ib. Arm. XV c. VI n. 84 et codd. Vat. Barb. 1300 (XXIII 72, olim 1975) et 1302 (XXIII 74, olim 2472); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 81.
M = Collectanea di scritture spettanti al ducato di Ferrara e Estensi vol. I, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XLVI t. 18; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 375.
M[1] = Collectanea di scritture diverse spettanti a Comacchio et all'abbatia di Pomposia vol. I, s. XVII, ib. XLVIII t. 35; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 376.
N = Rerum Ferrarien. vol. I, coll. a Fel. Contelori, s. XVII in., ib. Arm. XLVI t. 13; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 374.
O = Exempla privilegiorum diversorum pontificum pro episcopatu Ferrariae, s. XVII, Modena Arch. di stato (Vescovado di Ferrara); cf. PflugkH. Iter p. 53.

P = Liber I, s. XVII sq., Ferrara Arch. comunale antico; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 365.

Q = Ricupera di Ferrara, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XV c. V n. 96; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 119.

R = Miscellanea, s. XVII, Roma Arch. capitolare di S. Giovanni in Laterano FF XXXVI; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 537. — Excerpta leguntur in voluminibus Misc. FF XXV et A XXIV ib.

S = Copie de' privilegi de' sommi pontefici et imperatori fatti a Ferrara, s. XVII, Veroli Bibl. comunale Ms. 42. 5. 31; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 299.

T = Iusti Fontanini Varia mss., s. XVIII, San Daniele Bibl. comunale XXX; cf. Gött. Nachr. 1899 p. 261.

U = Fr. Bianchini Monumenta ecclesiastica vol. V, s. XVIII, Roma Bibl. Vallicell. S 79; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 139.

V = Giuseppe Antenore Scalabrini Descrizione della s. chiesa metropolitana di Ferrara, a. 1766, Ferrara Bibl. comunale 26 NC 1; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 356 sq.

V^1 = G. A. Scalabrini Transunto dei documenti, a. 1774, ib. 468 ND 5.

V^2 = G. A. Scalabrini Annali della chiesa di Ferrara, s. XVIII, ib. 460 ND 4.

V^3 = G. A. Scalabrini Privilegi e documenti spettanti alla chiesa di Ferrara vol. I, s. XVIII, ib. 507 ND 6.

V^4 = G. A. Scalabrini Copie di scritture estratte dall' archivio del capitolo di Ferrara, s. XVIII, ib. 459 ND 4.

V^5 = G. A. Scalabrini Monumenta vetera monasterii Pomposiani et Ravennaten. et Ferrarien. ecclesiarum, s. XVIII, ib. 454 ND 4.

V^6 = G. A. Scalabrini Memorie sacre e profane della s. chiesa di Ferrara, s. XVIII, ib.

W = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 149; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV p. 647.

X = (Carlo Bernardi) Documenti e memorie per la storia di Ferrara, s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale N. EE 615; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 359.

Y = Vincenzo Bargellesi Memorie storiche ecclesiastiche, s. XVIII, ib. CA 779.

Z = (Gius. Antonelli) Documenti antichi spettanti al capitolo, ai vescovi etc., s. XIX, ib.

†1 *(657—72)*

Vitalianus atque Constantinus Rom. imp. aug. edicunt, qualiter post destructionem Vicohabentiae eccl., quae de iure b. Petri fuit, infra ducatum Ferrariae in massa Babilonia q. v. Ferraria, quae de patrimonio S. R. E. est b. Petri, alteram ecclesiam fundaverunt ad honorem Dei et s. Georgii atque in episcopatum consecraverunt, ad ius et dominium S. R. E. constituerunt et in ea Marinum ex auctoritate b. Petri cum cardinalibus et episcopis Romanae civ. elegerunt et consecraverunt; dant 12 massas positas infra comitatum Ferrariae; tradunt mercati et ripae telonei unam medietatem; concedunt Marino ep. licentiam sibi ordinandi atque consecrandi ecclesias, monasteria, cappellas, clericos, monachos, abbates in singulis massis per totum comitatum Ferrariae; statuunt, ut Ferrarienses epp. in dominio et potestate seu districtu atque ordinatione, investitura et consecratione sint S. R. E. etc. — Iubente Vitaliano.

[Cop. Henrici Bonvicini s. XI dep. = Cop. a. 1206 Severi s. pal. not. dep. = Cop. a. 1255 Aldigerii s. pal. not. dep. =] C et C^1 Exc. G f. 21'. G^1. G^2 f. 30 et f. 56. H f. 70. H^1. L^1 Exc. M f. 92. N f. 1. P n. 1. Q f. 13 et f. 231. V^1 f. 1. V^5 qu. VI. — Edd. Ughelli [1] II 546; [2] II 518. — Regg. Chron. parvum (ed. Muratori Scr. VIII 473). Guarini Comp. p. 31. 387. JE. 2102a.

Spurium. „Insulsa adeo ac inepta est ea rerum et verborum farrago, ut in oculos omnium inscitia ac infantia falsarii incurrat“ (Muratori Antiq. III 12). Conf.

etiam Muratori Annali d'Italia ad a. 661; Frizzi Mem. di Ferrara [1] I 192 sq.: [2] I 215 sq.; Manini Ferranti Comp. I 130 sq. — Excerpta huius privilegii leguntur in Girol. Merenda Mem. intorno alla città di Ferrara, mss. a. 1595; in Fil. Rodi Annali di Ferrara I, mss. s. XVII; in Istorie manoscritte delle cose di Ferrara, ms. s. XVII, Ferrara Bibl. comunale 467 ND 5; in Hist. della città di Ferrara, ms. s. XVII, cod. Vat. Barb. 4948 (LIV 34, olim 1976); in cod. Vat. lat. 6196 s. XVI f. 339 sq.; in C. Bernardi Documenti e memorie, ms. s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale N. EE 615. — Privilegium hoc iam Albino notum (cf. Civ. n. †1), saec. XI in., ut videtur, confectum est (cf. A. Hessel Geschichte der Stadt Bologna p. 57 not. 30). — Laudatur in Iohannis XIII (n. 5) privilegio (interpolato?) ceterisque Ferrariensis ecclesiae privilegiis.

†2 *Laterano 780 mart. 9*

Hadrianus I, condolens de confusione et annullatione episcopii, quod sui praedecessores infra ducatum Ferrariae in quadam maiore massa Babilonia q. v. Ferraria ad honorem b. Georgii constituerunt et consecraverunt, et de manu rapacis ac sacrilegi Desiderii regis Longobardorum illam arripiens, consecrat Iohannem S. R. E. card. in praedicto episcopio, tradit ei massam Babiloniam q. v. Ferraria cum 12 fundoris suis, cui alias 11 massas minores subiugat, ut Ferrariensibus epp. liceat in singulis massis ecclesias cum clericis, diaconis, presbyteris ordinare et consecrare; statuit, ut Ferr. episcopatus parochia in iure et dominio ac privilegio S. R. E. b. Petri, cuius est ius, semper teneatur, ut sit semper sub Romani pontificis electione, ordinatione atque consecratione; designat fines et terminos comitatus Ferr., quem sub cura et protectione atque defensione Caroli aug. imp. esse statuit, nulla tamen habitatoribus ipsius maioris massae Ferr. mala et prava consuetudine imposita, nisi quod unaquaeque libera persona de moneta Venet. denarium singulum det; concedit census et tributi atque telonei ripae et fluminis unam medietatem; condonat similiter mercati telonei alteram medietatem; statuit, ut placitum generale in dominio S. R. E. teneatur; promittit, se collectam vel fodrum aut pravam functionem aut dationem seu consuetudinem nequaquam exacturum esse. — Pont. d. n. Adriani ss. pont. et univ. pp. in apostolatu a. 9, d. n. Carolo imp. aug. a. 3, die 9 m. martii, ind. 10, Roma Lateran. Cum in principio. Stephanus clericus s. Lat. pal. scriptor scr.

B s. XI. B s. XII. B³ a. 1309. [B a. 1572. B s. XVII. B s. XVIII]. C f. 3. C¹ f. 5. [D dep. = D² f. 161. E f. 1. F f. 9'. G¹. G² II f. 133. G² III f. 62. K f. 213. L f. 67 et L¹ Exc. M¹ f. 39. N f. 27. P n. 2. R. S f. 2. T p. 423. U f. 533. V³ f. 1]. — Edd. Muratori Antiq. III 11 ex B = Gloria Compendio delle lezioni di paleogr. p. 640. — Regg. Guarini Comp. p. 31 ad a. 772. Ughelli [1] II 557; [2] II 526. Cappelletti IV 26. J. CCCXIX. JE. †2430.

Spurium; cf. Frizzi Mem. [1] I 195 sq.; [2] I 219 sq. — Laudatur in Ottonis Ravennatis archiep. charta a. 1104, qua Landulfo ep. Ferrariensi massam et fundum Firminianae refutavit „secundum quod per praecepti paginam a papa Adriano in tempore Caroli imp. in praefata eccl. s. Georgii concessum et largitum et emancipatum et traditum esse dicitur“ (edd. Muratori Antiq. II 782 = Amadesi Antistitum Ravennatum chronot. II 360 n. 84 = Bertoldi Mem. stor. d'Argenta II 214). In Eugenii III privilegio a. 1152 iun. 2 Moysi Ravennati archiep. concesso (v. Ravenna, Archiepisc. n. 213) legimus: „Insuper (Griffo ep. Ferrariensis) cuiusdam privilegii papae Adriani exemplar, in quo memorata massa (Firminiana) Ferrariensi eccl.

concedebatur, ostendebat, cuius authenticum se amisisse asserens" etc. — Laudatur in Iohannis XIII (n. 5) privilegio (interpolato?) ceterisque Ferrariensis ecclesiae privilegiis.

*†*3* *(795—816)*

Leo III concedit Andreae ep. instrumentum emancipationis de massa Quartisiana q. v. Campore una cum aliis 11 massis in terr. Ferrariensi.

Laud. in n. 7. — Regg. Guarini Comp. p. 31 ad a. 798. Ughelli [1] II 557; [2] II 526. JE. —.

In Iohannis XIII privilegio (n. 5) laudantur privilegia Vitaliani, Hadriani et Leonis Marino et Andreae et Iohanni epp. concessa, sed verba interpolata esse videntur. Huius Leonis pp. privilegii mentio insuper fit in Eugenii III sententia a. 1152 iun. 2 (v. Ravenna, Archiepisc. n. 213), ubi legimus: „(Griffo ep. Ferrariensis) asserebat etiam quendam thomum sub nomine pp. Leonis scriptum nec publica manu nec impressione sigilli subnixum, quem nullus, licet in eo laboratum plurimum fuerit, omnino legere poterat".

4 *881 mart. 4*

Iohannes VIII Iohanni Bononiensi, Egilulfo Mantuano, Eicardo Vicentino et Viatori Ferrariensi epp.: committit vicem suam super negotio inter Veronensem et Tridentanam ecclesias de quibusdam rebus Asianae villae, ut ad illas partes accedentes cum Adelardo ep. Veronensi et Adelchisio ep. Tridentano hoc litigium deliberent et ad legitimum finem perducere satagant.

v. Verona, Episc. (JE. 3338). — Praetermittimus Iohannis VIII epistolam JE. 2984, ubi de quodam Constantino ep. agitur, quem Ewald Ferrariensem fuisse temere opinatur.

5 *Ravenna S. Apollinare Nuovo (967 april.)*

Iohannes XIII: nuntiat, se post iustam et legalem electionem et consecrationem Martini ep. Ferr., in s. Rom. ecclesia a sese factam, in civ. Ravennam cum ipso Martino ep. aliisque venisse et in generali placito cum Ottone I imp. infra basilicam b. Apollinaris q. v. Novus resedisse; confirmat omnia quae a Vitaliano *(n. †1)* et Adriano *(n. †2)* et Leone *(n. †3)* per privilegia ab Ursone iudice Ferr. perlecta ecclesiae b. Georgii tempore Marini et Andreae et Iohannis epp. tradita sunt, massam videlicet Babiloniam q. v. Ferraria cum 12 fundis suis, cui alias omnes massas minores subiugat, ita ut Ferrariensibus epp. liceat infra totum ducatum atque comitatum et episcopatum Ferr. in singulis massis ecclesias, clericos, presbyteros, diacones ordinare et consecrare; statuit, ut episcopatus Ferr. in iure et dominio seu privilegio S. R. E. b. Petri permaneat et sit semper sub Romani pontificis electione, ordinatione, investitione et consecratione et districtu. — Omnibus Dei. Subscr. epp., iudices, aliique in generali placito praesentes.

B s. XVII. F f. 25'. G f. 25. [V[1] f. 20'. V[3] f. 6. V[4] qu. XIX f. 3]. — Edd. Mansi Suppl. III 1378 = Mansi XIX 1 = Migne CXXXV 956 n. 4. — Regg. Guarini Comp. p. 31 ad a. 962 = Ughelli [1] II 564; [2] II 532. Cappelletti IV 33. Stumpf Reg. 425. Ottenthal Reg. imp. n. 444. J. 2850. JL. 3718.

Privilegii huius fides saepius impugnatur (cf. Dümmler Jahrbücher K. Ottos I p. 416 not. 4), sed ego quidem hoc minime suspectum, licet fortasse interpolatum (cf. n. 11), esse puto.

6 *978 april.*

Benedictus VII: confirmat Leoni s. Ferr. eccl. ep. eiusque successoribus totas et integras res immobiles, a suis antecessoribus per praecepti paginam

datas, traditas et emancipatas, maiorem scil. massam Babiloniam q. v. Ferraria cum omnibus aliis massis sibi subiugatis, ut liceat Ferrariensibus epp. in singulis massis ecclesias cum clericis ordinare et consecrare; concedit totum et integrum mercatum in praefata massa cum omni datione et teloneo et districtu atque ripatico; donat omnibus habitatoribus maioris massae census ripae et fluminis atque telonei unam medietatem pro restauratione et melioratione eius; statuit, ut unaquaeque libera persona et laica masculini sexus annualiter denarium Venet. singulum sibi aut nuntio suo det, et ut placitum generale habitatores ipsius massae semel in anno per 3 dies ante se vel ante suum nuntium custodiant; promittit, se pravam functionem vel fodrum aut paratam seu dationem numquam exacturum esse; statuit, ut episcopatus Ferr. permaneat in Romani pontificis dominio et virtute et sit semper sub sua electione, ordinatione, investitione et consecratione. — Noverint omnes. Scr. p. m. Bonizonis not. reg. ac scrin. S. R. E., in m. april., ind. 12 (*l.* 6). [Dat. . . . .] d. imp. Ottonis a. 11 et ind. 1 (*l.* 6); ⟨Ferrariae feliciter⟩.

B s. XVII. F f. 11'. G f. 26. [V³ f. 14. V⁴ qu. XIX f. 5]. — Ed. PflugkH. Acta II 50 n. 85 ex BG. — Regg. Guarini Comp. p. 31 ad a. 973. Ughelli ¹ II 564; ² II 532. PflugkH. Iter p. 184 n. 86. JL. 3797.

Privilegium hoc, laudatum in n. 11 ceterisque Ferrariensis ecclesiae privilegiis et in Eugenii III sententia a. 1152 (v. Ravenna, Archiepisc. n. 213), quamquam variis locis corruptum et interpolatum esse videtur (cf. Fabre-Duchesne Lib. censuum I 118 not.), maxima ex parte certe genuinum est.

7 *Laterano 981 mart.*

Ottone II imp. et Benedicto VII in synodali concilio residentibus in eccl. s. Lateranen., Leo ep. Ferrarien. queritur adversus Honestum archiep. s. Ravennatis eccl. de massa Quartisiana q. v. Campore, quam Leo pp. Andreae s. Ferr. eccl. ep. emancipavit una cum aliis 11 massis in terr. Ferrariensi (*n. †3*). Iubentibus papa et imperatore, Honestus archiep. refutat Leoni ep. Ferr. ipsam massam Quartisianam. — Ottone imp. a. 14, Benedicto pp. a. 7, in m. martio et ind. 9, in Roma. Ego Stephanus scriptor S. R. E. scr.

B² s. XII. [V³ f. 9 et f. 15'. V⁴ qu. III f. 19. V⁵. V⁶]. — Edd. Mansi Suppl. III 1381 = Mansi XIX 74. — Regg. Cappelletti IV 42. Stumpf Reg. 791. J. p. 334. JL. 1 p. 482.

8 *1055 nov. 8*

Victor II: confirmat Rolando ep. omnes res Ferr. eccl. mobiles et immobiles; denuntiat, ut quicquid Gregorius dissipator potius quam rector ipsius eccl. chartis aut superscriptionibus composuit vel scribi rogavit, nihil valeat; annullans, si eius praedecessores affinitate vel parentela seu malo ingenio aliquam scriptionem vel pactionem nocivam ecclesiae contraxerint; confirmat omnem districtum omnium castellanorum atque omnium super terram eius residentium tam clericorum quam laicorum, et plebes et terras nominatim illustratas; concedit, ut 12 homines ipsius civitatis eum eiusque successores sine pretio navigio ducant. — Notum sit. Dat. 6 id. nov. p. m. Hildebrandi vice Herimanni Rom. sedis archicanc. et Colonien. archiep., a. 1 d. Victoris pp. II, ind. 8.

B s. XVII (sine dat.). F f. 17. G f. 26' (sine dat.). G² III f. 71. [V³ f. 17'. V⁴ qu. XIX f. 6]. — Edd. Muratori Antiq. VI 223 ex G (sine dat.) = Migne CXLIII 817 n. 10. Cappelletti IV 44. — Regg. Guarini Comp. p. 31. Ughelli ¹ II 566; ² II 533. Frizzi Mem. ¹ I 197; ² I 220. Manini Ferranti Comp. I 266. Cappelletti IV 40. 43. J. 3303 et JL. 4351 ad a. 1055—57.

9 *(1068)*

Alexander II omnibus Christi fidelibus: nuntiat, se in concilio Gratianum ex electione cleri et totius populi Ferr. episcopum consecrasse et bis et ter Samuelem eiusdem eccl. invasorem excommunicasse et anathematizasse. — Notum sit. Ego Alexander etc. Subscr. 64 archiepp., epp., cardd. aliique.

F f. 30. [V¹ f. 50'. V³ f. 19]. — Ed. Cappelletti IV 47 ex F. — Reg. JL. 4651.

10 *(1061—73)*

Alexander II H(elisaeo) Mantuano pontifici: associat ad corpus b. Symeonis monachi et eremitae (Padilironensis) consecrandum Ferrariensem seu Veronensem epp.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 4729).

11 *Laterano 1105 april. 8*

Paschalis II Landulfo Ferr. ep., Guilielmo filio Bulgari, Petro filio Arimundi, Uberto consuli et per eos tam ecclesiae quam civitati Ferrariae: ad exemplar Adriani *(n. †2)* et Benedicti *(n. 6)* confirmat fundos et patrimonia, ut Ferrariensibus epp. in singulis massis ecclesias cum clericis, presbyteris, diaconibus ordinare et consecrare liceat, sanciens, ut Ferr. ecclesia cum tota parochia sua in iure et dominio ac privilegio S. R. E. b. Petri, cuius est patrimonium, conservetur et sit semper sub Romani pontificis electione, ordinatione atque consecratione; designat comitatus Ferr. fines et terminos; removet habitatoribus ipsius maioris massae Ferr. malas et pravas consuetudines, nisi quod unaquaeque libera persona de moneta Venet. denarios singulos dabit; concedit census et tributi atque telonei de ripa et flumine unam medietatem; similiter condonat telonei de mercato alteram medietatem; statuit, ut placitum generale in potestate S. R. E. teneatur; promittit, se collectam vel fodrum aut pravam functionem aut dationem seu consuetudinem nequaquam exacturum esse. — Officii nostri. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 6 id. april., ind. 13, a. d. inc. 1106, pont. autem d. Paschalis II pp. 6.

B s. XII. [B a. 1572. B s. XVII. D dep. =] D² f. 161'. E f. 2. F f. 12. G f. 26'. G¹. G² III f. 64. [P n. 9. V³ f. 20. Y]. — Edd. (Fontanini) Difesa seconda p. 328 n. 3 = Summ. a. 1725 n. 1, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 131 n. 25 = Bull. Rom. ed. Taur. II 241 n. 25, = Cappelletti IV 53, = Migne CLXIII 159 n. 152. — Regg. Guarini Comp. p. 31. Frizzi Mem. ¹ II 109; ² II 143. Manini Ferranti Comp. II 9. J. 4499. JL. 6023.

B s. XII interpolatum est verbis „Vitelliani, Adriani, Leonis, Iohannis, Victoris et Benedicti". — Landulfum ep. Romae a. 1105 a Paschale II consecratum esse, charta concordiae inter illum et laicos Ferrarienses a. 1106 factae docet (ed. Muratori Antiq. VI 262).

**12* *(San Cesareo 1109 (?) mai. 9)*

In praesentia Mathildae ducatricis et comitissae et Bernardi vicarii S. R. E. et Parmensis ep., Landulfus ep. s. Georgii de Ferraria investit Nordilum de

Castello veteri eiusque filios de omnibus rebus iuris s. Georgii, sicuti Conon de Calaone dedit infra plebes s. Martini, s. Donati et s. Georgii.

v. chartam a. 1109 (?) mai. 9 (a. 1090, die 9 m. mad., ind. 12) *ap. Muratori Antiq. I 593. — Regg. Manini Ferranti Comp. II 7. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien Reg. n. 122 ad a. 1106—09. JL. —.*

**13 (San Cesareo 1109 iun. 9)*

Bernardus s. Parmen. eccl. ep. et Paschalis II in Longobardiae partibus vicarius subscribit chartulae refutationis a Mathilda comitissa Landulfo ep. concessae de toto et integro fundo q. v. Butrignano et de rebus qd. Cononis de Calaone.

v. chartam Mathildis comitissae a. 1109 iun. 9 (edd. Muratori Antiq. III 735 = Tacoli Mem. di Reggio III 291 Exc., = Gloria Cod. dipl. Padovan. I 34 n. 42. Rena e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana III^d 73 n. 13). — Regg. Manini Ferranti Comp. II 11. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien Reg. n. 116. JL. —.

**14 Laterano 1123 mart.*

Calixtus II in synodo Romana revestit Gualterium archiep. Ravennatem de Landulfi ep. Ferr. oboedientia, et agit querimoniam eius super massa Firminiana.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 191.

**15 (1123—24)*

Calixtus II suspendit (Landulfum) ep., quem in oboedientiam Gualterii Ravennatis archiep. restituerat *(n. 14)*, quia oboedire contempsit, ab officio episcopali et sequestrat populum Ferr. in contumacia perdurantem ab introitu ecclesiae.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 192.

16 Perugia (1124) mart. 14

Calixtus II M(anfredo) Mantuano et B(ernardo) Veronensi epp. et omnibus Venetianis tam clericis quam monachis per Ferr. parochiam constitutis: nuntiat, se praeterita quadragesima in Lateranensi concilio Gualterium archiep. de Ferrariensis ep. oboedientia revestivisse *(n. 14)* et Ferrariensem ep., quia oboedire contempsit, ab officio episcopali suspendisse *(n. 15)*; mandat, ut nullum de Ferr. hominibus in ecclesiis suis recipiant vel eis chrisma conferant; nullus etiam clericus vel monachus in civ. Ferr. habitans divinum officium populo celebrare praesumat praeter baptisma infantium et poenitentiam in ultimis positorum; clerici vero per Ferr. dioecesim constituti eosdem Ferrarienses ad divina officia non admittant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 193.

17 Volterra 1133 mart. 11

Innocentius II Landulfo ep., consulibus et populo Ferr.: ad exemplar Adriani *(n. †2)*, Benedicti *(n. 6)* et Paschalis *(n. 11)* communit Ferrariensem eccl. tamquam specialem apost. sedis filiam S. R. E. patrocinio, eique roborat fundos et patrimonia propriis nominibus adnotata, statuens, ut Ferrariensibus epp. in singulis massis ecclesias cum clericis, diaconibus et presbyteris ordinandi et consecrandi licentia permittatur; designat terminos Ferr. comitatus;

amovet habitatoribus ipsius massae maioris Ferr. pravas et malas consuetudines, nisi quod unaquaeque libera persona de moneta Venet. denarios singulos dabit; concedit census et tributi atque telonei de ripa et flumine unam medietatem; similiter condonat telonei de mercato alteram medietatem, placitum vero generale S. R. E. reservat; promittit, se collectam vel fodrum aut pravam vel iniustam functionem aut dationem seu consuetudinem nequaquam exacturum, et comitatus Ferrariae et Comacli ripaticum ac generale civitatis placitum cum omni iure, quod infra civitatem et comitatum ad dominium S. R. E. pertinet, alicui minime tributurum esse, nisi aut communi civitatis aut Ferr. episcopatui; condonat offensas illas, quas sibi et praedecessoribus suis intulerunt; statuit, ut pro tantis beneficiis universitas Ferr. per proprium nuntium iuret, quod in civitate et toto comitatu Ferr. iustitiam b. Petri ac S. R. E. defendere bona fide iuvabunt. — Ad hoc in. Ego Innocentius etc. Dat. in terr. Vulterrano p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 5 id. mart., ind. 12, inc. d. a. 1133, pont. d. Innocentii pp. II a. 4.

B s. XII. [B s. XVII. D dep. =] D² f. 161'. E f. 3. F f. 13'. G f. 28. G¹. G² III f. 65. I f. 95. [P n. 11. V³ f. 50. Y]. — Edd. (Fontanini) Difesa seconda p. 331 n. 4 = Summ. a. 1725 n. 2, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 209 n. 11 = Bull. Rom. ed. Taur. II 375 n. 11, = Migne CLXXIX 172 n. 131. — Regg. Guarini Comp. p. 31. Frizzi Mem. [1] II 160; [2] II 123. Manini Ferranti Comp. II 10. Cappelletti IV 55. J. 5447. JL. 7612.

**18* *(1135)*

Innocentius II mandat Landulfo ep. et totius Ferrarien. civitatis clero ac communi auctoritatem, novam ecclesiam cathedralem aedificandi.

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

19 *Ferrara 1135 oct. 30 (?)*

Azoni presb. card. s. Anastasiae ac legato d. pp. Innocentii II Landulfus ep. et Ferrarienses consules tradunt terram acquisitam et acquirendam pro ecclesia Ferr. episcopali aedificanda et cimiterio S. R. E. perpetuo habendam et tenendam sibique ordinandam et nulli alii concedendam, sub censu annuo 1 byzantii persolvendo. — Anno ab inc. 1135, ind. 13, 3 kal. nov.

G² III f. 69'. [V⁴ qu. XIX f. 8]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex G². — Reg. Cappelletti IV 56. JL. —.

De die conf. n. 20. — Azzonem card. a. 1135 sept. Bononiae fuisse Savioli Ann. Bolognesi Iª 238 affirmat.

20 *Pisa (1135)*

Innocentius II Landulfo ep. et consulibus et populo Ferr.: supplicantibus nuntiis eorum Rizardo officiali et Rainaldo consule Ferr., suscipit terram pro construenda episcopali ecclesia et cimiterio infra Ferr. civitatem ab eis comparatam et in praesentia Azzonis S. R. E. presb. card. sub censu annuo 1 byzantii b. Petro oblatam sub apost. protectione; praecipit, ut possessiones b. Petri, civitatem scil. Ferrariensem, comitatum et alia, quae S. R. E. iuris exsistunt, in fidelitate ac ditione Romanae eccl. inviolabiliter conservent. — Cum omnibus. Ego Innocentius etc. Subscr. 9 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 2 kal. oct. . . . .

F f. 13. [O f. 7'. V. V² f. 5. Z]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex F. — Regg. Guarini Comp. p. 8. Frizzi Mem. [1] I 196. II 142; [2] I 219. II 180. PflugkH. Iter p. 225 n. 333 ad a. 1134—36. JL. 7641 ad a. 1133—34 sept. 30.

In hoc privilegio Innocentium II oblationem Azzoni card. factam *(n. 19)* confirmasse, ex ipsius privilegii tenore constat, unde colligitur, notas chronologicas aut in n. 19 *(3 kal. nov.)* aut in n. 20 *(2 kal. oct.)* librarii incuria aut inter se mutatas aut false relatas esse.

**21* *(1139 in.)*

Innocentius II, Landulfo ep. defuncto, Ferrariensibus litteris et viva voce praecipit, ut ad proximam synodum sapientes ac discretos viros cum instrumentis authenticis et aliis rationibus ad se mittant, ut controversia inter eos et G(ualterium) Ravennatem archiep. de consecratione Ferrariensis ep. definiatur.

Laud. in n. 22. — Reg. JL. —.

22 *Laterano 1139 april. 22*

Innocentius II Griffoni ep. etc.: nuntiat, se visis et diligenter inspectis tam Ferrariensium quam G(ualterii) Ravennatis archiep. privilegiis et rationibus, Ferrariensium scripta praevalere cognovisse; decernit iuxta tenorem privilegiorum Ferrariensium episcopum eligendum et a Rom. sedis antistite consecrandum atque Ferr. ecclesiam sub iure et dominio apost. sedis de cetero manere statuit; confirmat ad instar Adriani *(n. †2)*, Leonis *(n. †3)*, Benedicti *(n. 6)*, Iohannis *(n. 5)*, Alexandri *(n. 9)* et Paschalis *(n. 11)* fundos et patrimonia, ut Ferr. episcopis liceat in singulis massis ecclesias cum clericis, presbyteris, diaconis ordinare et consecrare, sanciens, ut Ferr. ecclesia cum tota parochia sua in iure et dominio ac privilegio S. R. E. b. Petri, cuius est patrimonium, perpetuo conservetur et sit semper sub Romani pontificis electione, ordinatione atque consecratione; confirmat fines comitatus Ferr. etc. *(ut n. 11)*. — Ad hoc in. Ego Innocentius etc. Subscr. 23 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. mai., ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 10.

B^2 s. XII. B s. XVII. [D dep. =] D^2 f. 162'. E f. 3'. F f. 14'. G f. 28'. G^1. G^2 III f. 67. I f. 99. [O f. 8. P n. 13. V^3 f. 52'. Y]. — Edd. (Fontanini) Difesa seconda p. 333 n. 5 = Summ. a. 1725 n. 3, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 244 n. 59 = Bull. Rom. ed. Taur. II 438 n. 59, = Barotti Serie p. 22, = Cappelletti IV 58, = Migne CLXXIX 454 n. 396. — Regg. Frizzi Mem. [1] I 196. II 144; [2] I 220. II 182. Manini Ferranti Comp. II 26. J. 5716. JL. 8013.

In plerisque apographis legimus „ad instar Vitaliani" etc. — Griffo presb. card. s. Pudentianae tit. Pastoris et ecclesiae b. Petri archipresbyter fuit.

**23* *(1139—43)*

Innocentius II mandat Grifoni ep. et canonicis maioris eccl., quatenus constitutionem super ecclesia s. Georgii (Transpadana), a Landulfo qd. ep. olim factam, irrefragabiliter observent.

v. Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 2.

24 *Laterano 1144 mart. 6*

Celestinus II Griffoni ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 22)* Ferr. episcopum a cardinalibus S. R. E. eligendum et a Rom. sedis antistite consecrandum decernit atque Ferr. ecclesiam sub iure et dominio sedis apost. de cetero manere sancit; confirmat ad instar Vitaliani *(n. †1)*, Adriani *(n. †2)*, Leonis *(n. †3)*, Benedicti *(n. 6)*, Iohannis *(n. 5)*, Alexandri *(n. 9)*, Paschalis

(n. 11) et Innocentii *(n. 17. 22)* fundos et patrimonia et fines comitatus Ferr. etc. *(ut in n. 22)*; confirmat ecclesias et possessiones propriis expressas vocabulis. — Ad hoc in. Ego Celestinus etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 2 non. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

B s. XIV. B s. XVII. [D dep. =] D² f. 164. E f. 5. F f. 18. G f. 30. G¹ (2 non. mai.). *G² III f. 67 Exc. I f. 105. [O f. 12'. P n. 15. V³ f. 55'. X. Y]. — Edd. (Fontanini) Difesa seconda p. 337 n. 6* (2 non. maii) *= Summ. a. 1725 n. 4, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 265 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. II 475 n. 6, = Migne CLXXIX 816 n. 50. — Regg. Guarini Comp. p. 32. Frizzi Mem. ¹ I 197; ² I 221. J. 6029. JL. 8515.*

25 *Laterano 1144 mart. 15*

Lucius II Griffoni ep. etc.: repetit privilegium Celestini II *(n. 24)*. — Ad hoc in. Ego Lucius etc. Subscr. 25 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, id. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

B² a. 1174. B s. XVII. [D dep. =] D² f. 165. E f. 6. F f. 20. G f. 31. G¹. I f. 111. [O f. 16'. P n. 14. V³ f. 58. W f. 262. X]. — Edd. (Fontanini) Difesa seconda p. 340 n. 7 = Summ. a. 1725 n. 5, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 268 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. II 480 n. 2. Savioli Ann. Bolognesi I^b 203 n. 129 ex I = Migne CLXXIX 825 n. 2. — Regg. Guarini Comp. p. 32. Frizzi Mem. ¹ I 197; ² I 221. Cappelletti IV 62. J. 6032. JL. 8520.

†26 *Laterano 1144 mart. 15*

Lucius II G(rifoni) ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 22)* et Celestini *(n. 24)* Ferr. episcopum a cardinalibus S. R. E. eligendum et a Rom. sedis antistite consecrandum decernit; confirmat ad instar Vitaliani *(n. †1)*, Adriani *(n. †2)*, Leonis *(n. †3)*, Benedicti *(n. 6)*, Iohannis *(n. 5)*, Victoris *(n. 8)*, Alexandri *(n. 9)*, Paschalis *(n. 11)*, Innocentii *(n. 17. 22)* et Celestini *(n. 24)* fundos et patrimonia etc. *(ut n. 24)*; promittit, se comitatus Ferrariae et Comaclii ac ripaticum cum omni iure, quod infra civitates et comitatus ad dominium S. R. E. pertinet, alicui minime tributurum esse, nisi aut communi civitatis aut Ferr. episcopatui *(cf. n. 17)*; confirmat ecclesias et curtes ac possessiones propriis expressas vocabulis; comprobat antiquas et rationabiles consuetudines in canonica maiore et in ecclesiis episcopatus, statuens, ut nulli liceat aliquem in ecclesia maiore in canonicum vel in aliquam praelationem sine licentia ep. recipere nec cuiquam fas sit in ceteris ecclesiis cappellanum absque consensu ep. instituere vel amovere; concedit correctionem canonicorum et eorumdem ordinationem *(cf. n. 39)*; annullans, si eius praedecessores affinitate vel parentela seu malo ingenio aliquam scriptionem vel pactionem nocivam contraxerint *(cf. n. 8)*. — Ad hoc in. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, id. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

B s. XIII. B s. XVI. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex B. — Reg. JL. —.

Spurium.

**27* *(1144)*

Lucius II committit patriarchae Gradensi controversiam inter Moysen archiep. Ravennatem et Grifonem ep. Ferrariensem super massa Firminiana.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 202.

*28 *(1144)*

Lucius II, conquerente Moyse Ravennate archiep., mandat Grifoni Ferrariensi ep., ut patriarchae Gradensis sententiae super controversia de massa Firminiana *(n. 27)* oboediat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 203.

29 *Sutri (1146) april. 10*

Eugenius III Grifoni Ferrariensi ep.: mandat, quatenus villam de Firminiana cum plebe sua (s. Stephani) violenter et iniuste detentam Moysi Ravennati archiep. cum integritate restituat et in pace dimittat aut, cum a W(idone) presb. card. fuerit evocatus, ipsius praesentiam adeat et quicquid ab eo super hoc statutum fuerit, observet.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 204.

*30 *(1149—50)*

In praesentia Guidonis Hostiensis ep. Griffo Ferrariensis ep. cum Moyse archiep. Ravennate super massa Firminiana et plebe s. Stephani atque aliis ecclesiis in eadem massa constitutis transactionem facit.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 212.

31 *Segni 1152 iun. 2*

Eugenius III Moysi Ravennati archiep.: definit controversiam inter eum et Griffonem Ferrarien. ep. super massa Firminiana et plebe s. Stephani atque aliis ecclesiis in eadem massa constitutis, utriusque partis allegationibus ac rationibus inspectis et cognitis: quicquid in memorata massa Ferrariensis ep. tam in possessionibus quam in ecclesiis per se aut per alios possidebat, nulla quaestione reservata, ei et Ravennati ecclesiae integre restitui iudicat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 213.

32 *Segni (1152) iun. 2*

Eugenius III clericis et laicis in massa Firminiana consistentibus: absolvens eos ab oboedientia Ferrariensis ep., praecipit, quatenus de cetero Ravennati archiep. tamquam domino et proprio pastori debitam oboedientiam et reverentiam deferant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 214.

33 *Laterano (1154) feb. 27*

Anastasius IV Moysi Ravennati archiep.: ad exemplar Eugenii *(n. 31)* confirmat sententiam, quam idem de villa et tota massa Firminiana cum plebe et cappellis suis promulgavit.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 217.

34 *Roma S. Maria Rotonda 1154 iun. 17*

Anastasius IV Moysi Ravennati archiep.: confirmat sententiam ab Eugenio promulgatam super controversia massae Firminianae et plebis s. Stephani atque aliarum ecclesiarum in eadem massa constitutarum, quae inter archiep. Ravennatem et Griffonem Ferrariensem ep. agitatur *(n. 31)*.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 218.

*35 *(Ferrara 1155 nov. 25)*

Cum consensu (Hadriani IV) pp. et Ariberti card., legati apost. sedis, Cencius abbas s. Salvatoris Papien. concedit Griffoni Ferrarien. ep. eiusque

successoribus per emphyteusim totam et integram curtem Melariae sitam in comitatu et episcopatu Ferrariensi.

v. chartam ap. V. Bellini Monete di Ferrara p. 22 (ex archivo secreto archiepisc. Ferr.). — Reg. Frizzi Mem. [1] *II 167;* [2] *II 230. JL. —.*

36 *Laterano (1156—58) dec. 9*

Hadrianus IV Griffoni ep. et universo clero Ferr.: reprehendit eos, quod contra sententiam a b. m. Eugenio *(n. 31)* super massa Firminiana promulgatam ea, quae Ravennati eccl. adiudicata sunt, ab eis per violentiam detineantur; mandat, quatenus ep. de ea de cetero nullatenus se intromittat et Ferrarienses districte commoneat, ut nullum audeant impedimentum praestare, quominus sua sibi iustitia de rebus b. Petri persolvatur; revocat in irritum alienationes, quas post sententiam ab Eugenio datam Ferrariensis ep. effecerit; praecipit, ut nullus de cetero in Ferrariensi episcopatu nec etiam occasione Hospitalariorum sive Templariorum audeat divinum officium celebrare.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 220.

**37* *Roma S. Pietro (1156—58) dec. 23*

Hadrianus IV confirmat ad exemplar Eugenii *(n. 31)* et Anastasii *(n. 34)* sententiam de villa omnique massa Firminiana cum plebe s. Stephani.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 221.

38 *Roma S. Maria Nuova (1161) iun. 14*

Alexander III Henrico Gradensi patriarchae eiusque suffraganeis, Ferrariensi ep. et universis epp., abbatibus aliisque ecclesiarum praelatis per Marchiam constitutis: nuntiat, se 8 id. iun. *(iun. 6)* Urbem tenuisse et a clero ac populo Romano apud eccl. s. Mariae Novae sollemniter fuisse receptum, sequenti quoque die dominico *(iun. 11)* in Lateranensi eccl. missarum sollemnia celebravisse; exhortatur eos, quatenus in fidelitate et devotione S. R. E. firmi atque immobiles persistant et alios ad hoc idem modis omnibus inducant.

v. Grado, Patriarchatus (JL. 10666).

39 *Benevento 1169 april. 17*

Alexander III Amato ep. etc.: confirmat antiquas et rationabiles consuetudines in canonica maiore et in ecclesiis episcopatus; statuit, ut nulli liceat aliquem in ecclesia maiore in canonicum vel in aliquam praelationem sine licentia eius recipere nec cuiquam fas sit in ceteris ecclesiis cappellanum constituere vel amovere sine eius consensu; concedit correctionem canonicorum et aliorum clericorum episcopatus vel monachorum eorumdemque ordinationem; confirmat hospitalia. — Fratres et coepiscopos. Ego Alexander etc. Subscr. 5 card. Dat. Benevent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 15 kal. mai., ind. 2, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. [10].

B[1] *s. XVII. F f. 8. G f. 32. [O f. 1. P n. 16. V*[3] *f. 63. V*[4] *qu. XIX f. 9]. — Edd. Muratori Antiq. VI 409 ex G = Migne CC 578 n. 613. Cappelletti IV 64 ex F. — Regg. Guarini Comp. p. 32. Ughelli* [1] *II 573;* [2] *II 538. Barotti Serie p. 24. Frizzi Mem.* [1] *I 197. II 181;* [2] *I 221. II 248. Manini Ferranti Comp. II 37. Cavallini Mon. stor. di S. Maria del Vado p. 74. J. 7756. JL. 11614.*

Amatus ep. a. 1170 una cum Gabriele ep. Adriensi ab Alexandro III iudex delegatus est, ut causam inter Paduanum ep. et abbatem s. Petri Mutinensem decideret (cf. Modena, Mon. s. Petri n. 5).

40 *Venezia 1177 sept. 29*

Alexander III Gerardo Ravennati archiep.: confirmat sententiam ab Eugenio *(n. 31)* promulgatam et ab Anastasio *(n. 34)* confirmatam super controversia massae Firminianae et plebis s. Stephani atque aliarum ecclesiarum in eadem massa constitutarum inter Moysen archiep. Ravennatem et Griffonem ep. Ferrariensem agitata.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 231.

**41* *(1179)*

Alexander III committit Henrico Gradensi patriarchae et (Leonardo) ep. Torcellano causam inter abbatem et monachos s. Benedicti super Padum ex una parte et P(resbyterinum) Ferrarien. ep. ex altera super villa Tresente.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. —). — Praeterea adnotamus Alexandri III decretum J. 9039. JL. 13974, in Coll. Paris. I c. 109. 110. 163 „Ferrariensi ep.", in Coll. Brug. t. II c. 1; t. V c. 3; t. XL c. 2 „Remensi archiep." inscriptum, in ceteris vero collectionibus sine inscriptione exemplatum. — Locus *Trecenta* nunc Adriensi episcopatui adscribitur.

**42* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium confirmationis.

Laud. in n. 50. 52. 54. — Reg. JL. —.

**43* *(1182)*

Lucius III committit G(arsendonio) Mantuano et Al(berico) Regino epp., ut testes inquirant de omnibus rationibus, quae pertinent ad b. Petrum et ad ecclesiam Ferrarien. in Trecenta.

Laud. in „Attestationes de Tricenta" a. 1182 (ed. Muratori Antiq. I 725). — Reg. Frizzi Mem. [1] *II 202;* [2] *II 275. JL. —.*

Conf. Fabre-Duchesne Le liber censuum I 121 not. 1.

44 *Velletri (1182—83) mart. 24*

Lucius III abbati et conventui s. Benedicti super Padum: confirmat possessionem (villae Tresente) eis ab H(enrico) Gradensi patriarcha et L(eonardo) Torcellano ep. ex delegatione Alexandri pp. *(n. 41)* sententialiter adiudicatam, salva quaestione proprietatis, P(resbyterino) b. m. Ferrarien. ep. per contumaciam se absentante.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 14734).

45 *Anagni (1183) nov. 24*

Lucius III (Theobaldo) Ferrariensi ep.: mandat, quatenus venditionem hospitalis apud Casaliolam a G(erardo) priore s. Mariae de Rheno archipresbytero de Roffeno factam in irritum revocet et faciat pecuniam archipresbytero designari etc.

v. Bologna, Eccl. s. Mariae de Rheno n. 19. — Theobaldus ep. Ferrariensis ex delegatione Lucii III a. cr. 1185 sententiam tulit in causa inter canonicos ecclesiae s. Georgii de Ganaceto et abbatem Vangaditiensem (v. Modena, Eccl. s. Georgii de Ganaceto n. 1).

46 *Verona (1186—87) ian. 22*

Urbanus III universis Dei fidelibus per Ravennatem archiepiscopatum et Ferrariensem episcopatum constitutis: iniungit, ut Hu(goni) priori et fratribus s. Mariae de Reno in ecclesia sua campanarium construentibus et pontem super fl. Renum reparantibus de bonis suis caritatis beneficia conferant.

v. Bologna, Eccl. s. Mariae de Rheno n. 22.

47 *Verona (1186—87) ian. 23*

Urbanus III abbati et monachis s. Benedicti super Padum: confirmat ad exemplar Lucii *(n. 44)* sententiam ab Henrico Gradensi patriarcha et Leonardo Torcellano ep. ex delegatione Alexandri pp. *(n. 41)* de controversia inter eos et P(resbyterinum) b. m. ep. Ferr. super quibusdam possessionibus prolatam et hic insertam.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 15775).

48 *Verona (1186—87) feb. 20*

Urbanus III universis fidelibus per archiepiscopatum Ravennaten. et Ferrarien. dioecesim constitutis: indulget, quatenus Cruciferis Bononiae commorantibus de bonis suis caritatis auxilium ministrent.

v. Bologna, Domus Cruciferorum n. 6.

49 *Ferrara 1187 nov. 7*

Gregorius VIII Alberto abbati et conventui s. Benedicti: confirmat ecclesiam s. Agathes in episcopatu Ferrariensi positam, a b. m. L(andulfo) Ferr. ep. donatam, sicut in eius instrumento authentico de verbo ad verbum inserto continetur.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 16039).

50 *Ferrara 1187 nov. 11*

Gregorius VIII Stephano ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 22)*, Celestini *(n. 24)*, Lucii *(n. 25)* et Alexandri *(n. 42)* suscipit Ferr. ecclesiam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et antiquas atque rationabiles consuetudines in canonica maiore et in ecclesiis episcopatus, statuens, ut nulli liceat aliquem in ecclesia maiore in canonicum vel in aliquam praelationem sine licentia eius recipere nec cuiquam fas sit in ceteris ecclesiis cappellanum absque eius consensu instituere vel amovere; concedit correctionem canonicorum et aliorum clericorum episcopatus et monachorum eorumdemque ordinationem *(cf. n. 39)*; sancit, ut Ferrariensis eccl. cum tota parochia sua in iure et dominio ac privilegio S. R. E. b. Petri. cuius est patrimonium, perpetuo conservetur et sit semper sub Rom. pontificum electione, ordinatione atque consecratione. — In eminenti. Ego Gregorius etc. Subscr. 11 card. Dat. Ferrar. p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 3 id. nov., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

B s. XVII. F f. 8'. G f. 33'. G² III f. 68. [O f. 2. P n. 17. V³ f. 70'. V⁴ qu. XIX f. 10 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 348 n. 396 ex BG². — Regg. Guarini Comp. p. 32. Ughelli ¹ II 575; ² II 539. Frizzi Mem. ¹ I 199. II 284; ² I 223. II 210. Manini Ferranti Comp. II 70. Cappelletti IV 73. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 687 n. 10000 a. JL. 16048.

51 *Ferrara 1187 nov. 13*
Gregorius VIII abbati et monachis s. Benedicti super Padum: confirmat ad exemplar Lucii *(n. 44)* et Urbani *(n. 47)* sententiam ab Henrico Gradensi patriarcha et Leonardo Torcellano ep. ex delegatione Alexandri pp. *(n. 41)* de controversia inter eos et P(resbyterinum) b. m. ep. Ferr. super quibusdam possessionibus prolatam et hic insertam.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 16051).

52 *Laterano 1189 april. 20*
Clemens III Stephano ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 22)*, Celestini *(n. 24)*, Lucii *(n. 25)*, Alexandri *(n. 42)* et Gregorii *(n. 50)* concedit privilegium protectionis et confirmationis *(ut n. 50)*. — In eminenti. Ego Clemens etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 12 kal. mai., ind. 7, inc. d. a. 1189, pont. v. d. Clementis pp. III a. 2.

A[1]. *[B*[1] *s. XVII. G f. 32'. V*[3] *f. 72. Insert. bullae Nicolai V a. 1448 ian. 30: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 440 f. 189' = Arm. XXXI t. 53 f. 73'; D*[1] *f. 233; F f. 31; V*[3] *f. 248; V*[6]*; Y]. — Edd. Summ. a. 1725. Muratori Antiq. VI 439 ex G = Migne CCIV 1436 n. 118. — Regg. Barotti Serie p. 30. Frizzi Mem.* [1] *I 197. III 27;* [2] *I 221. III 29. Manini Ferranti Comp. II 70. Cappelletti IV 73. J. 10146. JL. 16404.*

53 *Laterano 1190 april. 4*
Clemens III Alberto abbati et monachis s. Benedicti super Padum: confirmat ad exemplar Lucii *(n. 44)*, Urbani *(n. 47)* et Gregorii *(n. 51)* sententiam ab Henrico Gradensi patriarcha et Leonardo Torcellano ep. ex delegatione Alexandri pp. *(n. 41)* de controversia inter eos et P(resbyterinum) b. m. ep. Ferr. super quibusdam possessionibus prolatam et hic insertam.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 16484).

54 *Laterano 1192 mart. 26*
Celestinus III Uguicioni ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 22)*, Celestini *(n. 24)*, Lucii *(n. 25)*, Alexandri *(n. 42)*, Gregorii *(n. 50)* et Clementis *(n. 52)* concedit privilegium protectionis et confirmationis *(ut n. 52)*. — In eminenti. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac., Lat. can., 7 kal. april., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [B s. XVII. F f. 11. G f. 34. G[2] *III f. 69'. O f. 5. P n. 18. V*[3] *f. 74. V*[4] *qu. XIX f. 11 Exc.* (3 kal. april.)*]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. Guarini Comp. p. 32. Ughelli* [1] *II 576;* [2] *II 540. Barotti Serie p. 31. Frizzi Mem.* [1] *I 197. III 38;* [2] *I 221. III 40. PflugkH. Iter p. 325 n. 936. JL. 16842.*

*55 *(1193)*
Celestinus III mandat Ferrariensi ep., ut Rolando abbati de Vaiano det domum hospitalem s. Georgii de Misericordia positam extra muros Ferrariae prope eccl. s. Leonardi.

v. Domus hosp. s. Georgii n. 1.

Ecclesia cathedralis s. Georgii.

M. A. Guarini Compendio hist. p. 7 sq. — Cronologia e catalogo dei canonici del capitolo della cattedrale di Ferrara dal' a. 856 al 1656, ms. s. XVII, Ferrara Bibl. comunale CA 927. — Documenti relativi al duomo di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. CA 960. — Gius. Ant. Scalabrini Descrizione della s. chiesa metropolitana di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. 26 NC 1. — G. A. Scalabrini Memorie sacre e profane della cattedrale di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. 447 ND 4. — G. A. Scalabrini Notizie istoriche del capitolo della s. chiesa di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. 125 NC 4. — G. A. Scalabrini Liber ecclesiae cathedralis Ferrariae, ms. s. XVIII, ib. 456 ND 4. — G. A. Scalabrini Copie di scritture estratte dall' archivio del capitolo di Ferrara, ms. s. XVIII, ib. 459 ND 4. — Frizzi Mem. [1] II 124 sq.; [2] II 161 sq. 183 sq. — Luigi Casazza Memorie sopra l' importanza cronologica della chiesa cattedrale di Ferrara (Ferrara 1836). — Ferdinando Canonici Sulla cattedrale di Ferrara. Cenni storici e studii d' arte (Venezia 1845). — Gius. Antonelli Cenni storici intorno ad alcuni canonici della cattedrale di Ferrara, esaltati alla dignità vescovile (Ferrara 1845). — G. Levizzani-Cirelli Sulla importanza artistica e cronologica della metropolitana di Ferrara (Ferrara 1874). — E. Gruyer La cathédrale de Ferrare in: L'Art chrétien (1891). — G. Castagnoli Il duomo di Ferrara (Ferrara 1895).

Antiqua Ferrariensium episcoporum ecclesia cathedralis s. Georgii exstabat, ut iam diximus, ultra Padum in massa Babilonia sive Ferrariola usque ad a. 1135. Tunc Landulfus episcopus et consules civitatis Ferrariae, praesente Azzone S. R. E. presb. card. et apost. sedis legato, novam s. Georgii ecclesiam cathedralem in loco, ubi nunc est, aedificare coeperunt, terra ipsius b. Petro et apostolicae sedi oblata, sub censu annuo unius byzantii, quem Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. duabus vicibus (ed. Fabre-Duchesne II 107. 115; I 120) adnotant:

„Ecclesia sancti Georgii I morabutinum"
„Ecclesia maior I morabutinum per annum";

cf. quae leguntur apud eundem Cencium (l. c. I 245):

„Terra, in qua Ferrariensis ecclesia de novo construitur, iuris est beati Petri et solvit bisantium I".

In hac nova s. Georgii ecclesia, quae etiamnunc inter monumenta artis perpulchra praefulget, Alexander III a. 1177 april. 29 missam audivit (cf. Barotti Serie p. 26; Frizzi Mem. [1] II 193; [2] II 263; Manini Ferranti Comp. II 50; Simonsfeld in Münchner SB. 1897 p. 549) et die 8 m. maii altare maius consecravit (n. 13), ibique corpus Urbani III, qui Ferrariae a 1187 oct. 20 obiit, sepultum est.

Tabularium ecclesiae cathedralis, bene dispositum et locupletissimum, cum chartis inde ab a. 973, custoditur penes canonicos. Earum inventarium confecit Iosephus Antenor Scalabrinius, qui omnia fere privilegia et instrumenta archivi transcripsit. Praeterea peculiari laude dignus est codex privilegiorum saec. XVI confectus [C]. Adnotamus denique diplomata Ottonis III a. 998 (Mon. Germ. Dipl. II 695 n. 275; cf. p. 896) et Heinrici II a. 1014 (l. c. III 329 n. 279).

Chartarum regesta leguntur in G. A. Scalabrini Memorie sacre et profane della s. chiesa di Ferrara, ms. s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 241 NC 9.

A = Orig. Ferrara Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Liber privilegiorum ecclesiae Ferrariensis, mb. s. XVI in., ib. — Huius codicis exemplar est codex inscriptus
C[1] = Privilegia Ferrariensium, s. XVI, Roma Arch. Vat. Arm. V c. V n. 24; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 117.
D = Ferrarien. investiturarum vol. V, coll. a Dominico Raynaldo, s. XVI ex., ib. Arm. XLVI t. 25; cf. supra p. 205.
E = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, ib. Misc. Arm. VII t. 127.
F = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93 et Gött. Nachr. 1903 p. 94.
V[1] = G. A. Scalabrini Transunto dei documenti, a. 1774, Ferrara Bibl. comunale 468 ND 5.
V[2] = G. A. Scalabrini Copie di scritture estratte dall'archivio del capitolo di Ferrara, s. XVIII, ib. 459 ND 4.
V[3] = G. A. Scalabrini Notizie istoriche del capitolo della s. chiesa di Ferrara, s. XVIII, ib. 125 NC 4.
Z = (Gius. Antonelli) Documenti antichi spettanti al capitolo, ai vescovi etc., s. XIX, ib.; cf. supra p. 206.

†*1* *(657—72)*

Vitalianus atque Constantinus imp. aug. tribuunt canonicis totam et integram quartam partem totius decimae, quae dabitur ad ecclesiam Ferr., et similiter decimam de omni sua suorumque famulorum laboratione.

v. Episc. n. †1.

2 *1055 iun. 14*

Victor II Everardo archipresb. et Leoni archidiac. reliquisque canonicis s. Ferr. eccl. etc.: suscipit eos sub apost. defensionis munimine, et confirmat bona eorum; recipit sub apost. defensione 12 homines Ferr. civitatis, qui canonicos navigio ducant, quousque usus eorum fuit, sine omni pretio. — Si iustis. Dat. VIIIX kal. iul. p. m. Hildebrandi S. R. E. card. subdiac., a. Victoris pp. II 1, ind. 8.

A. [B s. XI. C f. 3' = C[1] *f. 9 = D f. 141. V*[1] *f. 45'. V*[2] *qu. XVIII f. 2. Z]. — Edd. Ughelli* [1] *II 566 ex A* (6 kal. iul. a. 1055)*;* [2] *II 533 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 389 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. I 631 n. 1, = Migne CXLIII 808 n. 2. — Regg. Barotti Serie p. 11. Manini Ferranti Comp. I 288. Cappelletti IV 43. J. 3292 et JL. 4338 ad iun. 26.*

Auxilio privilegii Ottonis III confectum.

3 *1068 iun. 20*

Alexander II Everardo archipresb. et Romano archidiac. reliquisque canonicis s. Ferr. eccl. etc.: suscipit eos eorumque bona in munimine apost. defensionis *(ut n. 2)*. — Si iustis. Dat. 12 kal. iul. p. m. Petri clerici fungentis vice Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. ab inc. D. 1068, 7 v. pont. d. Alexandri pp. II, ind. 6.

A. [B s. XII. C f. 5 = C[1] *f. 12' = D f. 145. V*[1] *f. 49'. V*[2] *qu. XVIII f. 3]. — Edd. Ughelli* [1] *II 567;* [2] *II 534 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 8 n. 11 = Bull. Rom. ed. Taur. II 29 n. 11, = Migne CXLVI 1345 n. 61. — Regg. Guarini Comp. p. 33. Barotti Serie p. 12. Manini Ferrani Comp. I 289. Cappelletti IV 46. J. 3437. JL. 4650.*

4 *Ferrara 1135 oct. 30(?)*

Azoni presb. card. s. Anastasiae ac legato d. pp. Innocentii II Landulfus ep. et Ferrarienses consules tradunt terram acquisitam et acquirendam pro eccl. Ferr. episcopali aedificanda etc., sub censu annuo 1 byzantii persolvendo.

v. Episc. n. 19.

*5 *(1135)*

Azo S. R. E. card. et apost. sedis legatus cum consensu Landulfi ep. statuit, ut nullus extra voluntatem canonicorum infra civitatem vel suburbia baptizare, ungere vel publicas poenitentias dare praesumat, et promulgat constitutionem super testamentis defunctorum.

Laud. in n. 11. 16. 18. — Reg. JL. —.

Azzonem card. a. 1135 mai. 8 novam ecclesiam consecrasse, Guarini Comp. p. 8 et Frizzi Mem. [1] II 143; [2] II 180 affirmant; sed die 8 mai. consecrationem altaris maioris in maiore ecclesia ab Alexandro III celebratam fuisse constat (n. 13).

6 *Pisa (1135)*

Innocentius II Landulfo ep. et consulibus et populo Ferr.: suscipit terram pro construenda episcopali ecclesia et cimiterio infra Ferr. civitatem ab eis comparatam et in praesentia Azzonis S. R. E. presb. card. sub censu annuo 1 byzantii b. Petro oblatam sub apost. protectione etc.

v. Episc. n. 20.

7 *Laterano 1139 mai. 23*

Innocentius II Gualfredo archipresb. Ferr. conventus: omnium cardinalium totiusque Romanae curiae precibus, eiusque scriptis bene perspectis, laudat quicquid per ep. Landulfum de ecclesiis, oblationibus, decimis et primitiis a laicis excussum est, ut nullus deinceps clericus de Ferr. conventu de patrimoniis suis vel ecclesiasticis possessionibus, laboribus actis decimas aut ullos redditus ulli cogatur reddere laicorum; confirmat quicquid de missis maioribus et de exsequiis mortuorum in civ. Ferr. per ep. Landulfum statutum est; statuit, sicut in mundiburdio Ottonis imp., omnes clericos de conventu civitatis Ferr. immunes esse ab omni datione et ab omni saeculari et laicali functione; suscipit eum eiusque bona sub apost. tutela, et concedit ei licentiam sedem apost. libere appellandi. — Sacrosancta Romana. Ego Innocentius etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 10.

B s. XII ex. C f. 4' [= C[1] f. 11' = D f. 144'. F f. 113. V[1] f. 63. V[2] qu. XVIII f. 4. Z]. — Edd. Ughelli [1] II 569; [2] II 535 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 246 n. 60 = Bull. Rom. ed. Taur. II 441 n. 60, = Migne CLXXIX 472 n. 909. — Regg. Guarini Comp. p. 33. Cappelletti IV 61. J. 5728. JL. 8033.

Landulfi ep. statutum a. 1106 de renuntiatione ecclesiarum, oblationum et primitiarum a laicis detentarum ed. Muratori Antiq. VI 262; eiusdem Landulfi ep. statutum a. 1110 de missis maioribus et de exsequiis mortuorum legitur ib. V 1029. Ottonis III diploma datum est a. 998 feb. 9 (ed. Mon. Germ. Dipl. II 695 n. 275).

*8 (1139–43)

Innocentius II mandat Grifoni ep. Ferr. et canonicis maioris ecclesiae, quatenus constitutionem super eccl. s. Georgii (Transpadana), a Landulfo qd. ep. olim factam, irrefragabiliter observent.

v. Eccl. s. Georgii ultra Padum n. 2.

9 *Laterano 1157 iul. 3*

Hadrianus IV Paulo conventus Ferr. archipresb.: ad instar Innocentii *(n. 7)* confirmat Landulfi qd. ep. statuta et Ottonis imp. mundiburdium, suscipit eum eiusque bona sub apost. protectione, et concedit ei facultatem libere sedem apost. appellandi. — Apostolicae sedis. Ego Adrianus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 non. iul., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

B a. 1220. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 379 n. 5 ex B. — Reg. Guarini Comp. p. 33. JL. —.

10 *Roma S. Pietro 1158 ian. 10*

Hadrianus IV canonicis etc.: suscipit Ferr. eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Officii nostri. Ego Adrianus etc. Subscr. 18 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 4 id. ian., ind. 6, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 4.

A. [B a. 1219. C f. 2 = C¹ f. 4 = D f. 135. V¹ f. 69. V² qu. XVIII f. 5]. — Edd. Ughelli ¹ II 571; ² II 536 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 356 n. 11 = Bull. Rom. ed. Taur. II 636 n. 11, = Migne CLXXXVIII 1548 n. 175. — Regg. Guarini Comp. p. 33. Barotti Serie p. 23. Frizzi Mem. ¹ II 168; ² II 231. Cappelletti IV 63. J. 7030. JL. 10378.

11 (1159–75)

Alexander III Guidoni archipresb., Presbyterino praeposito et universis canonicis etc.: suscipit Ferr. eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; prohibet, ne cui liceat clericos cappellarum, quae ad iurisdictionem eorum tantummodo pertinent, ipsis invitis, interdicto vel excommunicationi subicere aut indebita molestatione gravare, sed liberam dispositionem, ordinationem et correctionem cappellarum et clericorum ipsarum habeant; statuit, ut nullus contra voluntatem canonicorum infra civitatem vel suburbia baptizare, ungere secundum institutionem ab Azone olim S. R. E. card. et apost. sedis legato cum consilio et assensu Landulfi qd. ep. factam *(n. 5)* vel publicas poenitentias dare praesumat; prohibet, ne aliquis parochianorum, quos canonici cum auctoritate episcopi excommunicationi vel interdicto canonice subiecerint, ad divina officia vel sepulturam ante absolutionem recipere audeat; indulget, ut, si episcopus invasores, perturbatores aut detentores possessionum ipsorum infra 30 dies noluerit ecclesiastica sententia coercere, liceat canonicis excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare; confirmat constitutionem ab Azone card. cum consilio et assensu Landulfi ep. super testamentis defunctorum factam et ab Amato ep. approbatam. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. card. [Dat. . . . .].

A (mutilum). [C f. 1 = C¹ f. 1 = D f. 131. E. V¹ f. 80. V² qu. XVIII f. 6]. — Edd. Ughelli ¹ II 573; ² II 538 ad a. 1177 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 455 n. 101

= *Bull. Rom. ed. Taur. II 815 n. 101,* = *Migne CC 1152 n. 1324.* — *Regg. Barotti Serie p. 25. Manini Ferranti Comp. II 48. Cappelletti IV 68. J. 8541 et JL. 12945 ad a. 1177.*

Subscriptiones cardinalium, praeter Hubaldi Hostiensis et Gualterii Albanensis, et notae chronologicae legi non possunt. Verba „Dat. Venetiis 3 kal. .... a. d. inc. 1179" in C a manu quadam saec. XVI addita omnino spernimus; Presbyterinus enim praepositus a. 1175 in. episcopus creatus est.

12 *Anagni (1173—76) mai. 30*

Alexander III Guidoni archipresb. et canonicis Ferr. eccl.: indulget, ut, cum ad exsequias mortuorum invitati fuerint, cum episcopo praesente maius altare ad divina celebranda officia habeant; si episcopus absens fuerit, nihilominus maius altare et maiorem missam, sicut tempore Landulfi et Grifonis qd. Ferr. epp. habuerunt, in posterum libere habeant. — Licet omnium. Dat. Anag. 3 kal. iun.

A. [E. V² qu. III f. 9'. V³ f. 14. Z]. — *Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 381 n. 6 ex A.* — *Reg. JL.* —.

13 *Ferrara 1177 mai. 8*

Alexander III consecrat in ecclesia altare maius cum Ubaldo Ostien., Guillelmo Portuen., Manfredo Praenestin. epp. et Conrado Salisburgen. archiep. et card., aliisque cardd. et epp., et relaxat poenitentibus in festivitate dedicationis ipsius altaris hoc visitantibus 1 annum de criminalibus et septimam partem de venialibus.

Inscriptio legitur incisa in cassa plumbea, quae reliquias sanctorum continet (edd. Bellini Monete p. 28 not. 1; Barotti Serie p. 27; Frizzi Mem. ¹ II 194; ² II 264; Manini Ferranti Comp. II 51; Cappelletti IV 69). — *Indulgentiam ex libro antiquo et memoriali eccl. Ferr. edd. Baronius Ann. eccl. ad a. 1177 c. 49* = *Amort Hist. indulgent. p. 128; Ughelli ² II 539* (a. 1174). — *Regg. J. p. 771. JL. II p. 306.*

**14* *(1181)*

Alexander III committit Ardicioni Mutinensi ep. causam inter archipresb. et canonicos Ferr. ex una parte et abbatem et monachos s. Bartholomaei ex altera super quadam cappella audiendam.

Laud. in sententia Ardicionis ep. a. 1182 iul. 22 (A = V² qu. VI f. 16'). — *Reg. JL.* —.

**15* *(1159—81)*

Alexander III confirmat ad exemplar Innocentii *(n. 7)* et Adriani *(n. 9)* statuta b. m. Landulfi ep.

Laud. in n. 17. — *Reg. JL.* —.

16 *Verona 1184 oct. 1*

Lucius III canonicis Ferr. eccl. etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 11)* suscipit Ferr. eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura *(ut n. 11)*. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. Dat. Veron. p. m. Hugonis S. R. E. not., kal. oct., ind. 3, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 4.

B a. 1279. [V¹ f. 179]. — *Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A.* — *Regg. Barotti Serie p. 29. Gött. Nachr. 1897 p. 382 n. 7. JL.* —.

17 *Verona 1186 april. 22*

Urbanus III Michaeli conventus Ferr. archipresb.: ad exemplar Innocentii *(n. 7)*, Adriani *(n. 9)* et Alexandri *(n. 15)* communit quicquid per b. m. Landulfum qd. Ferr. ep. de ecclesiis, oblationibus, decimis et primitiis a laicis excussum est, statuens, ut nullus deinceps clericus de Ferr. conventu de patrimoniis suis vel ecclesiasticis possessionibus sive laboribus decimas ulli cogatur persolvere laicorum; confirmat quicquid de missis maioribus et exsequiis mortuorum per eundem L. ep. canonice statutum est, sanciens omnes clericos de conventu Ferr. iuxta mundiburdium Ottonis imp. immunes esse ab omni tributo sive datione et laicali penitus functione; suscipit eum cum bonis sub apost. protectione; sancit antiquas et rationabiles consuetudines conventus et congregationis; statuit, ut libere ei liceat sedem apost. appellare. — Apostolicae sedis. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. maii, ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [C f. 5 = C¹ f. 13' = D f. 146'. F f. 125. V¹ f. 82' et f. 181 Exc. V² qu. XVIII f. 7 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. Guarini Comp. p. 33. Ughelli ¹ II 575; ² II 540. Barotti Serie p. 29. Manini Ferranti Comp. II 66. Cappelletti IV 71. PflugkH. Iter p. 305 n. 817 ex F. J. 9816. JL. 15590.

18 *Bologna 1187 nov. 19*

Gregorius VIII canonicis etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 11)* et Lucii *(n. 16)* suscipit Ferr. eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura *(ut n. 16)*. — Quotiens a nobis. Ego Gregorius etc. Subscr. 8 card. Dat. Bononiae p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 13 kal. dec., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

A. [C f. 4 = C¹ f. 10 = D f. 142. V¹ f. 83. V² qu. XIV f. 8]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. Guarini Comp. p. 33. Frizzi Mem. ¹ II 210; ² II 284. Gött. Nachr. 1897 p. 385 n. 13. JL. —.

**19* *(1194)*

Celestinus III delegat Iohannem priorem eccl. s. Georgii ultra Padum ad cognoscendam et definiendam litem inter Nigrum notarium et Garsindinum pro vicinis et parochianis eccl. s. Petri de Castro curialium ex una parte et canonicos Ferr. ex altera de nominatione presbyteri.

Laud. in eiusdem Iohannis prioris sententia a. 1194 oct. 29 (A = V² qu. VI f. 16'). — Reg. JL. —.

20 *Laterano 1195 mai. 3*

Celestinus III praeposito Faventino et abbati s. Mercurialis Livien.: committit causam inter (Aldegerium) archipresbyterum, Mainardum subdiac. et praepositum et canonicos Ferr. ex una parte et priorem et monachos s. Romani ex altera super missis canendis et aliis honorificentiis audiendam. — Causam quae. Dat. Lat. 5 non. maii pont. n. a. 5.

Insert. sententiae Ioachimi praepositi Faventini et Guarnerii abbatis s. Mercurialis a. 1195 iul. 5 (A = V² qu. V f. 18. Apogr. s. XII ex. Reggio Arch. capitolare). — Ed. Gött. Nachr. 1910. — Reg. JL. —.

Iidem iudices iam a. 1195 iun. 2 partibus terminum peremptorium constituerunt.

*21 *(Laterano 1195 iul.)*

Celestinus III concedit canonicis eccl. Ferr. et monachis s. Romani coram se super missis canendis et aliis honorificentiis litigantibus U(gonem) Sipontinum archiep. et I(ohannem) tit. s. Priscae presb. card. auditores, nuntio s. Romani contra sententiam *(n. 20)* ad apost. audientiam appellante.

Laud. in n. 22. — Reg. JL. —.

De Hugone Sipontino archiep. cf. Quellen und Forschungen VIII (1905) 16.

22 *Laterano 1195 iul. 28*

Celestinus III praeposito Mutinensi et mag. Loterio subdiac. apost., canonico Pisano: mandat, quatenus inquirant veritatem de sententia lata ab abbate s. Mercurialis et praeposito Faventino *(n. 20)* et causam inter canonicos Ferr. et monachos s. Romani appellatione remota fine canonico terminent. — Cum causam. Dat. Lat. 5 kal. aug. pont. n. a. 5.

A. [V¹ f. 91. V² qu. III f. 13']. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 388 n. 18 ex A. — Reg. JL. —.

Sententia mag. Martini Mutinensis praepositi et Lotherii Cremonensis, d. papae subdiaconi, data est a. 1195 oct. 11. Eam Innocentius III a. 1198 april. 28 confirmavit.

*23 *(1195)*

Celestinus III committit archidiac. Paduano et abbati s. Iustinae causam inter (Aldegerium) archipresb. et (Mainardinum) praepositum Ferr. ex una parte et parochianos s. Petri de Castro curialium ex altera super electione et nominatione sacerdotis ipsius eccl. s. Petri ventilandam.

Laud. in n. 24. — Reg. JL. —.

24 *(1195)*

Celestinus III G(erardo) Bononiensi ep.: mandat, quatenus sententiam ab archidiacono Paduano et abbate s. Iustinae, iudicibus a sede apost. delegatis *(n. 23)*, contra parochianos s. Petri Ferr. promulgatam faciat observari. — Ex parte.

Insert. sententiae Gerardi Bononiensis ep. a. 1195 oct. 11 (A = V² qu. IV f. 24). — Ed. Gött. Nachr. 1910. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Petri de Castro curialium.

De antiquissima hac ecclesia parochiali cf. Scalabrini Mem. p. 358 sq. et Frizzi Mem. ¹ V 241 sq.; ² V 245 sq.

*1 *(1194)*

Celestinus III delegat Iohannem priorem eccl. s. Georgii ultra Padum ad cognoscendam et definiendam litem inter Nigrum notarium et Garsindinum pro vicinis et parochianis eccl. s. Petri de Castro curialium ex una parte et canonicos Ferrarienses ex altera de nominatione presbyteri.

v. Eccl. cathedr. n. 19.

*2 *(1195)*

Celestinus III committit archidiac. Paduano et abbati s. Iustinae causam inter (Aldegerium) archipresb. et (Mainardinum) praepositum Ferr. ex una

parte et parochianos s. Petri de Castro curialium ex altera super electione et nominatione sacerdotis ipsius eccl. s. Petri ventilandam.

v. Eccl. cathedr. n. 23.

3 *(1195)*

Celestinus III G(erardo) Bononiensi ep.: mandat, quatenus sententiam ab archidiac. Paduano et abbate s. Iustinae contra parochianos s. Petri Ferr. promulgatam *(n. 2)* faciat observari.

v. Eccl. cathedr. n. 24.

Ecclesia s. Mariae de Vado.

(Fr. Taddeo Turroni) Descrizione della chiesa di S. Maria in Vado e del miracolo ivi accaduto, ms. s. XVI, Ferrara Bibl. comunale CA. 246 (cf. Cavallini p. 175 sq.). — Guarini Comp. hist. p. 301 sq. — Pennotti Hist. tripartita ¹ p. 299; ²· ³ p. 307. — Lubin p. 131. — T. Balbo Esposizione di due iscrizioni latine esistenti nella basilica di S. Maria del Vado (Venezia 1774). — Scalabrini Mem. p. 313 sq. — Eugenio Cimatti Cenni storici intorno al sangue miracoloso che si venera nella basilica parrocchiale di S. Maria del Vado in Ferrara (Ferrara 1857). — (Gaetano Cavallini) Monumenti storici. Omaggio al sangue miracoloso che si venera nella basilica parrocchiale di Santa Maria del Vado in Ferrara (Ferrara 1878).

Ecclesiae s. Mariae de Vado origines incertae sunt. In eam Landulfus ep. Ferrariensis canonicos regulares ex canonica s. Mariae de Portu Ravennae introduxit, Gualterio tunc canonico et praeposito s. Mariae de Portu (cf. n. 1 et eiusdem Gualterii Ravennatis archiep. privilegium a. 1141 Andreae praeposito concessum ap. Fantuzzi Mon. Rav. II 120 n. 62). Canonicam s. Mariae de Vado, quae magnam sanctitatis famam a. 1171 miraculo sanguinis ex hostia divina emanantis consecuta est, Portuenses tenuerunt multis annis. A. 1477 a Sixto IV canonicis congregationis s. Salvatoris de Bononia data est.

Quae ex archivo canonicorum s. Mariae de Vado supersunt chartae et scripturae, hodie Ferrariae in archivo quod vocatur Archivio dei residui beni ecclesiastici adservantur (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 364). Aliae Romae in archivo canonicorum regularium Lateranensium penes ecclesiam s. Petri ad Vincula (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 132), aliae Ravennae in antiquo Portuensium tabulario (cf. supra p. 95) inveniuntur.

C = Liber memoriarum s. Mariae de Vado, inscriptus A, Ferrara Arch. dei residui beni ecclesiastici, frustra a nobis quaesitus est.
C^1 = Liber memoriarum, inscriptus B, ib., periisse videtur.
C^2 = Liber memoriarum D, inscriptus Regestum secundum, s. XVI, ib.
D = Registri archivalis dispositio, s. XVII, ib.
V^5 = G. A. Scalabrini Monumenta vetera mon. Pomposiani et Ravennatis et Ferrariensis ecclesiarum, quaternus diversorum, s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 454 ND 4.

1 *Brescia 1148 aug. 25*

Eugenius III Martino priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae in Vado sub apost. protectione, confirmat possessiones, et concedit licentiam clericos vel laicos ad

conversionem suscipiendi. — Piae postulatio. Dat. Brixiae 8 kal. sept., a. 1148, pont. a. 4.

[C p. 83 et C¹ p. 5 dep.]. C² p. 1 Exc. ex apogr. a. 1209 iun. 29. D p. 5 Exc. V⁵ f. 18'. — Edd. Cavallini p. 183 ex C ad aug. 23. Gött. Nachr. 1897 p. 375 n. 2 ex V⁵. — Regg. Guarini Comp. p. 301. Pennotti ¹ p. 299; ²· ³ p. 307. JL. —.

2 *Venezia 1177 sept. 8*

In praesentia Tothini presb. card. aliorumque, Petrus prior eccl. s. Mariae de Vado refutat in manus Gerardi Ravennatis eccl. archiep. villanos in fundo Fossaltae.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 230. — Locus *Fossalto* in episcopatu Ferrariensi situs est.

**3* *(1178)*

Alexander III delegat Guilielmum Gosia ad cognoscendum querimoniam propositam a Gerardo archiep. Ravennate contra Petrum priorem s. Mariae de Vado de quibusdam possessionibus in Fossalta etc.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 234. — De Guilielmo Gosia, celeberrimo Bononiensis archigymnasii iurisperito, cf. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bonon. prof. ¹ I p. I 38. 41.

**4* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in V⁵ f. 19. — Reg. JL. —.

**5* *(1185—86)*

Urbanus III concedit privilegium.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

6 *Verona (1186) nov. 22*

Urbanus III priori et fratribus s. Mariae de Vado: statuit, ut Ferrarienses episcopi nullis eos exactionibus inquietent, ultra quod in eorum privilegiis est expressum et hactenus est servatum. — Loca per regularem. Dat. Veron. 10 kal. dec.

V⁵ f. 19. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex V⁵. — Reg. Gött. Nachr. 1897 p. 384 n. 11. JL. —.

Monasterium s. Romani.

Templum s. Romani inter antiquissimas civitatis Ferrariae ecclesias recensetur. Ibi Griffo ep. Ferrariensis corpus s. Romani martyris ab Innocentio II donatum sollemniter deposuisse traditur (cf. Guarini Comp. p. 197; Acta SS. II aug. 9 p. 409). Postea monasterium a monachis congregationis s. Benigni Fructuariensibus administrabatur (cf. Anastasii IV privilegium a. 1154 april. 6 JL. 9857 et chartam a. 1188 ap. Muratori Delle antichità Estensi I 353). — De monasterio s. Romani cf. Guarini Comp. hist. p. 195 sq. et Scalabrini Mem. p. 237 sq.

1 *Laterano 1195 mai. 3*

Celestinus III praeposito Faventino et abbati s. Mercurialis Livien.: committit causam inter archipresbyterum, praepositum et canonicos Ferr. ex una parte et priorem et monachos s. Romani ex altera super missis canendis et aliis honorificentiis audiendam.

v. Eccl. cathedr. n. 20.

**2* *(Laterano 1195 iul.)*

Celestinus III concedit canonicis eccl. Ferr. et monachis s. Romani coram se super missis canendis et aliis honorificentiis litigantibus U(gonem) Sipontinum archiep. et I(ohannem) tit. s. Priscae presb. card. auditores, nuntio s. Romani contra sententiam *(n. 1)* ad apost. audientiam appellante.

v. Eccl. cathedr. n. 21.

3 *Laterano 1195 iul. 28*

Celestinus III praeposito Mutinensi et mag. Loterio subdiac. apost., canonico Pisano: mandat, quatenus inquirant veritatem de sententia lata ab abbate s. Mercurialis et praeposito Faventino *(n. 1)* et causam inter canonicos Ferr. et monachos s. Romani appellatione remota fine canonico terminent.

v. Eccl. cathedr. n. 22.

Monasterium s. Silvestri.

Guarini Comp. hist. p. 333 sq. — Lubin p. 132. — Origine, fondazione e progresso del monastero di S. Silvestro di Ferrara, ms. s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale CA. 528. — Scalabrini Mem. p. 223 sq.

Monasterium s. Silvestri in burgo inferiore urbis Ferrariae a quadam virgine ex nobili gente orta temporibus Sergii I a. 688 conditum et sanctimonialibus ordinis s. Benedicti commissum esse traditur. Monasterii saepius in monumentis saec. XI mentio fit (cf. chartas a. 1083 et a. 1085 ap. Muratori Antiq. II 351. I 545). A. 1496 (?) Alexander VI abbatissam et moniales curae abbatis monasterii s. Marci de Ferraria congregationis s. Iustinae Paduanae subiecit (ed. Margarini Bull. Cas. II 408 n. 382).

Praeter Clementis III privilegium, quod sequitur, laudat Guarini privilegia Honorii III, Clementis IV, Nicolai III aliorumque Romanorum pontificum. Superest tantum bulla Alexandri IV a. 1257 oct. 23 data.

Clementis III privilegium cum aliis chartis quibusdam monasterii s. Silvestri adservatur in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis. Exscripsit I. A. Scalabrinius. Scripturae ex tabulario monialium nunc in archivo quod vocatur Archivio dei residui beni ecclesiastici inveniuntur (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 364).

B = Cop. Ferrara Arch. capitolare.
V^2 = G. A. Scalabrini Copie di scritture estratte dall'archivio del capitolo di Ferrara, s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 459 ND 4.

1 *Laterano 1190 mart. 8*

Clemens III abbatissae etc.: suscipit mon. s. Silvestri Ferrarien. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Prudentibus virginibus. Ego Clemens etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 8 id. mart., ind. 8, inc. d. a. 1190, pont. v. d. Clementis pp. III a. 3.

B s. XIII. *[V^2 qu. x f. 20* (8 id. mai.)*]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex B. — Regg. Guarini Comp. p. 333* (id. mai.). *Gött. Nachr. 1897 p. 386 n. 65. JL. —.*

Ecclesia s. Georgii ultra Padum.

Guarini Comp. hist. p. 387 sq. — Pennotti Hist. tripartita [1] p. 298 sq.; [2. 3] p. 306. — Lancellotti Hist. Olivet. p. 195 sq. — Lubin p. 132. — Scalabrini Mem. II 11 sq. — Frizzi Mem. [1] II 143 sq.; [2] II 181 sq. — Gius. Tedeschi Memoria intorno il monastero di S. Giorgio di Ferrara (Ferrara 1797).

Ecclesia s. Georgii Transpadana vulgo de Ferrariola olim, ut iam diximus, sedes cathedralis fuit. Translata cathedra in novum s. Georgii templum, antiqua s. Georgii ecclesia canonicis Lateranensibus sub regimine prioris concessa est. De hac translatione auctoritate sedis apostolicae a. 1135 a Landulfo ep. Ferrariensi facta conf. processum a. 1143 et a. 1149 ap. Baluze Misc. [2] IV 78 sq.

Ecclesia s. Georgii, postea in commendam data, a Iohanne XXIII a. 1411 sept. 5 congregationi Olivetanorum concessa est.

Congregatione suppressa, chartae et scripturae tabularii monasterii s. Georgii superstites in archivum quod appellatur Archivio dei residui beni ecclesiastici translatae sunt (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 364). Sed frustra inter eas apostolicae sedis privilegia quaesivimus. Unum Anastasii IV privilegium superest, a Iohanne XXIII confirmatum (n. 5). Praetermittimus porro Clementis III antipapae (Wiberti) diploma, quod in regestis Jaffeanis J. 3998. JL. 5323 perperam ad s. Georgii Ferrariense monasterium refertur, quum ad monialium s. Georgii de Taula Ravennatense coenobium certe pertineat (cf. supra p. 86).

B = Insert. bullae Iohannis XXIII a. 1412 dec. 26: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 162 (Dominorum cardinalium a. III) [*B*] et Ferrara Arch. dei residui beni ecclesiastici [*B*[1]].

**1* *(1141)*

Apostolicae sedis praecepto et auctoritate (Innocentii II) pp. Grifo ep. Ferr. concedit Ugoni sacerdoti, Iohanni subdiac., Transpadanae s. Georgii eccl. canonicis, in qua Ferr. episcopatus sedes olim viguit, possessiones nominatim illustratas.

v. Grifonis ep. chartam donationis a. 1141 mai. 11 ap. Muratori Antiq. V 227 (ex Peregrini Prisciani Hist. Ferr.). — Reg. JL. —.

**2* *(1139—43)*

Innocentius II mandat Grifoni ep. et canonicis maioris ecclesiae, quatenus constitutionem super eccl. s. Georgii, a Landulfo qd. ep. olim factam, irrefragabiliter observent.

Laud. in actis processus a. 1149 feb. 22 ap. Baluze Misc. [2] IV 78 sq. — Reg. JL. —.

**3* *Laterano 1143*

Celestinus II concedit privilegium.

Regg. Guarini Comp. hist. p. 389. Pennotti [1] p. 298; [2. 3] p. 306. Scalabrini Mem. II 11. JL. —.

*4 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Roma S. Maria Rotonda 1153 (oct.)*

Anastasius IV Hugoni priori etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 4)* suscipit eccl. s. Georgii sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam et possessiones propriis expressas vocabulis; statuit, ne ei eiusque successoribus res immobiles ecclesiae quomodolibet alienandi, in feudum dandi ulla sit omnino licentia; censet iuxta Griffonis Ferr. ep. institutionem ecclesiam a sua et successorum suorum exactione absolutam fore, ut nullam deinceps dationem seu malam functionem ab ea exigere praesumant, sed tantum maiori Ferrariensi eccl. in spiritualibus fratres oboedientes exsistant; concedit ius eligendi priorem et facultatem liberos homines clericos vel laicos recipiendi. — Quotiens illud a. Ego Anastasius etc. Subscr. 15 card. Dat. Romae ap. s. Mariam Rotundam p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. [et canc. . . . . . .], inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

B f. 16. B[1] a. 1556. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 526 n. 10 ex B. — Reg. JL. —.

*6 *(1177)*

Alexander III confirmat ecclesiae s. Georgii aedem s. Mariae sacram in Polesenio, toto adiuncto Polesinio s. Lucae.

Regg. Lancellotti p. 196. Lubin p. 132. JL. —.

*7 *(1181—85)*

Lucius III confirmat donationem a Grassenderio ep. Ferr. factam.

Regg. Guarini Comp. p. 390. Ughelli [1] II 575; [2] II 539. Borsetti Serie p. 29. Cappelletti IV 70. JL. —.

Neque de hoc Grassenderio sive Cressenderio episcopo Ferrariensi neque de Lucii III bulla aliam habemus notitiam. Adnotamus tamen, tunc Garsendinum quendam inter canonicos ecclesiae maioris, postea praepositum capituli, inveniri.

*8 *(1185)*

Urbanus III concedit privilegium.

Reg. Guarini Comp. p. 390. JL. —.

Praeterea Guarini laudat privilegia Innocentii III a. 1215, Honorii III a. 1223, Innocentii IV a. 1249, aliorumque Romanorum pontificum.

Domus hospitalis s. Georgii.

Pauca, quae de ea scimus, leguntur apud Guarini Compendio hist. p. 190 sq. et Scalabrini Mem. p. 130 sq.

*1 *(1193)*

Celestinus III mandat Ferrariensi ep., ut Rolando abbati de Vaiano det domum hospitalem s. Georgii de Misericordia positam extra muros Ferrariae prope ecclesiam s. Leonardi.

v. Pistoia, Mon. s. Salvatoris de Vaiano n. 1 (vol. III p. 143).

Ecclesia s. Mariae de Betleem.

Ecclesiam hanc Guilelmus Adelardi, ex Terra sancta redux, iuxta formam dominici Sepulcri exstruxisse traditur (cf. Guarini Compendio hist. p. 455: Scalabrini Mem. II 89). Pertinuit ad locum *Mizzana* extra muros urbis Ferrariae.

†*1 *1195*
Celestinus III, petente Guilelmo Adelardi, concedit indulgentiam plenariam in perpetuum visitantibus ecclesiam in die festivitatis Adnuntiationis.

Reg. Guarini Comp. p. 455. JL. —.
De fide dubito.

Monasterium s. Bartholomaei.

Guarini Compendio hist. p. 398 sq. — Ughelli [1] II 557 sq.; [2] II 528 sq. — Origine del monastero e badia di S. Bartolomeo fuori della mura di Ferrara, ms. s. XVII, in Ughelli schedis, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28) f. 301 sq. — Antonio Libanori Monaci illustri della badia di S. Bartolomeo di Ferrara dell' ordine Cisterciense (Ferrara 1659). — Lubin p. 132. — Nicolai Bacetii Septimianae historiae libri 7 (Romae 1724) p. 165 sq. — Scalabrini Mem. II 44 sq. — Manini Ferranti Compendio I 198 sq. — Janauschek Orig. Cistercien. p. LXVIII.

Ecclesia s. Bartholomaei extra moenia urbis Ferrariae saec. IX Viatoris ep. permissu a Subino, Ursone, Petro et Desiderio presbyteris una cum Ursone, filio Vitalis, instaurata (cf. Ludovici II diploma a. 872 Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1218; [2] n. 1253) et temporibus Iohannis XIII (n. †1) in abbatiam conversa esse traditur. Sed Iohannis XIII privilegium et Friderici II diploma BF. 3581, in quo Ludovici II imp. mentio fit, spuria esse dolemus. Certe s. Bartholomaei monasterium satis antiquum est. Coluerunt monachi Benedictini. Abbatiam monachis destitutam ac paene collapsam a. 1484 Angelus card. Capranica abbas commendatarius Cisterciensibus ex congregatione s. Bernardi de Tuscia commisit.

Locus, nunc *San Bartolo*, distat ab urbe Ferraria vix mille passus.

Ex tabulario monasterii s. Bartholomaei pauca supersunt in archivo quod appellatur Archivio dei residui beni ecclesiastici (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 364). Iohannis XIII privilegium (n. †1) Ughellus exscripsit ex apographo archivi Cisterciensium, autographo minime superstite.

B = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93 et Gött. Nachr. 1903 p. 94.

†1 *967*
Iohannes XIII Godefrido abbati etc.: postulationibus per Azium Atestinum sibi porrectis annuens, suscipit mon. s. Bartholomaei extra muros Ferr. sub apost. immediata protectione: statuit, ut ordo monasticus secundum b. Benedicti regulam per probatissimos quinque viros ibi institutus semper obser-

vetur; eximit monasterium ac omnes et singulas regulares personas et famulos et commensales eorum a iurisdictione Ferr. ep., ita ut monasterium quotannis in b. Bartholomaei festo Ferrariensi eccl. 2 denarios de Veronensi moneta persolvat; concedit, quod Godefridus abbas eiusque successores in missarum sollemniis uti mitra et episcopali anulo et baculo populoque benedicere possint; concedit facultatem clericos vel laicos ad conversionem recipiendi, tempore generalis interdicti terrae divina celebrandi officia, et sepulturam liberam; confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Apostolicam sedem. Dat. Romae ap. s. Petrum pont. n. a. 2.

B f. 6. — Ed. PflugkH. Acta II 47 n. 83 ex B. — Regg. Bacetius p. 165. PflugkH. Iter p. 183 n. 81. JL. †3711.

Spurium, saec. XIII aut XIV confectum.

**2* *(1139—43)*

Innocentius II committit Grifoni Ferrarien. et R(ibaldo) Mutinen. epp. causam inter Ambrosium abbatem s. Bartholomaei de Ferraria et canonicos s. Mariae de Reno super eccl. s. Salvatoris (de Bononia) et terris iuxta praedictam ecclesiam sitis vertentem.

v. Bologna, Eccl. s. Mariae de Rheno n. 3.

**3* *(1145—49)*

Eugenius III committit Guidoni card. eandem causam.

v. Bologna, Eccl. s. Mariae de Rheno n. 5.

**4* *(1145—49)*

Eugenius III committit Albero ep. Regino eandem causam.

v. Bologna, Eccl. s. Mariae de Rheno n. 6.

5 *Ferrara 1149 nov. 7*

Ubaldus card. causae inter Ambrosium abbatem s. Bartholomaei de Ferraria et canonicos s. Mariae de Reno taliter finem imponit, quod abbas debeat investire priorem s. Mariae de Reno de iure patronatus eccl. s. Salvatoris in civ. Bononiensi in loco q. d. Campus longus, terras vero concedere debeat eidem priori per pacti paginam usque ad annos 60.

v. Bologna, Eccl. s. Mariae de Rheno n. 7.

**6* *(1181)*

Alexander III committit Ardicioni Mutinensi ep. causam inter archipresb. et canonicos Ferrarien. ex una parte et abbatem et monachos s. Bartholomaei ex altera super quadam cappella audiendam.

v. Ferrara, Eccl. cathedr. n. 14.

Civitas Ferrariensis.

Ducatus et civitatis Ferrariae prima notitia — nam Vitaliani privilegium velut spurium omnino repudiandum esse nemo est quin dubitet — legitur in Stephani II epistola ad Pipinum regem a. 757 missa J. 1780. JE. 2335, ex qua cognoscimus, Desiderium regem Langobardorum tunc Ferrariam una cum Faventia et Imula se b. Petro restituturum pollicitum esse (cf. Vita Stephani II in Lib. pontif. ed. Duchesne I 455). Post vero Langobardorum regnum eversum

Leonem Ravennatensem archiepiscopum inter cetera ducatum Ferrariae occupasse, Hadrianus I a. 774 conquestus est (v. Ravenna, Archiepisc. n. 84). Certe totum fere territorium Ferrariense iuris sedis apostolicae fuit, ut plane ex privilegiis et chartis colligitur, ipsaque civitas Romanae ecclesiae censualis erat, testibus Albino lib. X c. 72 et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 107; I 118. 120), ubi legimus:

„Romana ecclesia debet habere censum de civitate Ferraria solidos L Luccenses in unoquoque anno, et medietatem tributi ripae et districtum de mercato annuatim, et totam arimanniam de plebe Cornacervina, et totam arimanniam Massae Fuscaliae et totum publicum eiusdem, et totam arimanniam de Gabbiana, et totam arimanniam de Lungula, et totam arimanniam de Septepullesino, et totam curiam sive districtum de Massa, et totum districtum sive proprietatem de Ciniscelli et de Cavalto, et totam arimanniam et totum publicum de Sadriano, et totam arimanniam et totum publicum de Trecenta, et totam arimanniam de Banniolo et totum publicum, et totam arimanniam de Villanova et totum publicum, et totam arimanniam de Maneggio et totum publicum, et totam arimanniam de s. Martino et totum publicum, et totam arimanniam de Lucarano et totum publicum, et totam arimanniam de s. Maria et totum publicum, et totam arimanniam et publicum de Villa Comede, et totum publicum de Gognano, et totum publicum de Villa Marthana, et totam arimanniam de Arcuadi et totum publicum, et totum publicum de Bonisciago, et totum publicum de Agnano, et totam arimanniam de Pontiado et publicum, et totam arimanniam de Filthatico et publicum, et totam arimanniam de Runci et publicum, et totam arimanniam de Carpilliatica, et totam arimanniam de Bratica, et totam Salariam, et totum Ficarolum, et tres partes de ripatico, et partes tres portus de Rupta Ficaroli, et totam arimanniam de Trenta, et totam arimanniam de Leone, et totam arimanniam de Gello, et totam arimanniam de Fabriciano, et totam arimanniam de s. Donato, et totam arimanniam de Flesso, et de Ficarolo et toto comitatu eius baliam et districtum de omnibus criminibus, et omni anno bis, scilicet in madio et in s. Martino, generale placitamentum".

Adnotamus insuper notitiam, quae legitur apud Cencium (l. c. I 245):

„Eadem civitas pro singulis capitibus singulos denarios".

Huius enim census saepius mentio fit in Romanorum pontificum privilegiis, quae sequuntur.

De archivo civitatis conf. Gött. Nachr. 1897 p. 365. Adnotamus etiam diplomata Heinrici III a. 1055 Stumpf Reg. 2478, Friderici I a. 1164 St. 4015 et Heinrici VI a. 1191 et a. 1195 St. 4677. 4943.

†1 *(657—72)*

Vitalianus atque Constantinus Rom. imp. aug. inter cetera concedunt, ut in aliena patria cives Ferr. non constringantur; statuunt, ut unaquaeque persona capitis massarii ipsius civitatis annualia reddat suffragia ad S. R. E. b. Petri denarium singulum Venet., quod semel per annum custodiant generale iudicium per 3 dies; confirmant usum atque consuetudinem de terris et domibus, ut non constringantur, sed perpetuum firmum detineant; eligunt 12 nobiles et sapientes viros consules civitatis.

v. Episc. n. †1. — Ex hoc Vitaliani pp. privilegio spurio sumptum est „Excerptum ex privilegio Ferrariensium" apud Albinum in Libro censuum S. R. E. lib. X c. 64 (ed. Fabre-Duchesne II 96), quod P. Fabre (l. c. I 119 not.) genuinum esse contendens pessime fallit.

2 *Laterano 1105 april. 8*

Paschalis II Landulfo Ferr. ep., Guilielmo filio Bulgari, Petro filio Arimundi, Uberto consuli et per eos tam ecclesiae quam civitati Ferrariae: inter cetera removet habitatoribus maioris massae Ferrariae malas et pravas consuetudines, nisi quod unaquaeque libera persona de moneta Venet. denarios singulos dabit; concedit census et tributi atque telonei de ripa et flumine unam medietatem; similiter condonat telonei de mercato alteram medietatem; statuit, ut placitum generale in potestate S. R. E. teneatur; promittit, se collectam vel fodrum aut pravam vel iniustam functionem aut dationem seu consuetudinem nequaquam exacturum esse.

v. Episc. n. 11.

*3 *(1123—24)*

Calixtus II suspendit (Landulfum) Ferr. ep. ab officio episcopali et sequestrat populum Ferrariensem in contumacia perdurantem ab introitu ecclesiae.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 192.

4 *Perugia (1124) mart. 14*

Calixtus II M(anfredo) Mantuano et B(ernardo) Veronen. epp. et omnibus Venetianis tam clericis quam monachis per Ferrarien. parochiam constitutis: mandat, ut nullum de Ferrariensibus hominibus in ecclesiis suis recipiant vel eis chrisma conferant etc.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 193.

5 *Volterra 1133 mart. 11*

Innocentius II Landulfo ep., consulibus et populo Ferr.: confirmat Paschalis II privilegium *(n. 2)*; promittit, se collectam vel fodrum aut pravam vel iniustam functionem aut dationem seu consuetudinem nequaquam exacturum, et comitatus Ferrariae et Comacli ripaticum ac generale civitatis placitum cum omni iure, quod infra civitatem et comitatum ad dominium S. R. E. pertinet, alicui minime tributurum esse, nisi aut communi civitatis aut Ferr. episcopatui; condonat offensas illas, quas sibi et praedecessoribus suis intulerunt; statuit, ut pro tantis beneficiis universitas Ferr. per proprium nuntium iuret, quod in civitate et toto comitatu Ferr. iustitiam b. Petri ac S. R. E. defendere bona fide iuvabunt.

v. Episc. n. 17.

*6 *(1135)*

Innocentius II mandat Landulfo ep. et totius Ferr. civitatis clero ac communi auctoritatem, novam ecclesiam cathedralem aedificandi.

v. Episc. n. 18.

7 *Ferrara 1135 oct. 30 (?)*

Azoni presb. card. s. Anastasiae ac legato d. pp. Innocentii II Landulfus ep. et Ferrarienses consules tradunt terram acquisitam et acquirendam pro ecclesia Ferr. episcopali aedificanda et cimiterio S. R. E. perpetuo habendam et tenendam sibique ordinandam et nulli alii concedendam, sub censu annuo 1 byzantii persolvendo.

v. Episc. n. 19.

8 *Pisa (1135)*

Innocentius II Landulfo ep. et consulibus et populo Ferr.: supplicantibus nuntiis eorum Rizardo officiali et Rainaldo consule Ferr., suscipit terram pro construenda episcopali ecclesia et cimiterio infra Ferr. civitatem ab eis comparatam et in praesentia Azzonis S. R. E. presb. card. sub censu annuo 1 byzantii b. Petro oblatam sub apost. protectione; praecipit, ut possessiones b. Petri, civitatem scil. Ferrariensem, comitatum et alia, quae S. R. E. iuris exsistunt, in fidelitate ac ditione Rom. ecclesiae inviolabiliter conservent.

v. Episc. n. 20.

*9 *(1139 in.)*

Innocentius II, Landulfo ep. defuncto, Ferrariensibus litteris et viva voce praecipit, ut ad proximam synodum sapientes ac discretos viros cum instrumentis authenticis et aliis rationibus ad se mittant, ut controversia inter eos et G(ualterium) Rav. archiep. de consecratione Ferr. episcopi definiatur.

v. Episc. n. 21.

*10 *(1153)*

Eugenius III committit He(nrico) Gradensi patriarchae causam Ferrariensem.

Laud. in n. 11. — Reg. JL. —.

11 *(1153)*

Eugenius III (Ildebrando) diac. card. s. Eustachii: mandat, quod ad civitatem Bononiam accedat et, accitis L(anfranco) Parmen., A(lberio) Regino, C(arsendonio) Mantuano, R(odulpho) Imolensi et R(amberto) Faventino epp., in personas omnium eorum, qui (Ferrariensium) flagitio interfuerint, excommunicationis sententiam proferant et tam in civitate Ferrariae quam in eius suburbiis atque toto episcopatu sepulturam et alia praeter baptisma parvulorum et morientium poenitentias divina prohibeant officia celebrari. — Sicut pro certo.

Coll. Brug. t. 48 c. 1. — Ed. Friedberg Die Canonessammlungen p. 165. JL. —.
Textum, ut videtur, corruptum correxi. De re ipsa nihil scimus.

12 *Laterano (1156—58) dec. 9*

Hadrianus IV Griffoni ep. et universo clero Ferrarien.: inter alia mandat, ut episcopus Ferrarienses districte commoneat, ut nullum audeant impedimentum praestare, quominus sua sibi iustitia de rebus b. Petri persolvatur etc.

v. Episc. n. 36.

13 *Tusculanum (1172) ian. 28*

Alexander III C(onrado) Maguntino archiep., apost. sedis legato: mandat, ne controversiam inter mon. s. Zenonis Veronen. et cives Ferrarienses de Hostilia, per arbitrum quendam Ubertum de Orto definitam, suscitet.

v. Verona, Mon. s. Zenonis (JL. 12137).

14 *Velletri (1182) mai. 21*

Lucius III Gerardo archiep. Ravennati: mandat, ut sacramentum apud se dicere plebis s. Mariae in Portu, plebis s. Martini in Maiera incolas atque etiam alios in ditione Ferrariensi iubeat, quos, iurata archiepiscopo oboedientia, Ferrariensium consulum iussu, Pericinus eorum internuntius exemerat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 244.

*15 (1181—85)

Lucio III et suis catholicis successoribus et ecclesiae Romanae Ferrarienses iurant fidelitatem ad defendendum regalia b. Petri.

Formulae iuramenti apographum s. XVI exstat Romae in arch. Vat. Arm. V c. 1 n. 6; cf. Pertz Archiv VII 24 et Gött. Nachr. 1900 p. 117 not. 4. — Meminerint lectores Innocentii III rescripti ad Ferrarienses a. 1206 nov. 9 missi Potthast Reg. 2911, quo narrat: Quantum fuerit laboratum apud bo. me. Lucium pp., exsistentem Veronae, ut civitatem vestram (Ferr.) a dominio eccl. Romanae transferret in aliam potestatem, vestra prudentia non ignorat. Ipse vero negavit omnino, quod cum multa instantia petebatur, volens vos sub apostolicae sedis dominio perpetuo retinere. — *Reg. JL.* —.

*16 (1186)

Urbanus III committit Garsidonio ep. Mantuano controversiam inter monasterium s. Marini Papiense (et Ferrarienses) de ripatico.

Laud. in Heinrici VI regis privilegio a. 1187 sept. 13 Stumpf Reg. 4621, quo sententiam a Garsidonio prolatam irritam fecit praesertim cum papae Urbani non interfuerit de his, utpote de rebus imperii, aliquo modo disponere, et cum etiam Ferrarienses adversarii ecclesiae (s. Marini et s. Leonis Papien.) tunc proscripti fuerint et imperiali ac regali banno innodati. — *Reg. JL.* —.

17 Roma S. Pietro 1192 feb. 12

Celestinus III Ioculo Ferr. civi: recipit donationem praedii de Guarda ab eo ad opus Romanae eccl. factam, et concedit lapidem primarium, ut in fundamento ecclesiae b. Mariae in eodem loco aedificandae primus ponatur etc.

v. Adria, Eccl. s. Mariae de Guarda n. 1.

Ficarolo.

(Ficarolum. Ficariolum)

Guarini Compendio hist. p. 418 sq. — Pennotti Hist. tripartita [1] p. 299; [2, 3] p. 307. — Lubin p. 133. — Frizzi Mem. di Ferrara [1] II 75 sq. 192 sq.; [2] II 88 sq. 261 sq. — Franc. Ant. Bocchi Della sede episcopale di Adria Veneta (Adria 1858) p. 228. — Franc. Ravelli Pagine storiche di Ficarolo raccolte ed illustrate (Bologna 1883).

Castrum Ficariole a Marino II Ravennati ecclesiae concessum esse, ex chartis Ravennatibus apparet (v. Ravenna, Archiepisc. n. 155). Gregorius V a. 997 statuit, ne degentes et commorantes in castro Ficariole ullam publicam functionem facerent, exceptis Ravennatensibus archiepiscopis (v. Ravenna, Archiepisc. n. 164). Saec. XI terra Ficaroli Mathildae comitissae fuit, ibique Gregorius VII a. 1077 mai. 12 (JL. 5033) moratus est. A. 1159 Hadrianus IV a Friderico I imp. possessiones Ferrariae, Massae, Ficorolii, totius terrae comitissae Mathildis praetendit; cf. Rahewini Gesta Friderici I imp. lib. IV c. 34 (l. II c. 30) ed. Mon. Germ. Scr. XX 462 et G. Waitz Scr. rer. Germ. [2] p. 220 (quae verba Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgesch. Italiens II 317 not. 11 minus recte interpretatus est). Locus, qui usque ad a. 1819 Ferrariensi dioecesi addictus erat, nunc vero ad Adriensem episcopatum pertinet.

Praeter ecclesiam parochialem s. Antonii floruerunt ibi cella s. Benedicti et ecclesia s. Salvatoris.

Ecclesia s. Benedicti de Ficarolo.

Cellam s. Benedicti in loco Ficaroli Mathilda comitissa condidit et monasterio Padilironensi concessit (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien Regg. n. 128. 141). Ecclesia s. Benedicti iuxta castrum sive oppidum Ficarolum sita in Romanorum pontificum privilegiis monasterio s. Benedicti concessis saepius occurrit (cf. privilegia Paschalis II JL. 6012, Calixti II JL. 7157, Innocentii II JL. 7574, Eugenii III JL. 9488).

1 *Pisa 1138 oct. 26*

Innocentius II Henrico abbati mon. s. Benedicti super Padum etc.: decernit, ecclesiam de Ficarolo cum decimis illius partis, quam a colonis percipit, ab omni exactione et fodro cum omnibus suis hominibus liberam esse et in illa libertate consistere, quam iam dudum ipsa noscitur habuisse, salvo nimirum iure et iustitia S. R. E.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 7910). — Bulla a suspicione aliena non est.

Ecclesia s. Salvatoris de Ficarolo.

Ecclesiam s. Salvatoris a. 1112 ab Imiza, uxore Sichelmi, una cum Casotto, filio suo, in proprio allodio conditam Landulfus ep. Ferrariensis, Sichelmi frater, dotavit et a. 1132 in eam canonicos ex congregatione s. Fridiani Lucana introduxit (n. 1. 2). Canonici a Lothario III imp. (cuius tamen privilegium periisse videtur), a Landulfo, Griffone, Amato, Presbyterino, Stephano et Philippo episcopis Ferrariensibus privilegiis honestati, a Romanis quoque pontificibus gratias et possessiones acceperunt, praecipue villam Salariam (hodie *Salara*) sub annuo censu 4 solidorum (n. 4), cuius mentio fit apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 107. 114; I 119):

„Ecclesia de Ficarolo IIII sol. Lucenses pro villa Salaria [Solaria].“

Chartarum Ficarolensium pars altera in archivo s. Fridiani (cf. vol. III p. 412 sq.), altera in archivo Pomposiano (cf. supra p. 178) adservatur.

B = Insert. bullae Eugenii IV a. 1438 aug. 2: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 311 f. 173 sq.; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 503.

C = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, ib. Arm. LIV t. 3, ex arch. s. Salvatoris de Ficarolo [C^1] et ex Eugenii IV transumpto [C^2]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.

D = Quamplurimae ss. pontificum epistolae, s. XVII sq., cod. Vat. lat. 7157 [ex *C*]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 21.

E = Codex diplomaticus Pomposianus vol. II, s. XVIII, Monte Cassino Arch. abbaziale; cf. supra p. 180.

F = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

G = Excerptum s. XVII, Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale: Documenti di stati esteri. Roma 106).

*1 *(Ferrara 1132 sept. 18—19)*

Auctoritate et licentia Innocentii II et cardinalium Landulphus ep. Ferrariensis committit Attoni priori eccl. s. Fridiani Lucen. ecclesiam s. Salvatoris in comitatu Ferrarien. in proprio allodio suo constructam.

v. chartas Landulphi ep. a. 1132 sept. 18 et 19 (ed. Baluze Misc.[2] IV 598). — Reg. JL. —.

2 *Nonantola 1132 oct. 5*

Innocentius II Attoni priori eccl. s. Fridiani in Lucana civ. etc.: roborat terram in comitatu Ferrarien. cum ecclesia s. Salvatoris, a Landulpho Ferr. ep. et nobili femina Imiza, uxore qd. fratris sui, atque Casotto, filio eius, concessa; statuit, ut nullus decimas ab ipsius loci fratribus exigere audeat, ut fratres chrisma, oleum sanctum, consecrationes et ordinationes iuxta Landulphi ep. desiderium a quocumque maluerint catholico episcopo suscipiant; decernit, ut nullus in ipsa eccl. ordinetur praepositus, nisi quem prior s. Fridiani secundum canonicum ordinem inibi posuerit.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 50 (vol. III p. 423).

*3 *(1132)*

Rodulfus Ortanus ep., ab Innocentio II pro ecclesia dedicanda s. Salvatoris directus, instituit cum Landulfo ep. Ferr., ut fratres sanis sive infirmis privatas poenitentias dare et fidelium oblationes et alia bona recipere possint.

Laud. in n. 7 et in Presbyterini ep. Ferrarien. privilegio a. 1175 feb. 8 (ed. Muratori Antiq. V 1019). — Reg. JL. —.

*4 *(1132—43)*

Innocentius II concedit et scripto suo confirmat ecclesiae s. Salvatoris villam Salariam sub annuo censu 4 sol. Lucen. monetae.

Laud. in n. 7. 8. 10 et in privilegiis canonicae s. Fridiani Lucanae concessis. — Reg. JL. —.

*5 *(1144 oct. 12)*

Rogatu Lucii II et Petri Albanen. ep. et Petri prioris s. Fridiani Gripho Ferr. ep. committit Pepponi canonico s. Fridiani, acceptori vice Petri prioris s. Fridiani et Iohannis prioris s. Salvatoris de Ficarolo, et per eum ecclesiae s. Salvatoris ecclesiam s. Syri.

v. chartam Griphonis ep. a. 1144 oct. 12 (ed. Baluze Misc.[2] IV 598). — Reg. JL. —.

*6 *1145 april. 13*

Eugenius III concedit privilegium pro decima s. Syri.

Laud. in inventario Pomposiano, quod exstat Ferrariae inter chartas s. Benedicti de Ferraria (cf. supra p. 179). — Reg. JL. —.

7 *Tusculanum 1171 nov. 19*

Alexander III Bernardo priori etc.: suscipit eccl. s. Salvatoris de Ficarolo sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam et institutionem fratrum de s. Fridiano, possessiones propriis expressas vocabulis, consuetudines et decimas a Landulfo qd. ep. concessas et ab Amato ep. confirmatas; statuit, ut locus ecclesiae s. Fridiani tamquam membrum

capiti subiectus semper exsistat; concedit sepulturam liberam. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 8 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 13 kal. dec., ind. 5, inc. d. a. 1172, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 13.

B f. 173 [= C² f. 355]. E. G Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 325 n. 14 ex E. — Reg. JL. —.

Conf. etiam Lucii III rescriptum (Eccl. s. Fridiani n. 119; vol. III p. 436), quo nuntiat, priorem s. Fridiani pro renovandis privilegiis suis et negotiis, scil. s. Salvatoris de Ficarolo, apostolico se conspectui praesentasse.

8 *Verona 1186 ian. 6*

Urbanus III priori etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 7)* suscipit eccl. s. Salvatoris de Ficarolo sub apost. protectione; confirmat ordinem canonicum, possessiones, consuetudines et decimas *(ut in n. 7)*; concedit sepulturam liberam et facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 16 card. Dat. Veron. p. m. Transmundi S. R. E. not., 8 id. ian., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

B f. 174 [= C² f. 355]. C¹ f. 155' [= D f. 55]. E. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 340 n. 27 ex E. — Regg. PflugkH. Iter p. 304 n. 812 ex D. JL. 15515.

**9* *(1187)*

Gregorius VIII concedit privilegium confirmationis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

10 *Laterano 1188 mart. 31*

Clemens III Ieronimo priori etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 7)*, Urbani *(n. 8)* atque Gregorii *(n. 9)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat ordinem canonicum, possessiones et iura *(ut n. 8)*. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 kal. april., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

B f. 175' [= C² f. 355]. C¹ f. 496. E. F f. 73' Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 342 n. 29 ex E. — Reg. JL. —.

Adnotamus denique privilegia Innocentii III a. 1199 mart. 18 et Innocentii IV a. 1251 feb. 25, in quibus laudantur privilegia Alexandri (n. 7), Urbani (n. 8), Gregorii (n. 9) et Clementis (n. 10).

Massa Firminiana.

(Formignana)

Saec. XII inter Ravennates archiepiscopos et Ferrarienses episcopos gravis orta est controversia de Massa Firminiana et ecclesia s. Stephani et aliis ecclesiis in eadem massa constitutis (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 191. 202. 203. 204. 212 et Ferrara, Episc. n. 14. 27. 28. 29. 30), quam Eugenius III a. 1152 iun. 2 definitiva sententia terminavit (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 213. 214 et Ferrara, Episc. n. 31. 32). Hanc sententiam confirmarunt Anastasius IV a. 1154, Hadrianus IV a. 1156—58 et Alexander III a. 1177 (cf. Ravenna,

Archiepisc. n. 217. 218. 220. 221. 231 et Ferrara, Episc. n. 33. 34. 36. 37. 40). Tunc Moyses Ravennas archiepiscopus Leonis papae et Caroli imp. privilegia (v. Ravenna, Archiepisc. n. 93) ostendit, quae tamen Griffo Ferrariensis episcopus suspecta esse dixit; ille e contra protulit quoddam Hadriani papae exemplar, cuius authenticum se amisisse asseruit, thomum quendam papae Leonis et privilegia Benedicti, Paschalis, Innocentii, Lucii et Celestini (v. Ferrara, Episc. n. 2. 3. 6. 11. 17. 25. 24). Praeterea adnotamus Iohannis XIII bullam a. 967 valde suspectam (v. Ravenna, Archiepisc. n. 161) et Ottonis electi Ravennatis chartam a. 1104, qua Landulfo Ferrariensi electo massam Firminianam refutavit (edd. Muratori Antiq. II 782; Amadesi Antistitum Ravennatum chronot. II 360 n. 84; Bertoldi Mem. stor. d'Argenta II 214). Partes litigantes, ut fieri solet, falsa instrumenta adhibuerunt.

Prima, ut videtur, certa massae Firminianae notitia legitur in charta a. 918 iun. 4, qua Firminianus consul filiis suis Martino, Leoni, Urso et Petro minori curtem domnicatam Firminianam concessit (ed. Muratori Antiq. II 125 ex Peregrini Prisciani Collectaneis). Quoad cum hac charta textus privilegii Hadriani (n. 1) concordat, eum genuinum esse concedimus.

B = Cop. Ravenna Arch. arcivescovile.
B[1] = Cop. Ferrara Arch. della Cancellaria arcivescovile.
V[3] = G. A. Scalabrini Privilegi e documenti spettanti alla chiesa di Ferrara vol. I, s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 507 ND 6.
V[5] = G. A. Scalabrini Monumenta vetera monasterii Pomposiani et Ravennaten. et Ferrarien. ecclesiarum, s. XVIII, ib. 454 ND 4.
V[6] = G. A. Scalabrini Memorie sacre e profane della s. chiesa di Ferrara, s. XVIII, ib. 241 NC 9.

1 *(870?)*

Hadrianus (II?) Firminiano et Petro et Leoni et Iohanni etc.: confirmat massam Firminianam et plebem s. Stephani, quam eorum genitores antiquo proprietatis iure detinuerunt ipsique Romanae eccl. contulerunt, ita ut singulis quibusque indictionibus pensionis nomine rationibus S. R. E. in resurrectione Domini solidos den. 20, quales ibidem currunt, et spatulas de porcis 20 persolvant. — Quotiens illa a. ⟨Dat. p. m. Petri diac., a. 3 pont. d. Adriani pp., ind. 3⟩.

B s. XII. B[1] *s. XII. [V*[3] *f. 4'. V*[5] *qu. I f. 3. V*[6]*]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 193 n. 1 ex B. — Regg. Rubeus Hist. Rav.*[2] *p. 243. PflugkH. Iter p. 803 n. 1007. JE. —.*

Privilegium hoc interpolatum esse pro certo habemus; notasque chronologicas omnino contemnimus. Cum eo concordat Iohannis XIII privilegium Ariberto archiepiscopo Ravennati a. 967 concessum (v. Ravenna, Archiepisc. n. 161), de cuius fide pariter dubitamus. Prope ad haec accedunt statuta, quae leguntur in Benedicti VIII privilegio hominibus et consortibus in Massa Fiscalia indulto (v. supra p. 115 n. 1).

2 *Segni (1152) iun. 2*

Eugenius III clericis et laicis in massa Firminiana consistentibus: absolvens eos ab oboedientia Ferrariensis ep., praecipit, quatenus de cetero Ravennati archiep. tamquam domino et proprio pastori debitam oboedientiam et reverentiam sicut devoti et humiles filii deferant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 214 et Ferrara, Episc. n. 32.

BOLOGNA

(Bononia)

Leandro Degli Alberti Historie di Bologna (1541—91). — Gabrielis ep. Palaeoti Episcopale Bononiensis civitatis (Bononiae 1580). — Caroli Sigonii Historiarum Bononiensium libri VI [1] (Bononiae 1578); [2] (Bononiae 1592); [3] libri VIII (Francofurti 1604). — C. Sigonii De episcopis Bononiensibus libri V (Bononiae 1586). Exstant etiam in C. Sigonii Opp. [1] I—III (Francofurti-Hannoverae 1604—09); [2] I—VI (Mediolani 1732—37). Ms. autogr. est Bononiae in bibl. R. Univ. cod. 1248 (olim 2447). — Luigi Sarti (Filippo Bianchi) Tesoro delle indulgenze di Bologna con il numero delle chiese, monasteri, spedali e corpi [1] (Bologna 1588); [2] (1633). — Bartolomeo di Galeotti Trattato degli uomini illustri di Bologna (In Ferrara 1590). — Leandro Alberti Cronica delle principali famiglie Bolognesi e delle più spettabili cose raccolte in tutti i libri cronacali di Bologna (Vicenza 1592). — Gabrielis card. Palaeoti Archiepiscopale Bononiense sive de Bononiensis ecclesiae administratione (Romae 1594). — Cherubino Ghirardacci Della historia di Bologna [1] I (In Bologna 1596) II (1657); [2] (1669). Vol. III ms. autogr. adservatur in bibl. civ. Bononiensis. — Pompeo Vizani Diece libri delle historie della sua patria [1] (In Bologna 1596); [2] (1602). — Pasquale Gio. Nic. Alidosi Notizie storiche di Bologna (Bologna 1614). — P. G. N. Alidosi Istruttione delle cose notabili della città di Bologna (In Bologna 1621). — P. G. N. Alidosi I sommi pontefici, cardinali, patriarchi, arcivescovi e vescovi Bolognesi degli a. 270 sino al 1621 (In Bologna 1621). — P. G. N. Alidosi Origine e fondatione di tutte le chiese che si trovano in Bologna (In Bologna 1623). — Bartholomaeus Dulcinus De vario Bononiae statu [1] (Bononiae 1626); [2] Bononia suo prisco splendori . . restituta (Bononiae 1631). — Aurelio Degli Anzi (Valerio Zani) Bologna sacra. Compendiosa descrizione delle vite de' santi Bolognesi [1] (Bologna 1630); [2] (1680). — (Matteo Mainardi) Origine e fondatione di tutte le chiese che di presente si trovano nella città di Bologna (In Bologna 1633). — Gaspare Bombaci Memorie sagre degli uomini illustri e de' santi suoi protettori descritte sino all' a. 1520 [1] (In Bologna 1640—45); [2] (1649). — Antonio Masini Guida spirituale che serve ogni giorno in perpetuo per visitare tutte le chiese di Bologna (In Bologna 1640). — Ughelli [1] II 3 sq.; [2] II 3 sq. — Celso Faleoni Memorie historiche della chiesa Bolognese e suoi pastori libri 6 (In Bologna 1649). — Antonio Masini Bologna perlustrata [1] (In Bologna 1650); [2] (1666); [3] (1690); [4] I—II (Bologna 1823—28). — Gio. Franc. Negri Basilica Petroniana ovvero Vita di S. Petronio vescovo e protettore di Bologna (Venetia 1680). — Valerio Zani Vita di S. Petronio vescovo e protettore di Bologna [1] (In Bologna 1680); [2] (1705); [3] (1716); [4] (1757). — (Tommaso Vaccari) Compendiosa relazione della vita etc. del glorioso vescovo S. Petronio (In Bologna 1710). — Valerii Felicis Azzoguidi De origine et vetustate civitatis Bononiae . . disquisitio (Bononiae 1716). — Gianandrea Taruffi Antica fondazione della città di Bologna etc. con la descrizione del fiume Reno etc. [2] (In Bologna 1738). — Relazione istorica della vita, morte e miracoli di S. Petronio principal protettore della città di Bologna I. II [1] (In Bologna 1721); [2] (1777). — Bononiensis codex diplomaticus, hoc est Romanorum

pontificum atque imperatorum epistolae ac diplomata . . cura et labore Philippi Antonii Ronconi vol. I—XXXIII, ms. s. XVIII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 317. — Codex diplomaticus Bononiensis auctore Constantino Ruggieri vol. I—XLIV, ms. s. XVIII, ib. — Franc. Calzoni Storia della chiesa parrocchiale di Santa Maria in Via Mascarella [1] (In Bologna 1748); [2] (1785). — Luigi Montieri Catalogo di tutte le chiese abbaziali, priorali, parrocchiali, monasteri, conventi, collegi, compagnie, conservatori, università ed arti esistenti nella città di Bologna [1] (In Bologna 1752); [2] (1753). — Antonfrancesco Ghiselli Memorie antiche manoscritte di Bologna vol. I, ms. autogr. s. XVIII, Bologna Bibl. Ambrosini cod. 182; cf. Sorbelli in Mazzatinti Inventari XIV 35. — Gio. Batt. Melloni Atti o memorie degli uomini illustri in santità nati o morti in Bologna I—VI (Bologna 1773—1818). — F. N. T(omba) Serie cronologica de' vescovi ed arcivescovi di Bologna [1] (Bologna 1781); [2] (1787); [3] (1788). — (Serafino Calindri) Dizionario corografico, georgico, orittologico, storico etc. della Italia: Montagna e collina del territorio Bolognese I—V (In Bologna 1781—84). — (S. Calindri) Descrizione ovvero prospetto generale della pianura Bolognese (In Bologna 1785). — Ludovico Vittorio Savioli Annali Bolognesi I—IV (Bassano 1784—95). — G. B. Melloni Atti o memorie di San Petronio vescovo e protettore principale di Bologna (In Bologna 1784). — Giacomo Gatti Descrizione delle più rare cose di Bologna (Bologna 1803). — Leopoldo Franc. Bertoldi Memorie per la storia del Reno di Bologna (Ferrara 1807). — (Girolamo Bianconi) Guida del forestiere per la città di Bologna e suoi sobborghi [1] (Bologna 1820); [2] (1825). — Memorie storiche di tutte le chiese distrutte e chiuse ne' passati tempi . . nella città di Bologna e suo contorno (Bologna 1828). — Catalogo delle chiese e delle comunità che compongono la diocesi di Bologna (Bologna 1838). — A. Sarti Descrizione della chiesa parrocchiale di S. Martino Maggiore e luoghi annessi in Bologna (Bologna 1839). — Salvatore Muzzi Annali della città di Bologna dalla sua origine al 1796 t. I—VIII (Bologna 1840—48). — Le chiese parrocchiali della diocesi di Bologna I—IV (Bologna 1844—51). — Cappelletti III 443 sq. — Gius. Bosi Repertorio completo per ordine alfabetico disposto delle chiese arcipretali e parrocchiali comprese nella diocesi e provincia di Bologna (Bologna 1853). — G. Bosi Itinerario ecclesiastico Bolognese ossia elenco delle chiese parrocchiali (Bologna 1835). — S. Amorini e G. Bosi Manuale storico-statistico-topografico dell' arcidiocesi Bolognese (Bologna 1857). — G. Bosi Notizie documentali intorno la venuta e permanenza in Bologna de' sommi pontefici dall' a. 311 a dì nostri (Bologna 1857). — Gio. Gozzadini Studii archeologico-topografici sulla città di Bologna in: Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. I t. VII (1868) 3 sq. — Gius. Guidicini Cose notabili della città di Bologna ossia Storia cronologica de' suoi stabili sacri, pubblici e privati I—V (Bologna 1869—73). — G. Guidicini Miscellanea storico-patria Bolognese (Bologna 1872). — G. Gozzadini Delle torri gentilizie di Bologna e delle famiglie alle quali prima appartennero (In Bologna 1875). — A. Costa Descrizione della chiesa parrocchiale di S. Martino Maggiore e luoghi annessi (Bologna 1879). — L'Appennino Bolognese (Bologna 1881). — Corrado Ricci Guida di Bologna (Bologna 1882). — L. Bombicci Montagne e vallate del territorio di Bologna (Bologna 1882). — G. Guidicini Notizie diverse relative ai vescovi di Bologna da San Zama ad Oppizone (Bologna 1883). — Vinc. Tarozzi De archiepiscopis ecclesiae Bononiensis commentarii (Bononiae 1885). — Augusto Gaudenzi Il monastero di Nonantola, il ducato di Persiceta e la chiesa di Bologna in: Bullettino dell' Istituto stor. ital. XXII (1901) 77 sq. — G. Mini La Romagna Toscana. Notizie geografiche storiche ecc. (Castrocaro 1901). — L. Frati Storia documentata di Castel S. Pietro di Emilia (Bologna 1904). — Franc. Lanzoni San Petronio vescovo di Bologna nella storia e nella leggenda (Roma 1907). — Alfred Hessel Geschichte der Stadt Bologna von 1116 bis 1280 (Berlin 1910).

De auctoribus, qui de rebus Bononiensibus egerunt, cf. Pellegrino Antonio Orlandi Notizie degli scrittori Bolognesi (Bologna 1714); Gio. Fantuzzi Notizie degli scrittori Bolognesi I—IX (Bologna 1781—94); Luigi Manzoni Saggio di una bibliografia storica Bolognese I (Bologna 1888); Luigi Frati Opere della bibliografia Bolognese che si conservano nella biblioteca municipale di Bologna classificate e descritte I. II (Bologna 1888—89); A. Bacchi Della Lega Bibliografia Petroniana (Bologna 1893).

Episcopatus Bononiensis.

Primus Bononiensium episcopus s. Zama colitur, quem a Dionysio pp. a. cr. 260 consecratum esse tradunt. Inter eos, qui ei successerunt, s. Petronium urbis Bononiae protectorem cives Bononienses inde a saec. XII maxima veneratione prosecuti sunt.

Bononiensem ecclesiam olim sub Mediolanensis archiepiscopi iurisdictione, postea Ravennati metropolitano Aemiliae subiectam, a. 1106 Paschalis II in concilio Guardastallensi cum ceteris Aemiliae episcopatibus Ravennati ecclesiae schismaticae ademit (n. 16); idemque a. 1114 Victori episcopo Bononiensi ut „iuxta veterem consuetudinem" consecrationem ab ipso Romano pontifice reciperet indulsit (n. 17). Sed iam Gelasius II a. 1118 Bononiensem ecclesiam Gualterio archiepiscopo Ravennati restituit (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 189 et infra n. 20); quod confirmaverunt Calixtus II, Honorius II, Innocentius II, Alexander III, Lucius III (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 190. 194. 198. 224. 249). Permansit igitur Bononiensis episcopus sub Ravennatis iurisdictione metropolitica usque ad a. 1582, quo Gregorius XIII Bononiensis, praecipuo amore erga patriam commotus, Bononiensem ecclesiam in totius Aemiliae metropolim erexit exemitque a Ravennatis subiectione, Gabrieli card. Palaeoto, tunc Bononiensi episcopo, Placentinum, Parmensem, Regiensem, Mutinensem, Imolensem, Cerviensem et Cremensem episcopos suffraganeos subiciens. Clemens VIII Imolam et Cerviam Ravennati restituit et invicem Bononiensi s. Donnini de Burgo episcopatum addixit. Hodie Bononiensi archiepiscopo Faventinus et Imolensis episcopi suffragantur.

Multa olim in civitate et dioecesi Bononiensi monasteria claruerunt, s. Stephani q. v. Hierusalem, s. Proculi, s. Margaretae, canonicae s. Iohannis et s. Victoris de Monte et s. Mariae de Rheno, de quibus inferius disseremus, monasteria ss. Vitalis et Agricolae, ss. Naboris et Felicis, ss. Gervasii et Protasii, s. Columbani, s. Thomae, s. Mariae Maioris, s. Mariae de Strata (postea Cisterciensium) et s. Petri de Strata; extra civitatem monasteria s. Michaelis in Nemore vulgo in Bosco, s. Martini de Casalecchio, s. Prosperi in Panigale, s. Martini in Poio, s. Luciae de Roffeno, s. Michaelis de Paterno et s. Christinae de Pastina (Camaldulensium), s. Mariae de Monte Palense, s. Bartholomaei de Musiano, s. Mariae de Monte Armato et s. Caeciliae de Corvaria (Vallumbrosanorum). Ecclesiarum Bononiensium catalogos plures habemus; praeter elenchum a. 1366 peculiari laude dignus est catalogus a. 1408 in cod. bibl. Univ. 2377 (olim 897) f. 140 sq. et Descriptio omnium ecclesiarum etc. civitatis et dioecesis Bononiae s. XVII ib. cod. 1312 (cf. Frati Indice p. 329). Adnotamus denique catalogum, quem Io. Lami in Mon. s. eccl. Florent. III 1611 sq. vulgavit.

De dioecesium finibus iam olim Bononienses cum Mutinensibus litigarunt. Neque igitur mirum est, quod Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 100) sub Bononiensi episcopatu recensuerint:

„Monasterium s. Caesarii III morabutinos",

licet in Mutinensi episcopatu situm.

Bononienses episcopos a Romana ecclesia possessiones tam in civitate quam in comitatu Bononiensi sitas emphyteusis sive locationis titulo habuisse satis constat. Legimus enim apud Albinum et Cencium (l. c. II 114; I 100):

„Episcopus Bononiensis libras II puri argenti."

De hoc censu cf. n. 27. 31. 39. — Denique laudamus diplomata Heinrici VI a. 1194 St. 4878, Friderici II a. 1220 BF. 1221, Conradi cancellarii a. 1221 BFW. 12667.

Tabularium Bononiensium antistitum iam pridem incendiis aliisque calamitatibus ita devastatum est (cf. Calindri Dizionario I 108 not. 1), ut monumenta antiqua in eo hodie minime inveniantur, praeter apographa saec. XVI et XVII; cf. Serafino Amorini L'archivio generale arcivescovile (Bologna 1856); Bethmann in Archiv XII 579; Gött. Nachr. 1897 p. 369. Privilegia summorum pontificum transcripta sunt in Librum privilegiorum, a Rolando Alberti de Castellanis cive Bononiensi et curiae episcopalis notario saec. XV in. confecto *[C]*, qui saec. XVIII in archivo familiae Masini, nunc vero in archivo notariorum custoditur. Catalogum bibliothecae archiepiscopii, a Gabriele card. Palaeoto primo archiepiscopo institutae, iam a. 1731 vulgatum, denuo edidit Lud. Frati Bibliothecae archiepisc. Bononien. catalogus per auctorum nomina ordine literarum dispositus (Bononiae 1856).

De ceteris Bononiae archivis cf. Blume Iter II 131 sq. IV 233 sq.; Fr. Bonaini Gli archivi dell' Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 1 sq.; Bethmann in Archiv XII 573 sq.; Luciano Scarabelli Relazione dell' importanza e dello stato degli archivi Bolognesi (In Bologna 1874); W. Schum in N. Archiv I 133 sq.; E. Winkelmann ib. V 16 sq.; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 631 sq.; Pflugk-Harttung Iter p. 6 sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 366 sq.

De archivo reipublicae cf. Carlo Malagola L'archivio di stato di Bologna in: Atti e Mem. delle prov. di Romagna Ser. III t. I (1883) et t. IV (1886).

Adnotamus denique notitias, quas Franciscus Antonius can. Ghiselli s. XVIII ex archivis Bononiensibus excerpsit; cf. Sorbelli in Mazzatinti Inventari XV 107 sq.

De bibliotheca Universitatis cf. Franc. Maria Zanotti Inventario di tutti i libri esistenti nella biblioteca dell' Instituto delle scienze a. 1724, ms. Bologna Bibl. della R. Univ. cod. 416; Gemelli Notizie storiche sulla R. biblioteca Universitaria di Bologna (Bologna 1872); L. Frati I codici Trombelli della R. biblioteca Universitaria in: Rivista delle biblioteche V (1894); L. Frati Indice dei codici latini conservati nella R. biblioteca Universitaria di Bologna in: Studi italiani di filologia classica XVI. XVII (Firenze 1909); A. Sorbelli in Mazzatinti Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia XV (1909) 1 sq.

De archivo familiae Gozzadini cf. U. Dallari L'archivio della famiglia Gozzadini (Bologna 1890).

C = Privilegia episcopatus Bononiensis, mb. s. XV (Atti di Ser Rolando Castellani a. 1403—59), Bologna Arch. notarile (filza 43 doc. 99), olim in archivo Masini; cf. Hessel p. 33 not. 154.

C^1 = Bolle e privilegi, s. XVI sq., Bologna Arch. arcivescovile (aula III lib. A); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 369.
D = Bononiensis codex dipl., Supplementum, cura et labore Phil. Ant. Ronconi, s. XVIII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 317 [ex *C*]; cf. Frati Indice p. 193.
D^1 = Vetera ecclesiae Bononien. monumenta, s. XVIII, ib.
D^2 = Vetera gymnasii Bononien. monumenta, s. XVIII, ib.
E = Constantini Ruggieri Manuscripta, s. XVIII, ib. cod. 3662; cf. Frati Indice p. 568.
F = Privilegia pontificum Romanorum vol. I, s. XVI, Venezia Bibl. Marc. cl. VIII c. 73 (Zanetti 190); cf. Pertz Archiv IV 141 et N. Archiv II 368.
G = De rebus monasterii s. Michaelis in Busco, s. XVII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 991 (1933).
H = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII in., Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
I = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 149; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 647.

†**1* *(535—36)*

Agapitus [I] concedit privilegium.

Laud. in n. 12. 17. 22. 30. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 31. Ughelli [1] *II 11;* [2] *II 10. PflugkH. Iter p. 174 n. 24. JK. —.*

Spurium. Ghirardacci, Alidosi, alii notitiam hanc ad Agapitum II referunt.

†**2* *(555—60?)*

Pelagius [I?] concedit privilegium.

Laud. in n. 12. 17. 22. 30. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 33. PflugkH. Iter p. 174 n. 26 ut bullam Pelagii II. JK. —.

Spurium.

†**3* *(590—604)*

Gregorius I (Dialogus) concedit privilegium.

Laud. in n. 12. 17. 30. — Reg. PflugkH. Iter p. 174 n. 27. JE. —.

Spurium. — De hoc Gregorio Dialogo papa alii aliter iudicant. Sigonius De epp. Bon. p. 37; Ughelli [1] II 10; [2] II 11; Savioli Ann. Bol. I[a] 53 de Gregorio II agi putant; Muratori in Sigonii Opp. [2] III 405 not. 30 et Ughelli [2] II 1301 loco „Dialogi" legendum esse „Iohannis" opinantur; Calindri Dizionario III 339 not. 354 „Dialogi" emendat in „Deodati". Sed quaestio nullius momenti est, quum notitia haec de Agapiti, Pelagii et Gregorii privilegiis fide digna non sit.

4 *880 sept. 29*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: hortatur eum, ut 6 id. nov. *(nov. 8)* Romam ad synodum occurrat; praecipit, Maioranum, qui et Maginpertus diac. dicitur, secum sibi omnimodis exhiberi.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 131. — De Maiorano, qui et Maginpertus, Bononiensi episcopo schismatico cf. n. 6—10 et Hessel Gesch. p. 16.

5 *881 mart. 4*

Iohannes VIII Iohanni Bononiensi, Egilulfo Mantuano, Eicardo Vicentino et Viatori Ferrariensi epp.: committit vicem suam super negotio inter Veronensem et Tridentanam ecclesias de quibusdam rebus Asianae villae, ut ad illas partes

accedentes cum Adelardo ep. Veronensi et Adelchisio ep. Tridentano hoc litigium deliberent et ad legitimum finem perducere satagant.

v. Verona, Episc. (JE. 3338).

*6 *(882)*

Iohannes VIII praecipit omnibus sacerdotibus seu subdiaconibus et universo clero s. Ravennatis eccl. per Iohannem diac. et chartularium, ut omnes uno animo constantique devotione Maimbertum Bononien. clericum, manifestissimum zizaniorum seminatorem, tamquam ovem morbidam expellant.

v. Ravenna, Civ. n. 33.

*7 *(882)*

Iohannes VIII admonet saepissime Romanum archiep. Ravennatem tam per episcopos quamque etiam suis apostolicis litteris, ut Maimbertum Bononien. clericum a sua superstitiosissima familiaritate separet et ad propriam ecclesiam remittat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 142.

8 *882 aug. 28*

Iohannes VIII omnibus sacerdotibus seu subdiaconibus et universo clero s. Ravennatis eccl.: iterata petitione *(n. 6)* praecipit, ut, relecta priore epistola *(n. 6)* unanimiter iuncti et cum misso suo fideliter conglobati, eundem Maimbertum audacter comprehendere studeant et misso suo seu et Iohanni duci contradant ad deducendum Romam etc.

v. Ravenna, Civ. n. 34.

9 *882 aug. 28*

Iohannes VIII Martino, Iohanni seu Demetrio atque Romano gloriosis ducibus: praecipit, ut unanimes iuncti simul cum fideli misso suo Maimbertum comprehendant et vi coactum a (Romano Ravennate) archiep. separent et misso suo simul et Iohanni duci validissime contradant etc.

v. Ravenna, Civ. n. 35.

10 *882 (aug. 28)*

Iohannes VIII Iohanni duci et misso suo: iubet, ut de Maimberto pariter cum misso suo explere decertet, ut nullo modo effugere possit, sed separatum a (Romano Ravennate) archiep. vi coactum ad suam praesentiam districtum deducere studeat etc.

v. Ravenna, Civ. n. 36.

**11* *(891—96)*

Formosus concedit privilegium.

Laud. in n. 12. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 45. Ughelli [1] II 12; [2] II 12. PflugkH. Iter p. 181 n. 68. JL. 3504.

12 *1074 mart. 23*

Gregorius VII Lamberto ep. etc.: confirmat munimina et investitiones et confirmationes factas ab Agapito *(n †1)* et Pelagio *(n. †2)* et Gregorio Dialogo *(n. †3)* et Formoso *(n. 11)* de rebus Bononien. eccl.; concedit et confirmat, salvo in omnibus iure et S. R. E. privilegio, monasteria et plebes et ecclesias baptismales, castella, villas, abbates, monachos, presbyteros, diaconos, clericos litteratos et illitteratos, servos et ancillas Dei atque diaconissas, famulos utriusque sexus et omnes homines super terram eccl. Bononiensis residentes,

ut in eius eiusque successorum sint potestate et defensione infra terminos et confinia episcopatus Bononiensis. — Si ad celestia. Dat. 10 kal. april. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 1 pont. d. VII Gregorii pp., a. videlicet d. inc. 1073, ind. 12.

C p. 1. [C¹. D f. 1. D¹. F f. 47 Exc. G f. 26]. — Edd. Sigonius De epp. Bon. p. 67; Opp. ¹ I 151; ² III 406 = Ghirardacci I 54, = Vizani p. 48, = Ughelli ¹ II 17; ² II 16 = Migne CXLVIII 648 n. 6. Savioli Ann. Bol. I^b 118 n. 70 ex D¹. Pflugk H. Acta II 122 n. 158 ex DD¹. — Regg. Faleoni p. 129. Masini Bologna perlustrata II 56. Calindri Dizionario I 350. 379. II 101. III 59. 338. Lanzoni San Petronio p. 96. Pflugk H. Iter p. 199 n. 177. J. 3609. JL. 4847.

Muratori Antiq. V 397 aliique Gregorii VII litteras prorsus spurias esse contenderunt. Ego quidem Agapiti, Pelagii et Gregorii Dialogi privilegia velut spuria prorsus repudianda esse concedo; Gregorii VII vero privilegium, licet interpolatum, maxima ex parte genuinum esse ex formulis cum apostolicae cancellariae consuetudinibus satis concordantibus evincitur. Conf. etiam Hessel Gesch. p. 33 not. 154.

**13 Laterano 1079 feb. 11*

Gregorius VII in synodo in eccl. s. Salvatoris habita excommunicat sine spe recuperationis Sigifredum ep. Bononien. aliosque epp. cum sequacibus eorum, tam clericis quam etiam laicis.

Acta synodi Romanae exstant in Gregorii VII Registri libro VI ad ep. 17 et in Libro pontificali (ed. Duchesne II 287). — Edd. Mansi XX 524. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 355. Mon. Germ. Const. I 556. — Regg. J. p. 430. JL. 1 p. 629.

14 Pavia (1096) sept. 19

Urbanus II catholicis in clero et populo Bononiensi: gratias agit, quod inter schismaticos et haereticos constituti, quidam semper in fide catholica permanserint, quidam vero, veritate comperta, errorum devia dimiserint; hortatur eos, ut in veritatis via viriliter incedant; commendat B(ernardum) ep. per manus suas consecratum; gaudet, nonnullos eorum in Hierusalem eundi desiderium concepisse; sed neque clericis neque monachis sine episcoporum vel abbatum licentia illuc eundi concedit facultatem. — Bonitati vestrae. Dat. Papiae 13 kal. oct.

Legitur in cod. Vat. lat. 478 s. XII (s. Augustini Sermones; cf. Codd. Vat. lat. I 357) f. 143 [= D¹]. — Edd. Savioli I^b 137 n. 82 ex D¹ = Migne CLI 483 n. 210, = Hagenmeyer Epistolae et chartae ad historiam primi belli sacri spectantes (1901) p. 137 n. 3 (cf. p. 213 sq.). — Regg. Riant Inventaire critique des lettres historiques de croisades in: Archives de l'Orient latin I (1881) 121 n. 57. Hagenmeyer Chronologie de la première croisade (1902) p. 38 n. 72. J. 4245. JL. 5670.

15 Laterano (1097) april. 17

Urbanus II B(ernardo) Bon. ep.: nuntiat de ordinationibus ab haeresiarcha Guiberto factis, postquam a b. m. Gregorio pp. et a S. R. E. damnatus est *(cf. Ravenna, Archiepisc. n. 179. 180. 182)*, quaeque etiam a pseudoepiscopis per eum postea ordinatis perpetratae sunt, Placentiae in synodo definitum esse *(a. 1095)*, ut irritae habeantur, nisi probare valuerint, se, cum ordinarentur, eos nescisse damnatos; committit ei, utrum fratribus religiosis et omnino vim passis et tractis ad ordinandum in sacerdotali ordine con-

descendendum sit, sed caveat, ne in eos aut scandalum aut infamiam ecclesia patiatur. — De ordinationibus. Dat. Lat. 15 kal. mai.

Legitur in cod. Vat. lat. 478 s. XII (v. n. 14) f. 143 [= D[1]*. 1 f. 11']. — Edd. Savioli I*[b] *138 n. 83 ex D*[1] *= Migne CLI 500 n. 230. — Regg. Lanzoni San Petronio p. 77 ad a. 1096. J. 4266 et JL. 5694 ad a. 1097—98.*

16 *Guastalla 1106 oct. 22*

Paschalis II in concilio apud villam Guardastallum, a. d. inc. 1106, 11 kal. nov. celebrato constituit, ut Aemilia tota cum suis urbibus, id est .... Bononia, nunquam ulterius Ravennati metropoli subiaceat.

v. Aemilia n. 48 et Ravenna, Archiepisc. n. 188.

17 *Albano 1114 mart. 6*

Paschalis II Victori ep. etc.: sancit, ut universi parochiae fines integri conserventur; statuit, ut quantumque homines super ecclesiae Bon. terra resident cuiuscumque conditionis, in potestate et defensione eius serventur; concedit omnia ab Agapito *(n. †1)* et Pelagio *(n. †2)* et Gregorio Dialogo *(n. †3)* et VII Gregorio *(n. 12)* et a catholicis regibus Carolo et Ottone concessa et possessiones nominatim illustratas; statuit, ut iuxta veterem consuetudinem ecclesiae Bon. electi semper a Romano pontifice gratiam episcopalis consecrationis accipiant. — Sicut iniusta. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Albae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 2 non. mart., ind. 7, inc. d. [a.] 1115, pont. quoque d. Paschalis II a. 15.

C p. 3. [C[1]*. D f. 3]. — Edd. Sigonius De epp. Bon. p. 74 Exc.; Opp.* [1] *I 153;* [2] *III 411 = Faleoni Mem. p. 143. Savioli I*[b] *152 n. 94 ex C*[1] (2 men. mart.) *= Migne CLXIII 351 n. 389. — Regg. Ghirardacci I 60. Calindri Dizionario I 357. Lanzoni San Petronio p. 77. 96. J. 4734 et JL. 6387 ad april. 30.*

Caroli et Ottonis imp. privilegia desiderantur. Jaffé et Loewenfeld „2 men. mart.“ in „2 kal. mai.“ correxerunt.

18 *Laterano (1108—15) april. 21*

Paschalis II V(ictori) Bon. ep.: mandat, ut quosdam monachos et abbates in parochia Bononiensi, qui contra ss. patrum decreta episcopalia iura et officia sibi arroganter vindicant, videlicet poenitentiam, remissionem peccatorum, reconciliationem, decimas et ecclesias, conveniat et, ne talia praesumant, deinceps omnino prohibeat. — Pervenit ad nos. Dat. Lat. 11 kal. mai.

Cop. s. XII (ex collectione quadam canonum) inter fragmenta Vaticana (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 31). Coll. can. s. XII Firenze Bibl. naz. J III 18. Gratiani Decr. C. XVI qu. I c. 9 (sine dat.). — Edd. Sigonius De epp. Bon. p. 73; Opp. [1] *I 153;* [2] *III 411. Savioli I*[b] *146 n. 88. Mansi XX 1073 = Migne CLXIII 439 n. 530. Friedberg I 763. — Regg. J. 4874 et JL. 6616 ad a. 1104—1118.*

In Hugonis Bononiensis libro „Rationes dictandi“ (ed. Rockinger in Quellen und Erörterungen zur bayerischen und deutschen Geschichte IX[a] 62) legitur superscriptio epistolae C(alixti) II ad V(ictorem) Bon. ep. missae.

†19 *(1124—29)*

H(onorius II Victori) Bononiensi coep.: respondet de „puella, super qua utrum baptizata fuerit dubitatur, ut sopitis omnibus altercationibus sacri baptismatis unda tinguatur. — Sedem apostolicam.

Hugonis Bononien. Rationes dictandi (ed. Rockinger in Quellen und Erörterungen zur bayerischen und deutschen Geschichte IX[a] 85). — Reg. JL. †7391 ad a. 1124—30.

Dictamen ficticium. — Praecedit epistola V. ep. Bon. ad H. papam de eadem re missa (l. c. p. 84).

20 *(San Giovanni in Persiceto 1130 april. 13)*

Praesente et attestante Gerardo card. S. R. E. tit. s. Crucis q. app. Hierusalem, quaestio inter Bononienses et Gualterium archiep. Ravennatem de consecratione Bononiensis ep. agitatur, qua sedata, Gualterius archiep. consecrat Henricum electum Bononiensem sub perpetua et omnimoda oboedientia atque subiectione Ravennatis ecclesiae.

v. chartam a. 1130 april. 13 ap. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus [1] I[b] App. p. 169; [2] II 248 n. 2. Savioli I[b] 175 n. 111 ad a. 1129 ex archivo archiepisc. Rav. Fantuzzi Mon. Rav. IV 247 n. 52. Ricci I primordi dello studio Bolognese [1] p. 323 n. 36 (cf. p. 279); [2] p. 175 n. 36 (cf. p. 96). — Reg. Lanzoni San Petronio p. 78. JL. —.

**21* *(1140)*

Innocentius II praecipit Longino presb. card., ut causam inter Henricum ep. et Rainerium abbatem mon. s. Michaelis in Massa Paterno super eccl. s. Iohannis in Isola definiat.

v. Mon. s. Michaelis de Castro Brittonum n. 1.

22 *Laterano 1144 mai. 13*

Lucius II Henrico ep. etc.: confirmat munimina et investitiones et confirmationes factas ab Agapito *(n. †1)*, Pelagio *(n. †2)*, Gregorio VII *(n. 12)* de rebus Bon. eccl.; concedit et confirmat, salvo in omnibus iure et S. R. E. privilegio, monasteria et plebes et ecclesias baptismales omnesque alias ecclesias etc. *(ut n. 12)*. — Si ad celestia. Ego Lucius etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 3 id. mai., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

C p. 5. [C[1]. D f. 5]. — Edd. Savioli I[b] 206 n. 130 ex C[1] = Migne CLXXIX 867 n. 34. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 81. Ghirardacci I 75. Calindri Dizionario I 357. Calindri Descrizione p. CXI. Lanzoni San Petronio p. 96. J. 6065. JL. 8602.

**23* *(1148)*

Eugenius III mandat Gerardo Bon. ep., ut consules et populum Bononiensem commonere sollicite studeat, ut Nonantulanis contra Mutinensium impugnationes efficaciter et laudabiliter subveniant.

Laud. in n. 24. — Reg. JL. —.

24 *Brescia (1148) aug. 24*

Eugenius III Gerardo Bon. ep.: gratias agit, quod consules et populum Bononiensem iuxta mandatum suum *(n. 23)* commonere sollicite studuerit, ut Nonantulanis contra Mutinensium impugnationes efficaciter et laudabiliter subvenirent; exhortatur eum, quatenus a bono, quod coepit, proposito non quiescat et Nonantulanis auxilii et consilii sui oportunum solatium studeat exhibere; nuntiat, se consilio tam cardinalium quam Peregrini Aquileiensis patriarchae et plurimorum episcoporum Mutinensem civitatem in perpetuum ab episcopali dignitate privavisse etc.

v. Bologna, Civ. n. 6.

25 *(1145—53)*

Eugenius III Arditioni R. E. subdiac. et mag. Omnibono: respondet, utrum in causa, quae inter G(erardum) Bon. ep. et Aldricum Paduanum abbatem sub eorum examine agitatur, iuramentum calumniae praestari conveniat: Romanam ecclesiam in his casibus, in quibus de ecclesiis, decimis et rebus spiritualibus tantum agitur, iuramentum calumniae nec dare nec recipere consuevisse, eo quod tales causae non ex legum districtione, sed ex canonum aequitate finem debitum sortiuntur, canones autem iuramentum calumniae in huiusmodi causis nulli prorsus indicunt. — Litteras benignitatis.

Append. conc. Lat. t. XXIII c. 2. Comp. I lib. I t. 35 c. 3. Decr. Gregorii IX lib. II t. 7 c. 2 (et in aliis collectionibus). — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 74. Mansi XXII 363 = Migne CLXXX 1564 n. 543. Gloria Cod. dipl. Padov. II 119 n. 145. Friedberg II 266. — Regg. Hampe in N. Archiv XXII 393. Seckel ib. XXV 525. J. 6684. JL. 9654.

De re conf. etiam Heinrici VI imp. privilegium Gerardo ep. Bononiensi a. 1194 iul. 20 concessum (Stumpf Reg. 4878).

**26* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium protectionis et confirmationis.

Laud. in n. 30. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 82. Ghirardacci I 76. Ughelli [1] II 20; [2] II 18. JL. —.

**27* *(1154)*

Anastasius IV locat Gerardo Bon. ep. in emphyteusim omnia tam in civitate quam in comitatu Bononiensi tam maiora quam minora, ut massam Primarii et alias massas et fundos in eodem comitatu, praeter hoc, quod de patrimonio nob. comitissae Mathildis in eodem comitatu habet, et excepto banno, quod in civitate Bononiae ex parte Romani pontificis, prout hactenus, et deinceps iudicetur, receptis ab eo 100 libris affortiatorum.

Laud. in n. 31. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 82. Ghirardacci I 78. Ughelli [1] II 20; [2] II 17. Savioli I^{a} 297. 299. JL. —.

**28* *(1158)*

Hadrianus IV concedit privilegium confirmationis.

Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 82 ex registro episcopi = Ghirardacci I 81. JL. —.

29 *Terracina (1159) oct. 5*

Alexander III G(erardo) ep. et canonicis Bon. eccl. et legis doctoribus ceterisque magistris Bononiae commorantibus: scribit de sua electione. — Aeterna et incommutabilis. Dat. Terracinae 3 non. oct.

Rahewini Gesta Friderici imp. lib. IV c. 61 (lib. II c. 51). Codex epistolaris Eberhardi Salisburgen. archiep. cod. Vindob. 629 (iur. can. 113) s. XII f. 28'. [D². E. H]. — Edd. Sigonius De epp. Bon. p. 82 Exc.; Opp. [1] I 156; [2] III 416. Baronius Ann. eccl. ad a. 1159 c. 34. Muratori Scr. VI 825 = Mansi XXI 868 n. 1. Bull. Rom. ed. Cocquelines II 369 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. II 658 n. 1. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus [1] I praef. p. XIV; [2] I p. XXV. Savioli I^{b} 258 n. 171. La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 390 n. 3. Mon. Germ. Scr. XX 470. Scr. rer. Germ. ed. Pertz (1867) p. 291; ed. Waitz (1884) p. 237. — Regg. Ghirardacci I 82. Faleoni Mem. p. 171. Migne CC 73 n. 2. J. 7129. JL. 10587.

30 *Benevento 1169 (sept.)*

Alexander III Iohanni ep. etc.: ad exemplar Agapiti *(n. †1)*, Pelagii *(n. †2)*, Gregorii Dialogi *(n. †3)*, Gregorii VII *(n. 12)*, Lucii *(n. 22)* et Eugenii *(n. 26)* suscipit Bon. eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, monasteria, plebes, ecclesias etc. *(ut in n. 22)*. — In eminenti sedis. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Beneventi p. m. Gerardi S. R. E. not., ind. 3, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

C p. 9. [C¹. D f. 9. H]. — Ed. Savioli II^b 22 n. 200 ex B. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 87. Calindri Dizionario I 357. Calindri Descrizione p. CXI. J. 7775. JL. 11643.

31 *Veroli 1170 april. 18*

Alexander III Iohanni ep. etc.: concedit titulo locationis in emphyteusim omnia tam in civitate quam in comitatu Bon. tam maiora quam minora etc., sicut Anastasius pp. b. m. Gerardo qd. Bon. ep. locavit *(n. 27)*; pro qua locatione 2 libras puri argenti annis singulis in m. iunio debet exsolvere. — Sacrosancta Romana ecclesia. Ego Alexander etc. Subscr. 16 card. Dat. Verul. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 14 kal. maii, ind. 3, inc. d. a. 1162 (*l.* 1170), pont. d. Alexandri pp. III a. 3 (*l.* 11).

C p. 7. [C¹. D f. 8. D¹. H]. — Edd. Sigonius De epp. Bon. p. 86 Exc.; Opp. [1] I 157; [2] III 419 ad a. 1162 = Ghirardacci I 85, = Faleoni Mem. p. 178. Savioli II^b 27 n. 202 = Migne CC 605 n. 630. — Regg. Migne CC 665 n. 716. J. 7866. JL. 11768.

*32 *(1173—76)*

Alexander III mittit (Iohanni) Bon. ep. litteras, ut coram Ildebrando bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato, cum abbate Nonantulano et fratribus super facto Palade conveniat.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 83.

*33 *(1173—76)*

Alexander III mandat Ildebrando presb. card. et apost. sedis legato, ut inter ep. et consules Bon. ex una parte et abbatem et fratres Nonantulanos ex altera amicabili compositione vel ordine iudiciario statuat, quod plura mala non debeant ulterius ab alterutra parte committi.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 84.

34 *Anagni (1173—76) mai. 23*

Alexander III (Iohanni) ep. et consulibus Bon.: mandat, quatenus a molestiis et gravaminibus abbatis ac fratrum et eccl. Nonantulanae penitus indebitis abstineant et iuramentum, quod homines eiusdem ecclesiae illicite praestare coegerunt, sine dilatione relaxent et demum coram Ildebrando card. conveniant et, quod ipse inter eos concordia duxerit vel iudicio statuendum, suscipiant firmiter et servent.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 85.

35 *Venezia (1177) oct. 2*

Alexander III Iohanni Bon. ep.: concedit decimas novorum molendinorum in flumine Savine *(Savena)* a laicis aedificatorum et aedificandorum. — Cum ad nostrum. Dat. Venet. in Rivo alto (1177) 6 non. oct. (a. pont. 18).

C p. 12. [C¹. D f. 12. H (non. oct.)*]. — Ed. Savioli II^b 85 n. 247 ex C¹. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 67. J. 8543. JL. 12946.*

Librarius suo Marte addit „a. 1177, pont. a. 18" (rectius a. 19).

36 *(1159—81)*

Alexander III ep. et archidiac. Bon.: respondet, quod, si forte generaliter appellationem quis interponeret ab omni gravamine, quod sibi posset contingere, huiusmodi appellatio tenere non debeat; si vero aliquis ab aliquo iudice super omni gravamine, quod in una causa sibi posset inferri, appellationis obstaculum interponeret, quamquam generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen eius sit ab eodem iudice deferendum. — Consuluit nos.

Append. conc. Lat. t. L c. 54. Comp. I lib. II t. 20 c. 27. Decr. Gregorii IX lib. II t. 28 c. 18 (et in aliis collectionibus). — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 130. Mansi XXII 447. Friedberg II 415. — Regg. Migne CC 1525 n. 57. J. 8851. JL. 13783.

Adnotamus praeterea Alexandri III decretum ad Eboracensem archiep. missum J. 8942. 8943. JL. 13878 (Decr. Gregorii IX lib. I t. 29 c. 2), quod in quibusdam codicibus inscribitur: „Bononiensi episcopo".

**37* *(1159—81)*

Alexander III mandat Bononiensi ep., ut locum in Vico Castellionis ad novam ecclesiam (s. Agathae) aedificandam signet et primarium lapidem benedicat et in fundamento secundum consuetudinem collocet.

v. Eccl. s. Agathae in Vico Castellionis n. 2.

38 *Verona (1186—87) mai. 25*

Urbanus III Bon. ep.: alienationes, locationes, infeudationes et contractus alios, si qui ab antecessoribus eius in praeiudicium eccl. Bon. illicite facti sunt, viribus carere censet eosque legitime revocandi concedit liberam facultatem. — Ideo nobis. Dat. Veron. ⟨a. d. inc. 1187⟩ 8 kal. iun. ⟨a. pont. 2⟩.

C p. 12. [C¹. D f. 12']. — Edd. Savioli II^b 151 n. 287 = Migne CCII 1515 n. 132. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 88 (8 kal. iul.)*. J. 9961 et JL. 15980 ad a. 1187.*

Librarius addidit „a. d. inc. 1187, pont. a. 2". — Sigonius attribuit decretum hoc Iohanni ep., quem a. 1188 ian. 13 obiisse affirmat. Verum Iohannes ep. obiit a. 1187 ian. 13 (Savioli II^a 147).

39 *Verona 1187 iul. 2*

Urbanus III Gerardo ep. etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 31)* concedit locationis titulo in emphyteusim omnia tam in civitate quam in comitatu Bononiensi etc. — Sacrosancta Romana ecclesia. Ego Urbanus etc. Subscr. 11 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 non. iul., ind. 5, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

C p. 13 ex cop. a. 1287. [C¹ (3 non. iul.)*. D f. 13]. — Edd. Savioli II^b 152 n. 288 = Migne CCII 1522 n. 138. — Regg. J. 9970. JL. 15994.*

40 *(1187—91)*

[Clemens III Gerardo ep. Bon.]: confirmat, ut nullus magistrorum sive scholarium super conducendis aliorum hospitiis in laesionem vel praeiudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum vel inquilini in hoc suum favorem praestiterint et consensum;

statuens, ut hoc in singulis annis in communi audientia magistrorum atque scholarium ab episcopo recitetur. — Ex rescripto.

Coll. Luc. Comp. II lib. III t. 12 c. 1. Decr. Gregorii IX lib. III t. 18 c. 1 (et in aliis collectionibus). — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 388. Baluze Misc. [2] III 386. Mansi XXII 571. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus [1] I praef. p. XXV; [2] I p. XXXIII. Savioli II[b] 166 n. 296. Migne CCIV 1502 n. 52. Friedberg II 520. — Regg. J. 10285. JL. 16647.

In quibusdam collectionibus decreti inscriptio legitur: Alexander III aut Lucius III aut Celestinus III.

41 *Laterano 1193 aug. 24*

Celestinus III (Gerardo) ep. Bon.: mandat, quatenus ad locum q. d. Mons Guardiae accedens, ubi A(ngelica) oratorium constituit, lapidem primarium suis manibus consignatum, eidem mulieri transmissum, auctoritate sua in dictae fabricae fundamento ponere non omittat.

v. Eccl. s. Mariae in Monte Guardiae n. 1.

42 *(1195)*

Celestinus III G(erardo) Bon. ep.: mandat, quatenus sententiam ab archidiac. Paduano et abbate s. Iustinae, iudicibus a sede apost. delegatis, contra parochianos s. Petri Ferrariensis promulgatam faciat observari.

v. Ferrara, Eccl. cathedr. n. 24.

43 *Laterano 1196 ian. 27*

Celestinus III Gerardo Bon. ep.: indulget, ut in ecclesiis tam civitatis quam dioecesis Bon., quae ei sunt lege dioecesana subiectae et in quibus duo vel plures consueverunt presbyteri ministrare, iuxta facultates earum loco decedentium personarum alias auctoritate concilii Lateranensis instituat, nullius super hoc contradictione vel appellatione obstante. — Cum in Dei. Dat. Lat. ⟨a. D. 1195⟩ 6 kal. feb. pont. n. a. 5.

C p. 16. [C[1]. D f. 15]. — Edd. Savioli II[b] 183 n. 306 = La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 274 n. 70, = Migne CCVI 1136 n. 241. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 91. Ghirardacci I 103. J. 10564. JL. 17313.

„A. D. 1195" a librario suo Marte additum est.

44 *Laterano 1197 mai. 2*

Celestinus III Bon. ep.: concedit liberam sine appellationis obstaculo facultatem, invasores possessionum Bon. eccl. et illicitos detentores excommunicationis sententia percellendi et absolvendi, satisfactione recepta. — Petitionibus tuis. Dat. Lat. ⟨a. inc. d. 1197⟩ 6 non. mai. pont. n. a. 7.

C p. 16. [C[1]. D f. 15']. — Edd. Savioli II[b] 200 n. 315 = Migne CCVI 1212 n. 307. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 92. Ghirardacci I 105. Faleoni Mem. p. 197. Calindri Descrizione p. CXI. J. 10646. JL. 17529.

Laudatur etiam in Honorii III rescripto a. 1219 nov. 19 (C p. 20).

**45* *(1191—97)*

Celestinus III sententialiter mandat cappellanis eccl. s. Iohannis de Persiceto, ut Bononiensi ep. parochiam suam causa confirmationis puerorum, praedicationis et correctionis annis singulis visitanti procurationem exhibeant.

Laud. in Innocentii III rescripto ad cappellanos s. Iohannis de Persiceto a. 1198 april. 22 misso (Potthast Reg. 98). — Reg. JL. —.

Ecclesia cathedralis s. Petri.

Pasquale G. N. Alidosi Li canonici della chiesa di Bologna dal 1014 al 1616 (In Bologna 1616). — (Sarti et Fattorini) De claris archigymnasii Bononiensis professoribus [1] I p. II (1772) p. 12 sq. (Archidiaconi eccl. Bononiensis). — Gaetano Giordani Notizie storico-artistiche della cattedrale metropolitana (Bologna 1855). — E. Bottrigari Manzini Cenni storici sopra le antiche e sulla odierna cattedrale di Bologna in: Atti e Mem. per le prov. dell' Emilia N. Ser. II (1878) 153 sq.; cf. Angelo Gualandi di Domenico ib. N. Ser. IV 2 (1880) 18 sq. — A. Gaudenzi La storia della cattedrale di Bologna etc. in: Annuario della R. Università di Bologna (1901) p. 141 sq. — A. Hessel Zur Kritik der älteren Privilegien des Bologneser Domkapitels in: N. Archiv XXXI (1906) 547 sq. — Franc. Lanzoni San Petronio vescovo di Bologna (Roma 1907) Append. V p. 283 sq.

Antiqua sede Bononiensium episcoporum, iuxta ecclesiam ss. Naboris et Felicis extra muros civitatis sita, saec. X in. ab Ungaris destructa, cathedra penes ecclesiam s. Stephani in Campo extra urbem, ubi postea monachi s. Stephani in Hierusalem resederunt (cf. infra p. 264), erecta est. Sedes episcopalis postea in ecclesiam s. Petri infra urbem translata est, quae a. 1131 incendio destructa, reaedificata et a. 1184 iul. 8 a Lucio III consecrata est (n. 16). Adnotamus denique Bononiensem ecclesiam a Stephano V (a. 885—91) ditatam esse, ut legimus in Libro pontificali S. R. E. (ed. Duchesne II 195). Canonici privilegiis gaudebant Ottonis I a. 969 (Mon. Germ. Dipl. I 510 n. 372) et Heinrici II a. 1014 (l. c. III 330 n. 280). Spuria vero sunt diplomata Heinrici II (l. c. III 668 n. 519), Heinrici III St. 2518, Heinrici V St. 3221.

Tabularii ecclesiae cathedralis pars altera exstat etiamnunc penes canonicos, altera in archivo reipublicae. Praeterea peculiari laude dignus est codex q. d. Axium, vulgo *Libro delle Asse* [*C*].

De bibliotheca canonicorum cf. A. Sorbelli La biblioteca capitolare della cattedrale di Bologna nel sec. XV in: Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XXI (1903) 439 sq.

A = Orig. Bologna Arch. capitolare.
A[1] = Orig. Bologna Arch. di stato (Capitolo della Metropolitana di S. Pietro).
B = Cop. Bologna Arch. capitolare.
B[1] = Cop. Bologna Arch. di stato (Capitolo della Metropolitana di S. Pietro).
B[2] = Cop. Bologna Arch. arcivescovile (aula III lib. A: Bolle e privilegi).
B[3] = Cop. s. XIII in cod. Vindobon. 2253 (iur. civ. 3: Glossae Franc. Accursii); cf. Tabulae codd. ms. in bibl. Palatina Vindobonensi asservatorum II 43; Diekamp in Hist. Jahrbuch IV (1883) 225.
C = Libro delle Asse, s. XIII sq., Bologna Arch. capitolare; cf. Trombelli Mem. istor. concernenti le due canoniche di S. Maria di Reno e di S. Salvatore p. 9; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 631; Gött. Nachr. 1897 p. 368 sq. — Summarium seu repertorium cuiusdam libri capituli Bononiensis ecclesiae vulgo dicti Il libro delle Asse legitur in cod. 2329 s. XVI sq. bibliothecae Universitatis Bononiensis (cf. Frati Indice p. 459).
C[1] = Iura ill. et rev. dd. canonicorum et capituli eccl. metropolitanae Bonon., a. 1700, Bologna Arch. di stato (Capitolo della Metropolitana di S. Pietro). — Est apographum codicis C; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 632; PflugkH. Iter p. 7.

D = Vetera eccl. Bonon. monumenta, s. XVIII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 317; cf. supra p. 246.
E = Constantini Ruggieri Manuscripta, s. XVIII, ib. cod. 3662; cf. supra p. 246.
F = Privilegia pontificum Romanorum vol. I, s. XVI, Venezia Bibl. Marc. cl. VIII c. 73; cf. supra p. 246.
G = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*G*[1]] et Misc. Arm. XV t. 128 [*G*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 4.

**1* *(903)*

Leo V canonicis Bon. eccl. epistolam tuitionis dat, ut nullam dationem vel redditum publicum faciant.

Laud. in n. 2. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 45. Tomba Serie [3] p. 47 not. 1. PflugkH. Iter p. 181 n. 72. JL. 3531a.

2 *Ravenna 967 april. 15*

Iohannes XIII, in Ravenna civ. una cum suis et Italicis epp. residens: confirmat epistolam tuitionis Leonis V *(n. 1)*; prohibet, ut nihil a clero canonicae Bon. exigatur ab aliqua magna parvaque persona; interdicit, ut nec portaticum neque ripaticum aut teloneum sive ostaticum nec paratam vel sacramentum faciant. — Cum ego Iohannes. Scr. p. m. Stephani scrin. S. R. E. in m. april. et ind. 10. Dat. 17 kal. mai. p. m. Widonis ep. s. Silvae Candidae eccl. et bibl. s. sedis apost., a. Deo propitio pont. d. n. Iohannis ss. pont. et univ. XIII pp. in sacratissima sede b. Petri apost. 2, imp. d. n. pp. perpetuo aug. Ottone a Deo coronato magno imp. a. 6, ind. ss. 10.

A. [B s. XI. B[2] s. XVI. D. E. G[2] f. 135' Exc.]. — Edd. Sigonius De epp. Bon. p. 51; Opp. [1] I 147; [2] III 395 (18 kal. mai.) *= Ughelli [1] II 14; [2] II 13 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 261 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 414 n. 2, = Mansi XVIII 509 = Migne CXXXV 951 n. 1. Ghirardacci I 47* (19 kal. mai.). *Savioli I[b] 45 n. 26 ex A* (18 kal. mai.) *= Vesi Doc. I 288* (19 kal. mai.). *PflugkH. Acta II 48 n. 84 ex A. — Regg. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 301. Faleoni Mem. p. 108. PflugkH. Iter p. 183 n. 82. Gaudenzi in Bullett. dell' Ist. stor. ital. XXII 141 not. 2. J. 2846 ad april. 14. JL. 3714.*

De autographo cf. Bresslau in Mitth. des österr. Instituts IX 10; Melampo in Miscell. di storia e cultura eccl. IV 15 n. 15. Specimen scripturae exstat in PflugkH. Specim. tab. 8.

Sunt qui ex Heinrici III praecepto spurio (Stumpf Reg. 2518), ubi legitur: „quae a s. mem. d. Clemente episcopo . . concessae fuerunt", temere collegerint, Clementem II quoque canonicis privilegium concessisse (cf. Gaudenzi in Bullett. dell' Ist. stor. ital. XXII 200 et Hessel in N. Archiv XXXI 558 not. 1).

3 *1055 iun. 14*

Victor II Petro archipresbytero reliquisque canonicis etc.: precibus Adalfredi ep. suscipit eos sub apost. defensionis munimine et bona omnia, id est domum iuxta eccl. s. Petri sitam, antiqui pauperum alteram domum hospitii, ecclesiam s. Iohannis bapt. iuxta domum episcopi, decimationes omnes plebis s. Mariae in Buida, ecclesiam s. Mariae in Monte Palensi, medietatem omnium decimarum totius plebis s. Petri in Barbarorum et cuncta oliveta in territorio Gardae, totum domnicatum eiusdem canonicae. — Si iustis. Dat. VIIIX kal. iul. p. m. Hildebrandi S. R. E. card. subdiac., a. Victoris pp. II 1, ind. 8.

B s. XII. †B s. XII (interpolatum). [C f. 5 = C¹ p. 14. D. E. F f. 7 Exc. G¹ f. 85' et G² f. 159 Exc.]. — Edd. Sigonius De epp. Bon. p. 64; Opp. ¹ I 150; ² III 404 (18 kal. iul.). *Ghirardacci I 51 Exc. Savioli I^b 92 n. 54 ex D = Migne CXLIII 809 n. 3. Hessel in N. Archiv XXXI 566 n. 3 ex B. — Regg. Pennotti Hist. tripartita ¹ p. 301. Faleoni Mem. p. 125. Calindri Dizionario III 57. J. 3293. JL. 4337.*

De textu in †B interpolato cf. Hessel l. c. p. 549. 556.

4 *Lucca 1066 aug. 18*

Alexander II: ad exemplar Victoris *(n. 3)* suscipit Leonem archipresb. reliquosque canonicos s. Bon. eccl. [sub] apost. defensionis munimine, et firmat omnia, quae a pp. Victore interventu atque precibus Adalfredi ep. condonata sunt. — Condecet culmen. Dat. Lucae 15 kal. sept. p. m. Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. 5 pont. d. Alexandri pp. II, ind. 4.

B¹ s. XII. B¹ s. XII. B¹ s. XVI. B³. [C f. 4' = C¹ p. 12. G¹ f. 84' et G² f. 177' Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta II 116 n. 151 ex C¹ ad a. 1071. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 66 ad a. 1065. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 652 n. 3457^b ad a. 1071. Diekamp in Hist. Jahrb. IV 227. JL. 4571 ad a. 1065. JL. 4595a.

Conf. Hessel l. c. p. 549. 566.

5 *Laterano 1129 mart. 15*

Honorius II Lamberto archipresb. et ceteris Bon. eccl. b. Petri canonicis etc.: suscipit b. Petri eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones et decimationes totius plebis s. Mariae de Buida et ecclesiam s. Mariae in Monte Palensi, oliveta in territorio de Garda, domum prope palatium episcopi, omnes domos eiusdem canonicae iuris, decimationes omnes, domnicatum eiusdem ecclesiae totum, ecclesiam s. Iohannis bapt., medietatem decimarum omnium totius plebis s. Petri in Barbarorum. — Quotiens illud a. Ego Honorius etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., id. mart., ind. 7, inc. d. a. 1129, pont. autem d. Honorii II pp. a. 5.

A¹. [B a. 1502. C f. 3' = C¹ p. 10]. — Edd. Savioli I^b 174 n. 110 = Migne CLXVI 1293 n. 89 = Liverani Opp. IV 366 n. 188. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 78. Pennotti Hist. tripartita ¹ p. 301. J. 5292. JL. 7363.

**6* *(1154—59)*

Hadrianus IV confirmat canonicis decimationes Gadii et ecclesias s. Mariae in Garda, s. Iohannis in Fontanis et s. Thomae.

Laud. in n. 15. 18. — Reg. JL. —.

Praeter hoc recensetur apud Sigonium De epp. Bon. (in locorum indicatione) aliud „privilegium Hadriani datum canonicis. Ex registro canonicorum". Sed est Gerardi ep. Bon. decretum a. 1158 (cf. n. 8).

7 *Terracina (1159) oct. 5*

Alexander III G(erardo) ep. et canonicis Bon. eccl. etc.: scribit de sua electione.

v. Episc. n. 29.

8 *Benevento 1168 dec. 30*

Alexander III Bonifatio archidiac. et Alberto archipresb. etc.: suscipit eccl. s. Petri Bon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; censet, quemadmodum b. m. G(erardus) Bon. ep. ab onere expensarum, quas solebant facere in eundo Ravennam ad synodum et redeundo,

eos absolvit. absolutos eos manere. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 3 kal. ian., ind. 1, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

A[1]. *[B s. XVII. B s. XVIII. B*[2] *Reg. C f. 6' = C*[1] *p. 18]. — Edd. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus* [1] *I*[b] *App. p. 171 ex C;* [2] *II 251 n. 5 ex A*[1]. *Savioli II*[b] *7 n. 194 ex C = Migne CC 504 n. 501. — Regg. J. 7640. JL. 11425.*

Gerardi ep. Bon. decretum datum est a. 1158 oct. 1 (ed. Savioli I[b] 252 n. 165).

9 *Anagni (1173—76) aug. 6*

Alexander III Alberto archipresb. et canonicis: indulget, ut homines de plebatu Medicinae ad debitas decimas eis persolvendas et Rambaldum et Iohannem Palmerium praecipue, ne decimas ipsas eis auferant, districtius compellendi facultatem liberam habeant, et tam eos quam alios homines, qui bona eorum illicite detinent et reddere nolunt, excommunicent. — Dum vestrae. Dat. Anagn. 8 id. aug.

A[1]. *[C f. 2 = C*[1] *p. 7]. — Ed. PflugkH. Acta III 241 n. 244 ex C*[1]. *— Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 673 n. 8402a. PflugkH. Iter p. 277 n. 649. JL. 12618 ad a. 1160—76.*

10 *Anagni (1174—76) mart. 25*

Alexander III Alberto archipresb. et canonicis: confirmat constitutionem ab eis communiter factam, ut, si quis canonicorum quicquam de rebus canonicae contra voluntatem conventus abstulerit, privetur beneficio suo in parte illa, quae pro vestimentis canonicis erogatur. — Ex publico. Dat. Anagn. 8 kal. april.

C f. 1' [= C[1] *p. 5]. — Ed. PflugkH. Acta III 245 n. 251 ex C*[1]. *— Regg. PflugkH. Iter p. 278 n. 653. JL. 12675.*

11 *Ferrara (1177) mai. 6*

Alexander III Alberto archipresb. et canonicis: confirmat constitutionem, de voluntate episcopi et auctoritate I(ldebrandi) bas. XII Apostolorum presb. card., tunc apost. sedis legati, cum consilio consulum et aliorum sapientum terrae statutam, ut de collegio canonicorum syndicum debeant semper habere; statuit, ut episcopus, si quando contigerit eum in episcopatu suo collectam facere, in ea requirenda et habenda eorum debeat consilio uti; confirmat tres partes decimarum de molendinis, exceptis molendinis religiosorum locorum. — Considerantes devotionem. Dat. Ferrar. 2 non. madii.

A. [C f. 5' = C[1] *p. 16]. — Edd. Savioli II*[b] *69 n. 235 ex C = Migne CC 1112 n. 1282. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 87. J. 8484. JL. 12827.*

Adnotare iuvat formam appellationis a G. et P. syndicis canonicorum s. Bon. eccl. ad sedem apost. factae, quae legitur in Gratiani Decr. C. II qu. 6 c. 31.

12 *Venezia (1177) sept. 25*

Alexander III A(lberto) archipresb. et canonicis: indulget, ut nullus laicus ab eis vel a colonis eorum vel a quibuslibet aliis, possessiones ad proprietatem eccl. Bon. spectantes possidentibus, decimas exigere aut extorquere vel eos seu illos super his in causam trahere aut quomodolibet convenire prae-

sumat; indulget insuper, ut a negotiatoribus et artificibus decimas secundum institutionem canonicam de lucris suis possint exigere, ab his dumtaxat, qui decimas eis exhibere tenentur. — Pensata sinceritate. Dat. Venetiis in Rivo alto 7 kal. oct.

C f. 5' et f. 6 [= C¹ p. 15 et p. 18]. — Ed. Savioli II^b 84 n. 246 ex C. — Regg. J. 8537. JL. 12940.

13 *Laterano (1166—79) april. 9*

Alexander III Alberto archipresb. et canonicis: confirmat institutiones omnium ecclesiarum plebis Buitae et possessiones Bon. eccl., quae ad eandem eccl. iusto titulo pervenerunt vel pervenerint, sicut Lambertus qd. ep. privilegio suo eis indulsit. — Si quando. Dat. Lat. 5 id. april.

A¹. [C f. 2' = C¹ p. 7]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A¹. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 676 n. 8641^b. JL. 13205.

14 *Velletri (1180) mai. 2*

Alexander III Alberto archipresb. et universo conventui Bon. eccl.: confirmat constitutionem de certo, scil. 18, canonicorum numero. — Quae a praelatis. Dat. Velletr. 6 non. madii.

C f. 18 [= C¹ p. 51]. — Ed. PflugkH. Acta III 280 n. 302 ex C¹. — Regg. PflugkH. Iter p. 288 n. 714. JL. 13653.

15 *Tusculanum (1171—81) april. 9*

Alexander III (Alberto) archipresb. et canonicis: confirmat decimationes Gadii et ecclesias s. Mariae in Garda, s. Iohannis in Fontanis et s. Thomae cum decimis, oblationibus et parochia, sicut Hadrianus pp. eis confirmavi *(n. 6)*. — Quotiens a nobis. Dat. Tuscul. 5 id. april.

C f. 2' [= C¹ p. 8]. — Ed. PflugkH. Acta III 283 n. 308 ex C¹. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 670 n. 8080a. PflugkH. Iter p. 291 n. 731. JL. 14280.

**16* *Bologna 1184 iul. 8*

Lucius III consecrat novam ecclesiam cathedralem.

Matthaei de Griffonibus Memoriale historicum de rebus Bononiensium ad a. 1184 (ed. Muratori Scr. ¹ XVIII 107; ² XVIII p. II 6). — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 87 (8 id. iun.). *JL. II p. 466.*

Conf. Lucii III privilegium a. 1184 sept. 4 Gerardo Ravennati archiepiscopo concessum, quo constituit, ne quid ex eo, quod Bononiensi et Mutinensi eccl. impenderit dedicationis munus, ei vel eius successoribus praeiudicii in posterum generetur (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 249).

Apud eundem Matthaeum de Griffonibus (ed. Muratori Scr. ¹ XVIII 107; ² XVIII p. II 6) legitur ad a. 1187, Gregorium VIII ecclesiam s. Mariae Maiorem consecrasse, „qua die papa intravit in Bononiam, videlicet XVIII iul." Sed Gregorius VIII Bononiam intravit a. 1187 nov. 18. Quamobrem notitia potius ad Gerardum ep. Bononiensem referenda esse videtur.

17 *Verona (1184—85) aug. 22*

Lucius III Rainerio archipresb. et canonicis: confirmat institutiones omnium ecclesiarum plebis Buidae et possessiones Bon. eccl., quae ad eandem eccl.

iusto titulo pervenerunt vel pervenerint, sicut Lambertus qd. ep. privilegio suo eis indulsit *(cf. n. 13)*. — Si quando. Dat. Veron. 11 kal. sept.

A. [C f. 10 = C¹ p. 27]. — Ed. PflugkH. Acta III 315 n. 349 ex C¹ (6 kal. sept.). — *Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 681 n. 9694a. JL. 15238.*

18 *Verona (1186) nov. 12*

Urbanus III archipresb. et canonicis: confirmat ecclesias s. Petri in Castro nero (novo) et s. Barnabae in Vecla (Ceula), hospitale apud s. Roffillum, decimationes Gadii et ecclesias s. Mariae in Garda, s. Iohannis in Fontanis et s. Thomae cum decimis, oblationibus et parochia, quas Hadrianus *(n. 6)* et Alexander *(n. 15)* authentico scripto firmaverunt. — Cum nobis sit. Dat. Veron. 2 id. nov.

C f. 2' [= C¹ p. 16]. — Edd. Savioli II^b 140 n. 278 ut bullam Lucii III. PflugkH. Acta III 333 n. 374 ex C¹. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 683 n. 9852a. J. 9718 et JL. 15321 inter acta Lucii III. JL. 15691.

19 *Verona 1187 mart. 2*

Urbanus III Girardo archidiac., Huberto archipresb. et canonicis etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 8)* suscipit eccl. s. Petri Bon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; censet, quemadmodum b. m. G(erardus) Bon. ep. ab onere expensarum, quas solebant facere in eundo Ravennam ad synodum et redeundo, eos absolvit, absolutos eos manere; sancit libertates et immunitates nec non antiquas et rationabiles consuetudines; concedit facultatem tempore generalis interdicti terrae clausis ianuis etc. divina officia celebrandi. — Quotiens a nobis. Ego Urbanus etc. Subscr. 10 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 non. mart., ind. 5, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A¹. [B s. XVII. B s. XVIII. B² Reg. B³ fragm. C f. 16' = C¹ p. 46]. — Edd. Savioli II^b 149 n. 286 = Migne CCII 1500 n. 122. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 88. Rubeus Hist. Rav. ² p. 358. Ghirardacci I 99. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus ¹ I p. I 19. Diekamp in Hist. Jahrb. IV 226. J. 9950. JL. 15945.

20 *Verona (1187) mart. 2*

Urbanus III archidiac. et canonicis: indulget, ut, si quis parochianorum apud aliam ecclesiam suam elegerit sepulturam canonicam, in legatis eorum ipsis portio reservetur. — Quotiens a nobis. Dat. Veron. 6 non. mart.

C f. 16' [= C¹ p. 50]. — Ed. PflugkH. Acta III 336 n. 378 ex C¹. — Regg. PflugkH. Iter p. 307 n. 827. JL. 15946.

21 *Verona (1186—87) iul. 15*

Urbanus III archipresb. et canonicis: prohibet, ne Hugonem priorem et fratres s. Mariae de Reno super decimis vel aliis rebus, ab episcopis Bon. et archiepiscopis Ravennatibus datis, praesumant aliquatenus infestare.

v. Eccl. s. Mariae de Rheno n. 25.

Ecclesia s. Salvatoris.

Antiquissimam s. Salvatoris ecclesiam olim a Graecis administratam esse alii tradunt, alii e contra eam ab Oliverio diacono a. cr. 1136 vel 1139 erectam esse affirmant (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 303). De ecclesia s. Salvatoris, sita in loco q. d. Campus longus, abbas et monachi s. Bartholomaei de Ferraria cum canonicis s. Mariae de Rheno litem sustinuerunt, quam Ubaldus card. a. 1149 definivit (v. Eccl. s. Mariae de Rheno n. 7). In privilegiis autem canonicae Rhenanae iam inde ab Eugenio III concessis ecclesia s. Salvatoris in civitate Bononiensi legitur inter ecclesias Rhenanas. Monasterio s. Mariae de Rheno a. 1359 destructo, canonici in s. Salvatoris ecclesiam se transtulerunt, quae postea caput novae congregationis canonicorum regularium s. Salvatoris fuit.

De ecclesia s. Salvatoris a. 1474 instaurata cf. Trombelli Mem. istor. concernenti le due canoniche di S. Maria di Reno e di S. Salvatore p. 62 sq.

*1 *(Bologna 1176 aug. 29)*

Hil(debrandus) S. R. E. card. auctoritate sedis apostolicae consecrat in ecclesia s. Salvatoris novum altare ad honorem Dei et b. Thomae martyris.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1202 iun. 4 ad Bononiensem et Mutinensem epp. misso Potthast Reg. 1697a (ed. Gaudenzi Appunti per servire alla storia della Univ. di Bologna I 27 n. 1). — Reg. Guidicini Cose notabili I 113. JL. —.

I. B. Segni De ordine ac statu canonico p. 43, qui notas chronologicas „a. D. 1176, m. augusti, ind. 10, 4 kal. sept.“ praebet, consecrationem ab ipso Alexandro III factam esse satis temere autumat. — S. Thomas Cantuariensis a. 1170 occisus est; Hildebrandus presb. card. XII Apostolorum a. 1178 nov. 8 Vicentiae obiit (cf. Trombelli p. 223; Savioli II[a] 84).

Ecclesia s. Agathae in Vico Castellionis.

Cappellam s. Agathae, postea ecclesiam parochialem, temporibus Alexandri III ab archipresbytero et clericis de Pastino exstructam esse, Innocentii III rescriptum Potthast Reg. 1337 docet. Sita est in via q. d. Castiglione (cf. Alidosi Origine p. 1; Catalogo de' rettori curati di questa chiesa parrocchiale di Sant' Agata, fondata sino dal 429 dal glorioso San Petronio (s. a. et l.); Fr. Calzoni Storia di S. Maria in Via Mascarella [2] p. 6).

*1 *(1159—81)*

Alexander III concedit archipresbytero de Pastino indulgentiam, ut in Vico Castellionis, in quo superexcrevit populi multitudo, ecclesiam de novo fundet.

Laud. in Innocentii III rescripto ad Albertum cappellanum s. Mariae Bononien. misso Potthast Reg. 1337. — Reg. JL. —.

*2 *(1159—81)*

Alexander III mandat Bononiensi ep., ut locum in Vico Castellionis ad novam ecclesiam aedificandam signet et primarium lapidem benedicat et in fundamento secundum consuetudinem collocet.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*3 *(1159—81)*

Alexander III committit abbati s. Stephani et priori s. Victoris causam inter cappellanum s. Mariae de Porta Ravennate Bononien. et cappellanum s. Agathae fine debito terminandam.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*4 *(1181—85)*

Lucius III confirmat sententiam ab abbate s. Stephani et priore s. Victoris pro ecclesia s. Mariae (de Porta Ravennate) prolatam.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*5 *(1187)*

Gregorius VIII confirmat eandem sententiam *(ut n. 4).*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*6 *(1187—91)*

Clemens III confirmat eandem sententiam *(ut n. 4).*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*7 *(1191—97)*

Celestinus III confirmat cappellam s. Agathae in Vico Castellionis cum tota parochia, quam habet ecclesia de Pastino.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Mariae de Porta Ravennate.

Ecclesia s. Mariae de Porta Ravennate, postea appellata S. Maria del Carobio sive S. Maria di Bethlem, temporibus Alexandri III et Innocentii III litem cum ecclesia s. Agathae sustinuit, de qua nonnullae Romanorum pontificum litterae conscriptae sunt, quas supra sub „Ecclesia s. Agathae in Vico Castellionis“ iam retulimus.

Ecclesia ss. Victoris et Iohannis de Monte.

(San Giovanni in Monte)

Gabr. Pennotti Generalis totius s. ordinis clericorum canonicorum historia tripartita [1] (Romae 1624) 301. 600 sq.; [2. 3] (Coloniae 1630. 1645) p. 310. 618 sq. — Lubin p. 57. — La parrocchiale di S. Giovanni in Monte restaurata ed abbellita nel 1824 (Bologna 1824). — Ottavio Mazzoni Toselli Memorie risguardanti l'antica chiesa di S. Giovanni in Monte (Bologna 1844). — Memorie storiche della chiesa di S. Giovanni in Monte di Bologna (Bologna 1854). — Guidicini Cose notabili II 213 sq. — Franc. Malaguzzi Valeri La chiesa e il convento di S. Giovanni in Monte a Bologna in: Arch. stor. dell'Arte III (1897) 222 sq. — A. Bacchi Della Lega La chiesa di S. Giovanni in Monte di Bologna (Bologna 1904).

Ecclesiam s. Iohannis evang. in Monte Oliveti s. Petronius Bononiensis episcopus condidisse pie traditur. S. Victoris quoque ecclesia in Colle antiquissimam repetit originem. Nescimus autem, quando canonici regulares s. Augustini in ecclesias s. Iohannis et s. Victoris unitas et ab uno eodemque priore rectas introducti fuerint. Certe saec. XII canonica ss. Victoris et Iohannis

magnae famae fuit; habuit enim praeter privilegia Romanorum pontificum diploma Friderici I a. 1162 iun. 30 Stumpf Reg. 3956 et privilegia Gualterii et Moysis Ravennatensium archiepiscoporum a. 1133 et a. 1154 (ed. Savioli I[b] 185 n. 111; 234 n. 152). A. 1415 congregationi s. Mariae de Frisonaria addicta, a. 1566 a Pio V in abbatiam erecta est.

Tabularium canonicorum ss. Victoris et Iohannis cum chartis inde ab a. 1047, olim in libris collectis, congregatione exstincta, in archivum vulgo del demanio transportatum (cf. Bethmann in Archiv XII 581), hodie in R. archivo custoditur. Chartae recensentur in inventario, quod inscribitur „Sommario delle scritture esistenti nell' archivio dei canonici Lateranensi di San Giovanni in Monte dall' a. 368 all' a. 1535" vol. I—IV (cf. PflugkH. Iter p. 6 et Gött. Nachr. 1897 p. 367). Alterum exemplar, olim penes comitem B. A. M. Carrati, exstat in bibliotheca civitatis (H VIII 16).

A = Orig. Bologna Arch. di stato (Lateranensi di San Giovanni in Monte).
B = Cop. Bologna Bibl. della R. Università cod. 89 c. 34 (San Pietro Arcivescovato, Mensa, aula 11 C 34); cf. PflugkH. Iter p. 9.

**1* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 3. 4 et in Innocentii III privilegio a. 1199 feb. 23. — Reg. PflugkH. Iter p. 289 n. 717. JL. —.

Pennotti [1] p. 606; [2, 3] p. 624 laudat insuper Alexandri III privilegium datum a. 1181 priori et fratribus s. Victoris, quo exonerat eos ab obligatione parandi mensam in solidum legatis sive nuntiis apostolicis. Sed ad Alexandrum IV decretum hoc referendum esse videtur.

2 *Velletri 1183 april. 22*

Lucius III Ribaldo priori etc.: suscipit eccl. ss. Victoris et Iohannis de Monte sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam et possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam et ius eligendi priorem. — Piae postulatio. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Velletr. p. m. Hugonis S. R. E. not., 10 kal. maii, ind. 1, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 2.

A. [B s. XVIII]. — Ed. PflugkH. Acta III 306 n. 336 ex A. — Regg. Pennotti [1] p. 606; [2, 3] p. 624. Calindri Dizionario III 102. IV 210. V 361. PflugkH. Iter p. 298 n. 771. JL. 14872.

3 *Verona 1186 iun. 3*

Urbanus III Ribaldo priori etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* suscipit eccl. ss. Victoris et Iohannis de Monte sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem clericos vel laicos ad conversionem recipiendi, sepulturam liberam, facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi, ius eligendi priorem. — Quotiens a nobis. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 non. iun., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [B s. XVIII]. — Ed. PflugkH. Acta III 330 n. 372 ex A. — Regg. Pennotti [1] p. 606; [2, 3] p. 624. Calindri Dizionario III 102. IV 210. PflugkH. Iter p. 305 n. 818. JL. 15622.

4 *Ferrara 1187 oct. 31*

Gregorius VIII priori etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* suscipit eccl. ss. Victoris et Iohannis de Monte sub apost. protectione, et confirmat regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Cum simus. Ego Gregorius etc. Subscr. 8 card. Dat. Ferrar. p. m. Moysi Lat. can. gerentis vicem cancellarii, 2 kal. nov., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

A. [B s. XVIII]. — Ed. PflugkH. Acta III 344 n. 393 ex A. — Regg. Pennotti [1] p. 606; [2, 3] p. 624. Calindri Dizionario III 102. IV 210. PflugkH. Iter p. 310 n. 850. JL. 16028.

Monasterium s. Stephani q. v. Hierusalem.

Vita s. Petronii sive Chronicon monachorum s. Stephani Bononiae s. XII (edd. Acta SS. II oct. 4 p. 454 sq.; Melloni Atti o memorie di S. Petronio I 521 sq.; Lanzoni San Petronio p. 219 sq.). — Legenda di San Petronio s. XIV (ed. Bologna 1536; cf. Lanzoni l. c. p. 137 sq.). — (Nic. Gargano) Devotione, indulgentie et cose mirabile, le quali sono in la ecclesia de S. Stephano de Bologna dicta Hierusalem (In Bologna 1520). — Tesoro e brieve somma delle indulgenze . . nella chiesa . . di S. Stefano di Bologna (In Bologna 1566). — Galassini Officium s. Petronii (1573). — Luigi Sarti (Filippo Bianchi) Tesoro delle indulgenze di Bologna (In Bologna 1589). — Franc. Patricelli Cronica della misteriosa e devota chiesa e badia di S. Stefano di Bologna anticamente chiamata Gierusalem [1] (In Bologna 1575); [2] (1584). — Donato Pullieni Relatione historica overo Chronica della misteriosa chiesa di San Stefano di Bologna detta Gierusalemme (In Bologna 1600). — Antonio Casale Nuova Gierusalemme detta la sacra basilica di San Stefano di Bologna. Istoria e osservationi (In Bologna 1637). — G. Cesare Croce Cronichetta breve delle cose più notabili che sono nella basilica chiesa di S. Stefano (In Bologna s. a.). — Lubin p. 55. — Relazione istorica della vita, morte e miracoli di S. Petronio, aggiuntavi l' origine della misteriosa e divota basilica e abadia di S. Stefano I. II [1] (In Bologna 1721); [2] (1777); [3] (1781); [4] (1787). — (Celestino Petracchi) Della insigne abbaziale basilica di S. Stefano di Bologna libri due (In Bologna 1747). — Filosteno Oresteo (Alessandro Formagliari) Riflessioni sopra la storia della basilica di S. Stefano data ultimamente alla luce dal P. Celestino Petracchi (Venezia 1747). — (C. Petracchi) Lettera sopra le riflessioni fatte alla storia della basilica di S. Stefano in Bologna (Venezia 1748). — Gius. Filotete Lettera in cui si parla delle Riflessioni di Filostene Oresteo sopra il libro etc. (s. a.). — Vestanio Messonio (Aless. Formagliari) Lettera a Filostene Oresteo sopra le Riflessioni etc. (Venezia 1748). — (Giambattista Bianconi) Della chiesa del S. Sepolcro riputata l' antico battistero di Bologna (In Bologna 1772). — Memorie della insigne abbaziale basilica di S. Stefano in Bologna, ms. a. 1848, Bologna Bibl. Ambrosini cod. 26; cf. Sorbelli in Mazzatinti Inventari XIV 13. — G. Gozzadini Del restauro di due chiese monumentali nella basilica Stefaniana di Bologna in: Atti e Mem. per le prov. dell' Emilia N. Ser. III p. II (1878) 47 sq. — Franc. Lanzoni San Petronio vescovo di Bologna (Roma 1907).

Celebre monasterium s. Stephani q. app. Hierusalem ab ipso b. Petronio episcopo conditum esse, Gregorius VII, Paschalis II, Lucius II in privilegiis Bononiensibus episcopis concessis (v. Episc. n. 12. 17. 22) et auctor Vitae b. Petronii pro certo affirmant. Utut est, monasterium s. Stephani inter antiquissimas ordinis s. Benedicti abbatias celebratur. A. 887 Carolus III Wihbodo Parmensi episcopo et Vulgundae concessit s. Stephanum q. d. s. Hierusalem (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1715; [2] n. 1762). A. 1167 Fridericus I Landulfum abbatem s. Stephani eiusque possessiones sub imperiali protectione

suscepit (ed. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV 145 ex apographo Scalabrinii, autographo tamen Bononiae in R. archivo superstite, unde vulgavit Petracchi p. 106). A. 1307 monasterium s. Bartholomaei de Musiliano sive Musiano ei addictum est (cf. infra p. 290). A. 1448 a Nicolao V in commendam datum, monasterium s. Stephani a. 1493 cessit monachis ex congregatione Celestinorum, Iuliano card. de Ruvere tunc abbate commendatario.

Monachi apostolicae sedi censum solvere consueverunt (cf. n. 8), qui recensetur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 101), ubi legimus:

„Monasterium sancti Stephani I byzantium“.

Congregatione suppressa, chartae monasteriorum s. Stephani et s. Bartholomaei de Musiano invicem unitorum, inde ab a. 922, in archivum cancellariae senatus Bononiensis translatae sunt (cf. Blume Iter II 137. 145), unde in R. archivum Bononiense pervenerunt (cf. PflugkH. Iter p. 7 et Gött. Nachr. 1897 p. 367).

Adnotamus insuper librum „Estratti dall' a. 1123 a tutto il 1410 fatti fare dal card. Gio. Patrizi“, ms. a. 1722, ib.

A = Orig. Bologna Arch. di stato (Abbazia di Stefano di Bologna).
B = Cop. ib.
C = Diplomata Bononiensia (Zachariae de Henrigittis De vetustis Bononiae preconiis et casibus), mss. s. XV, Bologna Bibl. della R. Università (52 busta I n. 1 et n. 2; olim aula II C 91) [C^1 et C^2]; cf. Frati Indice p. 122 (codd. 61. 62); Lanzoni San Petronio p. 145.
D = Lodovico Zanotto Digestum scripturarum Celestinae congregationis iuxta temporum seriem collectarum vol. I, s. XVII, Sulmona Bibl. Gio. Pansa; cf. vol. IV p. 259.
E = G. A. Scalabrini Copie di scritture estratte dall' archivio del capitolo di Ferrara, s. XVIII, Ferrara Bibl. comunale 459 ND 4; cf. supra p. 206.
F = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XV t. 128; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

1 *Laterano 1153 dec. 7*

Anastasius IV Giberto abbati etc.: suscipit mon. s. Stephani Bononien. q. v. Hierusalem sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quotiens illud a. Ego Anastasius etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 7 id. dec., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [F f. 309 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 130 n. 123 ex A. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 85. Ghirardacci I 78. Faleoni Mem. p. 168. PflugkH. Iter p. 248 n. 472. JL. 9766.

**2* *(1153—54)*

Anastasius IV committit Gerardo Bononien. ep. per apost. scripta causam cognoscendam definiendamque, quae inter Ildeprandum hospitalarium et administratorem hospitalis de s. Stephano in Quaterna et Guibertum abbatem eccl. s. Stephani qd. Ierusalem vocatae de subiectione eiusdem hospitalis vertitur.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

*3 (1153—54)

Anastasius IV, Ildeprando hospitalario et administratore hospitalis de s. Stephano in Quaterna ad sedem apost. appellante, delegat causam inter eum et Guibertum abbatem eccl. s. Stephani Ildeprando diac. card. s. Eustachii iterum cognoscendam.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *Bologna 1154 april. 9*

Ildeprandus diac. card. s. Eustachii ex delegatione Anastasii IV *(n. 3)* definit causam inter abbatem s. Stephani et Ildeprandum custodem hospitalis s. Stephani de Quaterna; iubet abbatem s. Stephani in possessionem praedicti hospitalis de Quaterna et rerum ad ipsum hospitale pertinentium mitti ipsumque Ildeprandum ab administratione cessare.

A. [B a. 1169 april. 13. E qu. VI f. 7]. — Edd. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus [1] *I*[b] *App. p. 62;* [2] *II 21 n. 1. Sarioli I*[b] *232 n. 151. — Reg. Guidicini Cose notabili III 185 not. JL. —.*

*5 (1154—59)

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

*6 (1159—81)

Alexander III concedit privilegium.

Laud in n. 8. — Reg. JL. —.

*7 (1185—86)

Urbanus III committit Rainerio Bononien. archipresbytero et mag. Martino Mutinen. praeposito et Alberto priori s. Caesarii causam cognoscendam inter Gonterium Leonen. abbatem et Rainerium abbatem s. Stephani super ecclesia s. Blasii de Vogulo.

Laud. in charta transactionis a. 1186 iun. 15 (edd. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus [1] *I*[b] *App. p. 64;* [2] *II 24 n. 4). — Reg. JL. —.*

Ecclesia s. Blasii de Vogulo inter bona s. Stephani recensetur in Urbani III privilegio (n. 8).

8 *Verona 1186 sept. 26*

Urbanus III Rainerio abbati etc.: ad exemplar Adriani *(n. 5)* et Alexandri *(n. 6)* suscipit s. Stephani Bononien. mon. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis *(ut in n. 1)*; concedit ius recipiendi clericos vel laicos; prohibet, ne episcopus Bononien. monasterium interdicere vel abbatem suspendere aut indebitis exactionibus fatigare praesumat; concedit facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi, sepulturam liberam et ius eligendi abbatem, sub censu byzantii 1 sedi apost. annis singulis persolvendo. — Effectum iusta postulantibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 15 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 kal. oct., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 89. Gött. Nachr. 1897 p. 384 n. 10. JL. —.

†9 *Laterano 1195 mai. 8*

Celestinus III universis Christi fidelibus: rogat et in remissionem peccaminum iniungit, quatenus ad templum s. Stephani q. d. Hierusalem de Bononia, quod servus Dei Petronius Bonon. ep. instar sepulcri d. n. Iesu Christi in Hierusalem erexit, accedant; relaxat omnibus visitantibus indulgentias. — Vitae perennis. Dat. Lat. 8 id. mai. pont. n. a. 5.

C[1] f. 5'. C[2] f. 4'. [D f. 51]. — Edd. Patricelli p. 62. Pallieni p. 221. Relazione istor.[1] II 83. Petracchi p. 201. Acta SS. II feb. 7 p. 48 = Migne CCVI 1247 n. 4. — Regg. Casale p. 6. 205. Lanzoni San Petronio p. 183. J. CCCCXXII. JL. †17240.

Spurium. Sixtus IV a. 1476 ian. 8 hanc indulgentiam, quam Celestino I adscripsit, confirmavit. Ex indulgentia Celestini III genuina haec confecta esse videtur, ut fundatio monasterii s. Stephani s. Petronio attributa melius probaretur.

Monasterium s. Proculi.

Abbatia s. Proculi antiquissima est. Coluerunt eam monachi ex ordine s. Benedicti. A. 1436 ab Eugenio IV congregationi s. Iustinae de Padua addicta est (ed. Margarini Bull. Cas. II 318). De ea cf. Lubin p. 54.

Monasterii s. Proculi abbas procurator fuit ceterorum Bononiensium monasteriorum tam monachorum quam monialium in causa, quam cum Ravennate archiepiscopo super procurationibus eidem praestandis habuerunt.

**1* *(1181—84)*

Lucius III committit H(enrico) Albanensi ep. cognoscendam causam, quae inter archiep. Ravennatem et Bononiensia monasteria super certa pensione quotannis procurationis nomine archiepiscopis Ravennatibus persolvenda vertebatur.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 250.

2 *(Verona 1185 ian. 3)*

Lucius III Gerardo Ravennati archiep.: definit controversiam inter eum et monasteria Bononiensia tam monachorum quam monialium super procurationibus H(enrico) Albanensi ep. commissam *(n. 1)*; condemnat monasteria ad procurationes secundum facultates eorum ei eiusque successoribus exhibendas.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 251.

**3* *Verona (1185) ian. 3*

Lucius III mandat abbatibus universorum monasteriorum Bononiensium (s. Bartholomaei et s. Damiani exceptis), ut praebeant procurationes archiepiscopo Ravennati, ad quas tenentur.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 252. — De monasterio s. Bartholomaei de Porta Ravennate perpauca scimus. Ecclesiam ss. Cosmae et Damiani antiquissimae originis ab Henrico ep. Bononiensi a. 1130 monachis commissam esse, Sigonius De epp. Bon. p. 78 narrat.

4 *Verona 1186 mart. 23*

Urbanus III Gerardo archiep. Ravennati: confirmat sententiam Lucii III circa monasteria Bononiensia insertam *(n. 2)*.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 256.

Monasterium s. Margaretae.

Monasterium s. Margaretae, de cuius origine et incrementis perpauca scimus, coluerunt olim moniales ord. s. Benedicti. Postea in ecclesiam parochialem conversum est.

Archivum cum chartis inde ab a. 1100 hodie in R. archivo Bononiensi (Monastero di S. Margherita di Bologna) adservatur.

**1* *(1171—76)*
Alexander III committit G(erardo) Ravennati archiep. causam inter moniales s. Margaretae super discordia et dissensione electionis audiendam.
v. Ravenna, Archiepisc. n. 227.

2 *(1171—76)*
Alexander III G(erardo) Ravennati archiep.: mandat, quatenus infra 40 dies vel 2 menses ad plus secundum tenorem aliarum suarum litterarum *(n. 1)* in eadem causa procedat, aut I(ldebrando) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato, et priori s. Victoris ex parte sua significet, ut in eadem causa procedant et eam debito fine decidant.
v. Ravenna, Archiepisc. n. 228.

Archigymnasium Bononiense.

Gio. Nicolò Pasquali Alidosi Li dottori Bolognesi di legge canonica e civile (In Bologna 1620). — N. P. Alidosi I dottori Bolognesi in teologia, filosofia, medicina e d'arti liberali (In Bologna 1623). — Guidi Panziroli De claris legum interpretibus libri 4 [2] (Venetiis 1655); [3] ed. Chr. Godofr. Hoffmann (Lipsiae 1721). — Angeli Gaggii Collegii Bononiensis doctorum pontificii scilicet et caesarei iuris origo et dotes (Bononiae 1710). — (Mauri Sarti et Mauri Fattorini) De claris archigymnasii Bononiensis professoribus a saeculo XI usque ad saeculum XIV t. I. II [1] (Bononiae 1769—72); [2] edd. C. Albicini et C. Malagola I. II (Bononiae 1888—96). — Phil. Ant. Ronconi Vetera gymnasii Bononiensis monumenta ab a. 1159 ad a. 1341, ms. s. XVIII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 317. — Alexander De Formaliariis (Formagliari) Bononiensis archigymnasii historia vol. I—VI, ms. s. XVIII, Bologna Bibl. comunale. — Serafino Mazzetti Memorie storiche sopra l'Università e l'Istituto delle scienze di Bologna (Bologna 1840). — Corrado Ricci I primordi dello studio Bolognese [1] in: Annuario della R. Università di Bologna (Bologna 1887) p. 232 sq.; [2] (Bologna 1888). — Carlo Malagola Monografie storiche sullo studio Bolognese (Bologna 1888). — Augusto Gaudenzi Appunti per servire alla storia della Università di Bologna e dei suoi maestri I (Bologna 1889). — Franc. Cavazza Le scuole dell'antico studio Bolognese (Milano 1896). — Aug. Gaudenzi Lo studio di Bologna nei primi due secoli della sua esistenza in: Annuario della R. Università di Bologna (Bologna 1901). — Chartularium studii Bononiensis I (Imola 1907 sq.).

De reliquis auctoribus, qui nuper de origine archigymnasii Bononiensis disseruerunt, cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. II (1888) 394 sq.

De origine, historia et incrementis Bononiensis academiae non hic quidem disserendi est locus; adnotare satis sit, et monumenta antiquissima, quibus olim viri docti probare voluerint, archigymnasium hoc omnium celeberrimum a Theodosio II imp. institutum esse, et „vetustissimum" illud Kalendarium gymnasii Bononiense, ab Alexandro Macchiavelli (†1766) impudenter

confictum (cf. v. Savigny Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter [2] III 11 sq.), omnino commenticia esse. Praetermittimus hoc loco Alexandri III rescripta circa magistrum David Lincoliensem canonicum, olim Bononiensis lycei scholarem, JL. 11716. 11718. 11915—11918 (edd. Sarti et Fattorini [1] I[b] App. p. 113 sq.).

†*1 *Roma 433 mai. 9*

Celestinus I in concilio generali concedit privilegium super studio et studentibus specialiter civitatis Bononiae.

Laud. in Theodosii II imp. privilegiis spuriis, quorum alterum edd. Lud. Iohannis De Bologninis Privilegium totum aureum iamdiu concessum (Bononiae 1491); Gaggi Collegii Bon. origo p. 65; Muratori Antiq. III 21; Savioli III[b] 489 n. 2; Ricci [1] p. 325 n. 37 (cf. p. 280); [2] p. 178 n. 37 (cf. p. 98); alterum edd. Iacobus Middendorp Academiarum universi terrarum orbis libri 3 [1. 2] (Coloniae 1583. 1594) p. 437; idem Academiarum celebrium universi terrarum orbis libri 8 (Coloniae 1602) lib. 4 p. 3; Ughelli [1. 2] II 9 = Acta SS. II oct. 4 p. 140. — Reg. JK. —.

Frustra diplomatum Theodosianorum fidem defendit Alexander Macchiavelli, et ipse falsarius, in libro Augustalis Theodosiani diplomatis apologia pro archigymnasio (Bononiae 1726). Conf. Caroli Sigonii Iudicium de scholarum Bononiensium antiquitate in eius Opp. VI (Mediolani 1737) 989 sq.; Muratori Antiq. III 24; Savioli III[a] 308 sq.; Savigny [2] III 164 sq.; Ricci [2] p. 66 sq.; Hessel Geschichte der Stadt Bologna p. 433 sq.

†*2 *(1124—30)*

Honorius II concedit privilegia huic lyceo, publicis professoribus et eiusdem scholaribus.

Laud. in Kalendario archigymn. Bon. (in C. Sigonii Hist. Bon. cum notis A. Macchiavelli in Sigonii Opp. III (Mediolani 1733) 116). — Reg. JL. —.

Spurium. — Hoc Kalendario, ab ipso Alexandro Macchiavello conficto, I. H. Boehmer in editione sua Corporis iuris canonici aliique nimis creduli quasi vetustissimo et genuino usi sunt, quamquam iam L. T. Spittler Beiträge zur Geschichte Gratians a. 1778 (Opp. VIII 259 sq.) id suppositum esse aperte probavit.

†*3 *Laterano 1133 iun. 10*

Innocentius II et Lotharius imp. apud Lateranum confirmant iura academiae largito privilegio Irčo Beccario, famosissimo legum interpreti, Pilio Bagarotto, celeberrimo glossatori, huius licei publicis lectoribus, Antonio Torello et Ceseo Petri de Bulgaris equitibus, qui pro Bononia legationem ad eos obierunt.

Laud. ut n. †2 (l. c. III 118). — Reg. JL. —.

Spurium; cf. W. Bernhardi Lothar von Supplinburg p. 491 not.

†*4 *Roma 1152 oct. 21*

Eugenius III, Romae 21 oct. a. 1152, dat archidiacono Bononiensi tamquam maiori huius studii generalis cancellario litteras apostolicas, per quas dat suum Placet super hoc, quod compilatio mag. Gratiani, superiori anno *(i. e. 1151)* per eum huic lyceo oblata et ab archidiacono Romam missa, uti sana et canonica publicatio possit legi et explicari; commendans insuper summopere et maxime clericis hoc studium sacrorum canonum, spem denique dando, fore

se magnis honoribus atque dignitatibus cumulaturum eos, qui proficiscent in hac facultate.

Laud. ut n. †2 (l. c. III 127). — Reg. JL. —.

Spurium. — Verum iam Trithemius in Vita Gratiani et in Chron. Hirsaugiensi retulit, Gratiani Decretum Eugenio III oblatum esse et ab eo confirmatum. De hac notitia viri docti saepissime disceptarunt.

†*5 *Laterano 1153 feb. 14*

Eugenius III, Laterani 14 feb. a. 1153, edit constitutionem ad archidiaconum Bonon. tamquam maiorem cancellarium huius studii generalis missam super facultate ipsi collata constituendi baccalaureos et licentiatos atque eosdem creandi distinctim a gradu vel censura in iure civili, doctores sive magistros in iure canonico, cum iisdem honoribus, dignitatibus, praerogativis etc., quibus fruuntur et potiuntur constituti baccalaurei et licentiati et creati doctores Bonon. in iure caesareo et artibus etc.

Laud. ut n. †2 (l. c. III 128). — Reg. JL. —.

Spurium; cf. n. †2.

6 *Terracina (1159) oct. 5*

Alexander III G(erardo) ep. et canonicis Bon. eccl. et legis doctoribus ceterisque magistris Bononiae commorantibus: scribit de sua electione.

v. Bologna, Episc. n. 29.

*7 *(1176—77)*

W(illelmus) Portuen. ep., apost. sedis legatus, statuit et sub excommunicatione prohibet, ne aliqui scholares aliorum hospitia maioris mercedis promissione conducant, ut ea sibi vel maioris gloriae studio quasi potentiores in expensis apparere volentes vel privatae utilitatis commodo vindicent.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

De tempore cf. Sarti et Fattorini [1] I praef. p. XXIII sq.

*8 *(1182?)*

P(etrus) Tusculanus ep. confirmat eandem constitutionem *(n. 7).*

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

Utrum Petro Tusculano ep., qui a. 1179 sub Alexandro III floruit, an alteri Petro, qui Lucii III temporibus cathedram Tusculanensem rexit, attribuendum sit hoc decretum, in medio relinquitur.

9 *(1187—91)*

[Clemens III Gerardo Bononien. ep.]: confirmat constitutionem a W. qd. ep. Portuensi, apost. sedis legato, editam *(n. 7)* et a P. qd. Tusculano ep. postmodum confirmatam *(n. 8)*, videlicet ut nullus magistrorum sive scholarium super conducendis aliorum hospitiis in laesionem vel praeiudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum vel inquilini in hoc suum favorem praestiterint et consensum; statuens, ut hoc in singulis annis in communi audientia magistrorum atque scholarium ab episcopo recitetur.

v. Bologna, Episc. n. 40. — In Kalendario archigymn. Bon. (l. c. III 171) Clementis III litterae laudantur sub dat.: „Romae 4 novembris a. 1190".

Civitas Bononiensis.

Urbs Bononia, quam Desiderius rex Langobardorum a. 757 Stephano II restituere mendaciter promisit, a Leone Ravennate archiepiscopo a. 774, Hadriano I frustra intercedente, occupata (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 84), denique Caroli M. iussu Romanorum pontificum iurisdictioni tradita est.

Praeter rescripta, quae sequuntur, adnotare iuvat diplomata Heinrici V a. 1116 et Heinrici VI a. 1191 Stumpf Regg. 3140. 4674.

Archivum civitatis, olim una cum archivo notariorum in aedibus vulgo del Podestà custoditum (cf. Blume Iter II 133 sq.; Bethmann in Archiv XII 579 sq.), nunc in R. archivo Bononiensi adservatur (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 367). Monumenta vetera civitatis Bononiae inde ab a. 785 usque ad a. 1227 collegit Phil. Ant. Ronconi, ms. s. XVIII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 317. Conf. etiam A. Hessel Il più antico Chartularium del comune di Bologna (Bologna 1907).

C = Registrum grossum, lib. I, mb. s. XIII in. sq., Bologna Arch. di stato.
D = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 149; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 647.

*†*1* *(433)*

Praesentibus Celestino I apost. sedis et s. Rom. ac univ. eccl. pontifice generali et 12 cardd. aliisque, interveniente Petronio Bon. ep., Theodosius II imp. pronuntiat privilegium p. m. Ciceronis magnae curiae notarii in utilitatem sanctae et fertilis civ. Bononiae.

v. chartam spuriam ap. Savioli III^b 491 n. 3. — Reg. JK. —.

†2 *Roma 738 mart. 13*

Gregorius III filiis de civ. Bononiae: mandat, ut, quia Ravennatium civitas, quae erat caput omnium, a gente Langobardorum capta est et exarchus apud Bononias moratur, debeant ei adhaerere et cum eo vice sua pariter decertare, ut ad pristinum statum s. reipublicae et imperiali servitio Leonis et Constantini impp. ipsa revocetur Ravennatium civitas. — Quia peccato. Dat. Romae a. D. 738, 3 id. mart.

Epistola scripta est in lamina plumbea saec., ut videtur, XIV—XV, London British Museum Add. cod. 12117c (cf. N. Archiv IV 349. XXVIII 514). — Edd. W. De Gray Birch Archaeologia or Miscellaneous. Tracts relating to antiquity, publ. by the Society of Antiquaries of London XLIV (London 1873) 126. A. Palma di Cesnola Catalogo dei manoscritti italiani esistenti nel Museo Britannico di Londra (Torino 1890) 153. — Reg. JE. †2244.

Spurium, confectum ex epistola Gregorii pp. ad Ursum ducem Venetiae missa J. 1670. JE. 2177, quam falsarius ad verbum descripsit, verba „apud Venetias" substituens verbis „apud Bononias".

**3* *(775)*

Hadrianus I mittit Gregorium sacellarium, ut iudices civ. Imulae atque Bononiae ad se deferre debeat et sacramenta in fide b. Petri a cuncto earum populo suscipiat.

Laud. in Hadriani I epistola ad Carolum M. regem J. 1849. JE. 2416 (cod. Carol. ep. 51; ed. Mon. Germ. Epp. III 578). — Reg. JE. —.

4 *Pavia (1096) sept. 19*

Urbanus II catholicis in clero et populo Bononiensi: gratias agit, quod inter schismaticos et haereticos constituti, quidam semper in fide catholica permanserint, quidam vero, veritate comperta, errorum devia dimiserint; hortatur eos, ut in veritatis via viriliter incedant; commendat B(ernardum) ep. per manus suas consecratum; gaudet, nonnullos eorum in Hierusalem eundi desiderium concepisse; sed neque clericis neque monachis sine episcoporum vel abbatum licentia illuc eundi concedit facultatem.

v. Bologna, Episc. n. 14.

*5 *(1148)*

Eugenius III mandat Gerardo Bononien. ep., ut consules et populum Bon. commonere sollicite studeat, ut Nonantulanis contra Mutinensium impugnationes efficaciter et laudabiliter subveniant.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

6 *Brescia (1148) aug. 24*

Eugenius III Gerardo Bononien. ep.: gratias agit, quod consules et populum Bon. iuxta mandatum suum *(n. 5)* commonere sollicite studuerit, ut Nonantulanis contra Mutinensium impugnationes efficaciter et laudabiliter subvenirent; exhortatur eum, quatenus Nonantulanis auxilii et consilii sui oportunum solatium studeat exhibere; nuntiat, se Reginos atque Parmenses firmiter per scripta sua monuisse, ut Mutinensibus nullum auxilium contra Nonantulanos subministrent; significat, se consilio tam cardinalium quam Peregrini Aquileien. patriarchae et plurimorum episcoporum Mutinensem civitatem in perpetuum ab episcopali dignitate privavisse, ut neque in civitate neque in tota Mutinensi parochia episcopus de cetero statuatur. — Super eo quod. Dat. Brixiae 9 kal. sept.

C f. 16. — Edd. Savioli I^b 216 n. 135 ex C = Migne CLXXX 1363 n. 316. — Regg. Sigonius De regno Ital. lib. XI (10 kal. sept.) *= Affarosi Notizie istor. della città di Reggio p. 197. Ghirardacci I 77. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 21 n. 387. J. 6450. JL. 9291.*

Conf. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 41.

7 *Ferentino (1151) mart. 3*

Eugenius III G(uidoni) rectori et Bononien. populo: mandat, quatenus homines de s. Cassiano ab Imolensibus dispersos colligant et locum reparent; R(odulpho) ep. (Imolensi) tam in custodia Bagnariae quam aliorum castrorum opem et consilium tribuant. — Praedecessorum vestrorum. Dat. Ferentini 5 non. mart.

C f. 15'. [D f. 310']. — Edd. Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus [1] I praef. p. II ex C; [2] I p. XVI. Savioli I^b 224 n. 145 ex C = Migne CLXXX 1457 n. 431. — Regg. Manzoni Epp. Cornelien. sive Imolen. hist. p. 95. Guidicini Cose notabili II 405. Alvisi Il comune d'Imola p. 152. J. 6565. JL. 9455.

Conf. Imola, Castrum s. Cassiani n. 1 (supra p. 172).

*8 *(1173—76)*

Alexander III mandat Ildebrando presb. card., apost. sedis legato, ut inter ep. et consules Bon. ex una parte et abbatem et fratres Nonantulanos ex

altera amicabili compositione vel ordine iudiciario statuat, quod plura mala non debeant ulterius ab alterutra parte committi.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 *Anagni (1173—76) mai. 23*

Alexander III (Iohanni) ep. et consulibus Bononien.: mandat, quatenus a molestiis et gravaminibus abbatis ac fratrum et eccl. Nonantulanae penitus indebitis abstineant et iuramentum, quod homines eiusdem ecclesiae illicite praestare coegerunt, sine dilatione relaxent et demum coram Ildebrando card. conveniant et, quod ipse inter eos concordia duxerit vel iudicio statuendum, suscipiant firmiter et servent.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 85.

10 *Tusculanum (1180) iul. 8*

Alexander III Veronensi, Paduano, Vicentino et Tarvisino epp.: scribit, se grave gerere, quia, tregua inter Fridericum imp. et Lombardos facta, Bononienses castrum Montisbelli (*Monteveglio*) et ipsam ecclesiam funditus destruxerunt etc.; mandat, quatenus rectores et consules et alios prudentiores viros civitatum Lombardiae moneant, ut quicquid contra treguam fecerint, emendent etc.; commendat A. de Summa subdiac. apost. ad partes eorum directum.

v. Societas Lombardorum (JL. 13678).

Ecclesia s. Mariae de Monte Guardiae.

(Madonna di San Luca)

Leandro Alberti Cronichetta della gloriosa Madonna di San Luca del Monte della Guardia e de' suoi miracoli [1] (In Bologna 1539); [2] (In Bologna 1559); [3] (In Venetia 1579); [4] (In Bologna 1598). — Cronica di tutto il successo della gloriosa Madonna di San Luca del Monte della Guardia (In Bologna 1572). — Ascanio Persio Storia della Madonna di S. Luca (In Bologna 1601). — Tommaso Ferrari Divota historia et ossequio del popolo di Bologna verso la sacra immagine della b. Vergine del Monte della Guardia [1] (In Bologna 1614); [2] (1668); [3] (1706). — Diodata Malvasia La venuta ed i progressi miracolosi della SS. Madonna dipinta da S. Luca, posta sul Monte della Guardia (Bologna 1617). — Gabr. Pennotti Generalis totius s. ordinis clericorum canonicorum historia tripartita [1] (Romae 1624) p. 302 sq.; [2. 3] (Coloniae 1630. 1645) p. 312 sq. — (Iacopo Monti) Compendio istorico e miracoli della SS. immagine di Maria V. etc. (In Bologna 1645). — Gratioli Accarisii Historicus contextus trium Bononiae civitatis gloriarum, hoc est templi D. Mariae V. de Monte immaginis etc. [1] (Bononiae 1665); [2] (1678). — (Ant. Fr. Ghiselli) Istorica narratione della b. Vergine dipinta da S. Luca etc. (In Bologna 1748). — G. G. Trombelli Mem. istor. concernenti le due canoniche di S. Maria di Reno e di S. Salvatore p. 110 sq. — Storia della miracolosa immagine della b. Vergine di S. Luca etc. [1] (Bologna 1770); [2] (1783). — (Serafino Calindri) Dizionario III 349 sq. — S. Calindri Racconto storico dell' immagine di S. Maria detta di S. Luca, conservata nel Monte della Guardia e del grazioso tempio, portico, pitture, sculture [1] (In Bologna 1785); [2] (1787); [3] (1791); [4] (1792). — Prospetto storico dell' immagine di Maria V. dipinta dall' evang. S. Luca, conservata e venerata sul Monte della Guardia [1] (Bologna 1800 sq.). — Raguaglio storico dell' immagine di Maria V. dipinta da S. Luca [1] (Bologna 1839 sq.). — (A. Gatti) Cenno storico del santuario del Monte e sue traslazioni compilato sulle memorie degli storici Bolognesi (Bologna 1869). — Luigi

Maini La Madonna di S. Luca da Costantinopoli a Bologna (Bologna 1877). — Michelangelo Gavazzi Cronisteria della b. Vergine di San Luca (Bologna 1881). — Pietro Balan Il santuario di S. Maria della Guardia presso Bologna (Bologna 1890).

Ecclesiam s. Mariae in monte q. d. Garda sive Guardia, nostris quoque diebus celebrem sub nomine *Madonna di San Luca*, iam a. 1087 conditam esse Sigonius, Ghirardacci, Alberti, alii affirmant, Celestini II privilegii auctoritate nisi. Sed hoc Celestini pp. privilegium potius Celestino III attribuendum esse (n. 4), iam Calindri monuit. Saec. XII in hoc loco eremitorium mulierum exstabat, quibus Gerardus episcopus Bononiensis a. 1160 mai. 8 (edd. Azzoguidi De origine et vetustate civ. Bon. p. 49; Calindri Dizionario III 381 not.; Savioli I[b] 262 n. 173; Maini p. 48) tabulam illam b. Mariae Virginis ab ipso b. Luca evangelista pictam et Constantinopoli Bononiam transportatam donasse traditur. Celestini III temporibus Angelica religiosa femina ex gente, ut dicunt, Bonfantini ecclesiam s. Mariae ibi exstruxit in fundo, quem b. Petro et Romanae ecclesiae obtulit (n. 1), sub censu, cuius mentio etiam in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 101) fit:

„Ecclesia sanctae Mariae de Monte de Guardia I libram thuris".

A. 1296 Bonifatius VIII priorissae et conventui s. Mariae Montis Guardiae licentiam concessit, propter maiorem eiusdem loci commoditatem in ècclesiam s. Matthiae prope Bononiam se transferendi, quam postea moniales ex ordine s. Dominici coluerunt.

Chartae ad ecclesiam s. Mariae de Monte Guardiae sive s. Lucae spectantes una cum chartis monasterii s. Matthiae hodie in R. archivo Bononiensi custodiuntur (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 367). Recensentur in libris „Tavole di tutte le scritture del monasterio di S. Mattia", s. XVII, et „Repertorio delli privileggi pontificii spettanti alli monasterii di S. Luca e S. Mattia uniti", s. XVIII, ib.

A = Orig. Bologna Arch. di stato (S. Mattia).
B = Cop. ib.

1 *Laterano 1193 aug. 24*

Celestinus III (Gerardo) ep. Bon.: A(ngelica) supplicante, mandat, quatenus ad locum q. d. Mons Guardiae, ubi A(ngelica) oratorium constituit, accedens, lapidem primarium suis manibus consignatum, eidem mulieri transmissum, auctoritate sua in dictae fabricae fundamento ponere non omittat. — Cum A. mulier. Dat. Lat. 9 kal. sept. pont n. a. 3.

A. [B s. XVI. B s. XVIII]. — Edd. Calindri Dizionario III 401 not. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. Alberti Cronichetta p. 15. Malvasia p. 27. JL. —.

2 *Laterano 1195 feb. 25*

Celestinus III priori et fratribus de Reno: praecipit, quatenus conventionem cum Angelica statutam ratam et firmam in omnibus habeant et, si quid contra illud pactum agere aliquatenus praesumpserint, in gradum pristinum sine dilatione qualibet reforment; si vero conventionem in ecclesiae ipsorum

detrimentum noverint redundare, quicquid inde statutum est, restituto ipsi mulieri publico instrumento, in irritum penitus revocetur. — Ad audientiam. Dat. Lat. 5 kal. mart. pont. n. a. 4.

A. [B s. XVI. B s. XVIII]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 388 n. 17 ex A. — Reg. Alberti Cronichetta p. 14 ut bullam Celestini II ad a. 1145. JL. —.

3 *Roma S. Pietro 1195 nov. 17*

Celestinus III Bononiensi ep. et abbati s. Felicis Bonon.: conquerente Angelica latrice praesentium, quod, cum inter ipsam et priorem fratresque de Rheno super ipsius mulieris necessariorum provisione et quibusdam aliis articulis ex utriusque partis assensu amicabilis compositio intercesserit et scripto fuerit authentico confirmata *(cf. n. 2)*, dicti prior et fratres ab eadem pactione propria resiliverint voluntate, mandat, quatenus eosdem per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellant, ut universa, quae ab Angelica ipsos constiterit recepisse, ei restituant. — Ex conquestione. Dat. Rom. ap. s. Petrum [15] kal. dec. pont. n. a. 5.

A. [B s. XVIII]. — Edd. Calindri Dizionario III 405 not. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Reg. JL. —.

4 *Laterano 1197 nov. 20*

Celestinus III Angelicae fundatrici eccl. s. Mariae in Monte de Garda et aliis ibidem in Dei servitio constitutis: attendens, quod ab olim sibi et ecclesiae Romanae fundum, in quo ad honorem Dei et b. Mariae ecclesiam postmodum fabricavit, devote obtulerit et construendi licentiam et primarium lapidem a sese impetraverit *(n. 1)*, suscipit ecclesiam ac personas ipsius cum bonis omnibus sub apost. protectione, sub censu 1 librae thuris sedi apost. annis singulis persolvendo. — Licet ecclesiae. Dat. Lat. 12 kal. dec. pont. n. a. 7.

A. [3 B s. XIII. 3 B s. XVI. B s. XVIII]. — Edd. Bull. ord. ff. Praedicatorum edd. Ripoll et Bremond VII (1739) 409 ex B. Calindri Dizionario III 406 not. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 72 ut privilegium Celestini II. Alberti Cronichetta p. 14 ad a. 1145. JL. —.

Celestini III privilegium confirmaverunt Innocentius III a. 1199 ian. 28 (ed. Calindri III 407 not.) et Honorius III a. 1223 iul. 1 Potthast Reg. 7045.

Ecclesia s. Mariae de Rheno.

Ioh. Bapt. Segni De ordine ac statu canonico libri 4 (1601) p. 38 sq. — (Basilius Serenius) Indulta ac privilegia pontificia apost. ord. clericorum canonicorum Salvatoris Lateranensis (Mediolani 1606. Ms. s. XVIII est cod. 40 bibl. Lucanae; cf. PflugkH. Iter p. 41 et Gött. Nachr. 1903 p. 596). — Ioseph Mozzagrugno Narratio rerum gestarum canonicorum regularium in plures libros distributa (Venetiis 1622). — Gabr. Pennotti Generalis totius s. ordinis clericorum canonicorum historia tripartita [1] (Romae 1624) p. 303. 458 sq.; [2. 3] (Coloniae 1630. 1645) p. 310. 466 sq. — Annales congregationis canonicorum regularium s. Salvatoris, ms. s. XVII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 2303; cf. Frati Indice p. 457. — Lubin p. 323. — Bullarium Lateranense sive Collectio privilegiorum apost. a s. sede canonicis regularibus ord. s. Augustini congregationis Salvatoris Lateranensis concessorum (Romae 1727). — (Boeri) Bullarium canonicorum regularium congregationis ss. Salvatoris seu Collectio constitutionum apostolicarum etc. I. II (Romae 1730—33). —

Gio. Grisostomo Trombelli Memorie istoriche concernenti le due canoniche di S. Maria di Reno e di S. Salvatore insieme unite [1] (In Bologna 1752); [2] (1772). — Carlo Malagola Memorie istoriche sul ponte del Reno lungo la strada Emilia presso Bologna in: Atti e Mem. per le prov. dell'Emilia N. Ser. IV p. II (1880) 139 sq.

De institutione canonicae s. Mariae de Rheno auctores inter se valde dissentiunt. Rhenanos a Gregorio VII originem traxisse, Sigonius affirmat; a. 1083 canonicos regulares s. Augustini canonicam ad Rhenum sub nomine s. Mariae condidisse, Sigonius, Ghirardacci, Ughelli contendunt. Quicquid tamen est de tempore fundationis, hoc constat, in novo collegio Rhenano disciplinam canonicam tanta cum sanctimoniae fama floruisse, ut duas Urbis basilicas nobilissimas, s. Praxedis et s. Pudentianae, prioris regimini Anastasius IV et Hadrianus IV committerent (n. 10. 11). Monasterium s. Mariae ad Rhenum, tertio circiter miliario ab urbe Bononia distans, a. 1359 a Mediolanensibus eversum est, canonicis in s. Salvatoris ecclesiam (cf. supra p. 261) se recipientibus. Steterunt canonici Rhenani in s. Salvatoris ecclesia usque ad a. 1418, quo anno Franciscus Ghislerius prior s. Mariae de Rheno et s. Salvatoris invicem unitorum, cupiens in illis disciplinam canonicam reformare, canonicos s. Ambrosii de Eugubio sive s. Salvatoris de Iliceto, nuper a Gregorio XII institutos, concedente Martino V, adscivit, qui illud in caput propriae congregationis erexerunt.

Canonici Rhenani non solum a Romanis pontificibus, sed etiam ab imperatoribus Friderico I Stumpf Reg. 4561 et Heinrico VI St. 4619 et ab archiepiscopis Ravennatibus Gualterio a. 1136 (edd. Trombelli p. 356 n. 1; Savioli I[b] 191 n. 121) et Moyse a. 1146 (ed. Trombelli p. 364 n. 6) amplissimis honestati sunt privilegiis. Censum, quem Rhenani canonici Lateranensi palatio solvere consueverunt (cf. n. 15. 21. 27), Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 101) refert:

„Canonica de Reno II solidos“.

Archivum cum chartis inde ab a. 1136, quamquam iam pridem incendio devastatum, etiamnunc locupletissimum est. Chartas Fridericus Passini abbas a. 1715—18 bene disposuit easque in 4 voluminibus recensuit. Praeter hoc inventarium adnotamus librum „Memorie dall' a. 1136 all' a. 1454 sive Epitome tam privilegiorum quam instrumentorum canonicae s. Mariae de Rheno, quae superfuerunt a iactura et incendio archivi Rhenani“, ms. s. XVII in fol., Bologna Arch. di stato (cf. Trombelli p. 4, qui eum „Libro de' transunti“ appellat, et Pflugk-Harttung Iter p. 7). Congregatione suppressa, tabularium Rhenanum in archivum vulgo del demanio (cf. Bethmann in Archiv XII 581) translatum est, unde in R. archivum evasit (Demanio San Salvatore); cf. PflugkH. Iter p. 6 sq. et Gött. Nachr. 1897 p. 366 sq.

Praeterea Romae in archivo gentis Chisianae ex donatione Bernardini card. Spada, atque in archivo Vaticano inter Instrumenta miscellanea, Senis quoque in R. archivo Alexandri III privilegia quaedam Rhenanis concessa invenimus.

De codicibus bibliothecae s. Salvatoris insignis olim, qui nunc in bibliotheca Universitatis Bononiensis adservantur, cf. Mabillon Iter Ital. p. 194; Montfaucon Diarium Ital. p. 406 sq.; Trombelli p. 99 sq.; Bethmann in Archiv XII 576 sq.; L. Frati La biblioteca dei canonici regolari di S. Salvatore in Bologna in: Rivista delle biblioteche II (1889) 1 sq.; Gottlieb Über mittelalterliche Bibliotheken p. 185 sq. Indices voluminum Latinorum et Graecorum bibliothecae s. Salvatoris exstant in cod. Vat. lat. 3958 et in cod. 1614 (olim 3662) bibl. Univ. Bononiae (cf. Frati Indice p. 568).

Denique notamus Necrologium Rhenanum, quod vulgarunt Trombelli p. 329 sq.; Sarti et Fattorini De claris archigymn. Bon. professoribus [1] I[b] App. p. 196 sq.; [2] II 285 sq.

A = Orig. Bologna Arch. di stato (Canonici Lateranensi di S. Salvatore).
A[1] = Orig. Siena Arch. di stato (Acq. Piccioli).
A[2] = Orig. Roma Arch. Chigi.
A[3] = Orig. Roma Arch. Vat. Instr. miscellanea.
B = Cop. Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli.
C = Epitome tam privilegiorum quam instrumentorum canonicae s. Mariae de Rheno, s. XVII, Bologna Arch. di stato.
D = U. Benvoglienti Diplomata Senensia, s. XVII ex., in cod. Vat. Ottob. 3139; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 68.
E = Spoglio di strumenti vol. XIX, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 19.
F = Acta antiqua (Senensia) ab a. 776, s. XVII, Roma Bibl. Chigi E V 143; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 246.
G = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII in., Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
H = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, ib. Misc. Arm. XI t. 34 [*H*[1]] et Arm. XV t. 128 [*H*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
I = Angeli Massarelli Miscellanea vol. I, s. XVI, San Severino Bibl. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 505 sq.

1 *Pisa 1136 aug. 27*

Innocentius II Guidoni priori etc.: communit eccl. b. Mariae de Reno apost. sedis privilegio, statuens, ut ordo canonicus secundum b. Augustini regulam perpetuis temporibus ibidem conservetur; confirmat possessiones et decimas, et concedit facultatem clericos sive laicos ad conversionem suscipiendi. — Quotiens illud a. Ego Innocentius etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 6 kal. sept., ind. 14, inc. d. a. 1136, pont. d. Innocentii pp. II a. 7.

A. [B s. XVII. C n. 1 Exc. H[1] *f. 50' et H*[2] *f. 269' Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 32 ex A = Bull. Lat. p. 16. Mozzagrugno lib. IV f. 7'. Boeri Bull. I 3 n. 2 ex A. Trombelli p. 360 n. 3 ex A. Savioli I*[b] *193 n. 122 ex A = Migne CLXXIX 288 n. 240. — Regg. Sigonius De epp. Bon. p. 80. Segni p. 38. 47. J. 5557. JL. 7787.*

2 *Laterano 1143 feb. 13*

Innocentius II Guidoni priori etc.: suscipit eccl. b. Mariae de Reno sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam ibi institutum et possessiones, facultatem clericos sive laicos ad conversionem suscipiendi, et concedit ius eligendi priorem et sepulturam liberam. — Apostolici moderaminis. Ego Innocentius etc. Subscr. 14 card.

Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., id. feb., inc. d. a. 1142, ind. 6, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 13.

A. [C n. 6 Exc. H¹ f. 50 et H² f. 283 Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 38 ex A = Bull. Lat. p. 19. Boeri Bull. I 4 n. 3 ex A. Trombelli p. 361 n. 4 ex A = Migne CLXXIX 640 n. 585. — Regg. Segni p. 47. Mozzagrugno lib. IV f. 9'. J. 5909. JL. 8345.

**3* *(1139—43)*

Innocentius II committit Grifoni Ferr. ep. et R(ibaldo) Mutinen. ep. causam inter Ambrosium abbatem s. Bartholomaei de Ferraria et canonicos s. Mariae de Reno super eccl. s. Salvatoris et terris iuxta praedictam ecclesiam sitis vertentem.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

4 *Laterano 1144 dec. 27*

Lucius II Guidoni priori etc.: repetit Innocentii II privilegium *(n. 2)*. — Apostolici moderaminis. Ego Lucius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 6 kal. ian., ind. 8, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

A. [C n. 7 Exc. H² f. 292' et f. 320 Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 49 ex A = Bull. Lat. p. 26. Boeri Bull. I 6 n. 4 ex A. Trombelli p. 363 n. 5 ex A = Migne CLXXIX 920 n. 76. — Regg. Segni p. 48. Mozzagrugno lib. IV f. 10. J. 6107. JL. 8680.

**5* *(1145—49)*

Eugenius III committit Guidoni card. causam inter Ambrosium abbatem s. Bartholomaei de Ferraria et canonicos s. Mariae de Reno super eccl. s. Salvatoris audiendam.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

**6* *(1145—49)*

Eugenius III committit Albero ep. Regino eandem causam *(n. 5)*.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

7 *Ferrara 1149 nov. 7*

Ubaldus card. causae inter Ambrosium abbatem s. Bartholomaei (de Ferraria) et canonicos s. Mariae in Reno taliter finem imponit, quod abbas debeat investire priorem s. Mariae de Reno de iure patronatus eccl. s. Salvatoris in civ. Bolonia in loco q. d. Campum lungo, terras vero concedere debeat eidem priori per pacti paginam usque ad annos 60. — A. d. inc. 1149, die 7 m. nov., ind. 12, in curia mansionis ep. Ferr. etc. Ut omnis dolositas.

A. — Ed. Trombelli p. 397 n. 26 ex A. — Reg. Guidicini Cose notabili I 113. JL. —.

8 *Roma S. Pietro 1150 mai. 13*

Eugenius III Guidoni priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)* atque Lucii *(n. 4)* suscipit eccl. b. Mariae de Reno sub apost. protectione, et confirmat ordinem canonicum b. Augustini, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosis desideriis. Ego Eugenius etc. Subscr. 12 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 3 id. maii, ind. 13, inc. d. a. 1150, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 6.

A. [C n. 10 Exc. H² f. 306' et f. 320 Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 64 ex A = Bull. Lat. p. 33. Boeri Bull. I 8 n. 6 ex A. Trombelli p. 367 n. 7 ex A = Migne CLXXX 1415 n. 384. — Regg. Segni p. 48. Mozzagrugno lib. IV f. 10. J. 6518. JL. 9388.

9 *Laterano 1154 mai. 20*

Anastasius IV Guidoni priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)*, Lucii *(n. 4)* et Eugenii *(n. 8)* suscipit eccl. b. Mariae de Reno sub apost. protectione, et confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Anastasius etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

A. [C n. 13 Exc. H² f. 320 Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 75 ex A (12 kal. iun.) = *Bull. Lat. p. 38. Boeri Bull. I 10 n. 7 ex A. Trombelli p. 369 n. 8 ex A = Migne CLXXXVIII 1072 n. 78. — Regg. Segni p. 49. Mozzagrugno lib. IV f. 10'. Calindri Dizionario II 118. J. 6809. JL. 9907.*

**10* *(1154)*

Anastasius IV concedit canonicis b. Mariae de Reno ecclesiam s. Praxedis (de Urbe), salvo iure et reverentia cardinalis, qui pro tempore in eadem ecclesia fuerit.

Laud. in n. 14. 15. 17. 21. 27. 30. — Reg. JL. —,

Conf. vol. I p. 52 n. 11.

11 *Roma S. Pietro 1155 mart. 17*

Hadrianus IV Guidoni priori etc.: Guidonis presb. card. tit. Pastoris precibus annuens, committit ecclesiam s. Pudentianae (de Urbe), statuens, ut ordo canonicus in ea per ipsos constituatur et iuxta institutionem et observantiam regulae b. Augustini perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter conservetur, confirmat medietatem omnium possessionum eiusdem ecclesiae cum medietate vinearum et pensionum iuxta dispositionem Guidonis presb. card. — Decor domus. Ego Adrianus etc. Subscr. 16 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 16 kal. april., ind. 3, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

A. [C n. 12 Exc. H² f. 320 Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 78 ex A = Bull. Lat. p. 40. Mozzagrugno lib. IV f. 11. Boeri Bull. I 12 n. 8 ex A. Trombelli p. 404 n. 32 = Migne CLXXXVIII 1399 n. 28. — Regg. Segni p. 48. Pennotti ¹ p. 276. 458. J. 6853. JL. 10020.

Conf. vol. I p. 59 n. 2. — Notamus tamen, ecclesiae s. Pudentianae in ceteris privilegiis s. Mariae de Rheno nullam fieri mentionem.

12 *Benevento 1169 mai. 16(?)*

Alexander III Guidoni priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)*, Lucii *(n. 4)*, Eugenii *(n. 8)* et Anastasii *(n. 9)* suscipit eccl. b. Mariae de Reno sub apost. protectione, et confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Beneventi p. m. Gerardi S. R. E. not., 18 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

A². [C n. 15 Exc. D f. 202. E p. 417. F f. 32. G (18 kal. iul.). *H² f. 320 Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 87 ex A = Bull. Lat. p. 44. Boeri Bull. I 13 n. 9 ex A. Trombelli p. 371 n. 9 ex A = Migne CC 588 n. 618. — Regg. Segni p. 50. Mozzagrugno lib. IV f. 11'. Pennotti ¹ p. 276. 458. Calindri Dizionario II 118. J. 7761. JL. 11622.*

„XVIII kal. iun." aut in „XVII kal. iun." aut in „XVIII kal. iul." velim emendes.

13 *Benevento (1168—70) ian. 10*

Alexander III G(uidoni) priori et canonicis s. Mariae de Reno: confirmat unam petiam terrae aratoriae ac vineae, habentem super se canonicam et casam, hortum et aream, quam ecclesiae s. Dionysii inibi sitae Guido Ardicionis et Rollandus Broccafeltre de castro Bagni de assensu b. m. Gerardi qd. Bonon. ep., de cuius feudo terra illa exsistit, in elemosynam dederunt; communit decimas ipsius terrae, sicut idem episcopus eas de communi fratrum suorum assensu eis concessit. — Iustis petentium. Dat. Beneventi 4 id. ian.

A¹. [C n. 21 Exc. G]. — Ed. Bull. Senese VI (1899) 73 n. 3 ex A¹. — Regg. Segni p. 52 (dat. Beneventi 4 id. iun. a. 1178). *Mozzagrugno lib. IV f. 13'* (4 id. ian. a. 1179, a. pont. 21). *PflugkH. Iter p. 271 n. 609 ex C. Lisini in Bull. Sen. XIV 379 ad a. 1167. Schneider Reg. Senense I 93 n. 247. JL. 11672.*

14 *Anagni 1178 ian. 23*

Alexander III Gerardo priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae de Reno sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et ecclesiam s. Praxedis, ab Anastasio *(n. 10)* commissam, libertates quoque et immunitates a Gerardo qd. Bon. ep. indultas et iura. — Cum nobis sit. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 10 kal. feb., ind. 11, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

A. [C n. 18 Exc. G. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 92 ex A et p. 98 ex cop. (kal. feb., a. 1187, pont. a. 19) = *Bull. Lat. p. 47 et p. 50. Mozzagrugno lib. IV f. 12. Boeri Bull. I 15 n. 10 ex A. Trombelli p. 373 n. 10 ex A = Migne CC 1159 n. 1334. — Regg. Segni p. 50. Pennotti ¹ p. 276. 458. Masini Bologna perlustrata ⁴ I ᵇ 202 ad feb. 10. PflugkH. Iter p. 283 n. 678 ad a. 1178 feb. 1. J. 8567. JL. 13012.*

15 *Tusculanum 1178 dec. 21*

Alexander III priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae de Reno sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, inter quas eccl. s. Praxedis, et decimas; prohibet, ut nulli fas sit ecclesiae novas et indebitas exactiones imponere, sub censu 2 sol. Lucen. monetae sedi apost. annis singulis persolvendo. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Tusculan. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal. ian., ind. 12, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A³. [C n. 20 Exc. G. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 95 ex A³ = Bull. Lat. p. 49, = Trombelli p. 375 n. 11. Boeri Bull. I 17 n. 11 ex A³. — Regg. Segni p. 52. Mozzagrugno lib. IV f. 13'. J. 8611. JL. 13126.

16 *(Sala 1179 feb. 28)*

Domini de Sala, scil. Azo de Sala cum filiis suis Lanbertino et Guido et Tedaldo, et Guilielmus frater Azonis, et Petrus filius Gibertae, et Girardus filius olim Enrici de Sala, dant S. R. E. et Alexandro III eiusque successoribus fundum terrae in castro Sale, in quo honorifice possit construi ecclesia cum canonica et cimiterio ad honorem Dei et b. Mariae et s. Iohannis bapt. etc. Girardus prior s. Mariae de Reno recipit hanc chartam in vice et in persona Alexandri III procuratorio nomine.

A. — Edd. Trombelli p. 433 n. 50 ex A = Savioli IIᵇ 97 n. 256. — Reg. JL. —.

17 *Velletri 1182 mai. 3*

Lucius III Gerardo priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae de Reno sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, inter quas eccl. s. Praxedis ab Anastasio *(n. 10)* et Alexandro *(n. 14)* concessam, libertates et immunitates a b. m. Henrico et Gerardo Bononien. epp. indultas et iura. — Cum nobis sit. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 5 non. mad., ind. 15, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [C n. 27 Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 101 ex A (5 non. martii) = *Bull. Lat. p. 51. Boeri Bull. I 18 n. 12 ex A. Trombelli p. 376 n. 12 ex A = Migne CCI 1138 n. 54. — Regg. Segni p. 53. Mozzagrugno lib. IV f. 13'. Calindri Dizionario II 118. PflugkH. Iter p. 297 n. 767 ad a. 1183 mart. 3. J. 9474. JL. 14630.*

Henrici ep. Bononiensis privilegium legitur apud Trombelli p. 358 n. 2.

18 *Velletri (1182—83) mai. 4*

Lucius III G. abbati s. Proculi et priori s. Victoris Bononien.: mandat, quatenus iudicent controversiam de archipresbyteri substitutione in ecclesia de Sala, cuius ius patronatus ad ecclesiam s. Mariae de Reno spectare prior et canonici transmissa insinuatione monstrarunt. — Dilecti filii. Dat. Velletri 4 non. maii.

A. [C n. 28 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 298 n. 328 ex A. — Regg. Segni p. 53 (dat. Velletri non. maii a. 1182). *Trombelli p. 119. PflugkH. Iter p. 296 n. 761. JL. 14766.*

19 *Anagni (1183) nov. 24*

Lucius III (Theobaldo) Ferrarien. ep.: mandat, quatenus venditionem hospitalis apud Casaliolam siti per G(erardum) priorem s. Mariae de Rheno archipresbytero de Roffeno factam in irritum revocet et faciat pecuniam praefato archipresbytero designari; si vero commutationem factam invenerit fraudulentam et damnosam ecclesiae s. Mariae, componere studeat inter eos. — Ad audientiam. Dat. Anagn. 8 kal. dec. ⟨1183⟩.

C n. 32. — Edd. Segni p. 54 ex C. Gött. Nachr. 1910 ex C. — Regg. Mozzagrugno lib. IV f. 14. Trombelli p. 131. 279. 280 ex C. PflugkH. Iter p. 299 n. 778 ex C. JL. 14942.

De domo hospitali s. Blasii de Casajola cf. Trombelli p. 131.

20 *Verona (1185) mai. 23*

Lucius III universis episcopis: mandat, quatenus, cum prior aut fratrum aliquis ad eos accesserit ordinandus, iuxta tenorem privilegii sui, nullius contradictione vel appellatione obstante, eos ordinent *(cf. n. 17)*. — Cum dilectis. Dat. Veron. 10 kal. iun.

A. [C n. 29 Exc.]. — Ed. Trombelli p. 434 n. 51 ex A. — Regg. Segni p. 54 (a. 1183). *Mozzagrugno lib. IV f. 13'. J. 9756. JL. 15428.*

21 *Verona 1186 ian. 27*

Urbanus III Hugoni priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae de Reno sub apost. protectione, et confirmat ordinem canonicum b. Augustini, possessiones propriis expressas vocabulis, inter quas eccl. s. Praxedis ab Anastasio *(n. 10)*, Alexandro *(n. 14)* et Lucio *(n. 17)* concessam, libertates et immunitates a b. m. Henrico et Gerardo Bonon. epp. indultas et iura, sub censu 2 sol. Lucen.

monetae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Cum nobis sit. Ego Urbanus etc. Subscr. 15 card. Dat. Veron. p. m. Transmundi S. R. E. not., 6 kal. feb., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [C n. 33 Exc. I Exc.]. — Edd. Segni p. 55 Exc. Serenius p. 104 ex A (6 feb.) = *Bull. Lat. p. 53. Boeri Bull. I 20 n. 13 ex A* (feb. 6). *Trombelli p. 378 n. 13 ex A = Migne CCII 1355 n. 16. — Regg. Mozzagrugno lib. IV f. 14. Calindri Dizionario II 118. J. 9793. JL. 15525.*

22 *Verona (1186—87) ian. 22*

Urbanus III universis Dei fidelibus per Ravennatem archiepiscopatum et Ferrariensem episcopatum constitutis: monet atque in remissionem peccatorum iniungit, ut Hu(goni) priori et fratribus s. Mariae de Reno, in ecclesia ipsorum campanarium construere et pontem supra fluvium Renum reparare volentibus, de bonis suis caritatis beneficia conferant. — Quoniam ut ait. Dat. Veron. 11 kal. feb.

A. [C n. 36 Exc.]. — Edd. Trombelli p. 434 n. 52 ex A = Migne CCII 1466 n. 76. — Regg. Segni p. 56 (a. 1186). *Mozzagrugno lib. IV f. 14. Calindri Dizionario II 118. J. 9893. JL. 15773.*

23 *Verona (1186—87) ian. 22*

Urbanus III universis episcopis: repetit Lucii III mandatum de fratribus ordinandis *(n. 20)*. — Cum dilectis. Dat. Veron. 11 kal. feb.

A. [C n. 37 Exc.]. — Edd. Trombelli p. 435 n. 53 ex A = Migne CCII 1467 n. 77. — Regg. Segni p. 57 (a. 1186). *Mozzagrugno lib. IV f. 14'. J. 9894. JL. 15774.*

24 *Verona (1186—87) iun. 13*

Urbanus III universis Christi fidelibus per Ravennatem provinciam constitutis et omnibus per pontem s. Mariae de Reno Bonon. transeuntibus: monet atque in remissionem peccatorum iniungit, quatenus, cum nuntii pro elemosynis quaerendis ad eos accesserint pro ponte s. Mariae de Reno instaurando, manum misericordiae eis porrigant. — Si quando. Dat. Veron. id. iun.

A. [C n. 34 Exc.]. — Edd. Trombelli p. 435 n. 54 ex A = Migne CCII 1480 n. 98. — Regg. Segni p. 56 (a. 1185, pont. a. 1). *Mozzagrugno lib. IV f. 14. Calindri Dizionario II 118. J. 9920. JL. 15874.*

25 *Verona (1186—87) iul. 15*

Urbanus III archipresbytero et canonicis Bononien.: prohibet, ne Hugonem priorem et fratres s. Mariae de Reno super decimis vel aliis rebus, ab episcopis Bononiensibus et archiepiscopis Ravennatensibus datis, praesumant aliquatenus infestare. — Cum dilectos filios. Dat. Veron. id. iul.

A. [C n. 35 Exc.]. — Edd. Trombelli p. 380 n. 14 ex A = Migne CCII 1485 n. 104. — Regg. Segni p. 56 (a. 1186). *Mozzagrugno lib. IV f. 14'. J. 9928. JL. 15894.*

26 *Laterano 1188 mart. 3*

Clemens III universis episcopis: repetit Lucii III *(n. 20)* et Urbani III *(n. 23)* mandata de fratribus ordinandis. — Cum dilectis. Dat. Lat. 5 non. mart. pont. n. a. 1.

A. [C n. 43 Exc.]. — Edd. Trombelli p. 436 n. 55 ex A = Migne CCIV 1317 n. 31. — Regg. Segni p. 57 (a. 1187). *Mozzagrugno lib. IV f. 14'. J. 10051. JL. 16166.*

27 *Laterano 1188 mart. 17*

Clemens III Hugoni priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae de Reno sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini, possessiones propriis expressas vocabulis, inter quas ecclesiam s. Praxedis ab Anastasio *(n. 10)*, Alexandro *(n. 14)*, Lucio *(n. 17)* et Urbano *(n. 21)* concessam, libertates et immunitates a b. m. Henrico et Gerardo Bonon. epp. indultas et iura, sub censu 2 sol. Lucen. monetae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Cum nobis sit. Ego Clemens etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 16 kal. april., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C n. 38 Exc. I Exc.]. — Edd. Serenius p. 115 ex A = Bull. Lat. p. 59. Boeri Bull. I 22 n. 14 ex A. Trombelli p. 381 n. 15 ex A = Migne CCIV 1324 n. 35. — Regg. Segni p. 57. Mozzagrugno lib. IV f. 14'. Calindri Dizionario II 118. J. 10055. JL. 16177.

28 *Laterano 1195 feb. 25*

Celestinus III priori et fratribus de Reno: praecipit, quatenus conventionem cum Angelica statutam ratam et firmam in omnibus habeant et, si quid contra illud pactum agere aliquatenus praesumpserint, in gradum pristinum sine dilatione qualibet reforment; si vero conventionem in ecclesiae ipsorum detrimentum noverint redundare, quicquid inde statutum est, restituto ipsi mulieri publico instrumento, in irritum penitus revocetur.

v. Eccl. s. Mariae de Monte Guardiae n. 2.

29 *Roma S. Pietro 1195 nov. 17*

Celestinus III Bononiensi ep. et abbati s. Felicis Bonon.: conquerente Angelica latrice praesentium, quod, cum inter ipsam et priorem fratresque de Rheno super ipsius mulieris necessariorum provisione et quibusdam aliis articulis ex utriusque partis assensu amicabilis compositio intercesserit et scripto fuerit authentico confirmata *(cf. n. 28)*, dicti prior et fratres ab eadem pactione propria resiliverint voluntate, mandat, quatenus eosdem per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellant, ut universa, quae ab Angelica ipsos constiterit recepisse, ei restituant.

v. Eccl. s. Mariae de Monte Guardiae n. 3.

**30* *(1195—96)*

Celestinus III commonet priorem et fratres s. Mariae de Reno, ut accedant ad praesentiam suam, de extrema exinanitione s. Praxedis ecclesiae eis ab Anastasio IV *(n. 10)* commissae responsuri.

Laud. in Celestini III bulla a. 1197 feb. 28 J. 10506. JL. 17194 (vol. I p. 52 n. 16). — Reg. JL. —.

Celestinus III a. 1197 feb. 28 ecclesiam s. Praxedis de Urbe, deficientibus fratribus s. Mariae de Reno, tam in spiritualibus quam in temporalibus prorsus extenuatam, eis subtraxit et privilegia eisdem de ipsa ecclesia a sede Romana indulta decrevit in posterum viribus omnino carere.

Domus Cruciferorum s. Mariae de Morello.

Marcantonio Boldù La historia della religione Crocifera a. 1571, ms. s. XVI, olim Venetiis in bibliotheca domus Soc. Iesu (cf. Zaccaria Excursus litter. p. 30 sq.). — Constitutiones ordinis fratrum Cruciferorum (Bononiae 1587). — Benedetto Leoni L'origine et fondatione dell' ordine de' Crociferi (In Venetia 1599). — Storia dell' ordine dei Crociferi, ms. s. XVII, Treviso Bibl. comunale cod. 474 (cf. Gött. Nachr. 1899 p. 210).

Cruciferorum sive Cruciatorum sive b. Cleti congregationis religionem aut a s. Cleto, secundo post b. Petrum pontifice, aut a s. Cyriaco Hierosolymitano episcopo temporibus s. Helenae originem traxisse, omnes huius ordinis auctores fabulantur. Verisimile tamen est, ordinem Cruciferorum a quodam crucesignato in expeditione in Terram sanctam profecto, nomine Cleto, institutum esse. Nulla enim ante saec. XII vera huius ordinis invenitur memoria. Neque Gregorii IV indulgentia, quam laudant Boldù (ap. Zaccaria Excursus litter. p. 32) et Speciali Notizie istor. di Ancona p. 156, neque aliae indulgentiae Lucii II, Alexandri III, Lucii III aliorumque Romanorum pontificum, quarum auctor Historiae Cruciferorum [*C*] mentionem fecit (cf. Gött. Nachr. 1899 p. 235 n. 18), fide dignae sunt; quapropter eas plane praetermittimus.

Primus Alexander III, quem propter Friderici I et schismaticorum furiam ad domus Cruciferorum confugisse, chronographi huius ordinis temere narrant (cf. Gött. Nachr. 1899 p. 235), a. 1169 institutionem fratrum Cruciferorum iuxta disciplinam bo. me. Cleti viventium eorumque regulam confirmavit (n. 1); domum quoque, quam Cruciferi in loco Murello haud procul ab urbe Bononia iuxta stratam maiorem inter civitatem et flumen Savenae aedificarunt, sub apostolica protectione suscepit et lapidem primarium ad ecclesiam s. Mariae ibi construendam misit (n. 2), sub annuo censu unius librae cerae, pro qua postea Cruciferi XII imperiales solvere consueverunt, ut evincitur ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 100. 101), qui tribus vicibus adnotat:

„Domus hospitalis Cruciatorum I libram cerae“,
„Ecclesia sanctae Mariae Cruciatorum XII imperiales“,
„Hospitale sanctae Mariae Cruciferorum XII imperiales“.

Nova religio mox mirum in modum crevit. Praeter domum iuxta Bononiam, ubi magister generalis residere consuevit, in Gregorii IX amplissimo privilegio a. 1228 iul. 10 Bartholomaeo magistro Cruciferorum concesso (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 123 n. 209) quinquaginta quinque domus hospitales Cruciferorum enumerantur, in omnibus fere Italiae partibus sitae, inter quas domus s. Mariae Venetiarum, s. Mariae Mediolani, s. Mariae Magdalenae Paduae, s. Crucis Vicentiae, s. Lucae Veronae, s. Christophori Placentiae, s. Aegidii Faventiae, s. Marci Arimini, s. Mariae de Ponte Potentiae olim claruerunt. Amplissima Cruciferis privilegia dederunt Alexander III (n. 1), Urbanus III (n. 8), Clemens III (n. 9), Celestinus III (n. 10), Innocentius III a. 1198, Gregorius IX a. 1228 (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 123 n. 209), Innocentius IV a. 1243 (ed. Berger Les reg. d'Innocent IV t. I 57 n. 324), Alexander IV a. 1255 et Clemens IV a. 1265 (cf. Leoni f. 4'). Imperatores quoque ordinem privilegiis honestarunt, Fridericus a. 1175

Stumpf Reg. 4178, Heinricus VI a. 1187 aug. 28, Otto IV a. 1210 april. 10 (mart. 29), Fridericus II a. 1226 BF. 1597. 1759.

Cruciatorum religione maxime florente, tota Italia in quinque huius ordinis provincias divisa est, quarum priores resederunt Bononiae, Venetiis, Mediolani, Neapoli et Romae, ubi ecclesia s. Matthaei in Merulana, ab Honorio III a. 1220 (cf. Leoni f. 12') et ab Alexandro IV a. 1256 mai. 15 (ed. Bourel De la Roncière Les reg. d'Alexandre IV t. I 400 n. 1341. 1342) ordini Cruciferorum addicta, inter maximas eorum sedes colebatur (cf. vol. I p. 39). Sed paulo post ordo labi coepit. Denique Alexander VII a. 1656 april. 28 eum prorsus suppressit.

Archiva ordinis, quae Venetiis et Bononiae exstiterunt, igne consumpta esse Leoni f. 1 dolet. Praeterea tabulariis Cruciferorum Romae et Mediolani idem auctor se usum esse affirmat. Anconae quoque in archivo ecclesiae s. Marci etiamtunc a. 1759 Speciali plura ordinis privilegia invenit (Notizie istor. di Ancona p. 156 sq.). Hodie vero perpauca supersunt. Nonnulla privilegia, inter quae Friderici I et Friderici II diplomata, Mediolani in R. archivo inveniuntur; quaedam custodiuntur Venetiis in archivo canonicorum ecclesiae s. Marci (cf. Gött. Nachr. 1899 p. 204). Maximam tamen partem privilegiorum a Romanis pontificibus concessorum exscripsimus ex Historia ms. ordinis Cruciferorum s. XVII, quam in bibliotheca civitatis Tarvisii nuper repperimus (cf. Gött. Nachr. 1899 p. 210).

Quae sequuntur litterae aut ad universum Cruciferorum ordinem aut ad eorum principalem domum Bononiensem spectant. Eas quidem, quae domibus s. Mariae Mediolani, s. Lucae Veronae, s. Crucis Vicentiae concessae sunt, suo loco referemus. Privilegia domum s. Nicolai de Ponte super Maroiam, domum in oppido s. Severini, domum s. Mariae de Ponte Potentiae respicientia iam in vol. IV sub episcopatibus Spoletino (p. 113), Camerinensi (p. 131), Humanatensi (p. 201) recensuimus.

A = Orig. Venezia Arch. capitolare di S. Marco.
B = Cop. ib.
C = Storia dell' ordine dei Crociferi, s. XVII, Treviso Bibl. comunale cod. 474.
D = Registro delle scritture dell' archivio dei canonici Lateranensi di S. Agostino di Piacenza, s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli 120; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.

1 *Benevento (1169) dec. 20*

Alexander III Gerardo priori et fratribus iuxta disciplinam b. m. Cleti viventibus: suscipit eos et domos eorum sub apost. protectione, et confirmat regulam eorum. — Quod calcatis. Dat. Beneventi 13 kal. ian.

C f. 1 ex autogr. in arch. Bononiae. D f. 1' Exc. (1061 nov. 12). — *Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 227 n. 9 ex C. — Regg. Leoni f. 4. 26' ex orig. Bononiae. Sigonius De epp. Bon. p. 88. Speciali Notizie istor. di Ancona p. 157 ex arch. s. Marci de Ancona. Zaccaria Excursus litter. p. 34. JL. —.*

Quaedam huius amplissimi privilegii capitula in collectionibus canonum sub falso titulo „Priori et fratribus s. Iohannis“ leguntur; cf. Decr. Gregorii IX lib. III t. 32 c. 8 ap. Friedberg II 581 (J. 9036. 9037. JL. 13972).

*2 *(1169)*

Alexander III mittit lapidem primarium ad ecclesiam construendam eamque sub apost. protectione suscipit.

Laud. in n. 8. 10 et in Gregorii IX privilegio a. 1228 iul. 11 (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 125 n. 210) procuratori elemosynariae domus de Murello concesso. — Reg. Gött. Nachr. 1899 p. 230 n. 10 ex C f. 173 ad a. 1169. JL. —.

Ad hanc Alexandri III indulgentiam notitia de censu unius librae cerae certo referenda est, quae apud Cencium legitur (v. supra p. 284). — A. 1173 nov. 18 et dec. 20 Alexander III Cruciferis s. Mariae Mediolanensibus et Cruciatis Veronae privilegia concessit (edd. Gött. Nachr. 1899 p. 230. 231 n. 11. 12).

3 *Velletri (1181—82) sept. 19*

Lucius III generali magistro et fratribus domus Cruciferorum: confirmat ecclesiam s. Leonardi iuxta pontem Conocelle, a R(odulfo) Anconitano ep. et canonicis eius collatam. — Iustis petentium. Dat. Velletr. 13 kal. oct.

C f. 131. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 235 n. 19 ex C. — Reg. Zaccaria Excursus litter. p. 34. JL. —.

Conf. vol. IV p. 202 n. 1. — Praeterea Lucius III Cruciferis s. Crucis de Vicentia privilegium concessit JL. 15147.

4 *Verona (1185) ian. 21*

Lucius III archiepiscopis et episcopis per Marchiam et Lombardiam constitutis: mandat, quatenus parochianos suos moneant, ne priori Cruciatorum vel fratribus eius iniuriam inferant aut gravamen. — Cum omnibus simus. Dat. Veron. 12 kal. feb.

C f. 9. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 239 n. 24 ex C. — Reg. Zaccaria Excursus litter. p. 34. JL. —.

5 *Verona (1185—86) dec. 20*

Urbanus III archiepiscopis et episcopis per Marchiam et Lombardiam constitutis: repetit Lucii III rescriptum *(n. 4)*. — Cum omnibus simus. Dat. Veron. 13 kal. ian.

C f. 9'. — Regg. Leoni f. 27. Zaccaria Excursus litter. p. 34. Gött. Nachr. 1899 p. 240 n. 27. JL. —.

6 *Verona (1186—87) feb. 20*

Urbanus III universis Christi fidelibus per archiepiscopatum Ravennatensem et Ferrariensem dioecesim constitutis: monet et in remissionem peccatorum iniungit, quatenus Cruciferis, qui Bononiae commorantur, de bonis suis caritatis auxilium ministrent. — Quoniam inter. Dat. Veron. 10 kal. mart.

C f. 182'. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 243 n. 32 ex C. — Reg. JL. —.

7 *Verona (1186—87) april. 29*

Urbanus III magistro et fratribus Cruciatorum: suscipit domum et personas eorum cum omnibus bonis sub apost. protectione, et confirmat specialiter ecclesias s. Magulfi et s. Leonardi. — Iustis petentium. Dat. Veron. 3 kal. maii.

A. [C f. 10 et f. 131' (kal. mai.)*]. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 243 n. 33 ex C. — Reg. Zaccaria Excursus litter. p. 34. JL. —.*

Ecclesias s. Magulfi et s. Leonardi *(San Golfo* et *San Lionardo)* in Anconitano episcopatu sitas a Lucio III (cf. n. 3) Cruciferis confirmatas esse, Innocentius III in privilegio suo a. 1208 mai. 18 minus recte affirmat (cf. vol. IV p. 201. 202).

8 *Verona 1187 mart. 26*

Urbanus III Benencasae magistro et fratribus Cruciferis hospitalis domus Bononien. etc.: suscipit domum eorum, cum eius antecessor a fe. me. Alexandro *(n. 2)* lapidem primarium ad ecclesiam construendam acceperit, sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura, sub censu 12 imperialium apost. sedi annis singulis persolvendo. — Cum antecessor. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 7 kal. april., ind. 5, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. [B a. 1480. C f. 173. Insert. in privilegiis Clementis VI a. 1345 mart. 6: Roma Arch. Vat. Reg. Avin. t. 77 f. 514' n. 584 = Reg. Vat. t. 166 f. 285 n. 584, et Innocentii VI a. 1353 iul. 17: Reg. Avin. t. 125 f. 488 n. 344 = Reg. Vat. t. 222 f. 403' n. 344 (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 445)]. — Edd. Bull. ed. Cherubini [2] *I (1617) 30 n. 1 = Tamburini De iure abbatum II 324 Exc., = Bull. magnum ed. Luxemburg. I 47 n. 1 = Bull. Rom. ed. Cocquelines III 25 n. 10 = Bull. Rom. ed. Taur. III 46 n. 10, = Mansi XXII 499 n. 5 = Migne CCII 1507 n. 125. — Regg. Speciali Notizie istor. di Ancona p. 157 ex arch. s. Marci de Ancona. Zaccaria Excursus litter. p. 34. J. 9953. JL. 15960.*

Praeterea adnotamus Urbani III privilegia Cruciferis s. Crucis Vicentiae a. 1186 mai. 4 JL. 15599, s. Mariae Venetiarum a. 1186—87 ian. 15 et ian. 21 (ed. Gött. Nachr. 1899 p. 242 n. 30. 31), s. Mariae de Ponte Potentiae a. 1186—87 iun. 9 (vol. IV p. 202 n. 3) concessa.

**9* *(1188)*

Clemens III confirmat Cruciferis Bononiensibus exemptionem concessam ab aliis pontificibus.

Reg. Zaccaria Excursus litter. p. 35. JL. —.

Adnotamus insuper Clementis III privilegia Cruciferis s. Nicolai de Ponte super Maroiam a. 1188 iun. 2 (vol. IV p. 113 n. 1), s. Severini a. 1188 iul. 26 (vol. IV p. 132 n. 2) et s. Mariae de Ponte Potentiae (vol. IV p. 202 n. 4) concessa. — In C f. 176 Clementis IV bulla a. 1265 aug. 3 magistro et fratribus hospitalis s. Mariae Bononien. concessa, perperam Clementi III adscribitur.

10 *Laterano 1195 aug. 1*

Celestinus III Iohanni magistro et fratribus Cruciferis hospitalis domus Bononien. etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* et Urbani *(n. 8)* suscipit ecclesiam eorum sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 8)*. — Cum antecessor. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, kal. aug., ind. 13, inc. d. a. 1195, pont. v. d. Celestini pp. III a. 5.

A. [C f. 176']. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 248 n. 41 ex A. — Reg. Zaccaria Excursus litter. p. 35. JL. —.

**11* *(1191—96)*

Celestinus III committit G(erardo) Bononien. ep. causam inter Iohannem priorem Cruciferorum Bononien. et Faventinum ep. super ecclesia et domo hospitali in Roncodorio audiendam.

Laud. in n. 12. — Reg. JL. —.

12 *Laterano 1196 april. 8*

Celestinus III Iohanni priori Cruciferorum Bononien.: confirmat sententiam a G(erardo) Bononien. ep. in causa, quae inter hospitale Cruciferorum de

Bononia et (Bernardum) Faventin. ep. super ecclesia et domo hospitali in Roncodorio prope Faventiam et eius possessionibus vertebatur, ex delegatione sedis apostolicae *(n. 11)* promulgatam. — Ut perpetuae. Dat. Lat. 6 id. april. pont. n. a. 5.

C f. 305 ex autogr. Venetiis. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 249 n. 42 ex C. — Reg. Zaccaria Excursus litter. p. 35. JL. —.

Conf. Faenza, Episc. n. 6 (supra p. 148). — Denique adnotamus privilegia Celestini III Cruciferis s. Severini a. 1191 iun. 21 (vol. IV p. 132 n. 3) et s. Mariae de Ponte Potentiae (ib. p. 202 n. 5) concessa.

Pastinum.

Locus q. d. Pastinum sive Pastina, situs inter Septemfontes et Ozzanum, sedes archipresbyteri olim fuit. In eodem loco monasterium s. Christinae ad Septemfontes s. XII et XIII floruit. Domus quoque hospitalis de Quaterna ad archipresbyteratum de Pastino pertinuit.

Ecclesia de Pastino.

**1* *(1159—81)*

Alexander III concedit archipresbytero de Pastino indulgentiam, ut in Vico Castellionis, in quo superexcrevit populi multitudo, ecclesiam de novo fundet.

v. Eccl. s. Agathae in Vico Castellionis n. 1.

**2* *(1191—97)*

Celestinus III confirmat cappellam s. Agathae in Vico Castellionis cum tota parochia, quam habet ecclesia de Pastino.

v. Eccl. s. Agathae in Vico Castellionis n. 7.

Monasterium s. Christinae de Pastino sive Septemfontium.

A. Fortunius Hist. Camald. I 148. — Lubin p. 374. — Mittarelli Ann. Camald. III 86 sq. — (Calindri) Dizionario V 133 sq.

Prima mentio monasterii s. Christinae in loco Pastinae sive Stifonti, hodie *Settefonti*, in charta a. 1097 habetur. Coluerunt moniales Camaldulenses ex monasterio s. Petri de Luco (cf. vol. III p. 68), quibus Paschalis II privilegium protectionis concessit (n. 1). Inter monasteria Camaldulensia recensetur in Honorii II bulla a. 1125 (vol. III p. 177 n. 9), ubi legimus: monasteriolum s. Christinae in curte (castri Britti). A. 1245 moniales Bononiam transmigrarunt.

Tabularium hodie in R. archivo Bononiensi adservatur. Conf. „Repertorio generale degli instrumenti e scritture che si trovano nel novo archivio del monistero di S. Christina di Bologna a. 1686“, ib. Frustra vero quaesivimus

codicem 1087, olim in monasterio Camaldulensium s. Michaelis de Muriano custoditum „Chartae spectantes ad asceterium s. Christinae de Septifonte et ad abbatiam s. Michaelis de Castro Brittorum“ (cf. Mittarelli Bibl. codd. mss. s. Michaelis Venetiarum p. 367).

A = Orig. Bologna Arch. di stato (Mon. di S. Cristina di Bologna).

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium protectionis. — Austri terram.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Venezia 1177 oct. 4*

Alexander III Scholasticae abbatissae etc.: ad exemplar Paschalis II *(n. 1)* confirmat monasterio s. Christinae in loco q. d. Pastina sito universas possessiones, concedit novalium decimas et sepulturam liberam; statuit, ut locus semper sub Camaldulensis prioris protectione permaneat nec episcopo nec episcopi ministris liceat eiusdem loci congregationem aut eius presbyteros excommunicare vel interdicere, nisi prius Camaldulensem priorem caritatis studio requisierit. — Austri terram. Ego Alexander etc. Subscr. 5 card. Dat. Venetiis in Rivo alto p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 non. oct., ind. 11, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

A. — Ed. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 83 n. 52 ex A. — Regg. J. 8544. JL. 12947.

Alexandri III privilegium ad verbum Paschalis II bullam deperditam sequitur, ut colligitur ex exordio „Austri terram“, saepius in Paschalis II privilegiis adhibito.

Castel de' Britti
Monasterium s. Michaelis de Castro Brittorum.

Lubin p. 61. — Mittarelli Ann. Camald. II 366. — (Calindri) Dizionario I 377. II 248 sq.

Monasterium s. Michaelis sive s. Archangeli in fundo Paterno in loco q. d. Castrum Britti sive Brittorum, cuius primordia, licet antiquissima, obscura sunt, Camaldulensium fratrum olim fuit, ut constat ex Paschalis II privilegio a. 1113 Guidoni priori Camaldulensium concesso (vol. III p. 177 n. 6). Monasterium a Sixto V collegio Montisalti Bononiae addictum est.

Chartae ad monasterium s. Michaelis spectantes in Camaldulensium tabulario, olim Fontisboni, hodie in R. archivo Florentino (cf. vol. III p. 173) adservantur. De eo Ambrosius Traversari in epistola sua ad Fantinum Dandulum, Bononiae gubernatorem, missa (Epp. lib. II n. 29 ed. Mehus p. 99) locutus est, privilegia Paschalis II, Anastasii IV et Alexandri III Camaldulensium ordini concessa proferens. Nos vero frustra privilegia antiquiora quaesivimus.

**1* *(1140)*

Innocentius II praecipit Longino presb. card., ut causam inter Henricum Bononien. ep. et Rainerium abbatem mon. s. Michaelis in Massa Paterno super ecclesia s. Iohannis in Isola definiat.

v. breve recordationis a. 1140 oct. 3 per iussionem Longini card. factum (ed. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 389 n. 253; cf. Schiaparelli e Baldasseroni Regesto di Camaldoli II 154 n. 979). — Reg. JL. —.

Longinus presb. card. ignotus est.

Quaderna

Domus hospitalis s. Stephani de Quaterna.

**1* *(1153—54)*

Anastasius IV committit Gerardo Bononien. ep. per apostolica scripta causam cognoscendam definiendamque, quae inter Ildeprandum hospitalarium et administratorem hospitalis de s. Stephano in Quaterna et Guibertum abbatem eccl. s. Stephani qd. Ierusalem vocatae de subiectione eiusdem hospitalis vertitur.

v. Mon. s. Stephani q. v. Hierusalem n. 2.

**2* *(1153—54)*

Anastasius IV, Ildeprando hospitalario et administratore hospitalis de s. Stephano in Quaterna ad sedem apost. appellante, delegat causam inter eum et Guibertum abbatem eccl. s. Stephani Ildeprando diac. card. s. Eustachii iterum cognoscendam.

v. Mon. s. Stephani q. v. Hierusalem n. 3.

3 *Bologna 1154 april. 9*

Ildeprandus diac. card. s. Eustachii ex delegatione Anastasii IV *(n. 2)* definit causam inter abbatem s. Stephani et Ildeprandum custodem hospitalis s. Stephani de Quaterna; iubet abbatem s. Stephani in possessionem praedicti hospitalis de Quaterna et rerum ad ipsum hospitale pertinentium mitti ipsumque Ildeprandum ab administratione cessare.

v. Mon. s. Stephani q. v. Hierusalem n. 4.

Musiano

Monasterium s. Bartholomaei de Musiliano.

Monasterium s. Bartholomaei et s. Savini de Musiliano ab ipsa Mathilda comitissa institutum esse Sigonius, Alberti, Ghirardacci, Masini, Petracchi, alii fabulantur, sed multo antiquius erat; eius enim mentio iam in charta a. 981 habetur (edd. Muratori Antiq. II 257; Savioli I^{b} 61 n. 34). In eo vixerunt monachi ordinis s. Benedicti usque ad a. 1307, quando cum monasterio s. Stephani Bononiensi unitum est (cf. supra p. 265). A. 1652 monasterium Musilianense suppressum est.

Situm fuit in valle Savenae fl. versus meridiem. De loco, hodie *Musiano*, cf. Lubin p. 244; (Calindri) Dizionario IV 141 sq.

Chartae Musilianenses, olim in tabulario monasterii s. Stephani adservatae, hodie in R. archivo Bononiae exstant (S. Stefano). Antiquiores chartas ediderunt Petracchi Della insigne abbaziale basilica di S. Stefano di Bologna (In Bologna 1747) et Savioli in Annalibus. Sed privilegium, quo monachis

Musilianensibus Romana libertas concessa est, desideratur; immo a quo pontifice editum fuerit ignoramus. Memoria tamen eius superest in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 100), ubi legimus:

„Monasterium de Musiliano VI solidos affortiatos [Lucenses]".

Panico

Ecclesia s. Laurentii.

De loco in valle Rheni fl. sito cf. (Calindri) Dizionario IV 213 sq. et Enea Gualandi Le origini de' conti di Panico in: Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XXVI (1908) 285 sq.

Alexandri III privilegium (n. 2) adservatur penes canonicos ecclesiae metropolitanae (cf. supra p. 255).

A = Orig. Bologna Arch. capitolare.
G = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127 (ex schedis Onuphrii Panvinii, ut videtur).

**1* *(1170)*
Alexander III committit Widoni priori congregationis s. Mariae de Reno controversiam inter Nonantulanum mon. et Gualfredum plebanum s. Laurentii de Panico super eccl. s. Silvestri et quibusdam possessionibus in loco Frontignani et quibusdam decimis et pensionibus.

v. Modena. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 69.

2 *Anagni 1173 nov. 10*
Alexander III Gualfredo plebano etc.: suscipit eccl. s. Laurentii de Panico sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et canonicam portionem decimarum de tota plebana. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Anagniae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 id. nov., ind. 7, inc. d. a. 1173, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 15.

A (mutilum). [G Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 671 n. 8220a. JL. 12242.

Domus hospitalis s. Bartholomaei de Prato Episcopi et domus hospitalis de Runcore.

Legimus apud Cencium in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 100. 101) sub episcopatu Bononiensi:

„Hospitale sancti Bartholomaei de Prato Episcopi I libram incensi pro hospitale de Runcore"

„Hospitale de Runcore I libram olibani".

Nec certam de locis nec de eorum privilegiis notitiam habemus. Pratum Episcopi, hodie, ut puto, *Prada* in valle Rheni (cf. Calindri Dizionario IV 306 sq.), olim Mathildae comitissae proprietas fuit. Overmann vero (Gräfin

Mathilde von Tuscien p. 163 Regg. 52. 53) locum eundem esse ac *Prato* in Etruria contendit. Aliter Fabre l. c. p. 100 not. 6, qui tamen erravit, locum Runcore cum Bondeno de Roncore in territorio Guastallensi (dioec. Reginen.) confundens. Hospitale enim de Runcore recensetur in catalogo ecclesiarum Bononiensis dioecesis a. 1408 confecto, ubi legitur sub plebatu Quartieri Portae Sterii:

„Ecclesia Sanctorum de Ronchore erat hospitale“.

Facile autem intelligitur, has possessiones ex donatione Mathildae comitissae ad ius Romanae ecclesiae devenisse. Utut est, illud miramur, aliam domum hospitalem illius regionis a Mathilda comitissa b. Petro traditam in Cencii Libro censuum S. R. E. omissam esse, s. Michaelis domum hospitalem in loco q. d. Bombiana, quam Mathilda a. 1098 sub iugo b. Petri esse constituit (cf. Overmann p. 163 Reg. 51 et Heinrici V praeceptum a. 1118 iun. 12 Stumpf Reg. 3158).

Ecclesia s. Mariae de Rocca Amadoris.

Praeterea legitur apud Cencium (l. c. I 101):

„Ecclesia sanctae Mariae de Roccamador I libram cerae“.

Certe ecclesia haec Augustinianorum eremitorium erat, sicut altera s. Mariae de Rocca Amadoris ecclesia in Senensi episcopatu, Celestini III temporibus condita (vol. III p. 229). Sed frustra eius memoriam et in chartis Bononiensibus et in catalogis ecclesiarum dioecesis Bononiensis quaesivimus. Conversumne est postea huius ecclesiae nomen?

Monteveglio

Ecclesia s. Mariae Montis Belii.

G. Pennotti Generalis totius s. ord. clericorum canonicorum hist. tripartita [1] (Romae 1624) p. 669 sq.; [2, 3] (Coloniae 1630. 45) p. 689 sq. — (Calindri) Dizionario IV 68 sq. — Tiraboschi Dizionario topografico-storico degli stati Estensi II 58 sq.

Montis Belii oppidum sive castrum, quod saec. XI ex. appellabatur Mons vetus alioque nomine Mons Belli (cf. Clementis III privilegium a. 1092 JL. 5334 et Stumpf Reg. 2915), satis antiquum, ut docet Paulus diac. in Hist. Langobardorum lib. II c. 18 et lib. VI c. 49, apud Italos celebratur ex eo, quod in loci obsidione a. 1092 Heinrici IV fortuna corruit. Saec. XII locus in Bononiensium ditione fuit (cf. chartam a. 1157 edd. Sigonius Hist. Bon. [1, 2] p. 133; [3] p. 59; Ghirardacci I 579; Calindri Dizionario IV 104 not.; Savioli I^b 246 n. 161), qui a. 1179 castrum propter Montebelianorum rebellionem destruxerunt (cf. Bologna, Civ. n. 10). Oppidum reaedificatum a. 1196 sept. 9 ab Heinrico VI imp. privilegio honestatum est (Stumpf Reg. 5030). Imperatore autem mortuo, consules Montis Belii cum omni populo ipsius castri Innocentio III sese tradiderunt (ex Reg. Innocentii III t. I f. 13 n. 45 edd. Pennotti [1] p. 670; [2, 3] p. 690; Calindri Dizionario IV 109 not.; Savioli

II[b] 203 n. 319; Migne CCXIV 43 n. 47; Theiner Cod. dipl. dom. temp. I 31 n. 37; cf. BFW. 12146). Graviter igitur errat Fabre (Liber censuum S. R. E. I 116 not. 3), qui hoc Montis Belii castrum idem ac illud Montisbelli castrum prope Placentiam *(Montebello)*, ex historiae annalibus satis notum, esse contendit.

In oppido Montis Belii Mathildam comitissam in victoriae memoriam ecclesiam b. Mariae condidisse ibique canonicos ex s. Fridiani congregatione statuisse, tabula in ipsa ecclesia a. 1658 a canonicis posita (ed. Calindri IV 73) narrat. Consentit Pennottus. Sed gravissime errat. Nam plebis s. Mariae de Montebellio iam a. 973 in Honesti Ravennatis archiepiscopi placito mentio fit (edd. Sillingardus Catal. epp. Mutinen. p. 46 = Ughelli [1]II 13; [2]II 12; Savioli I[b] 56 n. 32 = Affò Storia di Parma I 359 n. 71; Tiraboschi Mem. Mod. I[b] 136 n. 111). Notamus praeterea Gualterii Ravennatis archiepiscopi chartam a. 1141 (edd. Muratori Antiq. VI 401 = Savioli I[b] 197 n. 125 = Cassani Dell' antico studio di Bologna p. 178; cf. Hübner Gerichtsurkunden Reg. 1635), qua litem de confiniis inter plebem Ciliani et plebem Montis Belli, Ribaldo Mutinensi episcopo rogante, definivit, et Gerardi Bononiensis episcopi privilegium Henrico archipresbytero de Monte Vellio a. 1155 concessum (ed. Calindri IV 79 not.). Ecclesia s. Mariae, a. 1150 canonicis s. Fridiani commissa (n. 1), inter insigniores ecclesias collegiatas Bononiensis episcopatus floruit usque ad saec. XV, quando in commendam cessit. A. 1455 Calixtus III ecclesiam, propter bellorum discrimina aliasque multiplices afflictiones valde deminutam et paene desertam, congregationi canonicorum regularium s. Salvatoris Lateranensis, olim s. Mariae de Frisonaria, addixit (ed. Pennotti [1] p. 672; [2. 3] p. 692).

Archivum ecclesiae Montisbelianae, de cuius dignitate et amplitudine innumera documenta, ut Pennottus affirmat, in eiusdem collegii chartophylaciis olim habebantur, aut periit aut dispersum est. Romanorum pontificum privilegia, recentioris tamen aetatis, Bononiae in R. archivo custodiuntur (cf. n. 9). Nonnullae chartae iam pridem penes canonicos Lateranenses in ecclesia s. Iohannis de Monte exstabant, quae nunc item in R. archivo Bononiensi adservantur (cf. n. 2). Calindri vero temporibus (a. 1782) pleraque privilegia in archivo Montebeliano in libro sig. A remanserant, ut Gerardi Bononiensis episcopi privilegium a. 1155 et Gregorii VIII bullae apographum antiquissimum (n. 6); cf. Dizionario I 364. IV 70. 83.

A = Orig. Bologna Arch. di stato (Abbazia di S. Maria di Monteveglio).
B = Cop. typis impressa, s. XVII, ib. (Lateranensi di San Giovanni in Monte).

1 *Ferentino (1150) nov. 23*

Eugenius III P(etro) priori s. Fridiani: mandat, quatenus unum seu plures de fratribus s. Fridiani archipresbytero eccl. Montisbelli ad tempus concedat, qui fratres huius ecclesiae instruat, qualiter regulam et ordinem canonicorum regularium debeant observare.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 98 (vol. III p. 432).

2 *Ferentino 1150 nov. 24*

Eugenius III archipresbytero etc.: suscipit eccl. b. Mariae Montis Belii sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; statuit, ut ordo canonicus in eadem eccl. secundum b. Augustini regulam institutus perpetuo conservetur; prohibet, ut de terris ecclesiae nullus laicorum decimas ullatenus accipere vel petere audeat; concedit sepulturam liberam. — Officii nostri. Ego Eugenius etc. Subscr. 13 card. Dat. Ferentin. p. m. Mariniani S. R. E. scriptoris, 8 kal. dec., ind. 8 [*l.* 13], inc. d. a. 1150, pont. d. Eugenii pp. III a. 6.

B. — Edd. (Serenius) Indulta ac privilegia pontificia apost. ord. cler. can. Salv. Lat. (Mediolani 1606) p. 67 [Ms. cod. 40 bibl. Lucanae; cf. PflugkH. Iter p. 41 et Gött. Nachr. 1903 p. 596] = Bullarium Lateranense (Romae 1727) p. 34. Savioli I^b 221 n. 143 ex B = Migne CLXXX 1428 n. 405. — Regg. Calindri Dizionario IV 127. Guidicini Cose notabili II 246. J. 6539. JL. 9416.

Adnotamus insuper privilegium amplissimum Innocentii IV a. 1253 mart. 29 ecclesiae Montis Bellii concessum (cf. Berger Les reg. d'Innocent IV t. III 198 n. 6443), in quo laudantur privilegia Eugenii (n. 2), Alexandri (n. 4), Urbani (n. 5), Gregorii (n. 6), Clementis (n. 8) et Celestini (n. 10).

**3* *(1159—73)*

Guido de Reno et Ubaldus subdiac. S. R. E. sententiam proferunt pro eccl. s. Mariae Montisbelii super eccl. s. Pauli de Palude.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

Guido prior eccl. s. Mariae de Rheno obiit a. 1173 mai. 30 (cf. Trombelli Mem. istor. concernenti le due canoniche di S. Maria di Reno e di S. Salvatore p. 278). Ubaldus a. 1173 ex subdiacono S. R. E. archiepiscopus Pisanus electus est.

**4* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis et ius eligendi archipresbyterum; prohibet, ne liceat Bononiensi ep. nova et indebita gravamina imponere, nullumque a canonicis seu archipresbytero eccl. s. Mariae extorqueat iuramentum.

Laud. in n. 6 et in Innocentii IV privilegio a. 1253 mart. 29 (cf. n. 2). — Reg. JL. —.

**5* *(1186)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

B Reg. — Regg. Serenius p. 67 = Bull. Lat. p. 34. PflugkH. Iter p. 304 n. 808. JL. 15719.

Laudatur etiam in n. 6 et in Innocentii IV privilegio (cf. n. 2).

6 *Ferrara 1187 nov. 16*

Gregorius VIII Acurso archipresbytero etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)*, Alexandri *(n. 4)* et Urbani *(n. 5)* suscipit eccl. b. Mariae Montis Belii sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam atque institutionem fratrum s. Fridiani ibi institutum, et possessiones propriis expressas vocabulis et decimas; concedit facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi; indulget ad instar Alexandri *(n. 4)* facultatem archipresbyterum eligendi; confirmat privilegium qd. Gerardi Bononien. ep. et consuetudines et libertates; prohibet ad exemplar Alexandri

(n. 4), ne liceat Bononiensi ep. nova et indebita gravamina imponere, nullumque a canonicis seu archipresbytero extorqueat iuramentum; concedit ius recipiendi clericos vel laicos et sepulturam liberam; prohibet, ne quis infra parochiam oratorium vel ecclesiam construere praesumat; statuit, ut sententias interdicti vel suspensionis ab eis promulgatas nullus sine congrua satisfactione relaxet. — Monet nos. Ego Gregorius etc. Subscr. 8 card. Dat. Ferrariae p. m. Moysi Lat. can. vicem gerentis cancellarii, 16 kal. dec., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

B Reg. — Ed. Pennotti [1] p. 670 ex apographo; [2, 3] p. 690. — Regg. Calindri Dizionario I 364. IV 41. 83. PflugkH. Iter p. 310 n. 848. JL. 16053.

**7 (1187—91)*

Clemens III committit praeposito Mutinensi causam inter archipresbyterum de Montebelio et abbatem s. Fabiani super duabus ecclesiis s. Donati et s. Venantii.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

**8 (1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. in Innocentii IV privilegio (cf. n. 2). — Reg. JL. —.

9 Roma S. Pietro 1191 iun. 12

Celestinus III archipresbytero et fratribus de Montebelio: confirmat sententiam, quam praepositus Mutinen. ex delegatione Clementis *(n. 7)* super duabus ecclesiis s. Donati et s. Venantii contra abbatem s. Fabiani protulit. — Iustis petentium. Dat. Rom. ap. s. Petrum 2 id. iun. pont. n. a. 1.

A (inter acta Celestini V). — Ed. Gött. Nachr. 1910 ex A. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Fabiani, cuius in hoc rescripto Celestini III fit mentio, abbatia ss. Fabiani et Sebastiani esse videtur (cf. Lubin p. 57. 402).

**10 (1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in Innocentii IV privilegio (cf. n. 2). — Reg. JL. —.

San Giovanni in Persiceto.

Domenico Golinelli Memorie istoriche antiche e moderne di Budrio, terra nel contado di Bologna (Bologna 1720). — Francesco Erri Dell' origine della città di Cento e di sua pieve, della estensione, de' limiti e degli interramenti delle valli circumpadane (Bologna 1769). — Marc'Antonio Crescimbeni Annotazioni storico-critiche sopra certo libro intitolato „Dell' origine di Cento“ etc. (Venezia 1771). — Gianfrancesco Erri Trattenimenti in risposta alle „Annotazioni storico-critiche“ etc. (Modena 1772). — M. A. Crescimbeni Nuove annotazioni sopra la storia di Cento in difesa delle precedenti censurate in un libro „Trattenimenti di Gianfrancesco Erri“ etc. (Venezia 1772). — Filippo Monteforti Storia della città di Cento vol. I—IV, ms. s. XVIII, Cento Arch. consulare del Comune. — F. Monteforti Documenti per la storia della città di Cento, ms. a. 1765, ib. — G. Tiraboschi Dizionario topografico-storico degli stati Estensi II 193 sq. — Carlo Monti Storia della città di San Giovanni in Persiceto (Bologna 1838). — Gaetano Atti Sunto storico della città di Cento (Cento 1853). — Gius. Landi Storia dell' antica terra

di Pieve presso Cento, diocesi di Bologna (Bologna 1855). — Gius. Landi La Bolognese pianura e la terra di Pieve presso Cento I. II (Bologna 1877). — Giac. Cassani Origine giuridica delle decime ecclesiastiche in generale e delle Centesi in particolare (Bologna 1894). — Luigi Breventani Deduzioni storiche sull' origine vera della decima di Cento (Bologna 1897). — L. Maccaferri Storia medioevale del castello di San Giovanni in Persiceto in: Atti e Mem. per le prov. di Romagna Ser. III t. XVI (1898) 381 sq. — Augusto Gaudenzi Documenti relativi alla causa tra il comune di Cento e la mensa arcivescovile di Bologna (Bologna 1899). — L. Breventani Discussioni sull' origine vera della decima di Cento (Bologna 1899). — L. Maccaferri Del ducato Persicetano e del suo territorio in: Rivista Abruzzese XV (1900) 139 sq. — A. Gaudenzi Il monastero di Nonantola, il ducato di Persiceta e la chiesa di Bologna in: Bullettino dell' Istituto storico italiano XXII (1901) 77 sq. — A. Pellegrini Storia di Pieve di Cento (Lucca 1903).

Ecclesia s. Iohannis de Persiceto.

In archivo canonicorum ecclesiam collegiatam s. Iohannis de Persiceto administrantium charta antiquissima a. 1123 data est. Archivum civitatis cum chartis inde ab a. 1107 incendio a. 1869 damnatum est. Privilegia Romanorum pontificum ante Innocentium III frustra ibi quaesivimus. Commemoramus autem Lotharii III privilegium hominibus s. Iohannis de Persiceto a. 1132 concessum (Stumpf Reg. 3272). Conf. etiam Gött. Nachr. 1898 p. 7.

**1* *(1191—97)*

Celestinus III sententialiter mandat cappellanis eccl. s. Iohannis de Persiceto, ut Bononiensi ep. parochiam suam causa confirmationis puerorum, praedicationis et correctionis annis singulis visitanti procurationem exhibeant.

v. Bologna, Episc. n. 45.

Sala Bolognese

Ecclesia s. Mariae et s. Iohannis de Sala.

De loco cf. Trombelli Mem. istor. concernenti le due canoniche di S. Maria di Reno e di S. Salvatore p. 119; de nobilibus de Sala cf. Hessel Geschichte der Stadt Bologna p. 87 not. 4.

1 *(Sala 1179 feb. 28)*

Domini de Sala dant S. R. E. et Alexandro III eiusque successoribus fundum terrae in castro Sale, in quo honorifice possit construi ecclesia cum canonica et cimiterio ad honorem Dei et b. Mariae et s. Iohannis bapt. etc.

v. Eccl. s. Mariae de Rheno n. 16.

2 *Velletri (1182—83) mai. 4*

Lucius III G. abbati s. Proculi et priori s. Victoris Bononien.: conquerentibus priore et canonicis s. Mariae de Reno, quod, cum in ecclesia de Sala ius haberent patronatus ipsius ecclesiae, archipresbytero mortuo et patronis ac clericis inter se penitus dissentientibus, omnes electionem praefato priori unanimiter commiserunt, sed post recessum eius quidam cappellanus abbatis s. Stephani Bononien. in archipresbyterum est electus, qui, appellationis obsta-

culo interposito, officium archipresbyteratus exercuit et administrationem minus ordinate recepit; mandat, quatenus, partibus convocatis, rationes et allegationes audiant et, appellatione remota, quod iustum fuerit, iudicent.

v. Eccl. s. Mariae de Rheno n. 18.

Medicina.

Riflessi di tenera e divota consolazione all' antichissima Bolognese terra di Buda (In Bologna 1754). — (Pasquale Orlandi) Memorie storiche della terra di Medicina e suo circondario (Bologna 1852). — Gius. Simoni Cronistoria del comune di Medicina (Bologna 1880).

Ecclesia s. Mariae de Buida Medicinae.

Plebis de Buida sive Buda saepius in privilegiis canonicorum ecclesiae cathedralis Bononiensis, ad quam pertinuit, sermo fit (cf. Eccl. cathedr. n. 2. 13. 17). Decimationes Gadii et ecclesias s. Mariae in Garda, s. Iohannis in Fontanis et s. Thomae Hadrianus IV canonicis confirmavit (cf. Eccl. cathedr. n. 6). Praeterea notamus Friderici I privilegium hominibus de Medicina a. 1155 mai. 13 concessum (Stumpf Reg. 3708), quo praecepit, ut castrum Medicinae restitueretur.

Alexandri III rescriptum (n. 2) in Libro Axium canonicorum ecclesiae cathedralis Bononiensis legitur; cf. supra p. 255.

C = Libro delle Asse, s. XIII sq., Bologna Arch. capitolare.
C[1] = Iura ill. et rev. dd. canonicorum et capituli eccl. metropolitanae Bononien., a. 1700, Bologna Arch. di stato [ex *C*].

**1* *(1144—45)*

Lucius II sententiam de eccl. de Medicina profert.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Benevento (1167—69) dec. 7*

Alexander III Guidoni s. Thomae, P. s. Mariae in Garda et R. s. Iohannis in Fontana sacerdotibus: mandat, quatenus plebi de Medicina tamquam matri ecclesiae et plebano eiusdem loci oboedire curent et debitam ei reverentiam impendere nullatenus recusent, salva sententia b. m. Lucii pp. *(n. 1)*. — Dignum est. Dat. Beneventi 7 id. dec.

C f. 18 [= C[1] *p. 51]. — Ed. PflugkH. Acta III 216 n. 209 ex C*[1]*. — Regg. PflugkH. Iter p. 268 n. 593. JL. 11464.*

3 *Anagni (1173—76) aug. 6*

Alexander III Alberto archipresb. et canonicis Bononiae: indulget, ut homines de plebatu Medicinae ad debitas decimas eis persolvendas et Rambaldum et Iohannem Palmerium praecipue, ne decimas ipsas eis auferant, districtius compellendi facultatem liberam habeant, et tam eos quam alios homines, qui bona eorum illicite detinent et reddere nolunt, excommunicent.

v. Bologna, Eccl. cathedr. n. 9.

MODENA

(Mutina)

Relatio translationis corporis s. Geminiani a. 1106, auctore synchrono, edd. Muratori Scr. [1] VI 89 sq.; [2] ed. Bertoni VI (1907) p. I; P. Bortolotti Antiche vite di S. Geminiano vescovo e protettore di Modena in: Mon. di storia patria delle prov. Modenesi, Chron. XIV (Modena 1886); P. Bertoni Atlante storico paleografico del duomo di Modena (Modena 1909) p. 85 sq.; cf. F. Patetta Studi storici e note sopra alcune iscrizioni medievali della regione Modenese e sopra i Carmina Mutinensia in: Mem. della R. Accademia di Modena Ser. VIII t. VI (Modena 1905) 188 sq. — Francesco Forciroli Vite de beati Modenesi scritte latinamente (s. XVI), edite per cura di Luigi Maini (Modena 1856). — Francesco Panini Cronica della città di Modena, ms. s. XVI, Modena Bibl. Estense; cf. Tiraboschi Bibl. Mod. IV 22. — Gaspar Sillingardus Catalogus omnium episcoporum Mutinensium (Mutinae 1606). — Girolamo Briani Historia della città di Modena vol. I. II, ms. s. XVII in., Modena Arch. di stato (Arch. Boschetti X. XIV 41. 42). Alterum exemplar est in bibl. Estensi (codd. Campori); cf. Vedriani Dottori Modonesi p. 76; Tiraboschi Bibl. Mod. I 345. — Lodovico Casali Vita, morte e miracoli del glorioso San Geminiano, vescovo protettore della città di Modana (In Modana 1633). — Ughelli [1] II 87 sq.; [2] II 73 sq. — Alessandro Baldocchi Saggio della vita di S. Geminiano, vescovo e protettore di Modena (Modena 1660). — Guillelmi Codibue In vitam s. Geminiani episcopi et protectoris Mutinae (Mutinae 1660). — Lodovico Vedriani Vite ed elogi de' cardinali Modonesi (In Modona 1662). — L. Vedriani Memorie di molti santi martiri confessori e beati Modonesi (In Modona 1663). — L. Vedriani Vita di S. Geminiano raccolta da diversi scrittori Modonesi (In Modona 1665). — L. Vedriani Historia dell' antichissima città di Modona I. II (In Modona 1666—67). — L. Vedriani Catalogo de vescovi Modonesi e racconti dell' attioni loro nel reggere varie chiese dentro e fuori dell' Italia (In Modona 1669). — Pellegrino Rossi Vita di San Geminiano, vescovo e protettore di Modena (In Modena 1736). — Domenico Vandelli Meditazioni sopra la vita di S. Geminiano etc. scritta dal Dott. Pellegrino Rossi (In Venezia 1738); Appendice (In Venezia 1743). — Cesare Frassoni Memorie storiche di Finale [1] (Modena 1752); [2] (1778). — Girolamo Tiraboschi Storia dell' augusta badia di S. Silvestro di Nonantola I (In Modena 1784) 1 sq. 31 sq. — Lodovico Ricci Corografia dei territori di Modena, Reggio e degli altri stati già appartenenti alla casa d'Este [1] (In Modena 1788); [2] (1806). — Girol. Tiraboschi Memorie storiche Modenesi I—V (In Modena 1793—95). — G. Tiraboschi Dizionario topografico-storico degli stati Estensi. Opera postuma I. II (Modena 1824—25). — (Luigi Muzzarelli e Alessandro Rosa) Diritti della città di Modena sulle aque di Secchia (Modena 1827). — Francesco Sossai Modena descritta [2] (Modena 1841). — Gius. Baraldi Compendio storico della città e provincia di Modena (Modena 1846). — (Carlo Borghi) Le due gemme della mitra episcopale di Modena, ossia brevi memorie intorno al beatissimo protettore San Geminiano ed a San Geminiano II, gloriosi vescovi di detta città (Modena 1849). — (Agostino Saetti) Memorie storiche ed artistiche di tutte le chiese degli Estensi domini (Modena 1884). — Celestino

Cavedoni Cenni storici intorno alla vita, ai miracoli ed al culto del glorioso San Geminiano, vescovo e protettore principale della chiesa Modenese (Modena 1856). — C. Cavedoni Elenco storico de' sommi pontefici Romani che ne tempi andati furono di passaggio e di soggiorno in Modena (Modena 1857). — Cappelletti XV 191 sq. — Cesare Campori Intorno ai documenti inediti della storia Modenese e su quelli spezialmente dell' archivio nazionale in: Mem. della R. Accademia di Modena IV (1861) 122 sq. — C. Campori Di Guido vescovo di Modena, contemporaneo di Berengario II e di Ottone I ib. IV (1861) 128 sq. — C. Campori Leodoino vescovo di Modena ib. IX (1868) 93 sq. — Arsenio Crespellani Memorie storiche Vignolesi (Modena 1872). — A. Crespellani Compendio storico di Savignano sul Panaro (Modena 1873). — Cesare Campori Memorie sul vescovo Eriberto in: Memorie patrie storiche e biografiche (Modena 1881). — C. Campori Notizie storiche del Frignano (Modena 1886). — P. Bortolotti Antiche vite di S. Geminiano, vescovo e protettore di Modena in: Monumenti di storia patria delle prov. Modenesi, Serie delle cronache etc. XIV (Modena 1886). — Arsenio Crespellani Guida di Modena (Modena 1887). — Pietro Costa Giani Memorie storiche di San Felice sul Panaro (Modena 1890). — Storia di Modena e dei paesi circostanti dalle origini fino all' a. 1860 (Modena 1893). — A. Crespellani Chiesa e colle di S. Anastasio in Savignano sul Panaro (Modena 1895). — L'Appennino Modenese descritto ed illustrato (Rocca S. Cassiano 1895). — L. Berti Vicende e condizioni ecclesiastiche nell'Appennino Modenese (Bologna 1896). — A. Crespellani Castelvetro e le sue antiche chiese (Modena 1897). — Giulio Belvederi S. Geminiano nella legenda e nella storia in: Rivista stor. crit. delle scienze teologiche II (1906) 742 sq. III (1907) 353 sq. — L. Rinaldi Castelvetro e le sue chiese (Modena 1909).

De auctoribus res Mutinenses illustrantibus cf. Lodovico Vedriani Dottori Modonesi di teologia, filosofia, legge canonica e civile con i suoi ritratti (In Modona 1665); Girolamo Tiraboschi Biblioteca Modenese I—VI (In Modena 1781—86); cf. G. Campori Osservazioni intorno la Biblioteca Modenese del Tiraboschi in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi e Parmensi Ser. III t. II; Ser. IV t. X et Ser. VI t. I.

Episcopatus Mutinensis.

Primum Mutinensium antistitem Cletum saeculo secundo ineunte floruisse pia narrat traditio (cf. Tiraboschi Mem. Mod. IV 45 sq.). Inter omnes autem s. Geminianum episcopum et protectorem civitatis colit Mutinensium pietas. Leodoinum quoque laudamus, qui temporibus Guidonis imperatoris Mutinensem urbem muris munivit, Guidonem, Berengarii II regis et Ottonis I archicancellarium, Heribertum, qui Wibertum antipapam a. 1084 ordinavit. Neque enim mirum est, quod Mutinenses episcopi multa ab imperatoribus et regibus diplomata, quae enumerare longum est, acceperint.

Episcopus, ut ceteri Aemiliae provinciae praesules, initio Mediolanensi, deinde Ravennatensi archiepiscopo suffragabatur. A. 1106 Paschalis II Ravennati ecclesiae schismaticae Mutinensem ademit (n. 8), Gelasius II restituit (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 189). A. 1148 ipsa vero Mutinensis civitas ab Eugenio III propter civium rebellionem et iniurias Nonantulano monasterio contumaciter illatas episcopali dignitate privata est et parochia eius inter quatuor vicinos episcopatus distributa (n. 15—18); sed paulo post in gratiam apostolici recepta, Ildebrandum diac. card. s. Eustachii administratorem et rectorem accepit. Ecclesia Mutinensis in integrum restituta in oboedientia Ravennatis archiepiscopi (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 249) perseveravit, donec Gregorii XIII iussu a. 1583 Bononiensi novo archiepiscopatui addicta est.

Denique a. 1853 a Pio IX metropolitani nominis et iuris incrementum ipsa quoque accepit, Carpensi, Regiensi, Guastallensi, Massana ecclesiis iurisdictioni Mutinensis archiepiscopi subiectis (cf. Cappelletti XV 298 sq.).

Archivum episcopii paucas tantum chartas continet, inter quas Calixti II privilegium autographum (n. 10), in codice pensionum mensae episcopalis s. XIII sq. (fol. 132) insutum. Maxima vero chartarum pars in tabulario canonicorum una cum privilegiis ecclesiae cathedralis custoditur. Nonnullae chartae in archivo reipublicae, olim Estensium adservantur (Cancellaria ducale. Ecclesiastici: Vescovado di Modena).

Antiquum archivum secretum ducum Estensium, a. 1598 Ferraria Mutinam translatum (cf. supra p. 204), chartis ex archivis Ravennae, Ferrariae, Mutinae, Regii abundat; cf. G. Ognibene Le relazioni della casa d'Este coll'estero in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi Ser. V t. III (1903). A. 1861 in archivum reipublicae conversum est, quo cum tabularia congregationum suppressarum, a. 1812 Mediolanum transportata, coniuncta sunt; cf. Giorgio Ferrari-Moreni Sopra una copiosa collezione di antiche pergamene levate nell' a. 1812 dall' archivio demaniale di Modena e trasportate a Milano etc. (Modena 1861). De archivo reipublicae cf. I. Malaguzzi-Valeri L'archivio di stato in Modena in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi Ser. IV t. I (1892) et G. Campi Cenni storici intorno l'archivio secreto Estense ora diplomatico in Modena in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi e Parmensi II (1864) 335 sq. et in: Arch. stor. ital. Ser. III t. II p. I (1895) 223 sq. De archivo marchionum Rangoni cf. supra p. 17. De chartis et libris a Ludovico Antonio Muratori relictis cf. Luigi Vischi Archivio Muratoriano (In Modena 1872).

De bibliotheca Estensi cf. Blume Iter Ital. II 11 sq.; Neigebaur in Serapeum XXI (1860) 81 sq.; Bethmann in Archiv XII 696 sq.; Luigi Carbonieri Cenni storici della R. biblioteca Estense in Modena con appendice di documenti (Modena 1873); Atti e Mem. per le prov. Modenesi Ser. IV t. II (1892) 193 sq. Penes eandem bibliothecam hodie codices et libri adservantur a Iosepho Campori Mutinensi collecti; cf. Luigi Lodi Catalogo dei codici e degli autografi posseduti dal marchese Giuseppe Campori I. II (Modena 1875—94).

Praeterea conf. Zaccaria Excursus litterarii p. 152 sq. et Iter litterarium p. 111 sq.; Blume Iter II 11 sq.; Fr. Bonaini Gli archivi dell'Emilia in: Giornale storico degli archivi Toscani V (1861) 144 sq.; Bresslau in N. Archiv III 109 sq.; G. Zucchetti in Arch. stor. Lomb. II (1875) 197 sq.; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 636 sq.; PflugkH. Iter p. 52 sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 242 sq.

A = Orig. Modena Arch. vescovile.
A[1] = Orig. Modena Arch. capitolare.
B[1] = Cop. ib.
C = Collectio diplomatum imperialium et regalium nec non bullarum, brevium et litterarum sedis apost..., quae in archivo capitulari asservantur, ordine chronologico disposita a Ferd. Bassoli (Mutinae 1819—21) ib.; cf. infra p. 309.
D = Girolamo Briani Historia della città di Modena vol. I, s. XVII, Modena Arch. di stato (Arch. Boschetti).

E = Phil. Ant. Ronconi Vetera eccl. Bononien. monumenta, s. XVIII, Bologna Bibl. della R. Università cod. 317; cf. supra p. 246.
F = Const. Ruggieri Manuscripta X, s. XVIII, ib. cod. 3664; cf. supra p. 246.

1 *482 mai. 30*

Simplicius Iohanni ep. Ravennati: reprehendit eum, quod Gregorium ep. Mutinensem consecraverit invitum; iubet, eidem tradi possessionem in Bononiensi 30 sol. reddituum liberorum etc.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 7. — Conf. Tiraboschi Storia di Nonantola I 34.

2 *Laterano 861 nov.*

Nicolaus I Petro ep. una cum coepiscopis Aemiliae regionis, in concilio Iohanne archiep. Ravennate praesente, de iniuriis ab eo illatis lamentanti: praecipit, ut nullus amodo et deinceps archiep. Ravennas ad eorum episcopia sine voluntate eorum accedere temptet vel aliquam pecuniam ab eis exigere vel res ecclesiae eorum aut monasteria sive plebes aut titulos sive praedia diripere audeat neque vocare Ravennam praeter tempora a patribus definita; ut illud quod trigesimale dicunt Ravennae nullo modo eos facere cogere audeat, itaque nec angariam nec agriculturam nec dationem aliquam archiepp. Ravennatibus sit licentia ab eo eiusque successoribus amodo et deinceps exquirendi nec fas sit illis prohibere clericos eorum, quominus per Ravennam et quo voluerint equitando incedant; tribuit licentiam, ut quotiens Romam occurrere velint, nullum impedimentum eis archiep. Ravennas nec palam nec occulte facere praesumat; decernit, ut cum statutis temporibus archiep. Ravennas eos ad concilia convocaverit, nullo modo eos diutius retinendi licentiam habeat, ita ut ultra 15 dies pro gravi necessitate Ravennae nullatenus remorentur; decernit, ut nihil exhibeant archiep. Ravennati, nisi quod canones sacri praecipiunt quodque ceteri episcopi per Liguriam et Venetiam atque Histriam suis metropolitis exhibere probantur. — Sollicitudinem omnium ecclesiarum. Scr. p. m. Leonis scrin. S. R. E., in m. nov., ind. 11 [10 M^2].

Legitur in codice capituli Mutinensis O II 2 s. X [M^1] et in membrana eiusdem capituli s. XII A 6 XIX, omissis tamen quibusdam capitulis [M^2]. — Edd. Bacchini Agnelli Lib. pontif. Rav. II App. p. 80 ex M^2 = Ughelli ² II 347, = Muratori Scr. IIª 204, = Labbé-Coleti X 189 = Mansi XV 598, = Speroni Degli Alvarotti Adriensium epp. series p. 20, = Cappelletti II 84, = Migne CVI 787. Zaccaria Biblioteca antica e moderna di storia letteraria II (In Pesaro 1767) 414 sq. ex M^1 = Mansi XV 598 in not. — Regg. Sillingardus Catal. p. 26. Werminghoff in N. Archiv XXVI 629. Mühlbacher Reg. Karol. ² n. 1222a. J. p. 238. 240 et JE. I p. 343. 345 ad a. 861 et a. 862 nov.

Conf. Aemilia n. 36 (supra p. 9); Ravenna, Archiepisc. n. 108 (supra p. 41); Imola, Episc. n. 2 (supra p. 163). — Gravissimi erroris me vehementer poenitet, quod auctoritatem Mansii secutus sum, qui ex codice capituli Modoetiensis *(Monza)* integrum privilegii textum se deprompsisse affirmat. Sed iam Dondi Notizie del duomo di Modena p. 272 optime monstravit, Mansium pro codice „Mutinensi" negligenter legisse „Modoetiensi". Corrige ergo quae supra p. 9. 41. 163 adnotavi. — De Petro episcopo, ad quem privilegium hoc directum est, nihil scimus. A. 861 Mutinae Ernidus episcopus sedebat (cf. Tiraboschi Storia di Nonantola I 35 sq.).

3 *(878 nov.)*

Iohannes VIII Wibbodo Parmensi et Paulo Placentino et Paulo Regensi et Liudoino Mutinensi epp.: nuntiat, se 8 kal. dec. *(nov. 24)* Taurinium venisse;

iubet, ut 4 non. dec. *(dec. 2)* Papiae ad synodum celebrandam esse debeant; qui primo hanc epistolam legerit, aliis sub omni festinatione transmittat.

v. Parma, Episc. n. 5.

4 *(1049—54)*

Leo IX W(iberto) Mutinensi ep.: mandat, ut intersit consecrationi ecclesiae novae (Padilironensis) et elevationi corporis b. Symeonis monachi, eremitae et diaconi.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 4310).

5 *(1064)*

Alexander II Hariberto Mutinensi ep.: scribit canonibus contineri, episcopi promotionem, renitente ecclesia, nullo modo posse fieri. — Noscit fraternitas.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 23. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 45 n. 89. — Regg. Ewald in N. Archiv V 333 n. 23. JL. 4545.

6 *(1064—65)*

Alexander II Heriberto Mutinensi ep.: mandat, ut (Iohannem) clericum diligenter inquirat eumque mundum relinquere Deoque servire permoneat, ita tamen, quod, si verum sit quod in litteris (Papii) abbatis (coenobii b. Bartholomaei) contineatur, nulla ei monachicum portandi habitum violentia inferatur, sed propriae tantummodo voluntati relinquatur. — Praefatum clericum.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 30. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 49 n. 98. — Regg. Ewald in N. Archiv V 334 n. 30. JL. 4560.

Praecedit Heriberti ep. epistola ad Alexandrum II missa (ed. Loewenfeld Epp. p. 48 n. 97), qua libellum Papii abbatis coenobii b. Bartholomaei papae obtulit.

**7* *(Roma 1074 mart. 17)*

Gregorius VII invitat Heribertum Mutinen. ep. una cum Guilielmo Papiensi ep., ut cum Azone marchione ad se venire nullo modo praetermittat pro reddenda ratione coniugii Azonis.

Laud. in Gregorii VII epistola ad Beatricem ducem eiusque filiam Mathildim a. 1074 oct. 16 missa J. 3641. JL. 4882. — Reg. JL. —.

Superest Gregorii VII epistola ad Guilielmum Papien. ep. de eadem re a. 1074 mart. 17 missa J. 3595. JL. 4834. Guilielmus vero ep. minime venit (cf. Gregorii VII epistolam a. 1074 dec. 16 J. 3670. JL. 4908). — Meminerint lectores, Heribertum ep. a. 1084 mart. 24 Wibertum antipapam inthronizavisse (cf. Meyer v. Knonau Jahrbücher III 530 sq.).

8 *Guastalla 1106 oct. 22*

Paschalis II in concilio apud villam Guardastallum, a. d. inc. 1106, 11 kal. nov. celebrato constituit, ut Aemilia tota cum suis urbibus, id est . . . Mutina . ., nunquam ulterius Ravennati metropoli subiaceat.

v. Aemilia n. 48 et Ravenna, Archiepisc. n. 188.

9 *Piperno (1112) nov. 13*

Paschalis II I(ohanni) Nonantulano abbati: mandat, ut iudicium, quod a B(onoseniore) Regino ep. et Gr(egorio) apost. sedis diac. et legato de restitutione quarumdam ecclesiarum factum est, Mutinensi observet episcopo. — Quanto aliquis. Dat. Piperni id. nov.

Legitur in cod. capituli Mutinensis O II 2 s. X (in principio). — Edd. Zaccaria Bibl. antica e moderna di storia letteraria II (In Pesaro 1767) 425. G. Bertoni in Studi medievali III (1908) 132 = Rivista stor. Benedettina IV (1909) 278. — Reg. JL. —.

Conf. Tiraboschi Storia di Nonantola II 586.

10 *Laterano 1121 mart. 4*

Calixtus II Dodoni ep. etc.: sancit, ut universi Mutinen. episcopatus fines integri conserventur; concedit ecclesiarum consecrationes, clericorum promotiones, decimas et oblationes, et confirmat possessiones; decernit, ut nulli omnino episcoporum facultas sit infra fines episcopatus sine consensu episcopi ecclesiam consecrare, chrisma conficere aut clericos ordinare praeter ecclesias et clericos de castro et burgo Nonantulae; confirmat Urbani II sententiam, ne abbates in parochialibus ecclesiis, quas tenent, absque episcoporum consilio presbyteros collocent, sed episcopi parochiae curam cum abbatum consensu sacerdoti committant. — Sicut iniusta poscentibus. Ego Calixtus etc. Subscr. 2[1 card. Dat. Lat. p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 4 non. mart., ind. 14, inc. d. a. 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 3].

A (mutilum). [B¹ a. 1294 feb. 15. C p. 107. D f. 108'. E. F]. — Edd. Sillingardus Catal. p. 77 ex A = Ughelli ¹ II 147; ² II 117 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 191 n. 39 = Bull. Rom. ed. Taur. II 346 n. 39, = Migne CLXIII 1200 n. 126. Muratori Antiq. V 351 ex B¹ = Savioli Ann. Bolognesi I^b 169 n. 107. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 91 n. 331 ex A. Robert Bullaire du pape Calixte II t. 1 321 n. 219 ex A. — Regg. Vedriani Hist. II 84. Vedriani Catal. p. 52. Tiraboschi Storia di Non. I 113. Cappelletti XV 318. Dondi Notizie del duomo p. 282. J. 5036. JL. 6894.

Urbani II sententia in hoc privilegio laudata (JL. 5751) est decretum in concilio Claromontano a. 1095 promulgatum c. 4 (ed. Mansi XX 902), quod iterum editum est in concilio Nemausensi a. 1096 (ed. Mansi XX 934). Conf. etiam Innocentii decretum JL. 8276.

11 *Laterano 1128 april. 25*

Honorius II Dodoni ep. etc.: repetit Calixti II privilegium *(n. 10)*. — Aequitatis et iustitiae. Ego Honorius etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 7 kal. mad., ind. 6, inc. d. a. 1128, pont. autem d. Honorii pp. II a. 4.

B¹ s. XIII. [C p. 110]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 99 n. 342 = Migne CLXVI 1278 n. 64 = Liverani Opp. IV 318 n. 159. — Regg. Sillingardus Catal. p. 78. Vedriani Catal. p. 53. Cappelletti XV 318. J. 5264. JL. 7309.

12 *Pisa 1135 mai. 30*

Innocentius II in concilio deponit Alb(ertum) Mutinen. electum, quia, cum pro mala conversatione ac publica symonia electio de ipso in Parmensi ecclesia facta esset damnata, indignum visum est, ut tam criminosa persona in alia ecclesia ad episcopale regimen vocaretur.

Acta concilii edd. Bernheim in Zeitschrift für Kirchenrecht XVI (1881) 148 = Mon. Germ. Constit. I 577 n. 402 (cf. Mansi XXI 490). — Regg. J. p. 573. JL. I p. 865.

13 *Pisa (1134—36) mai. 25*

Innocentius II ep. [B. *cod.*] et F. praeposito et clericis Mutinen.: nuntiat, se habito episcoporum et cardinalium consilio sententiam excommunicationis in consules Mutinenses, qui frequentibus litteris commoniti neque ab iniuria

destiterunt neque ad se totiens vocati venerunt, promulgavisse; praecipit, quatenus a praefatis consulibus tamquam excommunicatis penitus caveant et eandem sententiam per Mutinensem episcopatum publice nuntiantes, parochianos ab eis abstinere omnimodis faciant etc.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 28. — In codice E legitur inscriptio: „Venerabili filio B.“ etc., quae prorsus corrupta esse videtur. Sed utrum D(odoni), qui a. 1135 obiit, an R(ibaldo), qui post a. 1135 electus est (cf. n. 12), epistola haec directa sit, in medio relinquitur.

14 *Laterano 1139 april. 17*

Innocentius II Ildebrando abbati mon. b. Silvestri de Nonantula etc.: eo in concilio adversus Ribaldum Mutinen. ep. conquerente, decernit pactum inter eos de consecratione quarumdem ecclesiarum, quia contra multorum Romanorum pontificum privilegia mon. Nonantulano indulta factum esse constat, viribus carere, praecipiens eidem Mutinensi ep., ne quid simile ulterius attemptare praesumat, quin potius mon. Nonantulanum semper et ubique quiete perfrui libertate ei concessa permittat.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 31.

**15* *Cremona 1148 (iul. 7)*

Eugenius III in concilio Cremonae celebrato, condemnat Mutinensem civitatem, ne de cetero proprium habeat episcopum, et distribuit dioecesim eius in quatuor vicinos episcopatus, episcopali tamen dignitate episcopo relicta, ut ei liceat nullius urbis esse episcopum.

Hist. pontif. c. 21 (ed. Mon. Germ. Scr. XX 533). — Reg. JL. II p. 58.

De re cf. n. 16—18; Sillingardus Catal. p. 78 sq.; Ughelli [1] II 148; [2] II 118 ad a. 1146; Savioli Annali Bolognesi I 282 sq.; Tiraboschi Storia di Nonantola I 40; Tiraboschi Mem. Mod. I 183. IV 55; Bernhardi Konrad III t. II 731.

16 *Brescia (1148) aug. 24*

Eugenius III Gerardo Bononien. ep.: nuntiat, se consilio tam cardinalium quam Peregrini Aquileien. patriarchae et plurimorum episcoporum Mutinensem civitatem in perpetuum ab episcopali dignitate privavisse, ut neque in civitate neque in tota Mutinensi parochia episcopus de cetero statuatur.

v. Bologna, Civ. n. 6.

17 *Viterbo 1149 feb. 8*

Eugenius III Placito abbati mon. b. Petri secus Mutinam siti etc.: nuntiat, se propter Mutinensium contumaciam et graves excessus, quos diu contra mandata sedis apostolicae commiserunt, communicato consilio tam cardinalium quam aliorum episcoporum, Mutinensem eccl. in perpetuum episcopali dignitate privavisse et ipsius parochiam per vicinos episcopatus divisisse, monasterium b. Petri in ius et proprietatem S. R. E. reservavisse etc.

v. Mon. s. Petri n. 1. 2.

18 *Tusculanum (1149) april. 8*

Eugenius III archipresbyteris de s. Martino in Centum ripis, de Baioaria, de Civitate nova, de Ganaceto, de s. Thoma de Lamma, de Sorbaria, de Solaria, de s. Felice, de Massa, et de Ponte ducis: nuntiat, se propter gravem Mutinensium contumaciam et excessus eiusdem civitatis parochias per vicinos

episcopatus divisisse, quasdam vero ecclesias ipsius parochiae specialiter in sua potestate servavisse; Reginae ecclesiae ipsorum ecclesias cum omnibus cappellis in perpetuum concessisse etc.

v. Reggio, Episc. n. 13. — Pancirolius in Rer. hist. patriae suae (ed. Regii 1847) p. 110 e contra narrat, Eugenium III tunc oppida Castrum vetus *(Castelvecchio)*, Prinianum *(Prignano)*, Saxolum *(Sassuolo)* a dioecesi Mutinensi segregasse eaque Regino episcopatui attribuisse (cf. Affarosi Notizie istor. della città di Reggio I 197). Hodie Vignola (cf. Tiraboschi Dizionario II 411), Baggiovara, Cittanova, Ganaceto, S. Tommaso di Lama (l. c. I 395), Sorbara, Soliera, S. Felice sul Panaro, Massa Finalese, Pons ducis (l. c. II 214). — De restitutione Mutinensis episcopatus, ab aliis Eugenio III, ab aliis Hadriano IV attributa, nihil comperti habemus.

19 *Laterano 1166 mai. 4*

Alexander III Henrico ep. etc.: repetit Calixti II et Honorii II privilegia *(n. 10. 11)*. — Sicut iniusta poscentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 18 card. Dat. Lat. p. m. Hermanni tit. s. Susannae presb. card., 4 non. mai., ind. 14, inc. d. a. 1167, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 7.

A¹. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. IIᵇ 93 ad n. 331 Exc. ex A¹ = Migne CC 453 n. 450 bis. — Regg. Sillingardus Catal. p. 81. Ughelli ¹ II 150; ² II 119. PflugkH. Iter p. 266 n. 582. J. 7532. JL. 11276.

**20* *(1168)*

Ildebrandus S. R. E. presb. card. atque legatus apost. sedis vocat Henricum Mutinen. ep., conquerente abbate Nonantulano, quod Lovoletum de Solaria iuris et proprietatis Nonantulanae ecclesiae invaserit, ad rationem faciendam.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 58. — Sed episcopus, se impeditum praetendens, ad cardinalem se tunc venire non posse scripsit.

**21* *(1168)*

Alexander III mandat Henrico Mutinen. ep., Alberto abbate Nonantulano per legatos apud apost. sedem conquerente de Lovoleto ab illo invaso et de sacerdote capto, quatenus vel possessionem relinquat et denarios ablatos sacerdoti reddat vel plenam iustitiam de utroque coram Ildebrando S. R. E. presb. card. et legato apost. sedis abbati faciat.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 59.

**22* *(1168)*

Alexander III mandat Ildebrando S. R. E. presb. card. atque legato apost. sedis, ut Henricum Mutinen. ep. Alberto abbati Nonantulani mon. conquerenti de Lovoleto ab illo invaso coram se iustitiam reddere faciat.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 60.

**23* *(1168)*

Ildebrandus S. R. E. presb. card. et legatus apost. sedis ex mandato Alexandri III *(n. 22)* iterum mandat Henrico Mutinen. ep., quatenus possessionem Lovoleti relinquat et denarios ablatos sacerdoti reddat, eique praefigit certum terminum et locum ad iustitiam faciendam.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 61. — Episcopus tamen, suas occasiones praetendens, ad cardinalem venire distulit.

*24 (1168)

Ildebrandus S. R. E. presb. card. et legatus apost. sedis mandat Henrico Mutinen. ep. sub debito oboedientiae, ut visis litteris suis infra 8 dies denarios sacerdoti ablatos reddat.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 62. — Quod episcopus non fecit, sed cardinali respondit, cum eum sciret apud Placentiam vel Parmam esse, se ei occursurum esse, abbati de Lovoleto rationem facturum.

*25 (1169)

Alexander III Ildebrando S. R. E. presb. card. et legato apost. sedis litteras dirigit, ut infra 30 dies Henricum Mutinen. ep. rationem faciendi abbati Alberto Nonantulano vocet etc.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 63.

*26 (1169)

Ildebrandus S. R. E. presb. card. et apost. sedis legatus indulget Henrico Mutinen. ep. ad (Alberto) abbati Nonantulano satisfaciendum ex mandato apost. *(n. 25)* non solum 30, verum et ultimum 60 dierum spatium.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 64. — Episcopus vero tandem ad curiam veniens (cf. n. 27), querimoniae libellum contra abbatem factum cardinali porrexit.

27 *Benevento 1169 mart. 26*

Alexander III Henrico ep. etc.: repetit privilegium suum *(n. 19)*. — Sicut iniusta poscentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 16 card. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 7 kal. april., ind. 2, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

A[1]. *[B*[1] *s. XIII. B*[1] *a. 1294 feb. 15]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. II*[b] *94 ad n. 331 Exc. ex A*[1] *= Migne CC 576 n. 611. — Regg. Vedriani Catal. p. 56. PflugkH. Iter p. 269 n. 600. J. 7754. JL. 11608.*

*28 (1169)

Ildebrandus S. R. E. presb. card. et apost. sedis legatus statuit Henrico Mutinen. ep. alium terminum.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 65. — Episcopus vero ad Romanam sedem appellavit.

29 *Soliera 1169 april. 11*

Ild(ebrandus) S. R. E. presb. card. atque legatus (papae generalem legationem in Italia habens) in controversia inter abbatem Albertum Nonantulanum et ep. Henricum Mutinen., qui Lovoletum de Solaria iuris et proprietatis Nonantulanae eccl. invasisse dicebatur, cum episcopus non a se, sed a d. apostolico videatur appellasse, cum ab exsecutore non sit appellandum nisi in casu, reddit abbati possessionem eumque per missum suum Buccadeferro in eam introire facit.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 66.

30 *Veroli (1170) april. 26*

Alexander III Hen(rico) Mutinen. ep.: conquerentibus abbate et fratribus Nonantulanis cum clero et populo eiusdem loci, quod ep. iactasset, se ab ipso privilegium obtinuisse, quo monasterio antiqua iura et libertates subtraxisset,

mandat, quatenus quodcumque privilegium a se obtinuerit, illud bulla munitum per securum nuntium sibi transmittat.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 72. — Alexandri III privilegium a. 1169 mart. 26 (n. 27) intelligendum esse videtur.

**31* *(1169—72)*

Alexander III committit O(ddoni) s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., apost. sedis legato, ex appellatione (Henrici) Mutinen. ep. *(cf. n. 28)* controversiam inter (Albertum) abbatem Nonantulanum et Mutinensem ep. super possessione Lovoleti terminandam.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 74.

**32* *(1169—72)*

O(ddo) s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., apost. sedis legatus, ex mandato Alexandri III *(n. 31)* in controversia inter (Albertum) abbatem Nonantulanum et (Henricum) Mutinen. ep. super possessione Lovoleti, auditis rationibus et allegationibus utriusque partis et testibus receptis, praefigit utrique parti terminum, quo se debeant cum attestationibus et allegationibus apostolico conspectui praesentare.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 75.

**33* *(1169—72)*

M(anfredus) s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legatus, terminat compositione amicabili controversiam inter canonicos Mutinenses et Henricum ep. super procuratione archiepiscopi (Ravennatis) et legatorum apost. sedis vertentem de spontaneo assensu partium, ita quidem, ut sive absens fuerit episcopus sive praesens totam procurationem primae diei, canonici autem totam diei secundae archiepiscopo et legatis teneantur exhibere.

v. Eccl. cathedr. n. 3.

**34* *(1169—72)*

Alexander III transmittit Manfredo s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legato, sub bulla allegationes et depositiones testium in controversia inter Nonantulanum abbatem et Mutinensem ep. super possessione Lovoleti, eique mandat, ut causam ipsam, appellatione postposita, terminet.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 76.

**35* *(1169—72)*

Manfredus s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legatus, ex mandato Alexandri III *(n. 34)* definit controversiam inter (Albertum) Nonantulanum abbatem et (Henricum) Mutinen. ep. super possessione de Lovoleto, ita ut abbas de cetero commodo possessoris fungatur et episcopus, si de proprietate litigare voluerit, onere petitoris.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 77. — Episcopus tamen, peremtorie citatus, noluit adire eius praesentiam.

36 *Tusculanum (1170—72) nov. 26*

Alexander III abbati et fratribus Nonantulanis: confirmat sententiam a Manfredo diac. card. et apost. sedis legato in controversia inter (Albertum) Nonantulanum abbatem et (Henricum) Mutinen. ep. super possessione Lovoleti prolatam *(n. 35)*.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 78. — Conf. praeterea Alexandri III rescriptum abbati et fratribus s. Petri Mutinen. a. 1174 april. 28 missum de pactione inter eos et Henricum ep. a. 1172 iul. 29 facta (Mon. s. Petri n. 9).

37 *Tusculanum (1179—81) feb. 8*

Alexander III praeposito et canonicis Mutinen.: confirmat compositionem amicabilem, qua b. m. M(anfredus) qd. Praenestinus ep., tunc s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legatus, controversiam inter eos et b. m. Henricum qd. Mutinen. ep. super procuratione archiep. (Ravennatis) et legatorum apost. sedis terminavit *(n. 33)*.

v. Eccl. cathedr. n. 11.

38 *Verona (1186—87) april. 5*

Urbanus III mag. Martino praeposito et canonicis Mutinen.: ad exemplar Alexandri *(n. 37)* confirmat ordinationem inter eos et H(enricum) b. m. qd. ep. Mutinen. super receptione legatorum Rom. ecclesiae et procuratione archiep. Ravennatensis de assensu et voluntate M(anfredi) b. m. s. Georgii ad Velum aureum diac. card., tunc apost. sedis legati, factam *(n. 33)*.

v. Eccl. cathedr. n. 19.

39 *Laterano 1196 feb. 12*

Celestinus III Mutinensi ep.: litteris conquerenti, quod s. Viti et de Baioaria archipresbyteri, eo inscio et penitus inconsulto, mag. Martinum Mutinen. praepositum et quosdam alios in canonicos receperint, illis spretis et penitus reprobatis, pro quibus episcopus intervenire curaverat et rogare, statuit, ut, sicut in dioecesi Mutinen. hactenus est servatum, nullus in ecclesiis, ei dioecesana lege subiectis, praeter auctoritatem eius in clericum admittatur, vel, si admissus fuerit, talis institutio nullam obtineat firmitatem; indulget, ut eos, qui possessiones ecclesiarum temere perturbare praesumpserint, nisi post trinam admonitionem a sua praesumptione destiterint, excommunicationi subiciat. — Cum ad universalis. Dat. Lat. 2 id. feb. pont. n. a. 5.

A^1. [C p. 123]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. IV^b 18 n. 616 ex A^1 = Migne CCVI 1142 n. 244. — Regg. Sillingardus Catal. p. 85. Cappelletti XV 319. J. 10570. JL. 17323.

40 *Laterano 1196 mai. 21*

Celestinus III Mutinensi ep.: per litteras significanti, quod, cum in civitate Mutinen. talis consuetudo fuerit ab antiquo, ut prima die episcopus, secunda canonici, tertia abbas s. Petri, quarta clerici civitatis legatos debeant sedis apost. procurare, in hoc ipse solus aggravetur, legato vel metropolitano per unum diem tantummodo commorante, statuit, quod, si aliquando legatus Rom. ecclesiae vel metropolitanus (Ravennas) in Mutinen. civitate per tot dies moram non fecerit, quod singulas procurationes per ordinem recipiat, illi qui ad exhibendas procurationes tenentur, ei studeant de ipsa procuratione proportionaliter respondere. — Per litteras fraternitatis. Dat. Lat. 12 kal. iun. pont. n. a. 6.

A^1. [C p. 124]. — Edd. Muratori Antiq. V 1055 ex A^1 = La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 238 n. 79, = Migne CCVI 1170 n. 267. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. IV^b 18 n. 617. Cappelletti XV 318. J. 10594. JL. 17385.

Conf. n. 33. 37. 38 et Eccl. cathedr. n. 19.

41 *Laterano 1196 nov. 8*
Celestinus III Mutinensi ep.: liberam tribuit facultatem, ut tam de clericis plebis de Baioaria quam de aliis Mutinen. dioecesis clericis, qui occasione archiepiscopalis protectionis debitam ei oboedientiam subtrahere conantur, secundum antiquam et rationabilem consuetudinem, sublato appellationis obstaculo, disponere valeat. — Cum praeter commune. Dat. Lat. 6 id. nov. pont. n. a. 6.

*A*¹. *[C p. 125]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. IV*ᵇ *18 n. 618 ex A*¹ *= Migne CCVI 1183 n. 280. — Regg. Sillingardus Catal. p. 85. Cappelletti XV 319. J. 10610. JL. 17435.*

De loco Baggiovara cf. n. 18. 39.

Ecclesia cathedralis s. Geminiani.

(Carlo Borghi) Il duomo ossia Cenni storici e descrittivi della cattedrale di Modena (Modena 1845). — (A. Saetti) Memorie p. 1 sq. — Antonio Dondi Notizie storiche ed artistiche del duomo di Modena coll'elenco dei codici capitolari (Modena 1896). — Giulio Bertoni Atlante storico paleografico del duomo di Modena (Modena 1909).

Ecclesia cathedralis s. Geminiani, venerandae antiquitatis (cf. Tiraboschi Mem. Mod. Iᵇ 10 n. 8 et p. 21 n. 16), saec. XI ex. instaurata, a Paschale II a. 1106, praesente Mathilda comitissa, dedicata est (n. 1). Iterum refecta, a Lucio III a. 1184 sollemniter consecrata est (n. 18).

Tabularium ecclesiae cathedralis, etiamnunc locupletissimum et bene conservatum, cum chartis inde a saec. VIII, custoditur penes canonicos. Praeterea ibi exstant volumina I—XIX „Instrumentorum collectio ab a. 1095 etc.“ Chartas transcripsit Ferd. can. Bassoli a. 1819—21 in Collectione diplomatum etc. [*C*].

Inventarium archivi s. XVI legitur in cod. Vat. lat. 4998; cf. Montfaucon Bibl. bibl. I 136; Blume Iter II 11; Bethmann in Archiv XII 247; Gött. Nachr. 1903 p. 11. Alterum inventarium penes canonicos custoditum confecit a. 1818 Ferd. Bassoli „Indice generale cronologico delle pergamene e scritture dell'archivio capitolare di Modena“, cuius summarium vulgavit Cappelletti XV 313 sq.

Bibliotheca quoque canonicorum non parvi pretii est; cf. F. A. Zaccaria Lettere due sopra i codici della libreria capitolare di Modena in: Bibl. antica e moderna di storia letteraria II (1767) 377 sq.; Blume Iter II 15 sq.; Bethmann in Archiv XII 699; Merkel in N. Archiv I 572 sq.; Dondi Notizie p. 271 sq. — Necrologium eccl. Mutinensis saec. XI edd. Muratori Antiq. III 725 sq. et Bortolotti Antiche vite di S. Geminiano p. 117 sq.

A = Orig. Modena Arch. capitolare.
C = Collectio diplomatum imperialium et regalium nec non bullarum, brevium et litterarum sedis apost. . ., quae in archivo capitulari asservantur, ordine chronologico disposita a Ferdinando Bassoli (Mutinae 1819—21), Modena Arch. capitolare; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 246.

D = Girolamo Briani Historia della città di Modena vol. I, s. XVII, Modena Arch. di stato (Arch. Boschetti).
E = Onuphrii Panvinii Fragmenta de pontificibus et cardinalibus, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

**1* *Modena 1106 oct. 8*

Paschalis II consecrat altare s. Geminiani (8 id. oct.).

Relatio translationis corporis s. Geminiani ap. Muratori Scr. [1] VI 87; [2] VI 8. Cavedoni Cenni p. 81 (ital.) = Cappelletti XV 251. Bortolotti Antiche vite p. 111 sq. Bertoni Atlante p. 90. — Regg. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 177. J. p. 492. JL. I p. 726.

2 *Pisa (1134—36) mai. 25*

Innocentius II ep. [B. *cod.*] et F. praeposito et clericis Mutinen.: praecipit, quatenus a consulibus Mutinensibus tamquam excommunicatis penitus caveant et eandem sententiam per Mutinen. episcopatum publice nuntiantes, parochianos ab eis abstinere omnimodis faciant.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 28.

**3* *(1169—72)*

M(anfredus) s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legatus, terminat compositione amicabili controversiam inter canonicos et Henricum Mutinen. ep. super procuratione archiepiscopi (Ravennatis) et legatorum apost. sedis vertentem de spontaneo assensu partium, ita quidem, ut sive absens fuerit episcopus sive praesens totam procurationem primae diei, canonici autem totam diei secundae archiepiscopo et legatis teneantur exhibere.

Laud. in n. 11. 19. — Reg. JL. —.

**4* *(1173—74)*

I(ldebrandus) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legatus, profert arbitrium super controversia inter abbatem et fratres s. Petri Mutinen. ex una parte et canonicos Mutinenses ex altera de sepultura cuiusdam mulieris Osseletidae vertente.

v. Mon. s. Petri n. 8.

5 *Anagni (1174) april. 28*

Alexander III abbati et fratribus s. Petri Mutinen.: confirmat arbitrium, quod I(ldebrandus) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legatus, inter eos et canonicos Mutinenses super controversia de sepultura Osseletidae protulit *(n. 4)*.

v. Mon. s. Petri n. 9.

6 *Ferrara (1177) mai. 9*

Alexander III Guidoni praeposito et capitulo: confirmat constitutionem ab eis factam, ut Mutinensis eccl. plures 14 canonicis vel pauciores habere non debeat. — Fervens et sincera. Dat. Ferrariae 7 id. maii.

A. [C p. 113]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] 69 n. 482 ex A = Migne CC 1114 n. 1284. — Regg. Sillingardus p. 81. Cappelletti XV 318. J. 8486. JL. 12834.

7 *Venezia (1177) mai. 30*

Alexander III praeposito et canonicis: confirmat constitutionem de assensu episcopi ab eis factam, ut in eccl. Mutinensi nulli canonicorum extra morantium, nisi forte in scholis fuerit, praebenda de cetero conferatur; statuit, ut

nemini liceat parochianos eorum ad sepulturam recipere, nisi salva iustitia ecclesiae eorum in parte testamenti. — Cum velimus. Dat. Venetiae in Rivo alto 3 kal. iun.

A. [C p. 111]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 70 n. 483 ex A = Migne CC 1117 n. 1289. — Regg. Cappelletti XV 318. J. 8491. JL. 12853.

8 *Venezia (1177) mai. 30*

Alexander III praeposito et canonicis: statuit, ut nemini licitum sit infra parochias eccl. Mutinensis vel aliarum ecclesiarum eorum ecclesiam vel oratorium construere, salvis privilegiis Rom. ecclesiae. — Viris ecclesiasticis. Dat. Venetiae in Rivo alto 3 kal. iun.

A. [C p. 112]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 70 n. 483, 2 = Migne CC 1118 n. 1290. — Regg. Sillingardus p. 81. Cappelletti XV 318. J. 8492. JL. 12854.

9 *Velletri (1180) april. 28*

Alexander III praeposito et canonicis: confirmat castrum Pantiani cum tota curte et aliis pertinentiis suis, a b. m. Heriberto qd. Mutinensi ep. eis concessum; praeterea confirmat concessiones et donationes a Mutinensibus epp. factas secundum confirmationem A(rditii) ep. — Iustis petentium. Dat. Velletr. 4 kal. mad.

A. [C p. 115 (4 id. mai.)*]. — Ed. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 82 n. 510 ex A* (4 id. mad.). *— Regg. Sillingardus p. 81. Cappelletti XV 318. J. 8793 et JL. 13656 ad mai. 12.*

**10* *(1180)*

Alexander III delegat Iohannem Bononien. ep. et Albertum eiusdem eccl. archipresbyterum cognitores causae inter mag. Ubertum (de Glarola) agentem nomine Mutinen. canonicae ex una parte et archipresbyterum Lanfrancum de Bondeno ex alia super ecclesia de Moclena.

Laud. in eorumdem iudicum sententia a. 1180 sept. 9 prolata (A). — Reg. JL. —.

Conf. etiam chartam a. 1180 sept. 12 de eadem re ap. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 80 n. 507.

11 *Tusculanum (1179—81) feb. 8*

Alexander III praeposito et canonicis: confirmat compositionem amicabilem, qua b. m. M(anfredus) qd. Praenestinus ep., tunc s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legatus, controversiam inter eos et b. m. Henricum qd. Mutinen. ep. super procuratione archiep. (Ravennatis) et legatorum apost. sedis terminavit *(n. 3)*. — Cum inter vos. Dat. Tusculan. 6 id. feb.

A. [C p. 114]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 77 n. 503 ex A ad a. 1179 = Migne CC 1293 n. 1052. — Regg. Sillingardus p. 81. Cappelletti XV 318. J. 9330. JL. 14342.

12 *(1159—81)*

Alexander III canonicis: Egidio canonico Mutinensi apud sedem apost. constituto ex parte ipsorum requirente, si proles suscepta ex secundis nuptiis in quarto gradu possit ad consortium cognationis prioris viri transire, respondet, quod soboles ex secundis nuptiis suscepta consortio cognationis prioris viri in praescripto gradu coniungi de iure non possit. — Dilectus filius.

Comp. I lib. IV t. 15 c. 1. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 255. Mansi XXI 1092. Friedberg Quinque compilationes p. 50. — Regg. J. 9084. JL. 14022.

*13 (1159–81)

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 14. — Reg. JL. —.

14 *Laterano 1182 mart. 9*

Lucius III Bonifatio praeposito etc.: ad exemplar Alexandri (*n. 13*) suscipit Mutinensem eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, antiquas et rationabiles consuetudines; prohibet, ut infra parochias ecclesiarum ipsorum nullus ecclesiam vel oratorium sine assensu dioecesani ep. et ipsorum aedificare praesumat; interdicit, ne quis in ecclesiam sine rationabili causa excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare praesumat; concedit sepulturam Mutinen. civium liberam et ius eligendi praepositum. — Effectum iusta postulantibus. Ego Lucius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 7 id. mart., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [C p. 116. E f. 67 Exc.]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 82 n. 512 ex A ad a. 1181 = Migne CCI 1124 n. 43. — Regg. Borghi p. 90 not. Cappelletti XV 318. J. 9462. JL. 14606.

15 *Anagni (1184) feb. 28*

Lucius III praeposito et canonicis: canonicos in eccl. Mutinensi institui contra antiquam consuetudinem prohibet, nisi quos canonici communi consensu elegerint vel pars eorum consilii sanioris providerit eligendos, salva constitutione Lateranensis concilii. — Si quando. Dat. Anagn. 3 kal. martii.

A. [C p. 119]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 91 n. 527 ex A ad a. 1183 = Migne CCI 1236 n. 129. — Regg. Cappelletti XV 318. J. 9586. JL. 14986.

16 *Anagni (1184) feb. 28*

Lucius III Bonefatio praeposito et canonicis: confirmat cappellam s. Dalmatii, quam b. m. Ildebrandus qd. bas. XII Apostolorum presb. card., cum regimen episcopatus Mutinen. haberet, eis contulit. — Iustis petentium. Dat. Anagn. 3 kal. martii.

A. [C p. 120]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 91 n. 529 ex A ad a. 1183 = Migne CCI 1237 n. 130. — Regg. Cappelletti XV 318. J. 9587. JL. 14987.

17 *Anagni (1184) feb. 28*

Lucius III Bonefatio praeposito et canonicis: constituit, ut, si absente episcopo ad exsequias alicuius defuncti in civitate vel extra fuerint invitati, maiorem missam et oblationes sine contradictione qualibet habeant, sicut a 40 annis usque nunc observatum est; si autem parochianus aliquis ecclesiae ipsorum apud aliam elegerit sepulturam, canonicam eis praecipit iustitiam observari. — Apostolicae sedis. Dat. Anagn. 3 kal. martii.

A. [C p. 121. D f. 172]. — Edd. Sillingardus p. 83. Gött. Nachr. 1897 p. 262 n. 5 ex A. — Regg. Vedriani Hist. II 120. Vedriani Catal. p. 59. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 91 n. 528 ad a. 1183. Cappelletti XV 318. PflugkH. Iter p. 299 n. 780 ad feb. 27. JL. 14988.

18 *Modena 1184 iul. 12*

Lucius III cum 10 cardd. et 5 epp. consecrat ecclesiam s. Geminiani, et remittit 40 dierum poenam de criminalibus, de quibus confessi fuerint, et

quartam partem venialium singulis annis omnibus, qui in festo ipsius honorem exhibuerint (A. D. 1184, ind. 2, 4 id. iul.).

Inscriptio in pariete exteriore ecclesiae. — Edd. Vedriani Hist. II 118. Muratori Scr. XI 54 = Watterich II 657. Rossi Vita di S. Geminiano p. 101 = Speroni Degli Alvarotti Adriensium epp. series p. 82. Vandelli Meditazioni p. 220. Cavedoni Cenni p. 94 = Cappelletti XV 262. Oliv. Jozzi La tomba di Lucio III in Verona (Roma 1907) p. 20. Bertoni in Muratori Scr. [2] VI 14. Bertoni Atlante tab. XII. — Regg. Sillingardus p. 83. Vedriani Catal. p. 58. Ughelli [1] II 150; [2] II 119; [1] IV 234; [2] IV 167. Tiraboschi Mem. Mod. II 3. IV 57. Borghi p. 12. J. p. 846 et JL. II p. 466 ad iul 14.

Conf. etiam Lucii III privilegium Gerardo Ravennati archiep. concessum a. 1184 sept. 4 (v. Ravenna, Archiepisc. n. 249).

19 *Verona (1186—87) april. 5*

Urbanus III mag. Martino praeposito et canonicis: ad exemplar Alexandri *(n. 11)* confirmat ordinationem inter eos et H(enricum) b. m. qd. ep. Mutinen. super receptione legatorum Rom. ecclesiae et procuratione archiep. Ravennatensis de assensu et voluntate M(anfredi) b. m. s. Georgii ad Velum aureum diac. card., tunc apost. sedis legati, factam *(n. 3)*. — Ea quae. Dat. Veron. non. april.

A. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] 99 n. 545 ex A ad a. 1186 = Migne CCII 1474 n. 86. — Regg. Sillingardus p. 84. Borghi p. 90 not. J. 9908. JL. 15831.

Conf. etiam Celestini III rescriptum de eadem re Mutinensi episcopo a. 1196 mai. 21 missum (Episc. n. 40).

20 *Roma S. Pietro 1194 april. 27*

Celestinus III praeposito et capitulo: ad exemplar Alexandri *(n. 6)* confirmat constitutionem, ut eccl. Mutinensis plures 14 canonicis vel pauciores habere non debeat. — Fervens et sincera. Dat. Rom. ap. s. Petrum 5 kal. maii pont. n. a. 4.

A. [C p. 122]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. IV[b] 13 n. 606 ex A = Migne CCVI 1031 n. 153. — Regg. Borghi p. 90 not. Cappelletti XV 318. J. 10464. JL. 17092.

Conf. praeterea Honorii III rescripta de eadem re a. 1223 nov. 14 et a. 1226 april. 13 (Pressutti Reg. Honorii III t. II 173 n. 4558 et II 416 n. 5897).

Monasterium s. Petri.

Sillingardus Catalogus epp. Mutin. p. 47 sq. — Lubin p. 245. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [2] IV 94. — Maoro Alessandro Lazarelli Informazione dell' archivio del monistero di S. Pietro di Modana vol. I—VII, ms. a. 1710—29, Modena Bibl. Estense. — Tiraboschi Mem. Mod. I 96. III 182 sq. — Carlo Malmusi Notizie storiche ed artistiche della chiesa e monastero di S. Pietro in Modena in: Annuario stor. Modenese I (Modena 1851) 79 sq. — F. C. Carreri Memorie storiche dei diritti e delle giurisdizioni dell'abbazia di S. Pietro in Modena fino al secolo XIV in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi Ser. V t. II (1903) 149 sq.

Celebre s. Petri monasterium monachorum ord. s. Benedicti secus Mutinam situm, a. 996 a Iohanne ep. Mutinensi conditum est (edd. Sillingardus p. 49 = Ughelli [1] II 132; [2] II 106; Tiraboschi Mem. Mod. I[b] 155 n. 134) in loco, ubi a. 983 Stephanus presbyter consentiente Hildebrando ep. ecclesiam s. Petri construxerat. Ab episcopis Mutinensibus multis privilegiis ditatum, a Friderico I a. 1159 speciali tuitionis privilegio munitum (Stumpf Reg. 3860),

monasterium ab Eugenio III, cum Mutinensem civitatem episcopali dignitate privasset, apostolicae sedis proprietati reservatum est (n. 1. 2), itaque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 101) adnotatur:

„Monasterium sancti Petri".

Monasterium olim ditissimum — cuius inter possessiones enumerabatur in Romanorum pontificum privilegiis monasterium s. Michaelis de Candiana in Paduano episcopatu situm — iam saec. XIV satis deminutum et abbatibus commendatariis concessum est. A. 1434 ab Eugenio IV congregationi s. Iustinae de Padua addictum est, quae ibi usque ad finem saec. XVIII viguit. Novum templum a. 1476 aedificari coepit. A. 1798 abbatia suppressa est.

Tabularium monasterii s. Petri, congregatione exstincta, primum Mutinae, inde ab a. 1812 Mediolani in R. archivo custoditum, a. 1860 Mutinam reportatum est, paucis chartis exceptis, quae Mediolani remanserunt (cf. n. 7). Est satis integrum. Inveniuntur etiam in eo chartae ad monasterium s. Benedicti super Padum spectantes, quas ex monasterio s. Caesarii (cf. infra p. 327), quod olim monachorum Padilironensium erat, huc venisse manifestum est. De Libro privilegiorum s. XV, olim sign. Δ, cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 636; Gött. Nachr. 1897 p. 243.

Archivum Maurus Alexander Lazarellus, monachus s. Petri, a. 1710—29 in septem voluminibus accuratissime descripsit. Praeterea adnotamus „Inventarium seu registrum mon. ss. Petri et Pauli civ. Mutinae", s. XV, Modena Arch. di stato (S. Pietro cod. 2120), ubi iura et bona monasterii recensentur; „Indice delle pergamene e scritture tutte che si conservano nell' archivio del monastero di S. Pietro di Modena", a. 1772, vol. I. II ib. (codd. 2170—71); „Indice cronologico dell' archivio del ven. mon. di S. Pietro di Modena e delle scritture scritte su carta ordinaria", s. XVIII, ib. (codd. 2166 et 2167; 2168 et 2169 in fine).

A = Orig. Modena Arch. di stato (Corporazioni soppresse: Mon. di S. Pietro).
A[1] = Orig. Milano Arch. di stato.
B = Cop. Modena Arch. di stato (Corporazioni soppresse: Mon. di S. Pietro).
C = Liber privilegiorum et instrumentorum s. Petri Mutinensis, ch. s. XV, sign. Δ, ib. (cod. 2123).
D = Liber privilegiorum mon. s. Benedicti Padilironensis, mb. s. XV; alterum exemplar exstat Veronae in Bibl. comunale cod. 736; alterum Mantuae in Bibl. comunale B IV 18; tertium penes prof. Franc. Patetta; cf. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum.
E = Varie pergamene dell' archivio nostro trascritte, ch. s. XVII sq., sign. XXI F, Modena Arch. di stato (cod. 2064).
F = Feudo di S. Cesario. Memorie storiche sulla chiesa e monastero di S. Pietro, ch. s. XVII sq., ib. (cod. 2044[a]).
G = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
H = Cornelii Margarini Schedae vol. II, s. XVII, Brescia Bibl. Quiriniana A IV 18; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 264.
I = M. A. Lazarelli Informazione dell' archivio del mon. di S. Pietro di Modana vol. I, s. XVIII, Modena Bibl. Estense.

K = Gio. Brunacci Diplomata Patavina vol. I, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. X c. 199; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 351.
L = Gius. Gennari Raccolta di documenti inediti spettanti alla storia di Padova vol. I—III, s. XVIII ex., Padova Bibl. del Seminario vescovile; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 350 sq.

**1* *(1148)*

Eugenius III, Mutinensi ecclesia in perpetuum episcopali dignitate privata et ipsius parochia per vicinos episcopatus divisa, reservat monasterium b. Petri in ius et proprietatem S. R. E.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Viterbo 1149 feb. 8*

Eugenius III Placito abbati etc.: suscipit mon. b. Petri secus Mutinam situm sub apost. protectione, et confirmat possessiones nominatim expressas. — Sicut devoti. Ego Eugenius etc. Subscr. 9 card. Dat. Viterbi p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 6 id. feb., ind. 11, inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 4.

A. [B s. XIV. C f. 6'. D. F (5 id. feb.). *I p. 69* (5 id. feb.). *L II n. 894]. — Edd. Muratori Antiq. IV 185 ex A = Migne CLXXX 1384 n. 339, = Gloria Cod. dipl. Padov. II 371 n. 504 Exc. Affarosi Notizie istor. della città di Reggio I App. p. 14 n. 11. — Regg. Sillingardus Catal. p. 79. Vedriani Catal. p. 53. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 21 n. 388. Calindri Dizionario IV 323. 361. V 273. Carreri p. 156. J. 6474. JL. 9322.*

3 *(1151?)*

Ildebrando S. R. E. card. et apost. sedis legato Placitus abbas et totus conventus s. Petri Mutinen. conqueruntur de Bernardo et eius filio de Malencalzo aliisque et de sepulturis, decimis, oblationibus confinium terrae et parochiae s. Petri, quae ei etiam a Romanis pontificibus sunt confirmatae.

B s. XII. — Ed. Muratori Antiq. VI 235 ex B ad a. 1147. — Regg. Hübner Gerichtsurkunden Reg. 1664. Carreri p. 155. JL. —.

Ildebrandus Crassus a. 1151, ut videtur, diac. card. s. Eustachii renuntiatus est; itaque libellus supplex Placiti abbatis ad hunc fere annum referendus est. Idem Placitus abbas iam a. 1136 sept. Richenzae imperatrici alium libellum supplicem protulit (cf. etiam Bernhardi Lothar von Supplinburg p. 654 sq.).

4 *Benevento 1170 ian. 10*

Alexander III Geminiano abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem liberam clericos sive laicos ad conversionem suscipiendi et ius eligendi abbatem. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 14 card. Dat. Benevent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 id. ian., ind. 3, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 11.

A. [E. G Exc. (ex schedis Panvinii, ut videtur). H f. 234 Exc. (3 kal. ian.). *I p. 79 Exc.]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 51 n. 443 ex A ad a. 1169 = Migne CC 635 n. 675. — Regg. Carreri p. 158. J. 7824. JL. 11708.*

**5* *(1170)*

Alexander III delegat Amatum Ferrariensem et G(abrielem) Adriensem epp. iudices super controversia inter (Girardum) ep. Paduanum et (Geminianum) abbatem s. Petri Mutinen. super mon. de Candiana vertente.

v. chartam definitionis a. 1171 ian. ap. Muratori Antiq. V 473 = Barotti Serie de' vescovi di Ferrara p. 24, = Speroni Degli Alvarotti Adriensium epp. series p. 78, = Gloria Cod. dipl. Padov. II 217 n. 1018 = Cavallini Mon. stor. di S. Maria del Vado in Ferrara p. 75. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 55 n. 453. Frizzi Mem. per la storia di Ferrara [1] *II 182;* [2] *II 250. JL. —.*

Paduanus ep. ad apostolicam sedem appellavit.

6 (1171—72)

Alexander III committit Petro Papiensi et Tedaldo Placentino epp. et Bernardo electo s. Sepulcri de Placentia eandem causam *(n. 5)*, sublato appellationis remedio, fine debito terminandam.

v. chartam conventionis a. 1173 april. 28 ap. Muratori Antiq. V 473 = Gloria Cod. dipl. Padov. II 276 n. 1108. — Reg. JL. —.

Conf. n. 7. 12. 15. 20. 21.

7 Anagni 1173 iun. 20

Alexander III Geminiano abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et definitionis sententiam super causa de mon. Candiano a (Petro) Papiensi et (Tedaldo) Placentino epp. et B(ernardo) electo s. Sepulcri latam *(n. 6)*; statuit, ut infra parochias monasterii et ecclesiarum eius nullus ecclesiam vel oratorium sine assensu episcopi aedificet; prohibet, ut nullus laicus a monachis decimas exigere audeat vel quomodolibet extorquere. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 12 kal. iul., ind. 6, inc. d. a. 1172, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 14.

A[1]. *[C f. 7'. H f. 234* (12 kal. iun.). *I p. 82 Exc.* (12 id. iul.). *K f. 107]. — Edd. Muratori Antiq. V 349 ex A*[1] *= Migne CC 912 n. 1036, = Gloria Cod. dipl. Padov. II 254 n. 1080. Sickel Mon. graphica III tab. 9 (arte phototypica impressum), p. 42 ex A*[1]. *— Regg. Carreri p. 159. J. 8214. JL. 12228.*

**8 (1173—74)*

I(ldebrandus) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legatus, profert arbitrium super controversia inter abbatem et fratres s. Petri Mutinen. ex una parte et canonicos Mutinenses ex altera de sepultura cuiusdam mulieris Osseletidae vertente.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 Anagni (1174) april. 28

Alexander III abbati et fratribus s. Petri Mutinen.: confirmat pactionem inter eos et Hen(ricum) qd. Mutinensem ep. de canalibus molendinorum Vignolae usque ad viam Mugnani factam et arbitrium, quod I(ldebrandus) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legatus, inter eos et canonicos Mutinenses super controversia de sepultura Osseletidae protulit *(n. 8)*. — Ex quodam authentico. Dat. Anagn. 4 kal. madii.

A. [H f. 236 Exc. I p. 77]. — Ed. Carreri p. 167 n. 2 ad a. 1160. — Reg. Gött. Nachr. 1897 p. 281 n. 8. JL. —.

Pactum inter Henricum ep. Mutinensem et Geminianum abbatem, duobus exemplis a. 1172 iul. 29 editum, v. ap. Carreri p. 168 n. 3.

*10 (1174—75)
Ildebrandus (bas. XII Apostolorum presb.) card., in partibus Lombardiae legatione fungens, confirmat, ecclesia Mutinensi vacante, Michaelem a monachis coenobii s. Petri in abbatem electum.

Laud. in n. 14. 16. — Reg. JL. —.

11 *Anagni 1184 ian. 27*
Lucius III Michaeli abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)* et Alexandri *(n. 4)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. Dat. Anagn. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 kal. feb., ind. 2, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A. [C f. 8. E. I p. 95]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 680 n. 9582a. Carreri p. 161. JL. 14979.

12 *Verona 1186 april. 10*
Urbanus III Michaeli abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)*, Alexandri *(n. 4)* et Lucii *(n. 11)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum, possessiones propriis expressas vocabulis, iura et sententiam definitivam super causa de mon. de Candiana ab Alexandro confirmatam *(n. 7)*. — Regularem vitam eligentibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 id. april., ind. 3, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [2 B a. 1440 ian. 13 = C f. 8'. E. I p. 97 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 327 n. 370 ex C. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 683 n. 9815a. Carreri p. 162. JL. 15581.

13 *Verona (1186—87) april. 26*
Urbanus III Michaeli abbati: indulget ei eiusque successoribus usum mitrae, sandaliorum, caligarum et chirothecarum. — Eos ecclesia Romana. Dat. Veron. 6 kal. madii.

A. [C f. 12. I p. 99]. — Edd. Margarini Bull. Cas. I 21 n. 19 ex A. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 100 n. 547 = Migne CCII 1476 n. 90. — Regg. Carreri p. 162. J. 9912. JL. 15840.

*14 (1185—87)
Urbanus III ratam habet electionem Michaelis abbatis s. Petri ab Ildebrando card., Mutinensi ecclesia tunc vacante, suis litteris confirmatam *(n. 10)*.

Laud. in n. 16. — Reg. JL. —.

15 *(Ferrara 1187 nov. 5)*
Coram Gratiano ss. Cosmae et Damiani diac. card. controversia inter Michaelem s. Petri Mutinen. et Iohannem s. Michaelis Candianen. abbates super investitura ab abbate Mutinensi accipienda et super oboedientia ab abbate Candianensi facienda componitur.

v. chartam a. 1187 nov. 5 ap. Muratori Antiq. V 475. — Regg. Frizzi Mem. per la storia di Ferrara [1] II 210; [2] II 284. Carreri p. 163. JL. —.

16 *Modena 1187 nov. 22*
Gregorius VIII Michaeli abbati: ad exemplar Urbani *(n. 14)* ratam habet electionem eius ab Ildebrando card., Mutinensi ecclesia tunc vacante, suis

litteris confirmatam *(n. 10)*. — Ex iniuncto nobis. Dat. Mutin. 10 kal. dec. ind. 6.

A. [C f. 12. E. I p. 100]. — Ed. PflugkH. Acta III 351 n. 401 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 687 n. 10004 a. Carreri p. 163. JL. 16062.

17 *Modena 1187 nov. 22*

Gregorius VIII abbati et capitulo: suscipit mon. cum omnibus bonis et possessionibus sub apost. protectione: praeterea indulget, ut episcopo Mutinensi tempore (Michaelis) abbatis in monasterium sine ordine iudiciario facultas non pateat ecclesiasticam sententiam proferendi. — Ad hoc sumus. Dat. Mutin. 10 kal. dec. ind. 6.

A. [C f. 12'. I p. 101]. — Ed. PflugkH. Acta III 350 n. 400 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 687 n. 10004b ex C. Loewenfeld ib. XCVII 64 ex autogr. in arch. Mediolanen. PflugkH. Iter p. 311 n. 853. Carreri p. 163. JL. 16063. 16064.

18 *Reggio 1187 nov. 24*

Gregorius VIII Michaeli abbati et monachis: inhibet, ne quis de laboribus ipsorum, quos per conversos, animalia et instrumenta ipsorum in curte de Crispellano faciunt, ubi vineas, hortos et terram uno aratro et plus modicum excolendam habent, ab ipsis decimas extorquere praesumat. — Cura suscepti. Dat. Reg. 8 kal. dec. ind. 6.

A. [C f. 12. E. I p. 100]. — Ed. PflugkH. Acta III 351 n. 402 ex A. — Regg. Muratori Antiq. III 225. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 636 not. 8 ex C. Loewenfeld ib. XCVII 56. 64 ex autogr. in arch. Mediolanen. Carreri p. 163. J. 10004 et JL. 16060a ad nov. 22. J. 10005 et JL. 16065 ad nov. 24.

19 *Laterano 1188 mai. 29*

Clemens III Michaheli abbati et conventui: ad exemplar Lucii *(n. 11)*, Urbani *(n. 12)* et Gregorii *(n. 17)* suscipit mon. cum omnibus possessionibus sub apost. protectione: prohibet, ne aliqua persona aquam per monasterium defluentem auferre, possessiones vel alia bona ipsius invadere aut monasterio violentiam audeat irrogare; ad exemplar Gregorii *(n. 18)* inhibet, ne quis de laboribus ipsorum in curte de Crispellano decimas extorquere praesumat. — Cum ad universas. Dat. Lat. 4 kal. iun. pont. n. a. 1.

A. [C f. 12'. I p. 103 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 365 n. 419 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 689 n. 10082a. JL. 16256.

20 *Laterano 1194 oct. 1*

Celestinus III Michaeli abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)*, Alexandri *(n. 4)*, Lucii *(n. 11)* et Urbani *(n. 12)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum, possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 12)*. — Regularem vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., kal. oct., ind. 13, a. d. inc. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A. [C f. 10'. E. I p. 108 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 694 n. 10486a. Carreri p. 164. JL. 17148.

Praetermittimus JL. 17224 ad a. 1195 april. 26, a Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 694 n. 10525a ex Prisciani schedis I f. 19 sumptum; est enim Celestini III bulla pro ecclesia Ganacetensi JL. 17223 (cf. infra p. 332).

21 *Laterano 1196 mai. 28*

Celestinus III Michaeli abbati etc.: repetit privilegium suum *(n. 20)*. — Regularem vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 21 card. Dat. Lat. p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 5 kal. iun., ind. 14, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 6.

A. [C f. 11. E. I p. 109 Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 695 n. 10594b. JL. 17392.

Omittimus privilegium pontificium sine titulo „Dat. Lat. 4 id. dec. pont. n. a. 5", a Muratori Antiq. V 477 = La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 286 n. 77 Celestino III adscriptum, quo compositio inter b. m. Michaelem abbatem s. Petri Mutinen. et Iohannem abbatem s. Michaelis de Candiana mediante Gratiano diac. card. facta *(n. 15)* confirmatur. Sed quum a. 1195 dec. 10 Michaelis abbas adhuc vixerit, potius Innocentio III a. 1202 dec. 10 privilegium attribuendum esse videtur.

Monasterium s. Euphemiae.

Hoc monasterium monialium ord. s. Benedicti, quod a. 687 conditum esse alii temere tradunt, Heribertus ep. Mutinensis a. cr. 1070 fundavit (cf. Tiraboschi Mem. Mod. I 116 sq. III 184 sq.). In eo manserunt moniales usque ad a. 1798, quo suppressum est (cf. Saetti Memorie p. 36 sq.).

Chartae, quae inde ab a. 1812 usque ad a. 1860 Mediolani custodiebantur, hodie in R. archivo Mutinensi adservantur.

A = Orig. Modena Arch. di stato (Corporazioni soppresse: Mon. di S. Eufemia).

1 *Verona 1187 iun. 4*

Urbanus III Mariae abbatissae etc.: suscipit mon. s. Eufemiae Mutinen. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, concedit facultatem personas e saeculo fugientes liberas et absolutas ad conversionem recipiendi et tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi, sepulturam liberam et ius eligendi abbatissam. — Prudentibus virginibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 non. iun., ind. 5, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. — Edd. Muratori Antiq. III 207 ex A = Migne CCII 1518 n. 135. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] 101 n. 549. J. 9966. JL. 15987.

Civitas Mutinensis.

De tabulario civitatis, quod a. 1306 incendio periit, et de registro Mutinensi saec. XIII ibi custodito conf. Fr. Bonaini Gli archivi dell' Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 146 sq. 171; Carlo Borghi Sugli archivi municipale e notarile di Modena in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi e Parmensi I (1863) 157 sq.; Zucchetti in Arch. stor. Lombardo II (1875) 197 sq.; Odoardo Raselli Manoscritti di pregio esistenti nell' archivio del Comune di Modena (Modena 1875).

*1 *(1130–36)*

Innocentius II commonet frequentibus litteris consules Mutinenses, ut a damno Nonantulani monasterii desistant et ad suam praesentiam satisfacturi veniant.

Laud. in n. 2. — *Reg. JL.* —.

2 *Pisa (1134—36) mai. 25*

Innocentius II ep. [B. *cod.*] et F. praeposito et clericis Mutinen.: nuntiat, se habito episcoporum et cardinalium consilio sententiam excommunicationis in consules Mutinenses, qui frequentibus litteris commoniti *(n. 1)*, neque ab iniuria destiterunt neque ad se totiens vocati venerunt, promulgavisse; praecipit, quatenus a praefatis consulibus tamquam excommunicatis penitus caveant et eandem sententiam per Mutinen. episcopatum publice nuntiantes, parochianos ab eis abstinere omnimodis faciant; quod si consules in sua pertinacia perduraverint, in totam civitatem Mutinen. anathematis sententiam se prolaturum esse nuntiat.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 28.

*3 *(1148)*

Eugenius III mandat Gerardo Bononiensi ep., ut consules et populum Bononien. commonere sollicite studeat, ut Nonantulanis contra Mutinensium impugnationes efficaciter et laudabiliter subveniant.

Laud. in n. 5. — *Reg. JL.* —.

*4 *(1148)*

Eugenius III Reginos atque Parmenses firmiter per scripta sua monet, ut Mutinensibus nullum auxilium contra Nonantulanos, nullum solatium vel consilium subministrent.

Laud. in n. 5. — *Reg. JL.* —.

5 *Brescia (1148) aug. 24*

Eugenius III Gerardo Bononiensi ep.: gratias agit, quod consules et populum Bononien. iuxta mandatum suum *(n. 3)* commonere sollicite studuerit, ut Nonantulanis contra Mutinensium impugnationes efficaciter et laudabiliter subvenirent etc.; nuntiat, se consilio tam cardinalium quam Peregrini Aquileiensis patriarchae et plurimorum episcoporum Mutinensem civitatem in perpetuum ab episcopali dignitate privavisse.

v. Bologna, Civ. n. 6.

*6 *(1151—53)*

Eugenio III cives Mutinenses promissionem iuramento firmatam faciunt, ne homines Nonantulanae ecclesiae sibi iurare compellant neve ab ipsis pecuniam extorqueant.

Laud. in n. 7. — *Reg. JL.* —.

Hoc iuramentum Mutinenses Eugenio III eo tempore praestitisse apparet, quo Mutinensis civitas in antiquam dignitatem restituta est.

7 *Anagni (1173—75) dec. 20*

Alexander III rectoribus Lombardiae: monet eos, quatenus consules et populum Mutinen. civitatis, qui eccl. Nonantulanam ad iurisdictionem S. R. E. nullo

mediante pertinentem graviter molestantes, homines eorum sibi iurare compellunt et ab ipsis pecuniam extorquere praesumunt contra promissionem Eugenio pp. olim iuramento firmatam *(n. 6)*, a molestiis et gravaminibus praedictae ecclesiae et hominum eius revocent.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 82.

8 *Anagni (1174—76) mart. 23*

Alexander III rectoribus Lombardiae: praecipit, quatenus Mutinenses cives commoneant, ut ab inquietatione Nonantulani mon., quod ad iurisdictionem b. Petri specialius pertinet, omnino desistant et homines et iura ipsius in pace dimittant etc.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 86.

**9* *(1182—83)*

Lucius III per litteras suas admonet consules et populum Mutinen., ut desistant a lege nequissima possessionibus ecclesiasticis imposita.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

10 *Velletri (1182—83) iun. 4*

Lucius III rectoribus Lombardiae, Marchiae et Romagnolae: iniungit, quatenus ecclesias et personas ecclesiasticas in libertate pristina conservantes, potestatem, consules et populum Laudensem et populum Mutinensem compescant, ut a persecutionibus ecclesiarum desistant etc.

v. Societas Lombardorum (JL. 14801). — Meminerint lectores, Lucium III a. 1184 iul. 14, Mutina relicta, civitatem sanctificasse (cf. Eccl. cathedr. n. 18).

11 *Laterano 1196 aug. 14*

Celestinus III Ravennati archiep. et suffraganeis eius: mandat, quatenus cives Mutinenses, qui mon. Nonantulani ecclesias libris et paramentis aliis et earum homines bobus et universa supellectili cuiusdam occasione collectae per violentiam spoliarunt, moneant, ut quae nequiter dictis ecclesiis abstulerunt, B(onifatio) abbati et conventui Nonantulan. restituant; quod si forte in contumacia duxerint persistendum, principales ipsius nequitatis auctores, omni appellatione cessante, anathematis sententia feriant et terram ipsam interdicto ecclesiastico supponentes, singulis dominicis et festivis diebus per universas ecclesias ipsorum dioecesium ipsas sententias innovari publice faciant.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 107.

Ganaceto

Ecclesia s. Georgii.

De loco cf. Tiraboschi Dizionario I 329 sq.

Celestini III privilegium (n. 6) exscripsimus ex Peregrini Prisciani schedis.

C = Peregrini Prisciani Collectanea vol. II, s. XVI ex., Modena Arch. di stato (Biblioteca - Manoscritti); cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 636; PflugkH. Iter p. 53; Gött. Nachr. 1897 p. 245.

D = L. A. Muratori Carte, s. XVIII, ib.; cf. PflugkH. Iter p. 54; Gött. Nachr. 1897 p. 245.

E = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 149; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 647.

**1* *(1181—85)*

Lucius III committit Theobaldo Ferrarien. ep. causam inter praepositum et fratres eccl. s. Georgii de Ganaceto et Ysaac abbatem de Vangaditio vertentem.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

**2* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium et confirmat constitutionem de voluntate Gerardi archiep. Ravennatis factam, ut eccl. Ganacetensis 8 tantum canonicis sit contenta.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

**3* *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium etc. *ut n. 2.*

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

**4* *(1187)*

Gregorius VIII concedit privilegium etc. *ut n. 2.*

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

**5* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium etc. *ut n. 2.*

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

6 *Laterano 1195 april. 26*

Celestinus III Petro praeposito etc.: ad exemplar Lucii *(n. 2)*, Urbani *(n. 3)*, Gregorii *(n. 4)* et Clementis *(n. 5)* suscipit eccl. s. Georgii de Ganaceto sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, concedit ius clericos vel laicos e saeculo fugientes ad conversionem recipiendi; interdicit, ut nullus infra parochiam ecclesiam vel oratorium de novo aedificare praesumat; concedit facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi; confirmat libertates et immunitates nec non consuetudines a Mutinensibus epp. concessas et liberam facultatem causas matrimoniorum agendi, parochianis privatas et publicas poenitentias dandi, eligendi etiam praelatum et fratres; approbat ad instar Lucii *(n. 2)*, Urbani *(n. 3)*, Gregorii *(n. 4)* et Clementis *(n. 5)* constitutionem de voluntate b. m. Gerardi qd. archiep. Ravennatis factam, ut eccl. Ganacetensis 8 tantum canonicis sit contenta; constituit, ut nullus in ecclesiam interdicti aut in fratres excommunicationis vel suspensionis sententiam promulgare praesumat; confirmat sententias ab ep. Mutinensi super eccl. s. Iacobi de Aqualonga et a b. m. Theobaldo ep. Ferrariensi super quaestione inter eos et Ysaac qd. abbatem de Vangaditio *(n. 1)* prolatas; concedit sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Centii s. [Luciae in] Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 6 kal. maii, ind. 13, inc. d. a. 1195, pont. v. d. Celestini pp. III a. 5.

C f. 19. [D. E f. 269]. — Edd. Muratori Antiq. V 209 ex C (7 kal. mai.) = *La Farina Rischiarazioni e documenti* [2] *IV 283 n. 76. = Migne CCVI 1087 n. 206. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. IV^b 15 n. 610. Frizzi Mem. per la storia di Ferrara* [1] *II 206;* [2] *II 279. J. 10525 et JL. 17223 ad april. 25.*

Albareto
Ecclesia ss. Nazarii et Celsi.

De loco cf. Tiraboschi Dizionario I 5sq.

1 *(1159—81)*
Alexander III plebano et clericis s. Nazarii de Albareto (*al.* Albia): scribit, si appellationem biennio elapso interpositam a sententia, quae fuerat contra eos prolata de controversia, quam habuerunt contra ecclesiam Solariae *(Soliera)*, prosecuti non sint, dummodo prosecutionem ipsius appellationis per impotentiam eos constiterit omisisse, iustitiae eorum debeat nullatenus praeiudicium generari. — Ex ratione.

Comp. I lib. II t. 20 c. 8. Decr. Gregorii IX lib. II t. 28 c. 8. — Edd. Augustini Tarracon. Opp. IV 124. Friedberg II 412. — Regg. J. 8820. JL. 13730.

Soliera
(Solaria. Soleria)
Ecclesia s. Michaelis.

De loco cf. Tiraboschi Storia di Nonantola I 265sq. et Dizionario II 352sq.

**1* *(1106)*
Bernardus S. R. E. presb. card. et per partes Longobardiae et adiacentium fines vicarius Paschalis II decidit litem inter M. abbatem de Pomposia et clericos eccl. s. Michaelis de Soleria.

v. Comacchio, Mon. s. Mariae de Pomposia n. 4 (supra p. 181).

Frassinoro
Monasterium b. Mariae et s. Claudii Fraxinoriense.

Lubin p. 150. — Tiraboschi Mem. stor. Modenesi I 115. 195. — Tiraboschi Dizionario I 316 sq. — Antonio Bernardi Cenni storici sull' antica abazia di Frassinoro in: Mem. della R. Accad. di Modena IV (1862) 17 sq. — Adolfo Franchini L'abbazia di Frassinoro in: Montanaro (1889—90). — Vincenzo Maestri Di alcune costruzioni medioevali dell' Appennino Modenese: VI La badia di Frassinoro in: Mem. della R. Accad. di Modena Ser. III t. I (1898) 115 sq.

Fraxinoriense monasterium in alpibus Apennini a Beatrice ducissa eiusque filia Mathilda a. cr. 1070 conditum (cf. Donizonis Vitam Mathildis ed. Mon. Germ. Scr. XII 374) et ab ipsa Beatrice a. 1071 aug. 29 multis praediis ditatum (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 125 Reg. 3), Paschalis II a. 1107 abbatibus congregationis Casae Dei in episcopatu Claromontano *(Chaise-Dieu)* regendum commisit (n. 2), quorum sub cura monachi Fraxinorienses, licet saepius renitentes, diu perseverarunt. A. 1164 Fridericum I imp. monasterio privilegium concessisse notum est (Stumpf Reg. 4023). Paulo post Willelmus abbas consulibus Mutinensibus se subdidit (cf. chartam a. 1173

ap. Muratori Antiq. IV 221; Tiraboschi Mem. Mod. III[b] 64 n. 471). Saec. XV monasterium abbatibus commendatariis cessit. Mortuo Alexandro card. Riario, ultimo abbate commendatario, Sixtus V a. 1585 abbatiam collegio Maronitarum de Urbe addixit.

Fraxinoriense monasterium a Mathilda comitissa b. Petro oblatum esse ex Gregorii VII bulla (n. 1) apparet atque etiam ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 101. 244), ubi legitur:

„Monasterium Fraxinonense [Fraxinense] I unciam auri".

Denique adnotamus Hugonis abbatis iuramentum Gregorio IX praestitum (ap. Cencium c. 202; l. c. I 453).

Tabularium monasterii misere dispersum est. Gregorii VII privilegium autographum (n. 1) nunc Regii in archivo Venturi-Palazzi exstat (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 225). Beatricis ducissae chartulam Margarinius (Bull. Cas. II 101) inter monumenta monasterii s. Benedicti super Padum invenit. Friderici I praeceptum Muratorius ex archivo archiducali Mantuano vulgavit (Antiq. IV 218). Nonnullae vero chartae inde a saec. XIV in archivo Estensium inveniuntur (Modena Arch. di stato: Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Abbazia di Frassinoro).

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. Venturi-Palazzi.

1 *Bondeno 1077 feb. 11*

Gregorius VII Benedicto [abbati etc.]: concedit, ut mon., a Mathildi comitissa b. Petro et eius apost. sedi in proprium ius traditum, in ea, quae nunc est, monastica professione et conversatione permaneat; constituit, ut obeunte abbate non alius ibi ordinetur, nisi quem fratres secundum regulam s. Benedicti elegerint, ordinandum quidem et consecrandum ab episcopo dioecesano, cui nullam amplius in monasterio potestatem concedit sive abbatem ad synodum convocandi seu monasterium vel fratres excommunicandi aut interdicendi; statuit, ut mon. et abbates vel monachi ab omni saecularis servitii sint infestatione securi, nulli alii nisi Romanae sedi subiecti, cui etiam per singulos annos Romanam unciam auri in pensione infra 8 dies ante vel post kal. maii ad praesentiam Romani pontificis vel eius certi legati Romae persolvere debeant aut ubi papa recipi iusserit. — Licet officii. Dat. [in Lan]gubardia in villa Bundena p. m. Cononis card. presb. S. R. E., tum cancellarii officium agentis, a. d. inc. 1076, pont. v. d. Gregorii VII pp. 4, 3 id. feb., ind. 15.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 226 ex A. — Regg. G. B. Venturi in Atti e Mem. per le prov. Modenesi e Parmensi Ser. III t. III (1885) p. XXII. O. Holder-Egger in N. Archiv XVII 475 not. 2. A. Ferretti Canossa [2] p. 99. Naborre Campanini Guida di Canossa p. 136. JL. —.

Nomen monasterii in autographo mutilo legi non potest. Ferretti, Naborre Campanini, Meyer v. Knonau Jahrbücher II 911 privilegium hoc Canusino monasterio datum esse satis praepropere coniciunt. Monasterium enim Canusinum censum XX sol. Lucensium solvit (cf. Reggio, Mon. s. Apollonii Canusinum), Fraxinoriense vero I unciam auri. Est census, quem ipse Gregorius VII in bulla nostra statuit.

2 *Laterano 1107 dec. 5*

Paschalis II Aimerico abbati Casae Dei etc.: statuit, ut in mon. Fraxinoriensi, quod a comitissa Mathildi vel eius parentibus aedificatum et b. Petro oblatum est, abbas semper per eius sollicitudinem ordinetur.

v. Gallia pontif., Mon. Casae Dei (JL. 6176. 6600).

3 *(1099—1115)*

Paschalis II comitissae Mathildae: mandat, ut praedam, quam Fraxinoriensis abbas a Carpensi eccl. occasione cuiusdam census exegerat, restitui faciat nec deinceps Fraxinoriensem abbatem aut quemlibet alium eam inquietare permittat.

v. Reggio, Gens Canusina n. 26.

**4* *(1108—18)*

Paschalis II, priore mon. Casae Dei et monachis Fraxinoriensibus super electione abbatis Fraxinoriensis litigantibus, praefigit utrique parti diem.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

**5* *(1144—45)*

Lucius II concedit privilegium subrepticium, ut obeunte abbate fratres Fraxinorienses regulariter eligendi sibi abbatem liberam habeant facultatem.

Laud. in n. 7. — Reg. Mon. pontif. Arverniae p. 203 n. 126. JL. —.

**6* *(1144—45)*

Lucius II evocat Fraxinorienses monachos in causam, querentibus monachis Casae Dei super electione abbatis.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

7 *Viterbo (1145) mai. 30*

Eugenius III Stephano abbati Casae Dei: adiudicat possessionem Fraxinorien. monasterii, de cuius abbatis electione Lucius II Fraxinorienses monachos in causam evocaverat *(n. 6)*, a quo privilegium subripuissent *(n. 5)*, ipsamque abbati Casae Dei iuxta Paschalis privilegium *(n. 2)* libere et integre restituit, praecipiens, ut usque ad proximum festum b. Martini *(nov. 11)* Fraxinoriensis abbas ad mon. Casae Dei accedat et abbati oboedientiam promittat, et semper in Fraxinoriensi mon. per abbatem Casae Dei abbas ordinetur; decernit, ut capitulum, quod in privilegio Lucii de libertate electionis abbatis positum est, quoniam subrepticium fuit *(n. 5)*, huic restitutioni nullum umquam praeiudicium faciat.

v. Gallia pontif., Mon. Casae Dei (JL. 8762). — Causam de electione abbatis Fraxinoriensis iterum exortam Honorius III a. 1223 iul. 17 in favorem abbatis Casae Dei diiudicavit (cf. Pressutti Reg. Honorii III t. II 149. 150 n. 4438. 4443).

8 *(1169)*

Alexander III Bonifatio mag. et fratribus militiae Templi de Lombardia: confirmat transactionem inter eos et Guillelmum abbatem ac monachos Fraxinorienses super eccl. s. Stephani in suburbio civ. Regii sita amicabiliter factam.

v. Reggio, Eccl. s. Stephani n. 1.

9 *Anagni (1173—76) aug. 9*

Alexander III archiepp. et epp., in quorum parochiis mon. Casae Dei suas habet ecclesias: mandat, quatenus ab ecclesiis abbatis et fratrum mon.

Casae Dei procurationes nullatenus exigant nec eis novas et indebitas consuetudines imponant.

v. Gallia pontif., Mon. Casae Dei (JL. 12659).

Domus hospitalis s. Geminiani.

Ecclesiam cum domo hospitali s. Geminiani de alpe Gloze sive Chiozza (cf. Tiraboschi Dizionario I 11), haud longe a xenodochio s. Peregrini de Alpibus (cf. vol. III p. 486) sitam, Mathilda comitissa a. 1105 Romanae ecclesiae subdidit (n. 1). Recensetur etiam sub episcopatu Mutinensi apud Albinum (ed. Fabre-Duchesne II 114):

„Hospitale sancti Geminiani iuris b. Petri".

Cencius tamen notitiam hanc omisit, aut negligens aut quia domus tunc ad monasterium Fraxinoriense pertinuit. Nam in Friderici I privilegio Guillelmo abbati a. 1164 concesso (Stumpf Reg. 4023) legimus inter possessiones Fraxinoriensis abbatiae „hospitale et ecclesiam s. Geminiani de alpe Gloze."

1 *Pieve Fosciana 1105 (iul.)*

Mathilda recipit hospitale s. Geminiani iuxta Alpem positum in sua tutela atque defensione et segregat a iussione ac potestate Mutinensis ac Regini epp. nec non et Fraxinori abbatis, sanciens, Romanae ecclesiae deinceps subditum esse. — A. 1105, ind. 13. Actum in Foxana p. m. Iohannis diac. cappellani.

Albinus lib. X c. 42, ubi addit Authenticum istius habet Albertus archipresbyter de Robiano. Et ego Boso diac. card. ss. Cosmae et Damiani vidi illud apud plebem de Loppia etc., 3 kal. dec., pont. d. Alexandri pp. III a. 2. — *Ed. Fabre-Duchesne II 134.* — *Reg. JL.* —.

Mathilda comitissa a. 1105 iul. 10 in villa Faxana resedit (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 175 Reg. 90), hodie *Fazzano*, ut putat Overmann. De loco Fosciano, hodie *Pieve Fosciana*, cf. vol. III p. 485.

San Cesario
Ecclesia s. Caesarii in Wilzacara.

Ecclesia s. Caesarii in curte q. d. Wilzacara antiquissima est. Eam enim a Carlomanno rege Wibodoni Parmensi episcopo donatam esse, in Caroli III diplomate a. 880 (Mühlbacher Reg. Kar.[1] n. 1551; [2] n. 1593) legimus. Meminerint autem lectores, in villa q. v. Wilzachara super fluvium Scultinna Hadrianum III a. 885 obiisse (cf. Vitam Stephani V in Lib. pontif. ed. Duchesne II 191; 225 not. 3). Huc Mathilda comitissa canonicos regulares posuit, ecclesia ipsa a. 1112 et 1115 munificentissime dotata (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 185. 189 Regg. 129. 142) et b. Petro oblata (cf. n. 3). Religione vero mox in canonica labente, Innocentius II a. 1134 ecclesiam s. Caesarii Henrico abbati monasterii s. Benedicti super Padum eiusque successoribus reformandi gratia concessit et monachos nigros in eam introduci iussit

(n. 3). Sed Nonantulani monachi ad ipsorum ius et proprietatem ecclesiam et curtem s. Caesarii spectare iterum iterumque contenderunt (cf. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 50. 51. 52. 53. 93. 98—100. 104). Remansit tamen monasterium s. Caesarii sub Padolironensium regimine usque ad a. 1439, quo monachis s. Petri de Mutina per concambium cessit. Inde a saec. XV locus de iure patronatus illorum de Boschettis erat.

Ecclesia s. Caesarii iussu Calixti II unum byzantium aureum pro annuo censu Lateranensi palatio solvit (cf. n. 2); Innocentius II vero statuit, ut pro eadem ecclesia abbas s. Benedicti 3 byzantios annuatim persolvere teneretur (n. 3). Hunc censum Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. retulerunt, perperam sub Bononiensi episcopatu adnotantes (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 100; cf. I 127):

„Monasterium sancti Caesarii III morabutinos".

Rectius autem monasterium s. Caesarii legitur sub Mutinensi episcopatu in elencho abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri (l. c. I 244).

De loco cf. Tiraboschi Storia di Nonantola I 239 sq.; Tiraboschi Dizionario I 84 sq.; Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 13 sq. et scriptores historiam monasterii Padolironensis illustrantes.

Chartae, quae ad s. Caesarii ecclesiam spectant, olim in archivo monasterii s. Benedicti super Padum (hodie in R. archivo Mediolanensi) exstabant; postea vero in archivum monachorum s. Petri de Mutina devenerunt, quod nunc in R. archivo Mutinensi custoditur (cf. supra p. 300). Calixti II, Innocentii II et Eugenii III privilegia transcripta sunt in scripturis familiae de Boschettis.

A = Orig. Milano Arch. di stato (olim in archivo mon. s. Petri de Mutina).

C = Liber privilegiorum mon. s. Benedicti Padolironensis, s. XV; alterum exemplar exstat Veronae in Bibl. comunale cod. 736; alterum Mantuae in Bibl. comunale B IV 18; tertium penes prof. Fr. Patetta.

D = Registro di tutte le scritture spettanti al feudo e beni di S. Cesareo dall' a. 880 sino al 1477 trascritte da documenti dell' archivio di S. Pietro di Modena da Bruno Pandola Parmeggiano, 1712—13, Modena Arch. di stato (Corporazioni soppresse: Mon. S. Pietro, Registro A cod. 2119); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 243.

E = Varie pergamene dell' archivio (di S. Pietro) trascritte, ch. s. XVII sq., ib. sign. XXI F (cod. 2064); cf. supra p. 314.

F = Feudo di S. Cesario. Memorie storiche sulla chiesa e monastero di S. Pietro, ch. s. XVII sq., ib. (cod. 2044[a]); cf. supra p. 314.

G = Raccolta delle bolle ed atti relativi alle cause Boschetti coi Padri di S. Pietro pel feudo di S. Cesario, ch. s. XV, Modena Arch. di stato (Arch. Boschetti A I 1).

G[1] = Copie dei privilegi sul feudo di S. Cesario, s. XVIII, ib. (A I 3. 4. 5).

H = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*H*[1]] et Arm. XV t. 128 [*H*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

I = M. A. Lazarelli Informazione dell' archivio del mon. di S. Pietro di Modana vol. I, s. XVIII, Modena Bibl. Estense; cf. supra p. 314.

Chartae, quae s. Caesarium respiciunt, recensentur etiam in indicibus archivi monasterii s. Petri de Mutina (cf. supra p. 314). Conf. etiam P. Mauro Lazarelli Sui diritti del monastero di S. Pietro sopra la chiesa di S. Cesario, ms. s. XVIII (cf. Tiraboschi Storia di Nonantola I 239).

*1 (1112—15)

Paschalis II, postquam in iudicio legitimis testibus iureiurando sancitum est, praedium q. d. Wilzacara, in quo Mathildis iamdiu regulares fratres congregare proposuit, 40 annis a marchione Bonefacio et eius filia Mathildi possessum esse, b. vero Caesarii ecclesiam in eodem praedio sitam cum suis possessionibus per 40 annos nulla monachorum (Nonantulanorum) dominatione vel legitima litis illatione interposita liberam ab eis perseverasse, suscipit locum ipsum et congregationem canonicorum in ius et tutelam s. sedis apost.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

Charta de hac sententiá desideratur. — Tempus ex privilegiis Mathildae comitissae a. 1112 et a. 1115 evincitur.

2 *Laterano 1123 feb. 26*

Calixtus II canonicis eccl. s. Caesarii, quae sita est in curte q. d. Wilzacara etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* suscipit locum, ubi comitissa Mathildis in paterni iuris praedio regulares fratres congregavit, et congregationem in ius et tutelam s. sedis apost., confirmat bona per comitissam Mathildim in usus fratrum concessa; concedit, ut chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium sive basilicarum, ordinationes clericorum a quo maluerint catholico accipiant episcopo, sub censu byzantii aurei quotannis Lateranensi palatio persolvendo. — Officii nostri. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Hugonis S. R. E. subdiac., 4 kal. mart., ind. 1, inc. d. a. 1123, pont. autem d. Calixti II pp. a. 5.

A. [C. D p. 15 (3 kal. mart.). *E* (3 kal. mart.). *F. G f. 24. G*[1] *s. XVIII. H*[1] *f. 55 et H*[2] *f. 237 Exc. I p. 53]. — Edd. Muratori Antiq. V 257 ex autographo tunc in archivo mon. s. Petri adservato = Migne CLXIII 1266 n. 203. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 114 n. 347 ex A. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. II*[b] *97 n. 336. J. 5113. JL. 7017.*

Privilegium hoc Innocentius III a. 1211 iun. 16 ad verbum confirmavit.

3 *Pisa 1134 iun. 9*

Innocentius II Henrico abbati mon. s. Benedicti super Padum etc.: concedit ecclesiam b. Caesarii in Mutinensi agro ab illustri comitissa Mathildi b. Petro oblatam suisque bonis possessionibusque ditatam, libris, vasis et aliis ornamentis ecclesiasticis plurimum honestatam, sed postea a pravis hominibus occupatam, ut per eius eiusque successorum industriam secundum b. Benedicti regulam religiosorum fratrum conventus in eodem loco ponatur et iuxta facultatem illius ecclesiae eorum numerus statuatur, sub censu 3 byzantiorum apost. sedi annis singulis persolvendo.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 7656).

4 *Viterbo 1145 mai. 5*

Eugenius III Guilielmo abbati mon. s. Benedicti super Padum etc.: repetit Innocentii II privilegium *(n. 3)*.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 8749). — Praeterea ecclesia s. Caesarii in privilegiis monasterii Padolironensis saepius una cum ceteris possessionibus confirmata est.

Sant' Apollinare di Serravalle
Ecclesia s. Apollinaris.

Locus s. Apollinaris de Serravalle sive de Vallata, haud longe ab oppido *Monteveglio*, in finibus dioecesium Bononiensis et Mutinensis situs, nomen habet ab antiquissima ecclesia s. Apollinaris, quae iam saec. IX sub titulo oratorii s. Apollinaris in Stagnano nota, inde a saec. XII med., ut videtur, a canonicis regularibus recta et a Romanis pontificibus privilegiis insignita erat. Locus, olim dioecesi Mutinensi addictus (cf. Tiraboschi Mem. Mod. IV^{b} 49 n. 687; IV^{b} 84 n. 755), postea a Bononiensibus occupatus, nunc ad Bononiensem dioecesim spectat. Inter ecclesiae s. Apollinaris possessiones s. Iacobi Maioris ecclesia Reginensis in Gregorii VIII privilegio (n. 4) enumeratur, pro qua canonici II solidos imperiales apostolicae sedi solvere tenebantur. Hic census recensetur a Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 102) sub episcopatu Regino:

„Ecclesia sancti Iacobi cum alia ecclesia sancti Apollinaris II solidos imperialium".

De loco cf. Pennotti Generalis totius s. ord. clericorum canonicorum hist. tripartita [1] (Romae 1624) p. 304; [2. 3] (Coloniae 1630. 1645) p. 312; Calindri Dizionario I 83 sq.; Tiraboschi Dizionario I 17 sq.

Chartae, quae ad ecclesiam s. Apollinaris spectant, in archivo ecclesiae cathedralis Mutinae custodiuntur (cf. supra p. 309). Alexandri III vero privilegium, quod Tiraboschi (Dizionario I 18 not.) penes rev. Alexandrum Muratori, pronepotem Ludovici Antonii Muratori, vidit, nos frustra quaesivimus.

A = Orig. Modena Arch. capitolare.

**1* — *1171 april. 16*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 4. — Reg. Tiraboschi Dizionario I 18 not., ubi notae chronologicae leguntur Dat. 16 kal. mai., ind. 4, a. 1171. *JL. —.*

**2* — *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

**3* — *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 — *Parma 1187 nov. 28*

Gregorius VIII Ieronimo priori etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)*, Lucii *(n. 2)* et Urbani *(n. 3)* suscipit eccl. s. Apollenaris sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, concedit facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi, et clericos et laicos ad

conversionem recipiendi et alia iura: statuit, ut pro eccl. s. Iacobi de Regio 2 sol. imperiales annis singulis apost. sedi persolvant. — Quotiens a nobis. Ego Gregorius etc. Subscr. 7 card. Dat. Parm. p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 4 kal. dec., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

A. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] *104 n. 555 ex A = Migne CCII 1555 n. 17. — Regg. Sillingardus Catal. p. 84. Tiraboschi Dizionario I 18. J. 10006. JL. 16070.*

Nonantola.

(Nonantula)

Vita Anselmi abbatis Nonantulani edd. Ughelli [1] II 101 sq.; [2] II 83 sq. = Mabillon Acta SS. ord. s. Bened. IV p. I 1 sq., = Muratori Scr. I p. II 189 sq.; Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 566 sq.; P. Bortolotti Antica vita di S. Anselmo abate di Nonantola [1] (Modena 1889); [2] (Modena 1892). — Ughelli [1] II 101 sq. V 477; [2] II 83 sq. V 496. — Lubin p. 258. — Synodus dioecesana augustae abbatiae s. Sylvestri de Nonantula, nullo medio s. sedi apost. subiectae, a Iacobo card. De Angelis celebrata die 8 sept. 1688 (Bononiae 1691). — Lodovico Perini Istoria delle monache di S. Silvestro di Verona (In Padova 1720) I 54 sq. — Rambaldo Degli Azzoni Avogaro Illustrazione di una carta del sec. VIII scritta in Trevigi, concernente l' antichità del monastero Nonantolano in: Calogerà Nuova raccolta XXIV (In Venezia 1773). — Giovan Pietro Della Stua Memorie per servire alla storia di S. Anselmo (In Udine 1775). — Girolamo Tiraboschi Storia dell' augusta badia di S. Silvestro di Nonantola I. II (In Modena 1784—85). — Gaetano Montagnani Storia della badia di S. Silvestro di Nonantola (Modena 1838). — Cappelletti XV 332 sq. — Felice Ceretti Della corte e della pieve di Camurana (Mirandola 1883). — J. v. Pflugk-Harttung Gefälschte Bullen in Monte Cassino, La Cava und Nonantola in: N. Archiv IX (1884) 473 sq. — Giuseppe Quatrini Del culto a papa S. Adriano III nell' augusta badia di Nonantola (Modena 1889). — Pietro Bortolotti Antica vita di S. Anselmo abbate di Nonantola [1] (Modena 1889); [2] in: Mon. di storia patria per le prov. Modenesi, Serie delle cronache t. XIV (In Modena 1892). — G. Quatrini Dello scambio di papa Adriano I con S. Adriano III venerato a Nonantola. Studio critico (Modena 1890). — Luigi Maini Le più antiche memorie del culto a S. Adriano III papa (Modena 1890). — G. Quatrini Del pontificato e del culto di Sant' Adriano III (Modena 1892). — Th. v. Sickel Die Vita Hadriani und die Diurnushandschrift V in: N. Archiv XVIII (1893) 109 sq. — M. Klinkenborg Papsturkunden in Nonantola, Modena und Verona in: Gött. Nachr. 1897 p. 234 sq. — Alfonso Reggiani Regesti Nonantolani, ms. s. XIX, Modena Bibl. Estense. — Augusto Gaudenzi Il monastero di Nonantola, il ducato di Persiceta e la chiesa di Bologna in: Bullett. dell' Ist. stor. ital. XXII (1901) 77 sq. — C. Cesari Nonantola (Modena 1901). — Hans Grasshoff Langobardisch-fränkisches Klosterwesen in Italien (Göttingen 1907) p. 51 sq. — Augusto Corradi Le sottomissioni di Nonantola a Modena e a Bologna 1131. 1261. 1307 in: Atti e Mem. delle prov. di Romagna Ser. III t. XXVII (1909) 181 sq. — A. Corradi Nonantola abbazia imperiale in: Rivista storica Benedettina IV (1909) 181 sq. — A. Gaudenzi in Bullett. dell' Ist. stor. ital. XXXII (1911) 1 sq.

Monasterium s. Silvestri Nonantulanum.

Auctor Vitae Anselmi narrat, Aystulfum regem Langobardorum primo anno regni sui (i. e. 749—50) privilegio suo Anselmo abbati, olim duci (Foroiuliensi), locum q. d. Fanianus concessisse, in quo Anselmus mona-

sterium ad honorem Dei et salvatoris Iesu Christi construxit monachosque ibidem regulares constituit atque hospitium ad suscipiendos hospites et peregrinos magno cum studio illic aedificavit (cf. Langobardische Regesten in N. Archiv III 273 n. 213; Gaudenzi l. c. XXXII p. 42 not. 3). Tertio autem anno regni sui (i. e. 751—52) — pergit auctor — praedictus rex eidem Anselmo eximio abbati in finibus Aemiliae locum Nonantulae dono dedit, in quo ille fundamentum templi et monasterii claustra ceteris cum aedificiis instituit. At vero de origine et incrementis monasterii Nonantulani parum certi habemus, quum monumenta eius antiquissima, quae supersunt, prorsus commenticia esse manifestum sit. Certe monasterium, quod ad honorem Omnium apostolorum et b. Silvestri sub regula b. Benedicti institutum erat, Langobardorum regum et Romanorum imperatorum plurimis privilegiis honestatum et auctum, divitiis, potentia, fama propter b. Silvestri reliquias et corpus Hadriani III ibi reconditum, primum fere inter regni Italici abbatias locum obtinuit. Quid mirum? His divitiis Ungari allecti, a. 900 monasterium incenderunt et codices multos concremaverunt totumque locum depopulati sunt. Abbatia a Leopardo abbate instaurata, deinde ab episcopis et potissimum a Guidone Mutinensi episcopo et archicancellario expetita est, cui Otto I a. 962 eam concessit (Mon. Germ. Dipl. I 355 n. 248). Mortuo Guidone, Hubertus Parmensis episcopus, et ipse regni Italici archicancellarius, eam obtinuit (cf. Tiraboschi Storia di Non. I 93). „Tunc coeperunt praepositi locum abbatis tenere et locum paulatim in omnibus adnullari“ (Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 572). Monasterium, „quod olim exemplar bene vivendi et sanctae conversationis fuerat reliquis“, „iam per 50 annos et amplius propter episcopos, qui paene totam ipsius monasterii terram pro beneficio tenuerunt, desolatum et ad nihilum prope redactum“, Otto II a. 982 in pristinum gloriae et potentiae statum restituit, Iohanne Graeco „archimandrita et consecretali“ suo ibi abbate instituto (Mon. Germ. Dipl. II 329 sq. n. 282. 283). Sed frustra. Heinricus II a. 1003 concessit abbatiam Sigefredo Parmensi episcopo (l. c. III 48 n. 41), Conradus II a. 1026 Ariberto Mediolanensi archiepiscopo (Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 573). Saec. XII monasterium Nonantulanum nova mala eaque gravissima ex Mutinensium odio passum esse, ita ut ad interitum fere deduceretur, nostra quoque documenta satis aperte docent. Magis magisque senescens, a. 1449 iun. 10 a Nicolao V abbatia commendaticia facta est (cf. Tiraboschi Storia di Non. I 170 sq.). Inter abbates commendatarios laude peculiari sunt digni Iulianus card. de Rovere, postea Iulius II, Iohannes Matthaeus Sertorius, S. Severinae archiepiscopus, qui a. 1514 feb. 20, monachis Benedictinis expulsis, Cistercienses introduxit (cf. Tiraboschi l. c. I 174 sq.; Janauschek Orig. Cistercien. I p. LXIX), Carolus card. Borromaeus, Ludovicus card. Ludovisi, Antonius card. Barberini, Iacobus card. Rospigliosi, Iacobus card. De Angelis, Alexander card. Albani, Franciscus Maria de Este. Denique a. 1797 abbatia suppressa est. A. 1815 denuo instauratum, monasterium s. Silvestri, inter abbatias Nullius quae dicuntur recensitum, a. 1821 a Pio VII Mutinensi episcopatui ita unitum est, ut Mutinensis archiepiscopus abbas ordinarius esset.

Nonantulanum monasterium, quamquam inter maximas abbatias regales celebratum fuit, ex ipsius Aistulfi regis oblatione iuris apostolicae sedis esse, Romani pontifices contenderunt. Itaque in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 101. 244) legimus:

„Monasterium Nonantulanum (de Nonantula) II marabutinos."

Hic census ad Mathildae comitissae donationem spectare videtur, quae de oblatione, quam s. Petro et Romanae ecclesiae fecit, allodia in Ferrariensi comitatu monachis Nonantulanis sub annuo censu 1 aurei concessit (n. 20).

Tabularium Nonantulani monasterii olim amplissimam chartarum, privilegiorum, diplomatum copiam possedisse, ex antiquis inventariis constat, quorum hic referre iuvat 1) Indicem diplomatum a. 1279 confectum (edd. Muratori Antiq. V 331; Tiraboschi Storia di Non. II 1 n. 1 sq.; cf. Mühlbacher Reg. Karol. [2] p. 861 sq.) 2) Inventarium a. 1331 (cf. PflugkH. Iter p. 63), ubi 25 privilegia papalia et 100 privilegia imperatorum summatim recensentur 3) Inventarium a. 1464 (cf. Tiraboschi l. c. II p. X sq.; PflugkH. Iter p. 63), in quo inter alia enumerantur 126 privilegia plumbata, item 400 privilegia transumpta et copiae atque exemplaria, item 5 copiae privilegiorum papalium, item bullae cardinalium; item uno pizolo de Gregorio papa 4) Catalogum tabularii mon. Nonantulani a. 1632 confectum (ed. Muratori Antiq. V 667 sq.).

Privilegia antiqua in papyro conscripta etiamtum saec. XIV exstiterunt, ut docet libellus supplex Innocentio VI a. 1360 porrectus (Roma Arch. Vat. Reg. Suppl. t. 91 f. 248), quo abbas Nonantulanus petiit, ut privilegia „et propter antiquitatem temporis ac qualitatem litterae, quae an sit graeca vel latina, discerni non potest, et quia quaedam de huiusmodi privilegia in herba vocata *papero* conscripta fuerunt", in iudicio et extra plenam fidem in omnibus haberent. Horum privilegiorum in papyro exaratorum hodie ne unum quidem superest. Perierunt multa quoque diplomata (cf. Mühlbacher Reg. Karol. [2] p. 861 sq.); perierunt libri transumptorum, inter quos Registrum quoddam, cuius mentio fit in apographo a. 1295 (cf. N. Archiv XXV 803 et infra n. 31), et Protocollum magnum olim d. Pauli de Corpis sign. F, quo usus est Felix Contelorius (cf. infra sub *L*). Supersunt tamen Nonantulae in archivo plus minus 4000 chartae in pergamena scriptae, olim tanta cum anxietate custoditae, ut Mabillonius et ipse Muratorius perpauca tantum documenta inspicere possent. Primus Tiraboschius quid in Nonantulano archivo lateret detexit (cf. Storia di Non. I p. XI et II p. IX). Elenchum omnium chartarum, quae ibi adservantur, confecit Placidus Ansaloni „Repertorio delle pergamene dell' archivio abbaziale", s. XVIII.

Praeterea Mutinae in archivo Estensi, nunc vero in R. archivo, nonnullae Nonantulani monasterii chartae exstant (cf. Bonaini in Giornale stor. degli archivi Toscani V 161; Pflugk-Harttung Iter p. 54; Gött. Nachr. 1897 p. 244). Veronae quoque in archivo civitatis quaedam privilegia Nonantulensia, ex monasterio s. Silvestri de Verona huc translata, adservantur (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 251). Denique Romae chartas et scripturas ex monasterio Nonantulano repperimus, tum in archivo Vaticano (cf. N. Archiv XXV 799 sq. et

Gött. Nachr. 1901 p. 125), tum in archivo familiae Barberini, nunc in bibliotheca Vaticana custodito, quae a. 1621 et a. 1632, Ludovico card. Ludovisi et Antonio card. Barberini abbatibus commendatariis, in Urbem translatae sunt (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 550). Inter eas adnotamus „Summarium privilegiorum abbatiae Nonantulanae", s. XVII, et „Copia delli privilegii che in diverse volte si sono mandati a Roma all' ill.mo Sig. card. Ludovisi per l'abbatia sua di Nonantola a. 1621", et „Compendium scripturarum abbatiae Nonantulanae super iurisdictione Crepalcorii et Palatae", s. XVI. Praeterea commemoramus „Summarium iurium abbatiae Nonantulanae contra communitatem s. Agatae", s. XVI, Roma Arch. Vat. Arm. XV c. IV n. 33 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 516).

De archivo Nonantulano cf. Mabillon Mus. Ital. Ia 200; Ib 38 sq.; Tiraboschi Storia di Non. I p. XI sq.; Blume Iter Ital. II 19; Bonaini Gli archivi dell'Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 177 sq.; Th. Sickel Acta Karolinorum II 248 sq.; Pflugk-Harttung Iter p. 63 sq.; P. Bortolotti Antica vita di S. Anselmo [2] p. 9 sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 234 sq.

Bibliotheca monasterii, olim ditissima (cf. Gottlieb Ueber mittelalterliche Bibliotheken p. 212 sq.), iam saec. XVIII perpaucos tantum possedit codices (cf. Tiraboschi Storia di Non. I p. XVI sq. 184 sq.). De codicibus ab abbate Rancati Romam in bibliothecam Sessorianam translatis cf. I. Giorgi L'antica biblioteca di Nonantola in: Rivista delle biblioteche e degli archivi VI (1895) 54 sq. et in Arch. della Soc. Romana di storia patria XI (1888) 673 sq.

A = Orig. Nonantola Arch. abbaziale.
A[1] = Orig. Verona Arch. comunale (Mon. di S. Silvestro).
B = Cop. Nonantola Arch. abbaziale.
B[1] = Cop. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale. Ecclesiastici: Badia di Nonantola).
B[2] = Cop. Verona Arch. comunale (Mon. di S. Silvestro).
B[3] = Cop. Roma Bibl. Vaticana, Arch. Barberini (Badia di Nonantola).
B[4] = Cop. Roma Arch. Vat. (Pergamene di Nonantola).
B[5] = Cop. Modena Arch. di stato (Corporazioni soppresse: Mon. di S. Pietro).
B[6] = Cop. Bologna Arch. di stato (Bolle, brevi e diplomi sovrani), olim in cod. misc. sign. † Lib. 1; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 367.
C = Vita Anselmi abbatis Nonantulani sive Acta s. Silvestri, cod. mb. s. XI, Nonantola Arch. abbaziale; cf. Bortolotti [2] p. 9. 31 sq.; Sickel in N. Archiv XVIII 109 sq.; PflugkH. Iter p. 65; Gött. Nachr. 1897 p. 237.
D = Iura diversa abbatiae Nonantulanae, vulgo Codice Romano-Nonantolano, ch. s. XVI, ib. — Codex Romae repertus est et Nonantulam a Placido Ansaloni s. XVIII transportatus; cf. Tiraboschi Storia di Non. I p. XV; Bonaini l. c. V 179; PflugkH. Iter p. 64; Gött. Nachr. 1897 p. 236.
E = Registro e Collezione delle bolle e diplomi sopra le pertinenze ed altre cose della ven. abbazia di Nonantola, ch. s. XVII, Modena Arch. di stato. — Codex olim penes Ferdinandum Cepelli Mutinensem erat; cf. Tiraboschi Storia di Non. I p. XV; PflugkH. Iter p. 54; Gött. Nachr. 1897 p. 244; Gaudenzi l. c. XXXII p. 15 not. 3.
F = Bolle autentiche della fondazione e privilegi dell' abazia di Nonantola, ch. s. XVI, sign. cod. A, ib.
G = Copiae aliquorum privilegiorum pertinentium ad mon. Nonantulanum, ch. s. XVII, Nonantola Arch. abbaziale; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 237.
H = Fasciculus copiarum, ch. s. XVII sq., ib.; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 237.

I = Bolle, concessioni etc. di vari pontefici a favore de vari abbati monaci di S. Silvestro di Nonantola, s. XV, Roma Bibl. Angelica cod. 1602 n. 6; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 119.

K = Gio. Antonio di Vassé-Pietramellara Lettere e memorie, s. XVII in., Nonantola Arch. abbaziale; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 237.

L = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127. — Maximam chartarum partem Contelorius ex fasciculis privilegiorum (= *E*) sumpsit.

M = Ferd. Ughelli Monumenta regni Neapolitani II, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3216 (XL 13, olim 3634); cf. Bethmann in Archiv XII 388; Waitz in Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 566; PflugkH. Iter p. 94; Gött. Nachr. 1903 p. 95.

N = Liber I, s. XVII sq., Ferrara Arch. comunale antico; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 365.

O = L. A. Muratori Carte, s. XVIII, Modena Arch. di stato (Biblioteca-Manoscritti); cf. PflugkH. Iter p. 54; Gött. Nachr. 1897 p. 245.

P = Lod. Perini Schedae, s. XVIII, Verona Bibl. comunale; cf. Bethmann in Archiv XII 656; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 649; PflugkH. Iter p. 799; Gött. Nachr. 1897 p. 254.

Q = Gius. Muselli Acta eccl. Veronen. t. V, s. XVIII, Verona Bibl. capitolare; cf. Giuliari in Arch. stor. Veneto XIX (1880) 85.

R = Rambaldo Degli Azzoni Avogaro Documenti Trivigiani I, s. XVIII, Treviso Bibl. capitolare; cf. Gött. Nachr. 1899 p. 209.

S = Paolo Luigi Gozzi Miscellanea storica ab a. 311—1199, s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 426; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5.

T = Gius. Gennari Raccolta di documenti inediti spettanti alla storia di Padova, s. XVIII, Padova Bibl. del Seminario cod. 584; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 351.

V = Gius. Garampi Schedae, Roma Arch. Vat. (Fondo Garampi); cf. Gött. Nachr. 1900 p. 392 sq. et 1903 p. 522 sq.

Denique adnotamus Regesta Nonantulensia ab Alfonso Reggiani s. XIX ex. conscripta, quae hodie Mutinae in bibliotheca Estensi adservantur.

†*1 — —

Hadrianus I iubet templum Nonantulanum per Geminianum s. Regiensis eccl. ep. ad honorem s. Mariae et b. Benedicti abbatis consecrari.

Vita Anselmi abbatis c. 2. — Reg. JE. —.

Ughellus, ut leniret menda auctoris, decretum hoc Stephano III, rectius II, attribuit; cf. n. †3. 4. — In Libello de fundatione monasterii (edd. Muratori Scr. I[b] 185; Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 570; Bortolotti [2]p. 135), quo usus est auctor impudens Vitae Anselmi, legimus oratorium et altare s. Mariae et b. Benedicti a. 752 oct. 8 a Geminiano ep. consecratum esse (cf. Tiraboschi Storia di Non. I 65 sq.; Gaudenzi l. c. XXXII 81 not.).

†*2 — —

Hadrianus I iubet per deprecationem Aistulfi regis et Anselmi abbatis ac totius congregationis templum et altare a Sergio archiep. s. Ravennatis eccl. ad nomen et honorem ss. omnium Apostolorum consecrari.

Vita Anselmi abbatis c. 2. — Reg. JE. —.

Conf. n. †1. — Sergium archiep. Ravennatem templum et altare ad nomen ss. omnium Apostolorum a. 753 iun. 9 consecravisse, Libellus de fundatione monasterii narrat (cf. n. †1). Conf. etiam Sergii archiep. diploma spurium ap. Gaudenzi l. c. XXXII p. 64 n. 13.

†3 *Roma S. Pietro (776)*

Hadrianus I omnibus fratribus et coepiscopis cunctisque christianis [in] regno Italico et patriarchio Romano: residens cum plurimis episcopis ad b. Petri

et Pauli apost. limina in synodali concilio, Flavio Aystulfo rege Italici regni et Anselmo abbate petentibus, concedit monasterio in territorio Mutinensi in loco Nonantula constructo corpus b. pp. Silvestri cum aliis sanctorum pignoribus; commendat Anselmum abbatem et eius monasterium sub Sergii s. Ravennatis eccl. archiepiscopi regimine sua vice gubernandum; eique praecipit, ut praedictum s. corpus b. Silvestri et alias ss. reliquias per se ipsum ad iamdictum coenobium deferat et recondat altariaque simul et ecclesiam sua apost. auctoritate consecret; confert eidem loco robur S. R. E. per apost. privilegium *(n. †4)*, veluti b. pp. Gregorius plurimis ecclesiis protulit. — Constat omnibus. (Residentibus nobis.)

*B*s. XI. B s. XI. [B s. XVII. D f. 60. E p. 153]. C f. 277 [= M f. 292, ubi Hadriani nomen in* Stephani *correctum est]. — Edd. Ughelli* [1] *II 102;* [2] *II 84 ex C ut bullam Stephani III = Vedriani Hist. di Modona I 350 Exc., = Mabillon Acta SS. ord. s. Bened. IV p. I 5, = Muratori Scr.* I^b *189 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 150 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 241 n. 2, = Mansi XII 567 = Migne LXXXIX 1019 n. 12. Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 567 ex C. PflugkH. Acta II 22 n. 50 ex B. Bortolotti* [2] *p. 126 ex C. — Regg. Tiraboschi Storia di Non. II 18 n. 5. PflugkH. Iter p. 176 n. 35. J. CCCVII et JE. †2309 inter acta Stephani II. J. CCCXVIII et JE. †2421 inter acta Hadriani I.*

Spurium, confectum, ut videtur, ab ipso auctore Vitae Anselmi. In BDE haec Hadriani I epistola praecedit privilegium Hadriani I (n. † 4). — Ughellus vero, ut ea, quae falsarius absurde de Aistulfo rege († 756) et Hadriano I papa (772—95) narravit, verae historiae conciliaret, pro Hadriani I nomine Stephanum III (rectius II) sua sponte substituit; cf. Tiraboschi Storia di Non. I 56; Waitz in Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 566 not. 1; Bortolotti [2] p. 27 not. 1; PflugkH. Acta II 24. Conf. quoque n. † 4.

†4 *776 ian. 13*

Hadrianus I Anselmo abbati etc.: confirmat praeceptum regis Aystulfi de mon. s. Silvestri sito Nonantulae territorio Mutinensi, statuit, ut mon. cum omnibus ei pertinentibus locis quicquid in quibuscumque locis habere videtur, tenere valeat, et nulli umquam liceat regum, episcoporum, ducum vel actorum in monasterio quocumque modo incumbere aut invasionem facere, nec quispiam sacerdotum ibidem praesumat accedere vel missarum sollemnia celebrare, et neque episcopus neque abbas vel comes in monasterio vel in eius cellis aut ecclesiis mansiones facere aut expensas expetere aut aliquod per potestatem servitium, praeter peregrinos et legitimos hospites, neque colloquium qualecumque aut placitum tenere quis audeat; interdicens omnino ep. Mutinensi, in cuius parochia mon. est constitutum, ut nihil contra tenorem praesentis decreti quicquam attemptet neque ullo modo eius baptismales ecclesias sibi vindicet neque missarum sollemnia ibidem persolvere praesumat; concedit chrisma vel quicquid ad sacra mysteria pertinet, a quibuscumque praesulibus tribuendum neque decimas unquam dare; statuit, ut de propria semper congregatione eligatur abbas; inhibet omnibus aliquam scripturam vel confirmationem de monasterii rebus contra hoc praeceptum petere; scripta vel petitiones impetratas irritas esse iubet. — Quaeque ad laudem. Scr. p. m. Sergii scrin. R. E., in m. ian., ind. 14. Data id. ian. p. m. Anasii primi ēpi decessorum s. sedis apost., a. Deo propitio pont. d. Adriani ss. pont. et univ. pp. in sacratissima sede b. Petri apost. 5 (a. d. inc. 752).

B s. XI med. B s. XI. B s. XI. [B s. XVI. B s. XVII. D f. 60. E p. 155. G f. 17'. M f. 292']. Fragm. insert. bullae Innocentii III a. 1213 iun. 13 Potthast Reg. 4756: A. [Reg. Innocentii III a. XVI Roma Arch. Vat. Reg. Vat. t. 8 f. 151. 2 B s. XIII. B s. XIV. B[1] s. XVII. D f. 60'. E p. 111]. — Edd. Ughelli [1] II 103; [2] II 85 ut bullam Stephani III = Vedriani Hist. di Modona I 350, = Mabillon Acta SS. ord. s. Bened. IV p. 1 6, = Muratori Scr. I^b 190 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 150 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. I 242 n. 3, = Mansi XII 568 = Migne LXXXIX 1020 n. 13. Baluze Epp. Innocentii III t. II 777 n. 61 = Bull. Rom. ed. Cocquelines III 161 n. 94 = Bull. Rom. ed. Taur. III 280 n. 94, = Migne CCXVI 861 n. 61. Marini Papiri dipl. p. 9 n. 9 (cf. p. 217). PflugkH. Acta II 22 n. 50. Gaudenzi l. c. XXXII p. 79 n. 20 ex B (cf. p. 74). — Regg. Baronius Ann. eccl. ad a. 752 c. 17. Muratori Antiq. V 667 ex catalogo tabularii Non. et V 672 ut privilegium Hadriani II. Galletti Del primicero p. 155. PflugkH. Iter p. 176 n. 35. J. CCCVIII et JE. †2310 inter acta Stephani II. J. CCCXVIII et JE. †2421 inter acta Hadriani I.

Spurium. Privilegium Hadriani I falsum esse, Tiraboschi Storia di Non. I 67, Rambaldo Degli Azzoni Avogaro in Calogerà N. Raccolta XXIV 50 sq., Pflugk-Harttung in N. Archiv IX 489, Gaudenzi in Bullett. dell' Ist. stor. ital. XXII 162 consentiunt, Klinkenborg e contra in Gött. Nachr. 1897 p. 239 eius fidem defendit. Sed textus et formulae saeculi IX potius quam saec. VIII esse mihi videntur. Anastasium primum defensorum (ita corrigendum est pro „Anasii primi episcopi decessorum") ex Hadriani I Vita (Lib. pontif. ed. Duchesne I 487. 493) notum esse concedo; tamen falsarium notas chronologicas et textum ex Iohannis IX privilegio sumpsisse mihi constat (cf. n. 15). Pro Hadriani I nomine Ughellus, ut iam diximus, Stephanum III (rectius II) suo Marte substituit. In Catalogo tabularii mon. (ed. Muratori Antiq. V 672) privilegium hoc perperam Hadriano II attribuitur.

**5* *(867—69)*

Hadrianus II concedit Warnefrido abbati privilegium super investitura mon. Nonantulani.

Laud. in catalogo tabularii mon. (ed. Muratori Antiq. V 671) et in n. 12. — Reg. JE. —.

Warnefridum abbatem a. 865—69 monasterium rexisse, catalogi abbatum (Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 570) docent. De eo cf. Tiraboschi Storia di Non. I 82.

**6* *(872—77)*

Iohannes VIII concedit privilegium, ut de propria semper congregatione abbas eligatur nec monasterium ullius invasionis usurpatione detineatur.

Laud. in 9. 10. 11. 12. 15. — Reg. JE. —.

Iohannem VIII praedecessorum suorum privilegia et ipsum confirmasse, Klinkenborg in Gött. Nachr. 1897 p. 240 optimo iure contra Pflugk-Harttung in N. Archiv IX 491 defendit. — Praetermittimus tamen privilegium perperam Iohanni VIII adscriptum JE. 3364 (PflugkH. Iter p. 180 n. 62). Est enim Iohannis Ravennatis archiep. epistola, quam edd. Tiraboschi Storia di Non. II 93 n. 71 et Gaudenzi l. c. XXXII p. 66 n. 14.

**7* *(876—77)*

Iohannes VIII per missos et apices saepissime prohibet Adelardum Veronen. ep., ne coenobium Nonantulae opprimat.

Laud. in n. 10. 11. — Reg. JE. —.

**8* *(876—77)*

Iohannes VIII per synodalem sententiam, quam missis per singulas provincias litteris notam facit, vetat Adelardum Veronen. ep. coenobium Nonantulae suis usibus applicare.

Laud. in n. 10. 11. — Reg. JE. —.

9 *(877 april. 17)*

Iohannes VIII (Carolo) imperatori: refert, se Adelardum Veronen. ep., cum mon. Nonantulae situm contra praecessorum suique privilegii institutiones *(n. 6)* in beneficium petiisset, auctoritate apost. excommunicasse. — Sacris vestrae. Dat. [15 kal. mai. ind. 10].

Reg. Iohannis VIII ep. 48. [B. s. XVII]. — Edd. Carafa Epp. decr. III 329 n. 47. Mansi XVII 43 n. 47. Migne CXXVI 727 n. 74. — Regg. Ughelli [1] *V 623;* [2] *V 722. Muratori Antiq. V 672 ex catalogo tabularii Non. Biancolini Notizie stor. delle chiese di Verona I 178. Tiraboschi Storia di Non. I 83. Cappelletti X 757 et XV 334. J. 2324. JE. 3093.*

10 *877 april. 28*

Iohannes VIII universo clero eccl. Veronensis: nuntiat, se Adelardum ep., quoniam coenobium Nonantulae, quod semper apost. sedis et suae ipsius auctoritatis privilegio munitum *(n. 6)*, nullius invasionis usurpatione detinebatur, sed solius hucusque abbatis e gremio fratrum electi atque praelati moderamine regebatur, subripuit et eatenus post frequens interdictum opprimit adversus apost. sedis et totius s. synodi sententiam *(n. 8)*, post suam prohibitionem per missos et apices saepissime destinatam *(n. 7)*, excommunicasse, donec in praesentiam sedis apost. veniens de praedictorum excessuum qualitate idoneam satisfactionem exhibuerit. — Experientiae vestrae. Dat. 4 kal. mai. ind. 10.

Reg. Iohannis VIII ep. 50. — Edd. Carafa Epp. decr. III 330 n. 49. Mansi XVII 44 n. 49. Migne CXXVI 729 n. 76. — Regg. Ughelli [1] *V 623;* [2] *V 722. Biancolini Notizie stor. delle chiese di Verona I 178. Tiraboschi Storia di Non. I 83. Cappelletti X 757 et XV 334. J. 2322. JE. 3098.*

11 *(877 april.)*

Iohannes VIII Iohanni Ravennati, Ansperto Mediolanensi et Walperto Aquileiensi archiepp.: nuntiat, se Adelardum Veronen. ep., quoniam coenobium Nonantulae, semper apost. sedis et suae ipsius auctoritatis privilegio munitum *(n. 6)*, subripuit suisque usibus applicavit adversus apost. sedis et totius s. synodi sententiam *(n. 8)*, excommunicasse, donec in praesentiam sedis apost. veniens de praedictorum excessuum qualitate idoneam satisfactionem exhibuerit. — Sancti magnique.

Reg. Iohannis VIII ep. 49. [B s. XVII]. — Edd. Carafa Epp. decr. III 329 n. 48. Mansi XVII 43 n. 48. Migne CXXVI 728 n. 75. — Regg. Ughelli [1] *V 623;* [2] *V 722. Muratori Antiq. V 672 ex catalogo tabularii Non.* (dat. 4 kal. mai.). *Biancolini Notizie stor. delle chiese di Verona I 178. Tiraboschi Storia di Non. I 83. Cappelletti X 757 et XV 334. J. 2323. JE. 3094.*

12 *(883)*

Marinus I Theodorico abbati etc.: confirmat praeceptum Hadriani *(n. 5)* et Iohannis *(n. 6)*; statuit, ut mon. s. Silvestri situm Nonantula territorio Mutinensi cum omnibus ei pertinentibus quicquid in quibuscumque locis habere videtur, tenere valeat, et nulli umquam liceat regum, episcoporum, ducum vel actorum in monasterio quocumque modo incumbere aut invasionem facere aut quispiam sacerdotum ibidem praesumat accedere vel missarum sollemnia celebrare; interdicens omnino episcopo, in cuius parochia mon. est constitutum, ut nihil contra tenorem praesentis decreti quicquam attemptet, sed neque ullo modo baptismales ecclesias sibi vindicet. . . . . — Quaeque ad laudem.

Insert. bullae Innocentii III a. 1213 iun. 13 Potthast Reg. 4756: A. [Reg. Innocentii III a. XVI Roma Arch. Vat. Reg. Vat. t. 8 f. 151. 2 B s. XIII. B s. XIV. B¹ s. XVII. D f. 61. E p. 116]. — Edd. Baluze Epp. Innocentii III t. II 778 n. 61 = Migne CCXVI 864 n. 61. Marini Papiri dipl. p. 11 n. 9 = Migne CXXXIII 878 n. 3. Gaudenzi l. c. XXXII 70 n. 17. — Regg. Muratori Antiq. V 672. 673 ut bullam Marini II. Bortolotti ² p. 38 not. 3. J. CCCLXI inter acta Marini II ad a. 942—46. JL. †3390.

Nescio cur Jaffé, Loewenfeld, Pflugk-Harttung in N. Archiv IX 492, Gaudenzi mutilum hoc Marini I privilegium spurium esse censuerint: cf. Klinkenborg in Gött. Nachr. 1897 p. 239, qui recte iudicat, id genuinum esse. Meminerint praeterea lectores, Marinum I a. 883 iun. 20 Carolum III imperatorem Nonantulae convenisse (cf. Mühlbacher Reg. Kar. ² I 694). Epistolam quoque notamus, quam Leudoinus Mutinensis ep. ad Teudericum abbatem misit (ed. Zaccaria Bibl. di storia letter. II 779 n. 2).

13 *886 mart. 10*

Stephanus V Theoderico abbati etc.: confirmat praeceptum Iohannis *(n. 6)* et Marini *(n. 12)*. — Quaeque ad laudem. Scr. p. m. Leonis scrin. s. sedis apost., in m. mar., ind. 4. Data 6 id. martias p. m. Stephani secundicerii s. sedis apost., imp. d. n. piissimo pp. aug. Karolo a Deo coronato magno imp. a. 6 et postconsulatus eius a. 6, ind. 4.

B s. XI in duobus fragmentis. [E p. 204]. — Edd. PflugkH. Acta II 38 n. 76 ex B. Gött. Nachr. 1897 p. 241 ex B. Gaudenzi l. c. XXXII 70 n. 16 ex B. — Regg. Muratori Antiq. V 672 ex catalogo tabularii Non. ut bullam Stephani VI, et c. 673 ut bullam Stephani V. Tiraboschi Storia di Non. I 192. Marini Papiri dipl. p. 217. PflugkH. Iter p. 180 n. 64. J. 2628. JL. †3421.

Argumenta, quae v. Pflugk-Harttung in N. Archiv IX 492 contra fidem huius privilegii profert, nullius omnino momenti sunt. Notae chronologicae, quas Klinkenborg detexit (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 241), satis probant privilegium nostrum, cuius textus sine dubio cum Marini I privilegio (n. 12) ad verbum concordabat, genuinum esse.

**14* *(891—96)*

Formosus concedit privilegium.

Laud. in Ludovici III imp. diplomate a. 902 feb. 11 (Böhmer Reg. Kar. 1467; edd. Tiraboschi Storia di Non. II 84 n. 62; Gaudenzi l. c. XXXII 99 n. 22). — Reg. JL. —.

Ludovici III diplomati, quo confirmantur privilegia Adriani (n. 5), Marini (n. 12), Stephani (n. 13), Formosi (n. 14) atque Iohannis (n. 15), quamquam certe spurium est, ut me docet Ludovicus Schiaparelli Florentinus, in hac tamen re fidem tribuimus.

15 *899 ian. 13*

Iohannes IX Leopardo abbati etc.: confirmat praeceptum Hadriani *(n. 5)* et Iohannis *(n. 6)* sive Stephani *(n. 13)*; statuit, ut mon. s. Silvestri de Nonantula cum omnibus ei pertinentibus quicquid in quibuscumque locis habere videtur, tenere valeat, et nulli umquam liceat regum, episcoporum, ducum vel actorum in monasterio quocumque modo incumbere aut invasionem facere aut quispiam sacerdotum ibidem praesumat accedere vel missarum sollemnia celebrare, et neque episcopus neque abbas vel comes in monasterio vel in eius cellis aut ecclesiis mansiones facere aut expensas expetere aut aliquod per potestatem servitium, praeter peregrini et legitimi hospites, et neque colloquium qualecumque aut placitum in ipso monasterio aut in eius locis tenere quis audeat, interdicens omnino episcopo, in cuius parochia mon. est constitutum, ut nihil contra tenorem praesentis decreti quicquam attemptet neque ullo modo baptismales ecclesias sibi vindicet neque missarum sollemnia

ibidem persolvere praesumat neque ordinationem sacerdotum quilibet episcoporum in mon. celebrare audeat; concedit chrisma vel quicquid ad sacra mysteria pertinet, a quibuscumque praeviderit praesulibus, tribuenda, sed neque decimas usquam dare, nisi ecclesiis monasterii; statuit, ut de propria semper congregatione eligatur abbas; inhibet aliquam scripturam vel confirmationem de monasterii rebus contra hoc praeceptum petere; si qua scripta vel petitio impetrata fuerit, has irritas esse iubet. — Quaeque ad laudem. Scr. p. m. Sergii scrin. S. R. E., in m. ian., ind. [2]. [Dat.] id. ian. p. m. Anastasii primicerii defensoris s. sedis apost., a. Deo propitio pont. d. Iohannis ss. pont. et univ. noni pp. in sacratissima sede b. Petri apost. 2, ind. 2.

Duo huius privilegii exemplaria exstant, alterum perperam Benedicto *abbati inscriptum: alterum, cuius fragmentum tantum superest,* Leopardo *abbati datum 1) Insert. bullae Innocentii III a. 1213 iun. 13 Potthast Reg. 4756: A. [Reg. Innocentii III a. XVI Roma Arch. Vat. Reg. Vat. t. 8 f. 151. 2 B s. XIII. B s. XIV. B[1] s. XVII. D f. 61. E p. 112]. — Edd. Baluze Epp. Innocentii III t. II 777 n. 61 = Migne CCXVI 862 n. 61. Marini Papiri dipl. p. 9 n. 9. Gaudenzi l. c. XXXII 79 n. 19. — Regg. Muratori Antiq. V 672 ex catalogo tabularii Non. Tiraboschi Storia di Non. I 192. Galletti Del primicero p. 159. Bortolotti [2] p. 35. J. CCCLIII. JL. †3524. 2) B s. X. [B s. XVII. D f. 71. G f. 20]. — Ed. Bortolotti [2] tab. I (cf. p. 33) ex B. — Regg. Marini Papiri dipl. p. 218. PflugkH. Iter p. 181 n. 70. JL. †3525.*

Jaffé, Loewenfeld, Pflugk-Harttung in N. Archiv IX 493, Klingenborg in Gött. Nachr. 1897 p. 239. Iohannis IX privilegia velut spuria repudiant, Bortolotti vero exemplar 2 genuinum esse censet. Ego quidem cum Bortolotti consentio, immo vero formulas et notas chronologicas, quas in altero exemplari (1) legimus, licet textum („ind. XIV") et formulas („Ego Sergius") corruptas esse concesserim, genuinas esse pro certo habeo. Sergius enim scrin. S. R. E et Anastasius primicerius defensor a. 900 et 901 in privilegiis Benedicti IV occurrunt (JL. 3527. 3528. 3529); notae quoque chronologicae cum a. 899 accurate concordant. Itaque Iohannem IX Leopardo abbati privilegium 899 ian. 13 eiusdem tenoris atque illa Marini I (n. 12) et Stephani V (n. 13) concessisse mihi persuasissimum est. Nomen Benedicti abbatis in 1 librarii incauti errore scriptum esse videtur, quum in catalogis abbatum nulla eius fiat mentio. Leopardum vero abbatem iam a. 895 sedisse, Tiraboschi Storia di Non. I 86 aperte monstravit.

16 *(904—07)*

Sergius III Leopardo Nonantulani mon. abbati: condolet de coenobio Nonantulensi, quia grex nonnullis afficitur indigentiis eiusque monasterium barbarorum gladio vastante ab eisdem igne crematum est; promittit apost. tuitionem, firmans quaecumque privilegia Nonantulano monasterio concessa; vetat, ne ad consecrandam ecclesiam episcopum aliquem roget nisi Iohannem Ticinensem ep. aut Widonem Placentinum vel Elbungum Parmensem epp. — Visis humilitatis.

B s. XI. C f. 280 et f. 283. [E p. 9. M f. 296'. S f. 59]. — Edd. Ughelli [1] II 254; [2] II 205 ex C = Migne CXXXI 977 n. 6. Muratori Antiq. I 23 ex B. Bortolotti [2] p. 148 ex C. Gaudenzi l. c. XXXII 68 n. 15 ex B. — Regg. Vedriani Hist. di Modona p. 39. Muratori Antiq. V 674 ex catalogo tabularii Non. Mabillon Acta SS. ord. s. Bened. V p. I 13. Tiraboschi Storia di Non. II 93 n. 70. J. 2718 et JL. 3539 ad a. 907.

Non video, cur Gaudenzi hanc epistolam spuriam esse censuerit. — Ungari a. 900 Nonantulanum monasterium incenderunt (cf. Tiraboschi Storia di Non. I 87 sq.). Leopardus abbas obiit a. 907.

17 *1011 mai. 27*

Sergius IV: Rodulfo abbati deprecanti concedit, ut constituat de decimis, quas coegit habitatores atque agricultores abbatiae ecclesiae parochiali dare,

unam canonicam in honore s. Michaelis abbatiae subiectam infra fines designatos. — Apostolatus nostri. Dat. p. m. Petri ep. s. Praenestinae eccl. et bibl. s. pal., a. D. 1011, 6 kal. iun., ind. 9. Subscr. Rodulfus abbas, Frogerius prior et 4 monachi.

B s. XII. [D f. 72 sine dat. E p. 324 sine dat.]. — Edd. Muratori Antiq. V 341 ex B = Migne CXXXIX 1502 n. 3. — Regg. Muratori Antiq. V 674 ex catalogo tabularii Non. ut bullam Sergii III. Tiraboschi Storia di Non. I 88. Gaudenzi in Bullett. dell' Ist. stor. ital. XXII 149. J. 3032. JL. 3971.

Conf. Eccl. coll. s. Michaelis de Nonantula n. 1.

18 *(1049)*

Leo IX mon. s. Silvestri apud Nonantulam posito eiusque s. congregationi et etiam abbatibus: confirmat privilegium Hadriani pp. Anselmo abbati concessum *(n. †4)*, a Bonifatio marchione eiusque coniuge ducissa Beatrice, nepte sua, delatum. — Quaeque ad laudem.

B s. XVII. E p. 7'. F f. 74. — Edd. Contelori Mathildis comitissae genealogia p. 131 n. 32 Exc. ex arch. Nonantulae. PflugkH. Acta II 76 n. 111. — Regg. Muratori Antiq. V 680 ex catalogo tabularii mon. ad a. 1049. Tiraboschi Storia di Non. I 104. PflugkH. Iter p. 188 n. 111. J. 3170. JL. 4168.

19 *Lucca 1067 iul. 9*

Alexander II Landulfo abbati etc.: repetit Leonis IX privilegium *(n. 18)*. — Quaecumque ad laudem. Dat. Lucae 7 id. iulii p. m. Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. 7 pont. d. Alexandri pp. II, videlicet a. d. inc. 1067, ind. 5.

A. [B¹ a. 1599. B¹ s. XVII. B s. XVII. E p. 197. H]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 196 n. 179 ex A = Migne CXLVI 1333 n. 53. — Regg. Muratori Antiq. V 680 ex catalogo tabularii Non. (7 id. iun.). *Cappelletti XV 338. J. 3428. JL. 4634.*

20 *(Panzano 1103 mart. 18)*

Iussione et data licentia Bernardi S. R. E. card. atque in Lombardiae partibus vicarii d. Paschalis II, Mathildis comitissa concedit ad thesauri s. Nonantulanae eccl. restaurationem, quem s. apost. sedis iussione se expendisse testatur, Iohanni praeposito et Adigerio s. Nonantulani coenobii advocato castrum et curtem Cellule et curtem Raigosole, castrum Tedaldi omnesque res, quas in toto comitatu Ferrariae possidet, omnes scil. res, quas S. R. E. iure proprietario ipsa tradidit et nunc ab ea videtur possidere, ita tamen, ut a parte Nonantulanae eccl. 1 byzantius annualiter in Lateranensi palatio pensionis nomine persolvatur. — Ego Bernardus card. presb. S. R. E. et d. pp. Paschalis II in Longobardiae finibus legatus atque vicarius ss.

Edd. Contelori Mathildis comitissae genealogia p. 125 n. 23 Exc. (1102, 15 kal. nov.) = *Fiorentini Mem. della contessa Matilda ² II 184 = Rena e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana III^c 8. Ughelli ¹ II 216; ² II 170* (1102, 5 kal. nov.). *Muratori Antiq. V 655* (1102, 15 kal. april.) = *Fiorentini Mem. ² II 177 = Rena e Camici III^c 72 n. 21 = Savioli Ann. Bolognesi I^b 144 n. 87. — Regg. Muratori Antiq. V 681 ex catalogo tabularii Non.* (1102, 15 nov.). *Tiraboschi Storia di Non. II 217 n. 204. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 171 Reg. 78 ad 1103 mart. 18. JL. —.*

De tempore cf. Scheffer-Boichorst in Mittheil. des österr. Instituts IX (1888) 179.

21 *Tivera 1112 nov. 10*

Paschalis II Iohanni suis manibus in abbatem Nonantulani mon. consecrato etc.: ad praedecessorum suorum exemplar confirmat monasterio, quod ab ipso

fundatore Aistulfo Longobardorum rege apost. sedi oblatum est, possessiones propriis nominibus adnotatas; statuit, ne Mutinensi nec alicui cuiquam episcoporum vel principum liceat monasterio aut eius cellis vel ecclesiis gravamen inferre, exactiones imponere, placitum sive colloquium praeter abbatis ac fratrum voluntatem indicere vel tenere; concedit ius eligendi abbatem ab apost. sedis praesule consecrandum, chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium sive basilicarum, ordinationes monachorum sive clericorum a quo maluerint catholico accipiendi episcopo; prohibet, ne episcoporum cuiquam invito abbate in monasterio vel eius cellis seu ecclesiis ordinationes facere, missas publicas celebrare vel earum decimas vindicare nec rescriptum subripere cuiquam personae facultas sit. — Apostolicae sedis. Scr. p. m. Grisogoni not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Tiberiae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 4 id. nov., ind. 6, inc. d. a. 1113, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 14.

B s. XII. [D f. 73]. — Edd. Muratori Antiq. V 343 ex B = Migne CLXIII 306 n. 350. — Regg. Muratori Antiq. V 681 ex catalogo tabularii Non. Savioli Ann. Bolognesi I 227. Calindri Dizionario V 359. Tiraboschi Storia di Non. II 223 n. 215. J. 4696. JL. 6332.

22 *Piperno (1112) nov. 13*

Paschalis II I(ohanni) Nonantulano abbati: mandat, ut iudicium, quod a B(onoseniore) Regino ep. et Gr(egorio) apost. sedis diac. et legato de restitutione quarumdam ecclesiarum factum est, Mutinensi observet episcopo.

v. Modena, Episc. n. 9.

23 *Laterano 1113 iun. 11*

Paschalis II Iohanni suis manibus in abbatem Nonantulani mon. consecrato etc.: repetit privilegium suum *(n. 21)*, et statuit, ne episcopis facultas sit, monasterii clericos sine abbatis consensus deliberatione aut interdictionis aut excommunicationis sententia coercere; concedit abbati, ut in diebus sollemnibus ad missarum officia celebranda dalmatica, mitra, chirothecis et sandaliis induatur. — Apostolicae sedis. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 3 id. iun., ind. 6, inc. d. a. 1114, pont. autem d. Paschalis II a. 14.

B[1] s. XVI. B s. XVII. D f. 9'. F f. 52. N. — Ed. PflugkH. Acta II 205 n. 248 ex B[1] B D. — Regg. Muratori Antiq. V 681 ex catalogo tabularii Non. ad a. 1114. JL. 6354.

**24* *(1112–15)*

Paschalis II praecipit, ut quaestio, quae a Nonantulanensibus monachis de praedio q. d. Wilzacara facta est, iudicio legitimis testibus iureiurando sanciatur.

Laud. in Calixti II privilegio canonicis eccl. s. Caesarii a. 1123 feb. 26 concesso (cf. Eccl. s. Caesarii n. 1. 2). — Reg. JL. —.

25 *Laterano 1124 april. 13*

Calixtus II Iohanni abbati etc.: ad exemplar Paschalis II *(n. 23)* confirmat mon. Nonantulano possessiones propriis nominibus expressas; statuit, ne Mutinensi nec alicui cuiquam episcoporum vel principum liceat monasterio aut eius cellis vel ecclesiis gravamen inferre, exactiones imponere, placitum sive

colloquium praeter abbatis ac fratrum voluntatem indicere vel tenere; concedit ius eligendi abbatem ab apost. sedis praesule consecrandum, chrisma etc. a quo maluerint accipiendi episcopo; prohibet, ne episcoporum cuiquam invito abbate in monasterio vel eius cellis seu ecclesiis ordinationes facere, missas publicas celebrare vel earum decimas vindicare nec rescriptum subripere facultas sit nec monasterii clericos sine abbatis consensus deliberatione aut interdictionis aut excommunicationis sententia coercere; concedit abbati, ut in diebus sollemnibus ad missarum officia celebranda dalmatica, mitra, chirothecis et sandaliis induatur. — Divinis praeceptis. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., id. april., d. inc. a. 1124, ind. 2, pont. d. Calixti II pp. a. 6.

B² a. 1292 iul. 26. B a. 1369 iul. 31. D f. 74. [E p. 258 ex B. P. Q]. — Edd. Perini Istoria di S. Silvestro di Verona II 5 n. 2 ex B². Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 313 n. 493. — Regg. Muratori Antiq. V 682 ex catalogo tabularii Non. ad a. 1125. Biancolini Notizie stor. delle chiese di Verona III 7. Tiraboschi Storia di Non. I 114. PflugkH. Iter p. 221 n. 309. JL. 7151.

26 *Nonantola 1132 oct. 12*

Innocentius II Ildeprando abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 18)*, Alexandri *(n. 19)*, Paschalis *(n. 21. 23)* et Calixti *(n. 25)* confirmat Nonantulano b. Silvestri monasterio, quod utique ab Aistulpho Longobardorum rege, eiusdem loci fundatore, b. Petro oblatum est, possessiones propriis nominibus adnotatas; statuit, ne Mutinensi nec alicui cuiquam episcoporum vel principum liceat supradicto monasterio aut eius cellis vel ecclesiis gravamen inferre, exactiones imponere, placitum sive colloquium praeter abbatis ac fratrum voluntatem indicere vel tenere; concedit ius eligendi abbatem ab apost. sedis praesule consecrandum, facultatem chrisma etc. a quo maluerint catholico accipiendi episcopo; prohibet, ne episcoporum cuilibet invito abbate in monasterio vel eius cellis seu ecclesiis ordinationem facere, missas publicas celebrare vel earum decimas vindicare nec rescriptum subripere cuiquam personae facultas sit nec monasterii clericos sine abbatis consensus deliberatione interdictionis aut excommunicationis sententiam coercere; concedit abbati, ut in diebus sollemnibus ad missarum officia celebranda dalmatica, mitra, chirothecis et sandaliis induatur. — Cum omnibus ecclesiis. Ego Innocentius etc. Subscr. 5 card. Dat. Nonantulae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 4 id. oct., ind. 10 [5], inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

B s. XVII. D f. 11'. F f. 55 ex cop. a. 1557. H. N. R p. 103. T n. 680. — Edd. 1 card. De Angelis Synodus dioecesana a. 1688 App. V p. 8. Muratori Antiq. V 429 ex B = Castellini Storia di Vicenza VI 92 Exc., = Savioli Ann. Bolognesi I^b 181 n. 114, = Migne CLXXIX 161 n. 120, = Gloria Cod. dipl. Padov. I 201 n. 256 Exc. — Regg. Muratori Antiq. V 682 ex catalogo tabularii Non. ad a. 1133. Tiraboschi Storia di Non. II 243 n. 247. J. 5436. JL. 7599.

**27* *(1130—36)*

Innocentius II frequentibus litteris commonet consules Mutinenses, ut a damno Nonantulani monasterii desistant et ad suam praesentiam satisfacturi veniant.

Laud. in n. 28. — Reg. JL. —.

28 *Pisa (1134—36) mai. 25*

Innocentius II ep. [B. *cod.*] et F. praeposito et clericis Mutinensibus: nuntiat, se consules Mutinenses, qui frequentibus litteris commoniti, ut a damno Nonantulani mon. desisterent et ad suam praesentiam satisfacturi venirent *(n. 27)*, sed totiens vocati non venerunt, episcoporum et cardinalium consilio excommunicasse; praecipit, quatenus a praefatis consulibus tamquam excommunicatis penitus caveant et eandem sententiam per Mutinen. episcopatum publice nuntiantes, parochianos ipsorum ab eis abstinere omnimodis faciant; quod si consules in sua pertinacia perduraverint, in totam civitatem Mutinen. anathematis sententiam se prolaturum esse nuntiat. — Quanta mala. Dat. Pisis 8 kal. iun.

E p. 16. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 245 n. 251 ex E (8 kal. iul.) = *Migne CLXXIX 257 n. 212. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. I 179 ad a. 1135 iun. 24. J. 5529 et JL. 7747 ad iun. 24.*

Conf. Modena, Episc. n. 13 (supra p. 304).

29 *Laterano (1139) april. 16*

Innocentius II M(anfredo) Mantuano et L(othario) Vincentino epp.: committit controversiam super plebe de Nugaria et cappellis suis inter Ild(ebrandum) Nonantulanum abbatem et T(ebaldum) Veronensem ep. agitatam; mandat, quatenus praefatum locum usque ad kal. iun. *(iun. 1)* pariter adeant et, si constiterit Nonantulanum mon. praefatas ecclesias possedisse et sine iudicio amisisse, ipsum earumdem possessioni restituant. — Inter dilectum. Dat. Lat. 16 kal. maii.

Cod. Vat. lat. 285 s. XII (S. Ambrosii Opera) f. 123' [= V]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 249 n. 259a = Migne CLXXIX 443 n. 385. — Regg. J. 5705. JL. 7995.

De cod. Vat. lat. 285 cf. Gött. Nachr. 1903 p. 5; Bibl. apost. Vat. codd. ms. I 207.

30 *Laterano (1139) april. 16*

Innocentius II T(ebaldo) Veronensi ep.: praecipit, quatenus, cum a M(anfredo) Mantuano et L(othario) Vincentino epp. pro controversia cum I(ldebrando) Nonantulano abbate super plebe Nogariae evocatus fuerit, eorum praesentiam adeat et quod super hac causa ab eis definitum fuerit, observet. — Pro controversia. Dat. Lat. 16 kal. maii.

Cod. Vat. lat. 285 s. XII f. 123' [= V]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 249 n. 259b = Migne CLXXIX 443 n. 386. — Regg. J. 5706. JL. 7996.

31 *Laterano 1139 april. 17*

Innocentius II Ildebrando abbati etc.: eo in concilio adversus Ribaldum Mutinen. ep. querente, decernit pactum inter Nonantulanos et Mutinenses de consecratione quarumdam ecclesiarum eccl. Nonantulanae, quia contra multorum Romanorum pontificum privilegia mon. Nonantulano indulta factum esse constat, viribus carere, praecipiens eidem Mutinensi ep., ne quid simile ulterius attemptare praesumat, quin potius mon. Nonantulanum semper et ubique quiete perfrui libertate ei concessa permittat. — Quisquis supernam. Ego Innocentius etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 15 kal. maii, ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 10.

B s. XIII. B⁴ a. 1295 ex registro mon. Non. (fragm.). D f. 76. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 247 n. 257 ex B = Migne CLXXIX 446 n. 389, = Cappelletti XV 258. — Regg. J. 5709. JL. 8002.

**32 (San Germano 1139 iul. 2)*

Innocentius II mandat (Tebaldo) Veronensi ep., quatenus plebem de Nogaria I(ldebrando) abbati Nonantulano restituat, salva iustitia Veronensis eccl., et proxima mediante quadragesima apost. se conspectui repraesentet.

Laud. in n. 33. — Reg. JL. —.

Eodem anno die 9 m. dec. Tebaldus ep. Veronensis secundum hoc apostolicum mandatum restituit et investivit Amatum monachum vice Ildebrandi abbatis de plebe s. Petri de Nogaria (ed. Tiraboschi Storia di Non. II 249 n. 259 d).

33 San Germano (1139) iul. 2

Innocentius II M(anfredo) Mantuano et L(othario) Vincentino epp.: nuntiat, se (Tebaldo) Veronensi ep., qui pro negotio plebis de Nogaria ante ipsorum praesentiam evocatus neque praecepto suo *(n. 30)* parere neque ipsorum iudicio sistere voluit, scripsisse, quatenus eandem plebem I(ldebrando) Nonantulano abbati restituat, salva iustitia Veronensis ecclesiae, et proxima mediante quadragesima apost. se conspectui repraesentet *(n. 32)*. — Molestum nobis. Dat. ap. s. Germanum 6 non. iul.

Cod. Vat. lat. 285 s. XII f. 123' [= V]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 249 n. 259 c = Migne CLXXIX 477 n. 414. — Regg. J. 5732. JL. 8040.

**34 (1140)*

Innocentius II concedit fratribus Nonantulanis possessionem tam in plebe Nogariae quam in eius pertinentiis.

Laud. in n. 36. — Reg. JL. —.

35 Laterano (1138—42) dec. 7

Innocentius II militibus et bonis hominibus Nogariae: mandat, quatenus de laboribus, quos in Nogariensi silva, quam comitissa Mathildis a mon. Nonantulano sub annuali pensione tenuit et, antequam moreretur, eidem monasterio reddidit, excolunt, praefati mon. fratribus ius suum integre persolvant. — Perlatum est. Dat. Lat. 7 id. dec.

A. [D f. 82. E p. 127 (7 kal. dec.)*]. — Edd. Muratori Antiq. II 179 ex A* (7 kal. dec.) *ad a. cr. 1136 = Migne CLXXIX 566 n. 497. — Regg. Muratori Antiq. V 682 ex catalogo tabularii Non. ad a. 1131* (7 kal. dec.). *Tiraboschi Storia di Non. II 246 n. 255 ad a. 1136. J. 5819 et JL. 8170 ad nov. 25.*

36 (Nogara cr. 1144)

Hu(go) S. R. E. presb. card. (s. Laurentii in Lucina) et apost. sedis legatus A(lberto) abbati: confirmat fratribus et Nonantulanae ecclesiae possessionem plebis Nogariae, sicut s. m. Innocentius eis concesserat *(n. 34)*. — Nuper iniunctae.

A. — Ed. Tiraboschi Storia di Non. II 259 n. 276 ex A. — Reg. JL. —.

Conradum III quoque regem a. 1144 Albertus abbas precibus et missis de plebe et curte Nogariae expugnavit; conf. Stumpf Reg. 3477 et Conradi III epistolas ad Veronensem ep., Veronensem populum et Wibertum comitem missas (edd. Tiraboschi Storia di Non. II 256 sq.).

37 *Viterbo (1145) mai. 18*

Eugenius III A(lberto) abbati: definit controversiam inter eum et Teobaldum Veronen. ep. super plebe de Nogaria. — Quae iudicii. Dat. Biterbi 15 kal. iun.

A. [D f. 86. E p. 124]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 259 n. 277 ex A = Migne CLXXX 1040 n. 25. — Regg. Muratori Antiq. V 683 ex catalogo tabularii Non. ad a. 1147. Biancolini Notizie stor. delle chiese di Verona III 7 ad mai. 17. J. 6153. JL. 8760.

Conf. chartam a. 1146 (ed. Tiraboschi Storia di Non. II 261 n. 279).

38 *Verdun (1148) feb. 26*

Eugenius III universis capitaneis, Nonantulanensis mon. vassallis: mandat, quatenus pro fidelitate mon. Nonantulano debita, quod ex persecutione iniquorum in spiritualibus et temporalibus est imminutum, ab inimicorum persecutione defendant. — Quantum Nonantulanum. Dat. Virduni 4 kal. mart.

D f. 75. E p. 51. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 263 n. 281 ex D = Migne CLXXX 1309 n. 259. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. I 182. J. 6390. JL. 9192.

*39 *(1148)*

Eugenius III mandat Gerardo Bononiensi ep., ut consules et populum Bononiensem commonere sollicite studeat, ut Nonantulanis contra Mutinensium impugnationes efficaciter et laudabiliter subveniant.

Laud. in n. 41. — Reg. JL. —.

*40 *(1148)*

Eugenius III Reginos atque Parmenses firmiter per scripta monet, ut Mutinensibus nullum auxilium contra Nonantulanos subministrent.

Laud. in n. 41. — Reg. JL. —.

41 *Brescia (1148) aug. 24*

Eugenius III Gerardo Bononiensi ep.: gratias agit, quod consules et populum Bononien. iuxta mandatum suum *(n. 39)* commonere sollicite studuerit, ut Nonantulanis contra Mutinensium impugnationes efficaciter et laudabiliter subvenirent; exhortatur eum, quatenus Nonantulanis auxilii et consilii sui oportunum solatium studeat exhibere; nuntiat, se Reginos atque Parmenses firmiter per scripta sua monuisse, ut Mutinensibus nullum auxilium contra Nonantulanos subministrent *(n. 40)*; nuntiat, se consilio tam cardinalium quam Peregrini Aquileiensis patriarchae et plurimorum episcoporum Mutinensem civitatem in perpetuum ab episcopali dignitate privavisse, ut neque in civitate neque in tota Mutinensi parochia episcopus de cetero statuatur.

v. Bologna, Civ. n. 6.

*42 *(1151—53)*

Eugenio III cives Mutinenses promissionem iuramento firmatam faciunt, ne homines Nonantulanae eccl. sibi iurare compellant neve ab ipsis pecuniam extorqueant.

Laud. in n. 82. — Reg. JL. —.

*43 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 47. 56. 70. 103. — Reg. JL. —.

*44 (1153)

Anastasius IV confirmat concordiam inter Theobaldum Veronen. ep. et Albertum Nonantulanum abbatem de iure parochiali in plebe de Nogaria, in praesentia sua factam.

Laud. in Anastasii IV privilegio a. 1154 ian. 29 Theobaldo Veronensi ep. concesso JL. 9823. — Reg. JL. —.

45 *Laterano (1154) mart. 8*

Anastasius IV A. priori et universo conventui: nuntiat, se in personam, quam post decessum b. m. A(lberti) abbatis eligere velint, minime consentire; mandat, quatenus in personam litteratam, honestam et tanti monasterii regimini idoneam unanimiter conveniant et per 4 de melioribus personis monasterii super eadem persona concordem et unanimem electionem sibi significare curent. — Super contritione. Dat. Lat. 8 id. mart.

A. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 265 n. 287 ex A = Migne CLXXXVIII 1043 n. 52. — Regg. J. 6783. JL. 9845.

46 *Laterano (1154) mai. 30*

Anastasius IV monachis, clericis et vassallis Nonantulani mon. et universo populo Nonantulano: mandat, ut A(lbertum) abbatem a se consecratum tamquam abbatem et rectorem animarum honeste recipiant eique omnem fidelitatem impendere modis omnibus studeant. — Dilectum filium nostrum. Dat. Lat. 3 kal. iun.

B s. XVII. D f. 94 et f. 102. E p. 50 (4 kal. iun.). — *Ed. PflugkH. Acta III 153 n. 144 ex B. — Regg. Tiraboschi Storia di Non. I 121 ex arch. Vaticano* (4 kal. iun.). *PflugkH. Iter p. 252 n. 499. JL. 9912.*

47 *Laterano 1154 mai. 31*

Anastasius IV Alberto abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 18)*, Alexandri *(n. 19)*, Paschalis *(n. 21. 23)*, Calixti *(n. 25)*, Innocentii *(n. 26)* et Eugenii *(n. 43)* confirmat Nonantulano b. Silvestri monasterio, quod utique ab Aistulpho Longobardorum rege, eiusdem loci fundatore, b. Petro oblatum est, possessiones propriis nominibus adnotatas; statuit, ne Mutinensi nec alicui cuiquam episcoporum vel principum liceat monasterio aut eius cellis vel ecclesiis gravamen inferre, exactiones imponere, placitum atque colloquium praeter abbatis ac fratrum voluntatem indicere vel tenere; concedit sepulturam liberam, ius eligendi abbatem ab apost. sedis praesule consecrandum, facultatem chrisma etc. a quo maluerint catholico accipiendi episcopo; prohibet invito abbate in monasterio vel cellis seu ecclesiis ordinationem facere, missas publicas celebrare vel earum decimas vindicare nec de ipso monasterio vel eius rebus rescriptum subripere; concedit abbati, ut in diebus sollemnibus ad missarum officia celebranda dalmatica, mitra, chirothecis et sandaliis induatur. — Apostolicae sedis. Ego Anastasius etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

B[1] *a. 1550 aug. 29. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B*[1]. — *Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 665 n. 6810 a. JL. 9913.*

48 *Laterano 1156 dec. 10*

Hadrianus IV Alberto abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 21. 23)*, Calixti *(n. 25)* et Innocentii *(n. 26)* confirmat mon. s. Silvestri Nonantulano possessiones propriis nominibus adnotatas et iura *(ut in n. 26)*. — Cum omnibus ecclesiis. Ego Adrianus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 4 id. dec., ind. 5, inc. d. a. 1156, pont. d. Adriani IIII pp. a. 3.

H. R p. 105 Exc. — Edd. Gloria Cod. dipl. Padov. II 16 n. 671 Exc. Gött. Nachr. 1911 ex H. — Regg. Muratori Antiq. V 683 ex catalogo tabularii Non. Tiraboschi Storia di Non. I 122. PflugkH. Iter p. 256 n. 520. JL. 10222.

49 *Laterano (1157—59) mart. 21*

Hadrianus IV A(lberto) Nonantulano abbati: rogat, ut precariam, quam nobiles viri Lot. et Turcl. a Nonantulano mon. tenent, innovet. — Quia de tua. Dat. Lat. 12 kal. aprilis.

A. [E p. 69]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 268 n. 291 ex A ad a. 1157 = Migne CLXXXVIII 1598 n. 223. — Regg. J. 7084. JL. 10499.

Littera clausa.

50 *(1154—59)*

Hadrianus IV A(lberio) Regino ep.: committit controversiam inter Nonantulanos monachos et abbatem s. Benedicti supra Padum super curte s. Caesarii diutius agitatam; mandat, quatenus utramque partem propter hoc ante ipsius praesentiam convocet et auditis utriusque partis rationibus et diligenter investigatis causam ipsam iustitia ordinante decidat. — Controversiam quae.

Cod. Cheltenham. 12267 s. XII (olim cod. Sessorian. ex mon. Nonantulano) f. 2'. — Ed. Hampe in N. Archiv XXII (1897) 400. — Regg. Tiraboschi Storia di Non. I 245. Schenkl in Wiener SB. CXXVII (1892) 38 n. 1891. JL. —.

51 *(1154—59)*

Hadrianus IV abbati et fratribus mon. s. Benedicti supra Padum: mandat, quatenus, cum a Regino ep., cui controversia inter eos et monachos Nonantulanos super curte s. Caesarii commissa est *(n. 50)*, propter hoc fuerint evocati, ad eius praesentiam accedant et quod ipse inter eos iudicaverit, suscipiant firmiter et servent. — Controversiam quae.

Cod. Cheltenham. 12267 s. XII (olim cod. Sessorian. ex mon. Nonantulano) f. 2'. — Ed. Hampe in N. Archiv XXII (1897) 400. — Regg. Tiraboschi Storia di Non. I 245. Schenkl in Wiener SB. CXXVII (1892) 38 n. 1891. JL. —.

*52 *(1154—59)*

Hadrianus IV intimat Regino ep. litteris suis, quod causa inter abbatem ac fratres s. Benedicti super Padum ex una parte et abbatem ac fratres Nonantulanos ex altera super ecclesia et curte s. Caesarii decisa iam fuerat, cum ecclesia s. Caesarii cum curte sua monasterio s. Benedicti super Padum ab ecclesia Romana concessa fuisset.

Laud. in n. 93. — Reg. JL. —.

*53 *(1154—59)*

Hadrianus IV mandat abbati et fratribus Nonantulanis, ne de cetero super ecclesia vel curte s. Caesarii coenobium s. Benedicti praesumant infestare.

Laud. in n. 93. — Reg. JL. —.

54 *Palestrina (1161) iul. 15*

Alexander III abbati et monachis: mandat, quatenus decimam loci q. d. Spera[ta] et Pampelose et Saleti et Crepacoris archipresbytero et clericis s. Michaelis de Nonantula infra 30 dies restituant [aut] sub examine Bononiensis archipresbyteri et prioris s. Victoris (de Bononia) iustitiae plenitudinem exhibere non differant.

v. Eccl. coll. s. Michaelis de Nonantula n. 3.

**55* *Cremona (1161—63)*

Victor IV (Octavianus), Cremonam veniens, interdicit abbatissae et sanctimonialibus mon. s. Benedicti de Cremona, ut abbati Nonantulano de cetero non oboediant, quia abbas Nonantulanus sibi oboedientiam recusabat.

Laud. in n. 68. — Reg. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 136 n. 249. JL. —.

56 *Benevento 1168 iun. 9*

Alexander III Alberto abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 18)*, Alexandri *(n. 19)*, Paschalis *(n. 21. 23)*, Calixti *(n. 25)*, Innocentii *(n. 26)*, Eugenii *(n. 43)* et Anastasii *(n. 47)* suscipit mon. s. Silvestri de Nonantula, quod utique ab Astulpho Longobardorum rege, eiusdem loci fundatore, b. Petro oblatum est, sub apost. protectione, et confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 47)*. — Apostolicae sedis. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 5 id. iun., ind. 1, inc. d. a. 1168, pont. d. Alexandri pp. III a. 9.

B^1 a. 1448 mart. 11 [= B^1 s. XV]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 284 n. 323 ex B^1 = Migne CC 491 n. 492, = Gloria Cod. dipl. Padov. II 170 n. 933 Exc. — Regg. Calindri Dizionario IV 162. 190. J. 7630. JL. 11411.

57 *Benevento 1168 iun. 9*

Alexander III Alberto abbati et fratribus: confirmat sententiam ab Innocentio pp. in Lateranensi concilio Ildebrando qd. abbati latam *(n. 31)*. — Ea quae auctoritate. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 5 id. iun., ind. [1, inc. d. a.] 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 9.

A. [B s. XIII. B s. XVII. D f. 77 (5 id. iun.) *et f. 78* (5 id. ian.) *= L]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 283 n. 322 ex A = Migne CC 493 n. 493. — Regg. J. 7631. JL. 11412.*

**58* *(1168)*

Ildebrandus S. R. E. presb. card. atque legatus apost. sedis vocat Henricum Mutinen. ep., conquerente abbate Nonantulano, quod Lovoletum de Solaria iuris et proprietatis Nonantulanae eccl. invaserit, ad rationem faciendam.

Laud. in n. 66. — Reg. JL. —.

**59* *(1168)*

Alexander III mandat Henrico Mutinen. ep., Alberto abbate Nonantulano per legatos apud apost. sedem conquerente de Lovoleto ab illo invaso et de sacerdote capto, quatenus vel possessionem relinquat et denarios

ablatos sacerdoti reddat vel plenam iustitiam de utroque coram Ildebrando S. R. E. presb. card. et legato apost. sedis abbati faciat.

Laud. in n. 66. — Reg. JL. —.

**60* *(1168)*

Alexander III mandat Ildebrando S. R. E. presb. card. atque legato apost. sedis, ut Henricum Mutinen. ep. Alberto abbati Nonantulani mon. conquerenti de Lovoleto ab illo invaso coram se iustitiam reddere faciat.

Laud. in n. 66. — Reg. JL. —.

**61* *(1168)*

Ildebrandus S. R. E. presb. card. et legatus apost. sedis ex mandato Alexandri III *(n. 60)* iterum mandat Henrico Mutinen. ep., quatenus possessionem Lovoleti relinquat et denarios ablatos sacerdoti reddat, eique praefigit certum terminum et locum ad iustitiam faciendam.

Laud. in n. 66. — Reg. JL. —.

**62* *(1168)*

Ildebrandus S. R. E. presb. card. et legatus apost. sedis mandat Henrico Mutinen. ep. sub debito oboedientiae, ut visis litteris suis infra 8 dies denarios sacerdoti ablatos reddat.

Laud. in n. 66. — Reg. JL. —.

Quod episcopus non fecit, sed cardinali respondit, cum eum sciret apud Placentiam vel Parmam esse, se ei occursurum esse, abbati de Lovoleto rationem facturum.

**63* *(1169)*

Alexander III Ildebrando S. R. E. presb. card. et legato apost. sedis litteras dirigit, ut infra 30 dies Henricum Mutinen. ep. rationem faciendi abbati Alberto Nonantulano vocet; quod si venire contempserit, fretus apost. auctoritate, sine appellationis remedio abbatem Nonantulanum in possessionem Lovoleti intromittat.

Laud. in n. 66. — Reg. JL. —.

**64* *(1169)*

Ildebrandus S. R. E. presb. card. et apost. sedis legatus indulget Henrico Mutinen. ep. ad abbati Nonantulano satisfaciendum ex mandato apost. *(n. 63)* non solum 30, verum et ultimum 60 dierum spatium.

Laud. in n. 66. — Reg. JL. —.

Episcopus vero tandem ad curiam veniens, querimoniae libellum contra abbatem factum cardinali porrexit.

**65* *(1169)*

Ildebrandus S. R. E. presb. card. et apost. sedis legatus statuit Henrico Mutinen. ep. alium terminum.

Laud. in n. 66. — Reg. JL. —.

66 *Solera 1169 april. 11*

Ild(ebrandus) S. R. E. presb. card. atque legatus (papae generalem legationem in Italia habens) in controversia inter abbatem Albertum Nonantulanum et ep. Henricum Mutinen., qui Lovoletum de Solaria iuris et proprietatis Nonantulanae eccl. invasisse dicebatur, cum episcopus non a se, sed a d. apostolico videatur appellasse, cum ab exsecutore non sit appellandum nisi in casu,

fretus apost. mandato, reddit abbati possessionem eumque per missum suum Buccadeferro in praedictam possessionem introire facit. — A. ab inc. 1169, ind. 2, 11 die intr. m. aprilis, regnante Frederico imp. a. imp. eius 14. Ea quidem quae. Hoc actum fuit in canonica s. Mariae de Solaria. Ego Ildebrandus S. R. E. presb. card. bas. XII Apostolorum et apost. sedis legatus ss. Ego Rogerius s. pal. et Nonantulanae eccl. tabellio mandato d. cardinalis scr.

A. — Ed. Tiraboschi Storia di Non. II 288 n. 324 ex A. — Reg. Muratori Antiq. V 683 ex catalogo tabularii Non. ad a. 1168. JL. —.

Sententia Ildebrandi card. laudatur etiam in n. 78. — De loco Solaria de Lovoleto cf. Tiraboschi Storia di Non. I 265 sq.

**67* *(1170)*

Alexander III committit Odoni S. R. E. diac. card. et apost. sedis legato, ut causam inter Albertum abbatem Nonantulanum et Offredum Cremonen. ep. super ecclesia s. Benedicti de Cremona, ab Octaviano haeresiarcha monasterio Nonantulano ablata *(n. 55)*, terminandam.

Laud. in n. 68. — Reg. JL. —.

68 *Brescia 1170 mart. 5*

Odo S. R. E. diac. card. et apost. sedis legatus: ex mandato Alexandri *(n. 67)* promulgat sententiam de causa inter Albertum abbatem Nonantulanum et Offredum Cremonen. ep. super ecclesia s. Benedicti de Cremona; restituit possessionem de monasterio, quae per Octavianum haeresiarcham monasterio Nonantulano ablata fuerat *(n. 55)*, abbati Nonantulano et monasterio suo, et praecipit abbatissae et sororibus, ut de cetero abbati et ecclesiae Nonantulanae oboediant. — Notum fieri. Actum Brixiae ap. s. Petrum in Oliveto, temporibus d. Alexandri pp. III, a. pont. eius 11, a. d. inc. 1170, m. mart. die 5.

B s. XII. B s. XII—XIII. [D f. 88]. — Ed. Tiraboschi Storia di Non. II 292 n. 327 ex B. — Regg. Ughelli [1] IV 822; [2] IV 605. Muratori Antiq. V 684 ex catalogo tabularii Non. (die 15 m. martii). *Odorici Storie Bresciane VI 19 n. 121. Aporti Mem. stor. eccl. Cremonesi I 153 ad a. 1168. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 136 n. 252. JL. —.*

Attestationes testium in hac causa ed. Tiraboschi Storia di Non. II 289 n. 326 (cf. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 135 n. 249). — De monasterio s. Benedicti de Cremona cf. Tiraboschi Storia di Non. I 345; Aporti Mem. stor. eccl. Cremonesi I 153.

**69* *(1170)*

Alexander III committit Widoni priori congregationis s. Mariae de Reno controversiam inter Nonantulanum mon. et Gualfredum plebanum s. Laurentii de Panico super ecclesia s. Silvestri et de quibusdam possessionibus in loco Frontignani et de quibusdam decimis et pensionibus terminandam.

Laud. in sententia Widonis prioris a. 1170 iun. 23 (ed. Tiraboschi Storia di Non. II 294 n. 329 ex B s. XII). — Reg. Calindri Dizionario V 78 not. 78. JL. —.

Conf. Bologna, Eccl. s. Laurentii de Panico n. 1.

70 *Veroli 1170 april. 26*

Alexander III Alberto abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 18)*, Alexandri *(n. 19)*, Paschalis *(n. 21. 23)*, Calixti *(n. 25)*, Innocentii *(n. 26)*, Eugenii *(n. 43)*, Anastasii *(n. 47)* et Adriani *(n. 48)* suscipit mon. s. Silvestri de Nonantula sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura *(ut n. 48)*. — Apostolicae sedis. Ego Alexander etc. Subscr. 17 card. Dat. Verul. p. m. Gratiani

S. R. E. subdiac. et not., 6 kal. mai., ind. 3, inc. d. a. 1170, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 11.

B s. XVII (fragm.). B s. XVIII. D f. 79. F f. 69. I f. 69. L (dat. Viterb. 6 kal. mart.). — *Ed. Gött. Nachr. 1911. — Regg. Muratori Antiq. V 684 ex catalogo tabularii Non.* (dat. Viterbii). *PflugkH. Iter p. 271 n. 613. JL. 11776.*

71 *Veroli (1170) april. 26*

Alexander III A(lberto) abbati et fratribus et universo clero et populo Nonantulano: scribit, se mirari de relatione Alb., B. et M. nuntiorum, quod Mutinensis ep. iactaverit, a sede apost. privilegium se impetrasse, propter quod monasterii dignitas vel libertas diminueretur, cum mon. ad ius et proprietatem b. Petri et provisionem et tutelam nullo mediante pertineat; narrat, episcopo vehementer instante, ut antiquum privilegium innovaret, illud, quia in eo libertati monasterii derogabatur, se noluisse aliquatenus renovare; mandat, quatenus monasterium in antiquo statu et proprio robore conservent et iura ipsius manutenere curent. — Comperto nobis. Dat. Verul. 6 kal. mad.

A. [E p. 68 = L. H]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 303 n. 348 ex A ad a. 1179 = Migne CC 667 n. 720. — Regg. J. 7870. JL. 11777.

72 *Veroli (1170) april. 26*

Alexander III Hen(rico) Mutinen. ep.: conquerentibus abbate et fratribus Nonantulanis cum clero et populo eiusdem loci, quod ep. iactasset, a sede apost. se privilegium obtinuisse, quo monasterio antiqua iura et libertates subtraxisset, mandat, quatenus quodcumque privilegium a se obtinuerit, illud bulla munitum per securum nuntium sibi transmittat. — Dilecti filii. Dat. Verul. 6 kal. mad. p. m. Gratiani notarii.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 271 n. 614. JL. 11778.

73 *Veroli (1170) april. 26*

Alexander III Alberto abbati et fratribus: confirmat definitionis sententiam ab Oddone s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., apost. sedis legato, inter eos et Offredum Cremonen. ep. super eccl. s. Benedicti de Cremona ordine iudiciario pronuntiatam *(n. 68)*. — Ea quae. Dat. Verul. 6 kal. mad.

B s. XII—XIII. [D f. 88]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 293 n. 328 ex B = Migne CC 668 n. 721. — Regg. Muratori Antiq. V 684 ex catalogo tabularii Non. (dat. Vercellis). *Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 137 n. 257. J. 7871. JL. 11779.*

**74* *(1169—72)*

Alexander III committit O(ddoni) s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., apost. sedis legato, ex appellatione (Henrici) Mutinen. ep. controversiam inter (Albertum) abbatem Nonantulanum et Mutinensem ep. super possessione Lovoleti terminandam.

Laud. in n. 78. — Reg. JL. —.

**75* *(1169—72)*

O(ddo) s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., apost. sedis legatus, ex mandato Alexandri III *(n. 74)* in controversia inter (Albertum) abbatem Nonan-

tulanum et (Henricum) Mutinen. ep. super possessione Lovoleti, auditis rationibus et allegationibus utriusque partis et testibus receptis, praefigit utrique parti terminum, quo se debeant cum attestationibus et allegationibus apostolico conspectui praesentare.

Laud. in n. 78. — Reg. JL. —.

**76 (1169—72)*

Alexander III transmittit Manfredo s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legato, sub bulla allegationes et depositiones testium in controversia inter Nonantulanum abbatem et Mutinensem ep. super possessione Lovoleti, eique mandat, ut causam ipsam, appellatione postposita, terminet.

Laud. in n. 78. — Reg. Muratori Antiq. V 683 ex catalogo tabularii Non. JL. —.

**77 (1169—72)*

Manfredus s. Georgii ad Velum aureum diac. card., apost. sedis legatus, ex mandato Alexandri III *(n. 76)* definit controversiam inter Nonantulanum abbatem et Mutinensem ep. super possessione de Lovoleto, ita ut abbas de cetero commodo possessoris fungatur et episcopus, si de proprietate litigare voluerit, onere petitoris.

Laud. in n. 78. — Reg. Muratori Antiq. V 683 ex catalogo tabularii Non. JL. —.

78 Tusculanum (1170—72) nov. 26

Alexander III abbati et fratribus: confirmat sententiam a Manfredo diac. card. s. Georgii ad Velum aureum, apost. sedis legato, inter (Albertum) Nonantulanum abbatem et (Henricum) Mutinen. ep. super possessione Lovoleti prolatam *(n. 77)*. — Ea quae auctoritate. Dat. Tusculan. 6 kal. dec.

A. [E p. 147]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 276 n. 307 ex A = Migne CC 750 n. 821. — Regg. Muratori Antiq. V 683 ex catalogo tabularii Non. J. 7987. JL. 11942.

**79 (1171—72)*

Alexander III mandat I(ldebrando) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato, ut Nonantulam accedens, illos fratrum, procerum et aliorum vassallorum atque hominum monasterii, de quibus magis expedire viderit, ibidem simul faciat convenire et cum eis ita provideat, quod universa monasterii debita valeant solvi et monasterium in religionis ordinem reformari.

Laud. in n. 80. — Reg. JL. —.

80 Tusculanum (1171—72) dec. 14

Alexander III abbati et fratribus, proceribus et aliis vassallis atque hominibus mon. Nonantulani: mandat, quatenus ad vocationem I(ldebrandi) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legati, accedant et ei ad reformationem monasterii et ad relevationem debitorum auxilium ministrent et eius mandatis atque statutis pareant. — Attendentes onera. Dat. Tusculan. 19 kal. ian.

A. [E p. 22 (18 kal. ian.) *= L]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 274 n. 303 ex A* (18 kal. ian.) *= Migne CC 867 n. 990. — Regg. J. 8157 et JL. 12128 ad dec. 15.*

81 (1171—72)

Ild(ebrandus) S. R. E. presb. card., apost. sedis legatus, omnibus in legatione sua constitutis: iniungit, quatenus de facultatibus suis ad eccl. Nonantulanae

restaurationem, quae tam ab imperatoribus quam a ducibus nec non ab episcopis circumstantibus et ab eiusdem ecclesiae vassallis est afflicta et nunc in tantam afflictionem porrexit, quod omnes eiusdem monasterii ceciderunt in terra tribunae, elemosynas mittant; indulget eis 40 dies de criminalibus et tertiam partem de venialibus. — Quantum ad peccatorum.

B s. XII ex. — Ed. Tiraboschi Storia di Non. II 289 n. 325 ex B ad a. cr. 1170. — Reg. JL. —.

Tiraboschi perperam legit „Triphune“ (de hoc loco cf. Calindri Dizionario III 322; Tiraboschi Storia di Non. I 337). — Ildebrandum card. a. cr. 1171—72 monasterium Nonantulanum visitasse, ex n. 79 apparet.

82 *Anagni (1173—75) dec. 20*

Alexander III rectoribus Lombardiae: monet eos, quatenus consules et populum Mutinensis civitatis, qui eccl. Nonantulanam ad iurisdictionem S. R. E. nullo mediante pertinentem graviter molestantes, homines eorum sibi iurare compellunt et ab ipsis pecuniam extorquere praesumunt contra promissionem Eugenio pp. olim iuramento firmatam *(n. 42)*, a molestiis et gravaminibus praedictae ecclesiae et hominum eius revocent. — Quanto vos sinceriori. Dat. Anagniae 13 kal. ian.

A. [E p. 246]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 275 n. 305 ex A = Migne CC 1090 n. 1263. — Regg. J. 8457 et JL. 12758 ad a. 1159—77.

De tempore cf. n. 86.

**83* *(1173—76)*

Alexander III mittit (Iohanni) Bononiensi ep. litteras, ut coram Ildebrando bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato, cum abbate Nonantulano et fratribus super facto Palade conveniat.

Laud. in n. 85. — Reg. JL. —.

Sed Iohannes ep. Bononiensis litteras has recipere noluit. — Praetermittimus hoc loco rescriptum Alexandri III Gerardo Paduano ep. missum super eccl. s. Silvestri de Vicentia, dat. Anagniae 6 id. mai. JL. 12644 (apogr. a. 1369 in archivo abbatiae). Conf. etiam JL. 12634 (v. Vicenza, Mon. s. Silvestri).

**84* *(1173—76)*

Alexander III mandat Ildebrando bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato, ut super his, quae ab episcopo et consulibus Bononiensibus et abbate Nonantulani mon. proposita fuerint, ita inter eos amicabiliter componat vel ordine iudiciario statuat, quod plura mala non debeant ulterius ab alterutra parte committi.

Laud. in n. 85. — Reg. JL. —.

85 *Anagni (1173—76) mai. 23*

Alexander III (Iohanni) ep. et consulibus Bononiensibus: mandat, quatenus a molestiis et gravaminibus abbatis ac fratrum et ecclesiae Nonantulanae penitus indebitis abstineant et iuramentum, quod homines eiusdem ecclesiae illicite praestare coegerunt, sine dilatione relaxent et demum coram Ildebrando card. *(n. 84)* conveniant et quod ipse inter eos concordia duxerit vel iudicio statuendum, suscipiant firmiter et servent. — Cum Nonantulana. Dat. Anagn. 10 kal. iun.

A. [B⁶ s. XVI ut bulla Alexandri II ad a. 1062. D f. 94. H. L]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 277 n. 308 ex A = Migne CC 1057 n. 1226. Savioli Ann. Bolognesi IIᵇ 39 n. 212 ex B⁶. — Regg. J. 8413. JL. 12646.

De eccl. s. Iohannis bapt. de Palata cf. Tiraboschi Storia di Non. I 259 sq. — In archivo Barberinorum (Romae in bibl. Vaticana) adservatur „Compendium scripturarum abbatiae Nonantulanae super iurisdictione Crepalcorii et Palatae", ms. s. XVI; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 550.

86 *Anagni (1174—76) mart. 23*

Alexander III rectoribus Lombardiae: praecipit, quatenus Mutinenses cives commoneant, ut ab inquietatione Nonantulani mon., quod ad iurisdictionem b. Petri specialius pertinet, omnino desistant et homines et iura ipsius in pace dimittant; iniungit, ut, quia 40 de monasterio obsides accepissent, 20 retinentes, alios restituant. — Quanto Nonantulanum. Dat. Anagn. 10 kal. april.

A. [E p. 1 = L]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 273 n. 302 ex A = Migne CC 1042 n. 1198. — Regg. J. 8383 et JL. 12542 ad a. 1160—76.

Rescriptum hoc a. 1174—76 datum esse ex eo aperte colligitur, quod Mutinenses a. 1173 demum ad societatem Lombardorum accesserunt.

87 *Anagni (1173—79) nov. 25*

Alexander III Parmensi et Regino epp.: mandat, quatenus O(mnibonum) Veronensem ep., qui R. filium comitis de quibusdam possessionibus ad mon. de Nonantula in curte Nugariae pertinentibus investire praesumpsit, moneant, ut abbatem et fratres in possessionem terrarum illarum sine dilatione reducat; si vero episcopus hoc non fecerit, ipsi id auctoritate apost., appellatione remota, exsequi minime differant. — Audivimus et mirati. Dat. Anagn. 7 kal. dec.

A. [D f. 82. E p. 17 = L]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 278 n. 311 ex A = Migne CC 1187 n. 1362. — Regg. J. 8614 et JL. 13138 ad a. 1159—79.

88 *Anagni (1173—79) nov. 26*

Alexander III abbati Nonantulano, archipresbytero et canonicis Nonantulanae plebis: scribit, P. latorem praesentium, qui ecclesiam s. Mariae propter guerram Mutinensium dirutam a fundamentis construxit et ibi vovit perpetuo Deo militare et in possessionibus et in aliis ampliavit et in devotione mulierum et virorum celebrem non modicum sollemnem effecit, decurso autem temporis spatio dimissa ecclesia super fluvium Tari supra Parmam pontem construxit, votum non fregisse in eo, quod ad locum se alium transtulerit; mandat, ut eum voto illo non teneri, sed esse potius exinde absolutum denuntient; iniungit, ut in praelibata ecclesia cum consilio eius aliquam idoneam personam ex canonicis Nonantulanis ibi sacerdotem instituant. — Veniens ad. Dat. Anagn. 6 kal. dec.

A. [E p. 169 = L]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 275 n. 306 ex A = Affò Storia di Parma II 381 n. 82 = Migne CC 1188 n. 1363. — Regg. J. 8615 et JL. 13140 ad a. 1159—79.

89 *Anagni (1173—79) nov. 26*

Alexander III abbati et capitulo: prohibet, ne quis in propriis fundis monasterii, quod ad iurisdictionem b. Petri nullo mediante pertinet, aut infra

parochias ecclesiarum, in quibus nullus episcopus ius habet, ipsis invitis ecclesiam seu oratorium aedificare praesumat, in parochiis vero ecclesiarum, in quibus ius habent episcopi, nullus oratorium aedificare audeat sine auctoritate dioecesani episcopi et assensu ipsorum, salvis privilegiis apost. sedis. — Cum monasterium. Dat. Anagn. 6 kal. dec.

B a. 1360 nov. 26. [E p. 108]. — Ed. Tiraboschi Storia di Non. II 274 n. 304 ex B. — Regg. J. 8616 et JL. 13141 ad a. 1159—79.

Eisdem verbis confirmatum est ab Innocentio IV a. 1251 dec. 20.

90 *Velletri (1180) april. 7*

Alexander III O(mnibono) Veronensi et (Garsendonio) Mantuano epp.: praecipit, quatenus T(urisendum) parochianum Veronen., qui curtem Nogariae ad mon. Nonantulanum spectantem invasit, appellatione remota cogant, ut fratribus Nonantulanis praescriptam curtem dimittat pacifice possidendam vel in praesentia ipsorum plenam iustitiam facere non moretur. — Dilectorum filiorum. Dat. Velletr. 7 id. april.

A. [D f. 82. E p. 243 = L]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 278 n. 310 ex A = Migne CC 1270 n. 1460. — Regg. Muratori Antiq. V 683 ex catalogo tabularii Non. ad a. 1164. J. 8790. JL. 13643.

Turisendus de Verona, cui monasterium Nonantulanum 5 mansos de curte Nogariae concesserat, notus est ex Conradi III diplomate a. 1144 indulto (Stumpf Reg. 3477).

91 *Tusculanum (1171—81) iun. 27*

Alexander III Parmensi et Regino epp.: mandat, quatenus Willelmum et Minaboves de Cav..... et Gerardum de Ancuila et quosdam alios parochianos ipsorum, qui ecclesiam de Cellis, ad mon. Nonantulanum proprie spectantem, violenter occupaverunt, districte compellant, ut res ablatas restituant, aut si aliquid iuris in rebus praefatae eccl. se habere confidunt, in praesentia ipsorum a praenominato abbate et fratribus iustitiae complementum recipiant; si autem monita contempserint, eos ecclesiastica censura coerceant. — Ex transmissa. Dat. Tusculan. 5 kal. iul.

A. [E p. 195 = L (5 kal. feb.)*]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 278 n. 309 ex A = Migne CC 1291 n. 1495. — Regg. J. 9305. JL. 14302.*

92 *Roma S. Pietro (1181) dec. 19*

Lucius III abbati et conventui: monet eos, ut et abbas gregem sibi commissum verbo simul instruat et exemplo, et monachi abbati oboediant humiliter. — Ideo sumus ad. Dat. Rom. ap. s. Petrum 14 kal. ian.

A. [E p. 2]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 257 n. 271 ex A ut bullam Lucii II ad a. 1144. PflugkH. Acta III 291 n. 319 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 294 n. 746. JL. 14540.

93 *Velletri (1182—83) mart. 27*

Lucius III abbati et fratribus Nonantulanis: viso rescripto Adriani pp. *(n. 53)*, quod ille eius praedecessori super eccl. et curte s. Caesarii misit, absolvit mon. s. Benedicti super Padum ab ipsorum impetitione, et inhibet, ne abbatem

et fratres s. Benedicti super praefata ecclesia vel curte molestare ulterius praesumant. — Vidimus rescriptum. Dat. Velletr. 6 kal. april.

B⁵ s. XII ex. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B⁵. — Reg. JL. —.

Eiusdem tenoris est rescriptum Lucii III ad abbatem et monachos s. Benedicti de eadem re missum JL. 14736. Utrumque exemplar ex archivo Padolironensi in archivum mon. s. Petri de Mutina transiit.

94 *Verona (1185) dec. 18*

Urbanus III (Sicardo) Cremonensi electo et (Bergondio) abbati s. Laurentii: mandat, quatenus causam inter A(nselmum) archipresb. de Poliniano et abbatem Nonantulanum de cappella s. Georgii de Monticello, ad plebem de Poliniano iure spectante, appellatione remota, fine canonico terminent. — Conquerente dilecto. Dat. Veron. 15 kal. ian.

B s. XII. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 310 n. 360 ex B = Migne CCII 1341 n. 6. — Regg. Robolotti Repertorio dipl. Cremonese p. 206. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 161 n. 418. J. 9782. JL. 15488.

A. 1185 definitur ex eo, quod Sicardus a. 1186 iam episcopus consecratus fuit. — Sententiam iudicum delegatorum a. 1187 mai. 2 prolatam ed. Tiraboschi Storia di Non. II 311 n. 363. De re cf. Piacenza, Polignano.

**95* *(1185—87)*

Urbanus III adimit abbati et conventui Nonantulano facultatem, conductore vivente, possessiones monasterii, quae ipsi conductori prius locatae fuerant, alii locationis titulo tradere, ita quod, si primus locator absque herede discesserit, possessiones, quae post illius obitum ad ipsum monasterium deberent de iure devolvi, per successionem ad alios transeant, etsi monasterium maximum inde patiatur detrimentum.

Laud. in n. 108. — Reg. JL. —.

**96* *(1187)*

Gregorius VIII mandat abbati et archipresbytero Nonantulan., ut Pagano clerico praebendam, quam ei subtraxerant ex occasione matrimonii, restituere debeant.

Laud. in n. 97. — Reg. JL. —.

97 *(1187)*

Gregorius VIII abbati et archipresbytero Nonantulan.: mandat, quatenus Pagano clerico, pro quo iam eis scripserat *(n. 96)*, beneficium percipiendum, unde sustentari valeat, extra fratrum consortia conferant. — Meminimus vobis.

Comp. I lib. III t. 3 c. 6. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 146 = Mansi XXII 535 = Migne CCII 1563 n. 25. Friedberg Quinque compilationes p. 28. — Regg. J. 10016. JL. 16090.

Conf. n. 101.

**98* *(1187—90)*

Clemens III, Iohanne et Iacobo pro mon. s. Benedicti super Padum et monacho Philippo priore claustrali pro eccl. Nonantulana in auditorio suo super eccl. et curte s. Caesarii litigantibus, praefigit utrique parti festum Omnium sanctorum *(nov. 1)* certum terminum peremptorium, in quo monachi Nonantulani cum privilegiis super illa ecclesia obtentis apost. se conspectui praesentare debeant.

Laud. in n. 100. — Reg. JL. —.

*99 *(1190 nov. 1)*

Coram Clemente III Iohannes prior s. Benedicti super Padum cum Hugone monacho et quidam Nonantulanus clericus de eadem causa disceptant *(n. 98)*.

Laud. in n. 100. — Reg. JL. —.

100 *Laterano 1190 dec. 7*

Clemens III Alberto abbati et fratribus mon. s. Benedicti super Padum: definit controversiam inter eos et mon. Nonantulanum super ecclesia et curte s. Caesarii iam olim intentatam *(cf. n. 98. 99)*, absolvit eos ab impetitione Nonantulanorum et tam super proprietate quam super possessione imponit eccl. Nonantulanae perpetuum silentium.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 16531). — Haec sententia, cuius autographum in archivo Padolironensi, nunc in R. archivo Mediolanensi, adservatur. transcripta est in registris monasterii s. Petri de Mutina (Modena Arch. di stato codd. A 2119 et H 2124); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 243. 244.

101 *(1187—91)*

Clemens III: conquerente Gand. [*al.*Wa.] acolytho, propter quem Gregorius VIII bis ad (abbatem et archipresb. Nonantulan.) scripsit *(n. 96. 97)*, quia, cum a Gisla muliere peteretur in virum, beneficio post appellationem ad sedem apost. factam minus rationabiliter spoliarunt, mandat, quatenus memorato clerico beneficium illud taliter subtractum absque dilatione reddant. — Querelam Gand.

Comp. I lib. III t. 3 c. 7. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 146 = Mansi XXII 549 = Migne CCIV 1477 n. 1. Friedberg Quinque compilationes p. 28. — Regg. J. 10215. JL. 16584.

Nomen acolythi vitiatum esse videtur. Ex Gregorii VIII enim epistolis (n. 96. 97) aperte evincitur, Clementis III rescriptum de causa Pagani clerici agere et Nonantulano abbati et archipresbytero s. Michaelis missum esse.

*102 *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 103. — Reg. JL. —.

103 *Roma S. Pietro 1191 iun. 8*

Celestinus III Bonifatio abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 18)*, Alexandri *(n. 19)*, Paschalis *(n. 21. 23)*, Calixti *(n. 25)*, Innocentii *(n. 26)*, Eugenii *(n. 43)*, Anastasii *(n. 47)*, Adriani *(n. 48)*, Alexandri *(n. 70)* ac Clementis *(n. 102)* suscipit mon. s. Silvestri de Nonantula sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura *(ut n. 70)*. — Apostolicae sedis. Ego Celestinus etc. Subscr. 18 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 6 id. iun., ind. 9, a. inc. d. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A[1]. *[B*[1] *a. 1280 aug. 21 = B*[1] *a. 1448 mart. 11. B s. XIV. B s. XVI ex cop. a. 1344. B*[1] *a. 1599. B*[1] *s. XVI. B*[3] *a. 1520* (6 kal. iun.). *B*[3] *a. 1578 ex cop. a. 1306* (6 kal. iun.). *B*[6] *s. XVI ex.* (6 kal. iun.). *B s. XVII* (6 kal. iun.). *B s. XVIII. D f. 14. 62. 64* (6 kal. iun.). *E p. 38* (6 kal. iun.). *H. P. Q]. — Edd. I. card. De Angelis Synodus dioecesana a. 1688 App. V p. 9. Perini Istoria di S. Silvestro di Verona II 12 n. 6* (6 die iun.). *Tiraboschi Storia di Non. II 285 in notis ex B*[1] *a. 1280 et B s. XIV. — Regg. Muratori Antiq. V 684 ex catalogo tabularii Non.* (6 kal. iul.). *PflugkH. Iter p. 322 n. 920. J. 10302. JL. 16717.*

In archivo Nonantulano adservatur libellus supplex abbatis et conventus Romano pontifici porrectus, ut confirmet Alexandri pp. privilegium, quem Celestino III oblatum esse Tiraboschi Storia di Non. I 126 opinatur. Privilegia praedecessorum suorum confirmavit Innocentius III a. 1209 iul. 4 (ed. Gaudenzi l. c. XXXII 117 n. 30).

104 *Roma S. Pietro 1191 iun. 21*

Celestinus III Alberto abbati et fratribus mon. s. Benedicti super Padum: confirmat sententiam a Clemente prolatam *(n. 100)* et hic insertam super controversia inter eos et mon. Nonantulanum super ecclesia et curte s. Caesarii vertente.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 16725).

*105 *(Verona 1194 feb. 24)*

Coram Fidantio card. (tit. s. Marcelli) et Italiae legato, Bonifatius abbas mon. s. Silvestri de Nonantula donat Bonifatio priori eccl. s. Silvestri de Nogaria omnes terras, quas mon. Nonantulanum habet ultra lacum Gardae versus Brixiam in episcopatu Veronensi et Brixiensi et etiam in Tridentino episcopatu.

v. chartam a. 1194 feb. 24 ap. Tiraboschi Storia di Non. II 321 n. 373. — Reg. Muratori Antiq. V 684 ex catalogo tabularii Non. JL. —.

106 *Laterano 1196 iun. 4*

Celestinus III S(icardo) Cremonensi ep.: mandat, quatenus patronos et vicinos eccl. s. Crucis de Cremona, quae ad mon. Nonantulanum specialiter et de iure pertinet, in abbatis et conventus praeiudicium ipsam ecclesiam detinentes et priorem et cappellanum in ea contra iuris ordinem ordinantes, moneat, ut ecclesiam ipsam abbati et conventui Nonantulano dimittant et vineam eiusdem ecclesiae pignori obligatam de bonis propriis redimant. — Conquerentibus dilectis. Dat. Lat. 2 non. iun. pont. n. a. 6.

A. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 324 n. 377 ex A = Migne CCVI 1171 n. 268. — Regg. Muratori Antiq. V 684 ex catalogo tabularii Non. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 193 n. 582. J. 10595. JL. 17396.

Littera clausa (in tergo): Cremonensi episcopo pro abbate et conventu Nonantulan. pro ecclesia s. Crucis.

107 *Laterano 1196 aug. 14*

Celestinus III Ravennati archiep. et suffraganeis eius: mandat, quatenus cives Mutinenses, qui monasterii ecclesias libris et paramentis aliis et earum homines bobus et universa supellectili cuiusdam occasione collectae per violentiam spoliarunt, moneant, ut quae nequiter dictis ecclesiis abstulerunt, B(onifatio) abbati et conventui restituant; quod si forte in contumacia duxerint persistendum, principales ipsius nequitatis auctores, omni appellatione cessante, anathematis sententia feriant et terram ipsam interdicto ecclesiastico supponentes, singulis dominicis et festivis diebus per universas ecclesias ipsorum dioecesium ipsas sententias innovari publice faciant. — Ad audientiam apostolatus. Dat. Lat. 19 kal. sept. pont. n. a. 6.

A. [C f. 276. D f. 63. E p. 182 (19 kal. dec.). *K f. 92. M f. 291]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 324 n. 378 ex A* (19 kal. dec.) *= Migne CCVI 1184 n. 281. — Regg. J. 10611 et JL. 17443 ad nov. 14.*

108 *Laterano 1197 iun. 4*

Celestinus III abbati et conventui: praecipit, quatenus a locationibus et alienationibus possessionum, quarum tam ss. patrum auctoritatibus quam speciali mandato fe. re. Urbani pp. *(n. 95)* eis huiusmodi fuerit adempta

facultas, penitus abstinentes, mon. Nonantulanum onere debitorum de cetero nullatenus aggravent; inhibet, ne pensiones seu possessiones monasterii vendere seu alienare quomodolibet praesumant. — Sicut ea quae. Dat. Lat. 2 non. iun. pont. n. a. 7.

B s. XIII. [B s. XVII. D f. 18]. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 325 n. 379 ex B = Migne CCVI 1223 n. 314. — Regg. J. 10655. JL. 17562.

**109* *(1197)*

Celestinus III delegat Ugicionem Ferrarien. ep. ad relevandum mon. Nonantulanum ab onere debitorum et usurarum.

Laud. in chartis conventionis a. 1199 mart. 4 et a. 1200 mart. 31 (ed. Tiraboschi Storia di Non. II 329 n. 387 et II 330 n. 389) et in aliis chartis archivi Nonantulani. — Reg. JL. —.

De Ugicione ep. Ferrariensi cf. Ricobaldi Ferrarien. Compil. chronol. ap. Muratori Scr. IX 246 et Tiraboschi Storia di Non. I 126 sq.: „Hugo natione Pisanus episcopus Ferrariensis agnoscitur, qui datus adiutor a sede apost. abbati Nonantulano, homini prodigo et indigno, ex libro Papiae, qui illic est, librum Derivationum composuit."

Ecclesia collegiata s. Michaelis de Nonantula.

Ecclesiam s. Michaelis foris castrum Nonantulae a Theoderico abbate a. cr. 870 aedificatam esse, catalogus abbatum Nonantulanorum docet (ed. Mon. Germ. Scr. rer. Langob. p. 572). Eam Sergius IV a. 1011, Rodulfo abbate petente, in canonicam convertit, quae mox largo clericorum numero viguit, ut ex actis synodi a. 1101 (ed. Tiraboschi II 215 n. 203) satis apparet, 20 clericorum ecclesiae s. Michaelis subscriptionibus approbatis. Hadrianus IV autem eiusque successores duodenarium canonicorum numerum sancierunt (n. 2. 4. 7. 10. 12). Conf. Tiraboschi I 213 sq.

Chartae ecclesiae s. Michaelis de Nonantula nunc in tabulario abbatiae inveniuntur. Frustra vero Clementis III privilegium (n. 16) quaesivimus, quod Tiraboschi II 317 n. 368 ex apographo authentico in archivo plebis tunc exsistente vulgavit.

De codd. cf. Mon. s. Silvestri Nonantulanum (supra p. 333).

1 *1011 mai. 27*

Sergius IV: Rodulfo abbati Nonantulano deprecanti concedit, ut constituat de decimis, quas coegit habitatores atque agricultores abbatiae ecclesiae parochiali dare, unam canonicam in honore s. Michaelis abbatiae subiectam infra fines designatos; concedit eius archipresbytero potestatem, ut de criminalibus culpis ipse iudicium indicat poenitentibus; attamen, si necessitas incubuerit, ab aliquo episcopo expetat iudicium, eique concedit decimam villae q. d. Salicetus.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 17.

**2* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit bullam super duodenario numero canonicorum.

Laud. in catalogo tabularii Nonantulani (ed. Muratori Antiq. V 673), cuius auctor bullam hanc perperam Hadriano III attribuit. — Reg. JL. —.

3 *Palestrina (1161) iul. 15*

Alexander III abbati et monachis Nonantulanae eccl.: mandat, quatenus decimam loci q. d. Spera[ta] et Pampelose et Saleti et Crepacoris archipresbytero et clericis s. Michaelis de Nonantula infra 30 dies restituant [aut] sub examine Bononiensis archipresbyteri et prioris s. Victoris (de Bononia) iustitiae plenitudinem exhibere non differant. — Recepimus querelam. Dat. Praeneste id. iul.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 207 n. 198 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 263 n. 567. JL. 10673.

4 *Ferrara (1177) mai. 5*

Alexander III archipresb. et canonicis plebis s. Michaelis de Nonantula: confirmat constitutionem ab eis factam, ut ecclesia duodenario canonicorum numero debeat esse contenta. — In his quae. Dat. Ferrar. 3 non. mad.

A. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 302 n. 344 ex A = Migne CC 1111 n. 1281. — Regg. J. 8483. JL. 12826.

5 *Anagni (1173—79) nov. 26*

Alexander III abbati Nonantulano, archipresb. et canonicis Nonantulanae plebis: iniungit, ut in ecclesia s. Mariae a P. constructa cum consilio eius aliquam idoneam personam ex canonicis Nonantulanis ibi sacerdotem instituant.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 88.

**6* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 16. — Reg. JL. —.

7 *Verona (1185) april. 6*

Lucius III Henr(ico) archipresb. et canonicis plebis s. Michaelis de Nonantula: ad exemplar Alexandri *(n. 4)* confirmat constitutionem de duodenario canonicorum numero; inhibet, ne quis eis indebitas exactiones imponat aut in eos excommunicationis seu suspensionis sententiam sine rationabili causa promulget. — In his quae. Dat. Veron. 8 id. april.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 320 n. 359 ex A. — Regg. Tiraboschi Storia di Non. I 214. PflugkH. Iter p. 302 n. 798. JL. 15400.

**8* *(1186—87)*

Urbanus III delegat (Michaelem) s. Petri Mutinen. abbatem et mag. Rolandum Brixien. canonicum, ut controversiam inter plebem s. Michaelis de Nonantula et ecclesiam s. Martini de Caucino super decima plebis definiant.

Laud. in n. 9. 15 et in charta transactionis a. 1187 iul. 6 (ed. Tiraboschi Storia di Non. II 313 n. 364). — Reg. JL. —

9 *Ferrara (1187) oct. 8*

Urbanus III Hen(rico) archipresb. Nonantulano: confirmat sententiam ab abbate s. Petri Mutinen. et mag. Rolando Brixien. canonico ex delegatione sua *(n. 8)* latam de controversia inter plebem s. Michaelis et ecclesiam s. Martini de Caucino super tota decima plebis inter Bisentulum et fl. Pon-

tilongi etc., procuratori eccl. s. Martini super his perpetuum silentium imponens. — Cum controversiae. Dat. Ferrar. 8 id. oct.

A. — Edd. Tiraboschi Storia di Non. II 314 n. 366 ex A = Migne CCII 1531 n. 146. — Regg. J. 9980. JL. 16009.

**10 (1185–87)*

Urbanus III confirmat constitutionem de duodenario canonicorum numero.

Laud. in n. 12. — Reg. JL. —.

**11 (1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 16. — Reg. PflugkH. Iter p. 306 n. 824. JL. —.

12 Bologna (1187) nov. 20

Gregorius VIII Henrico archipresb. et canonicis plebis s. Michaelis de Nonantula: ad exemplar Alexandri *(n. 4)*, Lucii *(n. 7)* et Urbani *(n. 10)* confirmat constitutionem de duodenario canonicorum numero; inhibet, ne quis eis indebitas exactiones imponat aut in eos excommunicationis seu suspensionis sententiam sine rationabili causa promulget, salva auctoritate et canonica iustitia Nonantulani monasterii. — In his quae. Dat. Bononiae 12 kal. dec. ind. 6.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 350 n. 399 ex A. — Regg. Tiraboschi Storia di Non. I 214. PflugkH. Iter p. 311 n. 852. JL. 16059.

**13 (1187)*

Gregorius VIII mandat abbati et archipresbytero Nonantulan., ut Pagano clerico praebendam, quam ei subtraxerant ex occasione matrimonii, restituere debeant.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 96.

14 (1187)

Gregorius VIII abbati et archipresbytero Nonantulan.: mandat, quatenus Pagano clerico, pro quo iam eis scripserat *(n. 13)*, beneficium percipiendum, unde sustentari valeat, extra fratrum consortia conferant.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 97.

15 Laterano 1188 nov. 21

Clemens III archipresb. Nonantulano: confirmat ad instar Urbani III *(n. 9)* sententiam a M(ichaele) abbate s. Petri Mutinen. et mag. Rolando Brixien. canonico de controversia inter plebem s. Michaelis et ecclesiam s. Martini de Caucino promulgatam. — Cum controversiae. Dat. Lat. 11 kal. dec. pont. n. a. 1.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 368 n. 424 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 318 n. 892. JL. 16354.

„Hen(rico)" archipresb. Nonantulano ab alia manu imprudenter additum est (cf. n. 16).

16 Laterano 1188 nov. 22

Clemens III Sigifredo archipresb. et universis canonicis etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 6)* et Urbani *(n. 11)* suscipit eccl. s. Michaelis iuxta Nonantulae castrum sitam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas a b. m. Rodulfo qd. abbate Nonantulani mon.

concessas, quemadmodum in privilegiis Sergii *(n. 1)*, Alexandri *(n. 6)* et Urbani *(n. 11)* continetur, inhibens, ne laicis a quoquam in beneficium concedantur; concedit ad exemplar praedictorum praedecessorum super criminalibus culpis illorum, qui ad ius Nonantulani mon. pertinent et nulli episcopo subiecti sunt, ligandi et solvendi liberam facultatem; confirmat antiquas et rationabiles consuetudines et libertates seu et dignitates. — Monet nos. Ego Clemens etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. fratris Moisi Lat. canonici, S. R. E. subdiac., vicem agentis cancellarii, 10 kal. dec., ind. 7, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

Ed. Tiraboschi Storia di Non. II 317 n. 368 ex apogr. — Regg. J. 10119. JL. 16355.

17 *(1187—91)*
Clemens III mandat, quatenus Gand. [*al.* Wa.] acolytho, propter quem Gregorius VIII bis ad (abbatem et archipresb. Nonantulan.) scripsit *(n. 13. 14)*, beneficium subtractum absque dilatione reddant.

v. Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 101.

Ecclesia s. Michaelis de Caucino.

Antiquissima est ecclesia s. Michaelis de Caucino sive de Cociano (cf. Tiraboschi Storia di Non. I 248 sq.). Locus postea Crevalcuore appellatus est (cf. Tiraboschi Dizionario I 216).

**1* *(1186—87)*
Urbanus III delegat (Michaelem) s. Petri Mutinen. abbatem et mag. Rolandum Brixien. canonicum, ut controversiam inter plebem s. Michaelis de Nonantula et ecclesiam s. Martini de Caucino super decima plebis definiant.

v. Eccl. coll. s. Michaelis de Nonantula n. 8.

2 *Ferrara (1187) oct. 8*
Urbanus III Hen(rico) archipresb. Nonantulano: confirmat sententiam ab abbate s. Petri Mutinen. et mag. Rolando Brixien. canonico ex delegatione sua *(n. 1)* latam.

v. Eccl. coll. s. Michaelis de Nonantula n. 9.

3 *Laterano 1188 nov. 21*
Clemens III Hen(rico) archipresb. Nonantulano: confirmat ad instar Urbani III *(n. 2)* sententiam a M(ichaele) abbate s. Petri Mutinen. et mag. Rolando Brixien. canonico promulgatam.

v. Eccl. coll. s. Michaelis de Nonantula n. 15.

Ecclesia s. Mariae de Bondeno.

Ecclesia de Bondeno, quam Carolus M. Nonantulano monasterio concessit (cf. Mühlbacher Reg. Kar.[2] deperd. n. 362), etiamtum saec. XII ad Nonantulanam abbatiam spectabat. Postea vero locus Bondenum de Burana

ad Ferrariensem episcopatum pertinuit. De eo cf. Guarini Compendio hist. dell' origine etc. delle chiese e luoghi pii della città e diocesi di Ferrara p. 446 sq.; Tiraboschi Storia di Non. I 419 sq.; Luigi Napoleone Cittadella Bondeno e la sua chiesa arcipretale (Ferrara 1856).

**1* *(1180)*

Alexander III delegat Iohannem Bononien. ep. et Albertum eiusdem eccl. archipresb. cognitores causae inter mag. Ubertum (de Glarola) agentem nomine Mutinen. canonicae ex una parte et archipresbyterum Lanfrancum de Bondeno ex alia super eccl. de Moclena.

v. Modena. Eccl. cathedr. n. 10. — De loco et flumine Moclena cf. Tiraboschi Dizionario II 112 sq.

REGGIO-EMILIA

(Regium Lepidi)

Fulvio Azzari Croniche di Reggio Lepido originate secondo le vite de suoi vescovi vol. I. II, ms. s. XVI, Modena Bibl. Estense. Apogr. exstant Regii in archivo civitatis et in bibliotheca et Parmae in bibl. Palatina; cf. Tiraboschi Bibl. Mod. I 122; Atti e Mem. per le prov. Modenesi Ser. VI t. I 80. — Alessandro Miari Vita di S. Prospero di Reggio coll' aggiunta di tutti i vescovi di Reggio [1] (Reggio 1587); [2] (1613); [3] (1734). — F. Azzari Compendio dell' historie della città di Reggio, raccolto da Ottavio suo fratello (In Reggio 1623). — Guidi Pancirolii Rerum historicarum patriae suae libri 8, s. XVI (ed. Regii Lepidi 1847); Storia della città di Reggio pubbl. da Prospero Viani I. II (Reggio 1846). — Alexander Squadronus Fasciculus laudum Regii Lepidi (Regii 1619). — Ughelli [1] II 297 sq. V 1557 sq.; [2] II 238 sq. — Iulii Borzani Antiquarium Regii Lepidi, ms. s. XVII, Reggio Bibl. municipale. — (Giorgio Gabbi) Racconto dei santi primi vescovi di Reggio (In Parma 1645). — Vita, morte e miracoli di S. Prospero vescovo di Reggio di Lombardia, protettore principale di detta città (In Parma 1645). — Francesco Franchi Memorie della città di Reggio di Lombardia, ms. s. XVII, Reggio Bibl. municipale. — Domenico Ferretti Annali e varie istorie ed accidenti occorsi in Reggio, ms. s. XVIII, Modena Bibl. Estense (Ms. Campori 226). — Gius. Pellicelli Vite de' santi vescovi di Reggio Lepido, ms. s. XVIII, Reggio Bibl. municipale. Alterum exemplar possidet Ioh. can. Saccani. — (G. N. Catelani) Breve descrizione di tutto lo stato del Serenissimo di Modena e particolarmente di Reggio, ms. a. 1731, Reggio Bibl. municipale. — (G. N. Catelani) Cronica della città di Reggio in Lombardia („La Cotonea“), ms. s. XVIII, ib. — Camillo Affarosi Memorie istoriche del monastero di S. Prospero di Reggio l. II (In Padova 1733—37). — Niccolo Tacol Memorie storiche della città di Reggio di Lombardia I (In Reggio 1742) II (In Parma 1748) III (In Carpi 1769); cf. Blume Iter Ital. II 21 sq. — P. M. Cardi Lettere sopra l'età e la patria di S. Prospero vescovo di Reggio (Venezia 1747). — C. Affarosi Difesa di alcune asserzioni sparse nell' Appendice o sia Terza parte delle Memorie istoriche del monistero de' SS. Pietro e Prospero di Reggio [1] (In Milano 1748); [2] (1752). — Bartholomaei Prosperi De Camellinis Regii Lepidi in Longobardia . . episcoporum chronotaxis [1] (Parmae 1751); [2] in Tacoli Mem. stor. III 352 sq. — B. Camellini Index historico-chronologicus episcoporum Regii, mss. s. XVIII, Reggio Arch. vescovile et Bibl. municipale; cf. Saccani Cronotassi [2] p. 12. — C. Affarosi Notizie storiche della città di Reggio di Lombardia I (In Padova 1755). — G. N. Catelani Vita di S. Prospero Aquitano, dottore di S. Chiesa, vescovo e principal protettore di Reggio in Lombardia, ms. a. 1763, Reggio Bibl. municipale. — Biagini Memorie interessanti, ms. s. XVIII, Reggio Arch. di stato. — Ireneo Affò Origine, vicende e successivi domini della terra di Reggiolo (Guastalla 1775). — Prospero Fontanesi Notizie istoriche della città di Reggio di Lombardia (1776—79), ms. (?). — Lodovico Ricci Corografia dei territori di Modena, Reggio e degli altri stati già appartenenti alla casa d' Este [1] (In Modena 1788); [2] (1806). — Girolamo

Tiraboschi Memorie storiche Modenesi I—V (In Modena 1793—95). — G. Tiraboschi Dizionario topografico-storico degli stati Estensi. Opera postuma I. II (Modena 1824—25). — Giambattista Venturi Storia di Scandiano (Modena 1822). — Luigi Zannoni Catalogo dei vescovi di Reggio (1822). — (Gius. Bedogni) Diario sacro per l' a. 1826 (Reggio 1826). — (Gaetano Rocca) Nuovo diario sacro istoriografico Reggiano (1827 sq.). — Vincenzo Davolio Memorie storiche della contea di Novellara e dei Gonzaghi che vi dominarono (Milano 1833). — Franc. Cherbi Fasti sacri della sede Reggiana, ms. s. XIX, Reggio Arch. vescovile; cf. Saccani Cronotassi [2] p. 15. — Prospero Fantuzzi Serie storica dei vescovi di Reggio, ms. a. 1840, Reggio Bibl. municipale. — P. Fantuzzi Memorie di chiese e monasteri Reggiani, ms. s. XIX, ib. — Cappelletti XV 359 sq. — (Gius. Ferrari) Guida della città di Reggio nell' Emilia (Reggio 1873). — (I. Malaguzzi Valeri) I canali di Secchia e d' Enza I. II (Reggio-Emilia 1883). — (Giovanni Saccani) Cronotassi dei vescovi di Reggio-Emilia [1] (1898); [2] I vescovi di Reggio-Emilia, Cronotassi (Reggio-Emilia 1902). — Angelo Mercati La diocesi di Reggio-Emilia (1898). — (G. Saccani) Montericco e le sue chiese. Memorie storiche (Reggio-Emilia 1899). — Gius. Pagliani Notizie storiche civili e religiose di Arceto e dell' antica contea di Scandiano nel medio evo ai nostri tempi (Reggio 1907). — Lino Chiesi San Prospero di Reggio nell' Emilia e la leggenda di S. Prospero d' Aquitania in: Rivista di scienze storiche V p. II (1908) 65 sq. 219 sq. — Gio. Gotelli I principali castelli della provincia di Reggio Emilia (Parma 1909).

De auctoribus, qui de historia Regina egerunt, cf. Achille Crispi Memorie degli scrittori Reggiani in Tiraboschi Biblioteca Modenese (cf. I 101); Prospero Fontanesi Supplemento alla Biblioteca Modenese del Tiraboschi per ciò che riguarda gli scrittori Reggiani (s. a. et l.); Enrico Manzini Memorie istoriche dei Reggiani più illustri (Reggio nell' Emilia 1878).

Episcopatus Reginensis.

Reginensium rerum scriptores primum Reginae civitatis antistitem Protasium, b. Apollinaris discipulum, celebrant, sed Protasii ceterorumque qui ei successerunt episcoporum nomina fabulosa sunt. Primus enim episcopus, cuius certa memoria superest, Faventius a. 451 concilii Mediolanensis actis subscripsit. Inter omnes autem urbis Regii protector et patronus s. Prosper colitur.

Reginus episcopatus priscis temporibus Mediolanensi, dein Ravennati, inde ab a. 1583 Bononiensi. inde ab a. 1855 Mutinensi provinciae adscriptus est.

Dioecesis olim amplior erat, quam nunc est. A. 1149 Eugenius III quasdam parochias a Mutinensi episcopatu tunc suppresso segregavit et Alberio Regino episcopo addixit (n. 13), quae tamen mox ad proprium pastorem redierunt. Amisit Reginus episcopus oppidum et territorium Carpense, s. Mariae Carpensi ecclesia collegiata iam pridem Nullius dioecesis, Pio VII iubente, a. 1779 episcopali dignitate decorata; amisit Guastallam, olim plebem, postea ecclesiam archipresbyteralem Nullius dioecesis, dein abbatiam Nullius, quam a. 1828 Leo XII in ecclesiam episcopalem erexit; amisit Gonzagam cum oppidis Bondeno, Suzzara, Pigognaga, Revere aliisque, Mantuano episcopatui attributam.

Reginenses episcopi multa ab imperatoribus et regibus privilegia habuerunt, quorum antiquissimum Caroli M. a. 781 (Mon. Germ. Dipl. Kar. I 183 n. 133) datum est. Maxima vero chartarum pars dispersa est; quae supersunt, tam in archivis episcopii et canonicorum Reginae ecclesiae quam in

archivis reipublicae Regii et Mutinae et Mediolani atque etiam in archivis civitatis Regii et piae congregationis Mediolani inveniuntur. Eugenii III privilegii (n. 12) apographum nuper Romae in R. archivo inter codices s. Salvatoris ad Sancta Sanctorum (cf. vol. I p. 32) repperimus.

Nonnullas chartas antiquioris aevi Bartholomaeus de Camellinis Reginus, sollertissimus rerum antiquarum investigator (cf. Tacoli Mem. II 263sq.), olim possedit, quarum hodie pars penes heredes Ioh. Bapt. Venturi, qui multa privilegia et instrumenta collegit (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 225), pars in R. archivo (Pergamene di diverse provenienze) exstat.

De archivis Regii cf. Fr. A. Zaccaria Iter litter. p. 75sq.; Tiraboschi Mem. Mod. I p. VIIIsq.; Blume Iter II 20sq.; Bonaini Gli archivi dell' Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 197sq.; Schum in N. Archiv I 145; Bresslau ib. III 108; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 639sq.; PflugkH. Iter p. 78. 775; Holder-Egger in N. Archiv XVII 474sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 223sq.

Conf. insuper Gio. Livi L'archivio municipale di Reggio d'Emilia (Reggio 1877); G. Livi L'archivio delle Opere pie in Reggio d'Emilia (Reggio 1877); Uberto Dallari Il R. archivio di stato di Reggio nell' Emilia in: G. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia VI (1910).

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. vescovile.
A^1 = Orig. Reggio-Emilia Arch. capitolare.
A^2 = Orig. Reggio-Emilia Arch. di stato (Pergamene di diverse provenienze).
B = Cop. Reggio-Emilia Arch. vescovile.
B^1 = Cop. Reggio-Emilia Arch. capitolare.
B^2 = Cop. Roma Arch. di stato (Diverse provenienze).
D = Fulvio Azzari Croniche di Reggio Lepido, s. XVI, Modena Bibl. Estense; cf. supra p. 364.

1 *(878 nov.)*

Iohannes VIII Wibbodo Parmensi et Paulo Placentino et Paulo Regensi et Liudoino Mutinensi epp.: nuntiat, se 8 kal. dec. *(nov. 24)* Taurinium venisse; iubet. ut 4 non. dec. *(dec. 2)* Papiae ad synodum celebrandam esse debeant: qui primo hanc epistolam legerit, aliis sub omni festinatione transmittat.

v. Parma, Episc. n. 5.

2 *(879)*

Iohannes VIII Paulo ep. s. eccl. Regiensis: iubet. ut ecclesiam positam in villa Carpana, iam nuper incendio crematam, restauret atque in pristinum decorem et ordinem restituere nullatenus praetermittat atque sub proprii cura sacerdotis eam constituat sacrumque illic annue chrisma mittere indesinenter procuret; si aliter fecerit, alteri episcopo praefatam ecclesiam ad restaurandum et canonice ordinandum se commissurum esse nuntiat. — Dilectioni tuae. Dat. 13 [kal. . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 238. — Edd. Carafa Epp. decr. III 460 n. 232. Mansi XVII 172 n. 232. Migne CXXVI 890 n. 271. Saccani in Rivista di scienze stor. I[b] *106. — Regg. J. 2518 ad nov. 19. JE. 3293.*

v. Carpi, Eccl. coll. s. Mariae n. 2—3.

3 *(878—81)*

Iohannes VIII Paulino Regis civitatis coep.: consultanti litteris rescribit de Ambrosio eius concive confesso, se concubuisse cum sua socru nunc mortua. — Vestrae consultationis.

Legitur in cod. can. s. XII Torino Bibl. naz. E V 44 f. 56'. — Edd. Dümmler Gesta Berengarii p. 156. PflugkH. Acta II 36 n. 73. — Regg. PflugkH. Iter p. 179 n. 58. JE. 3025 ad a. 873—76.

Paulus ep. a. 878—81 sedit; cf. Saccani Cronotassi [2] p. 42.

*4 *Roma 999 april. 15*

Per interventum et petitionem Silvestri II Otto III confirmat s. Regiensi ecclesiae curtem Suzariam (*Suzzara*).

v. Ottonis III diploma (edd. Tiraboschi Mem. Mod. I^b 161 n. 141 = Mon. hist. patr. XIII Cod. dipl. Langob. c. 1687 n. 959. Mon. Germ. Dipl. II 743 n. 317). — Regg. Stumpf Reg. 1183. J. p. 345. JL. I p. 496.

*5 *(1082)*

Gregorius VII deponit Gandulfum ep. et committit Anselmo ep. Lucensi, vicario suo in Langobardia, episcopatum Reginum regendum.

v. notitiam, quae in codice Canusino praecedit Donizonis Vitam Mathildis (Muratori Scr. V 385 = Fiorentini Mem. di Matilda [2] Doc. p. 132. Mon. Germ. Scr. XII 385 not.). — Reg. JL. —.

Praeterea adnotamus iuramentum, quod Gandulfus Reginus ep. a. 1079 feb. 11 in synodo Lateranensi praestitit (ex Gregorii VII Reg. lib. VI ep. 17 a edd. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 355; Mon. Germ. Const. I 554 n. 389; cf. Liber pontificalis II 285).

6 *Guastalla 1106 oct. 22*

Paschalis II in concilio apud villam Guardastallum, a. d. inc. 1106, 11 kal. nov. celebrato constituit, ut Aemilia tota cum suis urbibus, id est . . Regio . ., nunquam ulterius Ravennati metropoli subiaceat.

v. Aemilia n. 48 et Ravenna, Archiepisc. n. 188.

7 *Laterano (1100—15) april. 26*

Paschalis II Bonoseniori Regino ep.: docet 1) post susceptum de fonte filium vel filiam spiritualem eos, qui ex compatre vel ex commatre nati fuerint, matrimonio coniungi non posse 2) post uxoris obitum cum commatre uxoris viri superstitis coniugio copulari, nullam rationem vel auctoritatem prohibere 3) duorum consobrinorum coniuges, quamvis diversis temporibus, viro uni alteram post alterius obitum nubere, ipsam praeter auctoritatem canonicam publicae honestatis iustitiam contradicere. — 1) Post susceptum. 2) Post uxoris. 3) Porro duorum. Dat. Lat. 6 kal. mai.

Decr. Gratiani C. XXX qu. 3 c. 5; C. XXX qu. 4 c. 5; C. XXXV qu. 2 et 3 c. 22 [et in aliis collectionibus]. — Edd. Mansi XX 1073 = Migne CLXIII 369 n. 414. Migne CLXXXVII 1444. 1446. 1674. Friedberg I 1102. 1103. 1270. — Regg. J. 4759. JL. 6436.

Adnotamus praeterea Mathildae comitissae privilegium a. 1101 mai. 1 in praesentia Pagani S. R. E. diac. card. editum (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 168 Reg. 67).

8 — —

Adelmus s. Rheginae eccl. minister appellat contra sententiam Gualterii s. Ravennatis eccl. archiep. iniuste in se latam ad s. Romanam sedem.

Formula appellationis legitur in Decr. Gratiani C. II qu. 6 c. 31. — Reg. JL. —.

De tempore cf. Saccani Cronotassi [2] p. 65 ad a. 1126; A. Gaudenzi in Studi e Mem. per la storia dell' Università di Bologna I (1907) 67 sq. ad a. 1140. — Conf. etiam n. †9.

†9 *(1130—36?)*

I(ohannes) card. presb. de tit. s. Grisogoni A(delmo) Regino ep.: nuntiat, se eius causam pleniter audivisse; papam more suo pro reverentia archiep. (Ravennatis) pro tempore benigne respondisse; se eius causae fautores quoscumque de cardinalibus acquisiturum esse. — Antequam litterae.

Cod. Vindobon. 2507 (Philol. 401) s. XIII f. 55. — Edd. Wattenbach in Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen XIV (1855) 82 n. 23. Tarlazzi Appendici ai Monumenti Ravennati di M. Fantuzzi (Mon. istor. per le prov. della Romagna Ser. II) I 48 n. 22 ex schedis Amadesii. — Reg. JL. —.

Praecedit Adelmi Regini ep. ad I. card. s. Grisogoni epistola, quae docet, Ravennatem metropolitanum contra Reginum episcopum excommunicationis sententiam promulgasse et coram papa ad eius depositionem laborasse. Sed epistolae hae cum ceteris epistolis in cod. Vindobon. exaratis ad usum scholarum confictae sunt; cf. Wattenbach l. c. et supra Ravenna, Archiepisc. n. †197.

10 *Bibbiano 1142 aug. 13*

Ubaldus presb. card., S. R. E. legatus, definit litem diu agitatam inter Parmensem et Reginum epp. ex auctoritate Urbani pp.(!) de ecclesia (s. Laurentii) de Vetto et de ecclesiis de Valvisneria. — A. ab inc. d. n. I. Chr. 1142, id. aug., ind. 5. Breve recordationis. Actum in plebe Bibiani. Sig. m. d. Ubaldi card. etc.

A[2]. — Ed. Tacoli Mem. II 639 ex libro manuscripto penes comites Vallisnieri p. 6. — Reg. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] 12 n. 368, 2. JL. —.

De eadem re Griffo ep. Ferrariensis a. 1142 dec. 7 sententiam dedit (ed. Tacoli Mem. III 207). — De locis *Vetto* et *Vallisnera* cf. Tiraboschi Dizionario II 394. 389. — Archivum Vallisneri nunc in R. archivo Regino adservatur (cf. Dallari p. 171).

11 *Laterano 1144 april. 2*

Lucius II Alberoni Regino ep. etc.: suscipit Reginam eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et episcopatus fines; sancit ad exemplar Urbani pp., ut in parochialibus ecclesiis, quas tenent monachi in Regino episcopatu, episcopi assensu presbyteros collocent, qui ab eo animarum curam suscipiant et de plebis quidem cura ei rationem reddant, monachis vero pro rebus temporalibus debitam subiectionem exhibeant. — Ex commisso nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 4 non. april., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

B[1] a. 1389 [= B s. XVI. D lib. 4]. — Edd. Ughelli [1] V 1605 ex B; [2] II 295 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 275 n. 9 = Bull. Rom. ed. Taur. II 492 n. 9 = Migne CLXXIX 847 n. 16. Muratori Antiq. V 167 Exc. Tacoli Mem. III 547 ex B[1]. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] 15 n. 374 ex B[1]. — Regg. Affò Antichità e pregi della chiesa Guastallese p. 81. Affò Istoria di Guastalla I 104. Venturi Storia di Scandiano p. 28. J. 6047. JL. 8562.

Est statutum Urbani II in concilio Claromontano a. 1095 editum c. 4 (ed. Mansi XX 902), quod iterum promulgatum est in concilio Nemausensi a. 1096 (ed. Mansi XX 934).

12 *(1145)*

Eugenius III Alberoni Regino ep. etc.: repetit Lucii II privilegium *(n. 11)*. — Piae postulatio. Ego Eugenius etc. Subscr. 8 card.

B² a. 1272. [B s. XVII. D lib. 4]. — Edd. Muratori Antiq. VI 419 ex B = Tacoli Mem. II 172, = Migne CLXXX 1055 n. 40. — Regg. Affò Antichità e pregi della chiesa Guastallese p. 81. Affò Istoria di Guastalla I 104. J. 6169. JL. 8783.

Tempus evincitur ex cardinalium subscriptionibus.

13 *Tusculanum (1149) april. 8*

Eugenius III archipresbyteris de s. Martino in Centum ripis, de Baioaria, de Civitate nova, de Ganaceto, de s. Thoma de Lamma, de Sorbaria, de Solaria, de s. Felice, de Massa, et de Ponte ducis: nuntiat, se propter gravem Mutinensium contumaciam et excessus eiusdem civitatis parochias per vicinos episcopatus divisisse, quasdam vero ecclesias ipsius parochiae specialiter in sua potestate servavisse; Reginae ecclesiae ipsorum ecclesias cum omnibus cappellis in perpetuum concessisse; mandat, quatenus A(lberoni) ep. tamquam episcopo et animarum rectori humiliter pareant et eius monita et praecepta suscipiant pariter et servent. — Sicut per partes. Dat. Tusculan. 6 id. apr.

A. — Edd. Tacoli Mem. II 743 ex A. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 21 n. 389 ex A = Migne CLXXX 1387 n. 344. — Regg. J. 6479. JL. 9331.

Conf. Modena, Episc. n. 18.

14 *Benevento (1168) iun. 12*

Alexander III (Albricono) Regino ep. et monachis s. Prosperi: mandat, quatenus Guidonem abbatem mon. s. Prosperi, qui eius bona dilapidavit etc., a monasterio removeant etc.

Mon. s. Petri et s. Prosperi n. 7.

15 *Benevento (1168—70) ian. 18*

Alexander III O(ddoni) s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card.: mandat, quatenus Mantuanos cives, qui insulam de Suzare *(Suzzara)* plurimum inquietare praesumunt, moneat, ut eam in pace dimittant et nullam deinceps iniuriam vel molestiam eidem inferant, sed praedam inde abductam A(lbricono) Regino ep. reddant; alioquin malefactores illos sententia excommunicationis non differat innodare et ab omnibus faciat sicut excommunicatos vitari, donec universa ablata restituant et de iniuriis satisfactionem competentem exhibeant. — Significavit nobis. Dat. Benevent. 15 kal. feb.

A¹. — Ed. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 46 n. 434 ex A¹. — Regg. J. 7801. JL. 11677.

Littera clausa *(in tergo)*: O. sancti Nicolai in carcere Tulliano diac. card. pro Regino episcopo super insula.

16 *Venezia (1177) sept. 19*

Alexander III (Albricono) Reginensi ep.: indulget, ut, si qui clerici de alienis episcopatibus in ecclesiis suae iurisdictionis sine conscientia et assensu episcopi sunt vel fuerint in posterum instituti, ei liceat eos appellatione postposita removere, nisi aliquos ex his ex dispensatione in eisdem

ecclesiis ep. duxerit dimittendos. — Te nobis proponente. Dat. Venet. in Rivo alto 13 kal. oct.

A[1]. — *Ed. PflugkH. Acta III 260 n. 269 ex A*[1]. — *Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 675 n. 8536a. JL. 12938.*

Alexandri III rescriptum confirmatum est ab Honorio III a. 1224 feb. 17 Potthast Reg. 7512[b].

17 *Anagni (1173—79) nov. 25*

Alexander III Parmensi et Regino epp.: mandat, quatenus O(mnebonum) Veronen. ep. moneant, ut abbatem et fratres mon. de Nonantula in possessionem terrarum in curte Nugariae reducat; si R. filius comitis, ab eo iniuste investitus, eosdem fratres de ipsis terris indebite molestaverit, cum appellatione cessante vinculo anathematis astringant.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 87.

18 *Tusculanum (1171—81) iun. 27*

Alexander III Parmensi et Regino epp.: mandat, quatenus Willelmum et Minaboves de Cav . . . . et Gerardum de Ancuila et quosdam alios parochianos ipsorum compellant, ut ab inquietatione ecclesiae de Cellis, quae ad Nonantulanum mon. proprie spectat, penitus desistant et res ablatas eidem ecclesiae restituant, aut si aliquid iuris in rebus praefatae ecclesiae se habere confidunt et causam intrare decreverint, in praesentia ipsorum ab abbate et fratribus Nonantulanis iustitiae complementum recipiant etc.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 91. — Locus *Cella*, ubi ecclesia s. Silvestri etiamnunc exstat, in Regino episcopatu situs est; cf. Tiraboschi Dizionario I 194; (Gio. Saccani) Notizie storiche sulla parrocchia di Cella (Reggio-Emilia 1905).

**19* *(1183)*

Lucius III committit Iohanni Brixien. et Omnibono Veronen. epp. litem inter Albericum Reginen. ep. et consules Mantuae de insula Sozariae *(Suzzara)*.

Laud. in chartula a. 1183 mai. 16 (ed. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] *87 n. 521). — Reg. JL. —.*

Eodem anno m. maii die 22 Iohannes Brixiensis ep. ex parte d. Lucii pp. et eius auctoritate, et consilio et consensu et loquela d. Omnisboni Veronen. ep., exstinctis candelis, excommunicavit omnes consules Mantuae et interdixit divina officia in civ. Mantuae celebrari, nisi ipsi consules Mantuae venerint et satisdederint et destiterint ab infestatione hominum de tota insula Suzariae et Regini episcopi (v. chartam ap. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] 88 n. 522 et Innocentii III rescriptum a. 1208 nov. 14 Potthast Reg. 3535).

**20* *(1186)*

Urbanus III committit Forliviensi et Faventino epp., archipresbytero Bononiensi et mag. Rolando causam inter canonicos Parmenses et Reginum ep. super eccl. s. Terentiani de Cavriago audiendam.

v. Parma, Eccl. cathedr. n. 6. — De loco *Cavriago* cf. Tiraboschi Dizionario I 248.

21 *Verona (1187) sept. 10*

Urbanus III (Petro) Regin. electo: praecipit, quatenus nulli mortalium, nisi forte archiepiscopo suo, cum munus consecrationis acceperit, se absque speciali mandato apost. obliget iuramento et de honore ecclesiae sollicitus et studiosus

exsistat, securus, quod, si quis hoc tempore secus ad praestandam aliquam fidelitatem procederet, eum non ecclesiae filium, sed manifestissimum iudicaret hostem. — Cum te sicut. Dat. Veron. 4 id. sept.

A[1]. — *Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III*[b] *101 n. 551 ex A*[1] *= Migne CCII 1524 n. 140. — Regg. J. 9972. JL. 15999.*

Littera clausa *(in tergo)*: Regino electo. — Hac epistola Urbanus III Petrum electum (Albriconus ep. obiit a. 1187 aug. 28; cf. Alberti Milioli Lib. de temporibus c. 189 ed. Mon. Germ. Scr. XXXI 451) ut Fridericum I vitaret monuit.

**22* *(1191—97)*

Celestinus III confirmat Regino ep. Curtem novam, ab abbate s. Sixti (de Placentia) ei concessam.

Laud. in Honorii III privilegio a. 1224 feb. 15 (Pressutti Reg. Honorii III t. II 210 n. 4775). — Reg. JL. —.

Ecclesia cathedralis s. Mariae et s. Michaelis.

Ecclesiam cathedralem antiquitus s. Prospero dedicatam fuisse, Tiraboschi Mem. Mod. I 98sq. aliique contendunt, sed Ioh. Mercati vehementer de re dubitat (Anal. Bolland. XV 202 not. 2). Canonicam a Sigefredo episcopo Regino saec. IX med. aedificatam et ecclesiis s. Peregrini, s. Michaelis, s. Faustini, s. Vitalis et s. Ambrosii dotatam esse, privilegia Ludovici II imp. a. 857 (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1175; [2] n. 1209), Caroli III imp. a. 883 (Mühlbacher [1] n. 1624; [2] n. 1668), Ottonis I a. 963 (Mon. Germ. Dipl. I 365 n. 256) docent. Praeterea adnotare iuvat diplomata Friderici I a. 1160 et Heinrici VI a. 1191 (Stumpf Regg. 3895. 4673) et Gualterii archiepiscopi Ravennatis a. 1140 (edd. Muratori Antiq. V 249 = Tacoli Mem. III 330).

Archivum, bene dispositum et adhuc ditissimum cum chartis inde ab a. 781, exstat penes canonicos ecclesiae cathedralis. Indicem chartarum confecit Gerardus can. Affarosi saec. XVIII.

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
B[1] = Cop. Reggio-Emilia Arch. vescovile.
B[2] = Cop. Reggio-Emilia Arch. di stato (Opere pie).
D = Fulvio Azzari Croniche di Reggio Lepido, s. XVI, Modena Bibl. Estense; cf. supra p. 364.

1 *Roma 1059 ian. 29*

Nicolaus II confirmat canonicae s. Regiensis eccl. bona singulatim enumerata. — Apostolico moderamine. Dat. Romae 4 kal. feb. p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 12.

A. — Ed. PflugkH. Acta II 91 n. 126 ex A. — Regg. Tiraboschi I[b] *60 n. 260. JL. 4393.*

Autographum a librario quodam Regino exaratum est, qui praeter Nicolai II privilegium pro monialibus s. Thomae (v. Mon. s. Thomae n. 1) Heinrici IV regis diploma scripsit, ut Hermannus Bloch me docet. — Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 639 not. 8 negligentissimus, ut assuevit, notas chronologicas satis corruptas (13 kal. feb.) praebet.

2 *Cesena 1092 iun. 13*

Clemens III (Wibertus) canonicis Regiensis eccl. etc.: confirmat possessiones singulatim enumeratas. — Oportet nos. Dat. ap. Cesenam p. m. Bernerii vice Petri cancellarii, a. d. inc. 1092, ind. 15, a. autem pont. d. Clementis III pp. 9, id. iun.

A. [B s. XII. B¹ s. XVII. D lib. 4]. — Edd. Muratori Antiq. II 185 ex A = Migne CXLVIII 839 n. 8. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 60 n. 260. Venturi Storia di Scandiano p. 28. J. 4008. JL. 5333.

Praeterea adnotamus chartam Mathildae comitissae a. 1101 mai. 1, praesente Pagano S. R. E. diac. card., datam (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien Reg. 67).

3 *Laterano 1178 april. 5*

Alexander III Iacopo archidiacono et canonicis etc.: suscipit Reginam eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas civitatis, oblationes fidelium tam in missis vivorum quam defunctorum sive praesente episcopo sive absente et in urbe et extra, oblationes etiam consecrationum ecclesiarum episcopatus tam infra urbem quam extra, et omnia quae pertinent ad officium et beneficium archipresbyteratus, archidiaconatus, praeposíturae atque magistri scholarum eiusdem ecclesiae. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., non. april., ind. 11, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

A. [B s. XII. B s. XIV. D lib. 5]. — Edd. Muratori Antiq. V 251 ex A = Migne CC 1164 n. 1340. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 71 n. 486. Venturi Storia di Scandiano p. 28. J. 8577. JL. 13042.

4 *(1179)*

Alexander III B(ernardo) Parmensi ep.: committit causam inter I(acobum) Reginensem archidiaconum et nobilem virum G. de Baisio super decimis, quas idem G. et homines sui habere in curte Foliani dignoscuntur, audiendam et mediante iustitia terminandam. — Causam quae.

Comp. I lib. II t. 18 c. 10. Decr. Gregorii IX lib. II t. 26 c. 7. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 118. Friedberg II 384. — Regg. J. 8761. JL. 13510.

In quibusdam codicibus perperam inscriptio „Parisiensi ep." legitur. — Praetermittimus autem libellum G. et Hu. et He. Reginorum canonicorum ad G. abbatem s. Iohannis, B. praepositum Parmen. et mag. M. s. Nicholai, a d. papa iudices delegatos, in causa inter Reginae eccl. canonicos et praepositum, quem Muratori Antiq. VI 225 a. 1180 attribuit (cf. etiam Affarosi Mem. istor. del mon. di S. Prospero I 436 n. 65; Tiraboschi Mem. Mod. III^b 82 n. 511). Sed libellus potius anno cr. 1224 attribuendus est; tunc enim occurrunt Guidoctus abbas s. Iohannis evang. Parmensis, Bernardus praepositus Parmensis et mag. Martinus de s. Nicholao (cf. Affò Storia di Parma III 344 n. 46).

5 *(Verona 1186—87) april. 9*

Urbanus III P. Regino praeposito: suscipit personam eius cum omnibus bonis tam ecclesiasticis quam mundanis sub apost. protectione, specialiter autem ecclesiam s. Mariae de Fabrica. — Sacrosancta Romana. Dat. 5 id. april.

B s. XIII. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 100 n. 546 ex B = Migne CCII 1474 n. 87. — Regg. J. 9909. JL. 15832.

De loco *Fabbrico,* in Guastallensi dioecesi sito, cf. Tiraboschi Dizionario I 270.

6 *Laterano 1189 april. 26*

Clemens III Opizo Parmensi canonico: iniungit, ut in causa inter praepositum s. Prosperi et Reginos canonicos super percipiendis oblationibus in ecclesiarum consecrationibus vertente recipiat testimonium testium, quia idem praepositus formidat, ne propter senectutem ante ipsorum productionem decedant. — Cum inter praepositum. Dat. Lat. 6 kal. maii pont. n. a. 2.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 689 n. 10146a et JL. 16408 ad april. 27.

7 *Roma S. Pietro 1191 iun. 10*

Celestinus III Opizo subdiac. apost., canonico Parmensi, et mag. Iohanni Pergamensi: committit controversiam inter praepositum, P. magistrum scholarum et alios canonicos Reginae eccl. ex una parte et praepositum s. Prosperi et clericos eius ex altera super baculo pastorali, a praeposito s. Prosperi in sabbato sancto tenendo, et super officiis, quae pro tertia parte exsequi consueverunt, audiendam.

v. Eccl. coll. s. Prosperi n. 5.

8 *Laterano 1192 april. 29*

Celestinus III (Gerardo) praeposito s. Prosperi, subdiac. apost., et mag. Ger(ardo) de Sesso, canonico Parmensi: mandat, quatenus causam inter P. subdiac. apost., magistrum scholarum Reginae eccl., et concanonicos eius super quibusdam possessionibus, appellatione remota, fine canonico decidant. — Inter dilectum. Dat. Lat. 3 kal. madii pont. n. a. 2.

B s. XIII. — Ed. PflugkH. Acta III 383 n. 447 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 692 n. 10369a. JL. 16860.

**9* *(1192)*

Celestinus III committit Gerardo Bononiensi archidiacono controversiam inter abbatissam s. Thomae de Regio et Reginos canonicos super duabus partibus oblationum, quae in missis defunctorum maioribus offeruntur, et quibusdam aliis canonice terminandam.

Laud. in n. 13 et in sententia Gerardi Bononiensis archidiaconi a. 1192 iul. 17 lata (A). — Reg. JL. —.

Canonici vero ad sedem apostolicam appellarunt.

**10* *(1192—93)*

Celestinus III committit Mutinensi ep. eandem causam *(n. 9)*.

Laud. in n. 13. — Reg. JL. —.

Abbatissa monasterii s. Thomae, se manifeste sentiens praegravari, ad sedem apostolicam appellavit.

**11* *(1191—93)*

Celestinus III committit Bononiensi archidiacono causam inter Ug(onem) Reginum praepositum et Ge(rardum) praepositum s. Prosperi super oblationibus consecrationum ecclesiarum audiendam.

v. Eccl. coll. s. Prosperi n. 6.

12 *Laterano 1193 april. 23*

Celestinus III Fre(derico) Cremonensi canonico et Alberto de Cornazano: committit causam inter Ug(onem) Reginum praepositum et Ge(rardum) prae-

positum s. Prosperi super oblationibus consecrationum ecclesiarum, quia praepositus s. Prosperi Bononiensem archidiaconum, cui eadem causa commissa erat *(n. 11)*, sibi credit esse suspectum; mandat, quatenus, omni appellatione et contradictione postposita, causam terminent.

v. Eccl. coll. s. Prosperi n. 7.

13 *Laterano 1193 nov. 28*

Celestinus III praeposito et Brancaleoni Parmensi [canonico]: praecipit, quatenus, appellatione remota, causae inter abbatissam s. Thomae de Regio et Reginos canonicos finem debitum imponant *(n. 9. 10)*. — Cum [lis] quae. Dat. Lat. 4 kal. dec. pont. n. a. 3.

B s. XIII. [B² s. XVIII]. — Edd. Affarosi Mem. istor. di S. Prospero I 423 n. 52 ex B. PflugkH. Acta III 391 n. 461 ex B. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. IV^b 13 n. 604. PflugkH. Iter p. 329 n. 958. JL. 17043.

Conf. attestationes testium de re a. 1191 (ed. Affarosi Mem. istor. del. mon. di S. Prospero I 420 n. 51).

14 *(1191—97)*

Celestinus III: conquerentibus Reginen. canonicis, mandat, quatenus I. de Malafrena et eius sequaces, qui ecclesiam de Viliaco et alias quasdam ecclesias Reginen. episcopatus violenter confregerunt easque spoliare minime dubitarunt, publice accensis candelis, appellatione cessante, excommunicatos nuntient, donec damna resarciant et apost. se conspectui repraesentent. — Conquesti sunt.

Comp. II lib. V t. 18 c. 11. Decr. Gregorii IX lib. V t. 39 c. 22. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 421. Friedberg II 896. — Regg. J. 10706. JL. 17642.

In quibusdam codicibus rescriptum hoc Alexandro III attribuitur. — Ecclesia de Visiliaco, hodie *Visiago*, ad ius Reginensium canonicorum pertinebat (cf. Tiraboschi Dizionario II 417).

**15* *(1191—97)*

Celestinus III confirmat constitutionem a Petro ep. Regiensi de sextodecimo numero canonicorum in eccl. Regiensi statutam.

Laud. in privilegiis Innocentii III a. 1200 iun. 13 et Honorii III a. 1221 mai. 4 (Pressutti Reg. Honorii III t. I 543 n. 3340). — Reg. JL. —.

Petri ep. statutum frustra quaesivimus. Superest tamen constitutio Nicolai ep. a. 1221 mart. 16 de eadem re.

Ecclesia collegiata s. Prosperi.

Corpus b. Prosperi confessoris et Reginae civitatis protectoris in basilica s. Apollinaris suburbana conditum atque a Thoma ep. a. 703, ut credunt, in eadem ecclesia sub alia invocatione refecta sublatum, post medium saec. X propter aquarum illic erumpentium venas ab Ermenaldo ep. in ecclesia b. Mariae cathedrali depositum indeque a. 997 ian. 24 a Gregorio V in novam s. Prosperi basilicam, quam Teuzo ep. fundavit, translatum esse, Ioh. Mercati in Anal. Bolland. XV 207sq. satis luculenter demonstrat. Haec nova ecclesia b. Prosperi de Castello appellata, saec. XVI in. iterum a fundamentis aedificata est. Praepositorum seriem ab a. 882 usque ad a. 1212 invenies apud Affarosi Mem. istor. del. mon. di S. Prospero I 354.

De ecclesia collegiata s. Prosperi cf. praeter ea, quae de monasterio ss. Petri et Prosperi disseremus (v. infra p. 378), Dom. Manzini Storia dell'insigne basilica di S. Prospero (Reggio-Emilia 1883).

Archivum adservatur etiamnunc penes canonicos ecclesiae collegiatae s. Prosperi. Ex eo Fr. A. Zaccaria Iter litter. p. 77 sq. privilegia Sigefredi, Alberii et Albriconi episcoporum vulgavit. De archivo cf. Gött. Nachr. 1897 p. 224.

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. capitolare di S. Prospero.
B = Cop. ib.

1 *Reggio 997 ian. 24*

Gregorius V consecrat ecclesiam s. Prosperi a Teuzone ep. erectam.

Inscriptio olim fronti basilicae affixa periit. — Exscripserunt Franc. De Boccadefigo in libro saec. XIII—XIV, qui periit (cf. Mercati l. c. p. 167; apogr. s. XVI exstat in archivo s. Prosperi), Fulvius Azzari Croniche di Reggio Lepido s. XVI (cf. supra p. 364), Iul. Borzani Collectanea a. 1647, s. XVII, Reggio Bibl. municipale, Fr. Franchi Miscellanea, s. XVIII in., ib., Bartolomeo Camellini Iscrizioni delle chiese di Reggio, s. XVIII, ib., G. N. Catelani Vita di S. Prospero, s. XVIII, ib. (cf. supra p. 364). — Edd. Liber officiorum ss. patronorum Regii a. 1515 = R. Pico Appendice di vari soggetti Parmigiani p. 45. Ughelli [1] II 302; [2] II 270 = Bordoni Thesaurus eccl. Parmen. p. 182. Acta SS. [1] V iun. 25 p. 57; [3] VII iun. 25 p. 50, = Affarosi Mem. istor. del mon. di S. Prospero I 37 = G. Rocca Diario sacro p. 89 = Manzini Storia della bas. di S. Prospero p. 9, = Cappelletti XV 368, = Migne CXXXVII 909 n. 5. Mercati in Anal. Bolland. XV (1896) 194. J. p. 341. JL. I p. 491.

Ughelli et Affarosi haud merito de fide huius tituli dubitarunt; cf. Mercati l. c. p. 198 sq.

2 *Segni 1183 aug. 13*

Lucius III canonicis Reginis deservientibus s. Prospero etc.: suscipit eccl. b. Prosperi sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, libertates et immunitates a praedecessoribus Regini episcopi indultas necnon antiquas consuetudines ipsius ecclesiae, concedit licentiam tempore generalis interdicti divina officia celebrandi; prohibet, ut nulli liceat in canonicos aut subditos eorum sine rationabili causa interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare. — Effectum iusta postulantibus. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. Dat. Sign. p. m. Hugonis S. R. E. not., id. aug., ind. 1, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 2.

A. [B s. XV. B s. XVI. B s. XVII. B s. XIX]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] 89 n. 525 ex A = Migne CCI 1222 n. 114. — Regg. Cappelletti XV 375. J. 9560. JL. 14907.

3 *Laterano 1189 april. 26*

Clemens III Opizo Parmensi canonico: iniungit, ut in causa inter praepositum s. Prosperi et Reginos canonicos super percipiendis oblationibus in ecclesiarum consecrationibus vertente recipiat testimonium testium, quia idem praepositus formidat, ne propter senectutem ante ipsorum productionem decedant.

v. Eccl. cathedr. n. 6.

4 *Roma S. Pietro 1191 mai. 28*

Celestinus III Gerardo praeposito et canonicis etc.: ad exemplar Lucii *(n. 2)* suscipit eccl. b. Prosperi sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas a Teuzone, Alberico et Albricone concessas et iura *(ut n. 2)*, et concedit ius eligendi praepositum. — Effectum iusta postulantibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Rom. ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., 5 kal. iun., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [B s. XII. B s. XIII. B s. XV. 2 B s. XVII. 2 B s. XIX]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Reg. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 119 n. 587. JL. —.

5 *Roma S. Pietro 1191 iun. 10*

Celestinus III Opizo subdiac. apost., canonico Parmensi, et mag. Iohanni Pergamensi: committit controversiam inter praepositum, P. magistrum scholarum et alios canonicos Reginae eccl. ex una parte et (Gerardum) praepositum s. Prosperi et clericos eius ex altera super baculo pastorali, a praeposito s. Prosperi in sabbato sancto tenendo, et super officiis, quae pro tertia parte exsequi consueverunt, audiendam; mandat, quatenus, si quos manus violentas in clericos constiterit temere iniecisse, tamdiu eos sicut excommunicatos denuntient, donec passis iniuriam congrue satisfaciant. — Ex parte dilectorum. Dat. Romae ap. s. Petrum 4 id. iun. pont. n. a. 1.

A. [B s. XVI]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 119 n. 588 ex A = Migne CCVI 878 n. 12. — Regg. J. 10303. JL. 16719.

Sententiam ab Opizone de Lavania, subdiacono d. papae, et mag. Iohanne Pergamensi a. 1192 iul. 1 latam edd. Zaccaria Iter litter. p. 81 n. 4 et Tiraboschi Mem. Mod. IV^b 9 n. 596.

*6 *(1191—93)*

Celestinus III committit Bononiensi archidiacono causam inter Ug(onem) Reginum praepositum et Ge(rardum) praepositum s. Prosperi super oblationibus consecrationum ecclesiarum audiendam.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

7 *Laterano 1193 april. 23*

Celestinus III Fre(derico) Cremonensi canonico et Alberto de Cornazano: committit causam inter Ug(onem) Reginum praepositum et Ge(rardum) praepositum s. Prosperi super oblationibus consecrationum ecclesiarum, quia praepositus s. Prosperi Bononiensem archidiaconum, cui eadem causa commissa erat *(n. 6)*, sibi credit esse suspectum; mandat, quatenus, omni appellatione et contradictione postposita, causam terminent. — Sicut bene. Dat. Lat. 9 kal. maii pont. n. a. 3.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Iacobi Maioris.

Ecclesiam s. Iacobi Maioris, quam Achilles de Taculis archidiaconus ecclesiae cathedralis Reginae aedificavit et a. 1170 dotavit, rexerunt canonici regulares ex canonica s. Apollinaris de Vallata, quibus Alexander III, Lucius III,

Urbanus III, Gregorius VIII ecclesiam s. Iacobi de Regio cum universa parochia et terra de Gaio et decima concesserunt (v. Modena, Eccl. s. Apollinaris; supra p. 329), sub censu 2 solidorum imperialium quotannis Lateranensi palatio persolvendo. Conf. etiam Cencii Lib. censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 102):

„Ecclesia sancti Iacobi cum alia ecclesia sancti Apollinaris II solidos imperialium".

De ecclesia s. Iacobi Maioris, quae iuris patronatus illorum de Taculis erat, cf. Benedetto Bacchini Pruove del giuspatronato della chiesa parrocchiale e priorato di S. Giacomo Maggiore della città di Reggio spettante alla casa Tacoli (In Modena 1725) et Appendice correlativa alle pruove del giuspatronato etc. (In Modena 1727); Tiraboschi Mem. Mod. IV 14sq.

Ecclesia s. Stephani.

(Domus Templariorum)

Milites Templi iam a. 1144 domum in curte Mozadelle, hodie *Muzzadella* (cf. Tiraboschi Dizionario II 109), habuerunt (cf. Tiraboschi Mem. Mod. III^{b} 17 n. 375). A. 1161 m. ian. Achilles Reginus archidiaconus et ecclesiae s. Prosperi praepositus, consentiente Alberio Regino episcopo, fratribus Templi totam terram ecclesiae s. Stephani, quae iuris fuit canonicorum s. Prosperi, et domum hospitalem concessit (ed. Tiraboschi Mem. Mod. III^{b} 41 n. 423). Contra Templarios abbas Fraxinoriensis a. 1169 iun. 30 de ecclesia s. Stephani in iudicio conquestus est (cf. n. 1). Templariis exstinctis, ecclesia s. Stephani ad Hospitalarios s. Iohannis transiit (cf. Tacoli Mem. III 752).

Alexandri III rescriptum mutilum (n. 1) adservatur in archivo ecclesiae collegiatae s. Prosperi (cf. supra p. 375).

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. capitolare di S. Prospero.
B = Cop. ib.

1 *(1169)*

Alexander III Bonifatio magistro et fratribus militiae Templi de Lombardia: confirmat transactionem inter eos et Guillelmum abbatem et fratres Fraxinorienses super eccl. s. Stephani in suburbio civitatis Regii amicabiliter factam. — Cum inter vos. Dat. . . . . . kal. . . . . .

A. [B s. XVIII]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^{b} 54 n. 446 = Migne CC 613 n. 638. — Regg. J. 7786. JL. 11659.

Tempus colligitur ex charta a. 1169 iun. 30 (ed. Tiraboschi Mem. Mod. III^{b} 54 n. 447), ubi legimus: „actum in ecclesia monasterii s. Prosperi in praesentia . . ad placitum inter abbatem Fraxinorii et Templarios ecclesiae s. Stephani sedentium."

Monasterium s. Petri et s. Prosperi.

Libellus de inventione vel potius revelatione seu repositione corporum ss. conf. Prosperi, Venerii et s. Iocundae virg. et de consecratione ecclesiae ipsorum a. 1144 (edd. Affarosi Ad mon. d. Prosperi Commentaria hist. p. 92sq.; Ughelli [1]V 1600sq.; [2] II 292sq. = Acta SS. [1]V iun. 25 p. 59sq.; [2]VII iun. 25 p. 47sq.); cf. G. Mercati in Anal. Bolland.

XV 203 sq. — Petri Muti (alias Della Gazzata) Historia monasterii s. Prosperi s. XIV; cf. Pancirolii Rer. hist. p. 119 sq.; Affarosi Mem. I 93. 450 sq.; Tiraboschi Mem. Mod. IV 9 sq. — Ughelli [1] V 1580 sq.; [2] II 270 sq. — Lubin p. 321. — Camillo Affarosi Memorie istoriche del monastero di S. Prospero di Reggio I. II (In Padova 1733—37). — C. Affarosi Ad monasterii divi Prosperi Regiensis Commentaria historica. Appendix seu pars tertia (Patavii 1746). — Osservazioni di un anonimo Reggiano sopra di una scrittura intitolata „De divo Prospero" etc. (1747). — Ipomonetico Filopatrido (Paolo Maria Cardi) Tre lettere ad Eritimo Proselito . . sopra l'età e la patria di San Prospero vescovo di Reggio (Venezia 1747). — (C. Affarosi) Difesa di alcune asserzioni sparse nell'Appendice o sia terza parte delle Memorie istoriche del monistero de' SS. Pietro e Prospero di Reggio (In Milano 1752). — Ipomenetico Filopatrido (P. M. Cardi) Critiche osservazioni sopra la Difesa dell' autore dell' Appendice o sia terza parte delle Memorie istoriche etc. (In Lucca 1754). — Tiraboschi Mem. Mod. I 104 sq. IV 9 sq. — Germain Morin Saint Prosper de Reggio in: Revue Bénédictine XII (1895) 241 sq. — Gio. M. Mercati Miracula b. Prosperi ep. et conf. in: Analecta Bollandiana XV (1896) 161 sq. — Basilio Borelli S. Prospero d'Aquitania e il giudizio della storia (Reggio 1906). — Lino Chiesi S. Prospero di Reggio nell'Emilia e la leggenda di S. Prospero d'Aquitania in: Rivista di scienze storiche V p. II (1908) 65 sq. 219 sq.

Benedictinorum nobile monasterium s. Petri et s. Prosperi prope urbis Regii moenia a. cr. 1000 Teuzo episcopus instituit, ut ipse in privilegio suo narrat (edd. Ughelli [1] V 1587; [2] II 272; Affarosi Mem. I 42; Tiraboschi Mem. Mod. I[b] 171 n. 151). Plurimis Reginorum episcoporum et aliorum fidelium donationibus auctum et ab Heinrico III, Lothario III, Heinrico VI et Ottone IV privilegiis (Stumpf Regg. 2475. 3345. 4867. BF. 402) et a Beatrice et Mathilda diplomatibus (Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien Regg. 8. 42. 98) munitum, monasterium s. Prosperi inter Italiae abbatias singularem famam propter reliquias s. Prosperi obtinuit, quas monachi sine ullo religionis scrupulo contra episcopum Reginum et canonicos ecclesiae collegiatae b. Prosperi libellis privilegiorumque adulteratione (cf. n. †2) penes se exstare contenderunt. Aedibus vero a. 1356 penitus destructis, monachi intra ipsam urbem novum erexerunt monasterium, quod vulgo appellabatur s. Prosperi inferioris. Postea abbatia commendaticia facta, a. 1481 a Sixto IV sub titulo s. Petri Regiensis congregationi s. Iustinae Paduanae addicta est (cf. Margarini Bull. Cas. II 376 n. 357). A. 1783 monasterium suppressum est. Seriem abbatum inde ab a. 1000 praebent Ughelli [1] V 1580; [2] II 261 = Cappelletti XV 365; Affarosi Mem. I 353.

Ex Celestini III privilegio (n. 9) apparet, monasterium s. Prosperi Romana libertate insignitum esse sub censu, quem Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 102) adnotat:

„Monasterium sancti Prosperi I bizantium".

Congregatione suppressa, chartae s. Prosperi in archivum vulgo Opere pie translatae sunt, unde nostris evaserunt temporibus in R. archivum. Earum inventarium congessit Camillus Affarosi „Indice delle scritture che si conservano nell' archivio del venerabile monastero di S. Pietro di Reggio" vol. I. II, a. 1710, Reggio-Emilia Arch. di stato.

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. di stato (Opere pie).
B = Cop. ib.

C = Cornelii Margarini Schedae vol. II, s. XVII, Brescia Bibl. Quiriniana A IV 18; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 264.
D = L. A. Muratori Carte, s. XVIII, Modena Arch. di stato (Biblioteca-Manoscritti); cf. PflugkH. Iter p. 54 et Gött. Nachr. 1897 p. 245.

1 *Monte Cassino 1057 dec. 4*

Stephanus IX Landulfo abbati coenobii s. Prosperi conf. Christi subter civ. Regium constituti etc.: confirmat, ut electio vel ordinatio abbatis fiat secundum regulam s. Benedicti, suscipit secundum Heinrici, Conradi filii, imp. ac aliorum regum praecepta et Alberii Regien. eccl. ep. decretum mon. in tutela s. Petri; confirmat possessiones singulatim enumeratas. — Quemadmodum regi. Scr. p. m. Gregorii not. et scrin. s. Rom. et apost. sedis, in m. dec., ind. 11. Dat. in castro Casino p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et bibl. s. Rom. et apost. sedis, a. Deo propitio d. Stephani pp. noni 1, 2 non. dec., ind. 11.

A. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 90 n. 99 = Migne CXLIII 876 n. 6. Affarosi Mem. I 51 ex A. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 43 n. 210. PflugkH. Iter p. 189 n. 117. J. 3320. JL. 4376.

†2 *Lucca 1072 mart. 12*

Alexander II Giselberto abbati coenobii s. Prosperi conf. Christi (ubi sacratissimi eius cineres conditi requiescunt) subter civ. Regium constituti etc.: repetit Stephani IX privilegium *(n. 1)*; (concedit ob reverentiam tanti confessoris praecipuique doctoris, ut populis per saecula undecumque sanctissimi confessoris suffragia expetendo concurrentibus sive ipsius terrae incolis ad eandem ecclesiam convenientibus super ipsius sacras reliquias sollemnes et publicas missas celebrent etc.; praecipit, ne quis eiusdem civitatis episcopus, sed nec quidem aliquis primas vel metropolitanus aut quaelibet persona quicquam pervertere audeat, sed neque aliquam potestatem exercere neque quavis occasione missas celebrare aut ordinationem aliquam quamvis parvissimam sine voluntate abbatis et fratrum agere aut excommunicationem contra eos facere vel aliquod officium aut sepulturam mortuorum contradicere audeat). — Quemadmodum regi. Dat. Lucae 4 id. mart. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 11 pont. d. Alexandri II pp., d. vero inc. 1072, ind. 9.

B s. XII. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 104 n. 109 ex B = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 17 n. 25 = Bull. Rom. ed. Taur. II 43 n. 25, = Migne CXLVI 1370 n. 88. Tacoli Mem. III 294 ex B. — Regg. Affarosi Mem. I 55. 71 ad mart. 13. Ipomonetico Filopatrido Tre lettere p. 82. Affarosi Difesa p. 104. 105. Affarosi Notizie p. 151. J. 3471. JL. 4702.

Spurium, auxilio genuini Alexandri II privilegii saec. XII med., tempore controversiae inter monachos et canonicos s. Prosperi de corpore s. Prosperi conf. vertentis, confectum. Genuinum Alexandri II privilegium eiusdem certe tenoris fuit ac Stephani IX bulla (n. 1). Confirmarunt Celestinus III (n. 9), Innocentius III a. 1209, Honorius III a. 1217, Gregorius IX a. 1229 (Potthast Regg. 3621. 5526. 8317).

3 *(1099—1103)*

Paschalis II Pacifico abbati etc.: propter preces Bonizonis monachi concedit ecclesiam ss. Simonis et Iudae de Rivo Sanguinario cum xenodochio,

sub censu librarum cerae 5 Lateranensi palatio persolvendo. — De cura ecclesiarum.

B s. XII. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Reg. Affarosi Mem. II 285. JL. —.

Locus Rivus Sanguinarius, hodie *Sanguinara*, inter Burgum s. Donnini et Parmam situs est (cf. Tiraboschi Dizionario II 254). Ibi Maginfredus presbyter saec. XI ex. ecclesiam ss. Simonis et Iudae aedificavit, quam una cum domo hospitali a. 1095 mai. 7 b. Petro ac Romanae ecclesiae obtulit (ed. Affarosi Mem. II 285). Adnotamus insuper, in Lotharii III imp. privilegio a. 1137 (Stumpf Reg. 3345) inter possessiones monasterii s. Prosperi legi „in Rivo Sanguinario capellam s. Simonis et Iudae cum hospitali". — Pacificus abbas a. 1103 obiisse videtur; Iohannes abbas ei successit.

**4 (1132)*

Innocentius II committit per litteras suas Iohanni abbati de Maraula, Federico Carpensi archipresbytero et Rodulfo praeposito de Carpineta litem inter Atinulfum abbatem s. Prosperi et Petrum archipresbyterum de Campiliola super eccl. de Rusolo audiendam.

Laud. in chartula transactionis a. 1132 mai. 15 (quam scripsit Anselmus scriniarius et notarius d. papae) *ap. Tacoli Mem. II 198. — Reg. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 5 n. 348. JL. —.*

De ecclesia s. Michaelis de Rusolo cf. Tiraboschi Dizionario II 280. — Praeterea Atinulfus abbas s. Prosperi litem cum abbate s. Benedicti super Padum sustinuit, quam Gualterius Ravennas archiepiscopus sententia sua definivit, ut legimus in privilegiis Padolironensibus (v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum).

**5 Cortenuova (1144)*

Guido S. R. E. presb. card. et legatus apost. sedis, praesentibus abbatibus (Alberto) Fraxinoriensi, Canusino et Bersiliensi atque Cavanensi etc., praecipit Alberio Regino ep., ut in termino constituto cum clero et populo ad mon. s. Prosperi pergat et secundum voluntatem abbatis et fratrum ss. confessoris mausoleum cum omni reverentia aperiat etc.

Laud. in Libello de inventione corporis s. Prosperi (ed. Affarosi Comm. p. 103). — Reg. JL. —.

**6 Reggio (1144)*

Guido S. R. E. presb. card. et legatus apost. sedis una cum abbatibus Fraxinoriensi, Parmensi, Canusino quoque et Bersiliensi atque Cavanensi et prioribus s. Benedicti et s. Caesarii, interest inventioni corporis s. Prosperi conf. in monasterio s. Prosperi.

Laud. in Libello de inventione corporis s. Prosperi (ed. Affarosi Comm. p. 105). — Reg. JL. —.

7 Benevento (1168) iun. 12

Alexander III Regino ep., Gand(ulfo), Grat(iano), Io(hanni), Hard(uino) et ceteris monachis catholicis s. Prosperi: mandat, quatenus Guidonem abbatem, qui bona monasterii dilapidavit et tectum monasterii, quod plumbeum erat, eruisse dicitur et Oct(aviano) haeresiarchae et Guidoni Cremensi nefandissimum praestitit iuramentum, a monasterio removeant et in aliam personam idoneam et honestam convenire curent eamque in patrem et pastorem concorditer eligant. — Ad audientiam. Dat. Benevent. 2 id. iun.

A. [C f. 341. D]. — Edd. Affarosi Mem. I 120 ex A. Muratori Antiq. VI 225 ex A = Migne CC 495 n. 494. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 54 n. 448. J. 7632. JL. 11413.

Contra Guidonem abbatem monachi libellum accusatorium ad Alexandrum III miserunt (ed. Affarosi Mem. I 110). Conf. etiam iusiurandum Guidonis abbatis a. 1164 aug. 19 (ib. I 117). — Mandatum Alexandri III laudatur in Innocentii III rescripto a. 1198 mart. 18 Potthast Reg. 55.

8 *Verona (1184—85) oct. 3*

Lucius III Io(hanni) abbati et fratribus s. Prosperi Regin.: omnes alienationes et infeudationes, quas Guido qd. abbas monasterii, quod b. Petri iuris exsistit, de possessionibus eius quocumque titulo fecit, irritas et frivolas esse decernit et viribus penitus carere censet; obligationes insuper irritat, nisi detentores quod dederunt in utilitatem monasterii conversum fuisse probaverint. — Officio nostro. Dat. Veron. 5 non. oct.

A. [C f. 342]. — Edd. Affarosi Mem. I 125 ex A. PflugkH. Acta III 318 n. 354 ex A. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] *96 n. 537. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 681 n. 9706a. JL. 15271.*

Conf. Innocentii III rescriptum a. 1198 mart. 18 Potthast Reg. 55.

9 *Laterano 1194 dec. 24*

Celestinus III fratribus coenobii s. Prosperi etc.: ad exemplar Alexandri II *(n. †2)* suscipit mon. s. Prosperi, quod ad Romanam eccl. pertinet, sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis; concedit licentiam clericos vel laicos ad conversionem recipiendi et ius eligendi abbatem; statuit, ut liceat abbati et fratribus super s. Prosperi reliquias missas celebrare; concedit sepulturam liberam, sub censu 1 byzantii annis singulis apost. sedi exsolvendo. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 9 kal. ian., ind. 13, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A. [B s. XIII. C f. 342]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 223 n. 216 ex A = Migne CCVI 1062 n. 175. Affarosi Mem. I 131 ex A. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. IV[b] *13 n. 607. J. 10494. JL. 17178.*

Confirmatum est ab Innocentio III a. 1209, Honorio III a. 1217, Gregorio IX a. 1229 (Potthast Regg. 3621. 5526. 8317).

10 *Laterano 1195 ian. 14*

Celestinus III Prospero abbati et fratribus s. Prosperi Regin.: ad exemplar Alexandri *(n. 7)* omnes obligationes seu alienationes, quas Guido qd. abbas fecit, irritas et frivolas esse decernit et viribus penitus carere censet. — Officio nostro. Dat. Lat. 19 kal. feb. pont. n. a. 4.

A. — Ed. Affarosi Mem. I 137 ex A. — Reg. JL. 17183.

Conf. n. 8 et Innocentii III rescriptum a. 1198 mart. 18 Potthast Reg. 55.

Monasterium s. Thomae.

Lubin p. 322. — Affarosi Notizie stor. della città di Reggio di Lombardia I 124 sq. — Tiraboschi Mem. Mod. I 105 sq. IV 1 sq.

„Monasterium s. Thomaei apost. foris muros civitatis Regio non longe ab ipsa civitate“ iam commemoratur a. 835 in diplomate Cunigundae, relictae Bernhardi regis Italiae (edd. Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] II 740 n. 58; [2] II 689

n. 58 = Tacoli Mem. II 677 = Affarosi Notizie I 64; Tiraboschi Mem. Mod. I^b 26 n. 20; Affò Storia di Parma I 283 n. 8). Ibi Teuzo Reginus episcopus a. 1027 moniales ex monasterio ss. Viti et Modesti prope Scantianum, a. 1015 ab eodem Teuzone condito (edd. Ughelli ² II 273; Affarosi Notizie I 125; Tiraboschi Mem. Mod. I^b 175 n. 155), et Liuzam primam abbatissam instituit (edd. Muratori Antiq. V 543; Ughelli ² II 274; Affarosi Notizie I 125). Moniales in monasterio s. Thomae permanserunt usque ad a. 1783, quo monasterio s. Euphemiae Mutinensi unitum est.

Praeter monasterium s. Thomae aliud monialium coenobium Regii iam pridem floruit, olim Benedictinarum, inde ab a. 1487 ord. Praedicatorum, s. Rafaelli, cui Mathilda regina a. 1117 donationem concessit (ed. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 90 n. 327). Pauca tamen eius monumenta in R. archivo Regino supersunt (cf. Tiraboschi Mem. Mod. IV 5 sq.).

Monasterio s. Thomae suppresso, chartarum maxima pars ablata est. Nunc vero Romae in R. archivo adservatur, exceptis Romanorum pontificum privilegiis, quae frustra quaesivimus praeter Nicolai II privilegium autographum *(n. 1)*, a nobis in auctione hereditaria Alexandri Corvisieri Romani acquisitum.

Indicem chartarum ex veteri repertorio penes familiam Malaspina Torelli Reginensem exscripsit Ioh. can. Saccani Reginensis.

A = Orig. penes me.
C = I. D. Coleti Notitiae variae de aliquibus dioecesibus Italiae, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 135; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 647.

1 *(Roma 1059 ian. 29)*

Nicolaus II Liuzae abbatissae etc.: confirmat corticellam q. d. Vico Martini cum cappella s. Georgii, ab Adelberio ep. concessa, et cappellam s. Viti et ceteras terras. — Apostolico moderamine.

A. — Ed. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 45 n. 216 ex A ad a. 1060. — Regg. J. 3359. JL. 4393a.

Autographum, ab eodem librario, qui Nicolai II bullam pro canonicis ecclesiae cathedralis (v. supra p. 371 n. 1) scripsit, eodem certe tempore exaratum, caret et firmatione papae et notis chronologicis et bulla. Notas chronologicas „Dat. Romae 13 kal. feb.“ etc., quas Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 639 not. 8 praebet, eum ex altera Nicolai II bulla, licet satis negligenter, deprompsisse, iam Loewenfeld monuit. — De loco Vicus Martini cf. Tiraboschi Dizionario II 405.

2 *Verona 1184 sept. 9*

Lucius III Beatrici abbatissae etc.: suscipit mon. s. Thomae Regien. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis; prohibet, ut nulli laico de terris seu redditibus monasterii decimas exigere liceat; inhibet, ut nulli archiepiscopo aut episcopo liceat in moniales suspensionis vel excommunicationis sententiam promulgare; concedit licentiam personas e saeculo fugientes liberas ad conversionem recipiendi et tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi et sepulturam liberam; confirmat antiquas et rationabiles consuetudines et ius eligendi abbatissam. — Prudentibus virginibus.

Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Veronae p. m. Hugonis not., 5 id. sept., ind. 3, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

C f. 139. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 94 n. 536 ex autographo in archivo monasterii = Migne CCI 1276 n. 160. — Regg. J. 9622. JL. 15078.

*3 *(Roma S. Pietro) 1191 mai. 28*

Celestinus III repetit Lucii III privilegium *(n. 2)*. — Dat. 5 kal. iun., a. 1191, ind. 9, pont. a. 1.

Reg. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 96 not. 1. JL. —.

Praeterea Tiraboschi laudat privilegia Honorii III a. 1225 oct. 15 et Gregorii IX a. 1229 monasterio s. Thomae concessa, quae ipsa quoque recensentur in indice chartarum supra laudato.

*4 *(1192)*

Celestinus III committit Gerardo Bononiensi archidiacono controversiam inter abbatissam s. Thomae de Regio et Reginos canonicos super duabus partibus oblationum, quae in missis defunctorum maioribus offeruntur, et quibusdam aliis canonice terminandam.

v. Eccl. cathedr. n. 9.

*5 *(1192—93)*

Celestinus III committit Mutinensi ep. eandem causam *(n. 4)*.

v. Eccl. cathedr. n. 10.

6 *Laterano 1193 nov. 28*

Celestinus III praeposito et Brancaleoni Parmensi [canonico]: praecipit, quatenus, appellatione remota, causae inter abbatissam s. Thomae de Regio et Reginos canonicos finem debitum imponant *(n. 4. 5)*.

v. Eccl. cathedr. n. 13.

Civitas Reginensis.

Antiquum civitatis tabularium a. 1226, ut narrat Guido Panciroli (Rer. hist. patr. p. 137), igne consumptum est, paucis monumentis servatis. Inter ea Hadriani I imp. diploma ficticium notissimum est. Praeter chartas inde ab a. 882 magni pretii est Liber grossus antiquus sive Liber „Pax Constantiae“, mb. s. XIV, cuius indicem U. Dallari in Mazzatinti Gli archivi della storia d' Italia VI 225 sq. nuperrime vulgavit.

Archivum civitatis nunc in R. archivo adservatur (cf. supra p. 366).

1 *(878—81)*

Iohannes VIII Paulino Regis civ. coep.: consultanti litteris rescribit de Ambrosio eius concive confesso, se concubuisse cum sua socru nunc mortua.

v. Episc. n. 3.

*2 *(1148)*

Eugenius III monet Reginos atque Parmenses firmiter per scripta sua, ut Mutinensibus nullum auxilium contra Nonantulanos, nullum solatium vel consilium subministrent.

Laud. in Eugenii III rescripto ad Gerardum Bononiensem ep. a. 1148 aug. 24 misso (v. Bologna, Civ. n. 6). — Reg. JL. —.

Sabbione

Ecclesia s. Sigismundi de Sablono.

De loco cf. Tiraboschi Dizionario II 281 sq.

Unum Celestini III privilegium adservatur in archivo ecclesiae cathedralis Reginensis (cf. supra p. 371).

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. capitolare.
D = Fulvio Azzari Croniche di Reggio Lepido, s. XVI, Modena Bibl. Estense; cf. supra p. 364.

*1 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

*2 *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Roma S. Pietro 1191 iun. 13*

Celestinus III Alberto presb. etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* et Lucii *(n. 2)* suscipit eccl. s. Sigismundi de Sablono sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas, libertates et immunitates: prohibet, ut nullus laicus decimas ab eccl. exigere vel extorquere praesumat, et prohibet novas et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis aliisque ecclesiasticis saecularibusve personis eis imponi. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., id. iun., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [D lib. 5]. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. IV[b] *3 n. 589 ex A = Migne CCVI 879 n. 13. — Regg. J. 10304. JL. 16720.*

Bagno.

Locus parum distat a Sabbione (cf. Tiraboschi Dizionario I 39).

*1 *(Reggio 1169 iun. 30)*

Ottoni card. (diac. s. Nicolai in carcere Tulliano) abbatissa s. Iuliae de Brixia conqueritur de archipresbytero Bagni, qui vi et iniuste detinet ecclesiam Rioltorti, et de Boto et Guilielmo et Araldino atque Engezone de Sablone, qui iniuste detinent terram vallis Galinariae.

v. chartam a. 1169 iun. 30 ap. Tiraboschi Mem. Mod. III[b] *54 n. 447. — Reg. JL. —.*
De Rivo Torto *(Rio Torto)* cf. Tiraboschi Dizionario II 255.

Ecclesia s. Faustini de Herberia.

Cappellae s. Faustini in loco et fundo Erbariae constructae prima memoria habetur in charta a. 945 (edd. Muratori Antiq. I 463; Tiraboschi Mem. Mod. I[b] 112 n. 92; cf. Hübner Gerichtsurkunden Reg. 888). Medietas plebis

s. Faustini in Erbaria a Regino episcopo Bonifatio marchioni concessa est (cf. Muratori Antiq. III 183; Tiraboschi Mem. Mod. II[b] 50 n. 229). Nescimus autem, quando ecclesia de Herberia in possessionem Romanae ecclesiae devenerit, quum praeter Cencium nulla de re notitia aut privilegium supersit. Cencius nempe in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 102) refert:

„Ecclesia de Herberia VI imperiales".

Ecclesia ss. Faustini et Iovitae haud longe ab oppido Rubiera etiamnunc exstat; cf. Carlo Malagola Memorie dell' antica pieve di San Faustino e Giovita presso Rubiera in: Atti e Mem. per le prov. dell' Emilia N. Ser. VII p. I (1881) 25sq.; Gio. Saccani Memorie ecclesiastiche di Rubbiera (Castelnuovo 1894). De loco Herberia cf. Tiraboschi Dizionario I 371.

Canossa

Gens Canusina.

(Tedaldus comes — Bonifatius marchio — Beatrix et Mathilda comitissae)

Vita Mathildis comitissae auctore Donizone edd. Muratori Rer. Ital. Scr. V 341 sq. = Migne CXLVIII 949 sq.; Mon. Germ. Scr. XII 348 sq. — Silvano Razzi La vita ovvero azioni della contessa Matilda (In Firenze 1587). — Domenico di Guido Mellini Trattato dell'origine, fatti, costumi e lodi di Matelda la gran contessa d'Italia [1] (In Fiorenza 1589); [2] (In Fiorenza 1609). Accedit Dom. di Guido Mellini Lettera apologetica in difesa di alcune cose già scritte da lui e appartenenti alla contessa Matelda la grande in Italia [1] (In Mantova 1592); [2] (In Fiorenza 1609). — (Benedetto Luchino) Cronica della vera origine et attioni della illustrissima e famosissima contessa Matilda e de suoi antecessori e discendenti (In Mantova 1592). — Alessandro Canobbio Origine della nobilissima et illustrissima famiglia Canossa (Verona 1593). — Franc. Maria Fiorentini Memorie della gran contessa Matilda restituita alla patria Lucchese [1] (In Lucca 1642); [2] illustrata con note critiche e con l'aggiunta di molti documenti appartenenti a Matilda ed alla di lei casa di Giandomenico Mansi (In Lucca 1756). — L'Hermite-Souliers La princesse héroique ou la vie de la comtesse Mathilde, marquise de Mantoue e de Ferrare (Paris 1645). — Felix Contelorius Mathildis comitissae genealogia. Opus posthumum (Interamnae 1657). — Giulio Dal Pozzo Maraviglie heroiche del sesso donnesco memorabili nella duchessa Matilda (In Verona 1678). — Benedetto Bacchini Dell' istoria del monastero di S. Benedetto di Polirone (In Modona 1696). — Dedersdorf De donatione Mathildiana pontifici Romano facta (Altorfii 1715). — I. D. Koeler Dissertatio historica de donatione Mathildiana pontifici Romano facta [1] (Altorfii 1715); [2] (Ienae 1742). — Ioachim F. Feller Monumenta inedita p. 86 sq. (Ienae 1714). — Ioh. Frid. Joachim Ius augustissimi Magnae Britanniae regis, Brunsvico-Lunaeburgensis electoris reliqua in terram Mathildicam (Lipsiae 1735). — I. Fr. Joachim Commentatio historica de spurio Mathildino dono. Entdeckter Ungrund der Mathildinischen Schenkung (Halae 1736). — C. A. Erra Memorie storico-critiche della gran contessa Matilda (In Roma 1768). — Federigo Di Poggio Lettera sull' origine della gran contessa Matilda [1] (Roma 1768); [2] (Lucca 1775). — Cosimo Della Rena Serie cronologico-diplomatica degli antichi duchi e marchesi di Toscana con supplemento e note di I(ppolito) C(amici) I—V (In Firenze 1764—81). — Girolamo Tiraboschi Memorie storiche Modenesi I—V (Modena 1793—95). — (Ant. Biagini) Memorie interessanti sull' antica e potentissima famiglia Canossa e sopra la reale familia d'Este etc., ms. s. XVIII ex., Reggio-Emilia Arch. di stato. — G. Tiraboschi Dizionario topografico-storico degli stati Estensi. Opera postuma I (Modena 1824) 121 sq. — Gio. Girolamo Orti (Manara) Vita della contessa Matilde di Canossa (Verona 1834). — Peretti Il castello di Canossa (Modena 1841). — Gio. Orti Manara Delle aventure di Adelaide sposa di Ottone I di Sassonia, delle notizie dei

castelli di Garda e di Canossa (Verona 1844). — Ferd. Mozzi de Capitani Sulla contessa Matilde, i suoi contemporanei etc. (In Venezia 1845). — Luigi Tosti La contessa Matilde e i Romani pontefici [1] (Firenze 1859); [2] Opere complete ed. L. Pasqualucci I (Roma 1886). — Amedée Renée La grande Italienne, Mathilde de Toscane (Paris 1859). — A. F. Gfroerer Papst Gregorius VII und sein Zeitalter V (Schaffhausen 1860) 389 sq. — Charles Abel Un chapitre inédit de l'histoire de la comtesse Mathilde in: Mém. de l' Accadémie de Metz Ser. II t. XLII (1861) p. 219 sq. — F. Jaerschkerski Godfried der Bärtige, Herzog von Lothringen und Markgraf von Toscana (Göttingen 1867). — J. Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens II 293 sq. — Albert Pannenborg Studien zur Geschichte der Herzogin Matilde von Canossa (Göttingen 1872). — Max Wedemann Gottfried der Bärtige, seine Stellung zum fränkischen Kaiserhause und zur römischen Curie (Leipzig 1876). — Angelo Ferretti Canossa. Studi e ricerche [1] (Reggio-Emilia 1876); [2] (Torino 1884). — Harry Bresslau Jahrbücher des Deutschen Reichs unter Konrad II t. I (1879) 431 sq. — Antonio Moscatelli Il castello di Canossa (Reggio-Emilia 1883). — R. Jung Herzog Gottfried der Bärtige unter Heinrich IV (Marburg 1884). — Leopoldo Stegagnini Canossa. Cenni genealogici-biografici (Verona 1885). — F. Davoli Vita della contessa Matilde (Reggio-Emilia 1885). — Gaetano Chierici Topografia del castello di Canossa in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi e Parmensi Ser. III t. III (1885) p. XXII sq. — Friedr. Dieckmann Gottfried III der Bucklige, Herzog von Niederlothringen und Gemahl Mathildens von Canossa (Erlangen 1885). — Paul Scheffer-Boichorst Zu den mathildinischen Schenkungen in: Mittheil. des österr. Instituts IX 177 sq. XI 119 sq. et in: Gesammelte Schriften I (Berlin 1903) p. 87 sq. — Dom. Valenzani I Canossa (Roma 1892). — Naborre Campanini Canossa. Guida storica illustrata (Reggio-Emilia 1894). — Alfred Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien, ihre Besitzungen. Geschichte ihres Gutes von 1115-1230 und ihre Regesten (Innsbruck 1895). — F. C. Carreri Un aneddoto della contessa Matilde in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi Ser. IV t. IX (1899) 75. — Eugène Dupreél Histoire critique de Godefroid le Barbu (Uccle 1904). — Nora Duff Matilda of Toscany (London 1909).

Litteras a Romanis pontificibus ad Mathildam comitissam eiusque progenitores missas optimo iure hoc loco recensemus, quum ab arce Canusina, quam Adalbertus Azzo, comes Reginus, Mutinensis et Mantuanus, Mathildae proavus, condidit, gentem comitum et marchionum Canusinorum initium cepisse satis notum sit. Ipsa quoque Mathilda saepissime in castro Canusiae residebat.

Inter documenta, quae sequuntur, maximi momenti est charta donationis a Mathilda Romanae ecclesiae facta (n. 18. 24), unde celebris controversia inter imperium et ecclesiam de hereditate Mathildae orta est. Mortua comitissa a. 1115, eius terram Heinricus V imp. occupavit (cf. Giesebrecht Geschichte der deutschen Kaiserzeit [4] III 1210 sq.; Scheffer-Boichorst in Mitth. des österr. Instituts IX 184; Overmann p. 44 sq.; Meyer von Knonau Jahrbücher des Deutschen Reiches unter Heinrich IV und Heinrich V Bd. VII 2 sq.). Post Heinrici V mortem Honorius II Alberto comiti Veronensi bona Mathildae in beneficium concessisse videtur (cf. Ficker II 294; Overmann p. 48). A. 1133 iun. 8 Innocentius II Lothario III imperatori et Rigezae imperatrici et Heinrico Bavariae duci allodium Mathildae commisit, ita videlicet, ut 100 libras argenti singulis annis Lateranensi palatio persolverent (J. 5461. JL. 7633; Mon. Germ. Constit. I 169 n. 117). A. 1136 Ingelbertus marchio ab Innocentio II investitus esse traditur (Ann. Pisan., Mon. Germ. Scr. XIX 240). Post obitum autem Lotharii et Heinrici ducis Conradus III et Fridericus I

terram Mathildae tenuerunt, Hadriano IV a. 1159 frustra per Octavianum et Guillelmum cardinales ut restituatur postulante (cf. Ficker II 295; Overmann p. 64). Fridericus I, quamquam a. 1176 se terram Mathildae Alexandro III restituturum esse in instrumentis pacis Anagninae promisit (cf. Mon. Germ. Constit. I 350. 353), restitutionem subterfugit; Alexander III vero, Lucius III, Urbanus III terram reposcere minime destiterunt. Denique Heinricus VI a. 1197 in testamento suo statuit, ut tota terra comitissae Mathildae Romanae ecclesiae restitueretur (Mon. Germ. Constit. I 531).

*1 *(985—96?)*

[Iohannes XV?] concedit Tedaldo comiti comitatum Ferrariae.

Vita Mathildis auctore Donizone (ed. Mon. Germ. Scr. XII 361): Romanus papa, quem sincere peramabat, et sibi concessit, quod ei Ferraria servit. — *Reg. JL.* —.

De re cf. Tiraboschi Mem. Mod. I 88 sq.; Ficker II 316 sq.; Bresslau I 438; Overmann p. 21 sq.

2 *(1017—24)*

Benedictus VIII Bonifatio marchioni: concedit, ut in honore Simeonis (monachi Padolironensis) nuper sanctificati ecclesiam construat eiusque corpus honorifice ibidem collocet.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 4055).

*3 *Roma 1073 april. 28*

Gregorius VII (in Romanum pontificem electus) Beatrici duci: scribit de sua electione. — Non dubitamus. Dat. Romae 4 kal. maii ind. 11.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 4. — Edd. Carafa Epp. decr. III 552 n. 4 = Mansi XX 63 n. 4 = Migne CXLVIII 287 n. 4. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 13. — Regg. Overmann p. 128 n. 13a. J. 3539. JL. 4775.

*4 *(1073 mai. 6)*

Gregorius VII (in Romanum pontificem electus) scribit Beatrici et Mathildi de viris religiosis ad Heinricum IV regem missis, quorum admonitionibus ad amorem S. R. E. revocari et ad condignam formam suscipiendi imperii instrui valeat.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Roma 1073 iun. 24*

Gregorius VII (in Romanum pontificem electus) Beatrici et eius filiae Mathildi: hortatur eas, ut communionem Longobardorum episcoporum symoniacam haeresim defendentium evitare studeant nec factionibus eorum consilia vel adiumenta praebeant; respondet de electo Lucensi (Anselmo); addit de nuntiis ad regem (Heinricum IV) missis. — Sicut beatus. Dat. Romae 8 kal. iul. ind. 11.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 11. — Edd. Carafa Epp. decr. III 557 n. 11 (8 kal. iun.) *= Mansi XX 68 n. 11 = Migne CXLVIII 293 n. 11. Rena e Camici II*[c] *23 (ital.). Tosti p. 138 (ital.). Jaffé Bibl. rer. Germ. II 21. — Regg. Baronius Ann. eccl. ad a. 1073 c. 59. Overmann p. 128 n. 13*[d]*. J. 3546. JL. 4782.*

*6 *(1073 ex.)*

Gregorius VII respondet Mathildi, litteris eius 4 kal. ian. *(dec. 29)* susceptis, per suorum apicum legationem.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

De re cf. Pannenborg p. 27; Dieckmann p. 63; Overmann p. 131 n. 18[a. b].

7 *Roma 1074 ian. 3*

Gregorius VII Mathildi egregiae indolis puellae: rogat eam, si contigerit matrem (Beatricem) hoc tempore Romam redire, ut ad visitationem Apostolorum cum eadem veniat; litteris 4 kal. ian. *(1073 dec. 29)* eius nomine susceptis, iam per suorum apicum legationem se respondisse nuntiat *(n. 6)*. — Quia serenitatis. Dat. Romae 3 non. ian. ind. 12.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 40. — Edd. Carafa Epp. decr. III 582 n. 40 = Mansi XX 93 n. 40 = Migne CXLVIII 321 n. 40. Rena e Camici II[c] *25 (ital.). Jaffé Bibl. rer. Germ. II 58. — Regg. Baronius Ann. eccl. ad a. 1074 c. 11. Overmann p. 131 n. 18*[c]. *J. 3578. JL. 4816.*

8 *Roma 1074 feb. 16*

Gregorius VII Mathildi: fusius exponit de sumendo corpore Domini, ut fides ac fiducia in accipiendo corpore Domini maior ei accrescat; matri Domini eam principaliter committit. — Quanta sit mihi. Dat. Romae 14 kal. mart. ind. 12.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 47. Cod. epistolaris Udalrici Bambergen. ep. 157. — Edd. Carafa Epp. decr. III 587 n. 47 (14 kal. mai.) *= Mansi XX 98 n. 47 = Migne CXLVIII 326 n. 47. Rena e Camici III*[d] *48 (ital.). Eccard Corpus hist. II 166. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 65 (cf. V 11). — Regg. Baronius Ann. eccl. ad a. 1074 c. 12. Overmann p. 132 n. 18*[g]. *J. 3585. JL. 4824.*

**9* *(1074)*

Gregorius VII committit Beatrici et Mathildi causam Ugulini comitis contra Dodonem Rosellanum ep. definiendam.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

10 *Roma 1074 mart. 4*

Gregorius VII Beatrici et Mathildi: scribit de causa Ugulini comitis contra Dodonem Rosellanum ep., a se eis commissa *(n. 9)*; rogat eas, ut ad certum et iustum ac pacificum finem causam perducant. — Non miretur. Dat. Romae 4 non. mart. ind. 12.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 50. — Edd. Carafa Epp. decr. III 589 n. 50 = Mansi XX 101 n. 50 = Migne CXLVIII 329 n. 50. Rena e Camici II[c] *26 (ital.). Jaffé Bibl. rer. Germ. II 70. — Regg. Overmann p. 132 n. 20*[a]. *J. 3588. JL. 4827.*

Conf. Rosellae-Grosseto, Episc. n. 3 (vol. III p. 259).

**11* *(1074)*

Gregorius VII commendat Beatrici et Mathildi Guarnerium Argentinensem ep. Romam poenitendi causa euntem.

Laud. in n. 12. — Reg. JL. —.

12 *Roma 1074 april. 15*

Gregorius VII duci Beatrici et eius filiae Mathildi: admonet eas, ut iniurias, quas in Guarnerium Argentinensem ep. ad correctionem ab Alexandro II vocatum et ob hoc apost. limina petentem fecerint, quantum possint, demulcentes, tutum ei usque ad Erlembaldum Mediolanensem ducatum praebeant; nuntiat, se Dionysio Placentino et aliis episcopis Longobardiae, qui ad se venerant, nihil de episcopali officio, nisi confirmari pueros, pro necessitate concessisse. — Cum propheta. Dat. Romae 17 kal. maii ind. 12.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 77. — Edd. Carafa Epp. decr. III 608 n. 77 = Mansi XX 118 n. 77 = Migne CXLVIII 349 n. 77. Rena e Camici II^c 28 (ital.). Jaffé Bibl. rer. Germ. II 96. — Regg. Baronius Ann. eccl. ad a. 1074 c. 72. Overmann p. 133 n. 20^d. J. 3620. JL. 4858.

13 *Roma 1074 oct. 16*

Gregorius VII Beatrici duci et eius filiae Mathildi: scribit, varios saepe ad se rumores de eis afferri, sed in nullis terrarum principibus tutius quam in eis se confidisse asseverat; se praeter spem omnium infirmitatem corporis evasisse et iam bonam valetudinem recepisse; scribit de Roberto Guiscardo; ambarum colloquio uti multum se desiderare nuntiat; addit de coniugio Azzonis marchionis. — Non vos fugit. Dat. Romae 17 kal. nov. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 9. — Edd. Mellini Trattato [1] p. 48; [2] p. 49 (18 kal. nov.). *Mellini Lettera p. 137* (16 kal. nov.). *Carafa Epp. decr. III 625 n. 9 = Mansi XX 134 n. 9 = Migne CXLVIII 368 n. 9. Contelori p. 134 n. 34. Rena e Camici II^d 50 (ital.). Jaffé Bibl. rer. Germ. II 122. — Regg. Overmann p. 134 n. 20g. J. 3641. JL. 4882.*

14 *(Roma 1074 dec. 16)*

Gregorius VII [Mathildi]: scribit, magnum sibi esse desiderium mare transeundi, ut christianis valeat succurrere; multos milites in tali labore sibi favere, ipsam etiam imperatricem (Agnetem) secum ad illas partes velle venire et Mathildim secum ducere, matre (Beatrice) relicta pro tuendis rebus communibus; rogat eam, ut sibi de ipsius adventu Romam rescribere procuret. — Quanta sit mihi.

Legitur in codice epistolari imperatorum, regum, pontificum etc., s. XVI, Hannover Königl. Bibl. cod. XI 671 (cf. Bodemann Die Handschriften der Kgl. öffentlichen Bibl. zu Hannover p. 115). — Edd. Sudendorf Registrum II 24 n. 21 ad mart. 1 = Jaffé Bibl. rer. Germ. II 532 n. 11. — Regg. Riant in Archives de l'Orient latin I 59 n. 27. Overmann p. 135 n. 20^i. JL. 4911.

15 *Roma 1075 sept. 11*

Gregorius VII Beatrici duci et Mathildi filiae eius: nuntiat, regem (Heinricum IV) duos ac nobiles ac religiosos viros ad se ante m. augustum legatos cum litteris misisse; petitioni eorum se nullatenus consensurum, quoniam, quod modo inventum sit, non videatur b. Petro ac sibi honorabile vel eius utilitati provenire; quid ipsis sit respondendum Gotefredo (duci), se nescire. — Non parum. Dat. Romae 3 id. sept. ind. 14.

Reg. Gregorii VII lib. III ep. 5. — Edd. Mellini Trattato [1] p. 22; [2] p. 23. Carafa Epp. decr. III 682 n. 5 = Mansi XX 190 n. 5 = Migne CXLVIII 433 n. 5. Contelori p. 136 n. 38. Orig. Guelficae I 546 n. 37. Rena e Camici II^c 30 (ital.). Jaffé Bibl. rer. Germ. II 209. — Regg. Baronius Ann. eccl. ad a. 1075 c. 22. Overmann p. 136 n. 22^b. J. 3722. JL. 4966.

**16* *(1075 dec. 7)*

Gregorius VII scribit Beatrici et Mathildi de Tedaldo clerico Mediolanensi ad concilium Romam vocato, mandans, ut ei securitatem indubitanter dent.

Laud. in Gregorii VII epistola ad Tedaldum clericum Mediolanensem missa J. 3724. JL. 4968. — Reg. Overmann p. 136 n. 22^c. JL. —.

Conf. Vitam Gregorii VII auctore Paulo Bernriedensi ap. Watterich Pontif. Rom. vitae I 510 c. 65. — De tempore cf. Overmann l. c.

17 *Roma 1079 mart. 3*

Gregorius VII Mathildi: respondet de coniugio Theoderici ducis (Lotharingiae) cum qd. uxore marchionis Petroni, et de eodem duce, quod pro componenda pace inter se et Heinricum regem se intromitteret: excommunicationis in eundem ducem ab episcopo Mettensi sententiae prolatae se assensum dedisse, nisi infra 20 dies civitatem et bona s. Stephani libere dimiserit et ecclesiae satisfecerit. — Quoniam animi. Dat. Romae 5 non. mart. ind. 2.

Reg. Gregorii VII lib. VI ep. 22. — Edd. Carafa Epp. decr. III 780 n. 22 = Mansi XX 274 n. 22 = Migne CXLVIII 530 n. 22. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 359. — Regg. Overmann p. 145 n. 35[b]. J. 3843. JL. 5113.

**18* *Laterano (1077—80)*

Matilda comitissa donat et offert pro remedio animae suae et parentum suorum ecclesiae s. Petri per interventum Gregorii VII omnia bona sua iure proprietario, tam ea, quae ex parte montis habet, quam illa, quae in ultramontanis partibus ad se pertinent. [Tempore d. Gregorii VII pp. in Lateranensi palatio in cappella s. Crucis, in praesentia Centii Fraiapane etc.].

Laud. in n. 24. — Regg. Baronius Ann. eccl. ad a. 1077 c. 23. Overmann p. 143 n. 35. JL. —.

Hanc donationem a. 1077 in castro Canusino factam esse Donizo narrat; haud accuratius de eadem re refert Petrus diac. in Chron. Casinen. lib. III c. 49 (ed. Mon. Germ. Scr. VII 738). Conf. etiam notitiam ad a. 1082: „papae, qui chartam offersionis de omnibus praediis Mathildis comitissae ab ea receperat" (Mon. Germ. Scr. XII 385 not. 14). — De tempore cf. Overmann l. c.

**19* *(1081—84)*

Gregorius VII praecipit Mathildi comitissae in remissionem peccatorum, ut quasi altera Debora populum iudicet, militiam peragat, haereticis et schismaticis resistat.

Vita Anselmi Lucen. ed. Mon. Germ. Scr. XX 694 (XII 16). — Reg. Overmann p. 151 n. 42[d]. JL. —.

Conf. Mon. Germ. Lib. de lite II 464: „Solus Hildebrandus pp. ultimam manum sacris canonibus imposuit, quem legimus praecepisse Mathildi marchisae in remissionem peccatorum suorum, ut debellaret H. imperatorem". — De re cf. Meyer von Knonau Jahrbücher III 457.

**20* *(1088)*

Urbanus II mittit Mathildi comitissae exhortando pia sua scripta.

Vita Mathildis auctore Donizone (Mon. Germ. Scr. XII 386). — Reg. Overmann p. 155 n. 45[b]. JL. —.

21 *(1098)*

Mathildae H(ugo) servus Rom. eccl. (card.): orat, ut apostatantibus favorem suum subtrahendo, eos a totius mundi proditione revocet nec patiatur sub umbra alarum eius novos errores coalescere vel antiquos reviviscere et antiquitus sepultos resurgere, maxime cum Rom. ecclesia synodali iudicio Turbani errores damnaverit et ab eius communione recesserit; optat, ut consulat laboribus senescentis matris Rom. ecclesiae et suo honori.

Gesta Rom. ecclesiae contra Hildebrandum ep. 10. — Edd. Sudendorf Registrum II 37 n. 31. Mon. Germ. Lib. de lite II 417. — Reg. Overmann p. 164 n. 53[a]. JL. —.

De tempore cf. Overmann l. c.

22 *(1088—99)*

Urbanus II M(athildi) unicae b. Petri filiae: praecipit, ut in praesentia Regiensis ep. et aliorum prudentium virorum Mantuanum ep. conveniat eique praecipiat, ut monasterio s. Benedicti ecclesiam s. Floriani, a b. m. patre eius B(onifatio) in praedio eiusdem monasterii fundatam et ab ipsa iam dicto coenobio postea redditam, restituat.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 5738).

**23* *(1099)*

Paschalis II mittit Mathildi comitissae apices benedicentes.

Vita Mathildis auctore Donizone (Mon. Germ. Scr. XII 396). — Reg. Overmann p. 165 n. 55b. JL. —.

24 *Canossa 1102 nov. 17*

Matilda comitissa iterum donat et offert Romanae eccl. per manum Bernardi card. et legati, sicut illo tempore dedit per manum Gregorii VII omnia bona sua, tam ea, quae ex parte montis quam quae in ultramontanis partibus habet, ne donatio et oblatio sua in dubium revocetur. — A. ab inc. d. n. I. Chr. 1102, 15 die kal. dec., ind. 10. Actum Canusiae etc.

Fragmenta duo tabulae marmoreae, olim in antiqua b. Petri basilica Vaticana, inde ab a. 1631 in cryptis Vaticanis adserratae [B[1]. B[2]]. Albini pauperis scholaris gesta lib. X c. 35 (cod. Vat. Ottobon. 3057 s. XII f. 135) [C]. Cencii camerarii Liber censuum S. R. E. c. 90 (cod. Vat. lat. 8486 s. XIII f. 130'; de aliis codd. cf. P. Fabre Étude sur le Libre censuum de l' eglise Romaine p. 170 sq.; Fabre-Duchesne 1 26 sq.) [D]. — Edd. Baronius Ann. eccl. ad a. 1102 c. 20 ex D et ex codice quodam Donizonis = Ioachim Comment. hist. p. 33. Tengnagel Vetera monumenta contra scismaticos II 234 (Ingolstadii 1612) = Miraeus Donationes Belgicae (1629) c. 36, = Leibnitz Scr. rer. Brunsvicen. II 687 = Muratori Rer. Ital. Scr. V 384, = Lünig Cod. Italiae dipl. II 702 n. 6 = Lünig Teutsches Reichsarchiv XIX 163, = Orig. Guelf. I 448, = Fiorentini Mem. [2] II 185 = Rena e Camici III[c] 80 n. 25, = D'Arco Della economia politica del municipio di Mantova (Mantova 1842) p. 61. F. M. Torrigio Le sacre grotte Vaticane [2] (In Roma 1635); [3] (1639); [4] (1649); [5] (1675) p. 338 ex B[1] (cf. vol. I p. 132). Dal Pozzo Maraviglie heroiche p. 483 ex codice Donizonis = Tacoli Mem. di Reggio III 773. St. Borgia Memorie istoriche della città di Benevento II 84 ex B[1] = Erra p. 357. Phil. Lor. Dionysii Sacrarum Vaticanae basilicae cryptarum monumenta [1] (Romae 1773); [2] (1828) tab. XXXV ex B[1]B[2]. Cenni Monumenta dominationis pontif. II 238 ex C = Tiraboschi Mem. Mod. II[b] 68 n. 278, = Tosti [1] p. 221 not. 1; [2] p. 217 not. 1. Aemil. Sarti et Ios. Settele Ad Ph. L. Dionysii opus de Vaticanis cryptis Appendix (Romae 1840) tab. VII ex B[1]B[2]. Theiner Cod. dipl. dom. temp. I 10 n. 10 ex D = Cristofori Le tombe dei papi in Viterbo p. 417 n. 57. Watterich Pontif. Rom. vitae I 407 ex D. Pannenborg p. 40 ex B[1]B[2]CD. Mon. Germ. Constit. I 653 n. 444 ex B[1]B[2]CD = Meyer von Knonau Jahrbücher III 259 not. 47 et V 172 not. 31 Exc. Fabre-Duchesne Liber censuum I 379 ex CD. — Reg. Overmann p. 170 n. 75. JL. —.

De celeberrima hac donatione nuper disseruerunt Pannenborg p. 31 sq.; Scheffer-Boichorst in Mitth. des österr. Instituts IX 177 sq.; Overmann p. 239 sq.; Meyer von Knonau Jahrbücher V 171.

25 *(1104—05)*

Paschali II primae sedis antistiti Mathildis marcisa: postulat eum de Anselmi Cantuariensis archiep. expulsione. — Inter alia.

S. Anselmi ex Beccensi abbate Cantuariensis archiepiscopi Epp. lib. IV n. 54. — Reg. Overmann p. 174 n. 86a. JL. —.

26 *(1099—1115)*

Paschalis II comitissae Mathildae: mandat, ut praedam, quam Fraxinoriensis abbas a Carpensi eccl. occasione cuiusdam census exegerat, restitui faciat, nec deinceps Fraxinoriensem abbatem aut quemlibet alium eam inquietare permittat. — Pervenit ad nos.

Comp. I lib. III t. 34 c. 5. Decr. Gregorii IX lib. III t. 39 c. 5. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 214. Mansi XX 1074 = Migne CLXIII 366 n. 408. Friedberg II 622. — Regg. Maggi Mem. histor. di Carpi p. 19. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 66 n. 273. Sammarini L' antica pieve di Carpi p. 103. J. 4753. JL. 6427.

Monasterium s. Apollonii Canusinum.

Ecclesiam ss. Apollonii, Ursicini, Rusticiani, Mauritii, Alexandri et Victoris Adalbertus comes in rupe q. v. Canusia excitavit ibique canonicos posuit (cf. n. 1 et Tiraboschi Mem. Mod. I 86 sq.); Beatrix vero et Mathilda, canonicis expulsis, „quia monachos plus quam clericos venerandos credebant ambae“, locum monachis ex ordine s. Benedicti tradiderunt, sub primo, ut videtur, Gerardo abbate, quem Romano pontifici immediate supposuerunt, pro annuo censu 20 solidorum apostolicae sedi persolvendo (cf. Vitam Mathildis auctore Donizone, ed. Mon. Germ. Scr. XII 374). A. 1082, bello inter Heinricum IV et Gregorium VII flagrante, Mathilda comitissa cum Anselmo episcopo Lucensi, tunc Gregorii VII vicario in Langobardia, thesaurum ecclesiae Canusinae a Gerardo abbate pro defensione Romanae ecclesiae Gregorio VII in usum tradendum accepit (cf. notitiam in codicibus Canusino, Fraxinoriensi et Padolironensi, quae praecedit Vitam Mathildis auctore Donizone ap. Muratori Antiq. V 385 = Fiorentini Mem. di Matilda [2] Doc. p. 132 = Affarosi Notizie stor. della città di Reggio I 158, = Rena e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana III[a] 61; Mon. Germ. Scr. XII 385; Torelli in Arch. stor. Lomb. Ser. IV t. XIII 165 sq.). Monasterium b. Apollonii, cui praeter Romanos pontifices Heinricus V imp. a. 1116 diploma dedit (Stumpf Reg. 3135), ab Albino et Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 102) ita recensetur:

„Monasterium Canusinum XX solidos [Lucensium]“.

Saec. XIII med. arce Canusina a Reginis solo aequata, monasterium labi coepit. Saec. XIV ex. abbas Canusinus, relicto monasterio, penes ecclesiam s. Leonardi Regii residere coepit, ipsumque monasterium, a monachis iam desertum, in commendam datum est. Hodie eius ruinae tantum supersunt.

Archivum Canusinum dispersum est, monumentorumque antiquorum pauca hodie adservantur et in Estensium archivo Mutinae (Cancellaria ducale Ecclesiastici: Abbazie diverse) et Regii in archivis episcopii et canonicorum maioris ecclesiae et reipublicae. Paschalis II (n. 6), Hadriani IV (n. 9) et Innocentii III privilegia exstant Mantuae in archivo q. app. Gonzaga (sign. E LIV n. 5), ex archivo principum de Bozzolo et Sabioneta, ut videtur,

illuc translata; cf. Pietro Torelli Due privilegi papali inediti per il monastero Canosino di Sant' Apollonio in: Arch. stor. Lombardo Ser. IV t. XIII (1910) 162 sq.

Quae vero ad familiam de Canusia spectant chartae in archivo familiae Turri, nunc in R. archivo Regiensi, inveniuntur (cf. Dallari Il R. archivio di stato di Reggio nell' Emilia p. 167).

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. capitolare.
B = Cop. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Abbazie diverse).
B^1 = Cop. Reggio-Emilia Arch. vescovile.
B^2 = Cop. Reggio-Emilia Arch. di stato (Canossa).
B^3 = Cop. Mantova Arch. di stato (Gonzaga).

1 *975 dec. 29*

Benedictus VII: decernit, quatenus secundum petitionem Teudaldi comitis eiusque patris Adelberti comitis institutio et ordinatio in ecclesia in honorem ss. Apollonii, Ursicini atque Rusticiani, Mauritii, Alexandri et Victoris consecrata modis omnibus persistat, quam ipse Adelbertus in rupe q. v. Canuxia construxerat, omnis territorii sive praedii sui decima oblata ad usum fruendi 12 canonicorum. — Omnibus sanctae Dei. Scr. p. m. Stefani not. et scrin. S. R. E., in m. dec., ind. 4. Dat. 4 kal. ian. p. m. Guidonis ep. et bibl. s. sedis apost., a. pont. d. n. Benedicti ss. VII pp. 2, imp. vero d. Ottonis a. 8.

B s. XIII. — Edd. Muratori Antiq. V 207 ex B = Tacoli Mem. II 177. 639, = Rena e Camici Serie de'duchi e marchesi di Toscana I 132 n. 7, = Tiraboschi Mem. Mod. I^b 140 n. 114 ad a. 976, = Migne CXXXVII 325 n. 7. — Regg. J. 2899. JL. 3787.

**2* *(Canossa 1077 in.)*

Gregorius VII, petente Mathilda comitissa, concedit privilegium libertatis et protectionis, omni anno censu XX solidorum apost. sedi persolvendo.

Vita Mathildis auctore Donizone (ed. Mon. Germ. Scr. XII 383): Papa benignus tunc libertati Canusinam sanctificavit ecclesiam, chartam libertatis sibi largam dictans et mandans, violenter ne sua tangat ullus homo prorsus, sit ob hoc anathemate tortus. — *Reg. JL. 5020.*

Laudatur in n. 6 et in nota, quae in codicibus Canusino, Fraxinoriensi et Padolironensi Vitam Mathildis auctore Donizone praecedit (Mon. Germ. Scr. XII 386 not.; Fabre-Duchesne Liber censuum I 102 not. 1). — G. Meyer von Knonau Jahrbücher II 911 errat, autumans Gregorii VII bullam a. 1077 feb. 11 editam (ed. Gött. Nachr. 1897 p. 226) nostram esse; eam potius monasterio Fraxinoriensi datam esse verisimile est (cf. supra p. 324 n. 1).

**3* *(1082)*

Anselmus ep. Lucensis, vicarius Gregorii VII in Longobardia, qui tunc episcopatum Reginum iussione papae regebat, rogante Mathilda comitissa, pro aliquantula restauratione ablati thesauri duas cappellas in Filina et unam in Casula supponit ecclesiae Canusinae.

v. notitiam, quae in codicibus Canusino, Fraxinoriensi et Padolironensi Vitam Mathildis auctore Donizone praecedit (Mon. Germ. Scr. XII 385 not. 14). — Reg. JL. —.

De locis *Felina* et *Casola* cf. Tiraboschi Dizionario I 281. 190. — De tempore cf. P. Sander Der Kampf Heinrichs IV und Gregors VII (Strassburg 1893) p. 116 et Meyer von Knonau Jahrbücher III 454.

4 *(1102 oct. 18)*

Mathilda comitissa simul cum Bernardo card. et legato d. Paschalis II concedit ecclesiae s. Apollonii in rocca Canusii in manum Iohannis abbatis boscum prope villam de Lachini et Millaria.

v. chartam Mathildae comitissae (ex apogr. s. XIII [B] ed. Muratori Antiq. V 207). — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 68 n. 277. Overmann p. 170 n. 74. JL. —.

De loco, hodie *Leguigno*, cf. Tiraboschi Dizionario I 367.

5 *Guastalla 1106 oct. 26*

Bernardus S. R. E. card. presb. atque Paschalis II vicarius omnibus Dei fidelibus per Lunensem episcopatum constitutis: committit Iohanni Canusino abbati coenobilem ecclesiam s. Michaelis de Monte in episcopatu Lunensi, a filiis Bosonis et nepotibus Rodulfi de Casula fundatam, ad regendum, ordinandum, iure proprietario possidendum. — Dum olim. Ego Bernardus card. presb. S. R. E. ss. Actum a. d. inc. 1105, ind. 14, 7 kal. nov., ap. Guarstallam, p. m. Frugerii archipresb. et cappellani. Ego Guido not. s. pal. scr.

A. — Ed. Muratori Antiq. V 477 ex A ad a. 1105. — Reg. Tiraboschi Mem. Mod. II^b 72 n. 289. JL. —.

Frugerius archipresbyter (de Campiliola sive de Bismantua) cappellanus Mathildae comitissae fuit (cf. Overmann p. 221). Guido quoque notarius s. pal. in Mathildae comitissae chartis saepius occurrit.

6 *Laterano 1116 feb. 26*

Paschalis II Ugoni abbati etc.: suscipit b. Apollonii mon., quod in Regensi parochia Canusii situm est, sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas et libertatem a pp. Gregorio VII per privilegium suum concessam *(n. 2)*, sub censu Lucen. monetae sol. 20 quotannis Lateranensi palatio persolvendo. — Ad hoc in. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 5 kal. mart., ind. 9, inc. d. a. 1116, pont. d. Paschalis II pp. 17.

B³ s. XIV. — Edd. Gött. Nachr. 1899 p. 221 n. 4 ex B³. Torelli in Arch. stor. Lomb. Ser. IV t. XIII 178 n. 1 ex B³. — Reg. JL. —.

Hoc privilegium laudatur in nota, quae in codicibus Canusino, Fraxinoriensi et Padolironensi Vitam Mathildis auctore Donizone praecedit (Mon. Germ. Scr. XII 386 not.; Fabre-Duchesne Liber censuum I 102 not. 1).

*7 *(1124—30)*

Honorius II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 8. 9. 13. 15. — Reg. JL. —.

8 *Pisa 1136 sept. 17*

Innocentius II Donizoni abbati etc.: ad exemplar Honorii *(n. 7)* suscipit b. Apollonii mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas, sub censu Lucen. monetae sol. 20 quotannis Lateranensi palatio persolvendo. — Desiderium quod. Ego Innocentius etc. Subscr. 5 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 15 kal. oct., ind. 12 *(l. 14)*, inc. d. a. 1136, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 7.

B¹ a. 1509. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B¹. — Reg. JL. —.

9 *Laterano 1157 mai. 15*

Hadrianus IV Manfredo abbati etc.: ad exemplar Honorii *(n. 7)* et Innocentii *(n. 8)* suscipit b. Apollonii mon. Canusinum sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, sub censu 20 sol. Lucen. apost. sedi annis singulis persolvendo. — Piae postulatio. Ego Adrianus etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., id. mai., ind. 5, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

B^3 s. XIV. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 33 n. 409 ex B^3 ad a. 1156 = Migne CLXXXVIII 1498 n. 128. — Regg. J. 6974. JL. 10274.

10 *Benevento (1168) iun. 5*

Alexander III Ild(ebrando) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato: mandat, ut abbati et fratribus mon. de Maraula terram sortis (de Fano) concedat et abbati Canosino interdicat, ne ipsis eandem terram impedire vel disturbare praesumat.

v. Mon. s. Mariae de Marula n. 7.

11 *Bologna 1169 mai. 5*

Ild(ebrandus) S. R. E. tit. ss. XII Apostolorum presb. card. et apost. sedis legatus in tota Lombardia: secundum mandatum Alexandri *(n. 10)* absolvit mon. de Maraula a petitione abbatis Canusini super sorte de Fano, nec non interdicit abbati Canusino, ne de cetero fratribus de Maraula praedictam terram impedire vel disturbare praesumat.

v. Mon. s. Mariae de Marula n. 8.

**12* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 13. 15. — Reg. JL. —.

13 *Verona 1186 dec. 4*

Urbanus III Hermanno abbati etc.: ad exemplar Honorii *(n. 7)*, Innocentii *(n. 8)*, Hadriani *(n. 9)* et Alexandri *(n. 12)* suscipit mon. b. Apollonii Canosinum sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas; decernit, ut monasterium ab omni iure et dominio ceterarum ecclesiarum penitus sit absolutum, sed solummodo ecclesiae Romanae subditum; concedit ius clericos vel laicos ad conversionem suscipiendi et sepulturam liberam, sub censu 20 sol. Lucen. apost. sedi annis singulis persolvendo. — Quotiens a nobis. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 non. dec., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

B^1 s. XVI ex apogr. a. 1424. B^2 s. XVI ex eodem apogr. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex $B^{1.2}$. — Reg. JL. —.

**14* *Parma 1187 nov. 29*

Gregorius VIII concedit privilegium protectionis.

Excerptum legitur in eadem membrana, qua Benedicti VII privilegium (n. 1) et Mathildae comitissae charta (n. 4) exarata sunt. Scriptura tamen iam evanuit, ita ut vix legi possint notae chronologicae: Dat. Parm. p. m. Moysi Lat. can. [vicem agentis] cancellarii, 3 kal. dec., ind. [6], a. d. inc. [1187], pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1. — *Reg. JL. —.*

Laud. etiam in n. 15.

15 *Laterano 1195 nov. 9*

Celestinus III Hermanno abbati etc.: ad exemplar Honorii *(n. 7)*, Innocentii *(n. 8)*, Adriani *(n. 9)*, Alexandri *(n. 12)*, Urbani *(n. 13)* et Gregorii *(n. 14)* suscipit b. Apollonii mon. Canosinum, quod b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, et confirmat ordinem monasticum secundum regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et iura, sub censu 20 sol. Lucen. apost. sedi annis singulis persolvendo. — Cum simus ad. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 5 id. nov., ind. 14, a. d. inc. 1195, pont. v. d. Celestini pp. III a. 5.

Insert. bullae Bonifatii IX a. 1399 oct. 3, cuius textus legitur in registro bullarum Bonifatii IX, s. XIV ex., Roma Bibl. capitolare di S Pietro in Vaticano cod. 116 C f. 32; notae vero chronologicae et cardinalium subscriptiones in libro De ecclesiis Urbis vol. I, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VI t. 29 f. 17 (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 384) et in Summario quarumdam litterarum pontificatus Bonifatii IX auctore A. Rainaldo, s. XVII, ib. Arm. L t. 18 (nunc Indicum t. 320) f. 662' (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 496 et 1903 p. 527) ex Bonifatii IX lib. De regularibus a. IX f. 62, nunc deperdito, exscriptae leguntur. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 557 n. 34. — Reg. JL. —.

Celestini III eiusque praedecessorum privilegia laudantur in bulla Innocentii III a. 1199 iun. 19 (ed. Torelli in Arch. stor. Lomb. Ser. IV t. XIII 179 n. 2).

Marola

Monasterium s. Mariae de Maraula sive Marula.

Lubin p. 199. — Mittarelli Ann. Camald. IV 340 sq. — Tiraboschi Dizionario II 19 sq.

In loco Maraula iam pridem eremitorium exstabat, a Iohanne eremita, viro magnae sanctitatis famae, conditum, qui a. 1101 obiit (cf. Alberti Milioli not. Lib. de temporibus c. 157, ed. Holder-Egger in Mon. Germ. Scr. XXXI 432). Ibi Mathilda comitissa in praedio suo apud silvam Maraulam ecclesiam construxit multisque beneficiis dotavit (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 159), quam Bonussenior episcopus Reginus a. cr. 1102 consecravit (cf. n. 2), Stephano tunc eremita. Post quem Iohannem priorem invenimus, qui inde ab a. 1132 abbatis titulum gessit. Monasterium s. Mariae Marulense, ab ipsa Mathilda comitissa b. Petro oblatum (cf. n. 10) et a Romanis pontificibus et ab imperatoribus Heinrico V (cuius tamen diploma periit), Friderico I a. 1159 (Stumpf Reg. 3850), Friderico II a. 1239 (ed. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV 184) privilegiis insignitum, mox labi coepit et a Gregorio IX a. 1238 iul. 30 monasterio s. Trinitatis de Campagnola unitum est (ed. Tiraboschi Mem. Mod. V^b 14 n. 812). De hoc s. Trinitatis monasterio, quod inter abbatias et canonicas regulares s. Petri in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 244) recensetur, cf. Alberti Milioli not. Librum de temporibus c. 230 (ed. Mon. Germ. Scr. XXXI 507. 508; cf. Muratori Scr. VIII 1106); Lubin p. 74; Tiraboschi Dizionario I 90 sq.; Anselmo Mori Della badia di Campagnola-Emilia (Guastalla 1908).

Marulense quoque monasterium apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 102) invenimus adnotatum:

„Monasterium sanctae Mariae de Maraola I libram cerae".

Locus *Marola* parum ab oppido *Carpineti* distat. Ecclesia parochialis s. Donnino dicata est (corrige igitur invocationem, quam refert Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV 184).

Archivum Marulense cum chartis inde ab a. 1102 iam pridem in Estensium tabularium translatum, nunc in R. archivo Mutinensi adservatur (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 244). Nonnullae vero chartae, inter quas Friderici II diploma, Regii penes heredes G. B. Venturi exstant (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 225). Celestini III privilegium, olim penes Bartholomaeum de Camellinis, nunc in archivo canonicorum ecclesiae maioris Reginae repperimus (n. 10). Perpauca in archivo episcoporum Reginensium supersunt.

A = Orig. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Badia di Marola).
A^1 = Orig. Reggio-Emilia Arch. capitolare.
B = Cop. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Badia di Marola).

Conf. Inventarium iurium et scripturarum ad abbatias Marolae et Campagnolae spectantium, ms. a. 1585. Reggio-Emilia Arch. vescovile.

**1* *(1102)*
Consensu et voluntate Paschalis II et Bernardi card., Mathildis comitissa concedit Stephano eremitae montem de Plano de Lacu cum castagneto.

Alberti Milioli not. Lib. de temporibus c. 157 (ed. Holder-Egger in Mon. Germ. Scr. XXXI 432). — Reg. JL. —.

**2* *Carpi (1102)*
Praesente Bernardo S. R. E. card. presb. atque de consensu Paschalis II vicarii et comitissae Mathildis, Bonussenior Regensis ep. concedit ecclesiae Marulensi tres decimae portiones ad usum eremitarum habendas et possidendas; quarta vero, quae est plebis s. Vitalis aut s. Mariae de Campiliola, reservata.

v. chartam Bonisenioris ep. Regensis (A) ap. Ughelli [1] V 1596; [2] II 286 = Tiraboschi Mem. Mod. II^b 89 n. 326 ad a. 1116. — Reg. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 177 n. 98^e ad a. 1099—1106. JL. —.

**3* *(1102—18)*
Paschalis II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

4 *(1130—32)*
Innocentius II Maraolensibus fratribus: nuntiat, se Iohannem electum in abbatem manibus propriis consecravisse; praecipit, quatenus eum reverenter suscipiant eique tamquam abbati et animarum custodi humiliter oboediant. — Venientem ad nos. [Dat. . . . . . .].

A (mutilum). — Ed. PflugkH. Acta II 327 n. 366 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 658 n. 5885a. JL. 8283 ad a. 1130—43.

*5 *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

Praeterea adnotamus chartam promissionis a. 1132 ian. 29, a Iohanne priore mon. de Marola in praesentia Walterii archiep. s. Ravennatis eccl. Dodoni ep. Mutinensi de ecclesia s. Iacobi de Columbario factae, cui subscripsit Cencius cappellanus Innocentii II (ed. Muratori Antiq. V 981; cf. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 5 n. 347).

*6 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

7 *Benevento (1168) iun. 5*

Alexander III Ild(ebrando) bas. XII Apostolorum presb. card., apost. sedis legato: cassat utramque donationem, quam Guelfo, filius ducis Guelfonis, monasterio de Maraula et post modicum intervallum Canusino abbati de terra sortis (de Fano) sita in curte Bibianelli sub definito pretio fecit, „quoniam praedictus dux nonnisi tempore suo praescriptam terram, quam a nobis tenebat, concedere potuit vel largiri“: mandat, ut praenominatam terram sub certa pensione monasterio de Maraula intuitu maioris religionis suae concedat et abbati Canosino interdicat, ne ipsis eandem terram impedire vel disturbare praesumat. — Pervenit ad nos. Dat. Benevent. non. iun.

Insert. in n. 8. — Edd. Muratori Antiq. IV 203 (non. iul.) *= Rena e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana IV^c 49, = Savioli Ann. Bolognesi II^b 10 n. 196. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 53 n. 444. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 65. JL. —.*

In chartis Canusinis saepius huius terrae „sortis de Fano“ mentio fit, quam Heinricus V imp. monasterio Canusino confirmavit. De loco *Fano* cf. Tiraboschi Dizionario I 275.

8 *Bologna 1169 mai. 5*

Ild(ebrandus) S. R. E. tit. ss. XII Apostolorum presb. card. et apost. sedis legatus in tota Lombardia: secundum mandatum Alexandri III *(n. 7)* absolvit mon. de Maraula a petitione abbatis Canusini et concedit sortem de Fano sub pensione 5 sol. Lucensium annuatim summo pontifici solvenda iam dicto mon. de Maraula, nec non interdicit abbati Canusino, ne de cetero fratribus de Maraula praedictam terram impedire vel disturbare praesumat. — Notum sit. A. D. 1169, 5 die intr. m. madii, ind. 2, Bononiae in claustro s. Salvatoris. Ego Enricus not. s. pal. per iussionem d. Ild(ebrandi) card. scr.

A. [B s. XII]. — Edd. Muratori Antiq. IV 203 ex A = Rena e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana IV^c 48 n. 11. = Savioli Ann. Bolognesi II^b 10 n. 196. — Reg. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 53 n. 444. JL. —.

Census 5 sol. Lucensium a Marolensibus solvendus a Cencio minime recensetur. — Superest tamen charta, quae attestationes testium de re continet (ap. Muratori Antiq. IV 206). Aliam vero chartam a. 1170 de eadem re editam (ed. Muratori Antiq. IV 207) inter chartas Canusinas invenimus.

*9 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

10 *Laterano 1192 aug. 8*
Celestinus III Guidoni abbati et fratribus in eccl. b. Mariae de Maraula etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 3)*, Innocentii *(n. 5)*, Eugenii *(n. 6)* et Alexandri *(n. 9)* suscipit b. Mariae mon., a Mathildi qd. comitissa b. Petro oblatum, sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; concedit ius clericos e saeculo fugientes sive laicos liberos ad conversionem suscipiendi et sepulturam liberam; decernit, ut nemini episcoporum liceat in locum interdicti sententiam promulgare neque ulli nisi Romanae ecclesiae, cuius iuris exsistit, monasterium aliqua ratione subiaceat, sub censu 1 librae cerae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Religiosis desideriis. Ego Celestinus etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., 6 id. aug., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

*A*¹. — *Edd. Tacoli Mem. II 268 ex A*¹. *Gött. Nachr. 1911 ex A*¹. — *Reg. Tiraboschi Mem. Mod. IV*ᵇ *11 n. 598. JL. —.*

Carpineti
Ecclesia de Carpineto.

Tiraboschi Dizionario I 133 sq. — Gius. Viganò Il medio evo dalle Carpinete (Correggio 1881).

Celebris olim fuit locus Carpinetum sive Carpineta inter Mathildae comitissae possessiones, ibique Gregorius VII a. 1077 residebat (JL. 5021—23. 5034—41). Ecclesia de Carpineto iuris S. R. E. erat, ut efficitur ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 102):

„Ecclesia de Carpineto".

Utra vero ecclesiarum in hoc loco exsistentium, praepositura s. Andreae aut plebs s. Vitalis, ecclesia s. Prosperi aut s. Petri, intelligenda sit ignoramus.

Baiso.
(Bagisium. Baisium. Baise)

Locus, haud procul ab oppido Carpineta, patria gentis illorum de Baise erat, qui saepius in chartis Reginensibus occurrunt. Guillelmus de Baisio, qui in Alexandri III rescripto (n. 1) commemoratur, testis fuit in Friderici diplomate a. 1178 Stumpf Reg. 4247.

De loco cf. Tiraboschi Dizionario I 32 sq.

1 *(1179)*
Alexander III B(ernardo) Parmensi ep.: committit causam inter I(acobum) Reginensem archidiaconum et nobilem virum G. de Baisio super decimis, quas idem G. et homines sui habere in curte Foliani dinoscuntur, audiendam et mediante iustitia terminandam.

v. Reggio, Eccl. cathedr. n. 4. — Oppidum *Fogliano* inter Reggio et Scandiano situm est.

Campiliola
Ecclesia s. Mariae.

Plebis s. Mariae de Campiliola saepius mentio fit (cf. supra p. 394 n. 5), eiusque archipresbyter Frugerius ex chartis Mathildae comitissae satis notus est (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 221). Quae ecclesia haud longe ab arce Bismantua sita erat, unde archipresbyter saepius appellabatur Bismantinus. Ravennates quoque archiepiscopi Moyses, Anselmus, Gerardus privilegiis eam exornarunt (cf. Tacoli Mem. II 434. 435). Sedes parochiae nunc in loco vulgo *Castelnuovo ne' Monti* est (cf. Tiraboschi Dizionario I 53 sq.).

Chartae et privilegia ecclesiae sive canonicae s. Mariae de Campiliola concessa saec. XVIII penes Bartholomaeum de Camellinis Reginum, sollertissimum rerum antiquarum investigatorem (cf. Tacoli Mem. II 198 sq.), exstabant, nunc vero in R. archivo Regii custodiuntur. Quaedam praeterea penes heredes G. B. Venturi inveniuntur (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 225).

**1* *(1132)*
Innocentius II committit per litteras suas Iohanni abbati de Maraula, Federico Carpensi archipresbytero et Rodulfo praeposito de Carpineta litem inter Atinulfum abbatem s. Prosperi et Petrum archipresbyterum de Campiliola super ecclesia de Rusolo audiendam.

v. Reggio, Mon. s. Petri et s. Prosperi n. 4.

**2* *(1188)*
Clemens III committit Petro ep. Lunensi, ut causam inter archipresbyterum de Campiliola et Bosonem, appellatione remota, terminet.

Laud. in epistola Petri Lunensis ep. ad Petrum Reginum ep. missa a. 1189 feb. 7, qua significat, se Bosonem contumacem auctoritate d. papae excommunicasse (Orig. Reggio Arch. di stato). — Reg. JL. —.

Correggio.
(Corrigia. Corrigium)

Memorie de' principi di Correggio (da un antico manoscritto che possedeva Don G. Magnanini . . trascritte da Pietro Berni a. 1862), ms., Reggio Arch. di stato (cf. Mazzatinti Archivi VI 96). — Michele Antonioli Storia della città e dei prencipi di Correggio [Non vidi]. — Girolamo Tiraboschi Dizionario topografico-storico degli stati Estensi I 224 sq. — (Giulio Cesare Marchi) Antichità Correggesche (Correggio 1881). — Vinc. Magnanini Il Correggese prima del suo vecchio castello. Dissertazioni storiche (Correggio d'Emilia 1883). — (Gio. Saccani) Correggio sacra. Notizie storiche sulla basilica di S. Quirino, la collegiata ed altri istituti ecclesiastici di Correggio (Correggio 1899). — (G. Saccani) I rettori ed i prevosti della basilica di S. Quirino di Correggio. Cronotassi (Reggio nell' Emilia 1899).

Conf. etiam Girolamo Colleoni Notizie degli scrittori più celebri che hanno illustrato la patria loro di Correggio (1774).

Ecclesia collegiata b. Mariae et ss. Michaelis et Quirini.

Prima notitia ecclesiae s. Michaelis in loco Corrigia, praeter ea, quae in Innocentii II privilegio spurio satis impudenter finguntur, in charta a. 1009 legitur (edd. Tacoli Mem. di Reggio II 679; Tiraboschi Mem. Mod. I[b] 173 n. 153). In alia charta a. 1039 data ecclesia haec appellatur s. archangeli Michaelis et s. Quirini (ed. Tacoli Mem. II 680). Postea sub titulo b. Mariae et ss. Michaelis et Quirini celebris fuit, ita ut a. 1523 a Clemente VIII insignis Collegiatae honore tituloque honestata esset.

Chartas a. 1009 et a. 1039 Tacoli ex membranis penes Antonium Alexandrum de Arrivabenis nobilem Corrigiensem vulgavit. Innocentii II vero privilegii apographa exstant penes praepositum ecclesiae collegiatae et in archivo episcoporum Reginensium.

B = Cop. Correggio Arch. della Collegiata.
B[1] = Cop. Reggio-Emilia Arch. vescovile.
C = Exemplar typis impressum, s. XVIII, Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale: Benefizi ecclesiastici di Giuspatronato).

*†*1* *(827—44)*

Gregorius IV, ingentibus et assiduis postulationibus Conradi comitis Corrigiae, erigit basilicam s. Michaelis in praepositurae dignitatem sub titulo b. Mariae et ss. Michaelis et Quirini eamque illustrat reliquiis ss. Quirini, Tiburtii, Hermetis, Veronicae et Reparatae, 12 canonicis cum pluribus clericis in ea institutis et 4 ex plebe b. Mariae de Campo rotundo in dictam basilicam translatis; reservat omnes ecclesias in universo territorio Conradi comitis fundatas, de Reginensis et Parmensis episcoporum et archipresbyteri dictae plebis assensu, collationi praepositi et canonicorum, iure tamen dicti comitis et heredum ipsarum fundatorum patronatus semper salvo; et decorat ipsam basilicam magnis et variis indulgentiis.

Laud. in n. †2. — Reg. JE. —.

Spurium. — At contra concedimus, Gregorium V a. 997 in itinere Guastallensi (cf. Reggio, Eccl. coll. s. Prosperi n. 1 et Guastalla, Eccl. coll. s. Petri n. 1) fortassis ecclesiam Corrigiensem consecrasse eamque ex cappella in plebem erexisse.

†2 *Laterano 1140 mai. 18*

Innocentius II Leaducio praeposito etc.: innovat collegiatae ecclesiae b. Mariae, ss. Michaelis et Quirini de Corrigia, a qd. Conrado comite Corrigiae reparatae et dotatae et a Gregorio IV in praepositurae dignitatem erectae *(n. †1)*, omnes indulgentias, exemptiones, concessiones, dignitates, immunitates et privilegia, et confirmat possessiones propriis explicatas vocabulis; concedit praescriptionem S. R. E. — De Corrigia. Ego Innocentius etc. Subscr. 18 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 15 kal. iun., ind. 3, inc. d. a. 1140, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 11.

B s. XIV ex. [B a. 1462 nov. 10 = C. B[1] *a. 1575. B*[1] *s. XVI. B*[1] *s. XVII]. — Edd. Marchi p. 72 ex B. Gött. Nachr. 1897 p. 257 n. 2 ex C. — Reg. JL. —.*

Spurium, confectum ex genuino Innocentii II privilegio, ex quo falsarius formulas et subscriptiones cardinalium et notas chronologicas assumpsit.

Carpi.

(Carpum)

Bolle spettanti alla chiesa di Carpi. ms. a. 1627, Modena Arch. di stato. — Girolamo Balugola Storia della città di Carpi e delli signori Pii, signori e padroni di detta terra, ms. s. XVII, Carpi Arch. Guaitoli (cf. Tiraboschi Bibl. Mod. I 153; Spinelli Catalogo sommario dell' archivio Guaitoli in: Mem. stor. e doc. di Carpi VII 103). — G. Balugola Catalogo degli arcipreti ordinari di Carpi, ms. s. XVII, ib. — Guglielmo Maggi Memorie historiche della città di Carpi (In Carpi 1707). — Eustachio Cabassi Memorie sulla fondazione della chiesa Carpense e suoi arcipreti, ms. s. XVIII, Carpi Arch. Guaitoli (cf. Spinelli l. c. VII 123). — Natale Marri Memorie storiche critico-topografiche della città di Carpi, ms. a. 1771, ib. (cf. Spinelli l. c. VII 96). — Luca Tornini Storia di Carpi vol. I—III, ms. s. XVIII ex., ib. (cf. Spinelli l. c. VII 134). — Tiraboschi Mem. stor. Modenesi I 56 sq. — Tiraboschi Dizionario topografico degli stati Estensi I 135 sq. — Paolo Guaitoli Diari sacri per la città e diocesi di Carpi I—IV (Carpi 1839—42). — Cappelletti XV 401 sq. — P. Guaitoli Cenni sull' origine di Carpi in: Strenna Carpense per l' a. 1844 p. 5 sq. et in: Mem. stor. e doc. di Carpi I (1877) 3 sq. — Achille Sammarini L'antica pieve di Carpi. Memorie storico-artistiche in: Mem. stor. e doc. di Carpi IV (1888) 83 sq. 91 sq. 127 sq. 245 sq. — A. Sammarini Il duomo di Carpi (In Modena 1894). — Gio. Saccani Antichità e indipendenza della chiesa di Carpi nella provincia di Modena in: Rivista di scienze storiche I^{b} (1904) 103 sq.

De auctoribus historiam Carpensem illustrantibus cf. P. Guaitoli Serie circostanziata di tutte le opere stampate e manoscritte che sono stato compilate sulla storia di Carpi e sopra altre particolarità ad essa attinenti sino all' a. 1835, ms. s. XIX, Carpi Arch. Guaitoli (cf. Spinelli l. c. VII 27); P. Guaitoli Bibliografia Carpigiana. Documenti dei secoli VIII—XI in: Rimembranze, Strenna Carpense per l' a. 1876 I 11 sq.; A. Sammarini Bibliografia d' autori Carpigiani in: Mem. stor. e doc. di Carpi II (1878—80) 31 sq.: P. Guaitoli Bibliografia storica Carpigiana I: Documenti dei secoli VIII—XIV in: Ricordanze patrie I (Carpi 1882—83).

Ecclesia collegiata s. Mariae.

Ecclesiam plebanam s. Mariae Carpensem ab Aistulfo Langobardorum rege conditam esse, in privilegiis Heinrici II (ed. Mon. Germ. Dipl. III 718 n. 304 bis) et Paschalis II et Calixti II aliorumque Romanorum pontificum legimus. Sed res valde dubia est. Nam tabula marmorea in fronte ecclesiae posita, quae narrat, Astulphum Longobardorum regem a. 751 ecclesiam istam in honore gloriosae virginis Mariae in praedio regni sui q. d. Carpum construxisse et dotasse, certe spuria est (edd. Maggi p. 12; Guaitoli Cenni p. 128 n. 3; Sammarini L'antica pieve p. 215 n. 7). Locum iam antiquitus celebrem fuisse, probant praeter Romanorum pontificum privilegia, quae sequuntur, imperatorum quoque diplomata, Berengarii I (cf. Schiaparelli I diplomi di Berengario I p. 422 n. 44 in Fonti per la storia d'Italia), Heinrici II a. 1014 (ed. Mon. Germ. Dipl. III 718 n. 304 bis), Heinrici V a. 1118, Heinrici VI et Friderici II, quae Fridericus III a. 1470 et a. 1488 confirmavit (cf. Maggi p. 62; Sammarini L'antica pieve p. 213). Ibi Gregorius VII a. 1077 mart. 19 (JL. 5026) et Paschalis II a. 1106 oct. 11 (v. Brescello, Mon. s. Genesii n. 2) morati sunt, et ipse Lucius III a. 1184 iul. 15 ecclesiam b. Mariae a novo

exstructam consecravit (n. 16). Etiam in catalogo abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 244) eam legimus adnotatam:

„Ecclesia sanctae Mariae Carpensis".

Iulius II et Leo X, Alberto de Piis Carpensium principe petente, novam collegiatam ecclesiam tribus dignitatibus decoratam, antiqua s. Mariae de Arce diruta, erigi permiserunt. Denique ecclesia haec, iam pridem Nullius dioecesis facta, a Pio VI a. 1779 episcopali honore insignita est et Bononiensi archiepiscopatui subiecta (Cappelletti XV 402). Hodie vero Carpensis episcopus Mutinensi archiepiscopo suffragatur.

Maxima pars archivi ecclesiae collegiatae s. Mariae Carpensis Mediolani in tabulario Congregationis caritatis adservatur, ex Piorum principum Carpensium archivo huc translata; cf. Cenni storici sull' origine e la fondazione dei luoghi pii elemosinieri di Milano amministrati dalla Congregazione di carità (Milano 1880) p. 68 sq.; A. Riccardi in Arch. stor. di Lodi VIII (1889) 161 not.; Gött. Nachr. 1902 p. 74. Nonnullae vero chartae, inter quas Calixti II privilegium autographum (n. 9), in R. archivo Mutinensi custodiuntur (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 243). In archivis autem episcopii et capituli Carpensis monumenta antiquiora minime inveniuntur. Denique adnotamus archivum familiae Guaitoli, in quo Paulus Guaitoli, de patriae suae historia bene meritus (cf. de eo Atti e Mem. per le prov. Modenesi Ser. IV t. X (1900) 261 sq.), scripta et documenta circa Carpensem historiam diligenter collegit; cf. A. G. Spinelli Catalogo sommario dell' archivio Guaitoli per la storia Carpense in: Mem. stor. e doc. sulla città e sull' antico principato di Carpi VII (Carpi 1897) 1 sq.

A = Orig. Milano Arch. della Congregazione di carità.
A[1] = Orig. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale: Benefizi ecclesiastici di Giuspatronato).
B = Cop. Milano Arch. della Congregazione di carità.
B[1] = Cop. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale: Benefizi ecclesiastici di Giuspatronato).
C = Bullae Calixti II, Iulii II et Leonis X ss. pont. in favorem eccl. coll. Carpensis Nullius dioec., s. XVI et s. XVII, ib.

†**1* *(752—56)*

Stephanus II, petente Aistulfo Longobardorum rege, concedit privilegium libertatis.

Laud. in n. 7. 9. 12. 13. 17. — *Reg. JE.* —.

2 *(879)*

Iohannes VIII Paulo ep. s. eccl. Regiensis: iubet, ut ecclesiam positam in villa Carpana, iam nuper incendio crematam, restauret atque in pristinum decorem et ordinem restituere nullatenus praetermittat atque sub proprii cura sacerdotis eam constituat sacrumque illic annue chrisma mittere indesinenter procuret; si aliter fecerit, alteri episcopo praefatam ecclesiam ad restaurandum et canonice ordinandum se commissurum esse nuntiat.

v. Reggio, Episc. n. 2.

3 *(879)*

Iohannes VIII Iohanni ep. Ticinensi: quia Paulus Regiensis eccl. ep., et canonicis admonitus institutis et apostolicis praeceptionibus exhortatus *(n. 2)*, ut ecclesiam positam in villa q. d. Carpana igne crematam restaurare ibique suum secundum ius ecclesiasticum omne officium vel ministerium rite peragere debuisset, temere contempsit, iubet, ut de praesenti et absque omni protelatione ipsam ecclesiam restituat in pristinum decorem et ordinem atque sub proprii cura sacerdotis eam constituat. — Quia Paulus. Dat. [. . . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 239. — Edd. Carafa Epp. decr. III 461 n. 233. Mansi XVII 173 n. 233. Migne CXXVI 896 n. 279. Saccani in Rivista delle scienze stor. I[b] *106 (ital.). — Regg. J. 2526. JE. 3295.*

In codice legitur „Dat. ut supra" (i. e. „13 [kal. . .]", ut in Iohannis VIII rescripto ad Paulum Reginensem ep. misso; cf. Reggio, Episc. n. 2), sed epistolam nostram aliquanto post rescriptum n. 2 datam esse patet.

†4 *995 (?) feb. 19*

Iohannes [XV?] Gariverto archipresbytero et canonicis eccl. s. Mariae sitae non longe a curte Cinoclade in pagello Carpense etc.: antecessorum suorum auctoritatem et exempla secutus, concedit confirmationis privilegium, statuens tam terras quam decimas apostolici decreti munimine stabiliri, ut de chrismate et oleo sancto atque consecratione a quocumque velint episcopo accipienda liberam licentiam habeant, et ut ecclesia nulli nisi apost. sedi subesse videatur. — Quoniam Deo. Ego Iohannes etc. Dat. p. m. Iohannis ep. et bibl. s. sedis apost., 11 kal. mart., inc. d. a. . . ., ind. 8, pont. d. Iohannis pp. 8.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 84 n. 5 ex A. — Reg. JL. —.

Spurium, confectum saec. XI ex. aut saec. XII in. adhibitis diversis privilegiis Romanorum pontificum, ut videtur, Leonis IX, Alexandri II, Paschalis II. In circulo q. app. rota leguntur haec verba IOHANNES XVI PAPA.

*5 *(1073—85)*

Gregorius VII confirmat decimas et indulget licentiam liberam de chrismate et oleo sancto atque ordinatione canonicorum sive consecrationibus ecclesiarum a quocumque canonici velint episcopo catholico accipienda.

Laud. in n. 7. 9. 12. 13. 17. — Reg. JL. 5300.

*6 *(1088—99)*

Urbanus II confirmat *ut n. 5.*

Laud. in n. 7. 9. 12. 13. 17. — Reg. JL. 5749.

7 *Laterano 1112 oct. 30*

Paschalis II Frederico archipresb. et ceteris canonicis plebis s. Mariae in pago Carpensi sitae etc.: libertatem a Stephano acquisitam *(n. †1)* et a praedecessoribus suis usque ad sua tempora servatam conservans, statuit, ut nulli episcopo vel nulli omnino ecclesiasticae saecularive personae eadem ecclesia subiecta sit, nisi tantum apost. sedi, ad quam iure proprietatis et tutela defensionis specialiter pertinet; decimas quoque Carpensis territorii firmas perpetuo manere sancit, sicut eas Gregorii VII *(n. 5)*, Urbani II *(n. 6)* atque aliorum concessione hactenus habuerunt; indulget licentiam de chrismate etc.

(ut n. †4. 5. 6); confirmat cappellas s. Marini, s. Laurentii, s. Nicolai; permittit praeposito plebis infra terminos parochiae clericos ordinare et de criminalibus poenitentias dare et reconciliationem facere. — Apostolicae sedis. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 3 kal. nov., ind. 6, inc. d. a. 1113, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 14.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 86 n. 6 ex A. — Reg. JL. —.

8 *(1099—1115)*

Paschalis II comitissae Mathildae: mandat, ut praedam, quam Fraxinoriensis abbas a Carpensi ecclesia occasione cuiusdam census exegerat, restitui faciat, nec deinceps Fraxinoriensem abbatem aut quemlibet alium eam inquietare permittat.

v. Canossa, Gens Canusina n. 26. — Omittimus autem decretum Paschalis II canonicis s. Martini de causa Carpensis plebis editum J. 4863. JL. 6598 et a nobis iam sub „Lucca, Eccl. cathedr. s. Martini" n. 19 (vol. III p. 401) relatum, ab aliis tamen (cf. Tiraboschi Dizionario I 136) Paschali I attributum. Aut inscriptio „Canonicis s. Martini" aut nomen plebis „Carpensis" (*l.* Campensis?) emendandum est.

9 *Laterano 1123 feb. 10*

Calixtus II Federico archipresb. et ceteris canonicis plebis s. Mariae in pago Carpensi sitae etc.: repetit Paschalis II privilegium *(n. 7)*. — Commissae nobis. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Hugonis S. R. E. subdiac., 4 id. feb., ind. 1, inc. d. a. 1123, pont. v. d. Calixti II pp. a. 5.

A¹. [B¹ s. XVI. B¹ s. XVII. B¹ s. XVIII. C f. 1]. — Edd. Bolle spettanti etc. p. 1. Maggi Mem. p. 14 ex actis synodi Carpensis a. 1679. Muratori Antiq. V 821 ex A¹ = Tiraboschi Mem. Mod. IIᵇ 95 n. 335, = Migne CLXIII 1263 n. 201, = Liverani Opp. IV 319 Exc. Sammarini L'antica pieve p. 207 ex B¹. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 103 n. 340 ex A¹. — Regg. Tiraboschi Dizionario I 135. J. 5111. JL. 7013.

**10* *(1124—30)*

Honorius II concedit privilegium.

Laud. in n. 12. 13. 17. — Reg. JL. —.

**11* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 12. 13. 17. — Reg. JL. —.

12 *Laterano 1144 mart. 3*

Celestinus II Federico archipresb. et ceteris canonicis plebis s. Mariae in pago Carpensi sitae etc.: repetit Paschalis II et Calixti II privilegia *(n. 7. 9)*. — Cum universis. Ego Celestinus etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 5 non. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

A. [B a. 1293]. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 89 n. 8 ex A. — Reg. JL. —.

13 *Tusculanum 1149 mart. 30*

Eugenius III Martino archipresb. et canonicis plebis s. Mariae in pago Carpensi sitae etc.: repetit privilegia antecessorum *(ut n. 7)*. — Apostolicae sedis. Ego Eugenius etc. Subscr. 3 card. Dat. Tusculan. p. m. Guidonis

S. R. E. diac. card. et canc., 3 kal. april., ind. 11, inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 5.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 94 n. 10 ex A. — Reg. JL. —.

**14* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 17 et in Innocentii IV amplissimo privilegio a. 1250 april. 29 (ed. Tiraboschi Mem. Mod. V^b 39 n. 847), qui confirmavit Stephani II, Gregorii VII, Urbani II, Paschalis II, Calixti II, Honorii II, Innocentii II, Eugenii III, Hadriani IV, Alexandri III, Gregorii VIII, Honorii III et Gregorii IX privilegia. — Reg. JL. —.

**15* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. ut n. 14. — Reg. JL. —.

16 *Carpi 1184 iul. 15*

Lucius III cum 7 cardd. et 12 epp. consecrat eccl. Carpensem s. Mariae et concedit omnibus eam visitantibus ipsa die consecrationis et in die Assumptionis post octavam vere poenitentibus et confessis quamplurimas indulgentias annuatim duraturas.

Inscriptio olim in ecclesia exstabat. — Edd. Maggi Mem. p. 23 (a. 1183, ind. 15, m. iun.). *Vandelli Meditazioni sopra la vita di S. Geminiano p. 200. Guaitoli Cenni p. 128 n. 4. Sammarini L'antica pieve p. 216 n. 9. — Reg. JL. II p. 466.*

17 *Ferrara 1187 nov. 7*

Gregorius VIII Girardo archipresb. et canonicis plebis s. Mariae in pago Carpensi sitae etc.: repetit praedecessorum privilegia *(ut n. 13)*. — Apostolicae sedis. Ego Gregorius etc. Subscr. 12 card. Dat. Ferrar. p. m. Moysi Lat. can. vicem gerentis cancellarii, 7 id. nov., ind. 7, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 113 n. 29 ex A. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Possidonii.

(San Possidonio)

Ecclesia olim s. Georgii, postea plebs s. Possidonii appellata, in qua corpus s. Possidonii, saec. IX a Ludovico imp. ex Apuliae partibus in Lataniam sive Labianam curtem transportatum, conditum esse Legenda s. Possidonii narrat, magnae olim famae erat. Iuris erat Romanae ecclesiae, ut apparet ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 102), qui refert:

„Ecclesia sancti Possidonii V solidos Lucensium",

et ex iuramento fidelitatis, quod Iacobus praepositus ecclesiae s. Possidonii apostolicae sedi praestitit (ap. Cencium c. 55 c; l. c. I 288).

Sed privilegium de re omnino desideratur.

De loco cf. Affarosi Mem. istor. del mon. di S. Prospero di Reggio I 25 sq.; Affarosi Notizie stor. della città di Reggio I 87 sq.; Tiraboschi Dizionario II 219 sq.

Guastalla.

(Wardestalla. Warstalla. Guardastalla)

Franc. Innocenzio Resta Memorie di Guastalla, ms. s. XVII, olim Regii penes Petrum Pavesi (cf. Affò Storia I 13). — Bernardino Baldi Historia di Guastalla, ms. s. XVI ex. — XVII in. (vide infra sub *C*). — Gio. Battista Benamati Istoria della città di Guastalla (In Parma 1674). — Ireneo Affò Della vera origine di Guastalla dissertazione (Guastalla 1773). — I. Affò Ritrattazioni e correzioni alla Dissertazione della vera origine di Guastalla, ms. s. XVIII, Reggio Bibl. municipale. — I. Affò Antichità e pregi della chiesa Guastallese ragionamento storico-critico (Parma 1774). — I. Affò Istoria della città e ducato di Guastalla I—IV (Guastalla 1785—87). — Tiraboschi Dizionario II 420 sq. — Lorenzo Molossi Vocabolario topografico dei ducati di Parma, Piacenza e Guastalla (Parma 1832—34) p. 168 sq. — Cappelletti XV 425 sq. — Gio. Saccani La chiesa Guastallese. Pel VIII° centenario del concilio generale di Guastalla (Parma 1906).

Ecclesia collegiata s. Petri.

Cappella b. Petri in curte Guardastalla saec. X in. a Dominico Carimano Veneto instaurata esse perhibetur. In privilegiis autem, quae sequuntur, legimus, ecclesiam ab Ermengarda regina, Ludovici II imp. filia, et ab ipso Dominico b. Petro oblatam et a Gregorio V ex cappella in plebem promotam esse (n. 2). Quamquam archipresbyter ecclesiae de Guastalla ab Urbano II aliisque summis pontificibus privilegia libertatis accepit, plebs de Guastalla inter plebatus Reginensis episcopatus recensebatur. Ad indicium autem huius libertatis a sede apostolica perceptae ecclesia s. Petri ex iussione Hadriani IV (n. 6) censum annuum 3 byzantiorum Lateranensi palatio solvere tenebatur, quem Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 101) ita referunt:

„Plebs de Warstalla [Castalla] III morabutinos“.

Archipresbyter et canonici privilegia insuper habuerunt a Mathilda comitissa a. 1101 (edd. Benamati p. 35 = Affò Antichità p. 32 = Affò Istoria I 326 n. 23; cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 167 Reg. 66) et ab Heinrico VI imp. a. 1191 (Stumpf Reg. 4716). Saec. XI ecclesia s. Petri Nullius dioecesis renuntiata, a. 1585 a Clemente XIV in abbatiam saecularem conversa est, sub Bernardino Baldi patricio Urbinate, divi Caroli Borromaei nepote, viro omni doctrina erudito, primo Guastallensi abbate ordinario. Denique a. 1828 Leo XII abbatiam Guastallensem episcopali honore decoravit. Episcopus Guastallensis nunc Mutinensi archiepiscopo suffragatur.

Meminerint praeterea lectores, in loco Guardastalla Paschalem II a. 1106 concilium generale celebrasse.

Antiquum ecclesiae collegiatae s. Petri tabularium periisse videtur. Heinrici VI privilegium autographum, quod saec. XVIII penes abbatem ordinarium Tirelli exstabat, hodie Guastallae in bibliotheca q. d. Maldotti cum aliis chartis saec. XII adservatur. Romanorum vero pontificum privilegia autographa in archivis Guastallensibus frustra quaesivimus. Ea transcripsit

Bernardinus Baldi, primus Guastallae abbas ordinarius, in Historia ms., cuius autographum cum ceteris eius scriptis in bibliothecam card. Albani devenit ac postea miserrime in mari periit. Eadem privilegia leguntur in cod. Vat. lat. 6197 misc. s. XVI sq. (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 15). Pauca in archivo episcoporum Reginensium supersunt.

C = Bernardino Baldi da Urbino abbate di San Pietro di Guastalla Historia di Guastalla, ms. autogr. s. XVI ex.—XVII in., olim Romae in bibl. Albani; cf. Ireneo Affò Vita di Mons. Bernardino Baldi di Urbino (Parma 1783) p. 201 sq. et Affò Istoria I praef.

C[1] = Ireneo Affò Estratti della storia di Guastalla, ms. di Bernardino Baldi che si conserva originale in Roma nella biblioteca Albani, s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 664; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 7.

D = Miscellanea, s. XVI sq., cod. Vat. lat. 6197 f. 344 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 15.

**1* *(Guastalla 997 feb.)*

Gregorius V consecrat ecclesiam s. Petri ex cappella in plebem promotam.

Laud. in n. 2. 4. 5. 6. 9. — Reg. JL. 3893 ad a. 996—99.

Inscriptio in ecclesia s. XVIII posita (cf. Affò Antichità p. 28; Affò Istoria I 74 sq.) sequitur tenorem privilegiorum. — De anno cf. G. Mercati in Analecta Bolland. XV 197.

2 *Piacenza 1095 mart. 31*

Urbanus II Andreae archipresb. etc.: suscipit eccl. b. Petri in Guastallensi pago sitam, ab Ermengarda regina in suo praedio constitutam et a Dominico Carimano, eiusdem ecclesiae fundatore, b. Petro oblatam et a Gregorio V in plebem de cappella promotam et consecratam *(n. 1)*, sub apost. protectione eamque confirmat cum tribus cappellis s. Bartholomaei, s. Georgii et s. Martini; constituit, ut nullus infra terminos parochiae ecclesiam aedificare praesumat; concedit fratribus ius eligendi praepositum; subiungit, ut ecclesia eiusque canonici ab omni saecularis servitii sint infestatione securi omnique gravamine mundanae oppressionis remoti, nulli alii nisi Romanae sedi, cuius iuris est, aliqua teneantur occasione subiecti, et chrisma etc. a quocumque voluerint catholico libere suscipiant episcopo. — Iustis votis. Ego Urbanus etc. Dat. Placentiae p. m. Iohannis S. R. E. card., 2 kal. april., ind. 3, a. d. inc. 1096, pont. autem d. Urbani II pp. 8.

[C =] C[1] *f. 265. D f. 344. — Edd. Affò Istoria I 325 n. 22 ex C = Migne CLI 412 n. 138. — Regg. J. 4159. JL. 5559.*

**3* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 4. 5. 6. 9. — Reg. JL. —.

Hoc privilegium a. 1106 oct. tempore concilii Guastallensis editum esse satis verisimile est.

4 *San Benedetto Po 1132 sept. 7*

Innocentius II Iohanni archipresb. etc.: suscipit eccl. b. Petri in Guastallensi pago sitam, a Gregorio V in plebem de cappella promotam *(n. 1)* et a Paschale privilegii munimine roboratam *(n. 3)*, sub apost. protectione, et confirmat possessiones seu decimas; de chrismate et oleo sancto atque

ordinatione clericorum sive consecrationibus ecclesiarum a quocumque velint episcopo catholico accipiendi licentiam fratribus liberam indulget; decernit, ut nullus ecclesiam infra terminos parochiae aedificare praesumat; confirmat cappellas s. Bartholomaei, s. Georgii et s. Martini. — Iustitiae et rationis. Ego Innocentius etc. Subscr. 4 card. Dat. ap. s. Benedictum p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. sept., ind. 10, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3, inc. d. a. 1133.

[Insert. bullae Sixti IV in Reg. Lat. a. I t. 15 f. 285 nunc deperd.; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 511. C =] C¹ f. 266. D f. 345. — Edd. Affò Istoria I 333 n. 29 ex C = Migne CLXXIX 159 n. 117. — Regg. J. 5433. JL. 7596.

5 *Viterbo 1145 iun. 14*

Eugenius III Rainaldo archipresb. etc.: repetit Innocentii II privilegium *(n. 4)*. — Piae postulatio. Ego Eugenius etc. Subscr. 16 card. Dat. Viterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 18 kal. iul., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 1.

[Insert. bullae Sixti IV in Reg. Lat. a. I t. 15 f. 285 nunc deperd.; cf. n. 4. C =] C¹ f. 266'. D f. 346'. — Edd. Affò Istoria I 338 n. 31 ex C = Migne CLXXX 1048 n. 32. — Regg. J. 6161. JL. 8768.

6 *Laterano 1157 mai. 13*

Hadrianus IV Rainaldo archipresb. etc.: repetit Eugenii III privilegium *(n. 5)*, sub censu 3 byzantiorum apost. sedi annis singulis persolvendo. — Quoniam sine verae. Ego Adrianus etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 3 id. mai., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

[C =] C¹ f. 267'. D f. 347'. — Edd. Affò Istoria I 341 n. 34 ex C = Migne CLXXXVIII 1497 n. 127. — Regg. J. 6973. JL. 10273.

*7 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

*8 *(1187)*

Gregorius VIII concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 *Laterano 1193 iun. 13*

Celestinus III Giberto archipresb. etc.: suscipit eccl. b. Petri in Varistalla pago sitam, a Gregorio V in plebem de cappella promotam *(n. 1)* et Paschalis *(n. 3)*, Innocentii *(n. 4)*, Eugenii *(n. 5)*, Adriani *(n. 6)*, Alexandri *(n. 7)* et Gregorii *(n. 8)* privilegiis roboratam, sub apost. protectione; confirmat possessiones et decimationes terrarum totius curtis nec non terras ab abbatibus s. Sixti de Placentia per publica instrumenta ecclesiae collatas, praeterea publicas poenitentias, causas matrimoniorum, excommunicationes delinquentium, institutiones ecclesiarum et destitutiones et aedificationes et omnia alia spiritualia totius parochiae, praeter ea, quae ad officium episcopale tantum pertinent, et alia iura *(ut in n. 4. 5. 6)*, sub censu 3 byzantiorum apost. sedi annis

singulis persolvendo. — Quoniam sine verae. Ego Celestinus etc. Subscr. 21 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., id. iun., ind. 11, inc. d. a. 1193, pont. v. d. Celestini III a. 3.

Legitur in Alexandri VI Regestis supplicationum a. V lib. 5: Roma Arch. Vat. Suppl. t. 1026 f. 287' (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 511). [C =] C¹ f. 268 (id. maii). *D f. 349. — Edd. Affò Istoria I 351 n. 43* (id. maii) *ex C = Migne CCVI 997 n. 123. — Regg. J. 10427 et JL. 17004 ad mai. 15.*

Bondeno

(Bundenum. Bondenum)

Ecclesia s. Prosperi.

Duo olim huius nominis oppida in territorio Regino exstitere, Bondenum de Roncore sive Roncoris sive Diaconi et Bondenum Arduini (cf. Tiraboschi Dizionario I 60 sq. et Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 8). In villa Bundena Gregorius VII a. 1077 feb. 11 commoratus est (cf. supra p. 324), ibique Mathilda comitissa, quae saepius Bundeni residebat, a. 1115 decessit.

In loco Bondeno de Roncore olim ecclesia plebana s. Prosperi exstabat, ab archipresbytero recta. Eius memoria saec. XIV periisse videtur. Locus hodie Mantuanae dioecesi addictus est.

Innocentii II privilegium, quod sequitur, exstat nunc in R. archivo Regino, ex archivo q. app. Opere pie huc translatum.

A = Orig. Reggio-Emilia Arch. di stato (Opere pie).

1 *Laterano 1139 oct. 23*

Innocentius II Ugoni archipresb. eccl. s. Prosperi de Bundeno etc.: confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas. — Piae postulatio. Ego Innocentius etc. Subscr. 6 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. nov., ind. 3, inc. d. a. 1139, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 10.

A. — Edd. Tiraboschi Mem. Mod. III^b 8 n. 360 ex A = Migne CLXXIX 484 n. 421. — Regg. J. 5739. JL. 8049.

Gonzaga

Monasterium s. Benedicti.

In loco Gonzaga, quem Adalbertus comes Mutinensis a. 967 ab abbate Lenensi per commutationem accepit (edd. Bacchini Dell' istoria del mon. di S. Benedetto di Polirone, Doc. p. 12; Tiraboschi Mem. Mod. I^b 133 n. 108), iam a. 1035 ecclesia s. Benedicti exstabat, a Richilda, Bonifatii marchionis uxore, dotata (edd. Bacchini l. c. Doc. p. 24 = Rena e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana I^d 64 n. 8). Ibi Mathilda comitissa monasterium monachorum Benedictinorum instituit (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 170. 183 Regg. 72. 123), quod s. Petri apostoli ditioni subdidit et

Romanae ecclesiae proprietario iure concessit, tali tenore, ut abbas apostolicae sedi censum annuum persolveret (edd. Margarini Bull. Cas. II 118 n. 124 = Fiorentini Mem. della contessa Matilda [2] Doc. p. 266; cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 189 Reg. 143). Hic census ab Albino et Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 102) recensetur:

„Ecclesia de Gonzago I unciam auri."

Paschalis II a. 1105 monasterium s. Benedicti apud Gonzagiam cum cappella s. Mariae infra castrum abbati s. Benedicti Padolironensi confirmavit, salvo iure oboedientiaque Regensis episcopi (JL. 6012); inde censum illum I unciae auri abbas Padolironensis pro monasterio de Gonzaga solvere consuevit (cf. Cencii Libr. censuum S. R. E. l. c. I 127).

Locus nunc ad Mantuanum episcopatum pertinet. De eo cf. Lubin p. 163; Tiraboschi Dizionario I 354 sq.

Chartae ad monasterium s. Benedicti de Gonzaga pertinentes in tabulario Padolironensi, nunc in R. archivo Mediolanensi, inveniuntur. Sed privilegium pontificium ante Innocentium III frustra quaesivimus.

Pegognaga

(Pigugnaia. Pigugnanum. Pigognum)

Ecclesia s. Laurentii.

Plebs de Pigugnano venerandae aetatis recensetur inter ecclesias Regini episcopatus in Lucii II et Eugenii III privilegiis (v. Reggio, Episc. n. 10. 11), nunc vero ad Mantuanum episcopatum spectat. Fuit ecclesia collegiata, ut Honorii III privilegium a. 1221 mai. 4 (Pressutti Reg. Honorii III t. I 543 n. 3339) docet, quo archipresbytero et capitulo plebis de Pigugnano Regin. dioec. novenarium canonicorum numerum confirmavit. — De loco cf. Tiraboschi Dizionario II 187 sq.

1 *Tusculanum (1170—80) dec. 23*

Alexander III R(ainerio) abbati s. Benedicti super Padum: confirmat compositionem, quam I(acobus) Reginus archidiaconus et A. Mantuanus causidicus inter eum et Mazonem archipresbyterum s. Laurentii de Pigogno super quibusdam possessionibus, decimis, ficto et poena fecerunt.

v. Mantova, Mon. s. Benedicti super Padum (JL. 13537).

PARMA

Vita prima s. Bernardi S. R. E. card. et Parmensis episcopi, ab anonymo Parmensi prorsus coaevo exarata, s. XII, edd. Barnabas Parmensis, monachus Casinensis (Parmae 1609); Affò Vita di San Bernardo (Parma 1788) p. 207 sq.; Mon. hist. ad prov. Parm. III 491 sq. — Vita secunda s. Bernardi, b. Attone abbate Vallombros. et ep. Pistorien. auctore, s. XII, edd. Adrianus Cyprarius abb. de Salvenere (Romae 1602); [2] Thesaurus Velius (Romae 1612); [3] ital. (Parma 1618); [4] (1732); Affò Vita di San Bernardo p. 221 sq.; Mon. hist. ad prov. Parm. III 497 sq. — Angelo Mario Edoari Da-Erba Compendio de l'origine, antichità, successo e nobiltà de la città di Parma, mss. s. XVI sq., (de codd. cf. Lottici e Sitti Bibliogr. p. 137) et Excerpta e compendio chronicorum omnium saec. XIV, quod italice concinnavit Angelus Mario Edoari Da-Erba, edita in supplementum eorum, quae hodie desiderantur, in: Chronica Parmensia a saec. XI ad exitum saec. XIV (Parmae 1858). — Bonaventura Angeli La historia della città di Parma e la descrittione del fiume Parma (In Parma 1591). — Antonio Maria Garofani Il santoario di Parma (Parma 1593). — Roberto Rusca Catalogo dei vescovi Parmensi, a. 1599 (cf. Allodi Serie [3] p. VII). — Ranuccio Pico Teatro de' santi e beati della città di Parma e suo territorio (In Parma 1642). — Ughelli [1] II 179 sq.; [2] II 140 sq. — Franc. Bordoni Thesaurus sanctae ecclesiae Parmensis ortus sanctorum et privilegiorum (Parmae 1671). — Mauritii Zappata Notabilia rerum Parmensium in unum congesta, mss. s. XVII ex. (cf. Lottici e Sitti p. 161). — M. Zappata Florum Parmensis viridarii decerptorum a. 1690, ms. s. XVII, Parma Bibl. Palatina cod. 1540. — (Giusto Fontanini) Dell' istoria del dominio temporale della sede apostolica nel ducato di Parma e Piacenza (In Roma 1720). — (I. Fontanini) Historia summi imperii apostolicae sedis in ducatum Parmae ac Placentiae (Romae 1721). — Apologia per la scrittura pubblicata in Milano l' a. 1707, ed Osservazioni critiche sopra l'Istoria del dominio temporale della sede apostolica nel ducato di Parma e Piacenza (In Milano 1727). — Bonaventura Sacco Historia episcoporum Parmensium, ms. s. XVIII, Modena Bibl. Estense (Ms. Campori 1029). — Flavio Sacco Lettera scritta sul punto di storia del palazzo vescovile di Parma al Sig. Gius. Fossa (Parma 1737). — (Niccolò Antonelli) Ragioni della sede apostolica sopra il ducato di Parma e Piacenza I—X (In Roma 1741). — Paolo Luigi Gozzi Miscellanea storica sive Codice diplomatico Parmense vol. I—IV, ms. s. XVIII, Parma Bibl. Palatina codd. 426—29. — P. L. Gozzi Historia di Parma dal 300 al 1776, vol. I—III, ms. s. XVIII, ib. codd. 421—23. — P. L. Gozzi Storia di Parma vol. I—IV, ms. s. XVIII, ib. codd. 1261—63. — P. L. Gozzi Descrizione delle chiese di Parma e Piacenza, ms. s. XVIII, ib. cod. 479. — P. L. Gozzi Storia ecclesiastica Parmigiana, ms. s. XVIII, ib. cod. 962. — P. L. Gozzi Memorie per servire alla storia ecclesiastica della città di Parma (ex libris mss. Caroli Vaghi), ms. s. XVIII, ib. cod. 560. — Ireneo Affò Vita di San Bernardo degli Uberti (Parma 1788). — I. Affò Illustrazione di un antico piombo del Museo Borgiano di Velletri appartenente alla memoria ed al culto di San Genesio vescovo di Brescello (Parma 1790) p. 8 sq. — I. Affò Storia della città di Parma I—IV (Parma 1792-95). — I. Affò Chiese e monasteri della città di Parma, ms. s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 1182. — Giosetfantonio Foschieri

Notizie istoriche della terra di San Secondo nel ducato di Parma (Parma 1798). — I. Affò Memorie storiche di Colorno (Parma 1800). — Alessandro Sanseverino Istoria di Parma dal principio al sec. XVIII, vol. I. II, ms. s. XVIII, Parma Bibl. Palatina codd. 528. 529. — Antonio Bresciani Compendio della vita dei santi e beati Parmigiani (Parma 1815). — (Gabbi) Chiese di Parma vol. I. II, ms. s. XIX in., Parma Arch. di stato. — Paolo Donati Nuova descrizione della città di Parma (Parma 1824). — Lorenzo Molossi Vocabolario topografico dei ducati di Parma, Piacenza e Guastalla (Parma 1832—34). — Gio. M. Allodi Serie cronologica dei vescovi di Parma [1] (Parma 1833); [2] (Parma 1842); [3] I—II (Parma 1854—57). — Franc. Nicolli Codice diplomatico Parmense I. II (Piacenza 1835). — Franc. Cherbi Le grandi epoche sacre diplomatiche cronologiche critiche della chiesa vescovile di Parma I—III (Parma 1835—39). — Enrico Scarabelli I castelli del territorio Parmigiano descritti (Parma 1838). — G. M. Allodi Storia della chiesa di Parma (Parma 1839). — Antonio Barbieri e Gaetano Negri Cenni intorno la vita di Sant' Ilario . . epoca in cui divenne protettor universale della città e diocesi di Parma (Parma 1846). — Enrico Scarabelli Cenni storici artistici intorno alla chiesa e al già monastero di S. Quintino di Parma (Parma 1846). — Cappelletti XV 91 sq. — Paolo Panegrossi Memorie storiche intorno a S. Bernardo card., vescovo e protettore principale della diocesi de' Marsi 1079—1130 in: Civiltà cattolica 1867 p. 141 sq. — Emilio Seletti La città di Busseto capitale un tempo dello stato Pallavicino I—III (Milano 1883). — Francesco Magani Il culto di S. Siro nella diocesi di Parma [Non vidi]. — Severino Frati San Bernardo vescovo di Parma (Parma 1885). — (N. Pelicelli) Guida storica, artistica e monumentale della città e provincia di Parma [1] (Parma 1887); [2] (1906). — Luigi Barbieri I Parmigiani cardinali della s. chiesa Romana (Parma 1894). — Manio Tarchi (Tarchioni) L' anno 1106 nella storia di Parma cioè la ricongiunzione del popolo Parmense colla chiesa Romana (Parma 1899). — Gio. Mercati Parmensia in: Studi e documenti di storia e diritto XXIII (1902) 1 sq. — Franc. Magani Il più antico vescovo di Parma, del quale si abbia memoria (Parma 1902). — Pietro Piacenza Parma sede vescovile nel secolo IV in: Arch. stor. per le prov. Parmensi VIII (1904) 113 sq. — O. Salavolti e A. Soragna Cenni storici sugli antichi pievati e castelli della diocesi Parmense I (Parma 1904). — Dante Munerati L' azione del card. S. Bernardo degli Uberti nella pacificazione della chiesa Parmense in: Rivista di scienze storiche III^b (1906) 77 sq. — D. Munerati Sulle origini dell' antipapa Cadalo vescovo di Parma ib. III^a (1906) 167 sq. 277 sq. 342 sq. — Luigi Leoni Del culto di San Bernardo nella città e diocesi di Parma (1906). — Nestore Pelicelli Bernardo degli Uberti cardinale e vicario di Pasquale II in Lombardia (Parma 1906). — Tullio Bazzi e Umberto Benassi Storia di Parma (Parma 1908).

De auctoribus, qui de historia Parmensi egerunt, cf. Ireneo Affò Memorie degli scrittori e letterati Parmigiani I—V (Parma 1789); contin. da A. Pezzana VI—VIII (Parma 1825—33); G. B. Ianelli Dizionario biografico dei Parmigiani illustri e benemeriti nelle scienze, nelle lettere e nelle arti (Genova 1877); R. Di Soragna Bibliografia storica e statutaria delle provincie Parmensi (Parma 1886); Stefano Lottici e Giuseppe Sitti Bibliografia generale per la storia Parmense (Parma 1904); Enrico Alinori Bibliografia Parmense nella seconda metà del secolo XIX in: Arch. stor. per le prov. Parmensi N. Ser. II (1905) 1 sq.

Episcopatus Parmensis.

Parmensis episcopatus origines incertae sunt. P. Irenaeus Affò, historiarum Parmensium scriptor, sedem cathedralem, destructo oppido Brixellensi, saec. VI ex. Parmam translatam esse contendit; sed Ioh. Mercati nuper demonstravit, iam saec. IV Urbanum Parmae episcopum fuisse, qui a. 378 aut a. 380 a concilio Romano depositus fuit (cf. Studi e doc. XXIII 4 sq.). Alii Philippum primum Parmensium antistitem fuisse haud merito autumant.

Saec. VII in. Exsuperantium cathedram Parmensem tenuisse, sunt qui ex Gregorii I epistola ad Iohannem subdiaconum Ravennae (v. Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 15) colligant, sed res valde dubia est. Inter Parmenses episcopos celebres sunt Wigbodus (cf. n. 1—8), Helbuncus, Guidonis et Lamberti imperatorum summus cancellarius, Hubertus, Ottonis I et II archicancellarius, Sigefredus, monasteriorum s. Iohannis evang. et s. Pauli pius institutor, Heinricus, Heinrici II imp. cancellarius, Hugo, Conradi II cancellarius, Cadalus ille, postea sub nomine Honorii II antipapa, s. Bernardus presb. card. tit. s. Chrysogoni et Paschalis II legatus ac vicarius in Langobardia, Lanfrancus, quem ab Eugenio III depositum esse, Parmensi episcopali dignitate suppressa, Ughelli aliique nescimus quo argumento nisi contendunt. Denique laudamus Aicardum ep., qui Victoris IV antipapae gratia S. R. E. presb. card. et Friderici I imp. voluntate Parmensis civitatis potestas fuit (cf. Affò Storia di Parma II 376 n. 75).

Parmensis episcopatus primo Mediolanensi, postea Ravennatensi provinciae addictus est. Tempore vero schismatis Paschalis II a. 1106 Parmensem episcopatum a iurisdictione Ravennatis exemit (n. 13). Sed iam a. 1119 Gelasius II Gualterio Ravennati archiepiscopo Aemiliae episcopatus restituit, quod confirmarunt Calixtus II, Honorius II, Innocentius II (v. Ravenna, Archiepisc. n. 189. 190. 194. 198). Alexandrum III quoque Gerardo archiepiscopo Ravennati Parmensem et Bononiensem episcopatus confirmasse legimus (v. Ravenna, Archiepisc. n. 224). A. 1583 novo Bononiensi archiepiscopatui addicta, a. 1875 Parmensis ecclesia apostolicae sedi immediate subiecta est.

Inter catalogos ecclesiarum Parmensis episcopatus notamus hos: „Descriptio plebatuum sive Notula delle decime a. 1230“ (ed. O. Salavolti e A. Soragna Cenni storici sugli antichi pievati e castelli della diocesi Parmense I) et „Elenchus ecclesiarum Parmensium auctore cancellario episcopali Della Torre a. 1560“, ms. s. XVI, Parma Bibl. Palatina, et „Liber cathastri ecclesiarum, plebatuum et beneficiorum civitatis et dioecesis Parmensis a. 1584“, ms. s. XVI, Modena Bibl. Estense (Ms. Campori); cf. L. Lodi Catalogo dei codici e degli autografi posseduti dal marchese Gius. Campori p. 112 n. 154.

Archivum cancellariae episcopalis, in quo nostris temporibus multae chartae antiquae, inter quas pleraque imperatorum ac regum diplomata, repertae sunt, Romanorum pontificum privilegia ante a. 1198 non possidet. Frustra etiam inspeximus volumen inscriptum „Privilegia Parmensis ecclesiae“, ms. s. XVII in., Roma Arch. Vat. Arm. LXI t. 28 (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 379), quo Ughelli usus est.

De archivis Parmensibus cf. Blume Iter II 1 sq.; Fr. Bonaini Gli archivi dell' Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 207 sq.; Bethmann in Archiv XII 687 sq.; A. Ronchini in Arch. stor. ital. Ser. III t. V[a] (1867) 182 sq.; W. Schum in N. Archiv I 145; H. Bresslau ib. III 108; H. Simonsfeld ib. XXV 701 sq.; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 637; Pflugk-Harttung Iter p. 68 sq.; Gött. Nachr. 1900 p. 2 sq. De R. bibliotheca Pala-

tina cf. P. Paciaudi Memoria ed orazione intorno la biblioteca Parmense (Parma 1815); Fed. Odorici Memorie storiche della nazionale biblioteca di Parma in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi e Parmensi I (1863) 349 sq. II (1864) 443 sq. III (1865) 397 sq. De bibliotheca Musaei cf. St. Lottici-Maglione in Mazzatinti Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia XIV 83 sq.

1 *(876 nov. 16)*

Iohannes VIII Karolo imp.: nuntiat, Wigbodum eccl. Parmen. antistitem apostolorum adiisse limen et sedem, tam orationis voto quam inveniendae per se imperatoris gloriae desiderio; rogat, ut suscipiat illum ut sua viscera, quia, etsi forte quondam imperatori erat inutilis, nunc autem ei et sibi utilis. — Quia desiderandam. Dat. [16 kal. dec. ind. 10].

Reg. Iohannis VIII ep. 28. — Edd. Carafa Epp. decr. III 310 n. 27. Ughelli [1] II 184; [2] II 146. Mansi XVII 25 n. 27. Affò Storia I 287 n. 13. Migne CXXVI 699 n. 46. — Regg. J. 2294. JE. 3065.

Wibodo iam a. 870 una cum Iohanne et Petro epp. et Petro presb. card. apost. sedis legatione in Germania functus est (cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches [2] II 306).

2 *877 mart. 27*

Iohannes VIII Wigbodo ep. Parmensi: hortatur eum, ut, quoscumque et quomodocumque possit, ad defensionem S. R. E. filiorum excitet, incitet et compellat et cum his, qui ei adhaerent, ad colloquium suum accelerare ne pigritetur, quatenus communi consilio gens impia suis eliminetur e finibus; votis eius, prout temporis qualitas et causarum dispensatio concesserit, gratanter annuit; mandat, ut epistolas suas ad eos, quibus directae sunt, faciat asportari. — Devotionis tuae. Dat. 6 kal. april. ind. 10.

Reg. Iohannis VIII ep. 45. — Edd. Carafa Epp. decr. III 326 n. 44. Mansi XVII 40 n. 44. Affò Storia I 288 n. 14. Migne CXXVI 721 n. 67. — Regg. J. 2315. JE. 3086.

3 *(878)*

Iohannes VIII Wibbodo ep.: litteras eius et relatum hominis eius earum geruli se recepisse nuntiat; hortatur eum, ut, antequam Karolomannum ipse alloquatur, legatum cum litteris mittere satagat et in colloquio eius praesentia esse studeat. — In lectione litterarum. Dat. [. . . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 126. — Edd. Carafa Epp. decr. III 383 n. 116. Mansi XVII 91 n. 116. Migne CXXVI 804 n. 162. — Regg. J. 2411. JE. 3165.

In n. 3. 4. 5 legitur „Dat. ut supra“ (i. e. „4 id. iun. ind. 11“ ex ep. 112 = JE. 3157), sed librarium in gravissimum errorem incidisse manifestum est.

4 *(878)*

Iohannes VIII Supponi glorioso comiti: mandat, ut secum Anspertum (Mediolanen.) et Wibbodum (Parmen.) epp. assumat et apud Karolomannum regem omnia sua ordinabiliter ponat. — Primum quidem. Dat. [. . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 129. — Edd. Carafa Epp. decr. III 377 n. 107. Mansi XVII 88 n. 107. Migne CXXVI 784 n. 138. — Regg. J. 2387. JE. 3166.

Conf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches [2] III 80 et Iohannis VIII aliam epistolam ad Supponem comitem missam JE. 3201. — De notis chronologicis cf. n. 3.

5 *(878 nov.)*

Iohannes VIII Wibbodo Parmensi et Paulo Placentino et Paulo Regensi et Liudoino Mutinensi epp.: nuntiat, se 8 kal. dec. *(nov. 24)* Taurinium venisse; iubet, ut 4 non. dec. *(dec. 2)* Papiae ad synodum celebrandam esse debeant; qui primo hanc epistolam legerit, aliis sub omni festinatione transmittat. — Sanctitatem vestram. Dat. [. . . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 148. — Edd. Carafa Epp. decr. III 397 n. 142. Mansi XVII 103 n. 142. Affò Storia I 293 n. 16. Migne CXXVI 806 n. 166. — Regg. J. 2415. JE. 3202.

De notis chronologicis cf. n. 3.

6 *(879 mai. 2)*

Iohannes VIII Widbodo ep.: mittit missos suos, cum quibus aut ipse in servitium s. Petri ad Karolomannum regem ire omnemque suae voluntatis causam et necessitatem apud eundem regem perficere studeat aut fidelissimum et idoneum virum dirigat, qui vicem eius in omnibus sagaciter possit explere; missos suos sine tarditate ire ac reverti praecipit, ne ultra 3 dies illos penes se retinere procuret; si fortasse ad Karolomannum pro eius corporea infirmitate ire non posse contigerit, ad Karolum regem ipsius germanum eos quocumque modo proficisci faciat; redarguit eum, quod res et possessiones Angelbergae imperatricis sint a quibusdam malefactoribus omnimodis depraedatae. — Quoniam prae omnibus. Dat. [6 non. mai.].

Reg. Iohannis VIII ep. 182. — Edd. Carafa Epp. decr. III 413 n. 173. Mansi XVII 117 n. 173. Affò Storia I 295 n. 19. Migne CXXVI 831 n. 216. Watterich Pontif. Rom. vitae I 647. — Regg. J. 2465. JE. 3245.

De re cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches [2] III 102.

7 *(879 mai. 6)*

Iohannes VIII Witbodo ep. et consiliario suo: nuntiat, se assidua et supra modum gravi paganorum infestatione gravatum, cuiuslibet regis iam cupiisse habere solatium; si Karolomannum posse incunctanter agnoscat, apud illum; sin autem, apud Karolum regem causas et utilitates ecclesiae apost. prudenti dumtaxat consilio agere et ad perfectum deducere satagat. Si archicappellanus Karoli regis venerit, mandat, ut cum eo ad se pariter veniat; sin autem ipse Romam non venerit, eo diligenter inquisito, causas et voluntates atque devotiones vel Karolomanni vel ipsius germani sibi litteris praesentialiter innotescat; mandat, ut huius textum epistolae, ut nullus agnoscat, statim igne comburat. — Cum assidue. Dat. [6 die m. mai. ind. 12].

Reg. Iohannis VIII ep. 187. — Edd. Carafa Epp. decr. III 417 n. 179. Mansi XVII 121 n. 179. Affò Storia I 296 n. 20. Migne CXXVI 834 n. 221. — Regg. J. 2470. JE. 3250.

De re cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches [2] III 104.

8 *(880 iul. 18)*

Iohannes VIII Karolo glorioso regi: gratias agit de eius litteris; se fideli relatione ep. Wibbodi eius voluntatis arcana cognovisse scribit; nuntiat, se ipsius Wibbodi ep. hortatu in quandam curtem suam exivisse et una cum Widone comite, Lamberti filio, loqui voluisse; sed ipsum adesse praetermisisse etc. — Regiae magnitudinis. Dat. [15 kal. aug. ind. 13].

Reg. Iohannis VIII ep. 259. — Edd. Carafa Epp. decr. III 472 n. 249. Mansi XVII 183 n. 249. Affò Storia I 300 n. 23. Migne CXXVI 907 n. 295. — Regg. J. 2542. JE. 3321.

De re cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches [2] III 176. — Adnotamus denique Caroli III imp. privilegium a. 887 Wibodoni ep. concessum, quo ei omnes res confirmavit, quas per pontifices Romanae ecclesiae ipse et Vulgunda Deo dicata acquisierunt (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1715; [2] n. 1762).

**9* *(887—88)*

Stephanus V multotiens Paulum ep. P[lacen]tinum, Wibodo ep. (Parmensi) reclamante, ad iudicium vocat.

v. Piacenza, Episc. n. 11.

10 *(887—88)*

Stephanus V Paulo ep. P[lacen]tino: nuntiat, se deliberasse Wibodum ep. (Parmensem), quia pie semper praesens semperque iudicium desiderans semperque fuit oboediens, Montem Spilonem cum omnibus sibi pertinentibus habere perpetuo; praecipit, ut quicquid de frugibus exinde tollere praesumpserit, omni temeritate remota, integriter praefato Wibodo reddat.

v. Piacenza, Episc. n. 12. — Paulo successit Elbungus, de quo cf. Sergii III epistolam ad Leopardum abbatem Nonantulanum missam (v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 16).

11 *(Laterano) 1079 feb. 14*

Gregorius VII Evrardo Parmensi ep.: reprehendit eum, quod (Ecardum Augiensem) abbatem, ad se venientem et ad s. synodum properantem, cepit; praecipit ei, ut, si nondum dimiserit eum, continuo cum honore perduci faciat ad Mathildim; interim vero ab episcopali officio abstineat, usque ad se ipse veniat; sin autem his mandatis obtemperare noluerit, ecclesiae introitum ei interdicit. — Diu est quod. Dat. in synodo 16 kal. mart. ind. 2.

Reg. Gregorii VII lib. VI ep. 18. — Edd. Carafa Epp. decr. III 778 n. 18 = Tartini Rer. Ital. Scr. I 299. Mansi XX 272 n. 18. Affò Storia II 334 n. 33. Cherbi I 258. Migne CXLVIII 527 n. 18. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 355. — Regg. J. 3835. JL. 5104.

Evrardus ep. a. 1080 iun. 25 actis concilii Brixinensis subscripsit.

12 *(1098)*

Clemens III (Wibertus antipapa) U(goni) card.: eum de infestae insidiis alterius Iezabel (Mathildae comitissae) consolatur; cupit, eum synodo interesse sive cum Parmensi ep. sive cum aliquo alio. — Fama discurrente.

Gesta Romanae eccl. contra Hildebrandum ep. 7 (in codd. Bruxellensi n. 11196—97 et Hannoverano n. 110). — Edd. Sudendorf Registrum II (1851) 37 n. 31. K. Francke in Mon. Germ. Lib. de lite II 408. — Reg. JL. 5320 ad a. 1084.

Epistolam hanc Sudendorf l. c., Giesebrecht Gesch. der deutschen Kaiserzeit [4] III 1175 et Loewenfeld ad a. 1084, Köhncke Wibert von Ravenna p. 70 ad a. 1085, Ios. Schnitzer Die Gesta Romanae ecclesiae des Kardinals Beno (Bamberg 1892) p. 25, K. Francke l. c., Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 164, Meyer von Knonau Jahrbücher V 44 not. 33 ad a. 1098 referunt.

13 *Guastalla 1106 oct. 22*

Paschalis II in concilio apud villam Guardastallum, a. d. inc. 1106, 11 kal. nov. celebrato constituit, ut Aemilia tota cum suis urbibus, id est . . Parma . ., nunquam ulterius Ravennati metropoli subiaceat.

v. Aemilia n. 48 et Ravenna, Archiepisc. n. 188.

*14 (Guastalla 1106)

Paschalis II, Parmensibus civibus devotissime supplicantibus, Bernardum card. s. Chrysogoni, licet invitum, in episcopum consecrat.

Vita Mathildis comitissae auctore Donizone (Mon. Germ. Scr. XII 401) et Vita s. Bernardi I et II (v. supra p. 412). — Reg. JL. —.

Adnotamus hoc loco epistolam, quam Ho. quondam Parmensis eccl. archipresbyter ad P(aschalem) II de reconciliatione ecclesiae Parmensis misit (ed. G. Mercati ex cod. Vat. lat. 4930 s. XI in: Studi e documenti di storia e diritto XXIII 9).

15 (1106 ex.)

Paschalis II B(ernardo) Parmensi ep.: mandat, ut, quotiens monasterii s. Petri de Coelo aureo fratres episcopalibus indiguerint officiis, vel ipse eis tribuat vel a quibus ei visum fuerit tribui faciat.

v. Pavia, Mon. s. Petri in Coelo aureo (JL. 6081).

16 Bibbiano 1142 aug. 13

Ubaldus presb. card., S. R. E. legatus, definit litem diu agitatam inter Parmensem et Reginum epp. de ecclesia (s. Laurentii) de Vetto et de ecclesiis de Valvisneria *(Vallisnera)*.

v. Reggio, Episc. n. 10. — S. Bernardo ep. a. 1133 dec. 4 mortuo, Albertus quidam symoniace electus est (cf. Modena, Episc. n. 12), quo amoto, Lanfrancus successit.

17 (1172)

O(ddo) S. R. E. diac. card., apost. sedis legatus, B(ernardo) Parmensi ep.: nuntiat, se receptis eius litteris per mag. Alexandrum advocavisse peritissimum causidicum de civitate sua eiusque consilium audivisse; decernit, ut in causa appellationis novi testes recipi seu produci non debeant in capitulis iam agitatis: super novis autem capitulis relinquatur arbitrio boni et innocentis iudicis. — Receptis litteris.

Legitur in cod. can. Burchardi s. XI (add. a manu s. XIII ad lib. VII c. 7) Parma Bibl. Palatina. — Ed. Gött. Nachr. 1911. — Reg. JL. —.

*18 (1176)

Alexander III committit Iohanni ep. Brixiensi, ut controversiam inter Placentinum et Parmensem epp. super eccl. s. Martini in Speculo et eccl. s. Christinae in agro Placentino sitis cognoscat et sine remedio appellationis terminet.

v. Piacenza, Episc. n. 67.

19 Anagni (1176) nov. 12

Alexander III (Tedaldo) ep. Placentino: confirmat sententiam, a Brixiensi ep. super controversia inter eum et Parmensem ep. de eccl. in castro Speculi et eccl. s. Christinae prolatam.

v. Piacenza, Episc. n. 68.

*20 1177 mai. 1

Alexander III concedit ecclesiae Parmensi privilegium.

Reg. Sigonius Hist. de regno Italiae [1] p. 806; [2] p. 620 (kal. mai. a. 1177); *cf. A. Hessel De regno Italiae libri 20 von Carlo Sigonio (Berlin 1900) p. 35. JL. —.*

21 *Anagni (1173—79) nov. 25*

Alexander III Parmensi et Regino epp.: mandat, quatenus O(mnebonum) Veronensem ep. moneant, ut abbatem et fratres mon. de Nonantula in possessionem terrarum in curte Nugariae reducat; si R. filius comitis, ab eo iniuste investitus, eosdem fratres de ipsis terris indebite molestaverit, eum appellatione cessante vinculo anathematis astringant.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 87.

22 *Tusculanum (1180) iul. 13*

Alexander III (Oberto) Terdonensi, T(edaldo) Placentino, O(ffredo) Cremonensi et B(ernardo) Parmensi epp. et canonicis s. Donnini: praecipit, quatenus parochianis suis, quos possessiones monasterii Theodotae per intrusas habuisse vel alias illicite detinere ipsis constiterit, districte mandent, ut ipsas memorato monasterio sine difficultate restituant et in pace dimittant.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 13685).

23 *Tusculanum (1171—81) iun. 27*

Alexander III Parmensi et Regino epp.: mandat, quatenus Willelmum et Minaboves de Cav . . . . . et Gerardum de Ancuila et quosdam alios parochianos ipsorum compellant, ut ab inquietatione ecclesiae de Cellis, quae ad Nonantulanum mon. proprie spectat, penitus desistant et res ablatas eidem ecclesiae restituant, aut si aliquid iuris in rebus praefatae ecclesiae se habere confidant et causam intrare decreverint, in praesentia ipsorum ab abbate et fratribus Nonantulanis iustitiae complementum recipiant.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 91.

24 *(1159—81)*

Alexander III Parmensi ep.: consultationi eius respondet de matrimonio cuiusdam civis Parmensis investigando, qui propter homicidium de civitate timore mortis exivit, sed litteris episcopi quaesitus nondum potuit inveniri, licet quinquennium sit transactum; mandat, ut, si legitime accusatores et testes appareant, etiamsi nequiverit inveniri, testes recipere possit et fine canonico iudicium terminet. — Relatum est.

Comp. I lib. IV t. 19 c. 1. Decr. Gregorii IX lib. IV t. 18 c. 1. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 266. Friedberg II 717. — Regg. J. 9114. JL. 14052.

In quibusdam codicibus legitur inscriptio „Parisiensi episcopo“.

25 *Velletri (1182—83) mai. 17*

Lucius III Placentino, Parmensi, Cremonensi et Terdonensi epp. et praeposito et canonicis s. Donnini: mandat, quatenus parochianos suos districtius moneant, ut quae illis a D. qd. intrusa monasterii s. Mariae Theodotae sine assensu capituli concessa sunt vel a Caecilia abbatissa confirmata, monasterio sine difficultate restituant.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 14776).

26 *Verona (1186) ian. 4*

Urbanus III Placentino, Parmensi et Cremonensi epp. et archidiaconis et decanis et presbyteris in eisdem episcopatibus constitutis: praecipit, ut, si qui

monachi, canonici, clerici vel laici contra privilegia sedis apost. fratres de Columba decimarum exactione gravare praesumpserint, eos excommunicationis sententia percellant, monachos et canonicos sive clericos, appellatione cessante, ab officio suspendant; mandat, quatenus, si quis in fratres mon. de Columba manus violentas iniecerit, eum publice excommunicatum denuntient.

v. Piacenza, Mon. s. Mariae de Columba n. 11.

27 *Verona (1186—87) mai. 23*

Urbanus III Placentino, Parmensi, Cremonensi et Terdonensi epp. et. praeposito et canonicis s. Donnini: repetit Lucii III rescriptum *(n. 25)*.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 15861).

28 *Fornovo 1187 nov. 30*

Gregorius VIII Terdonensi et Placentino, Cremonensi et Parmensi epp. et canonicis s. Donnini: praecipit, quatenus parochianis suis, quos possessiones monasterii Theodotae per intrusas habuisse vel alias illicite detinere ipsis constiterit, districte mandent, ut ipsas memorato monasterio sine difficultate restituant et in pace dimittant.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 16077).

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Federico Odorici La cattedrale di Parma. Ricerche storico-artistiche (Milano 1864). — F. Pauluzzi Il duomo di Parma e i suoi arcipreti (Udine 1894). — Vigenio Soncini La cattedrale di Parma. Note critico-storiche (Parma 1906).

Canonicam penes ecclesiam cathedralem Wibodo episcopus a. 877 instituit, ut docet eius privilegium (edd. Affò Storia I 289 n. 15 = Cappelletti XV 98). Canonici Parmenses, multis imperatorum et regum privilegiis honestati, a Romanis quoque pontificibus protectionis privilegia receperunt sub censu annuo unius byzantii Lateranensi palatio persolvendo, cuius tamen neque apud Albinum neque apud Cencium mentio fit.

Archivum cum chartis inde ab a. 823, adhuc ditissimum, custoditur in ecclesia cathedrali. Praeterea adnotamus Libellum continentem chartas diversas pontificum et regum, mb. s. XIV, et Librum instrumentorum s. XIII sq. cum calendario ecclesiae Parmensis coniunctum. Inventarium librorum ecclesiae maioris Parmensis a. 1483 confectum vulgavit A. Pezzana Storia della città di Parma IV App. p. 72 n. 31.

A = Orig. Parma Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Transumptum omnium documentorum vol. III. IV, a. 1751, ib.; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 2.
D = Paolo Luigi Gozzi Miscellanea storica vol. I, s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 426; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5 sq.
D^1 = P. L. Gozzi Historia di Parma vol. I, s. XVIII, ib. cod. 421.
E = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [E^1] et Arm. XV t. 128 [E^2]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

1 *Parma 1069 april. 20*

Coram Cadalo praesule atque apostolico electo in iudicio residente, Gundelbertus diac. et custos s. Parmen. ecclesiae una cum Rainerio advocato conqueritur adversus Odam, filiam qd. Benzoni, et Oddonem iugalem eius. — A. ab inc. d. n. I. Chr. 1069, 12 kal. mad., ind. 7. Ego Cadalus ep. atque electus apostolicus ss.

A. [C III p. 183 n. 70]. — Ed. Affò Storia II 329 n. 29 ex A. — Regg. Hübner Gerichtsurkunden Reg. 1436. J. p. 402. JL. I p. 594.

*2 *Parma 1106 nov. 4*

Paschalis II consecrat ecclesiam cathedralem.

Chron. Parmense (edd. Muratori Scr. [1] *IX 759;* [2] *ed. Bonazzi IX p. IX 3; Mon. Germ. Scr. XVIII 662):* a. 1106, ind. 14, pridie nov. *Inscriptio s. XVI in ecclesia:* a. 1104, 6 kal. oct. *(edd. Angeli I 73; Pico p. 177; Ughelli* [1] *II 181;* [2] *II 142; Bordoni p. 14. 249; Campi Hist. di Piacenza I 378. 392 ad oct. 27; Affò S. Bernardo p. 143; Cherbi I 280; Allodi Serie* [3] *I 262). — Regg. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 178. J. p. 492. JL. I p. 726.*

Conf. etiam Vitam Mathildae comitissae auctore Donizone (Mon. Germ. Scr. XII 401; cf. Baronii Ann. eccl. ad a. 1106 c. 41). — Inscriptio s. XVI, quae in ecclesia cathedrali exstat: „Paschalis II consecrat templum olim s. Herculano m. sacrum ritu sollemni MCIV 6 kal. oct.“, tot redundat erroribus, ut eam omnino negligamus.

3 *Laterano 1141 nov. 7*

Innocentius II Bonizoni archipresb. ceterisque canonicis etc.: interventu mag. Hubaldi diac. card. suscipit b. Mariae Parmen. canonicam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas omnium habitantium in ipsa civitate et in suburbiis, quemadmodum secundum divisionem plebium eas legitime possederunt, partem oblationum, quae offeruntur in vigiliis et festis ss. Moderamni et Remigii de Berzeto, in vigilia et festivitate s. Donnini de Burgo et in assumptione b. Mariae in plebe de Cornelio, sub censu byzantii aurei apost. sedi annualiter persolvendo. — Aequitatis et iustitiae. Ego Innocentius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 7 id. nov., ind. 5, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 12.

A. [C IV p. 65 n. 31. D f. 179. E[2] *f. 277 Exc.]. — Edd. Affò Storia II 350 n. 51 ex A = Migne CLXXIX 556 n. 485. — Regg. Bordoni p. 304. Allodi Serie* [3] *I 289. J. 5807. JL. 8158.*

4 *Trastevere 1146 feb. 25*

Eugenius III Aicardo praeposito etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 3)* suscipit eccl. sub. apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et oblationes, sub censu byzantii 1 sedi apost. annis singulis persolvendo. — Piae postulatio. Ego Eugenius etc. Subscr. 9 card. Dat. Transtiberim p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 5 kal. mart., ind. 9, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

A. [B s. XIV. C IV p. 73 n. 34. D f. 182. D[1] *f. 173. E*[1] *f. 161' et E*[2] *f. 300 Exc.]. — Edd. Affò Storia II 363 n. 60 ex A = Migne CLXXX 1111 n. 85. — Regg. Bordoni p. 304. Allodi Serie* [3] *I 291. J. 6214. JL. 8869.*

Praeterea Allodi Serie [3] I 295 laudat litteras Alexandri III dat. Neapol a. 1160 mart. 1, quae potius Alexandro IV attribuendae sunt.

5 *Piacenza 1178 sept. 4*

Apud Laborantem card. diac. s. Mariae in Porticu et legatum Alexandri III Aicardus maioris eccl. praepositus ac minister et Opizo de Lavagna canonicus deponunt querimoniam in scriptis de ecclesia b. Terentiani sita intra castrum Curviagi contra archipresbyterum de Modolena, item de ecclesia s. Sepulcri infra civ. Parmae contra praepositum s. Feliculae.

A. [C IV p. 251 n. 145]. — Ed. Affò Storia II 384 n. 87 ex A. — Reg. Allodi Serie ³ I 306. JL. —.

„Cardinalis suscepit querimoniam et dixit: Ita nos dabimus vobis litteras nostras, quas eis dare faciatis, continentes, ut conspectui nostro se repraesentent, parati facere vobis iustitiam in civitate Parmae, cum ad eas partes Deo volente de proximo veniemus". — Hae tamen litterae desiderantur.

*6 *(1186)*

Urbanus III committit Forliviensi et Faventino epp., archipresbytero Bononiensi et mag. Rolando causam inter canonicos Parmenses et Reginum ep. super eccl. s. Terentiani de Cavriago audiendam.

Reg. Allodi Serie ³ I 310. JL. —.

*7 *(1192 iun. 9)*

Ex delegatione Petri card. tit. s. Caeciliae et apost. sedis totius Lombardiae legati Bernardus Parmen. ep. definit causam inter canonicos et Guidottum supra eccl. s. Secundi.

v. chartam Bernardi ep. a. 1192 iun. 9 (A. C IV p. 406 n. 239). — Regg. Affò Storia III 7 not. a. Allodi Serie ³ I 312. JL. —.

*8 *(1195 iun. 14)*

Fidantius (presb. card. tit. s. Marcelli), legatus Celestini III in Longobardia, confirmat constitutionem Bernardi et Obizzonis epp. de numero 16 canonicorum.

v. chartam Opizonis ep. a. 1195 iun. 14 (A. C IV p. 487 n. 281). — Reg. Allodi Serie ³ I 319. JL. —.

Teste Affò Storia II 181 iam Lanfrancus ep. a. 1141 constitutionem de numero 16 canonicorum fecit, quam Bernardus ep. a. 1192 confirmavit.

9 *Roma S. Pietro 1196 april. 29*

Celestinus III Girardo archidiac. et capitulo: confirmat Pontem Litie *(Ponte d'Enza)* cum cappella. — Cum a nobis. Dat. Romae ap. s. Petrum 3 kal. maii pont. n. a. 6.

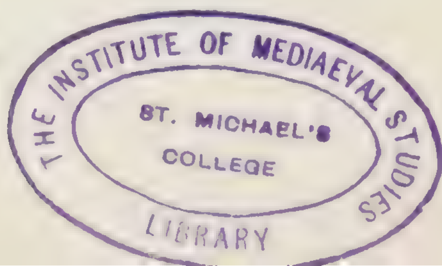
A. [C IV p. 502 n. 290]. — Edd. Affò Storia III 309 n. 13 ex A = Migne CCVI 1162 n. 261. — Regg. Allodi Serie ³ I 319. J. 10588. JL. 17366.

*10 *(1196)*

Celestinus III stabilitum numerum canonicorum augeri prohibet iubetque, ut quaecumque ad honorem et commodum eccl. Parmensis de maiore parte capituli canonice congregati fuerint ordinata et statuta, non debeant ab aliquo vel ab aliquibus ausu temerario infringi vel non possint in irritum aliquando revocari.

Reg. Bordoni p. 304. JL. —.

Statutum hoc confirmaverunt Innocentius III a. 1204 oct. 15 et Honorius III a. 1216 dec. 18 (ad exemplar Celestini et Innocentii).

Monasterium s. Iohannis evangelistae.

Vita s. Iohannis abbatis Parmensis auctore anonymo (s. XI) edd. Acta SS. V mai. 22 p. 179 sq.; Mabillon Acta SS. ord. s. Bened. V 717 sq.; Mon. hist. ad prov. Parmen. III 477 sq. — Vita et obitus s. Ioannis primi abbatis huius monasterii s. Ioannis evang. (auctore D. Barnaba Parmensi) [1] (Parmae 1609); [2] (1671). — Pico Teatro p. 62 sq. — Lubin p. 282. — (Mauritii Zappata) Corollarium abbatum s. Iohannis evang. Parmae, ms. a. 1692, Parma Bibl. Palatina cod. 1509. — Memorie storiche dell' insigne monastero di S. Giovanni di Parma, ms. s. XVIII, ib. Misc. 1465. — Affò Storia di Parma I 253 sq. — Allodi Serie cronologica [3] I 91 sq. — Dante Munerati Cronotassi degli abati Benedettini del monastero di San Giovanni evangelista in Parma in: Rivista stor. Benedettina II (1907) 393 sq. III (1908) 308 sq.

Monasterium s. Iohannis evangelistae in suburbio civitatis Parmae, a Sigefredo Parmensi episcopo a. 983, ut videtur, consilio Maioli abbatis Cluniacensis conditum (cf. E. Sackur Die Cluniacenser I 235 sq.) et Iohanni primo abbati commissum, magnam olim sanctimoniae famam obtinuit. Monasteria quoque s. Bartholomaei de Pistoria et s. Salvatoris de Fonte Taona (cf. vol. III p. 129. 133) abbati s. Iohannis Parmensis subiecta fuere. Abbatia s. Iohannis a Sixto IV a. 1477 iul. 17 congregationi s. Iustinae de Padua addicta (ed. Margarini Bull. Cas. II 365 n. 351), a. 1810 suppressa est.

Tabularium monasterii, congregatione exstincta, in bibliothecam Palatinam translatum est. Conradi II vero diploma autographum a. 1037 (ed. Mon. Germ. Dipl. IV 334 n. 243) in R. archivo Florentino, ex s. Salvatoris Taonensi monasterio huc translatum, adservatur.

A = Orig. Parma Bibl. Palatina.
B = Insert. bullae Nicolai V a. 1447 sept. 26: Orig. et cop. s. XV Parma Bibl. Palatina; Reg. Nicolai V (De regularibus lib. I) Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 432 f. 56'; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 506.
C = Liber privilegiorum mon. s. Iohannis, mb. s. XV, Parma Bibl. Palatina.
D = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*D*[1]] et Arm. XV t. 128 [*D*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.
Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

**2* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.
Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Laterano 1144 mart. 17*

Lucius II Guidoni abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* et Innocentii *(n. 2)* suscipit mon. s. Iohannis in Parmensi urbe situm sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas a Parmensibus epp. concessas; concedit licentiam quamcumque liberam personam suscipiendi et sepulturam liberam. — Quoniam sine verae. Ego Lucius etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 16 kal. april., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

A. [B = C f. 2. D[1] f. 104 et D[2] f. 291 Exc.]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 161 n. 166 ex A et II 339 n. 326 Exc. ex B = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 271 n. 4 = Bull. Rom. ed. Taur. II 484 n. 4, = Affò Storia II 354 n. 55, = Migne CLXXIX 833 n. 6. — Regg. Lubin p. 282. Allodi Serie [3] I 291. J. 6036. JL. 8525.

†4 *Viterbo 1145 oct. 31*

Eugenius III Guidoni abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* suscipit mon. s. Iohannis in Parmensi urbe situm sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis nominibus expressas et decimas a Parmensibus epp. concessas; concedit licentiam suscipiendi et sepulturam liberam, dat abbati et prioribus monasteriorum eius licentiam de monachis clericisque super eos ad ordinandum, a quocumque episcopo catholico voluerit, manus imponi; prohibet, abbatem in ipso monasterio eligere de extraneis monasteriis; statuit, ut nullus episcopus vel plebanus in eius ecclesiis audeat aliquem clericum intromittere vel extrahere; item ut nullus episcopus audeat consecrare aliquam ecclesiam iuris monasterii sine licentia et invitatione abbatum; interdicit universis plebanis, ut cappellis eius officium interdicere nullatenus praesumant et sepulturam non contradicant; interdicit etiam cunctis episcopis, honorem et quaecumque bona iuris monasterii minuere; dat abbati eiusque prioribus licentiam ad apost. sedem appellandi fiducialiter. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 7 card. Dat. Viterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 kal. nov., ind. 6, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

A. [C f. 1. D[2] f. 299 Exc.]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 165 n. 169 ex A = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 290 n. 7 = Bull. Rom. ed. Taur. II 519 n. 7, = Affò Storia II 361 n. 59, = Migne CLXXX 1059 n. 44. — Regg. J. 6173. JL. 8790.

Spurium, s. XII ex quodam genuino Eugenii III privilegio confectum, ex quo falsarius formulas et subscriptiones et notas chronologicas transcripsit. Genuinum vero privilegium eiusdem tenoris ac n. 3 fuisse manifestum est.

Monasterium s. Alexandri.

Pico Teatro p. 330 sq. — Lubin p. 283. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [2] II 534. — Affò Storia di Parma I 156 sq. — Allodi Serie cronologica [3] I 30 sq.

Monasterium s. Mariae et s. Alexandri a. 836 a Cunigunda, Bernardi regis Italiae vidua, conditum est (chartam fundationis edd. Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] II 740 n. 58; [2] II 689 n. 58 = Tacoli Mem. di Reggio II 677, = Affarosi Notizie stor. della città di Reggio I 64; Tiraboschi Mem. Mod. I[b] 26 n. 20; Affò Storia I 283 n. 8), monasteriis s. Bartholomaei in urbe Parma et s. Thomae iuxta civitatem Regii ei addictis. Coluerunt moniales ex ordine s. Benedicti, quae Romana libertate gavisae sunt sub annuo censu unius byzantii, quem Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 102) referunt:

„Monasterium s. Alexandri I morabutinum".

Superest etiam iuramentum, quod Adalasia abbatissa monasterii s. Alexandri Parmensis, ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis, ord.

s. Benedicti, a. 1254 sedi apostolicae praestitit (ap. Cencium c. 54e, ed. Fabre-Duchesne I 287).

Denique Innocentius VIII a. 1486 mai. 27 monasterium s. Alexandri curae et administrationi, correctioni et visitationi abbatis s. Iohannis evang. et congregationi s. Iustinae de Padua perpetuo addixit (ed. Margarini Bull. Cas. II 397 n. 373).

Monasterio suppresso, chartarum pars altera in bibliothecam Palatinam, altera in R. archivum Parmense devenit. Celestini III vero privilegium (n. 4) a Cornelio Margarini ex archivo procuratoris generalis congregationis Casinensis de Urbe, tunc penes abbatiam s. Pauli in Via Ostiensi (cf. vol. I p. 165) custodito, exscriptum est. Conf. „Registrum privilegiorum s. Alexandri Parmen." et „Inventario di scritture del monistero di S. Alessandro", s. XVI, Parma Arch. di stato.

A = Orig. Parma Bibl. Palatina.
A[1] = Orig. Parma Arch. di stato (Mon. di S. Alessandro).
B = Cop. Parma Bibl. Palatina.
C = Fasciculus privilegiorum mon. s. Alexandri, s. XVI, Parma Arch. vescovile.
D = Cornelii Margarini Thesaurus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
E = Paolo Luigi Gozzi Miscellanea storica vol. I, s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 426; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5 sq.

1 *Laterano 1138 april. 12*

Innocentius II Agneti abbatissae etc.; suscipit mon. b. Alexandri intra civ. Parmensem situm, quod utique b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas, et concedit ius eligendi abbatissam et sepulturam liberam, sub censu 1 byzantii apost. sedi annis singulis persolvendo. — Cum pro omnibus. Ego Innocentius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 2 id. april., ind. 1, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

A. [B s. XV. C f. 1. E f. 177]. — Edd. Affò Storia II 348 n. 50 ex A = Migne CLXXIX 357 n. 312. — Regg. Allodi Serie [3] I 288 ad april. 13. J. 5632. JL. 7887.

2 *Laterano 1179 mart. 20*

Alexander III Willae abbatissae etc.: repetit privilegium Innocentii II *(n. 1)*. — Cum pro omnibus. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. april., ind. 12, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A. [C f. 4]. — Ed. Affò Storia II 384 n. 86 Exc. ad a. 1178. — Regg. J. 8681. JL. 13335.

3 *(1195)*

Petrus tit. s. Caeciliae presb. card., apost. sedis legatus, universis in Christo fidelibus: terminat novam parochiam, ab ecclesia s. Gervasii disiunctam; nuntiat, se in proprio fundo monasterii s. Alexandri a Bernardo Parmensi ep. crucem poni fecisse, simul et lapidem benedictum ad ecclesiam

b. Caeciliae in Capite pontis construendam et ipsi monasterio subiciendam. — Cum essemus Parmae.

Insert. n. 5. — Edd. Affò Storia III 306 = Migne CCVI 1084. — Reg. Allodi Serie [3] *I 313. JL. —.*

4 *Laterano 1195 april. 17*

Celestinus III Guillae abbatissae etc.: repetit privilegia Innocentii II *(n. 1)* et Alexandri III *(n. 2)*. — Cum pro omnibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 22 card. Dat. Lat. p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 15 kal. maii, ind. 13, inc. d. a. 1195, pont. v. d. Celestini pp. III a. 5.

A. [B s. XIV. C f. 7. D f. 575]. — Edd. Affò Storia III 305 n. 9 Exc. ex A = Migne CCVI 1081 n. 202. — Regg. J. 10522. JL. 17219.

5 *Laterano 1195 april. 19*

Celestinus III abbatissae: confirmat constitutionem, quam Petrus s. Caeciliae presb. card., tunc apost. sedis legatus, de ecclesia s. Caeciliae in fundo mon. s. Alexandri constructa fecit, de verbo ad verbum insertam *(n. 3)*. — Ea quae a. Dat. Lat. 13 kal. maii pont. n. a. 5.

A[1]. *[E f. 225]. — Edd. Affò Storia III 305 n. 10 ex A = Migne CCVI 1084 n. 204. — Regg. Allodi Serie* [3] *I 313 ad a. 1196. J. 10524. JL. 17221.*

6 *Laterano 1197 mai. 28*

Celestinus III Guiliae abbatissae ac sororibus: confirmat compositionem, quae inter eas et mag. Hugonem Parmensem canonicum et plebis s. Pangratii archipresbyterum super ecclesia s. Andreae de Fabrore intercessit. — Ea quae concordia. Dat. Lat. 5 kal. iun. pont. n. a. 7.

A[1]. *— Edd. Affò Storia III 311 n. 16 ex A = Migne CCVI 1219 n. 310. — Regg. J. 10651. JL. 17552.*

Adnotamus praeterea Celestini III rescriptum a. 1197 mai. 28 ad Albertum diaconum de Coentio, qui in n. 7 syndicus Guilliae abbatissae exstitit (v. Coenzo n. 1).

**7* *(1197)*

Celestinus III committit Sicardo Cremonensi ep. causam inter Ubertum archipresbyterum plebis s. Faustini de Sorbulo nomine ipsius plebis et Albertum diaconum, syndicum Guilliae abbatissae mon. s. Alexandri de civ. Parma et clericorum de Coencia, super cappella s. Syri de Coencia audiendam.

v. chartam a. 1197 oct. 5 ap. Affò Storia III 313 n. 18. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Pauli.

Sigefredus Parmensis episcopus a. 985 monasterium monialium s. Pauli in civitate Parma condidit, Liudam primam abbatissam in eo instituens (cf. fundationis chartam ap. Affò Storia I 384 n. 94). Moniales privilegia habuerunt ab Ottone IV a. 1210 BF. 377 et a Friderico II a. 1226 BF. 1622, a Beatrice et Mathilda a. 1073 (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 129 Reg. 15), a Sigefredo, Henrico, Hugone, Cadalao et Everardo Parmensibus episcopis. De monasterio s. Pauli cf. Affò Storia di Parma I 255 et Allodi Serie [3] I 81 sq.

Chartae ex monasterio s. Pauli hodie in bibliotheca Palatina adservantur. Urbani III vero privilegium (n. 2) Fr. Nicolli ex archivo dominorum de Casapinis exscripsit.

A = Orig. Parma Bibl. Palatina.
B = Cop. ib.
C = Repertorio o sia Registro delle pergamene del monistero di S. Paolo di Parma, a. 1716, ib. cod. 1248; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 8.

*1 *(Bagnolo S. Vito 1178 oct. 1)*

Precibus Octaviani card. S. R. E. Garsendonius Mantuan. eccl. ep. concedit Caeciliae abbatissae mon. b. Pauli albergarias de omnibus rebus, quas mon. b. Pauli de Parma possidet a parte comitissae Mathildis in loco q. d. S. Maria de Bosco.

v. chartam Garsendonii ep. Mantuani ap. Affò Storia II 387 n. 90. — Reg. Allodi Serie [3] I 301 ad a. 1165. JL. —.

Octavianus card. idem esse videtur atque ille, quem Lucius III diaconum cardinalem ss. Sergii et Bachi renuntiavit. — In C f. 5 perperam quoddam privilegium Innocentii II a. 1138 mai. 3 de eadem re laudatur, quod potius est Innocentii III a. 1205 mai. 14 Potthast Reg. 2496.

2 Verona (1186—87) iun. 26

Urbanus III Romanae abbatissae et sororibus: suscipit mon. s. Pauli de Parma cum omnibus pertinentiis sub apost. protectione, et confirmat concessionem G(arsendonii) ep. Mantuani a. 1185 ian. 4 insertam, qua Romanae abbatissae ecclesiam s. Mariae de Castello veteri de Godo donat, ab Hugone ep. Mantuano in ordine sanctimonialium institutam, nunc autem ab eodem ordine elapsam. — Ea quae a. Dat. Veron. 6 kal. iul.

A. [C f. 6 Reg. ad a. 1185 dec. 27]. — Edd. Affò Storia II 394 n. 99 ex A = Migne CCII 1480 n. 99. Nicolli Cod. dipl. I 14 n. 23, 2 ad a. 1185. — Regg. J. 9921. JL. 15880.

3 (1187)

Gregorius VIII Romanae abbatissae etc.: suscipit mon. s. Pauli Parmen. sub apost. protectione, et confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis; concedit ius liberas personas e saeculo fugientes ad conversionem recipiendi; prohibet, ne quis laicus decimas ab eis extorquere praesumat; concedit facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi; interdicit, ne quis in moniales vel monasterium excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam promulget vel eis novas et indebitas exactiones imponat; concedit ius eligendi abbatissam; inhibet, ne aliquis infra fines parochiarum ecclesiam vel oratorium de novo construere praesumat. — Prudentibus virginibus.

A. [B a. 1767. C f. 6' Reg.]. — Edd. Affò Storia II 396 n. 100 ex A = Migne CCII 1561 n. 24. — Regg. J. 10014. JL. 16080.

Autographum non absolutum est subscriptionibusque papae et cardinalium atque notis chronologicis omnino caret.

Civitas Parmensis.

De archivo civitatis cf. Gius. Sitti Cenni storici sull' archivio del Comune di Parma in: Arch. stor. per le prov. Parmensi V (1903) 139 sq. Codices manuscriptos in archivo adservatos recensuit St. Lottici-Maglione in: Mazzatinti Inventari delle biblioteche d'Italia XIV 98 sq.

**1* *(1106 ex.)*
Parmenses cives Paschali II devotissime supplicant, quatenus Bernardum ipsis episcopum concedat; spondentes, illius se mandatis fideliter oboedire nec ulterius apost. sedis rebelles exsistere.

cf. Episc. n. 14. — Reg. JL. —.

**2* *(1148)*
Eugenius III monet Reginos atque Parmenses firmiter per scripta sua ut Mutinensibus nullum auxilium contra Nonantulanos subministrent.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 40 et Reggio, Civ. n. 2.

3 *(1159—81)*
Alexander III Parmensi ep.: consultationi eius respondet de matrimonio cuiusdam civis Parmensis investigando, qui propter homicidium de civitate timore mortis exivit, sed litteris episcopi quaesitus nondum potuit inveniri.

v. Episc. n. 24.

**4* *Borgo San Donnino (1188 ex.)*
Coram Petro Diano s. Caeciliae presb. card. et Sofredo diac. card. s. Mariae in Via lata Vetulus Parmensis civis et iudex iurat super verbo pacis inter Parmenses et Placentinos faciendae.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Parma 1189 ian. 1*
Coram Sofredo s. Mariae in Via lata diac. card. aliisque consiliarii Parmae iurant, se observaturos esse praecepta, quae ipse Sofredus atque Petrus Dianus s. Caeciliae presb. card. eis fecerint, sicut Vetulus Parmensis civis et iudex super verbo pacis inter Parmenses et Placentinos faciendae iuravit in eccl. s. Donnini de Burgo coram eisdem cardinalibus *(n. 4)*.

v. Piacenza, Civ. n. 29.

Sorbolo

Ecclesia s. Faustini et s. Iovitae de Sorbulo.

1 *Laterano 1190 mart. 14*
Clemens III archiep. et cancellario Mediolanen.: mandat, quatenus clericos et laicos [de] Sorbole, qui monachos s. Petri in Coelo aureo violarunt, tamdiu vinculo nuntient anathematis subiacere, donec satisfaciant et ad sedem apost. veniant absolvendi; committit eis causam super cappella (s. Syri) terminandam.

v. Pavia, Mon. s. Petri in Coelo aureo (JL. 16475).

2 *Roma 1191 mai. 27*

Celestinus III abbati et fratribus s. Petri in Coelo aureo Papien.: confirmat sententiam, quam Mediolanensis archiep. et cancellarius eiusdem super causa inter eos et archipresb. et clericos de Sorbola super cappella s. Syri et eius possessionibus de loco Casalis s. Petri protulerunt *(n. 1)*.

v. Pavia, Mon. s. Petri in Coelo aureo (ed. Gött. Nachr. 1902 p. 165 n. 20).

**3* *(1192—93)*

Celestinus III committit Laudensibus canonicis eandem causam *(n. 2)*.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *Roma S. Pietro 1193 iul. 13*

Celestinus III Wazoni Cremonen. canonico: committit causam, quae inter archipresb. de Sorbolo et mon. s. Petri in Coelo aureo de Papia super cappella s. Syri vertitur, ne idem archipresbyter propter viarum impedimenta ad remotiorem iudicem propter hoc laborare cogatur, non obstantibus litteris ad Laudenses canonicos auctoritate apost. destinatis *(n. 3)*.

v. Pavia, Mon. s. Petri in Coelo aureo (ed. Gött. Nachr. 1902 p. 166 n. 21).

**5* *(1197)*

Celestinus III committit Sicardo Cremonensi ep. causam inter Ubertum archipresb. plebis s. Faustini de Sorbulo nomine ipsius plebis et Albertum diaconum, syndicum Guilliae abbatissae mon. s. Alexandri de civ. Parma et clericorum de Coencia, super cappella s. Syri de Coencia audiendam.

v. Parma, Mon. s. Alexandri n. 7.

Coenzo

Ecclesia s. Syri de Coentio.

Celestini III privilegium (n. 1) adservatur in R. archivo Parmensi inter chartas monasterii s. Alexandri.

A = Orig. Parma Arch. di stato (Mon. di S. Alessandro).

1 *Laterano 1197 mai. 28*

Celestinus III Alberto diacono de Coentio: suscipit eum cum omnibus bonis tam ecclesiasticis quam mundanis sub apost. protectione, specialiter autem beneficium, quod habet in ecclesia s. Caeciliae in Capite pontis Parmae; statuit, ut, si se in aliquo gravari praesenserit, libere ei liceat sedem apost. appellare. — Sacrosancta Romana. Dat. Lat. 5 kal. iun. pont. n. a. 7.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 405 n. 484 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 696 n. 10652a. JL. 17554.

BRESCELLO.

(Brixillum. Brisillum. Brixellum)

Cronica s. Genesii ep. et antistitis Brixilli (cf. infra sub *C*). — Cronaca di Brescello, ms. s. XVI ex., Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale: Reggio-Brescello). — Lubin p. 63. — Ughelli ²Xᵃ 30 sq. — Carlo Talenti Compendio istorico di Brescello, mss. s. XVIII in., Brescello Arch. comunale; Reggio Arch. di stato; Reggio Bibl. municipale;

Modena Bibl. Estense; Parma Bibl. Palatina etc. (cf. C. I. L. XI 1 p. 181). — Andrea Barbieri Memorie storiche di Brescello, ms. s. XVIII, Reggio Bibl. municipale. — Gio. Soliani Storica esposizione intorno al monastero di S. Benedetto di Brescello, ms. a. 1778, Brescello Arch. parrocchiale (cf. Mori Cenno p. 5). — Ireneo Affò Illustrazione di un antico piombo del Museo Borgiano di Velletri appartenente alla memoria ed al culto di San Genesio vescovo di Brescello (Parma 1790). — Tiraboschi Dizionario topografico storico degli stati Estensi I 66 sq. — Fil. Malcisi Annali di Brescello, ms. s. XVIII ex. (cf. Mori Cenno p. 6). — Franc. Cherbi Brescello illustrata dalla sua origine, mss. a. 1840, Brescello Arch. comunale: Reggio Arch. di stato; Reggio Bibl. municipale. — Cappelletti XV 441 sq. — Remigio Crespellani Cenni storici intorno Brescello e sua zecca (Modena 1865). — Gius. Spinelli Memorie Brescellesi vol. I—X, ms. s. XIX (cf. Mori Cenno p. 6). — Carlo Zatti Cenni storici ed iscrizioni di Brescello antica (Reggio 1881). — Anselmo Mori Memoria sui pastori della chiesa Brescellese (Parma 1898). — A. Mori Cenno storico sul monastero delle Benedettine di Brescello (Guastalla 1898).

Monasterium s. Genesii de Brixello.

„Veterem in Aemilia civitatem Brixellum fuisse Longobardorum memoria signat historia (i. e. Pauli diac. Hist. Langob. lib. III c. 18 et lib. IV c. 28) ac etiam b. Genesii episcopi revelatio manifestat; quae nimirum civitas, dum Romani imperii fidelitati vehementer incederet, a Longobardis destructa, suae magnitudinis quantitatem amisisse videtur.“ Ita Paschalis II in privilegio suo (n. 2). Brixelli autem priscis temporibus sedem episcopalem fuisse constat, quam, oppido destructo, Parmam tanslatam esse Affò haud merito contendit (cf. supra p. 413). Ibi Azzo comes, Mathildae comitissae proavus, monasterium monachorum Benedictinorum condidit (cf. Vitam Mathildis auctore Donizone in Mon. Germ. Scr. XII 360), a Tedaldo et Bonifatio marchionibus et ab ipsa Mathilda privilegiis honestatum (cf. n. 1), a Romanis quoque pontificibus libertatis privilegio munitum sub annuo censu 1 byzantii, quem Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 103) duabus vicibus ita referunt:

„Monasterium de Berselli [Bercello] I morabutinum.“
„Monasterium sancti Genesii I morabutinum.“

Monasterium s. Genesii, quod a. 1409 in commendam datum et inter abbatias Nullius celebratum est, mox labi coepit. A. 1486 moniales in novo b. Annuntiatae Brixellensi monasterio habitare coeperunt.

Locus olim Parmensis dioecesis, quamquam monachi s. Genesii se ab omni iurisdictione episcopali liberos esse contenderunt, a. 1828 novo tunc erecto episcopatui Guastallensi addictus est.

Ex archivo s. Genesii perpauca supersunt et Mutinae in archivo Estensium, nunc in R. archivo, et Regii in archivo episcopali. Mathildae et Paschalis privilegia transcripta sunt in codice quodam s. XVI, olim monialium s. Annuntiatae, nunc in R. bibliotheca Parmae custodito [*C*]; Paschalis II et Innocentii II privilegia referuntur in libello quodam relationis privilegiorum apostolicorum confecto ex processu a. 1445, quo monachi Brixellenses contra Parmensis episcopi vindicias libertatem defenderunt [*D*]. Archivum civitatis

Brixellensis est Regii in R. archivo (cf. Dallari Il R. archivio di stato di Reggio nell' Emilia p. 95).

B = Cop. Modena Arch. di stato (Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Brescello).
B[1] = Cop. a. 1445 sept. 2 periisse videtur.
B[2] = Cop. Reggio-Emilia Arch. vescovile.
C = Cronica s. Genesii ep. et antistitis Brixelli (ed. Affò Illustrazione p. 45 sq.). Exstat in codice inscripto: Ordo ad professionem faciendam secundum morem congregationis s. Iustinae, scr. ab Hieronymo Bono alias de Bona, mb. a. 1509, f. 19 sq., olim penes moniales s. Annuntiatae terrae Brixilli, s. XVI, Parma Bibl. Palatina cod. 684; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 7.
D = Exemplum relationis privilegiorum apostolicorum pro ecclesia Brixilli, a. 1601, Roma Arch. Vat. Arm. XV c. 17 s [ex *B*[1]]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 119. — Alterum exemplar est Mutinae in R. archivo (Cancellaria ducale — Ecclesiastici: Brescello) [*D*[1]].
E = Carlo sen. Strozzi Spoglio EEE 1248, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. VIII 1486; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144.
F = Paolo Luigi Gozzi Miscellanea storica vol. I, s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 426 [ex *C*]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5.

**1* *(Brescello 1099 nov. 12)*

Paganus S. R. E. diac. card. subscribit chartae donationis factae a Mathilda comitissa et ducatrice monasterio in castro Brixello sub nomine s. Trinitatis et s. Michaelis atque apostolorum Petri et Pauli et s. Genesii consecrato, ut sit in potestate S. R. E.

v. chartam Mathildae comitissae a. 1099 nov. 12 (edd. Bacchini Dell' istoria di S. Benedetto di Polirone, Doc. p. 76 = Fiorentini Mem. di Matilda [2] *App. p. 156. 267 = Renn e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana III*[b] *93; Affò Illustrazione p. 56 n. 2 = Affò Storia di Parma II 342 n. 43). — Reg. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 165 Reg. 57. JL. —.*

2 *Carpi 1106 oct. 11*

Paschalis II Thebaldo abbati Brixellen. mon. etc.: statuit, ut nullus sacerdotum quamlibet exerceat dioecesalem in monasterio et in adiacenti colonia potestatem neque ulli eorum facultas sit locum ipsum vel eius monachos sive clericos interdictioni vel excommunicationi subicere; decernit, ut chrisma etc. fratres a quo maluerint catholico suscipiant episcopo; concedit ius eligendi abbatem a Romano pontifice consecrandum; confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas; concedit facultatem liberas et absolutas personas suscipiendi, sub censu aurei byzantii quotannis sedi apost. persolvendo, quemadmodum a Mathilda comitissa in oblationis chyrographo est institutum *(n. 1)*. — Veterem in Emilia. Ego Paschalis etc. Subscr. 3 card. Dat. ap. Carpum 1107, ind. 15, 5 id. oct.

[B[1] *dep. =] D et D*[1]*. C f. 27 [et f. 38 (ital.) = B a. 1578. B a. 1584. B s. XVIII. B*[2] *s. XVI. F f. 151]. — Edd. Affò Illustrazione p. 58 n. 3 Exc. ex C. Gött. Nachr. 1900 p. 25 n. 4 ex D. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. II*[b] *73 n. 294. Allodi Serie* [3] *I 265 ad a. 1107. Cappelletti XV 447. PflugkH. Iter p. 88. JL. 6582 ad a. 1099—1118.*

Affò Illustrazione p. 30 et p. 58 not. a haud merito de fide huius privilegii dubitat, licet in compluribus locis interpolatum aut vitiatum esse videatur.

3 *Cremona 1132 iul. 18*

Innocentius II Hieronymo abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 2)* suscipit mon. s. Genesii Brixilen., quod ad ius et proprietatem S. R. E. noscitur pertinere, sub apost. tutela, et confirmat possessiones et iura *(ut n. 2)*. — Cum omnibus. Ego Innocentius etc. Subscr. 6 card. Dat. Cremonae, ind. 10, die 15 [kal.] aug., 1133.

D et D[1] *Exc. [C f. 28' Reg.]. — Edd. (Antonelli) Ragioni della sede apost. sopra Parma e Piacenza VIII 115 n. 2 ex D = Affò Illustrazione p. 58 n. 4. — Regg. Cappelletti XV 447. PflugkH. Iter p. 87. JL. —.*

4 *Laterano 1153 dec. 9*

Anastasius IV Pacifico abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 2)* et Innocentii *(n. 3)* suscipit mon. s. Genesii Brixellen., quod ad ius et proprietatem S. R. E. pertinet, sub apost. protectione, et confirmat iura et possessiones *(ut n. 2. 3)*, sub censu aurei byzantii quotannis sedi apost. persolvendo. — Cum omnibus. Ego Anastasius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. [et] canc., 5 id. dec., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

B a. 1365 mart. 27. [B[2] *s. XVIII. E n. 28]. — Edd. Muratori Antiq. V 1021 ex B = Affò Illustrazione p. 60 n. 5 = C. Fea Il diritto sovrano della s. sede sopra le valli di Comacchio e sopra la repubblica di S. Marino (Roma 1834) p. 153 n. 22, = Migne CLXXXVIII 1004 n. 13. — Regg. Tiraboschi Mem. Mod. III*[b] *28 n. 399. Cappelletti XV 447. J. 6743. JL. 9771.*

5 *1179 mart. 22*

Ardicio s. Theodori diac. card. definit litem inter Offredum ep. Cremonen. et Silvestrum abbatem Brisillen. super ecclesiis Pangonetae, Corrigiae viridis, Doxoli audiendam.

v. Cremona, Episc. (JL. —.).

6 *Verona (1186) nov. 12*

Urbanus III Regino ep.: mandat, ut causam inter G(andulfum) abbatem s. Sisti (de Placentia) et Brisilense monasterium super ecclesiis s. Prosperi et s. Mariae in Corrigia viridi, quas I(melda) qd. s. Sisti abbatissa Brisilensi monasterio sub ficto 12 Lucensium veterum annuatim reddendo concessit, appellatione postposita, terminet.

v. Piacenza, Mon. s. Sixti n. 40.

Ecclesia s. Feliculae.

Oratorii s. Feliculae in loco Romulano siti prima mentio habetur in charta a. 924 (ed. Affò Storia I 331 n. 49). Saec. XII ibi canonici regulares introducti sunt. Denique ecclesia s. Feliculae, cui ecclesia s. Sepulcri in civitate Parma unita est, sub titulo prioratus in commendam cessit.

De loco, haud procul ab oppido *Montechiarugolo* sive *Montecchio Rivolo* iuxta Enza flumen sito, cf. Pennotti Generalis totius s. ord. clericorum canonicorum hist. tripartita [1] p. 300; [2] p. 308 et Affò Storia I 255. II 188 sq.

Hadriani IV privilegium *(n. 2)*, olim in archivo canonicorum regularium s. Sepulcri de Parma custoditum, nunc in R. archivo Parmensi exstat.

A = Orig. Parma Arch. di stato.
B = Cop. ib.
C = Registro delle scritture dell' archivio dei canonici Lateranensi di S. Agostino di Piacenza, s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli 120; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.

**1* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1158 april. 24*

Hadrianus IV Gerardo priori etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 1)* suscipit eccl. s. Feliculae sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, inter quas ecclesiam s. Sepulcri sitam in suburbio Parmae; statuit, ut ordo canonicus secundum b. Augustini regulam ibi institutus semper observetur; concedit ius clericos et liberos laicos suscipiendi et sepulturam liberam; confirmat oblationes missarum, quae in eorum ecclesiis a Parmensi ep. celebratae fuerint, a Lanfranco ep. concessas. — Quotiens illud a. Ego Adrianus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. R[olandi S. R. E. presb. card. et canc.], 8 kal. [mai., ind.] 7, inc. d. a. 1158, pont. [v. d. Ad]riani pp. IIII a. 4.

A. [B s. XVII. C f. 13']. — Edd. Affò Storia II 369 n. 75 ex A = Migne CLXXXVIII 1562 n. 184. — Regg. J. 7041. JL. 10403.

Gerardus prior postea prior s. Mariae de Rheno (v. supra p. 276) factus est (cf. Affò Storia I 256 not.).

Ecclesia s. Mariae et s. Margaritae de Monticello.

Legimus in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 103):

„Ecclesia sanctae Mariae et sanctae Margaritae de Monticello I obolum massemutinum".

Sed privilegium desideratur. — De loco cf. Tiraboschi Dizionario II 100.

Ecclesia s. Stephani de Cavana.

Praeterea adnotat Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 103):

„Ecclesia sancti Stefani de Cavana I denarium Papiensem".

Locus, haud procul ab oppido *Langhirano*, magnam olim famam obtinuit propter celebrem Vallumbrosanorum s. Basilidis de Cavana abbatiam, quam s. Bernardus episcopus Parmensis saec. XII in. condidisse traditur. De monasterio s. Basilidis, quod in Paschalis II privilegio Vallumbrosanorum congregationi a. 1115 concesso inter eorum ecclesias celebratur (cf. vol. III p. 89 n. 10), sed iam saec. XV periit, cf. Girolamo Zunti De balneo thermali Lixignano vocato (Venetiis 1615); Lubin p. 95; Affò Vita di San Bernardo p. 150 sq.

Ecclesiae vero s. Stephani de Cavana nullam notitiam invenimus.

Monasterium s. Remigii de Berceto.

Lubin p. 48. — Affò Storia di Parma I 131 sq. 162 sq. — Molossi Vocabolario p. 16 sq. — Franc. Beda Plaine Vita s. Moderanni, ex Redonensi episcopo primi abbatis Bercetensis in Italia in: Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner- und dem Cistercienserorden VIII (1887) 193 sq. — L. Schütte Der Apenninenpass des Monte Bardone und die deutschen Kaiser (Berlin 1901) p. 25 sq. — K. Voigt Die königlichen Eigenklöster im Langobardenreiche (Gotha 1909) p. 12 sq.

Narrant Paulus diac. in Hist. Langob. lib. VI c. 58 (cf. etiam Hugonis regis diploma a. 927), Liutprandum regem Langobardorum in summa Bardonis alpe monasterium q. d. Bercetum aedificasse, Flodoardus contra in Hist. Remen. eccl. (Mon. Germ. Scr. XIII 434 sq.) Moderamnum Redonensem episcopum monasterium Bercetum, in honore s. Abundii mart. in monte Bardonum constructum, a Liutprando rege accepisse. Nos vero auctorem Vitae s. Moderamni (ed. Plaine l. c.) sequimur, qui docet, Moderamnum episcopum a. 719 haud longe ab ecclesia quadam in honore s. Abundii constructa sub cacumine Montis Bardonis cum licentia et privilegio Liutprandi regis monasterium s. Remigii exstruxisse, quod postea saepius appellabatur s. Remigii, s. Abundii et s. Moderamni. Nec praetermittimus Carolomanni regis privilegium, quo a. 879 Wibodoni episcopo eiusque pauperculae Parmensi ecclesiae monasterium de Berceto concessit (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1501; [2] n. 1543), quod confirmavit Carolus III (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1651; [2] n. 1696). Saec. X ibi erant canonici (cf. n. 1). Hodie Berceti superest ecclesia parochialis s. Moderamni.

**1* *(900—03?)*

Benedictus (IV?) concedit auctoritatem apost. sedis canonicis de Berceto in monasterio s. Remigii, quod Liutprandus rex a fundamentis aedificavit, de rebus eorum [interdicens, ne quis] eos ad synodum aut ad aliquod obsequium invitare praesumat.

Laud. in Hugonis regis privilegio canonicis de Berceto a. 927 feb. 17 concesso (edd. Ughelli [1] II 195; [2] II 154 = Affò Storia di Parma I 335 n. 54). — Regg. Böhmer Reg. Kar. 1377. JL. —.

Monasterium s. Mariae de Fonte vivo.

Lubin p. 144. — Affò Storia di Parma II 183 sq. — Molossi Vocabolario p. 143 sq. — Janauschek Orig. Cistercien. p. 68 n. 168.

Monasterium Fontis vivi a Lanfranco episcopo Parmensi a. 1142, ut tradunt, conditum monachisque e Cisterciensium monasterio de Columba commissum est. Cistercienses, qui ab Heinrico VI a. 1195 (Stumpf Reg. 4940) et a Friderico II a. 1226 (BF. 1659) et a Lanfranco et Bernardo Parmensibus episcopis privilegia acceperunt, in abbatia de Fonte vivo usque ad a. 1518 remanserunt, quo monasterio s. Pauli de Urbe addicta est.

Chartas ex monasterio Fontis vivi a. 1518 in tabularium monachorum s. Pauli de Urbe (cf. vol. I p. 165) translatas recensuit P. L. Galletti in

Miscell. vol. VI, s. XVIII, cod. Vat. lat. 7927 f. 276 sq. (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 22). Praeterea notamus eiusdem auctoris Chartularium abbatiae s. Mariae de Fonte vivo etc., s. XVIII, cod. Vat. lat. 8052 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 25). Subscriptiones cardinalium et notae chronologicae bullarum, quae sequuntur, leguntur in codd. arch. Vaticani Misc. Arm. II t. 46 f. 46 sq. et Arm. XI t. 43 f. 195 sq. (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 382. 387).

A = Orig. Roma Arch. di S. Paolo fuori.
C = Codex diplomaticus basilicae monasteriique s. Pauli, s. XVIII, ib.; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 130.
D = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
E = Quamplurimae ss. pontificum epistolae, s. XVII sq., cod. Vat. lat. 7157; cf. PflugkH. Iter p. 131 et Gött. Nachr. 1903 p. 21.
F = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
G = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, ib. Misc. Arm. XI t. 34 [*G*¹] et Arm. XV t. 128 [*G*²]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
H = Angeli Massarelli Miscellanea vol. I, s. XVI, San Severino Bibl. comunale: cf. Gött. Nachr. 1898 p. 505 sq.

1 *Laterano 1144 iul. 12*

Lucius II Viviano abbati etc.: suscipit b. Mariae mon. de Vivo fonte in Parmensi episcopatu situm sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; prohibet, ut, sicut a Lanfranco Parmensi ep. statutum est, a fluvio Tari usque ad rivum Batibovis et rivi Scannii a strata usque ad finem Corneleti et Maressci nulla ecclesia noviter construatur, nulla saecularis habitatio prorsus aedificetur. — Apostolici moderaminis. Ego Lucius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 4 id. iul., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

A. [C f. 27. D f. 199. G² f. 291'. 305. 305' Exc. H f. 74 Exc.]. — Edd. Affò Storia di Parma II 357 n. 57 ex A (4 kal. iul.) = *Migne CLXXIX 900 n. 58. — Regg. Allodi Serie ³ I 287 ad iul. 13. J. 6090 ad iun. 28. JL. 8648.*

2 *Velletri 1180 april. 12*

Alexander III Armanno abbati etc.: suscipit b. Mariae mon. de Vivo fonte sub apost. protectione, et confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum et possessiones propriis expressas vocabulis; concedit ius clericos vel laicos ad conversionem recipiendi et ius eligendi abbatem. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. aprel., ind. 13, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

A. [C f. 32. D f. 403 = E f. 59'. F Exc. G¹ f. 34' Exc. H f. 33' et f. 74' Exc.]. — Ed. Affò Storia di Parma II 385 n. 88 ex A (2 kal. april.). — *Regg. PflugkH. Iter p. 288 n. 712 ex E. J. 8789 ad a. 1180 mart. 31. JL. 13043 ad a. 1178 april. 12. JL. 13637 ad a. 1180 mart. 31.*

3 *Apud s. Morandum 1187 dec. 1*

Gregorius VIII abbati etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 2)*. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Gregorius etc. Subscr. 7 card. Dat.

ap. s. Morandum p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, kal. dec., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

A. [C f. 36. D f. 406 = E f. 61'. H f. 36' Exc. (kal. dec.) *et f. 74 Exc.* (kal. oct.)*]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 189 n. 38 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 311 n. 856 ex E. JL. 16091.*

Locus s. Morandi in via Montis Bardonis situs erat (cf. Philippi Augusti regis Francorum itinerarium in Mon. Germ. Scr. XXVII 131). L. Schütte Der Apenninenpass p. 25 not. 2 eundem esse ac monasterium s. Moderamni de Berceto (v. supra p. 434) putat. — Alexandri III (n. 2) et Gregorii VIII (n. 3) privilegia confirmata sunt ab Innocentio III a. 1206 mart. 4 et Honorio III a. 1224 dec. 23 Potthast Regg. 2701. 7336.

Monasterium s. Syri de Fontanella.

De origine et incrementis huius monasterii perpauca scimus. Primum a monialibus ordinis nigri, postea a sororibus Cisterciensibus rectum est (cf. Gregorii IX mandata a. 1233 Potthast Regg. 9178—80). Inter abbatissas nota est Felicitas, quae a. 1186 ecclesiam s. Nicolai de Regio aedificavit (cf. Memoriale potestatum Regiensium ap. Muratori Scr. VIII 1076 et Affarosi Notizie stor. della città di Reggio I 241). Monasterium s. Syri iuris b. Petri fuit, ut docent Albinus et Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 103):

„Monasterium sancti Siri de Fontanella II denarios de Papia [Papienses] monetae veteris".

Privilegium de re frustra quaesivimus. Quasdam chartas ad monasterium s. Syri spectantes Tiraboschi ex archivo monasterii s. Thomae de Regio vulgavit (Mem. Mod. II[b] 44 n. 213). Gregorii IX rescriptum quoddam a. 1233 mai. 5 olim penes B. de Camellinis erat (cf. supra p. 366), nunc vero est in R. archivo Regino.

Castione de' Marchesi
Monasterium s. Mariae de Castellione.

Lancellotti Hist. Olivet. p. 266 sq. — Lubin p. 91. — Affò Storia di Parma II 27 sq.

Monasterium Castellionense a. 1033 conditum est ab Adelberto marchione et Adeleida eius coniuge in loco et fundo q. d. Castelione iuxta fontanam q. d. Lavatura in honorem s. Trinitatis et b. Mariae, ita ut sub regula b. Benedicti et investitura marchionum ex gente Pallavicinorum semper exsisteret (fundationis chartam edd. Muratori Delle Antichità Estensi I 98 = Affò Storia di Parma II 305 n. 10). Postea autem, nescimus quando, in ius et proprietatem sedis apostolicae transiit, ut docent privilegia, quae sequuntur, et forma iuramenti, quod A. abbas de Castelliono Gregorio IX praestitit (cf. Cencii Lib. censuum S. R. E. c. 197 ap. Fabre-Duchesne I 449). Denique abbatia de Castellione saec. XV in commendam data et a. 1487 congregationi Olivetanorum addicta est.

Archivum dispersum est. Temporibus Campi Leonis IX et Lucii II privilegia (n. 1. 3) etiamtum in archivo commendatarii exstitere; nunc vero Leonis IX bullam Parmae in archivo hospitii (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 4), Lucii II privilegium in R. archivo Mutinensi (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 242) invenimus. Innocentii II privilegium (n. 2) Affò exscripsit ex archivo Vaticano, ubi tamen frustra quaesivimus. Lucii III privilegium (n. 5) est Placentiae in archivo ecclesiae cathedralis (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 9).

A = Orig. Modena Arch. di stato (Arch. ducale — Stato: Bolle).
B = Cop. Parma Arch. degli Ospizi civili.
*B*¹ = Cop. Piacenza Arch. capitolare.
C = P. M. Campi Miscellanea, s. XVII, Parma Bibl. Palatina cod. 484; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 7.
D = Coll. Baluze vol. XVII, s. XVII, Paris Bibl. nat.

1 *1049 mai. 20*

Leo IX Romualdo abbati mon. s. Mariae in loco q. d. Castellione etc.: confirmat omnia bona nec non et decimam omnium praediorum, quae Albertus marchio concessit. — Convenit apostolico moderamini. Dat. 13 kal. iun. p. m. Petri diac. bibl. et canc. s. apost. sedis, a. d. Leonis pp. 1, ind. 2.

B s. XII. [B s. XVII]. — Ed. Affò Storia di Parma II 322 n. 21 ex B. — Regg. Campi Dell' hist. eccl. di Piacenza I 334. J. 3169. JL. 4167.

2 *Laterano 1143 april. 13*

Innocentius II Alberto abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae de Castillione, quod b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; concedit fratribus ius eligendi abbatem a Romano pontifice benedicendum et facultatem chrisma etc. a quibus maluerint catholicis accipiendi episcopis; prohibet missas publicas in eodem monasterio celebrari aut stationem aut synodum vel ordinationem aliquam praeter abbatis voluntatem ab episcopo quolibet fieri, sicque ab omni iugo seu iurisdictione cuiuscumque personae coenobium liberum permanere statuit. — Desiderium quod. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., id. april., inc. d. a. 1143, ind. 6, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 14.

D f. 243'. — Edd. Affò Storia di Parma II 352 n. 53 ex arch. Vaticano = Migne CLXXIX 650 n. 594. — Regg. J. 5918. JL. 8357.

3 *Laterano 1144 mai. 10*

Lucius II Alberto abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae de Castellione, quod b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura *(ut n. 2)*. — Desiderium quod. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 6 id. maii, ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. d. pp. Lucii a. 1.

A. — Edd. Muratori Antiq. V 819 ex A = Affò Storia di Parma II 356 n. 56, = Migne CLXXIX 862 n. 30. — Regg. Lancellotti Hist. Olivet. p. 267. Campi Dell' hist. eccl. di Piacenza I 417. Lubin p. 91. Poggiali Mem. IV 195. J. 6061. JL. 8597.

4 *Piacenza 1145 iun. 27*

Heribertus primae sedis presb. card. et legatus Iohanni abbati mon. de Columba etc.: definit controversiam inter mon. de Columba et mon. de

Castellione tum propter confinia tum propter venditionem et concambium apost. auctoritate factum.

v. Piacenza, Mon. s. Mariae de Columba n. 4.

5 *Velletri 1182 mai. 10*

Lucius III Adigerio abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae de Castelione, quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, et confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et ius eligendi abbatem. — Licet omnium. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., [6] id. mai., ind. 15, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

B¹ s. XIII. [C p. 8 Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 56 n. 36 ex B¹. — Regg. Campi Dell' hist. eccl. di Piacenza II 59 ad a. 1182 mart. JL. —.

Borgo San Donnino.

Ughelli [1] II 77 sq.; [2] II 62 sq. — Acta SS. IV oct. 9 p. 987 sq. — Vittorio Pallavicini Pincolini Storico compendio della città ora vescovile di Borgo San Donnino dall' a. 281 al 1599, ms. s. XVIII, Borgo San Donnino Arch. della Curia vescovile (cf. Simonsfeld in Münchener SB. 1907 p. 532). — Pietro Zani Memorie patrie dall' a. della nascita del Redentore all' a. 1750, ms. s. XIX in., ib. (cf. Simonsfeld l. c. p. 532. De aliis libris manuscriptis ad historiam Burgi s. Donnini spectantibus cf. Lottici e Sitti Bibliografia generale per la storia Parmense p. 317 sq.). — Pietro Zani Copie dei privilegi, diplomi . . nonchè di varie bolle pontificie per Borgo San Donnino, ms. s. XIX in., ib. — Molossi Vocabolario p. 31 sq. — Cappelletti XV 71 sq. — Alessandro Farinelli Cenni intorno a San Donnino martire (Borgo San Donnino 1853). — (Pietro Chierici) Borgo San Donnino ed il suo santuario (Borgo San Donnino 1881). — Gius. M. Giacopazzi San Donnino martire. Cenni storici (Torino 1893). — G. M. Giacopazzi I vescovi di Borgo San Donnino. Biografie e memorie storiche (Borgo San Donnino 1903).

Ecclesia collegiata s. Donnini de Burgo.

Ecclesiam s. Donnini in burgo, quem antiquam Iuliam Fidentiam esse arbitrantur, a Paschale II a. 1106 oct. 28 consecratam esse, auctores quidam contendunt, nescimus quo argumento nisi. Certe ecclesia s. Donnini iam saec. XII, a praeposito et canonicis recta, inter insigniores Parmensis episcopatus ecclesias celebrabatur. Fridericus I a. 1162 canonicis privilegium protectionis concessit (Stumpf Reg. 3960), eosque Innocentius III, ut Parmenses puniret, a. 1198 aug. 26 (Potthast Reg. 355) a potestate et iurisdictione Parmensis episcopi ad tempus exemit. Ex eo tempore Burgenses libertatem et exemptionem a Parmensium antistitum iure dioecesano pervicaciter vindicarunt. Ecclesia s. Donnini, mox Nullius dioecesis renuntiata, saec. XV praepositis commendatariis data, inter quos Laurentius Grifus ep. Eugubinus laude dignus est, qui a. 1473 a Sixto IV confirmationis privilegium amplissimum impetravit (cf. n. 11), a. 1601 a Clemente VIII dignitatis episcopalis titulo insignita (edd. Ughelli [1] II 78; [2] II 63; Cappelletti XV 73), a. 1604 Bononiensis archiepiscopi suffraganea facta, inde vero ab a. 1818 apostolicae sedi immediate paret.

Celestini III privilegium (n. 11) autographum iam pridem periisse videtur. Paulus III enim a. 1547 nov. 4 Burgensium petitiones, qui praetextu quarumdam litterarum Sixti IV et Iohannis XXIII et Celestini III et Urbani Romanorum pontificum libertatem, ut iam diximus, vindicarunt, omnino denegavit, „quum nulla illorum desuper documenta forsan apparerent vel exstarent“ (cf. Affò Storia di Parma III 24 not. a). De archivis episcopi et capituli cf. H. Simonsfeld in Münchener SB. 1907 p. 532 sq.

B = Transumptum Sixti IV a. 1473 iun. 28: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 654.
B[1] = Cop. Borgo San Donnino Arch. della Curia vescovile.
C = Paolo Luigi Gozzi Miscell. storica vol. I, s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 426; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5.
D = V. Pallavicini Pincolini Storico compendio etc., s. XVIII, Borgo San Donnino Arch. della Curia vescovile.

**1* *(1145—53)*

Eugenius III definit controversiam inter abbatissam et sorores s. Mariae mon. Theodotae ex una parte et R. archipresbyterum de burgo s. Donnini ex altera super eccl. s. Mariae ipsius burgi amicabili compositione, ita quod, cum presbyter in ipsa ecclesia fuerit ordinatus, archipresbytero praesentetur; archipresbyter vero ei animarum curam committat; presbyter autem generale interdictum et sententiam archipresbyteri suscipiet ac servabit et ecclesiae suae quartam partem oblationum exhibebit, sed in eccl. s. Mariae vel persona presbyteri archipresbyteri s. Donnini nihil aliud disponendi vel exigendi facultatem habebunt.

Laud. in n. 4. 6. 7. — Reg. JL. —.

**2* *(1154—59)*

Hadrianus IV confirmat compositionem Eugenii III *(n. 1)*.

Laud. in n. 4. 6. 7. — Reg. JL. —.

3 *Tusculanum (1180) iul. 13*

Alexander III (Oberto) Terdonensi, T(edaldo) Placentino, O(ffredo) Cremonensi et B(ernardo) Parmensi epp. et canonicis s. Donnini: praecipit, quatenus parochianis suis, quos possessiones monasterii Theodotae per intrusas habuisse vel alias illicite detinere ipsis constiterit, districte mandent, ut ipsas memorato monasterio sine difficultate restituant et in pace dimittant.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 13685).

4 *Tusculanum (1180) oct. 20*

Alexander III abbatissae et sororibus s. Mariae mon. Theodotae: confirmat compositionem inter eas et b. m. R. archipresbyterum de burgo s. Donnini factam, sicut in authentico scripto pp. Eugenii *(n. 1)* continetur.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 13515).

5 *Velletri (1182—83) mai. 17*

Lucius III Placentino, Parmensi, Cremonensi et Terdonensi epp. et praeposito et canonicis s. Donnini: mandat, quatenus parochianos suos districtius moneant, ut quae illis a D. qd. intrusa monasterii s. Mariae Theodotae sine assensu capituli concessa sunt vel a Caecilia abbatissa confirmata, monasterio sine difficultate restituant.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 14776).

6 *Velletri (1182—83) mai. 18*

Lucius III abbatissae et sororibus mon. s. Mariae Theodotae: confirmat compositionem inter eas et b. m. R. archipresbyterum de burgo s. Donnini factam, sicut in authentico scripto pp. Eugenii *(n. 1)* continetur.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 14778).

7 *Verona (1184) nov. 8*

Lucius III Placentino ep. et praeposito s. Antonini de Placentia, subdiac. apost.: conquerente abbatissa monasterii Theodotis, quod praepositus et canonici de burgo s. Donnini sacerdotem de cappella abbatissae in eodem burgo sita iniuriose expellere praesumpserint, eis causam committit, sublato appellationis obstaculo, terminandam.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 15313).

8 *Verona (1186—87) mai. 23*

Urbanus III Placentino, Parmensi, Cremonensi et Terdonensi epp. et praeposito et canonicis s. Donnini: repetit Lucii III rescriptum *(n. 5)*.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 15861).

**9* *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 11. — Reg. JL. —.

10 *Fornovo 1187 nov. 30*

Gregorius VIII Terdonensi et Placentino, Cremonensi et Parmensi epp. et canonicis s. Donnini: repetit Alexandri III rescriptum *(n. 3)*.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 16077).

11 *Roma S. Pietro 1196 mai. 4*

Celestinus III Girardo praeposito etc.: ad exemplar Urbani *(n. 9)* suscipit eccl. s. Donnini de burgo sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; statuit, ut, si quas alienationes de possessionibus et bonis ecclesiae per Marcum intrusum atque schismaticum in detrimentum ipsius ecclesiae factas esse constiterit, in irritum deducantur et ad ecclesiam revocentur; prohibet, ut nullus infra fines parochiarum ipsorum ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat; confirmat novalia, usum quoque mitrae, aliasque antiquas consuetudines et dignitates, libertates etiam et immunitates; prohibet, ne quis laicus decimas de terris sive de animalibus ipsorum exigere praesumat; concedit facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi, sepulturam liberam et ius eligendi praepositum. — Piae postulatio. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 4 non. maii, ind. 14, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 6.

B f. 113. [B¹ s. XVII. B¹ s. XVIII]. C f. 226 [= C f. 223. D ad a. 1194 mart. 4]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex BC. — Regg. Affò Storia di Parma III 24. Gött. Nachr. 1900 p. 75 n. 53. JL. —.

Affò Storia di Parma III 24 fidem huius privilegii impugnat, sed argumenta eius minime curamus.

PIACENZA
(Placentia)

Placentinae urbis descriptio, s. XIV(?), ed. Muratori Rer. Ital. Scr. XVI 561 sq. — Chronica episcoporum Placentinorum auctore Fabricio de Marliano, s. XV ex., ib. c. 627 sq. — Umberti Locati De Placentinae urbis origine, successu et laudibus [1] (s. a. et l.); [2] (Cremonae 1564). — Omberto Locati Cronica dell' origine di Piacenza (In Cremona 1564). — Pietro Maria Campi Vita di S. Antonino martire, protettore di Piacenza (In Piacenza 1603). — Ughelli [1] II 244 sq. V 1552 sq.; [2] II 194 sq. — Pietro Maria Campi Dell' historia ecclesiastica di Piacenza I—III (In Piacenza 1651—62); eius volumina manuscripta in bibl. Palatina Parmensi codd. 482—86; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 6 sq. — Daniele Lattanzi Cronologia dei vescovi di Piacenza. Documenti su la storia di Piacenza sacra, ms. s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale (Ms. Pallastrelli n. 21); cf. Strenna Piacentina a. 1895. — (Niccolò Antonelli) Ragioni della sede apostolica sopra il ducato di Parma e Piacenza I—X (In Roma 1741). — Cristoforo Poggiali Memorie storiche della città di Piacenza I—XII (Piacenza 1757—66). — Paolo Luigi Gozzi Descrizione delle chiese di Parma e Piacenza, ms. s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 479. — Vincenzo Boselli Delle storie Piacentine libri 25 I—III (Piacenza 1793—1805). — Gius. Dal Verme Compendio della storia di Piacenza I—II (Piacenza 1828—29). — Anton-Domenico Rossi Ristretto di storia patria ad uso de' Piacentini I—V (Piacenza 1829—33). — Lorenzo Molossi Vocabolario topografico dei ducati di Parma, Piacenza e Guastalla (Parma 1832—34). — Luciano Scarabelli Guida ai monumenti storici ed artistici della città di Piacenza (Lodi 1841). — Nuovissima guida della città di Piacenza con alquanti cenni topografici, statistici e storici (Piacenza 1842). — Cappelletti XV 9 sq. — Rafaele Garilli I fasti di Piacenza (Piacenza 1861). — Bernardo Pallastrelli La città d' Umbria nell'Apennino Piacentino (Piacenza 1869). — Pietro Piacenza Serie cronologica dei vescovi di Piacenza in: Indicatore ecclesiastico Piacentino a. 1875—79. — A. Gaetano Tononi Notizie intorno la vita e il culto dei b. Antonino e Vittore patroni dei Piacentini (Piacenza 1880). — A. G. Tononi Gregorio VII e i Piacentini. Memoria (Piacenza 1885). — L. Ambiveri Monumenti ecclesiastici Piacentini (Piacenza 1888). — Franc. Giarelli Storia di Piacenza dalle origini ai nostri giorni I. II (Piacenza 1889). — G. Della Cella Vocabolario corografico-storico della provincia di Piacenza (Piacenza 1890). — Leopoldo Cerri Guida di Piacenza (Piacenza 1894). — L. Cerri Le chiese Piacentine del M e del MC (Piacenza 1899). — Pietro Piacenza Studio sulle vicende dell' indipendenza della chiesa Piacentina da qualunque metropolitano (Piacenza 1900). — P. Piacenza Cronotassi dei vescovi di Piacenza (Piacenza 1900). — Gaetano Malchiodi San Savino vescovo di Piacenza. Studio storico con alcuni appunti sulle origini e primi tempi della chiesa Piacentina (Piacenza 1905). — L. Cerri Piacenza ne' suoi monumenti (Piacenza 1908).

De auctoribus, qui de historia Placentina egerunt, cf. Cristoforo Poggiali Memorie per la storia letteraria di Piacenza I. II (Piacenza 1789); Leop. Cerri Memorie per la storia letteraria di Piacenza in continuazione al Poggiali (Piacenza 1895).

Episcopatus Placentinus.

Placentinam ecclesiam olim Mediolanensi archiepiscopo subiectam, postea vero cum ceteris Aemiliae provinciae ecclesiis Ravennatis metropolitani suffraganeam, Iohannes XV a iurisdictione Ravennatis archiepiscopi exemit et „contra canones sub nomine archiepiscopatus locavit", inductus a Iohanne Philagatho Calabro, abbate Nonantulano et episcopo Placentino, qui a. 997 papatum invasit. Quo deiecto, Gregorius V ecclesiam Placentinam Ravennati archiepiscopo restituit (v. Ravenna, Archiepisc. n. 165). Iterum Placentini episcopi ex Ravennatis iurisdictione metropolitana evaserunt a. 1106, quo Paschalis II Aemiliae episcopatus Ravennati ecclesiae, Wiberti schismate pollutae, ademit (n. 28). Quamquam postea Gelasius II et Calixtus II, Honorius II et Innocentius II Ravennatem archiepiscopatum in pristinam dignitatem iurisdictionemque restituerunt (v. Ravenna, Archiepisc. n. 189. 190. 194. 198), Placentini metropolitano suo parere detrectaverunt, rescriptis Lucii II (n. 35) et Eugenii III (n. 40—42) omnino neglectis. Denique Hadrianus IV a. 1155 Hugonem episcopum a iure Ravennatis ecclesiae exemit, statuens, ut nulli nisi Romano pontifici esset subiectus (n. 52). Ideo Albinus in Libro censuum S. R. E. Placentinum episcopatum inter Ravennatis provinciae episcopatus retulit (ed. Fabre-Duchesne II 102); Cencius e contra eum domini papae, i. e. apostolicae sedi immediate subiectum esse adnotavit (l. c. I 115). Permansit Placentina ecclesia libera et exempta usque ad a. 1583, quo Gregorius XIII Bononiensi archiepiscopatui tunc recens erecto eam addixit. Temporibus vero Napoleonis I Ianuensi archiepiscopatui subiecta, a. 1818 a Pio VII exempta est et apostolicae sedi immediate subdita.

Placentina dioecesis amplissima erat multisque abundabat monasteriis. In Alexandri III privilegio Tedaldo episcopo a. 1168 concesso (n. 60) enumerantur haec: s. Savini, s. Sepulcri, s. Benedicti quod olim vocatum est s. Marci, s. Alexandri, s. Gregorii, s. Syri, monasteria de Montebello, s. Mariae de Columba, s. Salvatoris de Pulsano (sive de Quartazolla), praeterea monasteria s. Sixti et b. Pauli de Mediano. Monasterium quoque Tollense et brevi quidem tempore celeberrimum s. Columbani coenobium Bobiense ad Placentinum episcopatum pertinebant (cf. n. 18).

Primus quem novimus Placentinus episcopus s. Victor, a. cr. 320 ordinatus, colitur, cui successit s. Sabinus. Temporibus Gregorii I Iohannes episcopus fuit, cuius, ut alii putant, in Gregorii I epistola ad Iohannem subdiaconum a. 603 ian. missa (v. Ravenna, Apocrisiarii S. R. E. n. 15) mentio fit. Inter ceteros Iohannes Philagathus, Sigifredus, Dionysius, Bonitho, Aldo, Arduinus, Iohannes, Hugo, Tedaldus, Arditio peculiari memoria digni sunt.

Multae olim in Placentino episcopatu possessiones Romanae ecclesiae fuere, ut apparet ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 115 sq.), qui tamen in errorem incidisse videntur, sub episcopatu Placentino adnotantes:

„Ecclesia sancti Petri de Cerreto IIII denarios Mediolanenses".

Est enim haec certe notissimum illud monasterium s. Petri de Cerreto in Laudensi dioecesi situm (l. c. II 112; I 110). Incerta quoque videtur alia apud Cencium notitia (l. c. I 116):

„Ecclesia sancti Marci de Genestreto V solidos Papienses".

Huius enim nominis locus in Placentino episcopatu minime invenitur.

Archivum episcopii, male dispositum, paucas tantum, ut videtur, chartas antiquas continet (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 8). Maximi vero pretii tabularia ecclesiae cathedralis et ecclesiae collegiatae s. Antonini sunt, unde multas easque ineditas litteras Romanorum pontificum deprompsimus.

De archivis Placentinis cf. Blume Iter Ital. II 6 sq.; Fr. Bonaini Gli archivi dell' Emilia in: Giornale stor. degli archivi Toscani V (1861) 277 sq.; Bethmann in Archiv XII 691 sq.; Schum in N. Archiv I 146; Bresslau ib. III 106 sq.; Holder-Egger ib. XVII 476; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 638; v. Pflugk-Harttung Iter p. 72; Gött. Nachr. 1900 p. 8 sq.

A = Orig. Piacenza Arch. capitolare.
A[1] = Orig. Piacenza Arch. di S. Antonino.
B = Cop. Piacenza Arch. capitolare.
B[1] = Cop. Piacenza Arch. di S. Antonino.
C = Registrum magnum communis Placentiae, mb. s. XIII, Piacenza Arch. comunale.
C[1] = Registrum parvum sive mezzanum communis Placentiae, mb. s. XIII, ib.
D = Paolo Luigi Gozzi Miscellanea storica vol. I, s. XVIII, Parma Bibl. Palatina cod. 426; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5.
E = Vinc. Boselli Copie ed estratti di carte antiche, cavate da diversi archivi relative alle cose Piacentine, in vol. Diversorum D, s. XVIII ex., Piacenza Arch. capitolare; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 12.

1 *(865)*

Nicolaus I [Ludovico II imp.]: scribit, Suffredum, si tale in se crimen novisset, quo recte posset episcopatu privari, vel infirmitate se sentiret forsitan praegravari, primatis sui debuisse et non aliorum dioeceseon antistitum praestolari iudicium; quod si quaelibet ambiguitas vel aliqua fortasse super eius examinatione vel episcopatus abrenuntiatione oborta fuisset contentio, ex more ad apost. sedem referri convenisse; efflagitat eum, ut Suffredus ep. proprio restituatur episcopio et, si quid reprehensione dignum gesserit, postea vel correctione vel digna animadversione diffiniatur. — [Denique si Suffredus].

Coll. trium partium I t. 62 c. 30. Gratiani Decr. C. VI qu. 3 c. 3. — Edd. Mansi XV 400. 703. Migne CXIX 925 n. 84. Friedberg I 562. — Regg. J. 2109. JE. 2791.

**2* *(865)*

Nicolaus I restituit Seufridum Placentinae sedis ep., a sede propria a cuiusdam diaconi Pauli perfidia pulsum, per legatos suos.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 163). — Reg. JE. —.

**3* *(865)*

Nicolaus I praecipit Paulo diacono, ut nec tale quid umquam temptet peragere nec eandem sedem Placentinam repetere praesumat vel recipere.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 163). — Reg. JE. —.

A. 865 oct. Paulus vocatus episcopus s. Placentinae ecclesiae in charta quadam occurrit (cf. Campi I 213). A. 869, Suffredo episcopo mortuo, Paulus archidiaconus, Nicolai I iussione neglecta, suffectus est.

4 *(875 in.)*

Iohannes VIII Ansberto archiep. Mediolanensi: mandat, ut una cum Liutfrido Ticinensi et Paulo Placentino epp. causam Bavae definiat.

v. Milano, Archiepisc. (JE. 3014).

5 *(878 nov.)*

Iohannes VIII Wibbodo Parmensi et Paulo Placentino et Paulo Regensi et Liudoino Mutinensi epp.: nuntiat, se 8 kal. dec. *(nov. 24)* Taurinium venisse: iubet, ut 4 non. dec. *(dec. 2)* Papiae ad synodum celebrandam esse debeant; qui primo hanc epistolam legerit, aliis sub omni festinatione transmittat.

v. Parma, Episc. n. 5.

6 *881 iul.*

Iohannes VIII Romano archiep. Ravennati: Paulo Placentinae eccl. antistite reclamante, iubet, ut ecclesiae Placentinae clericos, quos penes se contra sacra b. patrum statuta habere viderit, et praecipue Gausum diac., de praesenti suo reddere vel dirigere procuret episcopo; praecipit, ut sacerdotes et clericos Placentinae eccl., ab eo excommunicatos, ab eadem excommunicatione absolvat, quousque tempore congruo cum eis Romam ad synodum pariter veniat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 136.

*7 *(872—82)*

Iohannes VIII concedit Placentinae eccl. privilegium de decimis.

Laud. in diplomate Caroli III imp. a. 883 iun. 20 (Mühlbacher Reg. Kar. [1] *n. 1620;* [2] *n. 1664). — Reg. JE. —.*

*8 *(883)*

Marinus I concedit Placentinae eccl. privilegium de decimis.

Laud. ut n. 7. — Regg. J. 2614. JL. 3387.

*9 *(883 iun. 20)*

Exhortatione Marini I per Zachariam et Gaiderisium atque Valpertum epp. facta, Carolus III imp. confirmat Placentinae eccl. privilegia ac praecepta a Iohanne *(n. 7)* et ab ipso Marino *(n. 8)* nec non ab antecessoribus suis concessa.

v. Caroli III imp. diploma a. 883 iun. 20 (Mühlbacher Reg. Kar. [1] *n. 1620;* [2] *n. 1664). — Regg. J. p. 292. JL. I p. 425.*

10 *(886)*

Stephanus V Paulo ep. Placentino: scribit, ea quae a decessoribus suis utiliter decisa fuerint, roborari, et quae a temerariis praesumpta fuerint, in promptu nihilominus ulcisci debere. — Loci nostri.

Coll. Britt. Stephani V ep. 11. Coll. trium partium I t. 64 c. 1. Gratiani Decr. C. XXXV qu. 9 c. 2. — Edd. Mansi XVIII 26. Migne CXXIX 798 n. 8. Friedberg I 1283. — Regg. Ewald in N. Archiv V 403 n. 11. J. 2644. JL. 3418.

*11 *(887—88)*

Stephanus V multotiens Paulum ep. P[lacen]tinum, Wibodo ep. (Parmensi) reclamante, in iudicium vocat.

Laud. in n. 12. — Reg. JL. —.

12 *(887—88)*

Stephanus V Paulo ep. P[lacen]tino: nuntiat, se deliberasse Wibodum ep. (Parmensem) Montem Spilonem cum omnibus sibi pertinentibus habere perpetuo, quia ipse semper inoboediens semperque iudicium fugiens et absentia perfruens fuerat; praecipit, ut quicquid de frugibus exinde tollere praesumpserit, omni temeritate remota, integriter praefato Wibodo reddat. — Religionem tuam.

Coll. Britt. Stephani V ep. 19. — Ed. Ewald in N. Archiv V 405 n. 19. — Reg. JL. 3438.

Mons Spilo idem locus fuisse videtur atque Mons Spinoli (cf. n. 15) et Castrum Speculi, hodie *Specchio*, de quo cf. n. 67. 68.

13 *890 mart. 25*

Stephanus V Dominico archiep. s. Ravennatis eccl.: nuntiat, se Bernardum diac. in Placentina eccl. electum, Ravennate ecclesia per obitum Romani archiep. viduata, praevidisse consecrare; decernit, eandem Ravennatem eccl. nullam deinceps pro eadem consecratione evacuationem perpeti, sed Placentina eccl. in ius et consecrationem atque debitam oboedientiam Ravennatis eccl. omnibus consistat temporibus.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 149.

14 *(890)*

Stephanus V omnibus sacerdotibus atque iudicibus, clero et populo seu universae generalitati Placentiae commorantibus: sancit, ut tam Bernardus diac. in episcopum consecratus quamque omnes decessores sui in perpetuum sub Ravennatis eccl. pontificatu plenam observantiam totamque fidelitatem viriliter custodiant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 150.

15 *891 feb. 26*

Stephanus V Bernardo ep. etc.: confirmat omnia privilegia seu debitas exhibitiones et consecrationes monasteriorum tam virorum quam puellarum, quae in Placentina parochia constituta esse noscuntur, (scil. Bobium et Medianum vel Caput Trebiae seu mon. puellarum infra moenia Placentinae urbis situm) seu praecepta vel instrumenta chartarum et iura sive traditiones pontificum vel imperatorum seu regum vel reginarum aut catholicorum hominum et quicquid ipsa ecclesia iuste promereri potuit, (quin etiam et Montem Spinoli et plebem q. v. Basilica Wiliani). — Si consacerdotum. Scr. p. m. Anastasii not. reg. et scrin. S. R. E., in m. feb., ind. 9. Dat. 4 kal. mart. p. m. Zachariae primicerii s. sedis apost., imp. d. pp. aug. Wido a Deo coronato magno pacifico imp. a. 1 et postconsulatus a. 1, ind. 9.

B s. X. B s. X. — Edd. Campi I 472 n. 30 ex B = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 226 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. I 365 n. 1, = Migne CXXIX 812 n. 27. Ughelli [1] V 1556; [2] II 203 Exc. — Regg. Galletti Del primicero p. 73. Poggiali Mem. III 73. J. 2661. JL. 3465.*

Apographum B* ab alia manu, licet coaeva, interpolatum est verbis uncis inclusis. — Superest fragmentum parvulum chartae autographae papyraceae.

16 *891 nov. 13*

Formosus Bernardo ep. etc.: confirmat omnia privilegia seu debitas exhibitiones [et consecra]tiones monasteriorum, videlicet et Bobiensis, Media-

nensis omniumque tam virorum quam puellarum, quae [constituta in terri]torio Placentino vel in eiusdem eccl. parochia esse noscuntur, seu praecepta, instrumenta chartarum [et iura sive tra]ditiones pontificum vel imperatorum seu regum vel reginarum aut catholicorum hominum, et quicquid ipsa ecclesia iuste promereri potuit. — Si consacerdotum. Scr. p. m. Sergii scrin. S. R. E., in m. nov., ind. 10. Dat. id. nov. p. m. Stephani secundicerii s. [sedis] apost., filii Tiberii Dulci, imp. d. pp. aug. Widone a Deo coronato magno imp. [pacifico] a. 1 et [postconsulatus eius] a. 1, ind. 10.

B s. X. — Edd. Pflugk H. Acta II 39 n. 79 ex B. Tononi in Arch. stor. per le prov. Parmensi VII (1903) 218 n. 2 ex B. — Regg. Campi I 235. Poggiali Mem. III 76. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 650 n. 2667a (cf. p. 699). JL. 3473.

Privilegium hoc interpolatum esse verbis „et Bobiensis Medianensis" iam Affò Storia di Parma I 301 not. et Poggiali III 77 sq. recte iudicaverunt. — Conf. etiam n. 15.

**17* *(914—28)*

Iohannes X concedit Widoni ep. privilegium confirmationis.

Laud. in n. 18. — Reg. JL. —.

Wido ep. Placentinus commemoratur praeterea in Sergii III epistola ad Leopardum abbatem Nonantulanum missa (v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 16).

18 *(914—28)*

[Iohannes X] Teudelassio abbati mon. Bobiensis: reprehendit eum, quia sui praedecessorumque suorum privilegii auctoritate decimas a Placentina eccl. subtrahat et monachos et clericos contra auctoritatem canonicam furtim consecrari faciat et alia multa inlicita praesumat; praecipit, ut talia agere desinat proprioque, in cuius consistit parochia, episcopo canonice oboediat; iubet, ut, cum Wido Placentinae eccl. ep. aut scripto aut misso voluerit, ante apost. praesentiam simul cum eo atque cum eius legato veniat. — Interventum est.

B s. X. [E p. 151]. — Edd. Gött. Nachr. 1900 p. 20 n. 1 ex B. Tononi in Arch. stor. per le prov. Parmensi VII (1903) 220 n. 3 ex B. — Reg. JL. —.

Ex hoc rescripto certe genuino efficitur, tunc Bobiense monasterium iurisdictioni Placentini episcopi subiectum fuisse, fortasse auctoritate privilegiorum Stephani V, Formosi et Iohannis X (n. 15—17), licet quoad haec interpolatorum.

**19* *(988)*

Iohannes XV locat Placentinam eccl. a Ravennate archiepiscopatu ablatam sub nomine archiepiscopatus.

Laud. in Gregorii V privilegio Iohanni archiep. Ravennati concesso J. 2967. JL. 3878 (v. Ravenna, Archiepisc. n. 165). — Reg. JL. —.

A. 988 Sigulfo ep. mortuo (cf. eius chartam a. 988 iul. 8 ap. Campi I 492 n. 57), Iohannes Philagathus abbas Nonantulanus in eius locum suffectus est, qui iam a. 989 ian. 3 titulum gerens archiepiscopi s. Placentinae eccl. et abbatis mon. s. Silvestri permutationem quandam fecit (Campi I 493 n. 59).

**20* *(1063—67)*

Alexander II excommunicat Dionysium ep.

Bonithonis Lib. ad amicum l. 6 (edd. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 651; Mon. Germ. Lib. de lite I 598). — Reg. JL. —.

Dionysium Placentinum ep. una cum Gregorio Vercellensi ep. fautorem ardentissimum fuisse Cadalohi antipapae, satis notum est. Conf. etiam Petri Damiani epistolam ad Cadalohum missam (lib. I ep. 20), qua Placentinum et Vercellensem epp. „multum petulcos ac proletarios" appellat (cf. etiam Meyer v. Knonau Jahrbücher Heinrichs IV und V t. I 225). — A. 1067 Dionysius ep., teste Bonithone l. c., a Placentinis expulsus est.

21 *Roma 1074 april. 15*

Gregorius VII duci Beatrici et eius filiae Mathildi: inter alia nuntiat, se Dionysio Placentino et aliis episcopis Langobardiae, qui ad se venerant, nihil de episcopali officio, nisi confirmari pueros, pro necessitate concessisse.

v. Reggio, Gens Canusina n. 12. — Dionysium ep. a. 1073 in. una cum Wiberto Ravennate archiepiscopo Romam venisse, Bonitho Lib. ad amicum l. 6 (edd. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 655; Mon. Germ. Lib. de lite I 600) narrat.

22 *Roma 1074 nov. 27*

Gregorius VII Dionysio Placentino ep.: nuntiat, se Rigizonem mon. s. Savini, ab eo ad audientiam apost. directum, recepisse eique praemissum monasterium eo usque commisisse, quoad ibi abbas loco eius sollemniter eligatur, qui Deo dignus et fratribus acceptus habeatur. Addit de legatis suis ad eum directis, ut controversiam, quae inter eum et abbatem s. Sepulcri plebemve Placentinam sive Bonizonem subdiac. versatur, intentius audiant. — Rigizonem abbatem. Dat. Romae 5 kal. dec. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 26. — Edd. Carafa Epp. decr. III 636 n. 26. Campi I 349 (ital.). Tartini Rer. Ital. Scr. I 283. Mansi XX 145 n. 26. Migne CXLVIII 381 n. 26. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 138. Tononi Gregorio VII e i Piacentini p. 87 n. 1. — Regg. Poggiali Mem. III 356. J. 3658. JL. 4900.

De eadem re Gregorius VII scripsit congregationi monasterii s. Savini (cf. Mon. s. Savini n. 6 et Mon. s. Sepulcri n. 2).

**23* *Roma 1075 feb.*

Gregorius VII deponit Dionysium Placentinum ep.

Acta synodus Romanae a. 1075 feb. 24—28 celebratae leguntur in registro Gregorii VII lib. II ep. 52a (Jaffé Bibl. rer. Germ. II 170). — Regg. J. p. 417. JL. I p. 612.

24 *Roma 1075 mart. 3*

Gregorius VII universis catholicis Placentinae eccl.: nuntiat, se immutabili sententia s. synodi et irrevocabili consensu omnium circumsedentium fratrum Dionysium quondam ep. absque ulla umquam spe reconciliationis ab omni episcopali honore deposuisse et in perpetuum negandam ei audientiam decrevisse; se operam daturum esse, ut omnes fideles s. Petri ipsis adiutores esse in ordinando pastore et expellendo lupo. — Super confusione. Dat. Romae 5 non. mart. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 54. — Edd. Carafa Epp. decr. III 657 n. 54. Campi I 350 (ital.). Mansi XX 167 n. 54. Poggiali Mem. III 358. Migne CXLVIII 406 n. 54. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 172. Tononi Gregorio VII e i Piacentini p. 89 n. 3. — Regg. J. 3692. JL. 4935.

Sed Dionysius ep. sedem suam retinuit et usque ad obitum audacter cum Wiberto antipapa adversus Gregorium VII stetit actisque concilii Brixinensis a. 1080 iun. 25 subscripsit.

25 *(1088)*

Urbanus II Bonizoni (ep. Sutrino): dolet, plurimos tam clericos quam laicos de electione eius in Placentinum episcopum dissentire et contra eum iurasse; si fieri ullo modo canonice et cum pace possit, electionem eius se confirmaturum esse. — Audivimus unde.

Coll. Britt. Urbani II ep. 5. — Edd. Waitz in N. Archiv IV 337. Ewald ib. V 353 n. 5. — Reg. JL. 5354.

De Bonithone Sutrino ep. a. 1088 in Placentinum episcopum electo cf. H. Lehmgrübner Benzo von Alba (Berlin 1887) p. 144 sq.

26 *(1088)*

Urbanus II Heri[manno] card.: scribit, se electionem Bonizonis, quamvis neque ab universitate Placentinae eccl. neque a melioribus tam clericis quam laicis electus sit, salva reverentia ecclesiae canonice et cum pace laudare. — Si potest fieri.

Coll. Britt. Urbani II ep. 6. — Edd. Waitz in N. Archiv IV 337. Ewald ib. V 354 n. 6. Dümmler in Mon. Germ. Lib. de lite I 569 not. 6. — Reg. JL. 5355.

27 *(1088)*

Urbanus II M[ediolanensi archiep.]: scribit, se desiderare, ut Sutrinus ep., qui multum in ecclesia laborasse dicitur, si cum pace et cleri populique concordia fieri possit, in episcopatu Placentino, sicut olim electus est, sollemniter inthronizetur. — Sutrinus episcopus.

Coll. Britt. Urbani II ep. 7. — Edd. Waitz in N. Archiv IV 337. Ewald ib. V 354 n. 7. — Reg. JL. 5356.

Bonitho a. 1089, ut narrat Bernoldus (Mon. Germ. Scr. V 449), a schismaticis Placentinis, effossis oculis, truncatis omnibus paene membris, martyrio coronatus est. Utrum iul. 14 a. 1090 an a. 1091 mortuus sit dubium est (cf. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 582 et Dümmler in Mon. Germ. Libelli de lite I 569). Sepultus est Cremonae in ecclesia s. Laurentii (cf. Poggiali Mem. IV 8 sq.).

28 *Guastalla 1106 oct. 22*

Paschalis II in concilio apud villam Guardastallum a. d. inc. 1106, 11 kal. nov. celebrato constituit, ut Aemilia tota cum suis urbibus, id est Placentia . . . ., nunquam ulterius Ravennati metropoli subiaceat.

v. Aemilia n. 48 et Ravenna, Archiepisc. n. 188. — Conf. n. 84.

**29* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium protectionis, statuens, ut clerici intra civitatem seu parochiam Placentinam ad b. Xisti monasterium pertinentes eccl. Placentinae episcopalis iuris obnoxii habeantur; sancit mon. b. Pauli de Mezano cum cellis vel ecclesiis in parochia Placentina sitis episcopali iure eccl. Placentinae subditum perpetuo manere.

Laud. in n. 56. 60. — Reg. JL. —.

Adnotamus praeterea epistolam P. Placentinae eccl. ep. ad P. papam adversus Aldonem ep. Lunensem, quae legitur in cod. Vallicell. B 63 f. 193 (cf. N. Archiv III 157). Sed epistola in schola confecta est. Accedit, tunc Aldonem ep. Placentinum, non Lunensem fuisse.

30 *(1133—34)*
Innocentius II A(rduino) Placentino ep.: miratur, quoniam elapso tanto tempore neque per se ipsum neque per nuntium sedem apost. visitaverit; rogat, ut quae ad utilitatem b. Petri noverit pertinere, propensius exsequatur; deprecatur, ut pro A(zonis) diac. card. amore causam, quam habet de cappella s. Mariae in Cortina, ita definiat, ut ecclesia s. Antonini suam iustitiam consequatur.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 2.

31 *(1138)*
Innocentius II A(rduino) Placentino ep.: mandat, quatenus sententiam, quam A(zo) s. Anastasiae presb. card. de causa archipresbyteri et clericorum Pontenurensium promulgavit, observet et firmiter faciat observari; praecipit, quatenus cappellam b. Mariae (de Cortina) ad ius s. Antonini pertinentem in ea libertate dimittat, in qua hucusque permansit, eclesiae quoque s. Antonini et A(zoni) presb. card., eiusdem loci rectori, super hoc satisfaciat.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 9.

32 *Laterano (1138) april. 12*
Innocentius II A(rduino) Placentino ep.: praecipit, quatenus cappellam s. Mariae (de Cortina) iam nunc A(zoni) presb. card. eiusque fratribus postposita difficultate absque dilatione restituat et sententiam, quam ipse de causa plebani et clericorum Pontenurensium promulgavit, observet et firmiter faciat observari; de terra quoque Brugneti et de comestionibus praefato cardinali eiusque fratribus faciat quod ratio dictaverit; alioquin ei praecipit, quatenus proximis b. Martini octavis *(nov. 18)* apost. se conspectui repraesentet.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 10.

33 *Piacenza 1139 sept. 24*
Wido S. R. E. presb. card., Innocentii II in partibus Longobardiae legatus, definit controversiam inter Placentinum ep. et canonicos maioris ecclesiae de eccl. s. Mariae Gariverti vertentem.

v. Eccl. cathedr. n. 12. — De hac causa cf. n. 79. 80. 82.

**34* *(1130—43)*
Innocentius II statuit, ut clerici intra civitatem seu parochiam Placentinam ad b. Xisti mon. pertinentes eccl. Placentinae episcopalis iuris obnoxii habeantur.

Laud. in n. 56. 60. — Reg. JL. —.

**35* *(Laterano 1144 iul. 6)*
Lucius II mandat A(rduino) Placentino ep., ut iuxta tenorem privilegiorum Ravennatis eccl. et antiquam consuetudinem M(oysi) archiep. et eccl. Ravennati debitam oboedientiam ac reverentiam exhibeat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 200.

**36* *(1146)*
In praesentia cardinalium, videlicet mag. Guidonis de [Floren]tia et Ubaldi de Luca, praepositus s. Antonini cum fratribus suis conqueritur de Brugneto, quod Arduinus ep. tunc temporis tenebat.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 20. — De causa Brugneti cf. n. 44—46. 49. 50. 61. 65. 69. 70. 72. 75—78.

*37 *Auxerre 1147 (iul.—oct.)*

Placentini canonici ab Eugenio III, tunc Altissiodori morante, postulant, ut, Arduino ep. obeunte, Iohannem abbatem de Columba in episcopum electum confirmet.

Laud. ut n. 38. — Reg. JL. —.

*38 *Trier (1147 dec. — 1148 feb.)*

Eugenius III, Placentinae eccl. canonicis petentibus, confirmat electionem ab eis factam; mandat, ut proxima s. Lucae festivitate *(oct. 18)* se apost. conspectui praesentent, Moysi Ravennati archiep. responsuri.

Laud. in n. 41 et in Eugenii III privilegio Moysi Ravennati archiep. indulto (v. Ravenna, Archiepisc. n. 211). — Reg. JL. —.

*39 *Pavia (1148 iun.)*

Eugenius III, petente Moyse archiep. Ravennate, causam inter eum et eccl. Placentinam de electione episcopi ad terminum utrique parti praefixum *(b. Lucae)* differt; mandat utrique parti, ut memorato termino omni seposita occasione ad suam praesentiam veniat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 207.

*40 *Cremona (1148 iul. 7)*

Eugenius III in synodo causam inter Ravennatem et Placentinam ecclesias de iure metropolitico tractat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 208.

41 *Pisa (1148) nov. 9*

Eugenius III Iohanni Placentino electo: reprehendit eum, quod, quamquam tam per litteras suas Placentinae eccl. quam viva voce, ipso praesente, mandavit, ut proxima praeterita s. Lucae festivitate *(oct. 18)* apost. se conspectui praesentaret, Moisi Ravennati archiep. responsurus *(n. 38)*, ad suam venire praesentiam vel responsales litteras transmittere subterfugit; iudicat, ut Placentini electi a Ravennate archiep. tamquam metropolitano proprio consecrationem sine contradictione suscipiant et ei oboedientiam et reverentiam exhibeant; mandat, quatenus usque ad octavas epiphaniae *(1149 ian. 13)* Ravennatem archiep. adeat et ab eo tamquam metropolitano proprio consecrationem accipiat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 209. — De re conf. Petri Cluniacensis abbatis epistolam Eugenio III porrectam (Petri Cluniacen. Epp. lib. VI n. 44 ap. Campi II 351 n. 2; Migne CLXXXIX 462 n. 44; cf. Campi I 419).

42 *Pisa (1148) nov. 9*

Eugenius III clero et populo Placentin.: praecipit, quatenus Ravennati archiep. tamquam metropolitano oboedientiam et reverentiam deferant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 210.

43 *Pisa 1148 nov. 10*

Eugenius III Moisi Ravennati archiep.: privilegiis Gelasii II, Calixti II, Honorii II et Innocentii II et scriptis eorum et suis diligenter inspectis, iudicat, ut Placentini electi a Ravennatibus archiepp. tamquam a suis metro-

politanis consecrationem sine contradictione suscipiant et eis de cetero subiectionem, oboedientiam et reverentiam tamquam proprio metropolitano exhibeant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 211.

44 *Ferentino (1151) mai. 10*

Eugenius III G(uidoni) Hostiensi ep., apost. sedis legato: committit controversiam inter canonicos eccl. s. Antonini adversus b. m. A(rduinum) super terra de Brugneto audiendam terminandamque; et quoniam eccl. Placentina episcopali regimine destituta est, mandat, ut T(edaldum) archidiaconum, F(ridericum) praepositum et M(arcum) vicedominum in loco episcopi responsales constituat.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 23. — Ecclesia Placentina tunc episcopo caruit, quum Iohannes electus demum a. 1151 iul. 3 a Moyse Ravennate archiepiscopo consecrationem acceperit (cf. n. 47).

45 *Ferentino (1151) mai. 10*

Eugenius III T(edaldo) archidiacono. F(riderico) praeposito et M(arco) vicedomino eccl. Placentinae: nuntiat, se controversiam inter eccl. Placentinam et canonicos s. Antonini super terra de Brugneto G(uidoni) Hostiensi ep., apost. sedis legato, commisisse *(n. 44)*; mandat, quatenus eius praesentiam adeant et eius iudicium suscipiant pariter et servent.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 24.

46 *Ferentino (1151) mai. 10*

Eugenius III R. de Arena, F. Stricto et N. de Castello Arcuato, iudicibus Placentinis: committit controversiam inter eccl. Placentinam et canonicos s. Antonini super terra de Brugneto audiendam terminandamque; mandat, quatenus utramque partem ante ipsorum praesentiam convocent et eandem causam dictante iustitia decidant.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 25.

47 *Segni (1152) iul. 28*

Eugenius III M(oysi) Ravennati archiep.: mandat, ut I(ohanni) Placentino ep., pro sedis apost. oboedientia et restitutione Ravennatis eccl. immensis periculis exposito, in suis necessitatibus debita benignitate provideat.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 215. — Iohannes episcopus post consecrationem a Moyse archiepiscopo a. 1151 iul. 3 invitis Placentinis acceptam ab eisdem expulsus est (cf. Civ. n. 8).

48 *Laterano (1154) feb. 27*

Anastasius IV Moysi Ravennati archiep.: ad exemplar Eugenii *(n. 43)* confirmat sententiam, quam idem pro eccl. Ravennate de episcopatu Placentino promulgavit.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 217.

49 *(Piacenza 1154 oct. 19)*

In praesentia Ariberti presb. card., totius Lombardiae legati, testes super causa Brugneti iurant.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 27.

50 *(1154)*

Aribertus S. R. E. tit. s. Anastasiae presb. card., apost. sedis legatus, toti clero Placentino: nuntiat, se super controversia Brugneti inter episcopatum et

canonicos s. Antonini diutius agitata testes canonicorum audivisse et consules et eos, qui bona palatii procurabant, ad suam praesentiam vocavisse, qui vero nihil se velle dicere responderint, donec episcopum haberent.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 28.

51 *Roma S. Pietro (1155) ian. 9*

Hadrianus IV universo clero et populo Placentino: nuntiat, (Iohannem) ep., adversus quem nuntii Placentini super quibusdam deposuerint in audientia sua querelam, in praesentia sua Placentinae abrenuntiasse ecclesiae; se clericis et laicis civ. Placentinae, qui pro eodem negotio destinati fuissent, aliquam personam honestam, idoneam, litteratam eligendi liberam concessisse facultatem; confirmat eorum electionem in Hugonem, filium Hugutionis filii Petri Leonis, factam; reducit Placentinam eccl. in eundem statum, in quo tempore b. m. Arduini ep. fuisse dinoscitur; absolvit civitatem Placentinam a debito interdicto; commendat Hugonem electum. — Cum ecclesia. Dat. Romae ap. s. Petrum 5 id. ian.

A. [B a. 1220]. — Edd. Ughelli [1] II 269; [2] II 216 = Oldoinus ap. Ciaconium [3] I 1085, = Mansi XXI 819 n. 34 = Migne CLXXXVIII 1381 n. 14. Campi II 354 n. 6 ex A. — Regg. Poggiali Mem. IV 233. J. 6834. JL. 9975.

Hugo episcopus, a. 1164 ab Alexandro III S. R. E. card. et Tusculanus episcopus factus (cf. Campi II 21), obiit a. 1166 april. 21 (cf. Campi II 23).

52 *(1155 mart.)*

Hadrianus IV Hugoni Placentino ep.: eximit personam eius a iure Ravennatis eccl. — quoniam controversia inter Placentinam et Ravennatem ecclesias pro destitutione Ravennatis eccl. definiri non possit —, statuens, ut nulli nisi Romano pontifici sit subiectus et Romanae tantum ecclesiae debeat oboedientiam exhibere. — Semper consuevit. Ego Adrianus etc. Subscr. 14 card.

A. — Edd. Piacenza Cronotassi p. 12 ex A. Tononi in Arch. stor. per le prov. Parmensi VII (1903) 222 n. 4 ex A. — Reg. JL. —.

Autographi pars inferior, ubi notae chronologicae legebantur, abscissa est. — Moyses archiepiscopus Ravennas a. 1154 oct. 26 obiit, Anselmus a. 1155 iun. 18 ei suffectus est (cf. Ravenna, Archiepisc. n. 219). De re cf. P. Piacenza Studio sulle vicende dell' indipendenza della chiesa Piacentina (Piacenza 1900).

53 *Roma S. Pietro (1155) mart. 4*

Hadrianus IV praepositis, abbatibus, prioribus, archipresbyteris, plebanis, cappellanis et aliis ecclesiarum praelatis Placentini episcopatus: mandat, quatenus Hugoni ep., a sese consecrato, ad persolvendum debita, quibus eccl. Placentina nunc dinoscitur aggravari, manum auxilii porrigant; mandat, quatenus sicut patri et episcopo debitam ipsi studeant oboedientiam ac reverentiam exhibere. — Tribulationes et angustias. Dat. Rom. ap. s. Petrum 4 non. mart.

B a. 1220. — Edd. Ughelli [1] II 270; [2] II 217 = Mansi XXI 820 n. 35 = Migne CLXXXVIII 1392 n. 21. Campi II 354 n. 8 ex B. — Regg. Poggiali Mem. IV 233. J. 6844. JL. 10006.

54 *Roma S. Pietro (1155) mart. 4*

Hadrianus IV clero et populo Placentino: mandat, quatenus Hugonem ep., a sese consecratum, cum honore magno et reverentia ut patrem et animarum rectorem recipere studeant et debitam ipsi oboedientiam deferendo in omni humilitate ipsi satagant tamquam patri spirituali complacere. — Placentinae ecclesiae. Dat. Romae ap. s. Petrum 4 non. mart.

A. — Edd. Campi II 354 n. 7 ex A = Migne CLXXXVIII 1392 n. 22. — Regg. Poggiali Mem. IV 233. J. 6845. JL. 10007.

**55* *(1155)*

Hadrianus IV mandat Oberto Mediolanensi archiep., quatenus controversiae, quae inter Ugonem Placentinum ep. et Iohannem priorem s. Benedicti Cremen. super quibusdam ecclesiis agitabatur, debitum finem imponat.

v. Crema, Mon. s. Benedicti (JL. —).

56 *(1157)*

Hadrianus IV Hugoni Placentino ep. etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 29)* et Innocentii *(n. 34)* statuit, ut clerici intra civitatem seu parochiam Placentinam ad b. Xisti mon. pertinentes ei eiusque successoribus episcopalis iuris obnoxii habeantur, videlicet ut ab eis ordinationem suscipiant, vocati ad concilium veniant et de regimine populi dispositiones eorum custodiant, chrisma etc. intra parochiam Placentinam ab eo eiusque successoribus tempore oportuno recipiant; ad exemplar Paschalis *(n. 29)* sancit, monasterium b. Pauli de Mezano cum cellis vel ecclesiis in parochia Placentina sitis ei eiusque successoribus episcopali iure subditum perpetuo manere, ut abbas per eos benedictionem ordinationis accipiat, et tam ipse quam qui sub eo sunt clerici ad synodum eccl. Placentinae venire non renuant, eiusdem quoque loci clerici vel monachi per eorum ministerium ad sacros ordines promoveantur, chrisma etc. vel in ipso monasterio sive in cellis eius aut ecclesiis in Placentina parochia constitutis ab eis suscipiant. — In sedis apostolicae. Ego Adrianus etc. Subscr. 10 card.

Edd. Campi II 357 n. 13 ex archivo episcopali = Migne CLXXXVIII 1578 n. 196. — Regg. Poggiali Mem. IV 245. J. 7056 et JL. 10436 ad a. 1158.

Conf. etiam Gratiani Petri Leonis epistolam ad Robertum abbatem et canonicos s. Victoris Parisiensis missam de receptione Hugonis episcopi (edd. Martène et Durand Veterum Scr. ampl. coll. VI 267).

57 *Roma S. Pietro (1158) ian. 24*

Hadrianus IV praeposito et universo capitulo Placentinae eccl.: mandat, quatenus se et ecclesiam suam ad antiquum statum atque laudabilem reducant etc.; praecipit, quatenus Hugoni ep. tamquam patri et animarum pastori studeant humiliter oboedire etc.

v. Eccl. cathedr. n. 22.

**58* *(1155—58)*

Hadrianus IV mandat Hu(goni) Placentino ep., ut corrigi faciat et plenarie emendari, quae . . Spero, Clod(?) . . . et socii eorum, parochiani ipsius, contra

sententiam, quam Anastasius pp. de controversia inter eos et abbatissam s. Iuliae (Brixien.) super portu Placentino promulgavit, fecerint.

Laud. in n. 59. — Reg. JL. —.

59 *Laterano (1157—59) feb. 18*

Hadrianus IV Hu(goni) Placentino ep.: per iterata scripta *(n. 58)* mandat, quatenus eosdem praesumptores et socios eorum districte admonere non differat, ut sacramentum suum firmiter observantes, navem, quam in portu Placentino statuerant, removendo et pontem positum destruendo, sententiam Anastasii pp. teneant inconcussam; alioquin eos et complices eorum infra 20 dies anathematis vinculo denuntiet innodatos etc.; praecipit, ut consules Placentinos commoneat, ut ab infestatione portus Placentini omnimodo desistentes, navem sine dilatione removeant et praenominatos Speronem et C. et socios compellant districtius ad antedictam sententiam inviolabiliter observandam.

v. Brescia, Mon. s. Salvatoris et s. Iuliae (JL. 10234. 10480).

60 *Benevento 1168 mai. 15*

Alexander III Tetaldo ep. etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 29)* et Adriani *(n. 56)* suscipit Placentinam eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; statuit ad exemplar Paschalis *(n. 29)* et Innocentii *(n. 34)* et Adriani *(n. 56)*, ut clerici infra civitatem seu parochiam Placentinam ad b. Xisti ecclesiam pertinentes ei episcopalis iuris obnoxii habeantur; sancit ad exemplar Paschalis *(n. 29)* et Adriani *(n. 56)*, monasterium b. Pauli de Mezano cum cappellis vel ecclesiis in Placentina parochia sitis ei eiusque successoribus episcopali iure subditum perpetuo manere; confirmat decimas. — In eminenti. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Benevent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., id. maii, ind. 1, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 9.

B a. 1250. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 45 n. 24 ex B. — Reg. JL. —.

Confirmatum est ab Innocentio III a. 1199 nov. 6 Potthast Reg. 860.

61 *Benevento (1169) mart. 15*

Alexander III T(edaldo) Placentino ep.: mandat, quatenus Guidoni praeposito eccl. s. Antonini terram de Burneto restituat vel coram iudice communiter ab utraque parte electo seu coram Rog. et Capon. plenam exinde iustitiam non differat exhibere.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 30.

62 *Veroli (1170) iul. 21*

Alexander III canonicis s. Antonini de Placentia: praecipit, quatenus T(edaldo) ep. debitam oboedientiam et reverentiam impendant et tam hospitium quam alia obsequia, quae antecessoribus eius exhibere consueverunt, sine molestia et contradictione aliqua impendant.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 32.

*63 *(1172)*

Alexander III committit Oddoni de Cabuano card., apost. sedis legato, controversiam inter Tedaldum ep. et Guidonem praepositum s. Antonini eiusque fratres vertentem *(n. 64)*.

Laud. in n. 64. — Reg. JL. —.

64 *Piacenza 1172 nov. 10*

Oddo card., apost. sedis legatus, per Manfredum card. et legatum apost. sedis facit transactionem inter Tedaldum ep. et Guidonem praepositum s. Antonini eiusque fratres, eo tenore ut, si episcopus veniat ad canonicam s. Antonini in vigilia b. Antonini cum equis sive absque equis, canonici tribuant refectionem episcopo cum 15 personis inter dominos et servitores; ut episcopus visitet praefatam canonicam in suprascripta festivitate cum libra 1 incensi, ut solitus est, et canonici tribuant episcopo tunc 1 cereum 5 librarum; ut episcopus tribuat semper in omni anno libram 1 incensi et canonici ei cereum 5 librarum; ut canonici de cetero non requirant refectionem ab ipso episcopo neque ab eius successoribus in aliqua festivitate. — A. 1172, die 10 m. nov., in Placentia infra capitulum s. Antonini. Ego Petrus Savinus tabellio s. pal. praecepto d. Oddonis card. scr.

Ed. Campi II 361 n. 22 ex archivo episcopali. — Reg. Poggiali Mem. IV 302. JL. —.

65 *(Anagni 1174 feb. 9)*

Alexander III G(rimerio) Vicecomiti et R(icardo) Surdo: mandat, quatenus super causa de Brugneto, a praeposito et canonicis s. Antonini et Placentino ep. arbitrio ipsorum commissa, cum consilio prudentum virorum deliberent; prohibet, ne iustitiae alterutrius partis praescriptio, nisi quadragenaria fuerit, debeat praeiudicare.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 39.

66 *Anagni (1173—76) april. 8*

Alexander III T(edaldo) Placentino ep.: mandat, quatenus decimam clausi iuxta s. Ambrosium siti abbati et fratribus mon. s. Savini a b. m. Arduino qd. Placentino ep. collatam, sed a b. m. Hugone eius praedecessore, postmodum Tusculano ep., subtractam restituat. — Significantibus nobis. Dat. Anagn. 6 id. april.

A[1] (C 8). — Edd. Campi II 360 n. 21 ad a. 1168 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 426 n. 69 = Bull. Rom. ed. Taur. II 761 n. 69, = Migne CC 1054 n. 1223. — Regg. Ughelli [1] II 271; [2] II 218. Poggiali Mem. IV 294. J. 8409. JL. 12637.

Littera clausa. — Conf. Mon. s. Savini n. 14.

*67 *(1176)*

Alexander III committit Iohanni ep. Brixiensi, ut controversiam inter Placentinum et Parmensem epp. super eccl. s. Martini in Speculo et eccl. s. Christinae in agro Placentino sitis cognoscat et sine remedio appellationis terminet.

Laud. in n. 68. — Reg. JL. —.

Sententia Iohannis ep. Brixiensis, qua Villanum procuratorem Parmensis ep. condemnat, ut utriusque ecclesiae possessionem infra 15 dies Placentino ep. restituat, data est a. 1176 oct. 11 (ed. Campi II 363 n. 26).

68 *Anagni (1176) nov. 12*

Alexander III (Tedaldo) ep. Placentino: confirmat sententiam Iohannis Brixiensis ep. de controversia inter Placentinum et Parmensem epp. super eccl. in Castro Speculi et eccl. s. Christinae, sicut ab eo rationabiliter lata est et in eius scripto authentico continetur. — Ex litteris. Dat. Anagn. 2 id. nov.

C f. 28. [C¹ f. 19. D f. 179 (6 id. nov.)*]. — Edd. Campi II 364 n. 27 ex C* (6 id. nov.) *= Bull. Rom. ed. Cocquelines II 427 n. 71 = Bull. Rom. ed. Taur. II 764 n. 71, = Migne CC 1082 n. 1253. — Regg. Poggiali Mem. IV 314. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 673 n. 8419a ad a. 1175—76 nov. 4. J. 8445 et JL. 12739 ad nov. 8.*

De ecclesia s. Martini de Speculo *(Specchio)* cf. n. 12. 15 et Campi II 40.

69 *Laterano (1178—79) mai. 18*

Alexander III (Iohanni) ep. et (Iohanni) archidiacono Brixien.: committit causam inter Placentinum ep. et P(etrum) praepositum et canonicos s. Antonini super possessione Bruneti audiendam; prohibet, ne super causa ista praescriptio aliqua, nisi quadragenaria sit, alterutri debeat partium praeiudicare.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 42.

70 *Laterano (1178—79) iun. 15*

Alexander III (Iohanni) Brixiensi ep.: committit causam inter Placentinum ep. et praepositum s. Antonini super possessione Brugneti concordia vel iudicio terminandam etc.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 43.

71 *Velletri (1180) mai. 12*

Alexander III T(edaldo) Placentino ep.: consulenti respondet, quod usurariorum filii ad restituendas usuras ea sint districtione cogendi, qua parentes, si viverent, cogerentur; id ipsum contra heredes extraneos esse exercendum. — Tua nos. Dat. Velletr. 4 id. maii.

B s. XII (in cod. 60). B¹ s. XII (D 62). [E p. 380. Comp. I lib. V t. 15 c. 11. Decr. Gregorii IX lib. V t. 19 c. 9]. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 316. Friedberg II 813. Gött. Nachr. 1900 p. 53 n. 32 ex BB¹. — Regg. Campi II 34 ad a. 1173. J. 9121 et JL. 14065 ad a. 1159—81.

In cod. Mus. Brit. Cotton. Vitell. E XIII s. XIII f. 282' (cf. Hampe in N. Archiv XXII 393) legitur quoddam Alexandri III rescriptum ad Placentinum ep. missum, cuius pauca tantum verba legi possunt.

72 *Tusculanum (1180) iul. 4*

Alexander III T(edaldo) Placentino ep.: consulenti respondet, quod, si in causa (super terra de Brugneto) nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere vel per iam receptos aliquid comprobare, super novis dumtaxat capitulis testes possit recipere, receptis prius ab ipsis secundum formam recipiendorum testium iuramentis. — Fraternitatis tuae. Dat. Tusculan. 4 non. iul.

Legitur in cod. Burchardi s. XI (ad lib. VIII) Parma Bibl. Palatina. B¹ s. XII (D 62; sine dat.). [Append. conc. Lat. VIII c. 12. Comp. I lib. II t. 13 c. 17. Decr. Gregorii IX lib. II t. 20 c. 17 et in aliis collectionibus]. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 101. Mansi XXII 307. Friedberg II 320. — Regg. Campi II 34 ad a. 1173. J. 9122 et JL. 14066 ad a. 1159—81.

73 *Tusculanum (1180) iul. 13*

Alexander III (Oberto) Terdonensi, T(edaldo) Placentino, O(ffredo) Cremonensi et B(ernardo) Parmensi epp. et canonicis s. Donnini: praecipit, quatenus parochianis suis, quos possessiones monasterii Theodotae per intrusas habuisse vel alias illicite detinere ipsis constiterit, districte mandent, ut ipsas memorato monasterio sine difficultate restituant et in pace dimittant.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 13685).

74 *Tusculanum (1171—81) feb. 6*

Alexander III universis Placentinis consulibus: praecipit, quatenus Placentino ep. in omnibus auxiliari curent et Fulconem civem, qui vicedominatum Hugonis subdiaconi apost. sedis contra conventionem inter b. m. Hugonem qd. Placentinum et Tusculanum ep. et fratres ipsius Fulconis interpositam praesumpserit invadere, et fratres eius temporali poena distringant, ut universa ablata restituant.

v. Civ. n. 28.

*75 *(1181)*

Alexander III committit Viviano s. Stephani presb. et Iohanni s. Angeli diac. card. causam inter T(edaldum) ep. et P(etrum) praepositum s. Antonini super possessione de Bruneto. In quorum praesentia iudex, qui iuratus legibus iudicat et iuratus condit publica instrumenta, de mandato eorum redigit in scriptum confessionem.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 45.

*76 *(1181)*

In praesentia Alexandri III et iudicum ab eo delegatorum *(n. 75)* Iohannes Grapius procurator T(edaldi) ep. et Iohannes yconomus P(etri) praepositi s. Antonini super causa inter ep. Placentinum et P(etrum) praepositum s. Antonini super loco q. d. Brunetum litigant.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 46.

77 *1181 mai.*

Iacinctus diac. card. s. Mariae in Cosmydin et Ugutio Petri Leonis tit. s. Clementis presb. card. P(etro) praeposito s. Antonini et yconomo suo Iohanni et mag. Ugoni advocato et presb. Iohanni Caprio (*l.* Grapio) yconomo ep. Placentini: arbitrium proferunt in causa, quae inter ep. Placentinum et ecclesiam s. Antonini super loco q. d. Brunetum vertebatur, ut inter ep. Placentinum et ecclesiam s. Antonini ad possessionem et proprietatem aequaliter dividatur.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 47.

78 *Tusculanum (1181) mai. 23*

Alexander III M(iloni) Taurinensi ep. et O(berto) archidiacono Mediolanensi: mittit allegationes, attestationes et confessiones sub sigillo suo inclusas circa compositionem amicabilem super possessione de Bruneto factam *(n. 77)*; mandat, quatenus causam, appellatione remota, mediante iustitia terminent; addit de confessione *(n. 75)* et de attestationibus a consulibus Placentinis non receptis; si episcopus compositioni stare noluerit, causa per omnia in eo sit statu, quem tempore compositionis habebat.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 48.

*79 *(1181)*

Alexander III committit Huberto Mediolanensis eccl. archidiacono et Oberto Modoetiensis eccl. archipresbytero et S. R. E. subdiacono causam inter canonicos ecclesiae maioris et T(edaldum) ep. super eccl. s. Mariae in Gariverte audiendam.

v. Eccl. cathedr. n. 28.

80 *Velletri (1182) oct. 3*

Lucius III Ard(itioni) praeposito et canonicis Placentin.: confirmat sententiam super eccl. s. Mariae in Gariverte et ceteris controversiis, quae inter eos et T(edaldum) ep. fuerant agitatae, a Humberto Mediolanensi archidiacono et O(berto) Modoiciensi archipresbytero, subdiac. apost. sedis, de mandato apost. *(n. 79)* rationabiliter latam.

v. Eccl. cathedr. n. 32.

81 *Velletri (1182—83) mai. 17*

Lucius III Placentino, Parmensi, Cremonensi et Terdonensi epp. et praeposito et canonicis s. Donnini: mandat, quatenus parochianos suos districtius moneant, ut quae illis a D. qd. intrusa mon. s. Mariae Theodotae sine assensu capituli concessa sunt vel a Caecilia abbatissa confirmata, monasterio sine difficultate restituant.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 14776).

82 *Verona (1185) dec. 30*

Urbanus III praeposito et canonicis Placentin.: ad exemplar Lucii *(n. 80)* confirmat sententiam super eccl. s. Mariae in Gariverte et ceteris controversiis, quae inter eos et T(edaldum) ep. fuerant agitatae, a sese, dum in minore esset officio constitutus, et ab O(berto) Modoetiensis eccl. archipresbytero *(n. 79)* rationabiliter latam.

v. Eccl. cathedr. n. 37.

83 *Verona (1186) ian. 4*

Urbanus III Placentino. Parmensi et Cremonensi epp. et archidiaconis et decanis et presbyteris in eisdem episcopatibus constitutis: praecipit, ut, si qui monachi, canonici, clerici vel laici contra privilegia sedis apost. fratres de Columba decimarum exactione gravare praesumpserint, eos excommunicationis sententia percellant, monachos et canonicos sive clericos, appellatione cessante, ab officio suspendant; mandat, quatenus, si quis in fratres mon. de Columba manus violentas iniecerit, publice eum excommunicatum denuntient.

v. Mon. s. Mariae de Columba n. 11.

84 *(1186)*

P(etrus) s. Nicolai in carcere diac. card. et s. Antonini praepositus T(edaldo) ep. et maioris eccl. et s. Antonini canonicis et archipresbytero et consortio cappellanorum: nuntiat, G(erardum) Ravennatem archiep. frequentissimam de episcopo, clero et populo Placentin. deposuisse querelam de subiectione eccl. Placentinae, asserentem, ecclesiam Ravennatem adversus eos multis privilegiis esse munitam; se ipsum registra summorum pontificum diligenti

indagatione perquisivisse et in registro b. Paschalis II decretum exemptionis civ. Placentiae a iugo Ravennatis eccl. invenisse *(n. 28)*. — Prudentiam vestram.

2 B s. XVII. — Ed. Campi II 369 n. 38 ex archivis tam cathedralis quam collegiatae s. Antonini. — Reg. Poggiali Mem. IV 378. JL. —.

**85* *(1186)*

Urbanus III committit Al(berto) Vercellensi ep. causam inter T(edaldum) Placentinum ep. et canonicos eccl. cathedralis super vicedominatu ipsius ecclesiae, appellatione remota, fine canonico terminandam.

v. Eccl. cathedr. n. 39.

86 *Verona (1186—87) mai. 23*

Urbanus III Placentino, Parmensi, Cremonensi et Terdonensi epp. et praeposito et canonicis s. Donnini: repetit rescriptum Lucii III *(n. 81)*.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 15861).

87 *Fornovo 1187 nov. 30*

Gregorius VIII Terdonensi et Placentino, Cremonensi et Parmensi epp. et canonicis s. Donnini: praecipit, quatenus parochianis suis, quos possessiones mon. Theodotae per intrusas habuisse vel alias illicite detinere ipsis constiterit, districte mandent, ut ipsas memorato monasterio sine difficultate restituant et in pace dimittant.

v. Pavia, Mon. s. Mariae Theodotae (JL. 16077).

**88* *(1189)*

Clemens III committit Miloni Mediolanensi archiep. causam inter Tedaldum Placentinum ep. ex una parte et consules et commune de Placentia ex altera de pedagio Florentiolae et de advocatia et de curadla vertentem.

Laud. in Milonis Mediolanensis archiep. sententia a. 1189 dec. 5 prolata (edd. Campi II 371 n. 41; Poggiali Mem. IV 395). — Reg. JL. —.

**89* *(1190)*

Clemens III mandat Placentino ep., ut, nisi consules Placentini, qui in ecclesias civitatis ausu temerario insurgentes, non solum earum ianuas confregerunt, sed exinde clavibus asportatis eas reddere noluerunt et iuramento firmaverunt, quod usque ad kal. iunii, nisi de consilio ipsius civitatis ad campanae pulsationem remanserit, 600 libras auferre ipsis ecclesiis conabuntur, a tam nefario proposito quantocius desistant, in ipsos consules ecclesiasticam censuram et in totam civitatem, exceptis poenitentiis et baptismate parvulorum, sententiam proferat interdicti.

Laud. in Clementis III rescripto a. 1190 mart. 28 ad Mediolanensem archiep. eiusque suffraganeos misso (v. Civ. n. 36). — Reg. JL. —.

90 *Piacenza 1192 iun. 27*

Petrus Dianus tit. s. Caeciliae presb. card. et Rom. sedis legatus ad postulationem Placentini chori et consulum Placentiae et totius populi confirmat electionem in d. Ardezone factam. (A. d. inc. 1192, ind. 10, die sabbati 5 kal. iulii).

A. — Regg. Locati p. 62 = Ughelli [1] II 274; [2] II 220. Campi II 73. JL. —.

Tedaldus ep. obiit 1192 iun. 25, non mai. 25, ut affirmat Ughellus (cf. Campi II 73). — De hac electione consules Placentini contra (Obertum de Rocca) archidiaconum et (Obertum) praepositum ad Romanam curiam appellaverunt (cf. Civ. n. 37).

91 *(1194)*

Fid(antius) tit. s. Marcelli presb. card. A(rditioni) ep. et canonicis Placentin.: de mandato et conscientia Celestini III relaxat sententias interdicti et excommunicationis et absolvit eos ab impetitione B. de Porta clerici.

v. Eccl. cathedr. n. 54.

92 *Roma S. Pietro 1194 mai. 22*

Celestinus III (Arditioni) ep. et canonicis Placentin.: propter amorem, gratiam et preces nobilis viri Iohannis summi senatoris Urbis confirmat relaxationem sententiarum interdicti in canonicos et excommunicationis in quosdam canonicos et absolutionem ab impetitione B. de Porta clerici, a Fid(antio) tit. s. Marcelli presb. card. factam et hic insertam *(n. 91).*

v. Eccl. cathedr. n. 55.

93 *Roma S. Pietro 1194 mai. 31*

Celestinus III Ardizoni ep.: mandat, quatenus procurationem ecclesiae s. Antonini clericis illius ecclesiae ad hoc idoneis conferendo, reservata sibi correctione et investitura, grave detrimentum, quod ecclesia ipsa sustinuit, studeat emendare.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 54.

Ecclesia cathedralis s. Mariae et s. Iustinae.

Luigi Ambiveri Cenni storico-descrittivi intorno alla cattedrale di Piacenza (Piacenza 1885). — Camillo Guidotti Il duomo di Piacenza (Piacenza 1895). — Leopoldo Cerri La cattedrale di Piacenza prima e dopo i restauri in: Arch. per le prov. Parmensi N. Ser. IX (1909) 53 sq.

Antiqua cathedralis ecclesia s. Antonino et s. Victori dicata fuisse traditur, cuius in locum nova ecclesia b. Mariae et s. Iustinae a Soffredo ep. construi coepta et a Paulo ep. perfecta est, cui Iohannes XVI antipapa, qui Placentinae civitatis antea fuerat antistes, corpus b. Iustinae virginis concessisse traditur (cf. Campi I 294 sq.; Poggiali Mem. III 242 sq.). Novum templum, a. 1122 iun. 22, ut refert inscriptio, inchoatum, Calixtus II consecrasse perhibetur. Inter canonicos peculiari laude digni sunt Garivertus, qui vixit saec. IX ex., Ribaldus, ab Innocentio II presbyter cardinalis s. Anastasiae renuntiatus (cf. Campi I 411. 414), Arduinus archidiaconus, s. Mariae in Via lata diaconus, postea s. Crucis in Hierusalem presbyter cardinalis (cf. Campi II 59).

Archivum adhuc locupletissimum adservatur penes canonicos; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 9 sq. Praeter chartas usi sumus Libro privilegiorum mb. s. XIII [C]. Ex tabulario canonicorum chartas antiquiores nuper vulgarunt L. Schiaparelli Documenti inediti dell'archivio capitolare di Piacenza in: Arch. stor. per le prov. Parmensi VII (1903) 183 sq.; N. Tamassia et P. S. Leicht

Le carte Longobarde dell'archivio capitolare di Piacenza in: Atti dell'Istituto Veneto LXVIII p. II (1909) 857 sq. De inventariis cf. A. G. Tononi Gli inventari delle due chiese maggiori Sant'Antonino e cattedrale di Piacenza dei secoli XII—XIV in: Arch. stor. per le prov. Parmensi I (1894) 97 sq.

A = Orig. Piacenza Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
*B*¹ = Cop. Piacenza Arch. di S. Antonino.
C = Liber privilegiorum eccl. Placentinae, s. XIII sq., Piacenza Arch. capitolare; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 11.
D = P. M. Campi Miscellanea vol. III. IV, s. XVII, Parma Bibl. Palatina codd. 484. 485; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 6 sq.
E = Daniele Lattanzi Documenti su la storia di Piacenza sacra, s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 21; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.

†*1 *Piacenza 1123 oct. 14*

Calixtus II consecrat ecclesiam maiorem.

Chronica civ. Placentiae Iohannis Agazzari et Antonii Francisci Villa ad a. 1123 (ed. Monumenta hist. ad prov. Parmensem et Placentinam pertinentia III 16) et Chron. Placentin. auctore Iohanne de Mussis (ed. Muratori Scr. XVI 452). — Regg. Campi I 391 ex calendariis antiquis basilicae. Ughelli [1] II 266; [2] II 214. Poggiali Mem. IV 85. JL. —.

Sed Calixtum II tunc Beneventi moratum esse constat (cf. JL. 7079). Si vera est notitia haec circa consecrationem ecclesiae cathedralis Placentinae, aut a. 1120 april. 17—23, quando Calixtus II Placentiae fuit (JL. 6842—44), aut, ut Poggiali opinatur, a. 1132 nov., quando Innocentius II in eadem civitate altera vice moratus est (JL. 7600—02), consecrationem factam esse concedimus.

2 *Laterano 1126 mart. 9*

Honorius II canonicis: Arduino Placentino ep. supplicante, communit matricem b. Mariae et s. Iustinae Placentinam eccl. apost. defensionis auxilio, confirmat possessiones et bona ab episcopis concessa, praeterea cappellam de Gosalengo et plebem de Verdeto, ab Arduino ep. concessas. — Ad hoc universalis. Ego Honorius etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. mart., ind. 4, a. d. inc. 1126, pont. v. d. Honorii II pp. a. 2.

C f. 9 [= B¹ s. XV (D 53)]. — Edd. Campi I 528 n. 113 ex C = Liverani Opp. IV 209 n. 94, = Migne CLXVI 1253 n. 40. — Regg. Poggiali Mem. IV 94. J. 5235. JL. 7249.

3 *Genova 1130 aug. 8*

Innocentius II canonicis: Arduino Placentino ep. supplicante, roborat matricem b. Mariae et s. Iustinae Placentinam eccl. apost. defensionis auxilio, confirmat possessiones propriis nominibus expressas et cappellam de Gosalengo et plebem de Verdeto, ab Arduino ep. oblatas. — Officii nostri. Ego Innocentius etc. Dat. Ianuae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 6 id. aug., ind. 8, inc. d. a. 1130, pont. autem d. Innocentii pp. II a. 1.

C f. 9. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 28 n. 5 ex C. — Reg. Campi I 398. JL. —.

4 *Brescia 1132 iul. 29*

Innocentius II Iohanni praeposito et canonicis etc.: confirmat b. Mariae Placentinae eccl. possessiones propriis nominibus adnotatas, plebes et cappellas in civitate, quarum presbyteri in sabbato sancto baptizare et cathechizare in

maiore ecclesia de consuetudine debent, decimas totius civitatis et plebium, exceptis decimationibus plebis de Verdeto, et castra; sancit, ut nulli episcoporum liceat in ecclesia eorum personis vel bonis contra antiquam consuetudinem et libertatem aliquam exactionem imponere. — Officii nostri. Ego Innocentius etc. Subscr. 9 card. Dat. Brixiae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 4 kal. aug., ind. 10, inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

B s. XII. C f. 9'. — Edd. Campi I 534 n. 123 ex autographo (cf. I 403) = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 216 n. 20 = Bull. Rom. ed. Taur. II 387 n. 20, = Migne CLXXIX 153 n. 114. — Regg. Poggiali Mem. IV 121. J. 5430. JL. 7589.

5 *Pisa 1135 iun. 7*

Innocentius II Iohanni praeposito etc.: committit ei eiusque successoribus et per eos ecclesiae b. Mariae Placentinae ecclesiam s. Iohannis de Viculo, quae specialiter ad ius b. Petri et dominium pertinet, ad meliorationem, censu dimidiae unciae auri singulis annis Lateranensi palatio persolvendo. — Ex administratione. Ego Innocentius etc. Subscr. 13 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. iun., ind. 13, inc. d. a. 1136, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 6.

C f. 26. [D III p. 48 et IV p. 544]. — Edd. Campi I 536 n. 125 ex C = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 228 n. 34 = Bull. Rom. ed. Taur. II 408 n. 34, = Migne CLXXIX 230 n. 182. — Regg. Poggiali Mem. IV 128. J. 5498. JL. 7702.

**6* *(1130—36)*

Innocentius II viva voce saepe praeposito et canonicis Placentinae eccl. iniungit, ut ecclesiam b. Antonini in antiqua sua dignitate dimittant eique suum ius integre conservantes, nullis eam novitatibus gravent.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 5.

7 *Pisa (1134—36) mart. 5*

Innocentius II I(ohanni) praeposito et canonicis Placentinae eccl.: monita sua replicans *(n. 6)*, praecipit, quatenus tam in vigiliis quam in aliis integram et illibatam libertatem b. Antonini ecclesiae conservent.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 6.

**8* *(1135—37)*

Innocentius II mandat I(ohanni) praeposito et capitulo Placentinae eccl., quatenus fratribus de ecclesia s. Antonini ad opus cappellae de Roncalia, suo privilegio eidem ecclesiae concessae, chrisma et oleum tribuatur.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 7.

9 *Laterano (1137) dec. 28*

Innocentius II I(ohanni) praeposito et capitulo Placentinae eccl.: per iterata scripta *(n. 8)* mandat, quatenus fratribus de eccl. s. Antonini chrisma et oleum ad opus cappellae de Roncalia tribuere non ulterius differant etc.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 8.

10 *Laterano (1138) april. 12*

Innocentius II Io(hanni) praeposito et canonicis Placentinae eccl.: praecipit, quatenus (Azoni) card. eiusque fratribus de iniuriis emendent; proximis quoque b. Martini octavis *(nov. 18)* apost. se conspectui praesentent, de his,

quae adversus eos canonici (s. Antonini) opposuerint, iustitiam exsequi praeparati.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 11.

**11* *(Laterano 1138 nov. 18)*

Coram Innocentio II lis inter Azonem presb. card. et canonicos s. Antonini ex una parte et Iohannem praepositum et canonicos Placentinae eccl. ex altera super quibusdam consuetudinibus atque ecclesiis sive cappellis agitatur. Papa viva voce praecipit, ut per utramque partem praedictarum consuetudinum diligentissime veritas inquiratur et, quod ex his honestarum personarum attestatione patuerit, firmiter observetur.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 13. — Conf. etiam Innocentii II privilegium a. 1139 ian. 25 canonicis b. Antonini concessum, quo eos a calumnia, quae a canonicis Placentinis ecclesiae b. Antonini inferebatur, absolvit (Eccl. coll. s. Antonini n. 14).

12 *Piacenza 1139 sept. 24*

Wido S. R. E. presb. card., Innocentii II in partibus Longobardiae legatus, definit controversiam inter Placentinum ep. et canonicos maioris ecclesiae de eccl. s. Mariae Gariverti vertentem. — A. 1139, 8 kal. oct., ind. 3. Quoniam Romanae.

C f. 38. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex C. — Reg. Campi I 411. JL. —.

Conf. n. 28. 32. 37.

13 *Laterano (1140) mart. 6*

Innocentius II Io(hanni) praeposito et canonicis Placentinae eccl.: per iterata scripta *(n. 10)* mandat, quatenus secundum ea, quae eis saepe iniunxit, ecclesiae s. Antonini iura sua integre conservent et ab eius infestationibus desistant.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 16.

14 *Laterano (1140—43) iul. 17*

Innocentius II (Oddoni) praeposito s. Antonini eiusque fratribus: reprehendit eos, quod, cum I(ohannes) praepositus et canonici ad ecclesiam s. Antonini in festivitate b. Antonini *(iul. 4)* processionaliter ad missae celebrationem iuxta consuetudinem antiquam convenissent, omnia, quae in ipso altari offerebantur, quae de iure sibi pertinere asserunt, violenter et indecenter eis coram laicis abstulerint; praecipit, quatenus de ablatis et iniuriis eis satisfaciant.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 18.

15 *Piacenza 1143 aug. 1*

Hubaldus presb. card. S. R. E. et apost. sedis legatus decidit controversiam inter Alphanum Ticinensis civ. ep. et Iohannem praepositum Placentinae eccl. de duabus partibus decimae totius curtis Portus Albarae et de districtis 12 mansorum terrae positis in eodem loco. — A. ab inc. d. n. I. Chr. 1143, 1 die m. aug., ind. 6. Ego Hubaldus presb. card. tit. s. Praxedis et apost. sedis legatus ss.

B s. XII ex. [= C f. 6']. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Regg. Campi I 415. Poggiali Mem. IV 192. JL. —.

Ecclesia maior Placentina ex donatione Hugonis marchionis, filii Oberti, a. 1038 facta (edd. Campi I 506 n. 77 = Muratori Delle antichità Estensi I 91) duas portiones decimae de curte Portus Albarae (hodie *Port'Albera*) in dioecesi Papiensi sita habuit. Controversia inde orta inter Papienses episcopos et Placentinos canonicos usque ad finem saec. XII protracta est. Conf. n. 33. 47—50. 57.

16 *Laterano 1143 nov. 27*

Celestinus II Iohanni praeposito etc.: repetit Innocentii II privilegium *(n. 4)*. — Officii nostri. Ego Celestinus etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 5 kal. dec., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

C f. 10'. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 36 n. 15 ex C. — Regg. Campi I 416. Poggiali Mem. IV 194. JL. —.

17 *Roma 1145 ian. 4*

Lucius II Iohanni praeposito etc.: ad exemplar Celestini *(n. 16)* confirmat b. Mariae Placentinae matrici eccl. possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura. — Officii nostri. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Romae p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 2 non. ian., ind. 8, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

C f. 11 [= B[1] s. XV (D 53). E p. 17]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 39 n. 18 ex C. — Reg. Campi I 417. JL. —.

18 *Civita Castellana 1145 april. 3*

Eugenius III Iohanni praeposito etc.: ad exemplar Lucii *(n. 17)* confirmat b. Mariae Placentinae matrici eccl. possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura. — Officii nostri. Ego Eugenius etc. Subscr. 17 card. Dat. ap. Civitatem Castellanam p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 non. april., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

C f. 11'. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 40 n. 19 ex C. — Regg. Campi I 418. Poggiali Mem. IV 201. JL. —.

19 *Trastevere (1146) mart. 10*

Eugenius III s. Euphemiae, s. Gervasii, s. Protasii, s. Petri de Foro, s. Iuliani, s. Martini de Foro, s. Domnini, s. Alexandri, s. Martini de Burgo, s. Vincentii, s. Stephani, ss. Iohannis et Pauli, s. Zenonis, s. Faustini, s. Michaelis, s. Agathae, s. Mariae de Sperone, s. Mariae de Porta Gariverti cappellanis: mandat, quatenus iuxta antiquam matricis ecclesiae et cappellarum consuetudinem in maiore ecclesia in sabbato sancto baptizare debeant neque illud consuetum servitium praefatae ecclesiae subtrahant et debitam oboedientiam denegent. — Perlatus est. Dat. Transtiberim 6 id. mart.

C f. 46'. — Edd. Campi I 544 n. 138 ex C = Migne CLXXX 1117 n. 91. — Regg. Poggiali Mem. IV 204. J. 6220. JL. 8879.

Conf. n. 4.

20 *Trastevere 1146 mart. 10*

G(uido) s. Grisogoni, Hu(baldus) s. Praxedis, A(ribertus) s. Anastasiae presb. card. et I(ohannes) diac. card. s. Mariae Novae, ex mandato (Eugenii III) pp., definiunt causam inter (Tedaldum) archidiaconum et (Iohannem) prae-

positum atque canonicos super officio et beneficio archidiaconatus agitatam. — Quoniam Placentina. Haec concordia facta est Transtiberim 6 id. mart., ind. 9, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

C f. 33. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex C. — Reg. Campi I 420. JL. —.

**21 (1153—54)*

Anastasius IV committit G(uidoni) s. Antonini et I. s. Euphemiae praepositis controversiam inter canonicos Placentinae eccl. et monachos de Mezano super eccl. s. Gabrielis agitatam.

Laud. in litteris eorundem iudicum delegatorum ad Anastasium IV missis, quibus nuntiant, monachos de Mezano ad sedem apostolicam appellasse (arch. s. Antonini C 39). — Reg. JL. —.

22 Roma S. Pietro (1158) ian. 24

Hadrianus IV praeposito et universo capitulo Placentinae eccl.: mandat, quatenus se et ecclesiam suam ad antiquum statum atque laudabilem reducant, quem in minus laudabilem converterunt, videlicet ut omnes de uno cellario insimul in uno refectorio comedant et in communi dormitorio dormientes, in capitulo conveniant quotidie, ut de ecclesiae negotiis tam spiritualibus quam temporalibus valeant communiter pertractare; praecipit, quatenus Hugoni ep. tamquam patri et animarum pastori studeant humiliter oboedire et ordines ab ecclesia requisitos, qui fuerint digni, recipere et pannos rotundos deferentes, in ecclesia constitutis horis Domino secundum canonicorum consuetudinem deserviant. — Vita conversatione. Dat. Romae ap. s. Petrum 9 kal. feb.

A. [C f. 33']. — Edd. Campi II 356 n. 12 ex A (8 kal. feb.) *= Migne CLXXXVIII 1553 n. 179. — Regg. Poggiali Mem. IV 244. J. 7034 et JL. 10384 ad ian. 25.*

Conf. etiam Gerardi ep. Albanensis statutum a. 1211 oct. 26; cf. n. 35.

23 Genova (1162) feb. 27

Alexander III Frederico praeposito et universis canonicis Placentinae eccl.: statuit, ut de cetero solummodo 2 molachinos pro eccl. s. Iohannis de Viculo, quam Innocentius pp. eis sub censu mediae unciae auri annuatim exsolvendo concessit *(n. 5)*, apost. sedi annis singulis solvere debeant. — Eos quos. Dat. Ianuae 3 kal. mart.

A. [C f. 26']. — Edd. Campi II 358 n. 16 ex A = Migne CC 132 n. 61. — Regg. Poggiali Mem. IV 271. J. 7187. JL. 10700 ad feb. 28.

24 (1172)

Manfredus S. R. E. diac. card., apost. sedis legatus, et presb. Arditio eccl. Placentinae canonicus et mag. Airaldus canonicus s. Antonini praeposito et canonicis Placentinae eccl. et praeposito atque canonicis s. Antonini: definiunt controversias inter ecclesiam maiorem et ecclesiam s. Antonini de processionibus et oblationibus eccl. s. Antonini. — Cum inter vos.

C f. 21'. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex C. — Reg. Campi II 33. JL. —.

25 Ferentino (1175) aug. 28

Alexander III praeposito et canonicis Placentinae eccl.: prohibet, ne cui liceat infra parochias ecclesiarum eorum sine dioecesani ep. ipsorumque

assensu ecclesiam vel oratorium construere. — Dignum est. Dat. Ferentin. 5 kal. sept.

C f. 23. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 50 n. 29 ex C. — Reg. JL. —.

Omittimus Alexandri III rescriptum JL. 12384 ad a. 1174 iun. 25 ex schedis Kaltenbrunneri (Wiener SB. XCIV 672 n. 8320a) depromptum, quod potius Alexandro IV et a. 1259 iun. 25 (dat. Anagniae 7 kal. iul. pont. n. a. 5) attribuendum est.

26 *Ferrara 1177 mai. 1*

Alexander III Iohanni praeposito etc.: ad exemplar Lucii *(n. 17)* et Eugenii *(n. 18)* confirmat b. Mariae Placentinae matrici eccl. possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura. — Officii nostri. Ego Alexander etc. Subscr. 14 card. Dat. Ferrariae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., kal. maii, ind. 10, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 18.

A. [C f. 12']. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 51 n. 30 ex A. — Regg. Campi II 41 ex C. Poggiali Mem. IV 315. JL. —.

Confirmatum est ab Innocentio III a. 1203 iul. 4 et a Gregorio IX a. 1229 ian. 11.

27 *Tusculanum (1171—81) mai. 22*

Alexander III praeposito et canonicis Placentinae eccl.: prohibet, ne cui liceat infra parochias ecclesiarum eorum sine dioecesani ep. ipsorumque assensu ecclesiam vel oratorium construere *(ut n. 25)*. — Dignum est. Dat. Tusculan. 11 kal. iun.

C f. 23. — Reg. Gött. Nachr. 1900 p. 53 n. 33 ex C. JL. —.

**28* *(1181)*

Alexander III committit Huberto Mediolanensis eccl. archidiacono et Oberto Modoetiensis eccl. archipresbytero et S. R. E. subdiacono causam inter canonicos et T(edaldum) ep. Placentinum super eccl. s. Mariae in Gariverte audiendam.

Laud. in n. 32 et in sententia eorundem iudicum delegatorum a. 1181 sept. 27 prolata (2 A. C f. 17). — Reg. Campi II 56. JL. —.

29 *Viterbo (1181) iul. 25*

Alexander III praeposito et canonicis Placentin.: confirmat constitutionem, ut tantum 18 canonici et 5 custodes sint in eccl. Placentina. — Relatum est. Dat. Viterbii 8 kal. aug.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 54 n. 34 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 678 n. 9369a. JL. 14416.

Conf. n. 31. 38. 46.

30 *Laterano (1182) mart. 10*

Lucius III praeposito et canonicis Placentinae eccl.: prohibet, ne cui liceat infra parochias ecclesiarum eorum sine dioecesani ep. ipsorumque assensu ecclesiam vel oratorium construere *(ut n. 25. 27)*. — Dignum est. Dat. Lat. 6 id. mart.

A. [C f. 23]. — Edd. Campi II 366 n. 30 ex C = Migne CCI 1126 n. 44. — Regg. J. 9463. JL. 14607.

31 *Laterano (1182) mart. 10*

Lucius III Ard(itioni) praeposito et canonicis Placentin.: confirmat ad exemplar Alexandri *(n. 29)* constitutionem, ut tantum 18 canonici et 5 custodes sint in eccl. Placentina. — Relatum est. Dat. Lat. 6 id. mart.

A. [D III p. 8]. — Edd. Campi II 367 n. 31 ex A = Migne CCI 1126 n. 45. — Regg. J. 9464. JL. 14608.

32 *Velletri (1182) oct. 3*

Lucius III Ard(itioni) praeposito et canonicis Placentin.: confirmat sententiam super eccl. s. Mariae in Gariverte et ceteris controversiis, quae inter eos et T(edaldum) ep. fuerant agitatae, a Humberto Mediolanensi archidiacono et O(berto) Modoiciensi archipresbytero, subdiacono apost. sedis, de mandato apost. *(n. 28)* rationabiliter latam. — Iustis petentium. Dat. Velletr. 5 non. oct.

A. [C f. 28]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 58 n. 38 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 678 n. 9440a. JL. 14551 ad a. 1181—82.

33 *Velletri (1182—83) mart. 28*

Lucius III A(rditioni) praeposito et canonicis Placentin.: confirmat sententiam a sese olim, dum in illis partibus fungeretur legationis officio *(n. 15)*, promulgatam super controversia inter eccl. Placentinam et b. m. Alf(anum) Papiensem ep. de duabus partibus decimae totius curtis Portus Albarae. — Ea quae. Dat. Velletri 5 kal. aprel.

A. [B a. 1261. C f. 6']. — Edd. Campi II 367 n. 32 ex C = Migne CCI 1166 n. 74. — Regg. J. 9507. JL. 14738.

**34* *(1183)*

Lucius III committit Alberico Laudensi ep. et Martino praeposito eccl. maioris Lauden. litem inter Arditionem maioris Placentinae eccl. praepositum et archipresbyterum Visinum eccl. Portus Albarae de duabus partibus decimae in curte Portus Albarae.

Laud. in eorundem iudicum delegatorum sententia a. 1183 sept. 5 promulgata (A. C f. 3') et in n. 36. 40. 47. 49. 50. — Reg. JL. —.

**35* *(1181—85)*

Lucius III confirmat antiquum statum canonicorum *(ut n. 22)*.

Laud. in Gerardi ep. Albanensis statuto a. 1211 oct. 26 (edd. Carolus Bescapé De eccl. Novariensi p. 377 = Ughelli [1] IV 970; [2] IV 709; Campi II 382 n. 60 = Affarosi Mem. istor. del mon. di S. Prospero I 182). — Reg. JL. —.

36 *Verona (1185) dec. 30*

Urbanus III praeposito et canonicis Placentin.: confirmat sententiam ab (Alberico) Laudensi ep. et Martino maioris eccl. Laudensis praeposito in controversia inter eos et Vicinum archipresbyterum eccl. Portus Albarae super duabus partibus decimae de terris in curte Portus Albarae promulgatam *(n. 34)*. — Cum inter vos. Dat. Veron. 3 kal. ian.

A. [B a. 1261. C f. 4']. — Edd. Campi II 368 n. 34 ex C = Migne CCII 1346 n. 10. — Regg. Poggiali Mem. IV 364. J. 9786 et JL. 15507 ad a. 1185—86.

37 *Verona (1185) dec. 30*

Urbanus III praeposito et canonicis Placentin.: ad exemplar Lucii *(n. 32)* confirmat sententiam super eccl. s. Mariae in Gariverte et ceteris controversiis, quae inter eos et T(edaldum) ep. Placentinum fuerant agitatae, a sese, dum in minore esset officio constitutus, et ab O(berto) Modoetiensis eccl. archipresbytero *(n. 28)* rationabiliter latam. — Iustis petentium. Dat. Veron. 3 kal. ian.

A. [C f. 28]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 682 n. 9786a. JL. 15508 ad a. 1185—86.

Confirmatum est ab Innocentio III a. 1203 iul. 1 et a Gregorio IX a. 1229 ian. 8.

38 *Verona (1185) dec. 30*

Urbanus III praeposito et canonicis Placentin.: ad exemplar Alexandri *(n. 29)* et Lucii *(n. 31)* confirmat constitutionem, ut tantum 18 canonici et 5 custodes sint in eccl. Placentina. — Relatum est. Dat. Veron. 3 kal. ian.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 682 n. 9786b. JL. 15509 ad a. 1185—86.

**39* *(1186)*

Urbanus III committit Al(berto) Vercellensi ep. causam inter T(edaldum) ep. et canonicos super vicedominatu Placentinae eccl., appellatione remota, fine canonico terminandam.

Laud. in Alberti ep. Vercellensis sententia a. 1186 aug. 25 prolata (A. C f. 24). — Reg. Campi II 66. JL. —.

40 *Verona (1186) oct. 5*

Urbanus III Iohanni praeposito et canonicis Placentin.: confirmat societatem inter eos et V(isinum) archipresbyterum plebis de Portu Albarae de mandato L(anfranci) Papiensis ep., Widone fratre ipsius consentiente, amicabili compositione de decimis Portus Albarae factam. — Ex instrumento publico. Dat. Veron. 3 non. oct.

A. [B s. XIII. C f. 4]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 60 n. 40 ex A. — Regg. Campi II 67. Poggiali Mem. IV 373. Robolini Notizie di Pavia III 183. JL. —.

Nomen Iohannis praepositi librarius, nescimus quo errore inductus, posuit loco Arditionis, qui tunc praepositi officio fungebatur.

41 *Verona (1186—87) mai. 30*

Urbanus III abbati et fratribus s. Savini: confirmat arbitrium in causa inter eos et canonicos maioris eccl. Placentinae super oblationibus festi s. Savini et cereis, qui in altari ponuntur, et decimis 5 braidarum (de Mosiis, de turre episcopi, de Turricella, de Regello et de domo infirmorum) et super confinibus nemoris de Clavena, ab utraque parte receptum. — Cum inter vos. Dat. Veron. 3 kal. iun.

A. [C f. 56']. — Edd. Campi II 368 n. 35 ex AC = Migne CCII 1478 n. 94. — Regg. Poggiali Mem. IV 372. J. 9916. JL. 15868.

Eodem die Urbanus III praeposito Placentino et presbytero Arditioni ss. Apostolorum de Placentia (qui a. 1192 Placentinus episcopus electus est) de controversia inter monasterium Theodotae et milites Templi scripsit (JL. 15865).

42 *Verona (1186—87) iul. 7*

Urbanus III capitulo Placentino: confirmat constitutionem, ut canonici Placentinae eccl., dum honeste in scholis ac studiose permanserint, tertiam partem proventionum omnium, quas perciperent in ecclesia ipsa praesentes, debeant ad sustentationem suam habere, et relicta fratribus una tertia, alia pars communi usui applicetur. — Ea quae. Dat. Veron. non. iul.

A. [C f. 31. D III p. 9]. — Edd. Campi II 369 n. 37 ex A = Migne CCII 1485 n. 103. — Regg. Poggiali Mem. IV 372. J. 9927. JL. 15892.

43 *Laterano 1188 mart. 31*

Clemens III praeposito et canonicis s. Antonini Placentin.: confirmat compositionem, quae inter eos et maiorem ecclesiam super quibusdam capitulis rationabiliter facta est et recepta.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 51.

44 *(1191—92)*

Guido s. Mariae Transtyberim tit. Calixti presb. card., apost. sedis legatus, Oberto archidiacono et A(rditioni) praeposito et cuncto capitulo maioris eccl. Placentinae: concedit ecclesiam cum hospitali suo q. d. de Rotofredo, a Pagano Cavazolo qd. fundatam, ad Romanam eccl. nullo mediante spectantem, meliorandam et gubernandam, ita tamen ut iuxta fundatoris votum divini cultus religio ibidem servetur, sub annuo censu 1 marabottini S. R. E. legatis solvendo. — Cum quaedam.

C f. 28. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex C. — Reg. JL. —.

Confirmatum est ab Innocentio III a. 1198 april. 26. — v. Rottofreno, Domus hosp. de Cavazzolo (infra p. 531).

45 *(1191—92)*

G(uido) s. Mariae Transtiberim tit. Calixti presb. card., apost. sedis legatus, presbytero et fratribus ecclesiae et hospitalis de Rotofredo: mandat, quatenus canonicis Placentinis in omnibus tamquam suis praelatis respondeant. — Praesentibus litteris.

C f. 28. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex C. — Reg. JL. —.

46 *Laterano 1192 mart. 4*

Celestinus III Ard(itioni) praeposito et canonicis Placentin.: ad exemplar Alexandri *(n. 29)* et Lucii *(n. 31)* confirmat constitutionem, ut tantum 18 canonici et 5 custodes sint in eccl. Placentina *(ut n. 38)*. — Relatum est. Dat. Lat. 4 non. mart. pont. n. a. 1.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 691 n. 10359a. JL. 16831.

Confirmatum est ab Innocentio III a. 1203 iul. 1.

47 *Laterano 1192 aug. 5*

Celestinus III (Lanfranco) Papiensi ep.: mandat, quatenus a Placentinorum canonicorum molestatione super decimis de curte Portus Albarae, ipsis de auctoritate apost. adiudicatis et a Lucio *(n. 33)* et Urbano *(n. 36)* confirmatis, omnino desistat vel in praesentia Laudensis ep. quod iustitia dictaverit prosequatur. — Ex parte. Dat. Lat. non. aug. pont. n. a. 2.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 67 n. 46 ex B. — Reg. JL. —.

48 *Laterano 1192 aug. 5*

Celestinus III (Arderico) Laudensi ep.: mandat, quatenus tam Papiensem ep. quam canonicos Placentinos ad audientiam convocans, causam inter eos de decimis de curte Portus Albarae, appellatione remota, decidat. — Ex parte. Dat. Lat. non. aug. pont. n. a. 2.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 68 n. 47 ex B. — Reg. JL. —.

49 *Laterano 1193 iun. 23*

Celestinus III (Lanfranco) Papiensi ep.: mandat, quatenus occasione indulgentiae a sede apost. impetratae, ut de laboreriis propriis nemini teneatur decimas exhibere, canonicos Placentinos decimis in curte Portus Albarae non destituat. — Significarunt nobis. Dat. Lat. 9 kal. iul. pont. n. a. 3.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 68 n. 48 ex B. — Reg. JL. —.

Conf. Clementis III privilegium Papiensi episcopo a. 1188 oct. 28 concessum (ed. Gött. Nachr. 1902 p. 164 n. 18).

50 *Laterano 1193 iun. 23*

Celestinus III V. Laudensi canonico, subdiac. apost. sedis: mandat, quatenus Papiensem ep. cogere non omittat, ut occasione indulgentiae a sede apost. impetratae canonicos Placentinos decimis in curte Portus Albarae non destituat. — Significarunt nobis. Dat. Lat. 9 kal. iul. pont. n. a. 3.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 69 n. 49 ex B. — Reg. JL. —.

*51 *(1194)*

Celestinus III confirmat unionem eccl. s. Iohannis de Domo, quae debet destrui per commune Placentiae pro platea amplianda, cum ecclesia maiore.

Laud. in notitia testium a. 1215 oct. 10 (ed. Campi II 386 n. 65). — Reg. Campi II 76. JL. —.

*52 *(1194)*

Fid(antius) tit. s. Marcelli presb. card. pluries canonicis scribit, ut B. de Porta clericum in fratrem et canonicum recipiant.

Laud. in n. 54. — Reg. JL. —.

*53 *(1194)*

Fid(antius) tit. s. Marcelli presb. card. supponit canonicos Placentinos interdicto et subdit excommunicationis vinculo eos, qui ianuas ecclesiae nuntiis suis dicuntur clausisse, pro eo quod B. de Porta clericum in fratrem et canonicum recipere noluerint.

Laud. in n. 54. — Reg. JL. —.

54 *(1194)*

Fid(antius) tit. s. Marcelli presb. card. A(rditioni) ep. et canonicis Placentin.: de mandato et conscientia Celestini III relaxat sententias interdicti et excommunicationis et absolvit eos ab impetitione B. de Porta clerici *(n. 52. 53)*. — Sicut ea quae.

Insert. in n. 55. — Reg. JL. —.

55 *Roma S. Pietro 1194 mai. 22*

Celestinus III (Arditioni) ep. et canonicis Placentin.: propter amorem, gratiam et preces nobilis viri Iohannis summi senatoris Urbis confirmat relaxationem sententiarum interdicti in canonicos et excommunicationis in

quosdam canonicos et absolutionem ab impetitione B. de Porta clerici, a Fid(antio) tit. s. Marcelli presb. card. factam et hic insertam *(n. 54)*. Iustis petentium. Dat. Romae ap. s. Petrum 11 kal. iun. pont. n. a. 4.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 70 n. 50 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 694 n. 10466a. JL. 17105.

56 *Laterano 1197 feb. 10*

Celestinus III (Ottoni) Bobiensi ep.: mandat, quatenus L(anfrancum), nunc Papiensem ep., cogere non omittat, ut occasione indulgentiae a sede apost. impetratae canonicos Placentinos decimis in territorio Portus Albarae non destituat *(ut n. 50)*. Significarunt nobis. Dat. Lat. 4 id. feb. pont. n. a. 6.

B a. 1198 iun. 9. [B a. 1261. C f. 5']. — Edd. Campi II 375 n. 48 ex C = Migne CCVI 1202 n. 296. — Regg. J. 10631. JL. 17495.

57 *Laterano 1197 dec. 11*

Celestinus III (Arderico) Laudensi ep.: mandat, quatenus causam, quae inter (Lanfrancum) Papiensem ep. et canonicos Placentinos super quibusdam decimis (de Portu Albarae) vertitur, a sese nuper Bobiensi ep. commissam *(n. 56)*, definiat, quum Papiensis ep. propter guerram, quae orta est inter quoddam castrum ipsius et marchionem Malaspinam, ad praesentiam Bobiensis ep. non possit accedere sine gravi terrarum ac personae periculo et timore, memoratis litteris nequaquam obstantibus. — Significante nobis. Dat. Lat. 3 id. dec. pont. n. a. 7.

B a. 1198 iun. 9. [B a. 1261. C f. 5]. — Edd. Campi II 376 n. 50 ex C = Vignati Cod. dipl. Laudense II 221 n. 203, = Migne CCVI 1234 n. 325. — Regg. J. 10667. JL. 17593.

Laudensis episcopus pro ecclesia Placentina sententiam promulgavit, a qua ex parte Papiensis ecclesiae ad apostolicam audientiam est appellatum (cf. Innocentii III rescriptum ad abbatem de Locedio a. 1198 sept. 1 missum).

Ecclesia collegiata s. Antonini.

Haec ecclesia olim cathedralis fuit sub titulo s. Victoris sive ss. Victoris et Antonini. Nova ecclesia cathedrali s. Mariae et s. Iustinae a Soffredo ep. excitata et a Paulo ep. perfecta (cf. supra p. 460), idem Paulus ep. e veteri ecclesia in novam totum fere capitulum transferri iussit; reliqui vero canonici una cum vicedomino in veteri ss. Victoris et Antonini ecclesia sub ipso vicedomino, qui postea praepositus appellatus est, remanserunt. Ex eo tempore ecclesia s. Antonini secunda post ecclesiam maiorem habetur, amplissimis pontificum et imperatorum privilegiis et specialibus gratiis honestata et aucta. Inter eius praepositos summae auctoritatis fuerunt Azo, a. 1133 diac. card. S. R. E., a. 1134 presb. card. tit. s. Anastasiae, et Petrus Diani, a. 1185 diac. card. s. Nicolai in carcere Tulliano, a. 1188 presb. card. tit. s. Caeciliae, quorum nonnullae chartae adhuc in tabulario ecclesiae supersunt.

Archivum etiamnunc ditissimum est, quamquam multa privilegia incendio perierunt, ut constat ex libello „Placentinae urbis descriptio" (ap. Muratori Scr. XVI 571). De eo cf. Gött. Nachr. 1900 p. 12 sq. et A. G. Tononi Gli

inventari delle due chiese maggiori Sant'Antonino e cattedrale di Piacenza dei secoli XII—XIV in: Arch. stor. per le prov. Parmensi I (1894) 97 sq.

A = Orig. Piacenza Arch. di S. Antonino.
B = Cop. ib.
C = Statuta et privilegia eccl. s. Antonini, mb. s. XIVsq., ib. (C 62); cf. Gött. Nachr. 1900 p. 14. — Codex s. XVI iterum exemplatus est (ib. C 62. 63).
D = P. M. Campi Miscellanea vol. II, s. XVII, Parma Bibl. Palatina cod. 483; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 6 sq.
E = Vincenzo Boselli Spoglio e copie di carte antiche esistenti nell' archivio di S. Antonino in vol. Diversorum D, ms. XVIII ex., Piacenza Arch. capitolare; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 12.
F = Ferd. Ughelli Monumenta mss. varia ord. Cistercien., s. XVII, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655); cf. PflugkH. Iter p. 95 et Gött. Nachr. 1903 p. 97.

1 *Cremona 1132 iul. 15*

Innocentius II Azoni praeposito etc.: confirmat ecclesiae s. Antonini possessiones propriis nominibus expressas, libertates seu consuetudines a Placentinis epp. concessas; concedit, ut sedem apost. libere eis liceat appellare. — Officii nostri. Ego Innocentius etc. Subscr. 8 card. et Petrus Papiensis ep. Dat. Cremonae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., id. iul., ind. 10, inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

A (D 53). [B s. XII (C 44). B s. XII (D 62). C f. 68. D p. 125]. — Edd. Campi I 534 n. 122 ex A = Iura et cathedralitas s. Antonini (Romae 1699) Summ. n. 28, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 215 n. 19 = Bull. Rom. ed. Taur. II 386 n. 19, = Migne CLXXIX 148 n. 109. — Regg. Poggiali Mem. IV 121. J. 5425. JL. 7584.

2 *(1133—34)*

Innocentius II A(rduino) Placentino ep.: miratur, quoniam elapso tanto tempore neque per se ipsum neque per nuntium sedem apost. visitaverit; rogat, ut quae ad utilitatem b. Petri noverit pertinere, propensius exsequatur; deprecatur, ut pro A(zonis) diac. card. amore causam, quam habet de cappella s. Mariae in Cortina, ita definiat, ut ecclesia s. Antonini suam iustitiam consequatur. — Miramur admodum.

B s. XII (D 62). — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 29 n. 6 ex B. — Reg. JL. —.

De ecclesia s. Mariae de Cortina cf. n. 3. 9. 10. 11. 13. 14.

3 *Pisa (1134) mai. 18*

Innocentius II P. presb. et A. s. Mariae de Cortina: praecipit, ut quod ab A(rduino) Placentino ep. inter eos et A(zonem) S. R. E. diac. card. et canonicos s. Antonini statutum est et per archipresbyterum cappellanorum ac priorem s. Sepulcri eis nuper mandatum, observent et ipsis antiqua iura et consuetudines, quas ipsi ex longo tempore in eccl. s. Mariae de Cortina habuerunt, nullatenus subtrahant, quaecumque videlicet b. m. Dionysius ep. eisdem fratribus (s. Antonini) exhibenda constituit et A(rduinus) ep. suo scripto firmavit, tam in oblationibus fidelium quam in oboedientia canonicis deferenda et [in] processionibus faciendis. — Quemadmodum ea. Dat. Pisis 15 kal. iun.

B s. XII (D 62). — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 30 n. 7 ex B. — Reg. JL. —.

Dionysii ep. privilegium desideratur. Arduini ep. privilegium a. 1131 legitur ap. Campi I 532 n. 120. — Conf. etiam Eccl. s. Mariae de Cortina n. 1.

4 *Pisa 1135 feb. 27*

Innocentius II Azoni S. R. E. presb. card. et praeposito b. Antonini de Placentia etc.: roborat concessionem ab Arduino ep. Placentino super eccl. in villa q. d. Roncalia construenda eis factam. — Locorum venerabilium. Ego Innocentius etc. Subscr. 11 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 kal. mart., ind. 12, inc. d. a. 1135, pont. d. Innocentii pp. II a. 6.

B s. XII (D 54). C f. 70 (3 id. mart.). *[D p. 132]. — Edd. Campi I 535 n. 124 ex C* (3 id. mart.) = *Bull. Rom. ed. Cocquelines II 223 n. 27 = Bull. Rom. ed. Taur. II 399 n. 27, = Migne CLXXIX 218 n. 169. — Regg. Poggiali Mem. IV 128. J. 5485 et JL. 7677 ad mart. 13.*

Meminerint lectores, Innocentium II a. 1132 m. nov. in Roncaliis cum Lothario III rege generale colloquium de statu ecclesiae atque imperii habuisse (cf. Vitam Innocentii II auctore Bosone ed. Duchesne Lib. pontif. II 381). — De eccl. ss. Victoris et Bartholomaei de Roncalia cf. n. 7. 8. 12. 14. 21.

**5* *(1130—36)*

Innocentius II viva voce saepe praeposito et canonicis Placentinae eccl. iniungit, ut ecclesiam b. Antonini, a longis retro temporibus in magna reverentia et honore habitam, in antiqua sua dignitate dimittant eique suum ius integre conservantes, nullis eam novitatibus gravent.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

6 *Pisa (1134—36) mart. 5*

Innocentius II I(ohanni) praeposito et canonicis Placentinae eccl.: monita sua replicans *(n. 5)*, praecipit, quatenus tam in vigiliis quam in aliis integram et illibatam libertatem b. Antonini ecclesiae conservent. — Meminisse debetis. Dat. Pisis 3 non. mart.

3 B s. XII (D 62). — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 31 n. 8 ex B. — Reg. JL. —.

**7* *(1135—37)*

Innocentius II mandat I(ohanni) praeposito et capitulo Placentinae eccl., quatenus fratribus de eccl. s. Antonini ad opus cappellae de Roncalia, suo privilegio eidem ecclesiae concessae *(n. 4)*, chrisma et oleum tribuatur.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

8 *Laterano (1137) dec. 28*

Innocentius II I(ohanni) praeposito et capitulo Placentinae eccl.: per iterata scripta *(n. 7)* mandat, quatenus fratribus de eccl. s. Antonini chrisma et oleum ad opus cappellae de Roncalia tribuere non ulterius differant; alioquin eiusdem loci canonici a quocumque maluerint catholico episcopo haec ipsa suscipiendi sedis apost. auctoritate habeant licentiam. — Merito suae. Dat. Lat. 5 kal. ian.

2 B s. XII (D 62). — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 32 n. 10 ex B. — Reg. JL. —.

9 *(1138)*

Innocentius II A(rduino) Placentino ep.: mandat, quatenus sententiam, quam A(zo) s. Anastasiae presb. card. de causa archipresbyteri et clericorum Pontenurensium promulgavit, observet et firmiter faciat observari; miratur, quoniam contra veterem consuetudinem et privilegia sedis apost. ac praedecessorum eius cappellam b. Mariae (de Cortina) ad ius s. Antonini pertinentem infestet, quodque quendam clericum ad postulationem fratrum eccl. s. Antonini in eodem loco promotum ad aliam ecclesiam illicite transtulerit eundemque locum multimodis fatigationibus inquietet; praecipit, quatenus cappellam ipsam in libertate sua dimittat, praefatae quoque eccl. s. Antonini et A(zoni) presb. card., eiusdem loci rectori, super hoc satisfaciat. — Quae propter.

B s. XII (D 62). — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 31 n. 9 ex B. — Reg. JL. —.

Conf. Pontenure, Eccl. s. Petri n. 2. — Praeterea de causa super ecclesia s. Mariae de Cortina adnotare iuvat ex quodam instrumento tabularii eccl. s. Antonini *(D 3)* haec: „(Arduinus) autem episcopus quaedam scripta occulte fecerat contra privilegia d. papae de cappella s. Mariae q. d. de Cortina, quorum scriptorum querimonia ante d. papam per Gerardum (subdiaconum et canonicum s. Antonini a. 1138) deposita fuerat".

10 *Laterano (1138) april. 12*

Innocentius II A(rduino) Placentino ep.: praecipit, quatenus cappellam s. Mariae (de Cortina) iam nunc A(zoni) presb. card. eiusque fratribus (de eccl. s. Antonini) postposita difficultate absque dilatione restituat et sententiam, quam ipse de causa plebani et clericorum Pontenurensium promulgavit, observet et firmiter faciat observari; de terra quoque Brugneti et de comestionibus, quas ecclesiae s. Antonini ex longa debet consuetudine exhibere, praefato cardinali eiusque fratribus faciat quod ratio dictaverit; alioquin ei praecipit, quatenus proximis b. Martini octavis *(nov. 18)* apost. se conspectui repraesentet. — Valde dolemus. Dat. Lat. 2 id. april.

2 B s. XII (D 62). [E p. 496]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 33 n. 11 ex B. — Reg. JL. —.

Controversia inter Placentinos episcopos et canonicos s. Antonini de terra Brugneti usque ad finem saec. XII protracta est. Conf. n. 23—25. 27. 28. 30. 39. 42—48.

11 *Laterano (1138) april. 12*

Innocentius II Io(hanni) praeposito et canonicis Placentinae eccl.: praecipit, quatenus (Azoni) card. eiusque fratribus de iniuriis illis illatis emendent; proximis quoque b. Martini octavis *(nov. 18)* apost. se conspectui praesentent, de his, quae adversus eos canonici (s. Antonini) opposuerint, iustitiam exsequi praeparati. — Universitatem vestram. Dat. Lat. 2 id. april.

5 B s. XII (D 3. 62). — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 34 n. 12 ex B. — Reg. JL. —.

12 *Laterano (1138) iun. 2*

Innocentius II canonicis s. Antonini: mandat, quatenus infra 20 dies chrisma et oleum ad opus cappellae de Roncalia ab A(rduino) Placentino ep. humiliter postulent; quod si ultra 20 dierum spatium idem ipsis dare distulerit, extunc licentiam habeant haec ipsa suscipiendi a quocumque catholico episcopo maluerint. — Universitati vestrae. Dat. Lat. 4 non. iun.

A (D 19). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Reg. JL. —.

*13 *(Laterano 1138 nov. 18)*

Coram Innocentio II lis inter Azonem presb. card. et canonicos s. Antonini ex una parte et Iohannem praepositum et canonicos Placentinae eccl. ex altera super quibusdam consuetudinibus atque ecclesiis sive cappellis agitatur. Papa viva voce praecipit, ut per utramque partem praedictarum consuetudinum diligentissime veritas inquiratur et, quod ex his honestarum personarum attestatione patuerit, firmiter observetur.

Laud. in n. 14. — Reg. JL. —.

14 *Laterano 1139 ian. 25*

Innocentius II Azoni S. R. E. presb. card. et praeposito s. Antonini de Placentia etc.: confirmat ecclesiam s. Mariae in Cortina et ecclesiam s. Michaelis in Graniano nec non cappellam ss. Victoris atque Bartholomaei in Roncalia, scriptis Dionysii et Arduini Placentinorum epp. nec non apost. sedis privilegio concessas atque firmatas *(n. 4)*, eosque a calumnia, quae a canonicis Placentinis ecclesiae b. Antonini inferebatur, absolvit. — Iurgantium controversias. Ego Innocentius etc. Subscr. 25 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 8 kal. feb., ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 9.

A (D 54). [B s. XII (D 62). E p. 302]. — Ed. PflugkH. Acta II 300 n. 339 ex A. — Regg. Campi I 411. Poggiali Mem. IV 166. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 657 n. 5673a. J. 5673a. JL. 7947.

15 *Roma (1139) oct. 3*

Innocentius II canonicis s. Antonini de Placentia: condolet de morte A(zonis) presb. card., praepositi ipsorum; hortatur eos, quatenus in unitate et concordia persistant atque idoneam personam in praepositum eligant. — De morte. Dat. Rom. 5 non. oct.

A (D 57). [B s. XVIII. F f. 337']. — Edd. Ciaconius Vitae et res gestae pontif. Rom.⁴ I 986 Exc. Campi Vita di S. Antonino p. 33. Campi Hist. eccl. I 412 ad a. 1141 = Migne CLXXIX 480 n. 417. — Regg. Poggiali Mem. IV 170. J. 5735. JL. 8044.

Azo presb. card. obiit a. 1139 sept. 15 (cf. Calendarium s. Antonini ap. Campi I 412, qui Azonem a. 1141 obiisse perperam contendit).

16 *Laterano (1140) mart. 6*

Innocentius II Io(hanni) praeposito et canonicis Placentinae eccl.: per iterata scripta *(n. 11)* mandat, quatenus secundum ea, quae eis saepe iniunxit, ecclesiae s. Antonini iura sua integre conservent et ab eius infestationibus desistant. — Meminisse debetis. Dat. Lat. 2 non. mart.

B s. XII (D 62). — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 34 n. 13 ex B. — Reg. JL. —.

Conf. n. 17.

17 *Laterano (1140) mart. 6*

Innocentius II O(ddoni) praeposito et canonicis s. Antonini: nuntiat, se praeposito et canonicis Placentinis increpatoria scripta direxisse *(n. 16)*; mandat, ut nihil eorum, quae b. m. Azo presb. card., praepositus ipsorum, testamento disposuit, immutent, sed potius, sicut ipse constituit, opere compleant. — Nos quidem. Dat. Lat. 2 non. mart.

A (D 57). — Ed. PflugkH. Acta II 329 n. 369 ex A ad a. 1140—43. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 658 n. 5827a ad a. 1139—42. JL. 8329 ad a. 1140—43.

18 *Laterano (1140—43) iul. 17*

Innocentius II (Oddoni) praeposito s. Antonini eiusque fratribus: reprehendit eos, quod, cum I(ohannes) praepositus et canonici Placentinae eccl. ad ecclesiam s. Antonini in festivitate b. Antonini *(iul. 4)* processionaliter ad missae celebrationem iuxta consuetudinem antiquam convenissent, omnia, quae in ipso altari offerebantur, quae de iure sibi pertinere asserunt, violenter et indecenter eis coram laicis abstulerint; praecipit, quatenus de ablatis et iniuriis eis satisfaciant. — Gravem filiorum. Dat. Lat. 16 kal. aug.

A (D 57). [B s. XII (D 62). E p. 313]. — Ed. PflugkH. Acta II 329 n. 370 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 658 n. 5902a ad a. 1142—43. JL. 8335.

19 *Laterano 1144 ian. 1*

Celestinus II Oddoni praeposito etc.: suscipit eccl. b. Antonini sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis nominibus expressas et libertates seu consuetudines a Placentinis epp. concessas et ius appellandi apost. sedem. — Officii nostri. Ego Celestinus etc. Subscr. 23 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., kal. ian., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

A (D 55). [C f. 71'. D p. 128. E p. 304]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 37 n. 16 ex A. — Regg. Campi I 417. Poggiali Mem. IV 194. PflugkH. Iter p. 234 n. 387. JL. 8474.

**20* *(1146)*

In praesentia cardinalium, videlicet mag. Guidonis de [Floren]tia et Ubaldi de Luca, praepositus s. Antonini cum fratribus suis conqueritur de Brugneto, quod Arduinus ep. tunc temporis tenebat.

Notitia saec. XII (D 62). — Reg. JL. —.

De legatione Guidonis tit. s. Chrysogoni et Hubaldi s. Praxedis presb. card. cf. Eccl. cathedr. n. 20.

21 *Brescia (1148) iul. 22*

Eugenius III canonicis s. Antonini: mandat, quatenus infra 30 dies chrisma et oleum ad opus cappellae de Roncalia a Iohanne electo et a Placentina eccl. humiliter postulent; quod si dare distulerint, extunc licentiam habeant haec ipsa suscipiendi a quocumque catholico episcopo maluerint. — Universitati vestrae. Dat. Brixiae 11 kal. aug.

A (D 57). [D p. 129 Reg.]. — Edd. Campi I 545 n. 140 ex A = Migne CLXXX 1361 n. 314. — Regg. J. 6448 ad iul. 31. JL. 9284.

22 *Brescia 1148 iul. 22*

Eugenius III Oddoni praeposito etc.: ad exemplar Celestini *(n. 19)* suscipit eccl. b. Antonini sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et libertates seu consuetudines a Placentinis epp. concessas et ius appellandi apost. sedem. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 11 card. Dat. Brixiae p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 11 kal. aug., ind. 11, inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 4.

A (D 54). [B s. XII (D 54). C f. 74' (12 kal. aug.). *E p. 308]. — Ed. PflugkH. Acta III 92 n. 90 ex A. — Regg. Campi I 422 ad iul. 21. Poggiali Mem. IV 210. PflugkH. Iter p. 242 n. 437. JL. 9285.*

23 *Ferentino (1151) mai. 10*

Eugenius III G(uidoni) Hostiensi ep., apost. sedis legato: committit controversiam inter canonicos eccl. s. Antonini adversus b. m. A(rduinum) ep. Placentinum super terra de Brugneto audiendam terminandamque; et quoniam eccl. Placentina episcopali regimine destituta est, mandat, ut T(edaldum) archidiac., F(ridericum) praepositum et M(arcum) vicedominum eiusdem eccl. in loco episcopi responsales constituat. — Tres de canonicis. Dat. Ferentini 6 id. maii.

A (D 57). [B s. XII (D 62)]. — Ed. PflugkH. Acta III 97 n. 94 ex A ad a. 1149 mai. 10. — Regg. Campi I 421 ad a. 1147. Poggiali Mem. IV 228. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 662 n. 6483a ad a. 1149 (cf. p. 701). JL. 9478 ad mai. 8.

Littera clausa (in tergo): Hostiensi episcopo, apostolicae sedis legato.

24 *Ferentino (1151) mai. 10*

Eugenius III T(edaldo) archidiacono, F(riderico) praeposito et M(arco) vicedomino eccl. Placentinae: nuntiat, se controversiam super terra de Brugneto G(uidoni) Hostiensi ep., apost. sedis legato, commisisse; mandat, quatenus eius praesentiam adeant et quod ipse exinde iudicaverit, suscipiant pariter et servent. — Tres de canonicis. Dat. Ferentini 6 id. maii.

A (D 57). — Ed. PflugkH. Acta III 98 n. 96 ex A ad a. 1149 mai. 10. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 663 n. 6843b ad a. 1149. JL. 9479 ad mai. 8.

25 *Ferentino (1151) mai. 10*

Eugenius III R(ogerio) de Arena, F(ulconi) Stricto et N(icolao) de Castello Arcuato, iudicibus Placentinis: nuntiat, se T(edaldum) archidiaconum, F(ridericum) praepositum et M(arcum) vicedominum eccl. Placentinae in loco episcopi procuratores constituisse; mandat, quatenus utramque partem ante ipsorum praesentiam convocent et causam super terra de Brugneto dictante iustitia decidant. — Tres de canonicis. Dat. Ferentini 6 id. maii.

A (D 57). [E p. 313]. — Ed. PflugkH. Acta III 97 n. 95 ex A ad a. 1149 mai. 10. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 663 n. 6843c ad a. 1149. JL. 9480 ad mai. 8.

Praeterea superest libellus supplex canonicorum s. Antonini (Eugenio III) pp. porrectus, quo postularunt, ut iudices delegati testes ipsorum audirent et Brugneti possessionem ecclesiae iniuste ablatam restituerent *(D 62).*

26 *(1151)*

G(uido) Hostiensis ep. et apost. sedis legatus Placentinis consulibus: praecipit, ut de cetero oblationes, quas populus Placentinus in vigilia festivitatis s. Antonini facere consuevit, consilio praepositi eiusdem ecclesiae vel fratrum eius expendant et constituant; mandat, ut turribulum et calicem, in quo corpus et sanguis Domini in altari b. Antonini debent consecrari, reddere sine dilatione praeposito et fratribus eius non praetermittant. — Oblationes fidelium.

A (D 62). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Reg. JL. —.

27 *(Piacenza 1154 oct. 19)*

In praesentia Ariberti presb. card., totius Lombardiae legati, testes super causa Brugneti iurant. — Ego Aribertus presb. card. tit. s. Anastasiae, apost. sedis legatus ss.

v. chartam s. XII in archivo eccl. s. Antonini (D 62). — Regg. Campi II 5. Poggiali Mem. IV 228. JL. —.

28 *(1154)*

Aribertus S. R. E. tit. s. Anastasiae presb. card., apost. sedis legatus, toti clero Placentino: nuntiat, se super controversia Brugneti inter episcopatum et canonicos s. Antonini diutius agitata testes canonicorum audivisse *(n. 27)* et consules et eos, qui bona palatii procurabant, ad suam praesentiam vocavisse, qui vero nihil se velle dicere responderint, donec episcopum haberent. — Ut ea quae.

B s. XII (D 62). B s. XIII (C 39). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Reg. JL. —.

29 *Laterano 1157 mai. 21*

Hadrianus IV Guidoni praeposito etc.: ad exemplar Celestini *(n. 19)* et Eugenii *(n. 22)* suscipit eccl. b. Antonini sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et libertates seu consuetudines a Placentinis epp. concessas et ius appellandi apost. sedem. — Effectum iusta postulantibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal. iun., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

A (D 54). [C f. 76. D p. 129 Reg. E p. 309]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 42 n. 22 ex A. — Regg. Campi II 10. Poggiali Mem. IV 246. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 667 n. 6978 a. JL. 10280.

30 *Benevento (1169) mart. 15*

Alexander III T(edaldo) Placentino ep.: mandat, quatenus Guidoni praeposito eccl. s. Antonini terram de Burneto restituat vel coram iudice communiter ab utraque parte electo seu coram Rog. et Capon. plenam exinde iustitiam non differat exhibere. — Ex transmissa. Dat. Benevent. id. mart.

A (D 57). — Edd. Campi II 360 n. 20 ex A ad a. 1168 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 391 n. 24 = Bull. Rom. ed. Taur. II 698 n. 24. — Regg. Poggiali Mem. IV 294. J. 7682. JL. 11605.

Littera clausa (in tergo): Placentino episcopo pro praeposito et canonicis s. Antonini propter Brunietum.

31 *Benevento 1169 mart. 19*

Alexander III Guidoni praeposito etc.: ad exemplar Celestini *(n. 19)*, Eugenii *(n. 22)* et Adriani *(n. 29)* suscipit eccl. b. Antonini sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura et libertatem ab Ard(uino) b. m. Placentino ep. concessam, videlicet ut qui de ecclesia s. Antonini ad sacerdotium promoventur, nec ante consecrationem nec post consecrationem iuramentum aliquod episcopo seu maiori ecclesiae vel alicui personae faciant. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Benevent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 14 kal. april., ind. 2, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III [a. 10].

A (D 54). [E p. 309 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 47 n. 25 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 269 n. 599. JL. 11606.

32 *Veroli (1170) iul. 21*

Alexander III canonicis s. Antonini de Placentia: praecipit, quatenus T(edaldo) ep. debitam oboedientiam et reverentiam impendant et tam hospi-

tium quam alia obsequia, quae antecessoribus eius exhibere consueverunt, sine molestia et contradictione aliqua impendant. — Ex parte. Dat. Verul. 12 kal. aug.

A (D 57). [E p. 322]. — Ed. PflugkH. Acta III 222 n. 218 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 669 n. 7903a. JL. 11820.

**33 (1172)*

Alexander III committit Oddoni de Cabuano card., apost. sedis legato, controversiam inter Tedaldum ep. Placentinum et Guidonem praepositum s. Antonini eiusque fratres vertentem.

v. Episc. n. 63.

34 Piacenza 1172 nov. 10

Oddo card., apost. sedis legatus, per Manfredum card. et legatum apost. sedis facit transactionem inter Tedaldum ep. Placentinum et Guidonem praepositum s. Antonini eiusque fratres.

v. Episc. n. 64.

35 (1172)

Manfredus S. R. E. diac. card., apost. sedis legatus, et presb. Arditio eccl. Placentinae canonicus et mag. Airaldus canonicus s. Antonini praeposito et canonicis Placentinae eccl. et praeposito atque canonicis s. Antonini: definiunt controversias inter ecclesiam maiorem et ecclesiam s. Antonini de processionibus et oblationibus eccl. s. Antonini vertentes.

v. Eccl. cathedr. n. 24.

36 Tusculanum (1170—72) dec. 21

Alexander III praeposito s. Antonini: significat, quod Iohanni Grasso Placentino civi 66 marcas argenti, quas ab eo pro necessitatibus ecclesiae mutuaverit, solvere tenetur; mandat, quatenus illas 16 marcas et 5 uncias argenti, quas a M(anfredo) s. Georgii ad Velum aureum diac. card. receperit, eidem I. per manum Iohannis Boni subdiaconi ad pondus Trecense fino argento sine diminutione assignet. — Praesentibus tibi. Dat. Tuscul. 12 kal. ian.

A (D 57). [E p. 321]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 48 n. 26 ex A. — Reg. JL. —.

Littera clausa (in tergo): Praeposito sancti Antonini.

37 Tusculanum (1171—72) ian. 18

Alexander III praeposito et canonicis s. Antonini de Placentia: reprehendit eos, quod inter eos et Ard(uinum) subdiaconum apost. sedis discordia sit suborta de praebenda, quam in ecclesia s. Antonini percipere consueverat. — Litteris devotionis. Dat. Tuscul. 15 kal. feb.

A (D 57). — Ed. PflugkH. Acta III 282 n. 307 ad a. 1171—81 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 670 n. 8012a. JL. 14246 ad a. 1171—81.

Arduinus archidiaconus ecclesiae Placentinae a. 1178 S. R. E. card. renuntiatus est. Obiit a. 1182 ian. 21 (cf. Campi II 59; Poggiali IV 341).

38 Anagni (1173) oct. 17

Alexander III consulibus Placentinis: inter alia scribit, eorum votum se admittere non potuisse, ut videlicet W. et Er. de Porta, non exhibita sibi corporali praesentia, a vinculo anathematis absolveret, qui in mag. P(etrum)

subdiac. apost. sedis, eccl. s. Antonini canonicum, ausu sacrilego violentas manus iniecerunt et cum vulnerando et incarcerando inhoneste tractarunt.

v. Civ. n. 25. — Petrus Diani, apost. sedis subdiaconus et canonicus s. Antonini, paulo post praepositus s. Antonini, a. 1185 in cardinalium S. R. E. collegium receptus est.

39 *(Anagni 1174 feb. 9)*

Alexander III G(rimerio) Vicecomiti et R(icardo) Surdo: mandat, quatenus super causa de Brugneto, a praeposito et canonicis s. Antonini et Placentino ep. arbitrio ipsorum commissa, cum consilio prudentum virorum deliberent; prohibet, ne iustitiae alterutrius partis praescriptio, nisi quadragenaria fuerit, debeat praeiudicare. — Suggestum est.

B s. XII (D 3). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Reg. JL. —.

Conf. notitiam de iuramentis testium in hac causa a. 1174 mart. 12 iussu Grimerii Vicecomitis et Ricardi Surdi in actis publicis redactam (ed. G. Tononi Actes constatant la participation des Plaisançais à la Ire croisade in: Archives de l'Orient latin I 398 perperam ad a. 1173).

40 *Laterano (1178—79) mai. 7*

Alexander III P(etro) subdiac. sedis apost. praeposito et canonicis s. Antonini: inhibet, ne aliquis laicus de terris eorum vel alius quilibet de nutrimentis animalium eorum decimas exigere vel extorquere qualibet ratione praesumat aut eos super his ausu temerario molestare. — Ad nostrum. Dat. Lat. non. mad.

A (D 57). [B s. XII (D 55)]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 676 n. 8645a. JL. 13221 ad a. 1166—79.

41 *Laterano (1178—79) mai. 8*

Alexander III P(etro) praeposito et canonicis s. Antonini: indulget, ut fidelitas, quam b. m. Hugo qd. Tusculanus, tunc Placentinus ep., a praeposito s. Antonini extorsit, maxime cum usque ad tempora illa nullus praepositorum s. Antonini fidelitatem fecerit episcopis Placentinis, nullum eis vel ecclesiae eorum praeiudicium debeat vel nocumentum afferre. — In apostolicae sedis. Dat. Lat. 8 id. mad.

A (D 57). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Campi II 27 ad a. 1168. Poggiali Mem. IV 296. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 676 n. 8645b. JL. 13222 ad a. 1166—79.

42 *Laterano (1178—79) mai. 18*

Alexander III (Iohanni) ep. et (Iohanni) archidiacono Brixien.: committit causam inter Placentinum ep. et P(etrum) praepositum et canonicos s. Antonini super possessione Bruneti audiendam; prohibet, ne super causa ista praescriptio aliqua, nisi quadragenaria sit, alterutri debeat partium praeiudicare. — Causam quae. Dat. Lat. 15 kal. iun.

B a. 1180 dec. 16 (D 3). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Reg. JL. —.

Superest epistola Iohannis Brixiensis ep. et Iohannis archidiaconi ad Alexandrum III de eadem re missa, qua nuntiant, Placentinum ep. ad apostolicam audientiam appellasse *(apogr. s. XII. D 62).*

43 *Laterano (1178—79) iun. 15*
Alexander III (Iohanni) Brixiensi ep.: committit causam inter Placentinum ep. et praepositum s. Antonini super possessione Brugneti concordia vel iudicio terminandam; si qua vero partium duxerit appellandum, nihilominus testes idoneos, appellatione cessante, recipiat et eorundem iuratorum depositiones sub sigillo clausas sibi transmittat, praefigens partibus terminum competentem, quo apost. se debeant conspectui praesentare. — Causam quae. Dat. Lat. 17 kal. iul.

A (D 57). — Ed. PflugkH. Acta III 268 n. 282 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 676 n. 8648a. JL. 13238 ad a. 1166—79.

Littera clausa (in tergo): Brixiensi episcopo in causa s. Antonini.

44 *Tusculanum (1180) iul. 4*
Alexander III T(edaldo) Placentino ep.: consulenti respondet, quod, si in causa (super terra de Brugneto) nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere vel per iam receptos aliquid comprobare, super novis dumtaxat capitulis testes possit recipere, receptis prius ab ipsis secundum formam recipiendorum testium iuramentis.

v. Episc. n. 72.

*45 *(1181)*
Alexander III committit Viviano s. Stephani presb. et Iohanni s. Angeli diac. card. causam inter T(edaldum) ep. et P(etrum) praepositum s. Antonini super possessione de Bruneto. In quorum praesentia iudex, qui iuratus legibus iudicat et iuratus condit publica instrumenta, de mandato eorum redigit in scriptum confessionem.

Laud. in n. 48. — Reg. JL. —.

*46 *(1181)*
In praesentia Alexandri III et iudicum ab eo delegatorum *(n. 45)* Iohannes Grapius procurator T(edaldi) ep. et Iohannes yconomus P(etri) praepositi s. Antonini super causa inter ep. Placentinum et P(etrum) praepositum s. Antonini super loco q. d. Brunetum litigant.

Laud. in n. 47. 48. — Reg. JL. —.

47 *1181 mai.*
Iacinctus diac. card. s. Mariae in Cosmydin et Ugutio Petri Leonis tit. s. Clementis presb. card. P(etro) praeposito s. Antonini et yconomo suo Iohanni et mag. Ugoni advocato et presb. Iohanni Caprio (*l.* Grapio) yconomo ep. Placentini: arbitrium proferunt in causa, quae inter ep. Placentinum et ecclesiam s. Antonini super loco q. d. Brunetum vertebatur, ut inter ep. Placentinum et ecclesiam s. Antonini ad possessionem et proprietatem aequaliter dividatur. — Super causa. A. d. inc. 1181, pont. d. n. Alexandri [pp.] III a. 22, m. madio, ind. [14].

A (D 62). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Reg. JL. —.

48 *Tusculanum (1181) mai. 23*
Alexander III M(iloni) Taurinensi ep. et O(berto) archidiacono Mediolanensi: mittit allegationes, attestationes et confessiones sub sigillo suo inclusas

circa compositionem amicabilem super possessione de Bruneto factam *(n. 47)*; mandat, quatenus causam, appellatione remota, mediante iustitia terminent; addit de confessione *(n. 45)* et de attestationibus a consulibus Placentinis non receptis; si episcopus compositioni stare noluerit, causa per omnia in eo sit statu, quem tempore compositionis habebat. — Cum inter. Dat. Tuscul. 10 kal. iun.

A (D 57). — Ed. PflugkH. Acta III 280 n. 303 ex A ad a. 1180. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 670 n. 8107b ad a. 1171—72. JL. 14353 ad a. 1180—81.

49 Verona 1185 iun. 13

Lucius III Petro praeposito etc.: ad exemplar Celestini *(n. 19)*, Eugenii *(n. 22)*, Adriani *(n. 29)* et Alexandri *(n. 31)* suscipit eccl. b. Antonini sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, libertates et iura *(ut n. 31)*. — Piae postulatio. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., id. iun., ind. 3, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Lucii pp. III a. 4.

A (D 54). [C f. 78'. D p. 129 Reg. E p. 310]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 59 n. 39 ex A. — Regg. Campi II 63. Poggiali Mem. IV 363. PflugkH. Iter p. 302 n. 800. JL. 15432.

50 Verona (1186—87) april. 27

Urbanus III G(uidoni) praeposito et canonicis s. Antonini: indulget, ut fidelitas, quam b. m. Hugo ep. a praeposito s. Antonini extorsit, nullum eis vel ecclesiae eorum praeiudicium debeat vel nocumentum afferre *(ut n. 41)*. — In apostolicae sedis. Dat. Veron. 5 kal. maii.

A (D 57). [E p. 314]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 684 n. 9912a. JL. 15841.

51 Laterano 1188 mart. 31

Clemens III praeposito et canonicis s. Antonini Placentin.: confirmat compositionem, quae inter eos et maiorem ecclesiam super quibusdam capitulis rationabiliter facta est et recepta. — Ea quae concordia. Dat. Lat. 2 kal. april. pont. n. a. 1.

A (D 16). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Reg. JL. —.

52 Laterano 1188 mai. 19

Clemens III Guidoni praeposito etc.: ad exemplar Celestini *(n. 19)*, Eugenii *(n. 22)*, Adriani *(n. 29)*, Alexandri *(n. 31)* et Lucii *(n. 49)* suscipit eccl. b. Antonini sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, libertates et iura; prohibet, ne ullus laicus decimarum exactione canonicos s. Antonini aliquo modo gravare praesumat; concedit ius eligendi praepositum. — Effectum iusta postulantibus. Ego Clemens etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac., 14 kal. iun., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

C f. 81. [D p. 129 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 62 n. 42 ex C. — Regg. Campi II 70. Poggiali Mem. IV 382. PflugkH. Iter p. 315 n. 876. JL. 16236.

**53 (1188—91)*

Clemens III statuit, ut, cum ecclesiam s. Antonini vacare contigerit, canonici et alii, qui in eadem ecclesia pro tempore fuerint, eligendi successorem et

praesentandi Placentino ep. pro confirmatione suscipienda liberam habeant facultatem; sancit, ut, si episcopus electionem confirmare distulerit et per bonos homines tertio commonitus contra electionem vel electum iustam causam non ostenderit, electus bona ecclesiae, acsi foret ab episcopo confirmatus, sine contradictione vel appellatione cuiuslibet administret.

Laud. in n. 56. 57. — Reg. JL. —.

54 *Roma S. Pietro 1194 mai. 31*

Celestinus III Ardizoni Placentino ep.: significantibus canonicis eccl. s. Antonini, quod ad reparationem et reformationem ecclesiae s. Antonini beneficium olim a b. m. S(igifredo) qd. Placentino ep. est concessum, ut epp. de redditu illo ipsi ecclesiae circa operimentum et funes tintinabulorum emendos sollicite providerent, postmodum vero ab eius antecessoribus praedicti beneficii administratio quibusdam laicis minus discrete est concessa, mandat, quatenus, cum propter hoc ecclesia ipsa grave sustineat detrimentum et multa sint ibi altaria, in quibus propterea divina nequeant celebrari, studeat emendare, procurationem illam clericis illius ecclesiae ad hoc idoneis conferendo, reservata sibi correctione et investitura. — Significaverunt nobis. Dat. Rom. ap. s. Petrum 2 kal. iun. pont. n. a. 4.

Insert. chartae Arditionis ep. a. 1194 nov. 5: B a. 1250 sept. 16 (C 59). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Reg. JL. —.

Adnotamus praeterea instrumentum a. 1192 oct. 16 praesentia et consensu et auctoritate Petri tit. s. Caeciliae presb. card., apost. sedis legati et eccl. s. Antonini canonici, de investitura feudi de Mediano q. d. Vicecomitum factum (ap. Campi II 372 n. 44).

55 *Roma S. Pietro 1194 iun. 12*

Celestinus III G(uidoni) praeposito et canonicis s. Antonini de Placentia: ad instar Urbani *(n. 50)* indulget, ut fidelitas, quam b. m. Hugo ep. a praeposito s. Antonini extorsit, nullum eis vel ecclesiae eorum praeiudicium debeat vel nocumentum afferre. — In apostolicae sedis. Dat. Rom. ap. s. Petrum 2 id. iun. pont. n. a. 4.

A (D 57). — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 694 n. 10476a. JL. 17124.

Indulgentia haec confirmata est ab Innocentio IV a. 1244 aug. 5.

56 *Laterano 1194 iun. 28*

Celestinus III Guidoni praeposito etc.: ad exemplar Celestini *(n. 19)*, Eugenii *(n. 22)*, Adriani *(n. 29)*, Alexandri *(n. 31)*, Lucii *(n. 49)* et Clementis *(n. 52)* suscipit eccl. b. Antonini sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, libertates et iura et Clementis statutum de confirmatione electi *(n. 53)*. — Effectum iusta postulantibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 25 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., 4 kal. iul., ind. 12, a. d. inc. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A (D 53). [C f. 83'. D p. 130 Reg. E p. 310]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 71 n. 51 ex A. — Reg. Campi II 76. JL. —.

57 *Laterano 1195 april. 29*

Celestinus III Guidoni praeposito etc.: repetit privilegium suum *(n 56)*. — Effectum iusta postulantibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 25 card. Dat. Lat. p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 3 kal. maii, ind. 13, inc. d. a. 1195, pont. v. d. Celestini pp. III a. 5.

A (D 55). [E p. 311 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 73 n. 52 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 695 n. 10530a. JL. 17232.

Confirmatum est ab Innocentio III a. 1200 iul. 4.

Clerus
Congregatio clericorum.

Consortium cappellanorum sive congregationem clericorum civitatis Placentiae Sigifredus episcopus a. cr. 1000 instituisse traditur (cf. n. 1). Sedes archipresbyteri huius congregationis in ecclesia s. Donnini erat, ubi etiam nunc est (cf. Iacobi ep. Praenestini statutum a. 1236 ap. Campi II 392 n. 80). Conferas praeterea Eugenii III rescriptum ad cappellanos Placentinos a. 1146 mart. 10 missum (v. Eccl. cathedr. n. 19) et cetera rescripta Romanorum pontificum, quae sub „Civitas Placentina“ colligemus.

Archivum congregationis clericorum adhuc adservatur Placentiae (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 16). Sed privilegia Alexandri III, quae Campius ibi vidit, Franciscum Marengum Placentinum a. 1629 Romam litis causa transportasse, Felix Contelorius, tunc Vaticani archivi custos, refert.

B = Cop. Piacenza Arch. della Congregazione dei parrocchi.
C = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.

1 *Tours (1163) iun. 15*

Alexander III A(zoni) archipresbytero Placentinae congregationis ac universis cappellanis, eiusdem congregationis fratribus etc.: confirmat institutionem congregationis eorum a b. m. Sigifredo Placentino qd. ep. ordinatam et electionem archipresbyteri eiusdem congregationis de arbitrio fratrum utiliter institutam. — Fidei et devotionis. Dat. Turon. 17 kal. iul.

C. — Edd. Campi II 359 n. 18 ex archivo congregationis rectorum Placent. (cf. II 20) = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 382 n. 13 = Bull. Rom. ed. Taur. II 682 n. 13, = Migne CC 243 n. 176. — Regg. Poggiali Mem. IV 271. J. 7302. JL. 10895.

2 *Anagni 1173 dec. 1*

Alexander III Donato archipresbytero Placentinae congregationis et universis cappellanis, fratribus eiusdem congregationis etc.: suscipit congregationem sub apost. protectione, confirmat possessiones, constitutiones et consuetudines et ius eligendi archipresbyterum. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 14 card. Dat. Anagniae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., kal. dec., ind. 7, inc. d. a. 1173, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 15.

B s. XVII (sine dat.). C. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 345 n. 18 ex C. — Regg. Campi II 34. Gött. Nachr. 1900 p. 49 n. 27 ex B. JL. —.

Ecclesia s. Mariae de Cortina.

Ecclesia haec inter antiquissimas urbis Placentiae ecclesias recensetur. Pertinebat ad ecclesiam collegiatam s. Antonini, sicut colligitur ex eiusdem ecclesiae privilegiis (cf. Eccl. coll. s. Antonini n. 2. 3. 9. 10. 11. 13. 14).

1 *Pisa (1134) mai. 18*

Innocentius II P. presb. et A. s. Mariae de Cortina: praecipit, ut quod ab A(rduino) Placentino ep. inter eos et A(zonem) S. R. E. diac. card. et canonicos s. Antonini statutum est et per archipresbyterum cappellanorum ac priorem s. Sepulcri eis nuper mandatum, observent et ipsis antiqua iura et consuetudines, quas ipsi ex longo tempore in eccl. s. Mariae de Cortina habuerunt, nullatenus subtrahant, quaecumque videlicet b. m. Dionysius ep. eisdem fratribus exhibenda constituit et A(rduinus) ep. suo scripto firmavit, tam in oblationibus fidelium quam in oboedientia canonicis (s. Antonini) deferenda et in processionibus faciendis; quod si infra 40 dies commoniti resipiscere noluerint, eos ab ingressu ecclesiae submovet.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 3.

Ecclesia s. Mariae de Gariverto.

Exstructa est a. 926 a Gariberto archipresbytero et primicerio maioris ecclesiae, filio quondam Garibaldi de Goselingo, cuius nepos Andreas episcopus Tortonensis a. 934 pro anima Gariberti barbani, i. e. patrui sui, eam munificentissime dotavit (cf. Campi I 255 sq.). Inde ecclesia s. Mariae nomen Gariberti usque ad hodiernum diem servat.

Saec. XI Placentini episcopi saepius cum canonicis ecclesiae maioris de ea litigarunt (cf. Episc. n. 33. 79. 80. 82 et Eccl. cathedr. n. 12. 28. 32. 37).

Pauca remanserunt in archivo ecclesiae parochialis s. Mariae de Gariverto; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 16. Hadriani IV vero privilegium, quod sequitur, exstat in R. archivo Mediolanensi, a. 1862 acquisitum.

A = Orig. Milano Arch. di stato.

1 *Roma S. Pietro 1158 ian. 23*

Hadrianus IV Honesto priori etc.: Hugone Placentino ep. petente, suscipit eccl. s. Mariae de Gariberto, quae ad ius et proprietatem praedicti episcopi pertinet, sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas nominibus. — Quotiens illud a. Ego Adrianus etc. Subscr. 14 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. feb., ind. 6, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 4.

A. — *Edd. Campi II 357 n. 14 ex A = Migne CLXXXVIII 1552 n. 178. — Regg. Poggiali Mem. IV 252. J. 7033. JL. 10383.*

*2 *(1191—97)*

Celestinus III confirmat constitutionem, qua in conventu eccl. s. Mariae in Gariverto quinarius fratrum numerus instituitur.

Laud. in Honorii III privilegio a. 1217 feb. 20 Potthast Reg. 5466 c (ed. Horoy Honorii III Opp. II 286 n. 231; cf. Pressutti Reg. Honorii III t. I 63 n. 358, ubi male legitur eccl. s. Mariae in Gariunti*). — Reg. JL. —.*

Ecclesia s. Euphemiae.

Corpus s. Euphemiae a. 1091 april. 13 Placentiae inventum esse traditur (cf. Campi I 364; Poggiali Mem. IV 16 sq.). Ecclesiam s. Euphemiae rexerunt praepositus et canonici saeculares usque ad a. 1491, quo Innocentius VIII eam congregationi s. Salvatoris de Bononia addixit (cf. Pennotti Hist. tripartita[1] p. 473).

Tabularium ecclesiae s. Euphemiae cum chartis inde a saec. XI hodie in R. archivo Parmensi adservatur. Conf. „Synopsis instrumentorum ac iurium omnium in archivo canoniae s. Euphemiae Placentiae can. reg. ord. s. Augustini congregationis Rhenanae s. Salvatoris exsistentium. Opus quondam Dominici Massurii sub a. 1724, correctum et ampliatum per me Marium Boeri Placentinum a. 1730", s. XVIII, Parma Arch. di stato. Romae quoque in archivo canonicorum Lateranensium chartae inde a saec. XII ex s. Euphemiae ecclesia repperimus (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 132). Lanfranci epistolam ad Alexandrum III missam ex archivo ecclesiae collegiatae s. Antonini exscripsimus.

A = Orig. Piacenza Arch. di S. Antonino (D 62).

1 *(1181)*

Alexandro III L(anfrancus) eccl. s. Eufemiae de Placentia praepositus cum capitulo suo: ad petitionem Placentini ep. communicat quae super tempore regis Henrici et aliorum negotiorum in quodam libro armarii sui in instrumento continentur. — Ad petitionem.

A(?). — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Brigidae.

Ecclesia haec a. 869 erecta esse perhibetur (cf. Campi I 215).

**1* *(1187—91)*

Clemens III committit Astensi praeposito controversiam inter Rainerium abbatem s. Columbani de Bobio et Calvum praepositum ecclesiae s. Brigidae positae in burgo de civ. Placentiae audiendam.

v. Bobbio, Mon. s. Columbani (JL. —).

Ecclesia s. Mariae de Campagnola.

Iam antiquis temporibus exstabat prope urbem oratorium s. Mariae de Campanea sive de Campagnola, quod a. 1030 Gualfredus presbyter monachis s. Savini obtulit (cf. Campi I 506 n. 76), qui ibi monasterium in honorem s. Victoriae instituerunt. Celebrem reddidit ecclesiam s. Mariae de Campagnola

Urbanus II, qui ibi tempore concilii a. 1095 m. martio missam celebrasse et magnam indulgentiam concessisse traditur (cf. Poggiali Mem. IV 32 sq.). A. 1522 novum b. Mariae templum excitari coepit, quo a. 1547 fratres Minores introducti sunt.

De hac ecclesia cf. Andrea Corna in Bollettino stor. Piacentino II (1907) 49 sq. et A. Corna Storia ed arte in S. Maria di Campagna (Bergamo 1908).

†1 *(1095 mart.)*

Urbanus II concedit ecclesiae s. Mariae Campagnolae et s. Victoriae tot annorum indulgentiam, quot sunt grana arenae in sabulo, quod ipse tenet in manibus.

Ed. Campi I 369. 370 ex tabula antiqua in ecclesia. — Regg. Locati p. 43. Ughelli [1] II 262; [2] II 211. Poggiali Mem. IV 34. Cappelletti XV 27. JL. —.

Notitia de re legitur etiam in cod. Vat. lat. 6197 s. XVII f. 133 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 15). Conf. etiam Chronica civ. Placentiae ad a. 1091 (Mon. hist. ad prov. Parmensem et Placentinam pertinentia III 15), ubi legimus, Urbanum II, venientem a partibus Galliae, donasse a 13 die februarii usque octavam pentecostes et in festivitatibus quatuor b. Mariae et octava b. Victoriae indulgentiam 1000 annorum. — Indulgentiam hanc, certe spuriam, confirmavit Clemens VII a. 1529 (cf. Campi I 370 et Gött. Nachr. 1902 p. 511).

Monasterium s. Sixti.

Felice Passero Del sito, lodi e prerogative del riverendo monastero di S. Sisto di Piacenza (Piacenza 1593). — Campi I 209 sq. — Lubin p. 300. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [2] III 173. V 571.

Nobile s. Sixti monasterium ab Angelberga, Hludovici II imp. uxore, a. 874 in honorem s. Resurrectionis, b. Bartholomaei apost. et ss. Sixti et Fabiani conditum est (cf. Hludovici II imp. diploma a. 874 oct. 13 Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1233; [2] n. 1268; ed. Campi I 458 n. 9 ad a. 852) et munificentissime dotatum, Cunigunda prima abbatissa ibi instituta (cf. Angelbergae testamentum a. 877 mart. edd. Campi I 461 n. 13 = Affò Istoria di Guastalla I 302 n. 6; Mon. hist. patr. XIII: Cod. dipl. Langob. c. 452 n. 270). Ditissimum erat et auctum privilegiis ipsius Hludovici II imp., Carolomanni regis, Arnulfi imp. (Mühlbacher Reg. Kar. [2] n. 1255. 1256. 1524. 1535. 1546. 1914. 1916), Berengarii I (Schiaparelli Diplomi di Berengario I n. 4. 37. 55. 115), Hugonis, Ludovici III, Rodulfi, Berengarii II regum (Böhmer Reg. Kar. 1373. 1388. 1459. 1497. 1430), Ottonis I (Mon. Germ. Dipl. I 221 n. 141), Heinrici II (l. c. III 217 n. 183), Conradi II (l. c. IV 315. 365 n. 231. 264), Heinrici IV (Stumpf Reg. 2596 a) et Mathildis comitissae (Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien Regg. n. 26. 73). Sed saec. XII in. coenobium monialium inhonesta conversatione et insolentia ita lapsum est, ut Mathilda comitissa Febroniam abbatissam et moniales expelli iuberet ibique monachos nigros ex monasterio Casae Dei Claromontanae dioec. institueret; quod Paschalis II confirmavit (n. 17). Mortua Mathilda, Placentini Heinrico V rege favente Oddonem abbatem expulerunt locumque reddiderunt monialibus, quae Calixti II

privilegio subrepticio (n. 18) nixae, neglectis ipsius Calixti II et Honorii II sententiis (n. 19—21), usque ad a. 1129 in monasterio remanserunt (n. 23). Restituitur Oddo abbas cum monachis suis, qui a Romanis pontificibus et imperatoribus Friderico I, Heinrico VI, Friderico II (Stumpf Regg. 3707. 4406. 4407. 4425. 5065a. BF. 1434) privilegia et gratias receperunt. Sed nova religio haud diu viguit.

Iam Alexandri IV temporibus monasterium s. Sixti propter negligentiam et malitiam abbatis et conventus in ruinam sine spe resurgendi incidit. Frustra pontifex a. 1260 nov. 10 moniales inclusas ex ordine s. Damiani reformandi gratia illuc introduci iussit (Potthast Reg. 17961), quae brevi quidem tempore locum tenuerunt (cf. Campi III 15). Denique abbatia s. Sixti, iam pridem commendatariis concessa, Martino V iubente, a. 1425 congregationi s. Iustinae de Padua addicta est (cf. Campi III 199sq.). Casinenses ibi permanserunt usque ad a. 1810.

Monasterium s. Sixti iuris ecclesiae Romanae erat et in elencho abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri (ed. Fabre-Duchesne Liber censuum S. R. E. I 245) recensetur. Superest in R. archivo Parmensi forma iuramenti, quod B. abbas s. Sixti Gregorio X a. 1272 praestitit (autographum ipsius Gregorii X bulla munitum).

„Archivum s. Sixti vetustis et authenticis noni et decimi saeculi imperatorum instrumentis refertum, quanta fere nusquam locorum apud Italos copia“ (Mabillon Iter Ital. I 207). Congregatione suppressa, tabularium Parmam in R. archivum translatum est, nonnullis tamen chartis antiquis Placentiae in archivo ecclesiae cathedralis remanentibus. Praeterea Cremonae in archivo secreto civitatis et in archivo ecclesiae s. Agathae chartae et diplomata s. Sixti, quae curtes Guastallae et Luzariae respiciunt, custodiuntur (cf. Franc. Robolotti Delle pergamene e dei casi di Cremona avanti il Mille in: Miscellanea di storia italiana I (Torino 1862) 550 sq.; Lor. Astegiano Il comune di Cremona e il possesso di Guastalla e Luzzara nel secolo XII in: Arch. stor. Lombardo IX (1882) 193 sq.; L. Astegiano Documenti di Guastalla e Luzzara fino all' a. 1127 in: Cod. dipl. Cremonae II (1898) 59 sq.; Gött. Nachr. 1902 p. 141 sq.). Mantuae quoque in R. archivo q. d. Gonzaga et Parmae in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis nonnulla s. Sixti privilegia repperimus. Atque etiam Anicii *(Le Puy)* Romanorum pontificum privilegia, quae monasterium s. Sixti respiciunt, exstant, ex archivo monasterii Casae Dei *(Chaise-Dieu)* huc translata; cf. Mémoires de l'académie des sciences de Clermont-Ferrand XVIII. XIX et Monumenta pontificia Arverniae decurrentibus IX. X. XI. XII saeculis ed. A. C. Chaix de Lavarène (Clermont-Ferrand 1880). Denique adnotamus „Diplomata inedita imperatorum et regum, quorum autographa adservantur in archivo monasterii s. Systi Placentiae“, s. XVIII, Modena Bibl. Estense (cf. Bethmann in Archiv XII 699; Bresslau in N. Archiv III 109; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 637; Gött. Nachr. 1897 p. 246) et „Copie di documenti antichi per S. Sisto“, Piacenza Bibl.

comunale, Ms. comunali n. 43 et 318bis et Ms. Vitali n. 226; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 19.

De codicibus cf. G. Tononi Inventario dei libri del monastero di S. Sisto in Piacenza sul declinare del sec. XV in: Strenna Placentina a. 1894 p. 77 sq.

A = Orig. Parma Arch. di stato (S. Sisto).
*A*¹ = Orig. Cremona Arch. secreto comunale.
*A*² = Orig. Le Puy Archives départementales (Chaise-Dieu).
B = Cop. Parma Arch. di stato (S. Sisto).
*B*¹ = Cop. Piacenza Arch. capitolare.
*B*² = Cop. Cremona Arch. secreto comunale.
*B*³ = Cop. Cremona Arch. parrocchiale di S. Agatà.
C = Libro A, mb. s. XIII, Cremona Arch. secreto comunale; cf. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 10 et Gött. Nachr. 1902 p. 143.
D = Antichi privilegi riguardanti Guastalla e Luzzara, mb. s. XV, Mantova Arch. di stato (E XLII 4); cf. Gött. Nachr. 1899 p. 198.
E = P. M. Campi Miscellanea vol. II, s. XVII, Parma Bibl. Palatina cod. 483; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 6.
F = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
G = Fragmenta historiae Aquitaniae vol. IV, a. 1677, Paris Bibl. nat. Ms. lat. 12766.
H = Chronicon Casae Dei, s. XVII, ib. Ms. lat. 12818.
I = R. P. D. Calcagnino Placentina parochialis pro ven. mon. s. Sixti . . . civ. Placentiae . . . Summarium in: P. L. Galletti Miscellanea vol. XXVIII, s. XVIII, cod. Vat. lat. 7949 f. 123 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 24.
K = Ippolito Cereda Schedae, s. XIX, Cremona Arch. secreto comunale, et eiusdem auctoris Carte dell' archivio Cremonese, s. XIX, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 17.

**1* *(870—72)*

Hadrianus II roborat privilegio suo Angilbergae imperatrici liberam facultatem ordinandi, distribuendi et potestative faciendi de omnibus rebus suis, a Hludovico imp. aug. ei concessam, et ligat contradicentes aut irrumpere volentes perpetuo anathemate.

Laud. in n. 3. 15 et in Angelbergae imp. testamento a. 877 mart. (edd. Campi I 461 n. 13 = Affò Istoria di Guastalla I 302 n. 6. Cod. dipl. Langob. c. 452 n. 270). — Reg. JE. —.

Hludovici II privilegium datum est a. 870 iun. 3 (Mühlbacher Reg. Kar. ¹ n. 1210; ² 1244).

**2* *(872—77)*

Iohannes VIII roborat *ut n. 1.*

Laud. ut n. 1. — Reg. JE. —.

3 *877 iul. 24*

Iohannes VIII Angilbergae imperatrici augustae et per eam ven. mon. Placentiae noviter constructo: decernit, ut monasterium et xenodochium, quod ad honorem Resurrectionis et b. Bartholomaei apost. et ss. Sixti et Fabiani ipsa a fundamentis nuper Placentiae aedificavit, ab omni impulsione atque inquietudine quorumlibet infestantium b. Petri tuitione illaesum semper et inconcussum permaneat; concedit consecrationem abbatissae loci ipsius Mediolanensi archiep. vel Aquileiensi, cui etiam reformandae pacis studium delegat cum moderamine disciplinae; statuit, Paulo ep. urbis Placentiae praebente con-

sensum, ut clerici cuiuscumque ordinis ad numerum 12 in eodem s. loco iugiter deserviant, missarum sollemnia celebrantes, servato dumtaxat in eos episcopi proprii respectu, vocatione scilicet synodica et ordinatione consecrationis; decimae vero, quas Paulus ep. largitus est, s. xenodochio perpetualiter habeantur; statuit, ut iuxta quod sui praedecessores suis ei privilegiis concessisse et roborasse videntur *(cf. n. 1)*, universa, quae olim divae mem. Hludovicus imp. augustalibus apicibus ei contulit etc., secundum Angilbergae ordinationis statuta persistant. — Omnibus quidem. Scr. p. m. Leonis not. reg. et scrin. S. R. E., in m. aug., ind. 10. Dat. nonas kal. aug. p. m. Leonis ep., missi et apocrisiarii s. sedis apost., imp. d. n. Karolo a Deo coronato magno imp. a. 2 et postconsulatus eius a. 2, ind. 10.

B[1] s. XI. — Edd. Campi I 463 n. 14 ex B[1] (kal. aug.) = *Bull. Rom. ed. Cocquelines I 213 n. 13 = Bull. Rom. ed. Taur. I 344 n. 13, = (Antonelli) Ragioni della sede apost. VI 18, = Migne CXXVI 737 n. 89, = Mon. hist. patr. XIII: Cod. dipl. Langob. c. 458 n. 272. — Regg. Poggiali Mem. III 10. J. 2338 et JE. 3109 ad aug. 1.*

Campi perperam legit „kal. aug. p. m. Ioannis ep., missi et apocrisiarii" etc.

4 *879 mart. 29*

Iohannes VIII Augilbergae imperatrici augustae: confirmat monasterium Caput Trebiae, quod Carolomannus rex monasterio s. Resurrectionis Placentiae condonavit. — Ex largitate. Scr. p. m. Gregorii scrin. S. R. E., in m. mart., ind. 12. [Dat.] 4 kal. april. p. m. Zachariae ep. s. eccl. Anagninae et bibl. s. sedis apost., a. Deo propitio pont. d. n. Iohannis ss. pont. et univ. pp. [VIII 7], in m. mart., ind. 12.

B s. XI. B[1] s. XI. — Edd. Campi I 464 n. 15 ex B[1] = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 220 n. 23 = Bull. Rom. ed. Taur. I 356 n. 23 = Migne CXXVI 821 n. 198. — Regg. J. 2447. JE. 3230.

Diploma Carolomanni regis datum est a. 877 oct. 19 (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1482; [2] n. 1524).

5 *(879)*

Iohannes VIII Liutefrido comiti et coniugi suae: separat eos a corpore et sanguine Iesu Christi et a consortio christianitatis, quod Garelindam sacro velamine tectam et in monasterio Angilbergae imperatricis augustae Placentiae sub professione regulari diutissime conversatam abstrahere fraudulentissima suasione ausi fuerint, donec Garelindam restituant. — Quia contra. Dat. [. . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 174. — Edd. Carafa Epp. decr. III 408 n. 165. Mansi XVII 113 n. 165. Migne CXXVI 828 n. 210. — Regg. J. 2459. JE. 3235.

In codice Vaticano legitur „Data ut supra", i. e. „3 non. april. ind. 12", ex ep. 169 = JE. 3231.

6 *(879 mai. 2)*

Iohannes VIII Widbodo ep. (Parmensi): inter alia redarguit eum, quod res et possessiones Angelbergae imperatricis sint a quibusdam malefactoribus omnimodis depraedatae, non solum quae foris exstitere in agris et villis, sed etiam quae intus per venerabilia loca sanctorum monasteriorum repositae

fuerant; monet, ut pro amore s. Petri, sub cuius speciali defensione Angelberga consistit, eam adiuvare non praetermittat.

v. Parma, Episc. n. 6.

7 *Faedo 879 aug.*

Iohannes et Paschalis epp. S. R. E. et Gerardus ep. Laudensis et Dido gastaldio, missi Karolomanni regis, investiunt Adelbertum servum monasterii s. Resurrectionis atque ss. Systi et Fabiani de curte Faeto atque curte Muciana seu et de massaritiis in Waldo Meleto ad partem praedicti monasterii. — Ego Iohannes ep. legatus s. sedis apost. ss. Paschalis ep. legatus s. sedis apost. etc. etc.

B^2 s. XIII. — Edd. Mon. hist. patr. XIII: Cod. dipl. Langob. c. 481 n. 286 ex B^2. Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens IV 20 n. 15 ex B^2. — Reg. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 29 n. 18. JE. —.

Conf. Carolomanni regis diploma de re a. 879 aug. 4 datum (Mühlbacher Reg. [1] n. 1504; [2] n. 1546).

8 *(879)*

Iohannes VIII Egilberto ep.: iubet, ut nullam deinceps cum Liutfredo et Odelrico, a sese regulariter excommunicatis *(n. 5)*, vel in communi eloquio communionem habere praesumat, nisi infra dies 30 omnia Angelbergae augustae reddant, quae violenter ac fraudulenter auferre praesumpserunt. — Beatissimi apostoli praecepto.

Reg. Iohannis VIII ep. 240. — Edd. Carafa Epp. decr. III 461 n. 234. Mansi XVII 173 n. 234. Migne CXXVI 897 n. 282. — Regg. J. 2529. JE. 3298.

Egilbertus episcopus Cumanus esse videtur.

9 *(879)*

Iohannes VIII Egifredo, Supponi, Eripaldo, Berardo, Bonifatii filio, et Cotefredo gloriosis comitibus: pro parte Angelbergae augustae eos deprecatur, ut omnium rerum ipsius ubicumque consistentium curam et sollicitudinem maximam habeant, ita sane ut nulli easdem res invadere ac depraedare sinant. — Scientes profecto. Dat. [. . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 241. — Edd. Carafa Epp. decr. III 462 n. 235. Mansi XVII 174 n. 235. Migne CXXVI 898 n. 283. — Regg. J. 2530. JE. 3299.

Egifredus comes et Suppo comes subscripserunt testamento Angelbergae. — Epistolae Iohannis VIII n. 9. 10. 11. 12 in codice Vaticano habent „Data ut supra“, i. e. „13 [kal. . . . .]“, ex ep. 238 = JE. 3293 (Reggio, Episc. n. 2).

10 *(879)*

Iohannes VIII Antonio ep. Brixiensi et Berengario glorioso comiti: nuntiat, se Liutfredum comitem, qui quandam sanctimonialem nomine Gerlindim de Placentino monasterio fuga lapsam suscepit et post suam super hac causa admonitionem salubremque prohibitionem *(n. 5)* eam detinuit, a communione fidelium sequestrasse, ita scilicet ut, si infra Italicum regnum consistat, intra dies 30 habeat omnia sub vera satisfactione reddita, quae violenter abstulit, et si extra regnum Italicum esse videatur, infra dies 60; monet, ut nullatenus ei communicent. — Quia dilectus. Dat. [. . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 243. — Edd. Carafa Epp. decr. III 463 n. 237. Mansi XVII 175 n. 237. Migne CXXVI 896 n. 281. — Regg. J. 2528. JE. 3297.

11 *(879)*

Iohannes VIII Cuniberto glorioso comiti: praecipit, ut omni occasione postposita res s. Petri apost., quas Angelbergae augustae concessit, cum aliis eiusdem proprietatibus contra legem invasas ac retentas omnino relinquat, quatenus eidem liceat omnes illas eius dominio vindicare atque disponere et sub suo speciali mundeburdio retinere. — Veraci relatione. Dat. [. . . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 244. — Edd. Carafa Epp. decr. III 463 n. 238. Mansi XVII 175 n. 238. Migne CXXVI 898 n. 284. — Regg. J. 2531. JE. 3300.

12 *(879)*

Iohannes VIII Gisulfo abbati mon. s. Christinae: committit, ut curam perspicuam et sollicitudinem habeat monasterii Angilbergae augustae siti in civitate Placentiae, quatenus secundum regulam s. Benedicti iure abbatis quae ordinanda vel disponenda sunt, disponat et ordinet et quae corrigenda perspexerit, corrigere procuret. — Auctoritate sanctae. Dat. [. . . .].

Reg. Iohannis VIII ep. 245. — Edd. Carafa Epp. decr. III 464 n. 239. Mansi XVII 176 n. 239. Migne CXXVI 898 n. 285. — Regg. J. 2532. JE. 3301.

Gisulfus abbas et medicus Angelbergae a. 887 ab imperatrice ad Carolum III missus est (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1710; [2] n. 1757). — Eius successor in monasterio s. Christinae Transoald abbas fuisse videtur, qui iam a. 879 april. 24 occurrit (cf. Mühlbacher Reg. Kar. [2] n. 1540. 1599. 1718).

13 *879 oct. 19*

Iohannes VIII Notingo Novariensi ep.: praecipit, ut res Angelbergae augustae, quas iniuste tenet, continuo reddere studeat; si non reddiderit, monet eum, ut intra spatium 2 mensium Romam ad reddendam pro his rationem occurrat et coram se congruam satisfactionem exhibeat; alioquin excommunicatus exsistat. — Audivimus te. Dat. 14 kal. nov. ind. 13.

Reg. Iohannis VIII ep. 246. — Edd. Carafa Epp. decr. III 455 n. 224. Mansi XVII 167 n. 224. Migne CXXVI 889 n. 268. — Regg. J. 2515. JE. 3302.

Reliquas Iohannis VIII epistolas ad Angelbergam imperatricem suo loco referemus.

**14* *(883—84)*

Marinus I concedit privilegium.

Laud. in n. 15. — Reg. JL. —.

15 *885 april. 17*

Hadrianus III Angilbergae imperatrici augustae et per eam ven. monasterio Placentiae noviter constructo: Ravennate archiep., Ticinensi, Placentino, Regensi, Mutinensi, Mantuano, Veronensi, Laudensi et Vercellensi epp. secum synodum celebrantibus, confirmat privilegia Adriani *(n. 1)*, Iohannis *(n. 2. 3)* et Marini *(n. 14)*. — Omnibus quidem. Scr. p. m. Leonis scrin. S. R. E., in m. april., ind. 3. Dat. 15 kal. mai. p. m. Gregorii nomenclatoris, missi et apocrisiarii s. sedis apost., imp. d. pp. aug. Carolo a Deo coronato magno imp. a. eius 5, ind. 3.

B s. X—XI. B s. XII—XIII. B a. 1232 dec. 11 [= B a. 1287. E p. 77]. — Edd. Campi I 470 n. 25 ex arch. s. Sixti = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 225 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. I 363 n. 1, = Mansi XVIII 2 = Affò Antichità e pregi della chiesa Guastallese p. 11 Exc., = Mon. hist. patr. XIII: Cod. dipl. Langob. c. 551 n. 328, = Migne CXXVI 971, = Quatrini Del pontificato e del culto di S. Adriano III (Modena 1892) p. 126 n. 5. — Regg. Galletti Del primicero p. 171. Poggiali Mem. III 58. J. 2624. JL. 3401.

*16 *(Roma 896 mart. 1)*

Interventu Formosi pp. Arnulfus imp. aug. concedit privilegium.

v. Arnulfi imp. diploma a. 896 mart. 1 (Mühlbacher Reg. Kar. [1] *n. 1865;* [2] *n. 1916). — Reg. JL. I p. 439.*

17 *Laterano 1115 oct. 30*

Paschalis II Oddoni abbati etc.: confirmat mutationem in monasterii s. Sisti ordinatione a Mathildi comitissa dispositam, statuens, ut perpetuis deinceps temporibus illic servorum Dei virorum congregatio sub monastici ordinis observatione permaneat; censet ipsum locum et universa ad eum pertinentia sub apost. sedis tutela et protectione servanda a quorumlibet infestantium molestiis libera; statuit, ut universa praedia vel possessiones, quas Angelberga imperatrix, eiusdem monasterii fundatrix, illuc contulit, firma et illibata permaneant; concedit ius eligendi abbatem; confirmat quicquid libertatis seu dignitatis a praedecessoribus suis per authentica privilegiorum scripta concessum est. — Legimus in prophetis. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. ac not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 3 kal. nov., ind. 9, inc. d. a. 1115, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 17.

A. [G f. 258]. — Edd. Campi I 385 Exc. = Mon. pontif. Arverniae p. 136 n. 74 (Mém. de l' acad. de Clermont-Ferrand XVIII 422 n. 74). Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] *V 607;* [2] *V 571 Exc. ex authentico in tabulario Cantogilensi apud Arvernos = Affò Istoria di Guastalla I 329 n. 25, = Migne CLXIII 390 n. 440. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. Poggiali Mem. IV 63. 67. PflugkH. Iter p. 213 n. 259. J. 4785. JL. 6472.*

*18 *(1119—20)*

Calixtus II (in ultramontanis partibus positus) concedit monialibus s. Sixti privilegium subrepticium.

Laud. in n. 19. 23. 24. — Regg. Campi I 386. Poggiali Mem. IV 77. PflugkH. Iter p. 216 n. 278. Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 229 n. 156. JL. 6797.

19 *Laterano 1121 mart. 7*

Calixtus II Oddoni abbati etc.: decernit Paschalis pp. provisionem *(n. 17)* firmam et inviolabilem custodiri et scriptum illud, quod a se ipso in ultramontanis partibus adhuc posito a monialibus subreptum est *(n. 18)*, in nullo umquam ei praeiudicium irrogare: statuit, ut perpetuis deinceps temporibus in b. Xisti monasterio servorum Dei virorum congregatio sub regularis ordinis observatione secundum Casae Dei religionem perseveret; censet ipsum locum et universa ad eum pertinentia sub apost. sedis tutela et protectione servanda a quorumlibet infestantium molestiis libera; statuit, ut universa praedia vel possessiones, quas Angelberga imperatrix, eiusdem monasterii fundatrix, illuc contulit, firma et illibata permaneant; concedit ius eligendi abbatem, a Romano pontifice benedicendum; quod si persona in monasterio talis non fuerit, de Casae Dei coenobio eligatur; confirmat quicquid libertatis seu dignitatis a praedecessoribus suis per authentica privilegiorum scripta concessum est. — Divinae dispositionis. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. ac not. s. pal. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card.

ac bibl., non. mart., ind. 14, inc. d. a. 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 3.

A. [B s. XIII. I f. 143]. — Edd. PflugkH. Acta II 224 n. 268 ex I = Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 324 n. 220. — Regg. Campi I 390. PflugkH. Iter p. 217 n. 281. JL. 6895.

**20* *(1121 mart. 7)*

Calixtus II praecipit Febroniae abbatissae, ut ex monasterio s. Sixti exeat.

Laud. in n. 23. — Reg. JL. —.

**21* *(1125--28)*

Honorius II, habito consilio fratrum suorum episcoporum et cardinalium, excommunicat Febroniam rebellem et praecipit Oddonem abbatem de s. Sixti ecclesia revestiri.

Laud. in n. 23. — Reg. JL. —.

**22* *Pavia (1128)*

Iohannes (Cremensis tit. s. Chrysogoni) et Petrus (tit. s. Anastasiae) S. R. E. presb. card. et apost. sedis legati, Papiae in concilio, innovant excommunicationem in Febroniam latam.

Laud. in n. 23. — Reg. JL. —.

De concilio Papiensi cf. Mansi XXI 373 sq.

23 *Piacenza 1129*

Iohannes et Petrus S. R. E. card. presb. et apost. sedis legati Oddoni abbati s. Sixti: post longam partis utriusque disceptationem absolvunt eum canonica censura auctoritate Honorii II ab omnibus vexationibus; confirmant eum in abbatem monasterii et imponunt adversariis eius super quaestionibus perpetuum silentium. — Quantis calamitatibus. Actum est hoc Placentiae in b. Sixti mon., a. d. inc. 1129, pont. autem d. Honorii II pp. 5, ind. 8. Ego Iohannes tit. s. Grisogoni presb. card. et legatus ss. Sequuntur aliae subscriptiones.

A. — Edd. Campi I 530 n. 117 ex A = Affò Istoria di Guastalla I 330 n. 27, = Mon. pontif. Arverniae p. 177 n. 101 (Mém. de l'acad. de Clermont-Ferrand XIX 29 n. 101). — Reg. Poggiali Mem. IV 101. JL. —.

Nomina cardinalium ex eorundem sententia pro ecclesia s. Alexandri Bergomatis a. 1129 oct. 13 lata (cf. Celestino Hist. quadripartita di Bergamo II 428) et ex Honorii II rescripto (ap. Savio Gli antichi vescovi d'Italia p. 166) nota sunt.

24 *Cremona 1132 iul. 14*

Innocentius II Oddoni abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 17)* et Calixti *(n. 19)* confirmat provisionem seu dispositionem ab eis de mon. s. Systi factam et scriptum illud, quod a Calixto II, dum in Galliarum partibus esset, ab illius loci monialibus subreptum est, in irritum devocat; censet locum et universa ad eum pertinentia sub apost. sedis tutela et protectione servanda a quorumlibet infestantium molestiis libera; confirmat universa praedia, quae Angelberga imperatrix, eiusdem mon. fundatrix, illuc contulit, et possessiones propriis nominibus adnotatas; concedit ius eligendi abbatem, a Romano benedicendum pontifice; quod si persona in monasterio ad abbatiae administrationem talis non fuerit, de Casae Dei coenobio eligatur; confirmat quicquid libertatis seu dignitatis praedecessores sui per authentica privilegiorum scripta concesserunt; statuit, ut cappellani eccl. s. Systi abbati nihilominus sint subiecti. —

Ad hoc universalis. Ego Innocentius etc. Dat. Cremonae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 2 id. iul., ind. 10, inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

B s. XIII. [E p. 141. F f. 141. I f. 145 et f. 157' Exc.]. — Edd. Campi I 533 n. 121 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 214 n. 18 = Bull. Rom. ed. Taur. II 384 n. 18, = Affò Istoria di Guastalla I 332 n. 28, = Migne CLXXIX 146 n. 108, = Mon. pontif. Arverniae p. 186 n. 108 (Mém. de l' acad. de Clermont-Ferrand XIX 38 n. 108). — Regg. Poggiali Mem. IV 118. J. 5424. JL. 7581.

Conf. e contra, quae Paschalis II statuerat, ut clerici intra civitatem seu parochiam Placentinam ad b. Xisti monasterium pertinentes ecclesiae Placentinae episcopalis iuris obnoxii haberentur (v. Episc. n. 29). In ceteris vero monasterii s. Sixti privilegiis verba „Sane cum ad bene regendum — sint subiecti" omissa sunt. Conf. etiam n. 26.

**25* *(1135—39)*

Innocentius II committit Azoni S. R. E. presb. card., apost. sedis legato, quod Petrus abbas, presbyteri et clerici, cappellani mon. s. Sixti de unione facienda inter eos fieri postulaverunt, disponendum terminandumque.

Laud. in n. 26. — Reg. JL. —.

26 *(1135—39)*

Azo S. R. E. presb. card., apost. sedis legatus, Petro abbati, presbyteris et clericis, cappellanis mon. s. Sixti: auctoritate Innocentii II *(n. 25)* decernit, quatenus cappellani, qui in hoc tempore b. Sixto deservire videntur, Petro abbati suo absque refragatione oboediant, et tam hi, qui ab eodem apud s. Mariam extra Mediolanen. portam collocabuntur, quam et illi, qui in monasterio consistent, ad baptisma conficiendum maioresque missas festivis diebus celebrandas apud idem coenobium conveniant etc.; decimas quoque et reliquas possessiones monasterii abbatis potestati omnino redigit; statuit de oblationibus. Apostolicae sedis. Azo presb. card. tit. s. Anastasiae ss. Sequuntur aliae subscriptiones.

I f. 155'. — Ed. Campi I 539 n. 131 ad a. 1141 ex arch. s. Sixti. — Reg. JL. —.

Chartam autographam frustra quaesivimus.

**27* *Piacenza 1147 (feb.)*

Eugenius III facit frangi altare s. Syxti.

Chron. civ. Placentiae (Mon. hist. ad prov. Parmen. et Placentin. pertinentia III 17) ad a. 1142. Chron. Placentin. auctore Iohanne de Mussis (Muratori Scr. XVI 452). — Regg. Locati p. 49. Campi I 421. Poggiali Mem. IV 207. JL. —.

28 *Laterano 1154 ian. 23*

Anastasius IV Berardo abbati etc.: ad exemplar Paschalis II *(n. 17)* confirmat mutationem in monasterii s. Sixti ordinatione dispositam, statuens, ut perpetuis temporibus illic servorum Dei virorum congregatio sub monastici ordinis observatione permaneat etc. *(ut n. 17)*; confirmat decimas terrarum, quas habent ex dono epp. Placentini, Cremonensis, Laudensis, Regini, Mutinensis et Mantuani, quemadmodum in privilegio Adriani pp. *(n. 15)* monasterio s. Sixti et plebibus atque cappellis eius confirmatae sunt; concedit ius eligendi abbatem; confirmat quicquid libertatis seu dignitatis a praedecessoribus suis per authentica privilegiorum scripta concessum est. — Legimus

in prophetis. Ego Anastasius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. feb., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

A. [I f. 147']. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 248 n. 477. Gött. Nachr. 1900 p. 42 n. 21. JL. —.

29 *Laterano (1154) ian. 23*

Anastasius IV Berardo abbati s. Xisti: concedit in praecipuis eccl. s. Xisti festivitatibus tam in processione quam infra sacra missarum sollemnia usum mitrae. — Et caritatis. Dat. Lat. 10 kal. feb.

A. [E f. 139]. — Edd. Campi II 353 n. 5 ad a. 1155 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 340 n. 8 = Bull. Rom. ed. Taur. II 608 n. 8, = Migne CLXXXVIII 1026 n. 36. Margarini Bull. Cas. II 174 n. 176 = Mon. pontif. Arverniae p. 230 n. 146 (Mém. de l' acad. de Clermont-Ferrand XIX 82 n. 146). — Regg. Poggiali Mem. IV 227. J. 6767. JL. 9819.

30 *Laterano 1157 mai. 23*

Hadrianus IV Berardo abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 17)* et Anastasii *(n. 28)* confirmat mutationem in monasterii s. Sixti ordinatione dispositam etc. *(ut n. 28)*. — Legimus in prophetis. Ego Adrianus etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. iun., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

A. [I f. 150']. — Ed. PflugkH. Acta III 180 n. 170 ex I. — Regg. Campi II 10. Poggiali Mem. IV 246. PflugkH. Iter p. 257 n. 529. JL. 10283.

31 *Laterano (1157—58) mart. 10*

Hadrianus IV Berardo abbati eccl. s. Sisti de Placentia: confirmat compositionem, quae inter eum et Lanfrancum Laudensem ep. super eccl. s. Michaelis de Castro novo in praesentia sua rationabiliter facta est. — Ea quae inter. Dat. Lat. 6 id. mart.

B³ s. XII. [B³ s. XVI]. — Reg. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 122 n. 173 ad a. 1157. JL. —.

Superest etiam Hadriani IV rescriptum eiusdem tenoris ad Lanfrancum ep. Laudensem de eadem re missum J. 6963. JL. 10262 (edd. Campi II 355 n. 9 sine dat. = Migne CLXXXVIII 1490 n. 120. Vignati Cod. dipl. Laudense I 200 n. 168 = Manzini Vescovi di Lodi p. 106), cuius autographum in archivo episcoporum Laudensium adservatur (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 137).

32 *Laterano (1157—59) mart. 8*

Hadrianus IV Placentinis consulibus: mandat, quatenus marchiones, qui quasdam possessiones monasterii s. Sisti, ad ius sacrosanctae Rom. eccl. specialiter pertinentis, praesumunt per violentiam detinere, ad integram ipsarum possessionum restitutionem vel ad plenam exinde iustitiam exhibendam districtius compellant; si vero idem marchiones legitime citati neutrum istorum facere forte voluerint, B(erardum) abbatem et fratres s. Sisti in possessionem inducere nullatenus differant. — Ex relatione. Dat. Lat. 8 id. mar.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Reg. JL. —.

33 *Laterano (1159) mai. 13*

Hadrianus IV nobili viro duci W(elfoni): commendat monasterium s. Sisti de Placentia, cui a catholicis Romanorum imperatoribus, maxime a Lodoico

augusto et eius coniuge Ingelberga, curtes de Guardastalla et Liciaria concessae fuerunt, quoniam locus ipse cum pertinentiis suis ad ius b. Petri et protectionem suam specialiter spectat; rogat, ut eius possessiones manuteneat et defendat. — Monasterium s. Sisti. Dat. Lat. 3 id. maii.

A[1]. [C n. 368. D f. 12. K]. — Edd. Muratori Delle antichità Estensi I 308 ex C = Orig. Guelf. II 580 n. 110, = Rena e Camici Serie de' duchi e marchesi di Toscana IV^c 40 n. 4, = Affò Istoria di Guastalla I 345 n. 36. PflugkH. Acta III 179 n. 169 ex AC ad a. 1157. — Regg. Poggiali Mem. IV 257. Repertorio dipl. Cremonese I 41 n. 338 ad a. 1156 april. 11 (ad ducem Venetiarum). PflugkH. Iter p. 257 n. 528 ad a. 1157. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 124 n. 185. J. 7119. JL. 10567.

Littera clausa.

34 *Anagni (1173—76) aug. 9*

Alexander III archiepp. et epp., in quorum parochiis monasterium Casae Dei suas habet ecclesias: mandat, quatenus ab ecclesiis abbatis et fratrum mon. Casae Dei procurationes nullatenus exigant nec eis novas et indebitas consuetudines imponant.

v. Gallia pontif., Mon. Casae Dei (JL. 12659).

35 *Tusculanum (1179) ian. 2*

Alexander III monachis s. Sixti de Placentia: praecipit, quatenus abbati et fratribus Casae Dei, cui iuxta decretum Romanae ecclesiae oboedientiam et reverentiam debent, eam impendant et eorum monitis et mandatis debeant cum omni devotione parere; alioquin sententiam, quam Casae Dei abbas in eos rationabiliter tulerit, ratam se habere nuntiat. — Conquestionem dilectorum. Dat. Tusculan. 4 non. ian.

A[2]. [H f. 288]. — Edd. Mon. pontif. Arverniae p. 313 n. 190 ex H ad a. 1178 (Mém. de l'acad. de Clermont-Ferrand XIX 305 n. 190). Tablettes hist. de la Haute-Loire VIII (1878) 216 ex A[2]. — Reg. JL. 13274.

36 *Verona (1185) feb. 6*

Lucius III Adelardo electo et conventui s. Systi: censet omnes contractus damnosos et illicitas pactiones, a Berardo qd. abbate sine consensu capituli cum personis laicis in damnum monasterii factas, maxime alienationes aliosque contractus, quos in Curte nova fecit, irritas esse; prohibet, ut nullus laicus monasterium occasione investiturae vel alicuius contractus impetere vel molestare praesumat. — Iniuncta nobis. Dat. Veron. 8 id. feb.

B[2] s. XII. B[2] s. XIII. [K]. — Edd. Astegiano in Arch. stor. Lomb. IX 234 ex B[2]. PflugkH. Acta III 319 n. 358 ex B[2]. — Regg. Repertorio dipl. Cremonese I 81 n. 711. PflugkH. Iter p. 302 n. 797. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 158 n. 404. JL. 15361.

Nomen Adelardi electi a librario perperam insertum esse videtur, quum Gandulfum tunc abbatem s. Sixti fuisse constet (cf. Astegiano Cod. dipl. Cremonae II 59 not.). Conf. etiam diploma Friderici I imp. a. 1185 ian. 29 de eadem re Gandulfo abbati concessum Stumpf Reg. 4406.

*37 *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium confirmationis.

Laud. in n. 38. — Reg. JL. —.

38 *Verona 1186 ian. 20*

Urbanus III abbati etc.: ad exemplar Paschalis II *(n. 17)*, Anastasii IV *(n. 28)* et Lucii III *(n. 37)* confirmat mutationem in monasterii s. Sixti

ordinatione dispositam etc. *(ut n. 28. 30).* — Legimus in prophetis. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veronae p. m. Transmundi S. R. E. not., 13 kal. feb., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

B a. 1360. [I f. 153]. — Ed. Affò Istoria di Guastalla I 347 n. 41 ex B. — Regg. Affò Antichità e pregi della chiesa Guastallese p. 82. J. 9792. JL. 15524.

39 *Verona (1186) nov. 12*

Urbanus III Regino ep.: mandat, quatenus causam inter G(andulfum) abbatem s. Sisti et Brisilense mon., cui I(melda) qd. s. Sisti abbatissa ecclesias s. Prosperi et s. Mariae in Corrigia viridi sub ficto 12 Lucen. veterum annuatim reddendo concessit, ita quod pactio illa usque ad 29 annos durare debebat, cum utique fictum per annos 30 non fuerit exsolutum, appellatione postposita, iudicet. — Ex parte. Dat. Veron. 2 id. nov.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A. — Reg. JL. —.

Littera clausa (in tergo): Regino episcopo pro abbate s. Sixti. — Conf. Brescello, Mon. s. Genesii n. 6 (supra p. 432).

40 *Verona (1185—86) dec. 15*

Urbanus III abbati s. Syxti Placentin.: censet infeudationes et locationes possessionum et familiarum Curtis novae et aliorum locorum, a Berardo qd. abbate contra leges vel canones factas, irritas esse; indulget, ut eas libere ei liceat sine appellationis obstaculo revocare. — Ad hoc sumus. Dat. Veron. 18 kal. ian.

B² s. XII. B² s. XIII (13 kal. feb.). *[K]. — Edd. Astegiano in Arch. stor. Lomb. IX 235 ex B². PflugkH. Acta III 324 n. 367 ex B². — Regg. Repertorio dipl. Cremonese I 82 n. 713. PflugkH. Iter p. 304 n. 807. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 161 n. 417. JL. 15499.*

41 *Verona (1186—87) april. 2*

Urbanus III G(andulfo) abbati et capitulo s. Sixti de Placentia: revocat in irritum, quod B(erardus) eius praedecessor I. et A. de Montedonico, qui pro eo, quod annuum fictum 3 modiorum grani monasterio multo tempore subtraxissent, in 118 libras Placentin. de mandato consulum fuerunt condemnati, 8 libris receptis, 100 libras sine assensu capituli pro sua voluntate remiserit; decernit quascumque alias donationes, locationes, infeudationes ab eodem praedecessore sine assensu capituli factas carere firmitate. — Pervenit ad nos. Dat. Veron. 4 non. april.

B² s. XII. B² s. XIII. [K]. — Edd. Astegiano in Arch. stor. Lomb. IX 235 ex B². PflugkH. Acta III 337 n. 381 ex B². — Regg. Repertorio dipl. Cremonese I 81 n. 712. PflugkH. Iter p. 307 n. 831. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 161 n. 420. JL. 15829.

42 *Laterano 1192 mart. 18*

Celestinus III (Gandulfo) abbati s. Syxti de Placentia: indulget usum anuli festivis diebus habendi, ita quod ipso valeat in missarum sollemnitatibus uti et ipsum tunc sine aliqua contradictione gestare. — Cum a nobis. Dat. Lat. 15 kal. april. pont. n. a. 1.

A. [E p. 139]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 222 n. 214 ex A = Mon. pontif. Arverniae p. 374 n. 225 (Mém. de l'acad. de Clermont-Ferrand XIX 473 n. 225), = Migne CCVI 922 n. 65. — Regg. Campi II 73. J. 10362. JL. 16840.

*43 (1191—92)

Celestinus III delegat Sychardum ep. Cremonensem et Bergundium abbatem s. Laurentii iudices ad curandam exsecutionem compositionis quondam factae inter ep. Laudensem et Berardum qd. abbatem s. Sixti super eccl. s. Michaelis de Castro novo *(n. 31)*.

Laud. in sententia eorundem iudicum a. 1192 mart. 28 (cf. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 181 n. 499). — Reg. JL. —.

De Castro novo, hodie *Castelnuovo Bocca d'Adda*, s. XIII denuo lis inter Cremonenses et abbatiam s. Sixti orta est (cf. Astegiano Cod. dipl. Cremonae II 88 sq.).

*44 (Piacenza 1193 mai. 3)

Coram Petro tit. s. Caeciliae presb. card. et apost. sedis legato etc. Gandulfus abbas mon. s. Syxti de civ. Placentiae profert duo privilegia eaque legi facit.

v. notitiam in C n. 366 (ap. Astegiano in Arch. stor. Lomb. IX 250). — Regg. Repertorio dipl. Cremonese I 12 n. 96. Astegiano Cod. dipl. Cremonae II 64 n. 1. JL. —.

Agitur de diplomatibus transumendis Ludovici II imp. Mühlbacher Reg. Kar. [2] 1226. 1255. — Omittimus rescriptum papae, quo Regino ep. causam inter Cremonenses et abbatem s. Sixti super Guastalla et Luzzara commisit, a Campi II 80 ex Cavitelli Annal. Cremonen. ad a. 1197 laudatum, quum sit Innocentii III rescriptum a. 1199 feb. 13; cf. Petri ep. Regini sententiam a. 1199 oct. 23 (Astegiano Cod. dipl. Cremonae II 64. 65 n. 2. 7).

Monasterium s. Savini.

Campi I 241 sq. 288 sq. — Lubin p. 299. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [2] III 297. — (Gaetano Malchiodi) La regia basilica di San Savino in Piacenza (Piacenza 1903). — G. Malchiodi San Savino vescovo di Piacenza (Piacenza 1905).

Ecclesiam s. Savini in Campanea Placentina in loco Mosic sitam haud procul foris civitatis murum, quam a. 423 in honorem XII Apostolorum exstructam esse Ruffinus camerarius ex quodam privilegio nimia vetustate consumpto et a tineis corroso perhibet (cf. Ughelli [1] II 252; [2] II 203; cf. Muratori Scr. XVI 620), a. 900 Ungari concremaverunt. Heverardus episcopus Placentinus eam in altero loco infra civitatis moenia a. 903 reaedificavit monachosque Benedictinos penes eam instituit, sub Grimlaico abbate (ed. Campi I 478 n. 40). Sed novum quoque monasterium mox cecidit. Tertii Ottonis imperatoris favore et monitis Sigifredus episcopus Placentinus monasterium refecit et munificentissime dotavit amplissimoque privilegio a. 1000 Gezoni abbati concesso auxit (ed. Campi I 496 n. 63). Imperatores quoque Otto III a. 1000 (ed. Mon. Germ. Dipl. II 814 n. 385), Heinricus II a. 1004 (l. c. III 87 n. 70), Conradus II a. 1037 (l. c. IV 333 n. 242), Heinricus III a. 1048 (Stumpf Reg. 2353a) monasterium s. Savini privilegiis honestarunt. Saec. XIV abbatibus commendatariis cessit. A. 1493 monasterium monachis s. Hieronymi datum est, qui ibi remanserunt usque ad a. 1810. Bona vero abbatiae s. Savini collegio Anglorum de Urbe addicta sunt.

Archivum s. Savini iam pridem gravissima damna passum est, ut narrat Ruffinus, huius monasterii camerarius, qui a. 1253 inventarium congessit *[C]*,

„in quo ea, quae in infinitis privilegiis et instrumentis erant dispersa et difficilia ad sciendum et inveterata etiam ad legendum, ipsa sub diversis titulis comprehendit et per tractatus diversos distinxit . . velut nauta, qui polum coeli quotidie aspicit, ut de confusione et perturbatione pelagi cum omnibus, quae secum defert, in navi ad locum tranquillitatis et quietis et ad ea, quae intendit, valeat pervenire". Praeter hoc Ruffini inventarium Libro privilegiorum s. Savini s. XV, licet mutilo, usi sumus *[D]*.

Archivum etiamtum a. 1753 ditissimum erat. In eo Felix Marius Nerinius De suscepto itinere subalpino epistolae tres ad Angelum Mariam Quirinium card. (Mediolani 1753) p. LIX multas chartas veteres et diplomata pontificum antiquissima inspexit. Nunc vero chartae s. Savini dispersae sunt. Maxima earum pars, quae, congregatione suppressa, Parmam devenit, hodie et in R. archivo et in bibliotheca Palatina custoditur (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 3. 4). Pleraeque chartae, quae locum Mose respiciunt, olim Romae in collegio Anglicano fuere, postea penes marchiones Mandelli, qui locum cum chartis domui hospitali Placentinae cesserunt (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 15). Praeterea Placentiae in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis nonnullae chartae s. Savini inveniuntur (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 9 sq.). Romae quoque in bibliotheca Vaticana (cod. Vat. lat. 10179) fasciculum chartarum s. Savini inde ab a. 1296 nuper repperimus (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 30).

Denique laudamus Necrologium s. Savini s. XI sq., quod H. Bresslau in N. Archiv V (1880) 438 sq. vulgavit.

A = Orig. Parma Bibl. Palatina.
*A*¹ = Orig. Piacenza Arch. degli Ospizi civili.
B = Cop. Parma Arch. di stato (S. Savino).
*B*¹ = Cop. Parma Bibl. Palatina.
*B*² = Cop. Piacenza Arch. degli Ospizi civili.
*B*³ = Cop. Piacenza Arch. capitolare.
C = Ruffini camerarii Inventarium privilegiorum et instrumentorum mon. s. Savini, mb. a. 1253, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 17; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 17 et Balsamo Catalogo dei mss. della bibl. com. I 69 n. 102.
D = Liber privilegiorum mon. s. Savini, mb. s. XV, ib., Ms. Pallastrelli B² n. II; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 17.
E = Chronologia monumentorum ab a. 1145 ad a. 1549, ch. s. XVI, Roma Arch. del Collegio Anglicano.
F = Manuscripta diversa spectantia ad ecclesiam et monasterium s. Savini Placentiae, s. XVII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 133; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.
G = Note di diritti di acque spettanti alla mensa vescovile, capitolare ed al monastero di S. Savino, s. XVII, Piacenza Arch. capitolare; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 11.
H = P. M. Campi Miscellanea vol. II, s. XVII, Parma Bibl. Palatina cod. 483; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 6.
I = Registro delle scritture dell' archivio dei canonici Lateranensi di S. Agostino di Piacenza, s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 120; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.

1 *(998)*

Gregorius V omnibus universaliter Christi famulis: sancit sine ulla diminutione inviolabiliter servari monasterio s. Savini, quicquid imperiali vel regali

praecepto nec non et episcopali decreto fideliumque oblatione eidem coenobio concessum est, et confirmando laudat decretum [Sigifredi ep.] de non auferendis terris vel rebus monasterii; decernit, ne aliquod symoniaca haeresis sibi vindicet commodum tempore, quo vocatio divina vices indixerit renovandorum in eadem ecclesia pastorum; prohibet insuper aliquem canonicum vel neophytum ambitione vel cupiditatis causa ordinari ibi abbatem. — Sedis apostolicae.

B² s. XI. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 21 n. 2 ex B². — Reg. JL. —.

†*2 *(999—1003)*

Silvester II usum mitrae et aliorum pontificalium abbati omnino liberum esse decernit.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

3 *(1012—24)*

Benedictus VIII omnibus universaliter Christi famulis: petentibus Sigefredo praesule Placentinae sedis et Wimperto abbate mon. s. Savini, repetit Gregorii V privilegium *(n. 1)*. — Apostolicae sedis.

D f. 21'. — Edd. Ughelli ¹ II 257 ex D; ² II 207 = Migne CXXXIX 1632 n. 34. — Regg. Campi I 313, qui perperam loquitur de Bonizone abbate. J. 3088. JL. 4052.

A. 1017 Petrus abbas s. Savini fuit (cf. Campi I 311). Wimpergum abbatem aug. 6 obiisse e necrologio s. Savini (cf. N. Archiv V 441) novimus.

†*4 *(1061—73)*

Alexander II usum mitrae et aliorum pontificalium abbati omnino liberum esse decernit.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

5 *Roma (1074) nov. 27*

Gregorius VII Dionysio Placentino ep.: nuntiat, se Rigizonem abbatem mon. s. Savini, ab eo ad audientiam apost. directum, recepisse eique praemissum monasterium eo usque commisisse, quoad ibi abbas loco eius sollemniter eligatur, qui Deo dignus et fratribus acceptus habeatur etc.

v. Episc. n. 22.

6 *Roma 1074 nov. 27*

Gregorius VII congregationi mon. s. Savini Placentiae constituti: nuntiat, se Rigizonem abbatem ad audientiam apost. venientem suscepisse eique monasterium, ne grave rerum suarum patiatur dispendium, eo usque commisisse, quoad in eo alter sollemniter eligatur, qui Deo dignus et sacris canonibus conveniens inveniatur; hortatur fratres, ut, neglecta omni nefanda pretii taxatione, posthabita consanguinitatis et amicitiae gratia, talem eligere secundum regulam s. Benedicti studeant, cum quo Deo servire concorditer valeant; rogat eos, ut pro recuperatione status Rom. ecclesiae suique incolumitate Deum iugiter exorent. — Rigizonem abbatem. Dat. Romae 5 kal. dec. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 27. — Edd. Carafa Epp. decr. III 637 n. 27. Tartini Rer. Ital. Scr. I 285. Mansi XX 146 n. 27. Migne CXLVIII 382 n. 27. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 139. Tononi Gregorio VII e i Piacentini p. 88 n. 2. — Regg. Poggiali Mem. III 357. J. 3659. JL. 4901.

7 *Laterano 1101 mart. 7*

Paschalis II Alberico abbati etc.: statuit, ut quaecumque praedia mon. s. Savini secus Placentiam situm in cellis, ecclesiis, villis vel rebus aliis

legitime possidet, firma ei permaneant; concedit sepulturam liberam et ius eligendi abbatem. — Ad hoc nos. Scr. p. m. Petri not. reg. et scrin. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., non. mar., ind. 9, inc. d. a. 1101, pont. autem d. Paschalis II pp. 2.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 23 n. 3 ex A. — Reg. JL. —.

†8 *Laterano 1101 mart. 7*

Paschalis II Alberico abbati etc.: confirmat possessiones *(ut n. 7)*; decernit usum mitrae et aliorum pontificalium ad instar Silvestri *(n. 2)* et Alexandri *(n. 4)* ei omnino liberum esse; adiciens, ut fratres infra sacra ministeria constituti signaculo s. crucis possint populum praemunire. — Ad hoc nos. Scr. p. m. Petri not. reg. et scrin. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., non. mart., ind. 9, inc. d. a. 1101, pont. autem d. Paschalis II pp. 2.

3 B a. 1324. B[2] a. 1324. [B[3] s. XIV. B[1] s. XVII. E f. 12. 13. 19. H p. 101]. — Edd. Campi I 525 n. 107 ex B = Migne CLXIII 62 n. 40. — Regg. Poggiali Mem. IV 49. J. 4382. JL. 5859.

Spurium, ex n. 7 confictum. Conf. Theodori I privilegium interpolatum pro monasterio Bobiensi JE. 2053.

9 *Cremona 1132 iul. 14*

Innocentius II Laurentio abbati etc.: confirmat monasterio s. Savini secus Placentiam sito possessiones propriis nominibus adnotatas et decimas; concedit sepulturam liberam et ius eligendi abbatem. — Desiderium quod. Ego Innocentius etc. Subscr. 8 card. Dat. Cremon. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 2 id. iul., ind. 10, inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

C f. 5 Reg. D f. 16. E f. 13. 20. — Edd. Poggiali Mem. IV 118 Exc. PflugkH. Acta II 269 n. 309 ex D. — Regg. Campi I 402. PflugkH. Iter p. 222 n. 317. JL. 7582.

Praetermittimus Innocentii privilegium abbati s. Savini concessum, in I f. 7' Innocentio II a. 1130 mai. 15 attributum, quod Campi II 88 recte Innocentio III et a. 1200 adscripsit.

10 *Laterano (1138—43) april. 23*

Innocentius II consulibus Placentinis: Laurentio abbate s. Savini conquerente, quod concives eorum aquam rivi s. Savini, ab imperatoribus monasterio s. Savini concessam et scripto suo firmatam *(n. 9)*, ei auferant et ad prata et terras suas a recto cursu suo avertant, mandat, quatenus eos ab huiusmodi iniuria districte coerceant et ipsam aquam monachis in pace dimitti faciant. — Dilectus filius. Dat. Lat. 9 kal. maii.

Edd. Campi I 531 n. 118 ex arch. abb. s. Savini ad a. 1130 (cf. I 398) = Migne CLXXIX 630 n. 567. — Regg. Poggiali Mem. IV 104. J. 5891. JL. 8304.

Neque autographum neque apographum huius rescripti in archivis repperimus.

*11 *(1144)*

Lucius II Laurentio abbati: repetit Innocentii II privilegium *(n. 9)*.

C f. 5 Exc. ad a. 1129. — Reg. Gött. Nachr. 1900 p. 38 n. 17 ex C. JL. —.

12 *(1152)*

Eugenius III Opizoni abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 9)* et Lucii *(n. 11)* confirmat monasterio s. Savini secus Placentiam sito possessiones pro-

priis nominibus adnotatas et decimas, et concedit ius eligendi abbatem et sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Eugenius etc. Subscr. 3 card.

B² s. XVI ex apogr. a. 1172. C f. 5' Reg. E f. 1. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 41 n. 20 ex B². — Reg. JL. —.

13 *Anagni 1173 mart. 28*

Alexander III Savino abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 9)*, Lucii *(n. 11)* et Eugenii *(n. 12)* suscipit mon. s. Savini secus Placentiam situm sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, ius eligendi abbatem et sepulturam liberam; sancit, ut in nocte natalis Domini more solito et in sabbato sancto in introitu missae et ad vesperas liceat fratribus secundum antiquam consuetudinem campanas pulsare; prohibet, ne liceat episcopo Placentino monasterio aut ecclesiis eius novas et indebitas exactiones imponere; prohibet insuper, ne cui liceat infra fines parochiae ecclesiam vel oratorium de novo construere. — Officii nostri. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Anagniae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 5 kal. april., ind. 6, inc. d. a. 1173, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 14.

B³ s. XIV. C f. 5' Reg. D f. 19'. [E f. 6. 15. F f. 30. I f. 16 Reg.]. — Edd. Ughelli ¹ II 272; ² II 218. Campi II 361 n. 23 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 425 n. 68 = Bull. Rom. ed. Taur. II 759 n. 68, = Migne CC 905 n. 1030. — Regg. Poggiali Mem. III 348. IV 304. J. 8208. JL. 12215.

14 *Anagni (1173—76) april. 8*

Alexander III T(edaldo) Placentino ep.: mandat, quatenus decimam clausi iuxta s. Ambrosium siti abbati et fratribus mon. s. Savini a b. m. Arduino qd. Placentino ep. collatam, sed a b. m. Hugone eius praedecessore, postmodum Tusculano ep., subtractam restituat.

v. Episc. n. 66.

15 *Anagni (1173—76) mai. 7*

Alexander III abbati et fratribus s. Savini: suscipit mon. sub apost. protectione, statuens, ut nemini liceat infra terminos parochiarum cappellas vel oratoria sine assensu dioecesani ep. et ipsorum de novo construere, salvis privilegiis R. E. — Quae a nobis. Dat. Anagn. non. mad.

B s. XII—XIII. D f. 17. — Ed. PflugkH. Acta III 239 n. 240 ex D. — Regg. Campi II 34. PflugkH. Iter p. 277 n. 644. JL. 12565 ad a. 1160—76.

16 *Laterano 1179 mart. 26*

Alexander III Guidoni abbati etc.: suscipit mon. s. Savini de Placentia sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, concedit ius clericos vel laicos e saeculo fugientes recipiendi, sepulturam liberam, facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi, ius eligendi abbatem. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 7 kal. april., ind. 12, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A¹. [C f. 5' Reg. D f. 17. E f. 7. 19]. — Ed. PflugkH. Acta III 269 n. 285 ex D. — Regg. Campi II 44. Poggiali Mem. IV 322. PflugkH. Iter p. 285 n. 695. J. 8683. JL. 13343.

*17 *1186 mart.*

Urbanus III concedit privilegium confirmationis et facultatem aquarum de Trivia ad monasterii et consortum utilitatem deducendarum.

G Reg. ad a. 1176. — Reg. Gött. Nachr. 1900 p. 12. JL. —.

18 *Verona (1186—87) mai. 30*

Urbanus III abbati et fratribus s. Savini: confirmat arbitrium in causa inter eos et canonicos maioris eccl. Placentinae super oblationibus festi s. Savini et cereis, qui in altari ponuntur, et decimis 5 braidarum (de Mosiis, de turre episcopi, de Turricella, de Regello et de domo infirmorum) et super confinibus de Clavenna, ab utraque parte receptum.

v. Eccl. cathedr. n. 41.

19 *Laterano 1192 mart. 16*

Celestinus III Berbanio abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 15)* suscipit mon. s. Savini de Placentia sub apost. protectione; confirmat omnes ecclesias, curias, villas, oppida, braidas, decimas et possessiones alias ab Alexandro pp. *(cf. n. 16)* confirmatas; prohibet, ne Placentinus ep. novas et indebitas exactiones monasterio imponat; confirmat libertates et immunitates et consuetudines. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac., Lat. can., 17 kal. april., ind. 10, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A[1]. [B[2] s. XV. B[2] s. XVIII. C f. 5'. D f. 18. E f. 10. 18]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 65 n. 45 ex A. — Regg. Campi II 73. PflugkH. Iter p. 325 n. 934 ex D. JL. 16838.

Berbanius abbas alio nomine Rolandus vocabatur, qui a. 1191 et a. 1192 saepius in chartis Placentinis occurrit (cf. Campi II 72 sq.).

*20 *(1192)*

Celestinus III committit Arditioni Placentino ep. controversiam inter Rolandum abbatem mon. s. Savini et plebem de Castro Arquato super eccl. de Lisirasco definiendam.

v. Castell'Arquato, Eccl. s. Mariae n. 5.

Monasterium s. Sepulcri.

A. 1055 Michael et Maurus Placentini cives prope muros Placentinae urbis ecclesiam s. Trinitati et b. Mariae dicatam excitaverunt, in qua sepulcrum in honore Salvatoris constituerunt; monasterium quoque monachorum et xenodochium peregrinorum ibi instituerunt (ed. Campi I 513 n. 89). Quam institutionem Dionysius episcopus Placentinus a. 1055 privilegio suo confirmavit (edd. Lancellotti Hist. Olivet. p. 254; Ughelli [1] II 259; [2] II 209; Campi I 514 n. 90). Monachi Benedictini in monasterio s. Sepulcri remanserunt usque ad a. 1484, quo Sixtus IV Olivetanos illuc introduci iussit (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 252 sq.; Campi I 260. 336; Lubin p. 300).

Monasterium s. Sepulcri a Dionysio ep. a. 1055 privilegium libertatis et ab Alexandro II aliisque Romanis pontificibus protectionem apostolicae sedis accepit. Itaque recensetur a Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 117):

„Ecclesia sancti Sepulchri I bisantium."

Privilegia monasterii s. Sepulcri Campi et ex archivo monasterii et ex tabulario ecclesiae maioris vulgavit. Nos vero Alexandri II, Urbani III et Clementis III privilegia (n. 1. 5. 6) frustra quaesivimus.

B = Cop. Piacenza Arch. capitolare.

*1 — *Lucca 1070 nov. 17*

Alexander II congregationi mon. s. Sepulcri: suscipit mon. sub apost. protectione, salva canonica reverentia ep. Placentini et matricis ecclesiae. Dat. Lucae 15 kal. dec., a pont. 10, a. d. inc. 1070, ind. 8.

Regg. Lancellotti p. 253 ad a. 1071. Campi I 347 ex arch. ecclesiae maioris = Poggiali Mem. III 353. JL. —.

2 — *Roma 1074 nov. 27*

Gregorius VII Dionysio Placentino ep.: inter alia scribit, se legatos direxisse, ut controversiam, quae inter eum et abbatem s. Sepulcri plebemve Placentinam sive Bonizonem subdiaconum versatur, intentius audiant.

v. Episc. n. 22.

3 — *Viterbo 1181 aug. 24*

Alexander III Stephano abbati etc.: suscipit mon. s. Sepulcri sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et libertatem, quam b. m. Dionysius qd. Placentinus ep. concessit; concedit sepulturam liberam et ius eligendi abbatem, sub censu byzantii 1 apost. sedi annis singulis persolvendo. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 7 card. Dat. Viterbii p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. sept., ind. 14, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 22.

B s. XIV. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 54 n. 35 ex B. — Reg. Lancellotti p. 253 ad a. 1180. JL. —.

4 — *Velletri 1182 aug. 2*

Lucius III Stephano abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 3)* suscipit mon. s. Sepulcri sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 3)*. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 non. aug., ind. 15, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

B s. XIV. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 57 n. 37 ex B. — Reg. JL. —.

5 — *(1186)*

Urbanus III abbati etc.: ad exemplar praedecessorum suorum suscipit mon. s. Sepulcri sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et libertatem, quam b. m. Dionysius qd. Placentinus ep. concessit; prohibet, ut infra fines parochiae nullus ecclesiam sive oratorium de novo construere audeat.

Edd. Campi II 370 n. 39 ad a. 1186 (cf. II 67) = Migne CCII 1465 n. 75. — Regg. Poggiali Mem. IV 372. J. 9883 et JL. 15744 ad a. 1185—87.

*6 — *(1187—88)*

Clemens III concedit privilegium confirmationis.

Reg. Lancellotti Hist. Olivet. p. 253. 255 ad a. 1187. JL. —.

Monasterium s. Syri.

Basilica s. Syri antiquissima est, ubi iam priscis temporibus monasterium Benedictinorum exstabat (cf. Campi I 157. 339 sq.). Penes ecclesiam s. Syri, iam diu a monachis derelictam, Dionysius episcopus Placentinus a. 1056 coenobium sanctimonialium instituit (ed. Campi I 515 n. 91). De eo cf. Lubin p. 301.

Archivum monialium s. Syri tempore suppressionis multa damna passum esse constat. Chartae superstites Parmam in R. archīvum translatae sunt. Lucii II vero privilegium autographum, quod olim penes Carolum Morbio exstabat, hodie in R. bibliotheca Hallensi adservatur. Praeterea adnotamus „Statuta monacharum s. Syri“, cod. mb. s. XII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 111.

A = Orig. Halle Universitätsbibliothek (Coll. Morbio vol. IX).
B = Cop. Parma Arch. di stato (S. Siro di Piacenza).

1 *Laterano 1144 oct. 8*

Lucius II Agneti abbatissae etc.: suscipit mon. s. Siri iuxta Placentinam civ. situm sub apost. protectione, et confirmat possessiones; sancit, ut sacerdotes, qui in ecclesia s. Mariae Magdalenae habitant, beneficium, quod modo ab altari s. Siri habent vel habituri sunt, semper ab eo recognoscant et sanctimonialibus devote deserviant, ita ut singulis diebus per totum annum unam missam in coenobio s. Siri celebrent etc.; de electione vero sacerdotum statuit, ut abbatissa prius in sacerdotum electione conveniat et personas bonas eligat, electos autem episcopo et canonicis repraesentet; adicit, ut in sacerdotum beneficiis nullam exactionem sanctimoniales facere praesumant. — Desiderium quod. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 8 id. oct., ind. 8, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 61 n. 60 ex A. — Reg. JL. 8654a.

Quae de ecclesia s. Mariae Magdalenae statuta sunt, ex Arduini Placentini ep. privilegio a. 1141 concesso deprompta sunt (ed. Campi I 540 n. 132).

**2* *Laterano 1178 april. 4*

Alexander III Britiae abbatissae etc.: ad exemplar Lucii *(n. 1)* suscipit monasterium s. Siri sub apost. protectione, et confirmat possessiones et decretum Arduini ep.

Reg. Campi II 42. JL. —.

3 *Roma S. Pietro 1194 mai. 31*

Celestinus III abbatissae et monialibus s. Syri de Placentia: confirmat ecclesiam s. Martini de Pontenurio, sicut eam ab ecclesia s. Savini sub census pensione annua possident. — Iustis petentium. Dat. Rom. ap. s. Petrum 2 kal. iun. pont. n. a. 4.

B a. 1366. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B. — Reg. Campi II 76. JL. —.

De hac investitura cf. chartam a. 1163 iun. 12 ap. Campi II 20.

Monasterium s. Benedicti.

Ecclesia s. Marci a. 1093 a nobilibus Pastorellis, Pallastrellis, Secamellicis aliisque nobilibus Placentinis extra urbem exstructa est, qui a. 1095 monasterium penes eam condiderunt, ubi Vallumbrosanos monachos sub Andrea primo abbate instituerunt (chartam fundationis ed. Campi I 524 n. 106). Huius monasterii s. Marci prima in privilegiis Vallumbrosanorum mentio habetur in Paschalis II privilegio a. 1115 (vol. III p. 89 n. 10). Postea monasterium nomen s. Benedicti accepit. A. 1431, iubente Eugenio IV, canonici Lateranenses ex congregatione Frisionaria illuc introducti sunt (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 626 sq.; Campi III 204 sq.). De eo cf. Campi I 365 sq.; Lubin p. 300.

Privilegiorum, quae sequuntur, apographa in libris Vallumbrosanorum leguntur (cf. vol. III p. 86). Chartas monasterii s. Benedicti, quae olim Placentiae penes canonicos Augustinianos adservabantur, nos frustra quaesivimus.

B = Cop. Torino Arch. arcivescovile.
C = Registrum Vallis umbrosae, olim in archivo s. Praxedis de Urbe, nunc desideratur.
C[1] = Protocollum tom. I, olim in archivo Vallumbrosano, hodie quoque desideratur.
D = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
D[1] = Quamplurimae ss. pontificum epistolae, s. XVII sq., cod. Vat. lat. 7157.
E = Scritture dell' archivio dei canonici Lateranensi di S. Agostino di Piacenza vol. II. III, nunc desiderantur; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.
F = P. M. Campi Miscellanea vol. I. II, s. XVII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 82; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.
G = (Vincentii Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe.
H = Ambrosii Genovini Liber plurium bullarum ss. pontificum etc. ad congregationem Vallumbrosanam spectantium, a. 1754, ib.
I = Privilegia congregationis Vallis umbrosae, s. XVIII, ib.
K = Registro delle scritture dell' archivio dei canonici Lateranensi di S. Agostino di Piacenza, s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 120; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.

1 *Laterano (1150) april. 14*

Eugenius III Vitali abbati s. Benedicti de Placentia: concedit oratorium b. Petri, situm in territorio Taurinensi ultra fl. Sturiae, quod Petrus Podisii et Taurinus Rista s. Rom. ecclesiae per manus suas obtulerunt, et tradit ei eiusque successoribus eiusdem loci dispensationem liberam, eo tenore, ut per fratres Vallembrosanae congregationis eidem loco futuris temporibus serviatur, xenodochium ad obsequium pauperum ibidem constructum studiosius pertractetur et naves ad opus transeuntium ipsum flumen paratae semper inveniantur atque census 1 aurei apost. sedi annis singulis persolvatur. — Quotiens illud a. Dat. Lat. 18 kal. maii.

B s. XIII. [E II n. 6 dep. = K f. 12 Exc. F I f. 280]. — Edd. Campi II 351 n. 1 ad a. 1151 = Migne CLXXX 1411 n. 379. Mon. hist. patr. Chart. I 801 n. 495 ex B. — Regg. Poggiali Mem. IV 220. J. 6513. JL. 9379.

Conf. Albini et Cencii Librum censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 113; I 111):

„Ecclesia sancti Petri ultra flumen Sturae cum hospitali ibidem sito I morabutinum".

Omittimus autem Alexandri pp. rescriptum, dat. Anagniae iun. 26, pont. n. a. 1, quod Campi II 15 ex archivo canonicorum regularium Lateranensium ad a. 1160 refert (cf. Poggiali Mem. IV 259), quum certe Alexandro IV et a. 1255 iun. 26 attribuendum sit.

2 *Laterano 1194 april. 19*

Celestinus III Bonitio abbati s. Benedicti de Placentia: ad exemplar Eugenii *(n. 1)* concedit oratorium b. Petri, situm in territorio Taurinensi ultra fl. Sturiae etc. *(ut n. 1)*. — Quotiens illud a. Dat. Lat. 13 kal. maii pont. n. a. 4.

[C f. 192 dep. =] D f. 555 [= D[1] f. 68'. C[1] f. 57 dep. =] G p. 287. H f. 141. I f. 52'. [E III n. 19 dep. =] K f. 26 Reg. (13 kal. martii). *F II Reg. — Ed. Nardi Bull. Vallumbr. p. 82. — Regg. PflugkH. Iter p. 330 n. 964 ex D[1]. JL. 17089.*

3 *Laterano 1195 ian. 21*

Celestinus III abbati et conventui s. Benedicti Placentin.: confirmat compositionem controversiae inter eos ac Martinum abbatem s. Mariae Vallis umbrosae super iure et institutione coenobii s. Iacobi Taurinensis.

v. Fiesole, Mon. s. Mariae Vallumbrosanum n. 33 (vol. III p. 95).

4 *Laterano 1196 ian. 13*

Celestinus III Martino abbati Vallis umbrosae: litteras confirmatorias, sicut B(onitio) abbati s. Benedicti de Placentia concessae sunt *(n. 3)*, sibi postulanti assignari, confirmat compositionem inter eum nomine Vallisumbrosani monasterii et B(onitium) abbatem s. Benedicti per mag. Gualzonem canonicum eccl. Cremonensis et mag. Aliothum super monasterio de Taurino factam.

v. Fiesole, Mon. s. Mariae Vallumbrosanum n. 37 (vol. III p. 96; ed. Gött. Nachr. 1908 p. 304 n. 43).

Domus hospitalis Misericordiae.

(Ecclesia s. Aegidii)

Populus Placentinus a. 1090, ut narrat Campi I 363, pro remedio necis Bonizonis episcopi duas domos hospitales aedificari iussit, alteram in honorem s. Spiritus, alteram Misericordiae. Positum fuit xenodochium Misericordiae cum ecclesia s. Aegidii in burgo portae Stratae Levatae (cf. Muratori Scr. XVI 574. 576).

Campi vero (I 396) Hugonem, institutorem ordinis in hac domo hospitali, magistrum Templi fuisse eandemque domum ad Templarios pertinuisse opinatur.

Domus Misericordiae recensetur apud Albinum et Cencium in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 112; I 115):

„Ecclesia de Misericordia II solidos Placentinos singulis annis."

Sed in privilegiis nostris huius census nulla fit mentio.

Privilegia, quae Campi ex archivo commendatarii Misericordiae vulgavit, hodie in bibliotheca Parmensi inveniuntur.

A = Orig. Parma Bibl. Palatina.

**1* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1154 april. 24*

[Anastasius IV Ottoni rectori etc.]: ad exemplar Eugenii *(n. 1)* suscipit domum hospitalem de Misericordia sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et ordinem, a b. m. Hugone fundatore institutum et a b. m. Arduino Placentino ep. roboratum, et concessionem praefati Arduini ep., videlicet ut a sacerdotibus inibi et in eccl. s. Egidii commorantibus nullus de Placentina eccl. fidelitatem ullatenus exigat. — [Cum omnes ecclesiae]. Ego Anastasius etc. Subscr. 10 card. [Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. maii, ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1].

A (mutilum). — Edd. Campi II 353 n. 4 ex A = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 343 n. 12 = Bull. Rom. ed. Taur. II 613 n. 12, = Migne CLXXXVIII 1062 n. 67. — Regg. Poggiali Mem. IV 98. 227. J. 6797. JL. 9872.

3 *Roma S. Pietro 1158 ian. 21*

[Hadrianus IV Alberto rectori etc.: Hugone ep. Placentino petente, suscipit eccl. b. Egidii cum hospitali de Misericordia sub apost. protectione, confirmat possessiones et iura *(ut n. 2)*, consuetudines et libertates et clavicam aquae ab Hugone ep. concessam. — Religiosis desideriis]. Ego Adrianus etc. Subscr. 7 card. [Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal. feb., ind. 11, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 4].

A (mutilum). — Edd. Campi II 356 n. 11 ex A ad a. 1157 = Migne CLXXXVIII 1550 n. 176. — Regg. Poggiali Mem. IV 244. J. 7031. JL. 10380.

Civitas Placentina.

(Clerus et populus)

De archivo civitatis cf. Gött. Nachr. 1900 p. 14 sq. Ibi adservantur codices duo maximi pretii, q. app. Registrum magnum et Registrum parvum, de quibus cf. L. Bethmann in Archiv XII 691 sq.; C. Cipolla in N. Archivio Veneto N. Ser. XI p. I (1906) 159 sq.; L. Cerri in Bollettino stor. Piacentino IV (1909) p. XXXVI sq.

Praeterea nonnulla documenta, quae civitatem ipsam respiciunt, in archivo ecclesiae collegiatae s. Antonini repperimus (cf. supra p. 471).

De bibliotheca civitatis cf. Gött. Nachr. 1900 p. 17 sq. et Aug. Balsamo Catalogo dei manoscritti della biblioteca comunale di Piacenza I (Piacenza 1910).

A = Orig. Piacenza Arch. di S. Antonino.

C = Registrum magnum communis Placentiae, mb. s. XIII sq., Piacenza Arch. comunale.

C^1 = Registrum parvum sive mezzanum communis Placentiae, mb. s. XIII sq., ib.
D = Vinc. Boselli Copie ed estratti di carte antiche, cavate da diversi archivi, relative alle cose Piacentine, in vol. Diversorum D, s. XVIII ex., Piacenza Arch. capitolare; cf. supra p. 443.

1 *(890)*

Stephanus V omnibus sacerdotibus atque iudicibus, clero et populo seu universae generalitati Placentiae commorantibus: sancit, ut tam Bernardus diaconus in episcopum consecratus quamque omnes decessores sui in perpetuum sub Ravennatis eccl. pontificatu plenam observantiam totamque fidelitatem viriliter custodiant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 150.

2 *Roma 1075 mart. 3*

Gregorius VII universis catholicis Placentinae eccl.: nuntiat, se immutabili sententia s. synodi et irrevocabili consensu omnium circumsedentium fratrum Dionysium qd. ep. absque ulla umquam spe reconciliationis ab omni episcopali honore deposuisse etc.

v. Episc. n. 24.

3 *Laterano (1101—03) mai. 12*

Paschalis II clero et populo Placentinae urbis: scribit de matrimoniis incestis; interdicit, ne quis infra gradum septimum consanguineis in coniugium copuletur; confirmat sententiam excommunicationis a Iohanne S. R. E. presb. card. et vicario episcopi promulgatam. — Quanto vos. Dat. Lat. 4 id. mad.

Anselmi Coll. can. (cod. Graecen. Ms. II 351) f. 195. — Ed. Gött. Nachr. 1911. — Reg. JL. 6491a ad a. 1100—16.

De tempore cf. Gött. Nachr. 1911.

4 *Laterano (1138—43) april. 23*

Innocentius II consulibus Placentinis: mandat, quatenus concives suos, qui aquam rivi s. Savini monasterio s. Savini auferunt et ad prata et terras suas a recto cursu suo avertunt, ab huiusmodi iniuria districte coerceant etc.

v. Mon. s. Savini n. 10.

5 *Pisa (1148) nov. 9*

Eugenius III clero et populo Placentin.: praecipit, quatenus Ravennati archiep. tamquam metropolitano oboedientiam et reverentiam deferant.

v. Ravenna, Archiepisc. n. 210.

6 *Ferentino (1151) mai. 10*

Eugenius III R(ogerio) de Arena, F(ulconi) Stricto et N(icolao) de Castello Arcuato, iudicibus Placentinis: mandat, quatenus causam super terra de Brugneto dictante iustitia decidant.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 25. — Rogerius iudex de Arena a. 1156, Fulco Strictus a. 1134. 1146. 1150. 1157, Nicolaus de Castello Arcuato a. 1139. 1143 consules civitatis Placentiae erant (cf. Chronica rectorum civ. Placentiae ap. Muratori Scr. XVI 611 sq.).

7 *(1151)*

G(uido) Hostiensis ep. et apost. sedis legatus Placentinis consulibus: praecipit, ut oblationes, quas populus Placentinus in vigilia festivitatis s. Antonini facere consuevit, consilio praepositi eius constituant etc.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 26.

*8 (1151)

Eugenius III Placentinam civitatem interdicto subicit.

De hac sententia loquitur Petrus Cluniacensis abbas in epistola ad Eugenium III missa (Epp. lib. VI n. 44 edd. Bibl. Cluniacen. p. 949 = Campi II 351 n. 2 = Poggiali Mem. IV 217 = Bibl. patr. ed. Lugdun. XII 2 = Migne CLXXXIX 462 n. 44). — Reg. JL. —.

*9 (1153—54)

Anastasius IV definit controversiam inter abbatissam s. Iuliae Brixien. et Speronem et consortes eius de portu Placentino.

v. Brescia, Mon. s. Salvatoris et s. Iuliae (JL. 9807). — De re cf. B. Pallastrelli Il porto e il ponte del Po presso Piacenza in: Arch. stor. Lomb. IV (1877) 9 sq.; A. Solmi Le diete imperiali di Roncaglia e la navigazione del Po presso Piacenza (1910) p. 28; A. G. Tononi Nuovo documento intorno al porto e ponte sul Po presso Piacenza in: Piacentino istruito a. 1910.

10 (1154)

Aribertus S. R. E. tit. s. Anastasiae presb. card., apost. sedis legatus, toti clero Placentino: nuntiat, se super controversia Brugneti inter episcopatum et canonicos s. Antonini diutius agitata testes canonicorum audivisse et consules et eos, qui bona palatii procurabant, ad suam praesentiam vocavisse etc.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 28.

*11 (1154 ex.)

Aribertus presb. card. tit. s. Anastasiae, legatus apost. per totam Lombardiam, subicit Placentinam civ. interdicto propter rapinam quandam.

Laud. in n. 14. — Reg. Campi II 5. JL. —.

*12 (1154 ex. — 1155 in.)

[Hadrianus IV] mandat archidiacono Placentino (quia sedes episcopalis vacat), ut Speronum eiusque consortes excommunicet, nisi infra 40 dies apost. se conspectui repraesentent aut pontem in Pado mortuo destruant.

Laud. in Gualdini Mediolanen. archiep. charta a. 1174 april. 4 (ed. Pallastrelli in Arch. stor. Lomb. IV 34). — Reg. JL. —.

*13 (1154 ex. — 1155 in.)

[Hadrianus IV] committit Petro Papiensi ep. causam inter Speronum eiusque consortes et abbatissam s. Iuliae de Brixia super ponte Placentino audiendam.

Laud. ut n. 12. — Reg. JL. —.

14 *Roma S. Pietro (1155) ian. 9*

Hadrianus IV universo clero et populo Placentino: absolvit civitatem Placentinam a debito interdicti *(n. 11)* et omnia divina officia eis de cetero concedit celebrare, a civibus iureiurando recepto, quod rapinam, pro qua terra eorum fuerat interdicto subiecta, Placentini cives nullatenus commiserint et in raptores illos nullam iurisdictionem spiritualem vel temporalem eos constet habere etc.

v. Episc. n. 51.

15 *Roma S. Pietro (1155) mart. 4*
Hadrianus IV clero et populo Placentino: mandat, quatenus Hugonem ep., a sese consecratum, cum honore magno et reverentia ut patrem et animarum rectorem recipere studeant etc.
v. Episc. n. 54.

**16* *(1155—58)*
Hadrianus IV mandat Hu(goni) Placentino ep., ut corrigi faciat et plenarie emendari, quae . . Spero, Clod(?) . . . et socii eorum, parochiani ipsius, contra sententiam, quam Anastasius pp. de controversia inter eos et abbatissam s. Iuliae (Brixien.) super portu Placentino promulgavit *(n. 9)*, fecerint.
Laud. in n. 17. — Reg. JL. —.

17 *Laterano (1157—59) feb. 18*
Hadrianus IV Hu(goni) Placentino ep.: per iterata scripta *(n. 16)* mandat, quatenus eosdem praesumptores et socios eorum districte admonere non differat, ut sacramentum suum firmiter observantes, navem, quam in portu Placentino statuerant, removendo et pontem positum destruendo, sententiam Anastasii pp. *(n. 9)* teneant inconcussam; alioquin eos et complices eorum infra 20 dies anathematis vinculo denuntiet innodatos et sententiam ipsam usque ad condignam satisfactionem inviolabiliter faciat observari; nihilominus consules Placentinos commoneat, ut ab infestatione praedicti portus omnimodo desistentes, navem sine dilatione removeant et praenominatos Speronem et C. et socios compellant districtius ad antedictam sententiam inviolabiliter observandam.
v. Brescia, Mon. s. Salvatoris et s. Iuliae (JL. 10234. 10480).

18 *Laterano (1157—59) mart. 8*
Hadrianus IV Placentinis consulibus: mandat, quatenus marchiones, qui quasdam possessiones monasterii s. Sisti per violentiam detinent, ad integram ipsarum possessionum restitutionem vel ad plenam exinde iustitiam exhibendam compellant.
v. Mon. s. Sixti n. 32.

**19* *(Veroli 1170 mart.)*
Alexander III mandat Aquileiensi patriarchae, Mediolanensi archiep. et Odoni s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., apost. sedis legatis, nec non et universis epp. per civitates Lombardiae, Marchiae et Romagnolae constitutis, ut, si aliqui homines Lombardiae sive civitates quamlibet absque consilio communium consulum fecerint coniurationem, ipsi civitatem, in qua facta fuerit, interdicto subiciant et tam consules quam eos, qui coniurationem illam fecerint, sententia excommunicationis percellant.
Laud. in n. 20. — Reg. JL. —.

20 *Veroli (1170) mart. 24*
Alexander III universis consulibus civitatum Lombardiae, Marchiae et Romagnolae et aliis hominibus tam maioribus quam minoribus in societate et coniunctione Lombardorum exsistentibus: scribit de legatione Pavembergensis ep. ex parte Friderici imp., de praeceptis legatis suis datis *(n. 19)*; mandat,

quod, si civitas quaelibet vel homines aliquam offensam incurrerint et rectorum mandato parere neglexerint, in civitate, quae hoc attemptaverit, divina prohibeantur officia celebrari et principales illius offensae fautores anathematis gladio feriantur; iniungit, ut mercatores de Tuscia in terris ipsorum nec manere nec mercari neque venire sinant neque ipsorum seu ultramontanos negotiatores ad eos transire quomodolibet permittant. — Non est dubium. Dat. Verul. 9 kal. april.

A (G sotto). [D p. 72. 137]. — Edd. Boselli I 322 ex A = Böhmer Acta imperii p. 600 n. 888. — Regg. Bethmann in Archiv XII 694. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 669 n. 7853a. JL. 11747.

Alterum exemplar, quod in Libro iurium civ. Lauden. legitur (dat. Verul. 6 kal. april.), ed. Vignati Storia della lega Lombarda p. 201 et Cod. dipl. Laud. II 60 n. 48.

21 Tusculanum (1170—72) dec. 21

Alexander III praeposito s. Antonini: significat, quod Iohanni Grasso Placentino civi 66 marcas argenti, quas ab eo pro necessitatibus ecclesiae mutuaverit, solvere tenetur; mandat, quatenus illas 16 marcas et 5 uncias argenti, quas a M(anfredo) s. Georgii ad Velum aureum diac. card. receperit, eidem I. per manum Iohannis Boni subdiaconi ad pondus Trecense fino argento sine diminutione assignet.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 36.

**22 (1173)*

Alexander III committit Galdino s. Mediolanensis eccl. archiep., apost. sedis legato, controversiam inter abbatissam s. Iuliae de Brixia et consules Placentinos super portu et ponte super Padum audiendam.

Laud. in Galdini archiepisc. charta de depositionibus testium a. 1174 april. 4 (ed. Pallastrelli in Arch. stor. Lomb. IV 34) et in eiusdem sententia a. 1174 mai. 21 prolata (ed. Odorici Storie Bresciane VI 26 n. 133). — Reg. JL. —.

**23 (1173)*

Alexander III mandat consulibus Placentinis, ut abbatissae monasterii s. Iuliae (de Brixia) super iure, quod habet monasterium in portu et ponte Placentino et etiam in pedagio, nullam molestiam vel iniuriam faciant, sed illud eam permittant pacifice possidere aut in praesentia G(aldini) Mediolanensis archiep., apost. sedis legati, et Terdonensis ep. faciant iustitiam complementum.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

**24 (1173)*

Alexander III mandat G(aldino) Mediolanensi archiep., apost. sedis legato, ut W. de Porta, si apost. conspectui se praesentare non possit, recepto ab eo iuramento secundum formam ecclesiae, a vinculo excommunicationis absolvat.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

Gens de Porta tunc inter familias Placentinae civitatis floruit.

25 Anagni (1173) oct. 17

Alexander III consulibus Placentinis: iterum mandat *(n. 23)*, quatenus pedagium, quod F(ridericus) dictus imp. et nuntii eius abbatissae s. Iuliae

(de Brixia) ac monasterio suo solvebant, ei cum integritate solvant; addit, se iuxta votum eorum admittere non posse, ut W. et Er. de Porta, non exhibita sibi corporali praesentia, a vinculo anathematis absolvat, qui in mag. P(etrum) subdiac. apost. sedis, eccl. s. Antonini canonicum, ausu sacrilego violentas manus iniecerunt et eum vulnerando et incarcerando inhoneste tractarunt; se G(aldino) Mediolanensi archiep. dedisse in mandatis *(n. 24)*, ut eundem W., si apost. se conspectui praesentare non possit, recepto ab eo iuramento, a vinculo excommunicationis absolvat. — Cum monita. Dat. Anagn. 16 kal. nov.

A (G sotto). — Edd. Boselli I 325. PflugkH. Acta III 244 n. 250 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 671 n. 8284a. JL. 12324 ad a. 1173—74.

26 *(Anagni 1174 feb. 9)*

Alexander III G(rimerio) Vicecomiti et R(icardo) Surdo: mandat, quatenus super causa de Brugneto, a praeposito et canonicis s. Antonini et Placentino ep. arbitrio ipsorum commissa, cum consilio prudentum virorum deliberent etc.

v. Eccl. coll. s. Antonini n. 39. — Grimerius Vicecomes a. 1161. 1166. 1168. 1173. 1175, Ricardus Surdus a. 1152. 1156 consules Placentinae civitatis fuerunt (cf. Chronica rectorum civ. Placentiae ap. Muratori Scr. XVI 611 sq.).

**27* *(1180)*

Alexander III committit Petro praeposito s. Antonini et Rodulfo de Concesio causam inter monasterium s. Iuliae (Brixien.) et commune Placentinum super ponte et portu et transitu super Padum audiendam.

Laud. in charta a. 1180 (C f. 65 et C[1] f. 41). — Regg. Campi II 53. Poggiali Mem. IV 329. JL. —.

28 *Tusculanum (1171—81) feb. 6*

Alexander III universis Placentinis consulibus: praecipit, quatenus Placentino ep. in omnibus auxiliari curent et Fulconem civem, qui vicedominatum Hugonis subdiaconi apost. sedis contra conventionem inter b. m. Hugonem qd. Placentinum et Tusculanum ep. et fratres ipsius Fulconis interpositam praesumpserit invadere, et fratres eius temporali poena distringant, ut universa ablata restituant. — Referente nobis. Dat. Tusculan. 8 id. feb.

A (D 56). — Edd. Ughelli [1] II 271 Exc.; [2] II 217. Campi II 362 n. 24 ad a. 1173 = Migne CC 1282 n. 1482. — Regg. Poggiali Mem. IV 305 ad a. 1173. J. 9282 et JL. 14232 ad a. 1168—81.

29 *(Piacenza 1188 mart. 5)*

Coram Petro tit. s. Caeciliae presb. card., apost. sedis legato, Moruellus, Opizo et Albertus fratres, marchiones Malaspinae, concedunt consulibus Placentinis omnia, quae habuerant in valle Tarri.

C f. 82. C[1] f. 51. — Regg. Locati p. 59. Campi II 70 ad a. 1189. JL. —.

**30* *Borgo San Donnino (1188 ex.)*

Coram Petro Diano s. Caeciliae presb. card. et Sofredo diac. card. s. Mariae in Via lata Vetulus Parmensis civis et iudex iurat super verbo pacis inter Parmenses et Placentinos faciendae.

Laud. in n. 31. — Reg. Campi II 70. JL. —.

31 *Parma 1189 ian. 1*

Coram Sofredo s. Mariae in Via lata diac. card. aliisque consiliarii Parmae iurant, se observaturos esse praecepta, quae ipse Sofredus atque Petrus Dianus s. Caeciliae presb. card. eis fecerint, sicut Vetulus Parmensis civis et iudex super verbo pacis inter Parmenses et Placentinos faciendae iuravit in eccl. s. Donnini de Burgo coram eisdem cardinalibus *(n. 30).*

C f. 124. C¹ f. 83. — Ed. Affò Storia di Parma II 400 n. 102 ex C. — Regg. Locati p. 62. Campi II 70. Bordoni Thes. s. eccl. Parmen. p. 65. Poggiali Mem. IV 388. JL. —.

Conf. Chron. Placentinum auctore Iohanne de Mussis ap. Muratori Scr. XVI 456. 585.

32 *(1189)*

Petrus tit. s. Caeciliae presb. et Sofredus s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legati, universis Dei fidelibus: nuntiant, se a Clemente III ad pacem reformandam inter civitates Lombardiae destinatos, receptis iuramentis a Parmensium consulibus *(n. 31)* et a Iacobo potestate Placentino et nobilibus viris Monruello, Opizone, Alberto marchionibus *(n. 29)* et ab universo utriusque civitatis consilio, pacem inter eos praevidisse; praecipiunt Iacopo potestati, consulibus et aliis nobilibus Placentinis, quatenus iam dictis marchionibus reddant pacem pro se et civitate sua et faciant iurare omnes cives suos ad 15 annos usque ad 60 secundum formam adnexam. — Cum summus pontifex.

C f. 143. C¹ f. 98'. — Regg. Locati p. 62 ad a. 1190. Campi II 71. Poggiali Mem. IV 387. 389. JL. —.

**33* *(1189)*

Clemens III committit Miloni Mediolanensi archiep. causam inter Tedaldum Placentinum ep. ex una parte et consules et commune de Placentia ex altera de pedagio Florentiolae et de advocatia et de curadla vertentem.

v. Episc. n. 88.

**34* *(1190)*

Clemens III mandat consulibus Placentinis, qui in ecclesias civitatis ausu temerario insurgentes, non solum earum ianuas confregerunt, sed exinde clavibus asportatis eas reddere noluerunt et iuramento firmaverunt, quod usque ad kal. iunii, nisi de consilio ipsius civitatis ad campanae pulsationem remanserit, 600 libras auferre ipsis ecclesiis conabuntur, ut a tam nefario proposito quantocius desistant.

Laud. in n. 36. — Reg. JL. —.

**35* *(1190)*

Clemens III mandat Placentino ep., ut, nisi consules Placentini a nefario suo proposito *(n. 34)* desistant, in ipsos ecclesiasticam censuram et in totam civitatem, exceptis poenitentiis et baptismate parvulorum, sententiam proferat interdicti.

Laud. in n. 36. — Reg. JL. —.

36 *Laterano 1190 mart. 28*

Clemens III (Miloni) Mediolanensi archiep. et suffraganeis eius: mandat, quatenus sententiam, quam Placentinus ep. in consules Placentinos propter

nefaria eorum proposita promulgaverit, ratam habeant et firmam et faciant inviolabiliter observari, ipsorum parochianis districtius prohibentes, ne cum ipsis Placentinis contractum aliquem sive mercimonium contrahere aliqua ratione praesumant. — Gravis et. Dat. Lat. 5 kal. april. pont. n. a. 3.

A (D 57). [D p. 136]. — Edd. Campi II 371 n. 42 ex A = Migne CCIV 1455 n. 138. — Regg. Poggiali Mem. IV 396. J. 10171. JL. 16481.

**37* *(1192)*
Consules Placentini appellant contra (Obertum de Rocca) archidiaconum et (Obertum) praepositum eccl. Placentinae ad Romanam curiam de electione (Arditionis) ep., quae iure populi consensu fieri debet.

Regg. Locati p. 62. Ughelli [1] II 274; [2] II 220. Campi II 73. JL. —.

Conf. Episc. n. 90.

38 *Laterano 1196 april. 26*
Celestinus III Bagalot et Girardo et eorum sociis, mercatoribus Placentinis: scribit de certa pecuniae quantitate, Aquilegensi patriarchae pro ecclesiae suae negotiis promovendis mutuo tradita.

v. Aquileia, Patriarchatus (ed. Gött. Nachr. 1899 p. 280 n. 22). — Adnotamus insuper chartam a. 1193 mai. 2, qua consules Placentini Sigeloc protonotario imperatoris, praesente Petro Diano presb. card. s. Caeciliae, apost. sedis legato, 180 marcas argenti se dedisse confessi sunt (cf. Campi II 75).

Quartazzola

Domus de Ponte Trebiae — Monasterium s. Salvatoris.

Campi I 415 sq. — Lubin p. 312. — Janauschek Orig. Cistercien. p. 221 n. 574.

Historiam fundationis huius monasterii novimus ex Arduini episcopi Placentini privilegio a. 1143 (edd. Campi I 541 n. 133; Poggiali Mem. IV 187), quo administrationem Pontis Trebiae, ubi tunc Nicolaus rector fuit (cf. n. 1), abbati et monachis monasterii s. Mariae de Pulsano in Apulia concessit. Novum monasterium s. Salvatori dicatum, quod modo nominabatur de Trebia sive iuxta Gossolengum sive de Quartazzola (i. e. ad quartum lapidem) modo s. Mariae de Ponte sive de Pulsano, post mortem Nicolai rectoris a priore (n. 2), postea ab abbate (n. 4) sub cura Pulsanensis abbatis rectum est. Recensetur etiam in Alexandri III privilegio congregationi Pulsanensi a. 1177 concesso JL. 12778, ubi legitur „mon. s. Salvatoris in territorio Placentiae“. A. 1217, ut Campi opinatur (II 115), monasterium ad Cistercienses transiit. Monachi privilegia habuerunt a Friderico I a. 1155 et a. 1158 et ab Heinrico VI a. 1196 (Stumpf Regg. 3706. 3821 a. 5029) et a Friderico II a. 1238 mai.

Quae remanserunt chartae, et in registris civitatis Placentinae et penes comites Anguissola Scotti et in archivis hospitii Placentini et ecclesiae maioris inveniuntur (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 15. 16).

B = Cop. Piacenza Arch. dei Conti Anguissola Scotti.
B[1] = Cop. Piacenza Arch. degli Ospizi civili.
C = Registrum magnum communis Placentiae, mb. s. XIII sq., Piacenza Arch. comunale; cf. supra p. 509.
D = P. M. Campi Miscellanea, s. XVII, ib., Ms. comunali n. 32; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 19.

1 *Viterbo 1146 nov. 13*

Eugenius III Nicolao rectori ecclesiae domus de Ponte Trevia etc.: suscipit domum sub apost. protectione, et confirmat possessiones et decimas. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 11 card. Dat. Viterbi p. m. Baronis S. R. E. subdiac., id. nov., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

C f. 558'. — Ed. PflugkH. Acta III 80 n. 79 ex C. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 661 n. 6261a. JL. 8956. 8957.

Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 698 n. CCCCXIa et n. CCCCXVIIIa laudat duo privilegia monasterio s. Mariae de Ponte Trebiae concessa, alterum Eugenii III, alterum Clementis III (dat. Viterbii id. magii a. 2), quae ad Clementem IV a. 1266 mai. 15 potius referenda sunt (cf. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 62).

2 *Segni 1151 nov. 28*

Eugenius III Sansoni priori etc.: suscipit mon. s. Salvatoris in territorio Placentino iuxta Gossolengum situm sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas nominibus et concessionem a b. m. Arduino ep. et Nicolao rectore atque consulibus Placentinis monasterio s. Mariae de Pulsano factam et decimas. — Desiderium quod. Ego Eugenius etc. Subscr. 9 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 4 kal. dec., ind. 15, inc. d. a. 1151, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 7.

C f. 562' et f. 662. — Ed. PflugkH. Acta III 109 n. 105 ex C. — Regg. Campi II 2. Poggiali Mem. IV 219. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 663 n. 6590a. PflugkH. Iter p. 244 n. 448. JL. 9497.

**3* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *Verona 1187 mart. 12*

Urbanus III abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 3)* suscipit eccl. s. Salvatoris de Trebia sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam atque institutionem Pulsanensis ordinis, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Monet nos. Ego Urbanus etc. Subscr. 12 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 id. mart., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

B a. 1340. B[1] *a. 1348. D p. 704. — Edd. Campi II 370 n. 40 ex B = Migne CCII 1505 n. 124. — Regg. Poggiali Mem. IV 378. J. 9952. JL. 15953.*

Pontenure

Ecclesia s. Petri de Ponte Nurae.

De loco cf. Molossi Vocabolario p. 430 sq.

Archivum ecclesiae parochialis s. Petri Pontinurensis chartas inde ab a. 1204 continet. Azonis cardinalis sententia, quam Campi apud archipresbyterum Pontisnurii vidit, nunc in archivo ecclesiae maioris Placentinae exstat (cf. supra p. 460).

B = Cop. Piacenza Arch. capitolare (G 19).

**1* *(1138)*

Innocentius II deputat Azonem S. R. E. presb. card., apost. sedis legatum, cognitorem de causa inter archipresbyterum et clericos Pontinurenses.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *(1138 in.)*

Azo S. R. E. presb. card., apost. sedis legatus, I(ohanni) archipresbytero et Pontinurensibus clericis: ex deputatione Innocentii pp. *(n. 1)* promulgat sententiam de controversia, quae inter eos longo tempore iam duravit; pronuntians Iohannem sacerdotem eorum archipresbyterum esse, et cognoscens, eum in expensis sub occasione eundi ad papam factis atque aliis rebus modum excessisse etc. — Quia eorum discordia.

B s. XII. — Ed. Campi I 539 n. 130 ad a. 1141. — Reg. JL. —.

Azonis card. sententia laudatur in Innocentii II rescriptis a. 1138 april. 12 (cf. Eccl. coll. s. Antonini n. 9. 10); itaque ad hunc annum referenda esse videtur.

Cadeo

Domus hospitalis s. Petri de Marcaruda sive Marcadura.

Haec domus hospitalis condita est a. cr. 1110 a Gandulfo nobili Placentino et Gisla eius coniuge in comitatu Placentino, in territorio Fontanae frigidae *(Fontana fredda)* iuxta stratam Romanam, in loco Marcaruda sive Marcadura, in honorem b. Petri apostolorum principis sub titulo Casae Dei, vulgo *Cadè* sive *Cadeo* (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 300. 628; Campi I 381; Molossi Vocabolario p. 47 sq.). Recta fuit a priore et fratribus, postea cessit in commendam. Denique Eugenius IV a. 1431 domum s. Petri coenobio canonicorum Lateranensium s. Augustini in civitate Placentiae addixit.

Locus, qui ex donatione fundatorum iuris Romanae ecclesiae fuit, recensetur etiam a Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 116):

„De Casa Dei ecclesia III libras cerae".

Chartae ex Casa Dei iam pridem in archivo canonicorum Lateranensium Placentiae custodiebantur. Quod archivum maxima ex parte periisse dolemus. Innocentii II privilegium *(n. 2)* exscripsimus ex quodam volumine in archivo canonicorum Lateranensium de Urbe penes ecclesiam s. Petri ad Vincula adservato (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 134).

B = Cop. in vol. Piacenza, s. XVII, Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli.
C = Scritture dell' archivio dei canonici Lateranensi di S. Agostino in Piacenza vol. I, nunc desideratur.
D = Registro delle scritture dell' archivio dei canonici Lateranensi di S. Agostino in Piacenza, s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 120; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.

**1* *(1120—24)*

Calixtus II suscipit hospitalem domum in fundo q. d. Marcaruda, a nobili viro Gandulfo et uxore eius Gisla constructam et sub censu annuo 3 librarum cerae b. Petro oblatam, sub apost. protectione.

Laud. in n. 2 et in bullis Innocentii III a. 1199 iul. 4 (Potthast Reg. 757) et Nicolai IV a. 1292 feb. 29 (Langlois Les reg. de Nicolas IV p. 917 n. 6862). — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1141 oct. 23*

Innocentius II fratribus hospitalis domus in loco q. d. Marcaruda etc.: ad exemplar Calixti *(n. 1)* suscipit eam sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas; statuit, ut ordinationes presbyterorum vel clericorum a Placentino accipiant ep., si tamen catholicus fuerit et si ea gratis voluerit exhibere; alioquin pro eodem sacramento catholicum quem maluerint praesulem adeant. — Quemadmodum ex litteris. Ego Innocentius etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 10 kal. nov., ind. 5, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 12.

B f. 410. [C n. 28. 29 dep. = D f. 9' Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 169 n. 18 ex B. — Reg. Gött. Nachr. 1900 p. 35 n. 14 ex D. JL. —.

**3* *(1143—44)*

Celestinus II concedit privilegium protectionis.

Laud. in privilegiis Innocentii III a. 1199 iul. 4 et Nicolai IV a. 1292 feb. 29 (cf. n. 1). — Reg. JL. —.

**4* *(1153—54)*

Anastasius IV concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

**5* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

**6* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

**7* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

**8* *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

**9* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

**10* *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

Fiorenzuola

Ecclesia s. Florentii de Florentiola.

Monasterium s. Florentii de Florentiola antiquissimum est, ut ex charta a. 830 apparet (ed. Campi I 456 n. 5; cf. Hübner Gerichtsurkunden Reg. 712), in qua Hilprandi regis Langobardorum praecepti mentio fit. Saec. X, ut videtur, in ecclesiam parochialem conversum est. De loco cf. Molossi Vocabolario p. 134; E. Ottolenghi Fiorenzuola e dintorni (Fiorenzuola 1903).

Archivum ecclesiae, a P. Irenaeo Affò dispositum, multas adhuc chartas inde ab a. 1066 possidet. De eo cf. Claudio Bozardi Cose memorabili che sono nell' archivio della chiesa collegiata di S. Fiorenzo di Fiorenzuola in: Indicatore ecclesiastico Piacentino a. 1879 p. 113 sq.; Pflugk-H. Iter p. 18.

1 *Verona (1184—85) aug. 2*

Lucius III Guidoni abbati et fratribus mon. de Columba: confirmat compositionem, quae inter eos et archipresbyterum s. Florentii de Florentiali, accedente assensu et auctoritate Placentini ep., de assensu partium intercessit.

v. Mon. s. Mariae de Columba n. 9.

**2* *(1192)*

Petrus presb. card. tit. s. Caeciliae et apost. sedis legatus committit Oberto eccl. maioris Placentinae praeposito et Widoni eccl. s. Antonini praeposito litem inter plebem eccl. s. Florentii de Florentiola et domum hospitalem de Madonaria decidendam.

v. Domus hospitalis s. Iacobi de Madonara n. 1.

Domus hospitalis s. Iacobi de Madonara.

Domus hospitalis de Madonara a. 1145 condita est, ut ex Arduini episcopi Placentini charta eodem anno edita novimus (ed. Campi I 542 n. 135). Locus in plebatu de Florentiola situs erat, qua re controversia inter archipresbyterum de Florentiola et domum hospitalem de Madonara a. 1192 orta est. Tunc syndicus eiusdem xenodochii contra archipresbyterum s. Florentii quoddam domni apostolici privilegium protulit, ut libertatem eius probaret. Quod tamen privilegium nunc desideratur.

Documenta ad domum de Madonara spectantia inter chartas ecclesiae s. Euphemiae de Placentia adservabantur; cf. supra p. 486.

**1* *(1192)*

Petrus presb. card. tit. s. Caeciliae et apost. sedis legatus committit Oberto eccl. maioris Placentinae praeposito et Widoni eccl. s. Antonini praeposito litem inter plebem eccl. s. Florentii de Florentiola et domum hospitalem de Madonaria decidendam.

v. chartam a. 1192 iul. 6 (ed. Campi II 372 n. 43 ex arch. mon. s. Euphemiae Placentin.). — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mariae de Columba.

Campi I 406 sq. — Lubin p. 106. — Poggiali Mem. IV 132 sq. — Janauschek Orig. Cistercien. p. 45 n. 111. — Gaetano Tononi Monastero di Chiaravalle della Colomba in: Indicatore ecclesiastico Piacentino a. 1887 p. 85 sq. — Guglielmo Bertuzzi La badia di Chiaravalle di Colomba sul Piacentino (Piacenza 1905).

Celebre s. Mariae Columbanum monasterium a. 1135 ipse b. Bernardus Claraevallensis congregationis abbas condidit, ab Arduino Placentino episcopo vocatus, ut in suo episcopatu Cisterciensium fratrum coenobium institueret. Quod fecit in loco q. d. Carectum, postea Columba nuncupato, sito in curia Basilicae ducis *(Baselica Duce)*, quem clerus populusque Placentinus ad hoc concesserunt (cf. Arduini ep. privilegium ap. Ughelli [1] II 263; [2] II 212; Campi I 537 n. 127). Primus abbas ille Iohannes fuit, qui a. 1147 Placentinus episcopus electus est (v. supra p. 450). Multi ex nobilibus regionis illius novam hanc Cisterciensium sedem dotarunt, Obertus Palavicinus marchio et Conradus Cavalcabovem aliique. Imperatores quoque locum auxerunt, Lotharius III, Fridericus I, Heinricus VI (Stumpf Regg. 3270a. 3344. 3709b. 4028a; cf. Simonsfeld in N. Archiv XXV 702 et Scheffer-Boichorst ib. XXVII 88. St. 4715), Otto IV, Fridericus II (BF. 357. 378. 1660), Heinricus VII a. 1311.

Monasterium de Columba, quod saepius appellabatur Claravallis de Columba, hodie *Chiaravalle della Colomba*, feliciter viguit sub regimine abbatis, qui coenobia insuper rexit s. Salvatoris de Quartazzola (v. supra p. 516), s. Mariae de Fonte vivo (v. supra p. 434), abbatiam s. Mariae de Brundulo in dioecesi Clugiensi *(Chioggia)*. Denique a. 1444 in commendam cessit.

Archivum Columbanum dispersum est. Congregatione exstincta, maxima chartarum pars Parmam translata est, ubi nunc et in R. archivo et in R. bibliotheca Palatina inveniuntur. Multae chartae ex archivo monasterii inde ab a. 1188, quae olim penes familiam Rossi fuere, hodie Romae in bibliotheca Corsiniana adservantur (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 120). Placentiae quoque in archivo hospitii civitatis nonnullas chartas repperimus (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 15 sq.).

A = Orig. Parma Arch. di stato (S. Maria di Colomba).
A[1] = Orig. Parma Bibl. Palatina.
B = Cop. Parma Arch. di stato (S. Maria di Colomba).
B[1] = Cop. Parma Bibl. Palatina.
B[2] = Cop. Piacenza Arch. degli Ospizi civili.
C = Privilegia monasterii de Columba, mb. s. XVI, Parma Bibl. Palatina cod. 1516; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 8.
D = Bullarium Cisterciense, s. XVI—XVII, Milano Bibl. Trivulziana cod. 589; cf. PflugkH. Iter p. 50.
E = Privilegia abbatiae s. Mariae Claraevallis Placentinae, s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Vitali n. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 19.
F = Coll. Baluze t. XVII, s. XVII, Paris Bibl. nat.
G = Decamps Abbayes, s. XVII, ib. Nouv. Acquis. françaises 7434; cf. R. Poupardin in Bibl. de l'Ecole des chartes LXVIII (1907) 315. — Quae in F et G transscripta leguntur, ea ex alio codice, nunc deperdito, deprompta sunt.

H = P. M. Campi Miscellanea vol. II, s. XVII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 82; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 18.

I = Regesti e copie dei documenti dell' archivio del mon. di S. Colomba, a. 1802, ib., Ms. Vitali n. 120; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 19.

1 *Pisa 1137 feb. 7*

Innocentius II Bernardo Claraevallensi abbati etc.: communit privilegio apost. sedis monasterium in loco q. d. Columba et Carectum antiquitus vocabatur, et confirmat possessiones specialiter adnotatas et decimas; decernit, ut infra terminos ab Arduino ep. nec non et clero et populo Placentino specialiter designatos nulla ecclesia quolibet tempore construatur nullaque saecularis habitatio prorsus fiat. — Piae postulatio. Ego Innocentius etc. Subscr. 5 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. feb., ind. [15], inc. d. a. 1137, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 7.

A. [B s. XVII. B[1] *s. XV. C f. 5'. E f. 11. F f. 242'. G f. 68. I Exc.]. — Edd. Ughelli* [1] *II 264;* [2] *II 213 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 234 n. 42 = Bull. Rom. ed. Taur. II 418 n. 42, = Migne CLXXIX 311 n. 263. Campi I 538 n. 129 = Orig. Guelf. I 309 n. 44. — Regg. Poggiali Mem. IV 147. 156. J. 5580. JL. 7822.*

2 *Laterano 1144 iul. 12*

Lucius II Iohanni abbati etc.: suscipit mon. in loco q. d. Columba et Carectum antiquitus vocabatur, sub apost. protectione, et confirmat possessiones specialiter adnotatas et decimas; decernit, ut infra terminos ab Arduino ep. nec non clero et populo Placentino specialiter designatos atque a Lothario imp. confirmatos nulla ecclesia quolibet tempore construatur nullaque saecularis habitatio prorsus fiat; roborat confinia, quae Pelavicinus marchio una cum uxore et filiis et Conradus Cavalcabovem marchio cum uxore sua de terris sui iuris concesserunt et suis propriis manibus posuerunt. — Desiderium quod. Ego Lucius etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 4 id. iul., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

A. [D f. 277. H f. 239']. — Ed. PflugkH. Acta III 59 n. 59 ex A. — Regg. Campi I 417. Poggiali Mem. IV 196. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 660 n. 6093 a. JL. 8649.

3 *Viterbo 1145 iun. 3*

Eugenius III Iohanni abbati etc.: repetit Lucii II privilegium *(n. 2)*. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 13 card. Dat. Biterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 non. iun., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

A[1]*. [B s. XV. C f. 6'. D f. 279 Exc. E f. 13. I Exc.]. — Edd. Campi I 543 n. 136 = Orig. Guelf. I 310 n. 45, = Migne CLXXX 1041 n. 27. — Regg. Poggiali Mem. IV 139. J. 6156. JL. 8763.*

Conf. notitiam bonorum spectantium ad mon. s. Mariae de Columba ap. Muratori Antiq. V 641 et Poggiali Mem. IV 134 sq.

4 *Piacenza 1145 iun. 27*

Heribertus primae sedis presb. card. et legatus Iohanni abbati etc.: definit controversiam inter mon. de Columba et mon. de Castellione tum propter confinia a Pelavicino marchione una cum uxore sua et filiis et Conrado

Cavalcabovem marchione cum uxore sua posita, tum propter venditionem et concambium apost. auctoritate factum. — Decet omnes. Inc. d. a. 1145, 5 kal. iul., ind. 8. Ego Aribertus S. R. E. presb. card. tit. s. Anastasiae et apost. sedis legatus. Actum est in civ. Placentia in canonica maioris eccl. etc.

A[1]. — *Reg. JL.* —.

5 *Laterano 1154 nov. 15*

Anastasius IV Petro abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 3)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et confinia *(ut n. 3)*. — Religiosis desideriis. Ego Anastasius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 1 [7] kal. dec., ind. 3, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 2.

A[1]. *[C f. 8. D Exc. E f. 17]. — Ed. PflugkH. Acta III 159 n. 149 ex A*[1] (16 kal. dec.). — *Regg. Campi II 5. Poggiali Mem. IV 227. PflugkH. Iter p. 252 n. 502. JL. 9932 ad nov. 16.*

*6 *(1154—57)*

Hadrianus IV concedit privilegium protectionis.

Laud. in Hugonis ep. Placentini privilegio a. 1157 mai. 4 (C f. 15) et in Tedaldi ep. privilegio a. 1180 nov. 5 (cf. n. 8). — Reg. JL. —.

7 *(Piacenza 1172 oct. 7)*

Praesente et rogante Manfredo card., apost. sedis legato, rectores Lombardiae Transmundo abbati Claraevallis eiusque fratribus etc.: statuunt immunitatem eos habere iuramenti calumniae.

v. chartam rectorum Lombardiae a. 1172 oct. 7 (A[1]*). — Reg. JL. —.*

*8 *(1159—80)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. 13. 16 et in Tedaldi ep. Placentini privilegio a. 1180 nov. 5 (ed. Ughelli [1] *II 271;* [2] *II 218 ad a. 1185), ubi enumerantur privilegia Innocentii II (n. 1), Lucii II (n. 2), Eugenii III (n. 3), Anastasii IV (n. 5), Hadriani IV (n. 6) et Alexandri III (n. 8). — Reg. JL. —.*

9 *Verona (1184—85) aug. 2*

Lucius III Guidoni abbati et fratribus mon. de Columba: confirmat compositionem, quae inter eos et archipresbyterum s. Florentii de Florentiali, accedente assensu et auctoritate Placentini ep., de assensu partium intercessit. — Ea quae. Dat. Veron. 4 non. aug.

A[1]. *[I]. — Ed. PflugkH. Acta III 314 n. 347 ex A*[1]. — *Regg. PflugkH. Iter p. 301 n. 793. JL. 15227.*

10 *Verona 1186 ian. 4*

Urbanus III Boiamundo abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 3)*, Anastasii *(n. 5)* et Alexandri *(n. 8)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et institutionem Cisterciensium et possessiones propriis expressas vocabulis et confinia et decimas *(ut n. 5)*; concedit ius clericos vel laicos ad conversionem recipiendi; prohibet, ut infra dimidium miliarium prope grangias monasterii de novo nulla saecularium habitatio fiat. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Urbanus etc.

Subscr. 15 card. Dat. Veron. p. m. Transmundi S. R. E. not., 2 non. ian., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

B[1] a. 1189 (cf. n. 14). [C f. 9'. D Exc. E f. 22]. — Ed. PflugkH. Acta III 325 n. 368 ex B[1]. — Regg. Campi II 65. PflugkH. Iter p. 304 n. 811. JL. 15513.

11 *[Verona] (1186) ian. 4*

Urbanus III Placentino, Parmensi et Cremonensi epp. et archidiaconis et decanis et presbyteris in eisdem episcopatibus constitutis: praecipit, ut, si qui monachi, canonici, clerici vel laici contra privilegia sedis apost. fratres de Columba decimarum exactione gravare praesumpserint, eos excommunicationis sententia percellant, monachos et canonicos sive clericos, appellatione cessante, ab officio suspendant; mandat, quatenus, si quis in fratres mon. de Columba manus violentas iniecerit, publice eum excommunicatum denuntient. — Audivimus et audientes. Dat. [Veron.] 2 non. ian.

A[1]. [1]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex A[1]. — Regg. PflugkH. Iter p. 304 n. 809. JL. 15512 ad ian. 3.

12 *Verona (1186) ian. 4*

Urbanus III abbati et fratribus de Columba: confirmat compositionem, quae per Placentinum ep. inter eos et clericos plebis de Cancellasio super mutatione eiusdem plebis et aliis facta est et ab utraque parte recepta. — Iustis petentium. Dat. Veron. 2 non. ian.

A[1]. [I]. — Ed. PflugkH. Acta III 327 n. 369 ex A[1]. — Regg. PflugkH. Iter p. 304 n. 810. JL. 15514.

Cancellasio hodie *Cangelasio.*

13 *Laterano 1188 dec. 30*

Clemens III Boamundo abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 3)*, Anastasii *(n. 5)*, Alexandri *(n. 8)* et Urbani *(n. 10)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones, decimas et iura *(ut n. 10)*. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Clemens etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac., vicem agentis cancellarii, 3 kal. ian., ind. 7, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 2.

C f. 11'. [B[2] s. XVIII. I Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 63 n. 43 ex C. — Reg. JL. —.

14 *(1189)*

Petrus tit. s. Caeciliae presb. card. et Soffredus s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legati, se Urbani III privilegium vidisse et sigilla sua apponi fecisse testantur.

Conf. n. 10 (JL. 15513).

**15* *(Colomba 1189 oct. 23)*

In praesentia Petri presb. card., legati apost. sedis, Petrus ex Vicecomitibus, filius Grimerii, cum Oberto nepote suo cedit monasterio de Columba duas partes curiae et territorii Seni.

Reg. Campi II 70. JL. —.

16 *Laterano 1196 dec. 7*

Celestinus III abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 3)*, Anastasii *(n. 5)*, Alexandri *(n. 8)*, Urbani *(n. 10)* et Clementis *(n. 13)* suscipit mon. sub apost.

protectione, et confirmat possessiones, decimas et iura *(ut n. 13)*. - Religiosam vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. C(entii) s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 7 id. dec., ind. 15, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 6.

B[1] *s. XV. C f. 13'. [D Exc. E f. 25. H f. 238 Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1911 ex B*[1] *C. — Regg. PflugkH. Iter p. 335 n. 996. JL. 17452.*

Confirmatum est ab Innocentio III a. 1198 mart. 23.

Polignano

Ecclesia s. Donati de Poliniano.

Inter archipresbyterum de Poliniano et abbatem Nonantulanum a. 1185 controversia orta est de ecclesia s. Georgii de Monticello *(Monticelli d'Ongina)*, quam cappellam suae plebis esse, quum in episcopatu Placentino sita et ab episcopo Placentino consecrata esset, ille contendit; hic vero eam ad ecclesiam s. Crucis Cremonensis, quae iuris fuit monasterii Nonantulani, pertinere instantissime asseveravit. Quam controversiam Urbanus III Sicardo electo et Burgundio abbati s. Laurentii Cremonensis commisit definiendam, qui a. 1187 mai. 2 sententiam de re promulgaverunt (cf. supra p. 356).

1 *Verona (1185) dec. 18*

Urbanus III (Sicardo) Cremonensi electo et (Bergondio) abbati s. Laurentii: mandat, quatenus causam inter A(nselmum) archipresb. de Poliniano et abbatem Nonantulanum de cappella s. Georgii de Monticello, ad plebem de Poliniano iure spectante, appellatione remota, fine canonico terminent.

v. Modena, Mon. s. Silvestri Nonantulanum n. 94.

Castell'Arquato.

Gius. Curati Annali ecclesiastici e secolari della terra di Castell' Arquato, ms. s. XVII, Castell' Arquato Arch. parrocchiale. — Molossi Vocabolario p. 70 sq. — Bernardo Pallastrelli Statuta castri Arquati (Placentiae 1876). — F. C. Carreri Antiche memorie della pieve di Castell'Arquato nel Piacentino in: Arch. stor. per le prov. Parmensi I (1892) 25 sq.

Ecclesia s. Mariae de Castro Arquato.

Ecclesia s. Mariae in castro Arquato antiquissima est. Penes eam nostris quoque temporibus archivum cum chartis inde ab a. 1123 adservatur (cf. PflugkH. Iter p. 15 et Carreri p. 25 sq.). De archivo civitatis cf. Emilio Bicchieri Relazione del riordinamento dell' antico archivio comunale di Castell'Arquato in: Atti e Mem. per le prov. Modenesi e Parmensi V (1870) 251 sq.

A = Orig. Castell' Arquato Arch. parrocchiale.
B = Cop. ib.
C = Gius. Curati Annali ecclesiastici e secolari della terra di Castell' Arquato, s. XVII, ib.

1 *Tusculanum (1171—80) sept. 24*

Alexander III A(rialdo) archipresbytero et clericis plebis de Castro Arquato: inhibet, ne liceat Placentino ep. ecclesiae ipsorum indebitas exactiones imponere aut eam insolitis albergariis ulterius fatigare. — Apostolicae sedis. Dat. Tusculan. 8 kal. oct.

A. [C ad a. 1159]. — Ed. PflugkH. Acta III 275 n. 293 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 287 n. 703. Carreri p. 28. JL. 13581.

**2* *(1186)*

Urbanus III committit Henrico XII Apostolorum (de Placentia) praeposito et Arditioni canonico eiusdem ecclesiae causam inter Iohannem archipresbyterum de Castro Arquato ex una parte et Guidonem archipresbyterum plebis de Travazano ex altera super cappella de Monte Iacono definiendam.

Laud. in eorundem iudicum sententia a. 1187 april. 1 prolata (cf. Carreri p. 34). — Reg. JL. —.

3 *Laterano 1192 iul. 4*

Celestinus III (Sicardo) ep. et (Burgundio) abbati s. Laurentii Cremonen.: mandat, quatenus abbatem de Tolla, qui sine assensu archipresbyteri et clericorum plebis de Castro Arquato infra terminos sui plebatus ecclesiam Castalleti auctoritate propria nuper erexit, compellant, ut eandem ecclesiam vel illis concedat vel statuat censualem vel coram ipsis super ea iustitiam plenam exhibeat. — Pervenit ad nos. Dat. Lat. 4 non. iul. pont. n. a. 2.

A. [C]. — Ed. PflugkH. Acta III 385 n. 451 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 326 n. 942. Carreri p. 38. JL. 16910.

Castalletum hodie *Castelletto Valtolla.*

**4* *(1192)*

Celestinus III committit Sicardo ep. et Burgundio abbati s. Laurentii de Cremona causam inter clericos plebis de Castro Arcuato et parochianos de Metis super eccl. b. Leonardi de Metis.

Laud. in eorundem iudicum sententia a. 1192 dec. 11 prolata (A et B a. 1192) et in notitia a. 1193 mart. 11 (cf. Astegiano Cod. dipl. Cremonae I 183 n. 520; Carreri p. 36). — Reg. JL. —.

Metis hodie *Metti.*

**5* *(1192)*

Celestinus III committit Arditioni Placentino ep. controversiam inter Rolandum abbatem mon. s. Savini et plebem de Castro Arquato super eccl. de Lisirasco definiendam.

Laud. in Arditionis ep. sententia a. 1192 aug. 26 promulgata (A). — Reg. Carreri p. 35. JL. —.

Lisirascum hodie *Lusurasco.*

Vigolo de' Marchesi

Ecclesia s. Iohannis bapt. de Viculo.

In hoc loco Obertus marchio de Orta a. cr. 1008 monasterium cum domo hospitali condidisse traditur, quod ab ipsis patronis b. Petro oblatum fuit (cf. Campi I 298). De eo legimus in libello q. app. „Placentinae urbis

descriptio“ (Muratori Scr. XVI 572): „Ecclesia s. Iohannis baptistae de Viculo Marchionum et appellatur monasterium, quia iam fuit monasterium dominarum, postea abbatum“. Certe a. 1053 monachi ord. s. Benedicti sub Benedicto abbate rexerunt locum. A. 1135 Innocentius II ecclesiam s. Iohannis de Viculo, specialiter ad b. Petri ius et dominium pertinentem, quia valde attrita erat et tam in temporalibus quam in spiritualibus maximum sustinuit detrimentum, Iohanni praeposito ecclesiae maioris Placentinae sub censu annuo dimidiae unciae auri commisit (v. Eccl. cathedr. n. 5). Alexander III vero a. 1162 statuit, ut praepositus et canonici ecclesiae cathedralis de cetero solummodo 2 malachinos solvere tenerentur (v. Eccl. cathedr. n. 23). Etiam apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 116) legimus:

„Ecclesia sancti Iohannis de Viculo dimidium auri unciae [dimidiam unciam auri]“.

De loco cf. Molossi Vocabolario p. 593 sq.

Chartae, quae ad ecclesiam de Viculo spectant, in tabulario ecclesiae cathedralis adservantur, in quo tamen frustra chartam oblationis quaesivimus.

Travazzano

Ecclesia s. Mariae de Travazano.

Praeter ecclesiam s. Mariae, ab archipresbytero rectam, exstabat olim in oppido Travazani monasterium s. Andreae sub Clusini abbatis regimine (cf. Alexandri III privilegium a. 1174 mart. 29 monasterio s. Michaelis de Clusa concessum JL. 12361), quod in libro „Placentinae urbis descriptio“ (ap. Muratori Scr. XVI 568) inter monasteria exempta recensetur.

Hadriani IV rescriptum (n. 2) in archivo ecclesiae maioris adservatur; cf. supra p. 461.

A = Orig. Piacenza Arch. capitolare.

**1* *(1148—53)*

Eugenius III committit praeposito de Cavia[co?] causam inter Ansaldum archipresb. de Travazano et V. abbatem de Tolla definiendam.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Roma S. Pietro (1158 ian. 29)*

Hadrianus IV Ansaldo archipresbytero de Travazano: confirmat sententiam a praeposito de Cavia[co?] super causa inter eum ac V. abbatem de Tolla promulgatam. — Quae ab aliquibus. Dat. Rom. ap. s. Petrum 4 [kal. . . . .].

A. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 44 n. 23 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 667 n. 7002 a. JL. 10325 ad a. 1154—58.

**3* *(1186)*

Urbanus III committit Henrico XII Apostolorum (de Placentia) praeposito et Arditioni canonico eiusdem eccl. causam inter Iohannem archipresbyterum

de Castro Arquato ex una parte et Guidonem archipresbyterum plebis de Travazano ex altera super cappella de Monte Iacono definiendam.

v. Castell' Arquato, Eccl. s. Mariae n. 2.

Rizzolo.

Locus ad dexteram Nurae fluvii ripam situs est, ubi olim nobiles de Rizzolo monasterium s. Martiani condiderunt, quod ad Clusinum monasterium pertinuit (cf. Alexandri III privilegium a. 1174 mart. 29 monasterio s. Michaelis de Clusa indultum JL. 12361). In libro „Placentinae urbis descriptio“ (ap. Muratori Scr. XVI 568) sic recensetur: „Monasterium de Rizollo est exemptum“.

Ex archivo familiae Salvatico-Rizzolo Campi vulgavit privilegia Caroli III a. 883 (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1606; [2] n. 1649) et Conradi III regis a. 1143 (Stumpf Reg. 3462), certe spuria, sed ex genuinis privilegiis conficta. Scheffer-Boichorst tamen (N. Archiv XX 193 sq.) de Manfredi cardinalis testimonio haud merito dubitat.

1 *(Piacenza 1172 nov. 23)*

Manfredus diac. card. s. Georgii et legatus apost. sedis se privilegium Conradi III regis Odelrico, Guidoni et Gandulfo de Rizzolo concessum *(Stumpf Reg. 3462)* vidisse testatur.

Reg. Campi I 416. II 33. JL. —.

Domus hospitalis de Verzario.

Legimus apud Albinum et Cencium in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 116):

„Hospitale de Verzario I morabutinum“.

Certam vero huius domus notitiam et privilegium de re frustra quaesivimus. Eadem esse videtur ac domus hospitalis de Verzalli, quae legitur in libro „Placentinae urbis descriptio“ (ap. Muratori Scr. XVI 576), unde colligitur, eam sitam fuisse inter Nuram et Ardam fluvios.

Monasterium s. Salvatoris et s. Galli de Tolla.

Antiquissimum Tollense coenobium a b. Tobia conditum esse traditur a. cr. 680, ut Campi I 176 putat. Saec. IX ab imperatoribus Mediolanensi archiepiscopo et Ambrosianae ecclesiae concessum esse, Berengarii I aliorumque regum diplomatibus edocemur (cf. etiam Eugenii III bullam n. 2). Fuit monachorum ex ordine s. Benedicti. A. 1624 ab Urbano VIII Francisco card. Barberini in commendam datum est. Locus hodie appellatur *Monastero di Val di Tolla.* De eo cf. Lubin p. 390; Molossi Vocabolario p. 216 sq.

Franciscus card. Barberini diplomata Caroli III (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1563; [2] n. 1606), Berengarii I (ed. Schiaparelli Diplomi di Berengario I p. 510 n. 38), Hugonis et Lotharii (Böhmer Reg. Kar. 1396), Heinrici II (Mon. Germ. Dipl. III 365 n. 297), Heinrici III (Stumpf Reg. 2315; cf. N. Archiv XXXII 374), Friderici I St. 4079a (ed. Gött. Nachr. 1903 p. 261) et privilegia Stephani VIII (n. 1), Eugenii III (n. 2), Urbani III (n. 5) et Heriberti Mediolanensis archiepiscopi (ed. A. Ratti in Arch. stor. Lomb. Ser. IV t. I 337) Romam in archivum familiae Barberinianae transferri iussit, ubi ea a. 1903 deteximus (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 259 sq. 548). Privilegia vero a praedecessoribus Stephani VIII monasterio Tollensi indulta (cf. n. 1) non pervenerunt usque ad nos. De imperatorum et regum praeceptis cf. L. Schiaparelli in Bullettino dell' Arch. paleogr. italiano IX (1910) 9.

B = Cop. Roma Bibl. Vaticana (Arch. Barberini).
*B*¹ = Cop. Parma Arch. di stato (S. Sisto).
*B*² = Cop. Parma Bibl. Palatina.
C = Summarium iurium Vallis Tollae, cb. s. XVI, Roma Bibl. Vaticana (Arch. Barberini).
D = P. M. Campi Miscellanea vol. II. III, s. XVII, Parma Bibl. Palatina codd. 483. 484; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 6.
E = P. L. Gozzi Historia di Parma, s. XVIII, ib. cod. 421; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5.
*E*¹ = P. L. Gozzi Miscellanea storica, s. XVIII, ib. cod. 426; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 5.

1 *939 oct.*

Stephanus VIII Ariberto abbati Tollensis coenobii, quod b. Tobias construxisse videtur in honore d. Salvatoris et b. Petri etc.: decernit tam Tollense coenobium quam omnes res ad ipsum undique pertinentes, omnium marchionum, comitum seu saecularium hominum episcoporumque potestate remota, sub eius successorumque eius iure consistere, interdicens episcopis s. Ticinensis, Placentinae, Parmensis atque . . . [Papiensis *B*] ecclesiarum aliisque omnibus tam vicinis quam procul constitutis, ut nullatenus aliquid quasi proprio iure inde praesumant accipere neque baptismales ecclesias vel decimas earum sibi vindicent; chrisma vero vel presbyterorum aut alicuius cleri vel etiam ecclesiarum consecrationes a quocumque episcopo postulandi concedit licentiam. — Quamvis priorum. Scr. p. m. Petri archiscriniarii S. R. E., in m. oct., ind. 13.

B s. XI. [B s. XVII. D III p. 22]. — Edd. Campi I 486 n. 49 ex B ad a. 940 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 395 n. 1 ad a. 1057 = Bull. Rom. ed. Taur. I 641 n. 1, = (Antonelli) Ragioni della sede apost. VI 75, = Migne CXXXII 1089 n. 1 ad a. 939. — Regg. Galletti Del primicero p. 149 ad a. 1057 ut bullam Stephani IX. Poggiali Mem. III 159. J. 2769. JL. 3616.

2 *Cremona 1148 iul. 7*

Eugenius III Alberto abbati etc.: suscipit mon. de Tolla sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; concedit ius eligendi abbatem; praecipit, chrisma etc. a Mediolanensi archiepiscopo exhiberi; concedit sepulturam liberam; interdicit epp. Placentinae et Parmensis ecclesiarum aliisque omnibus tam vicinis quam procul constitutis, ut nullatenus aliquid quasi proprio iure praesumant accipere neque ius baptizandi

parochianos suos vel decimas sibi vindicent. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 7 card. Dat. Cremonae p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., non. iul., ind. 11, inc. d. a. 1148, pont. d. Eugenii III pp. a. 4.

B s. XII ex. [B[1] a. 1466. B[1] s. XV. D II p. 142. D III p. 23. E p. 173. E[1] p. 184]. — Edd. Campi I 544 n. 139 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 308 n. 28 = Bull. Rom. ed. Taur. II 550 n. 28, = Migne CLXXX 1356 n. 309. — Regg. Poggiali Mem. IV 210. J. 6443. JL. 9278.

**3* *(1148—53)*

Eugenius III committit praeposito de Cavia[co?] causam inter Ansaldum archipresb. de Travazano et V. abbatem de Tolla definiendam.

v. Travazzano, Eccl. s. Mariae n. 1.

4 *Roma S. Pietro (1158 ian. 29)*

Hadrianus IV Ansaldo archipresb. de Travazano: confirmat sententiam a praeposito de Cavia[co?] super causa inter eum ac V. abbatem de Tolla promulgatam.

v. Travazzano, Eccl. s. Mariae n. 2.

5 *Verona 1186 nov. 14*

Urbanus III Airaldo abbati etc.: suscipit mon. de Tolla sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam, possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 2)*. — Quotiens a nobis. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 18 kal. dec., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

B s. XII ex. [B[1] a. 1466. B[2] s. XVII. D II p. 144. D III p. 26]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 61 n. 41 ex B[1]. — Regg. Campi II 67 ad a. 1186 dec. 14. Poggiali Mem. IV 373. JL. —.

6 *Laterano 1192 iul. 4*

Celestinus III (Sicardo) ep. et (Burgundio) abbati s. Laurentii Cremonen.: mandat, quatenus abbatem de Tolla, qui sine assensu archipresbyteri et clericorum plebis de Castro Arquato infra terminos sui plebatus ecclesiam Castalletti auctoritate propria nuper erexit, compellant, ut eandem ecclesiam vel illis concedat vel statuat censualem vel coram ipsis super ea iustitiam plenam exhibeat.

v. Castell' Arquato, Eccl. s. Mariae n. 3.

Borgotaro

Ecclesia s. Georgii de Burgo Vallis Tarri.

Ecclesia s. Georgii in valle Tarri iuxta oppidum *Borgotaro* sita periit. Chartam, quae sequitur, velut spuriam repudiandam esse nemo est quin dubitet.

*†*1* *(1014)*

[Benedictus VIII] concedit Plato de Platis pro se suisque filiis legitimis et descendentibus per lineam rectam masculinam usque in perpetuum ius patronatus ecclesiae s. Georgii.

Laud. in charta spuria a. 1014 april. 27 (ed. Campi I 308 ex apogr. a. 1488 mart. 22). — Reg. Poggiali Mem. III 272. JL. —.

Revigozzo
Ecclesia s. Michaelis de Rivogocio.

De hac ecclesia Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 117) adnotat:

„Ecclesia sancti Michaelis in Rivogocii I denarium cone et I faculam duarum librarum cerae“.

Plebs de Rubicotio sive Rivogocio. haud procul ab oppido *Bettola* versus meridiem posita, antiquissima est. De ea legimus in libro „Placentinae urbis descriptio“ (ap. Muratori Scr. XVI 577): „Plebs de Ruvigocio est exempta et subest episcopo Papiensi“. Conf. Innocentii III privilegium amplissimum a. 1206 iun. 12 Bernardo episcopo Papiensi indultum, ubi inter alias ecclesias enumeratur plebs de Rivegozo (Potthast Reg. 2804).

Privilegium vero, quo ecclesia haec Romanae ecclesiae libertate insignita est, desideratur.

Rottofreno
Domus hospitalis de Cavazzolo.

Praeterea Cencius adnotat (ed. Fabre-Duchesne I 117):

„Hospitale de Cavazzolo I marabutinum“.

Gravissime autem Fabre-Duchesne l. c. not. 3 errat, qui hanc notitiam ad domum hospitalem de Cassola (cf. Muratori Scr. XVI 576) iuxta Placentiam referendam esse opinatur. Est enim domus hospitalis de Rottofredo sive Rottofreno, a Pagano Cavazolo quondam fundata et b. Petro oblata, ut docent chartae, quas ex Libro privilegiorum eccl. Placentinae s. XIII exscripsimus (cf. supra p. 460).

In eodem loco ecclesia s. Michaelis de Rotofredo exstabat, quae in Alexandri III privilegio a. 1174 mart. 19 abbati s. Michaelis de Clusa concesso JL. 12361 inter Clusini monasterii possessiones recensetur.

(1191—92)

Guido s. Mariae Transtyberim tit. Calixti presb. card., apost. sedis legatus, Oberto archidiacono et A(rditioni) praeposito et cuncto capitulo maioris eccl. Placentinae: concedit ecclesiam cum hospitali suo q. d. de Rotofredo, a Pagano Cavazolo qd. fundatam, ad Romanam eccl. nullo mediante spectantem, meliorandam et gubernandam, ita tamen ut iuxta fundatoris votum divini cultus religio ibidem servetur, sub annuo censu 1 marabottini S. R. E. legatis solvendo.

v. Eccl. cathedr. n. 44.

2 *(1191—92)*

G(uido) s. Mariae Transtiberim tit. Calixti presb. card., apost. sedis legatus, presbytero et fratribus ecclesiae et hospitalis de Rotofredo: mandat, quatenus canonicis Placentinis in omnibus tamquam suis praelatis respondeant.

v. Eccl. cathedr. n. 45.

Mezzano Scotti
Monasterium s. Pauli de Mediano.

De huius monasterii origine nihil comperti habemus. Certe antiquissimum erat floruitque iam saec. IX. Abbatia de Mediano a Carolo III imp. a. 881 Wibodoni Parmensi episcopo et ecclesiae Parmensi perpetuo iure concessa (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1571 : [2] n. 1614). postea ad iurisdictionem Placentini episcopi, in cuius dioecesi sita est, rediit. Meminerint autem lectores, Stephani V et Formosi privilegia, quibus Bernardo episcopo Placentino monasteria Bobiense et Medianense confirmantur (v. Episc. n. 15. 16), interpolata esse neque Hugonis et Lotharii regum diploma Parmensi ecclesiae a. 932 concessum (Böhmer Reg. Kar. 1387) ullam fidem habere. Paschalis II. Hadrianus IV, Alexander III (v. Episc. n. 29. 56. 60) denique statuerunt, ut monasterium b. Pauli de Mezano cum cellis et ecclesiis in parochia Placentina sitis Placentino episcopo iure episcopali semper subditum esset. Coluerunt monachi Benedictini, quibus Conradus II imp. a. 1026 (cf. Campi I 314). Heinricus III et Fridericus I a. 1186 (Stumpf Reg. 4460) privilegia concesserunt. Inter abbates notissimus est Opizo, qui a. 1253 legationis in Polonia munere fungebatur (cf. Böhmer-Winkelmann Reg. imp. V t. II p. 1566).

Locus, hodie *Mezzano Scotti*, in valle Trebiae situs, haud procul ab oppido *Bobbio* distat. De eo cf. Lubin p. 219; Molossi Vocabolario p. 213 sq.

Chartarum pars quaedam Placentiae in archivo comitum de Scottis custoditur (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 16). Celestini III vero privilegium, olim in archivo camerae ducalis Placentinae, nunc in R. archivo Mediolanensi adservatur.

A = Orig. Milano Arch. di stato.
C = Inventario delle scritture e documenti risposti nell' archivio della Camera di Piacenza vol. II, s. XVIII, Piacenza Bibl. comunale, Ms. Pallastrelli n. 9; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 17.

**1* *(1153—54)*

Anastasius IV committit G(uidoni) s. Antonini et I. s. Euphemiae praepositis controversiam inter canonicos Placentinae eccl. et monachos de Mezano super eccl. s. Gabrielis agitatam.

v. Eccl. cathedr. n. 21.

2 *Laterano 1195 april. 29*

Celestinus III Ribaldo abbati etc.: suscipit mon. s. Pauli de Mediano sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam et possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, concedit ius clericos vel laicos ad conversionem recipiendi et facultatem tempore generalis interdicti terrae divina officia celebrandi, sepulturam liberam et ius eligendi abbatem. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 25 card. Dat. Lat. p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 3 kal. maii, ind. 13, inc. d. a. 1195, pont. v. d. Celestini pp. III a. 5.

A. [C p. 70 Reg. ad a. 1190 mai. 3]. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 128 n. 44 ex A. — Regg. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 67. Gött. Nachr. 1900 p. 17 ex C. JL. 17235.

Montebello

Monasterium ss. Gervasii et Protasii.

Ecclesiam b. Gervasii in castro q. d. Monsbellus Hubertus miles cum parentibus suis exstruxit et b. Petro per Albertum primum monasterii abbatem obtulit, ut ipse Urbanus II in privilegio eidem Alberto abbati a. 1094 concesso (n. 1) narrat. Monasterium ss. Gervasii et Protasii a monachis ex ordine s. Benedicti administratum est usque ad a. 1484, quo ab Innocentio VIII congregationi eremitarum b. Hieronymi, teste Lubinio p. 227, addictum est.

Montebellense monasterium, licet in altera Padi fl. ripa in territorio Papiensi situm, ad Placentinum episcopatum pertinuit.

Recensetur ab Albino et Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 116):

„Ecclesia sanctorum Gervasii et Protasii I cereum et I denarium [I denarium et faculam]“

et iterum, mutato censu (cf. n. 4):

„Ecclesia de Montebello II solidos Lucenses“.

Privilegia, quae sequuntur, Campi in archivo monachorum se vidisse testatur. Nos vero unum Alexandri III privilegium (n. 4) in tabulario ecclesiae maioris Placentinae invenimus.

B = Cop. Piacenza Arch. capitolare.

1 *Roma 1094 iun. 29*

Urbanus II Alberto abbati: suscipit b. Gervasii ecclesiam infra castrum q. d. Monsbellus constructam, quam quidam Hubertus miles cum parentibus suis ad hoc ei concessit, ut b. Petro offerret, sub apost. protectione, et concedit ius eligendi abbatem, sub censu cerei cum denario per singulos annos Lateranensi persolvendo palatio. — Sicuti irrationabilia. Dat. Romae 3 kal. iul., a. D. 1094, ind. 2, pont. d. Urbani II pp. a. 7.

Ed. Campi I 523 n. 105. — Regg. Poggiali Mem. IV 24. J. 4136. JL. 5526.

**2* *Cremona 1148 iul. 7*

Eugenius III concedit Gratiano abbati privilegium protectionis.

Regg. Campi I 422 = Poggiali Mem. IV 210. JL. —.

**3* *Benevento 1156 mart. 10*

Hadrianus IV concedit ad exemplar Eugenii *(n. 2)* Gratiano abbati privilegium confirmationis, specialiter decimas ab Aldone b. m. Placentino ep. concessas et ius recipiendi clericos liberos.

Regg. Campi II 9 = Poggiali Mem. IV 242. JL. —.

4 *Segni 1179 aug. 3*

Alexander III [Albizoni] abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)* suscipit mon. ss. Gervasii et Protasii de Montebello sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et donationem ab Aldone b. m. Placentino ep. factam; statuit, ne quis infra fines parochiae cappellam seu

oratorium de novo construere audeat, concedit ius eligendi abbatem et sepulturam liberam; indulget, ut fratres pro cereo et nummo uno, sicut a fe. me. Urbano statutum est *(n. 1)*, 6 nummos veteris monetae Mediolanen. apost. sedi annis singulis persolvant. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Signiae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 non. aug., ind. 12, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 52 n. 31 ex B. — Reg. Campi II 51. JL. —.

Domus hospitalis s. Bartholomaei de Crema.

Placentinum territorium olim ultra Padum fl. se extendebat, ubi ecclesia de Palatio Apiniani cum cappella Cremae ad eandem plebem pertinente, hodie *Palazzo Pignano*, sita erat, cuius saepius in Placentinis chartis mentio fit; cf. Campi I 310; C. Bianchessi Palazzo Pignano e la sua chiesa parrocchiale (Crema 1910). A. 1579 vero haec Placentinae dioeceseos pars novo Cremensi episcopatui addicta est.

Domus hospitalis s. Bartholomaei de Crema Cruciferorum erat, ut Gregorii IX amplissimum privilegium magistro et fratribus Cruciferis indultum (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 123 n. 209) docet (cf. supra p. 284). Privilegia vero Romanorum pontificum domui s. Bartholomaei concessa prorsus desiderantur. Superest tamen de ea notitia in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 117):

„Hospitale sancti Bartholomaei de Crema XII denarios“.

Ex officina aulae Vimariensis typographica.

[illegible]